ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
1
MARDI
1er DÉCEMBRE
1981

LE NUMERO 2 F. 50

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ: 180 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 400 Ֆ. - Հատը: 2 Ֆ. 50

57րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.050

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

57e ANNÉE — No 15.050

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵԼԵՒՆԱՓՈՐՁ ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ ՄԷՋ

64 ՄԵՌԵԱԼ, 135 ՎԻՐԱՒՈՐ

—o—

Կառք մըն է, որ պայթելով Դամասկոսի կեդրոնը 64 հոգիի մահուան եւ 135 հոգիի ալ վիրաւորուելուն պատճառ եղած է, կիրակի օր:

Բանուկ, էզպէքիէի թաղամասին մէջ է, որ ահաբեկչական արարքը կատարուած է, ինչ որ կը բացատրէ զոհերու մեծ թիւը: Կը կարծուի թէ առնուազն հարիւր քիլոյի պայթուցիկ կար կառքին մէջ:

Արարքին տէր եղած էր «օտարներէ Լիբանանը ազատագրելու կազմակերպութիւնը» անանուն բանբերի մը միջոցաւ, որ հեռաձայնած էր Պէյրութի Ա. Էֆ. փէ-ին, բայց Սուրիոյ կառավարութիւնը տարբեր կարծիք ունի եւ «մահմետական եղբայրներ»ու կազմակերպութիւնը կը նկատէ ահաբեկումին բուն պատասխանատուն:

Ամէն պարագայի մէջ, այս արարքը, ամէնէն ծանրակշիռն է, Օգոս. 17էն ի վեր, երբ պայթում մը կը քանդէր վարչապետարանին դրասենեակները, որ այս նոր արարքին վայրէն շատ հեռու չէ:

Ցէսի վեհաժողովի ձախողութենէն ետք, այս եղեռնափորձը քիչ մը աւելի կը լարէ մթնոլորտը արաբական աշխարհին մէջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԻԹԵՐԱՆ երկուշաբթի օր Ալժէ գնաց, ուր երեք առանձին խօսակցութիւններ կ'ունենար նախագահ Շատլի Պենճէհիտի հետ, քանի երկու երկիրներն ալ մօտ քսան տարուան առևտրական թղթածրար մը ունին: Ալժերիա եւ Ֆրանսա, բոլորովին յատուկ յարաբերութիւններ ունեցող երկիրներ են իրենց անցեալով: Նախագահ Միթերանին կ'ընկերանան բացի նախարարներ՝ Շէսոնէ, Տէֆֆէռ, Նիքոլ Քէսթիոյէ, Ժոպէռէ, Քուռիւճէռ, ե «հրաւիրեալներ» (նախագահին կողմէ), որոնք ծանօթ «սեւ ոտք»եր են ինչպէս՝ իր քենեկալը՝ Ռոժէ Հանէն, յետոյ՝ Ժաք Աթալի, Ժիզէլ Հալիմի, Ժիւլ Ռուա փաստաբան՝ Ռոլան Տիւմա, որ պաշտպանն էր Մեհդի Պէն Պարքայի ընտանիքին:

ՆԱԹԱԼԻ ՎՈՒՏ, ամերիկացի ծանօթ դերասանուհին, գլխաւորաբար հռչակ ստացած «Ուեսթ Սայտ Սթորի»ով, մեռած գտնուած է ծովափին հազիւ 60 մեթր հեռու եւ կը կարծուի որ ջրամոյն եղած է: Լոս – Անճըլըսի ոստիկանութիւնը որոշած է սակայն քննութիւն մը բանալ եւ հարցաքննել սկսած է ամուսինը, քանի խորհրդաւոր կը նկատուին մահուան պարագաները:

ՖՐԱՆՍԱԳԻ Ելմտական նախարարը՝ Տըլոռ ըսաւ թէ հարկ է դադար մը արձանագրել բարեփոխումներուն մէջ եւ նախ լուսադէմն գլուխ հանել անոնք ո-րոնք ճամբայ ելած են:

ԺՆԵՒԻ մէջ, Երկուշաբթի օր սկսան Յարհ. Միութեան եւ Միացեալ – Նահանգներու խօսակցութիւնները, որոնք իրականին մէջ բանակցութիւններ են եւրօհրթիռներու վերաբերեալ: Նախքան ժողովը, երկու կողմերն ալ անուղղակի առաջարկները ըրին, մէկը՝ Ռեկէն «ընդունութիւն զերօ», միւսը՝ Բրեժնեւ տեսակ մը առկախում: Լաւատեսութիւն չի տիրեր այս բանակցութեանց մասին, բայց երկու կողմերը ստիպուած են յաջողակամ ձախող ելքի մը անպայման յանգիլ 1983-էն առաջ, երբ ՕԹԱՆ–ը պիտի զե-տեղէ եւրօհրթիռները:

ՀԱՅԵՐՈՒ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ
ԵՒ
ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՐՁԱԴԱՆԴՆԵՐԸ

OUEST - FRANCE
ԵՒ
MATCH

ՆԱԵԻ ԹՐՔ. ԴԵՍՊԱՆԱՏԱՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒԻ ՄԸ ՏԵՍԱԿԵՏԸ

Գաւառի կարեւոր օրաթերթերէն Ուէսթ – Ֆրանս իր Նոյ. 21/22-ի թիւին մէջ (տպաքանակ 894·319), հարցազրոյցներ հրատարակած է, ուր նախ կը պարզուին (մեզի ծանօթ) հայկ. տեսակէտները, բայց նաեւ անդամի մը համար, Ֆրանսական մամուլին մէջ, Թրք. դեսպանատան մէկ պատասխանատուին մօտեցումը:

Փարիզի Ս. Յովհ. – Մկրտիչ Եկեղեցւոյ անդամ, մէթր Էմիլ Ալանեան հակիրճ կերպով կը պարզէ կացութիւնը, ոգեկոչելով հալածանքները Հայերուն դէմ օսմանեան կայսրութեան մէջ, 1895–էն սկսեալ հասնելու համար 1915–ի ցեղասպանութեան, երբ Թուրքերը կ'ի-րագործէին իրենց թաքուն նպատակը՝ Հայաստանը առանց Հայու: Թալէթի հեռագրէն զատ, կը յիշէ նաեւ Թուրքիոյ «խոստովանութիւնը» 1919–ին, Փարիզի Խաղաղութեան ժողովին: Վերջաւորութեան, մէթր Ալանեան կ'ըսէ. – 60 տարի, դիմումնագրերն ու խնդրագրերը բանի մը չծառայեցին: Որ՝ ռումբերը, այսօր, փոխարինած ըլլան յուշագրերը, զարմանալի չէ ուղեկորոյս, յորձանքի քշուող աշխարհի մը մէջ: Ջեմ ընդունելի, չեմ վաւերացներ քիրտ ուժը: Բայց կը հաստիատ որ ԱՍԱԼԱ–ն յարձակի Թուրքերու վրայ, որոնք կը ներկայացնեն կառավարութիւն մը, որ կը շարունակէ ուրանալ Ջարդերը եւ խեղաթիւրել պատմութիւնը»:

Լրագրողը տեսնուած է նաեւ Գեղամ Գեւոնեանի հետ, «Հոդ եւ Մշակոյթ»ի պատասխանատուներէն, որ անդրադառնալէ ետք հարցին, չի ծածկեր որ որեւէ պատրանք չունի, Թուրքերը տրամադիր չեն ընդունելու 1915–ի ցեղասպանութեան:

Լրագրողը՝ Փաթրիք լը Տանթէք, կ'եզրակացնէ թէ «ժողովուրդ մը, որ Թուրքիոյ մէջ, 40 տարուան ընթացքին, 1880–էն 1923, երեքուկէս միլիոնէն 100 հազարի անցած է, աւելին կրնայ ապասել Թուրքիայէն քան պարզ ճանաչումը ցեղասպանութեան մը, որու փաստերը Թուղթերը կը վիստան...

×

Փարիզի Թրքական դեսպանատան մէկ պատասխանատուն, ի պատասխան այն հարցումին թէ 1915–ի ցեղասպանութեան ճանաչումը Թուրքիոյ կողմէ, արդեօ՞ք լուսադէմն միջոցը չէ վերջ տալու հայկ. բիրտ ուժին, կ'ըսէ. – «Մեր դիմաց խոսակից չունինք, որ խօսի Հայերու ամբողջութեան անունով, յետոյ, այդ ջարդերը, ընդունած ենք 1919–ին: Ցանցառները պատժած ենք: Ճիշդ է որ անկէ ի վեր վերապատուած ենք Թալէթ փաշան, յետ քայլ չենք կրնար ընել»:

Բայց ցեղասպանութիւն եղաւ, կ'ըսէ Ուէսթ – Ֆրանսի թղթակիցը ու կը ըստանայ սա պատասխանը. –

«Մեր պատասխանը երկդիմի է: Թիւերու վրայ կը խաղանք: Մէկուկէս միլիոն մեռեալ չենք խոստովանիր այլ՝ քանի մը հարիւր հազար: Ճշդելով սա – կայն թէ փոխադարձ սպանդներ կատարուեցան, թէ Հայերը յաճախ Ռուսերուն միացան եւ թէ իրենցմէ շատեր մեռան աքսորի յոգնութենէն...»: Այս «յոգնութենէ մեռնիլը» արդէն բանաձեւի դլուխ – դործոց մըն է, որ մարդու խօսք չի ձգեր:

Թուրքին վերջին խօսքն ալ նորութիւն չի բերեր անշուշտ, երբ հարց կը տրուի թէ կարելի՞ է Թրքական դիրքի յեղաշրջում մը ակնկալել. – «մեր կողմէ, որեւէ դիջումի պարագային, պիտի ըսուի թէ տեղի տուինք սպառնալիքին առջեւ: Ոչինչ կրնայ մտածել տալ փոփոխու-թիւն մը: Նոյն իսկ եթէ Հայերը Թուրք բոլոր դիւանագէտներու վրայ քաշեն» (Ֆրանսերէն, Թուրքը ըսած է. – փոխ տէ fառքոն):

×

«Մաչ»ի մէջ Ժան Քոյէ գրութիւնը «զգայացունցի» տեղ կուտայ իր խորա-դրով. – «ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԻՆՔՆԱՍՊԱՆ ՉՕ – ՐԱԳՈՒՆԴԵՐԸ ԿՐ ՀԱՍՆԻՆ»:

Գրական ոճով գրուած, Ժան Քոյէ յօդուածը, իր նախաբանով իսկ տպաւորիչ է: Առաջին տողերը կուտան հարա-զատ պատկեր մը՝ «Ո՞վ կը խօսի Հայերու մասին, 70–ական թուականներէն առաջ: Ոչ ոք: Բայց դիտէ՞ք որ հարցը ժողովուրդի մը կը վերաբերի: Ո՛չ: Բայց դիտէ՞ք որ այդ ժողովուրդը վեց միլիոնէ բաղկացած է...»: Ու կը բաշխէ այդ ժողովուրդը Հայաստանէն՝ Սփիւռք, ցամաքէ ցամաք, համապատասխան Թի-ւերով:

Թալէթի հեռագրին բովանդակութե-նէն, կ'անցնի անոր գործադրութեան ու կը նկարագրէ՝ աննկարագրելին. –

«Եւ՝ գործադրութիւն: Անմիջապէս, հազարամեայ, առաջին գարերէն քրիս-տոնեայ, փառքով լուսաւորուած եւ քա-ղաքակրթութեամբ յղկուած պատմութիւն մը կրող այս ժողովուրդին վրայ, բնա-ջընջող հրէշը կը զայրանայ եւ ինքզինքը կը յանձնէ Պատմութեան ճանչցած Անմեղներու ամէնէն ահաւոր ջարդերէն մէկուն...»:

Զոր եւ անողոք բառերով տալէ ետք ջարդերուն մանրամասնութիւնները, կ'անցնի ցեղասպանութեան դրդապատ-ճառներուն ու կը հասնի Գ. Եանըգեանի, ապա՝ ԱՍԱԼԱյին որուն պատասխանա-տուներէն մէկուն հետ ունեցած հանդի-պումը կը պատմէ, Փարիզի մէջ:

×

ՋՈՐՍ ՀԱՅ ԲԱՆՏԱՐԿԵԱԼՆԵՐԸ
ԿԱՄԱԽՈՐ ԾՈՄԻ ԴԻՄԱԾ ԵՆ

Շաբաթ առաւօտեան փարիզեան մա-մուլը կը հաղորդէր, որ չորս հայ երի-տասարդները, բանտարկուած Թրք. հիւպատոսարանի գրաւման հետեւանքով, Ուրբաթ օր սկսած են կամաւոր ծոմ մը, բողոքելու համար արդելափակման իրենց պայմաններուն դէմ:

Լը Մոնտ, որ ամէնէն աւելի կ'արտա-յայտուէր այս մասին, կը գրէր թէ՝ «ըստ Հայկ. Ազատագրութեան, որ Ֆը-րանսայի մէջ կը պաշտպանէ ԱՍԱԼԱյի դիրքորոշումները, ԱՍԱԼԱյի չորս ան-դամները՝ Վազգէն Սիսլեան, Արամ Պա-մաճեան, Գէորգ Կիւզէլեան եւ Յակոբ Զուլֆայեան, ձերբակալուած պատանդ բռնելէ ետք, Թրք. հիւպատոսարանը Սեպտ. 24–ին, կամաւոր ծոմի դիմած են, Ուրբաթ, Նոյ. 27–ին»:

Հայկ. Ազատագրութիւնը կը յայտա-րարէ իր մէջ այլոց՝ թէ ներկայիս «Ֆը-րանսական ընկերվարական իշխանու-ները կը մերժեն քաղաքական բանտարկեալներուն սահմանուած արդելափակման յատուկ դրութիւնը»:

Այս մասին, Մոնտ հետեւեալ լուսա-բանութիւնը կուտայ. – «Պետութեան ա-պահովութեան Ատեանին ընդդիմէն ի վեր, իրականին մէջ այլեւս արդելափակման յատուկ դրութիւն չկայ, դրութիւն, որ սխալմամբ կոչուած է «քաղաքական» եւ կը վերաբերէր բոլոր արդելափակեալնե-րուն, որոնք այդ իրաւադատութենէն կախում ունէին: Ուրեմն, ԱՍԱԼԱյի ան-դամները հասարակական դրութեան ենթա-կայ են: Յատուկ դրութիւնը կը նախա-տեսէր արդելափակուածներուն համար, իրարու քով գալու կարելիութիւն եւ այ-ցելութիւն ստանալու զրուցավայրին մէջ, առանց բաժանումի այցելուներուն եւ բանտարկեալներուն միջեւ: 1972–ի եւ 1973–ի բարեփոխումներէն ի վեր թեր-թերու ընթերցումը արտօնուած է բոլոր արդելափակեալներուն»:

× *Ֆրանսական մամուլը կ'արձագան-դէր նաեւ սպառնալիքի մը, զոր ըրած է անանուն հեռախօսող մը Պէյրութի Ա. Էֆ. Փէ-ին, յանուն ԱՍԱԼԱյի ըսելով թէ եթէ գոհացում չտրուէր չորս բանտարկեալներուն. – «Ֆրանսական հաստատու-թիւնները, Ֆրանսական դիւանագիտական մարմիններու անդամները, Ֆրանսական տնտեսական շահերը եւ կալուածային հարստութիւնները աշխարհի մէջ, ԱՍԱ-ԼԱյի անդամներու հարուածներուն թի-րախ պիտի ըլլան»:*

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵԹԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՆՈՑ· 17 – 25)

ՊԵՏՐՈՍ ԴՈՒՐԵԱՆԻ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ՝ ՅԱՆՁՆՈՒԱԾ ՊԵՏԱԿԱՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա. Հայաստանի գրականութեան եւ արուեստի պետական թանգարանին յանձնած է Երուսաղէմի պատրիարքարանի նուէրը՝ Պետրոս Դուրեանի ձեռագիրը եր-կերու երկու տետրակները՝ «Տաղք» խո-րագրով: Անոնք կը բովանդակեն Դուր-եանի 1867 – 1871 թուականներուն գրած քերթուածներու սեւագրութիւնները, ինչպէս նաեւ «Վարդ եւ չուչան», «Սեւ հողեր», «Անկումն Արշակունի հարստու-թեան», «Թատրոն կամ թշուառներ», «Արտաչէս աշխարհակալ» թատերգու-թիւնները՝ գրուած 1867 – 1872 թուա-կաններուն: Ցիշեալ ձեռագիրները բա-նաստեղծին կրտսեր եղբայրը՝ Աղբիւրա, Երուսաղէմ տարած էր եւ յանձնած աւագ եղբօր՝ Եղիշէ Աբգ. Դուրեանին: Տարի-ներէ ի վեր այդ նիւթերը պահպանուած են Երուսաղէմի Ս. Յակոբայ վանքի դի-ւաններուն մէջ: Ձեռագիրներու յանձ-նումի արարողութեան ներկայ եղած են Նախարարաց Խորհուրդին առընթեր հայ եկեղեցւոյ գործերու խորհուրդի նախա-գահ Ռուբէն Պարսամեան, գրականու-թեան եւ արուեստի պետական թանգա-րանի տնօրէն Մուշեղ Ալաջալեան եւ ուրիշներ:

×

ԾԱՆՐԱԲԱՐՁ ԵՒՐԻԿ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՆՈՐ ՄՐՑԱՆԻՇԸ

Վիէննա տեղի ունեցած ծանրաբարձու-թեան աշխարհի բաժակի մրցումներուն Եւրիկ Վարդանեան համաշխարհային նոր մրցանիշ մը հաստատած է: Հանդէս գալով միջին (մինչեւ 82,5 քիլօ) ծան-րութեան դասակարգին մէջ, ան բարձ-րացուցած է 178,5 քիլօ, իրեն իսկ պատ-կանող մրցանիշը բարելաւելով կէս քի-լոյով: Մոսկուայի Ողիմպիականներու յաղթական, հինգ անգամ աշխարհի ա-խոյեան, 25–ամեայ մարզիկը ցայժմ հա-մաշխարհային 32 մրցանիշներ հաստա-տած է: Աշխարհի ամէնէն զօրաւոր ծան-րաբարձներու ցանկին մէջ մրցանիշներու քանակով հայ մարզիկը այժմ կը գրաւէ 4–րդ տեղը՝ Վասիլի Ալեքսէյեւէն (79), Դաւիթ Ռիկերտէն (62) եւ Եան Տալմէյն (41) ետք:

«ՀՈՑՔԸ»

Ի ՅՈՒՆԱՑ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐ

Ներքևի այս գրությունը նա պատահաբար չարժէր որևէ ուշադրութեան, իր ոգեորութեան յաջորդած «ցաւոշ»ի էջերից մէկում, եթէ չլինէր 1979-ից 1980-ին, արիւնաբեր ապստամբութեան նախօրեակին տարաբնակ պատմուճանի մէջ փաթաթուած ներկայացուցչի, ազգովի հոգսերի տարին, որ մենք ենք ապրում, ինչպէս ասում էր մեր մեծ նախնին, ամենայն ինչ ունի իր ժամանակը, ամեն ինչ ունի իր ժամանակը, ասում էր Սողոմոն իմաստունը, ասում էր Եկեղեցին, ասում էր Աստուածաշունչը, ասում էր Ղուրանը, ասում էր Մարքս, ասում էր Ֆրեյդ, ասում էր Ռոքֆելլեր, ասում էր Ռոբեսպիեր, ասում էր Ռոբերտ Քենեդի, ասում էր Ռոբերտ Մաքնամարա, ասում էր Ռոբերտ Ռոբերտսոն, ասում էր Ռոբերտ Ռոբերտսոնի կինը, ասում էր Ռոբերտ Ռոբերտսոնի կնոջ մայրը, ասում էր Ռոբերտ Ռոբերտսոնի կնոջ մօրաքրոջ ամուսինը, ասում էր Ռոբերտ Ռոբերտսոնի կնոջ մօրաքրոջ ամուսնու եղբայրը, ասում էր Ռոբերտ Ռոբերտսոնի կնոջ մօրաքրոջ ամուսնու եղբօր կինը, ասում էր Ռոբերտ Ռոբերտսոնի կնոջ մօրաքրոջ ամուսնու եղբօր կնոջ մայրը, ասում էր Ռոբերտ Ռոբերտսոնի կնոջ մօրաքրոջ ամուսնու եղբօր կնոջ մօր մայրը, ասում էր Ռոբերտ Ռոբերտսոնի կնոջ մօրաքրոջ ամուսնու եղբօր կնոջ մօր մօր մայրը, ասում էր Ռոբերտ Ռոբերտսոնի կնոջ մօրաքրոջ ամուսնու եղբօր կնոջ մօր մօր մօր մայրը, ասում էր Ռոբերտ Ռոբերտսոնի կնոջ մօրաքրոջ ամուսնու եղբօր կնոջ մօր մօր մօր մօր մայրը, ասում էր Ռոբերտ Ռոբերտսոնի կնոջ մօրաքրոջ ամուսնու եղբօր կնոջ մօր մօր մօր մօր մօր մայրը, ասում էր Ռոբերտ Ռոբերտսոնի կնոջ մօրաքրոջ ամուսնու եղբօր կնոջ մօր մօր մօր մօր մօր մօր մայրը, ասում էր Ռոբերտ Ռոբերտսոնի կնոջ մօրաքրոջ ամուսնու եղբօր կնոջ մօր մօր մօր մօր մօր մօր մօր մայրը, ասում էր Ռոբերտ Ռոբերտսոնի կնոջ մօրաքրոջ ամուսնու եղբօր կնոջ մօր մօր մօր մօր մօր մօր մօր մօր մայրը, ասում էր Ռոբերտ Ռոբերտսոնի կնոջ մօրաքրոջ ամուսնու եղբօր կնոջ մօր մօր մօր մօր մօր մօր մօր մօր մօր մայրը, ասում էր Ռոբերտ Ռոբերտսոնի կնոջ մօրաքրոջ ամուսնու եղբօր կնոջ մօր մօր մօր մօր մօր մօր մօր մօր մօր մօր մայրը, ասում էր Ռոբերտ Ռոբերտսոնի կնոջ մօրաքրոջ ամուսնու եղբօր կնոջ մօր մօր մօր մօր մօր մօր մօր մօր մօր մօր մօր մայրը, ասում էր Ռոբերտ Ռոբերտսոնի կնոջ մօրաքրոջ ամուսնու եղբօր կնոջ մօր մօր մօր մօր մօր մօր մօր մօր մօր մօր մօր մօր մայրը, ասում էր Ռոբերտ Ռոբերտսոնի կնոջ մօրաքրոջ ամուսնու եղբօր կնոջ մօր մօր մօր մօր մօր մօր մօր մօր մօր մօր մօր մօր մօր մայրը, ասում էր Ռոբերտ Ռոբերտսոնի կնոջ մօրաքրոջ ամուսնու եղբօր կնոջ մօր մօր մօր մօր մօր մօր մօր մօր մօր մօր մօր մօր մօր մօր մայրը, ասում էր Ռոբերտ Ռոբերտսոնի կնոջ մօրաքրոջ ամուսնու եղբօր կնոջ մօր մօր մօր մօր մօր մօր մօր մօր մօր մօր մօր մօր մօր մօր մօր մայրը, ասում էր Ռոբերտ Ռոբերտսոնի կնոջ մօրաքրոջ ամուսնու եղբօր կնոջ մօր մօր մօր մօր մօր մօր մօր մօր մօր մօր մօր մօր մօր մօր մօր մօր մայրը, ասում էր Ռոբերտ Ռոբերտսոնի կնոջ մօրաքրոջ ամուսնու եղբօր կնոջ մօր մօր մօր մօր մօր մօր մօր մօր մօր մօր մօր մօր մօր մօր մօր մօր մօր մայրը, ասում էր Ռոբերտ Ռոբերտսոնի կնոջ մօրաքրոջ ամուսնու եղբօր կնոջ մօր մօր մօր մօր մօր մօր մօր մօր մօր մօր մօր մօր մօր մօր մօր մօր մօր մօր մայրը, ասում էր Ռոբերտ Ռոբերտսոնի կնոջ մօրաքրոջ ամուսնու եղբօր կնոջ մօր

(վէպի մը նիւթը պատմութիւնը չէ ան – շուշտ) Թրքահպանութեան արարք մը : Մասի վրայ իսկ չեն հաշուուիր այն վէ– պերը ուր նման դէպք կը դառնայ խնդ– րոյ առարկայ, ոչ միայն Արեւմտահայ Գրականութեան մէջ, ինչ որ հասկնալի է տիրող զրաքննութեամբ, այլեւ ըս– փիւռքահայ Գրականութեան մէջ, որ կը նկատուի աւելի «ազատ» պայմաններու արդիւնք : Զարմանալի է, որ քանանեան թուականներու եղեռնափորձերը, իրենց ստեղծած ազմուկով ծանօթ, չեն հետա– քրքրած «մեր» վիպասանները, նոյնիսկ անոնք որոնց արտադրութիւնը «բնական» բերումով մը կ'երթար դէպի գաղտնի ոտիկանական կամ արկածախնդրական վէպը : Զոհի ընդհանրացեալ «հոգեբա – նութի՞ւն» է արդեօք պատճառը հարցի զրական մակարդակէն բացակայութեան, եւ մղումով կամ կամովին ընկղմումով ի– բաղործուած : Կամ արդեօք չարունակ – ուող «վերութիւնն» է որ կ'արգիլէ, ներ– քին անյաղթահարելի ճնշումով, նման դէպքերու արձանագրումը վիրերուն մէջ, երբ այնքան զօրաւոր է «իրականու– թիւնը վերարտադրելու» պահանջքն ու պարտադրանքը : Ինչ ալ ըլլայ իսկական դրդապատճառը, յամենայն դէպս կայ սա իրողութիւնը. միայն 1967–ին է, եւ Թեկնածուն–ով, որ Թրքասպանութիւնը զրական «նիւթի» իրաւունք կը տանայ, թէեւ չէր դադրած «այժմէական» ըլլա– լէ : Այդ զրական արգելաբառը (թապուն) ազէտին պատկանող, անոր ծիրին մէջ անմիջականօրէն չարժող ահարկու պա – տասխան մըն է, միշտ ներկայ, միշտ «ցանկալի» դահլիճը պատժելու իրրեւ եղանակ : Միշտ այժմէական ու ապայժ – մէ : Անոր ներկայ «այժմէականութիւնը» ուրիշ բան չըներ ի հարկէ, եթէ ոչ վե – րածածծել անոր էականութիւնը, ըսել կ'ուզեմ բանալ կրկին ազէտին **ծալքը**, նոյն արարքով բացայայտել, քրքրել Հա– յոց յարաբերութիւնը բռնութեան հետ : Վասն զի եղեռնափորձերը, Թրքասպա – նութեան ընդմէջէն, ի յայտ կը բերեն Հայոց ամէնէն խորունկ այժմին պատ – կանող, անոր յաւիտենական ներկան կազ– մող բռնութիւնը : Ամէն արեւնահեղու – մի մէջ՝ նոյն ու առաջին բռնութիւնը : Եւ այն չափով որ եղեռնափորձերը **կը** խախտին ընկալելու չէմանները ապրելու եւ մտածելու, եւ մեզ կ'անհանգստացը – նեն, նոյն չափով անոնք մեզ դէմ յան – դիման կը դնեն մեզ ծնած ու ծնող բըր– տութեան հետ : Ամէն դէպք որ կը մեր– ձենայ ծագումին, կը դառնայ էական : Երբ ծագումը կը չարժի ամէն բան կը չարժի : Հետեւաբար՝ Թեկնածուն կ'այժ– մէականացնէ մեզի ամէնէն ապայժմէ մնացած բայց մեզ սպասող բանը որ կայ : Կը բանայ առաջին տպաւորը : Մեզ կը յետաշրջէ անոր բռնութեան :

Վէպի դասական ըմբռնումին խախտու– մը եւ ապայժմէականին վերագարձը, դիերու կալուածին մէջ, արդիւնքը չեն պատահականութեան կամ դիպուածին : Արդի արեւմտեան վէպի (արեւմտեան վէպ յղացքը ինքնին աւելաբանութիւն մըն է, որովհետեւ վէպը արեւմտեան սեռ մըն է էապէս) սկզբունքներուն մուտքը տեղ մը կը հանդիպի, կը բախի էակա – նին, տեղ մը զայն կը դարձնէ խնդրա – կան : Արդի արեւմտեան վէպի կիրարու– մը, Թեկնածուն–ի մէջ, մանաւանդ ժա– մանակի ու պատմութեան յղացքներու խախտումով, կրուած է որեւէ վիպագը– րութիւն կարելի ընդունելութեան սահպդութենէն : Ժամանակի ու պատ – մութեան՝ պատումի սկզբունքներուն զանցումը ուղղակիօրէն կը բացուի ան – ժամանակին, անպատումին վրայ, վեր – ջին բաւին վերապահելով իր կրկնակ ի– մաստը : Կը հանկցուի ինչո՞ւ Ասփալքը–ի մուտքին, իրրեւ Թեկնածուն–ի վերջա – բան կամ նախաբան – նոյնն է, –Որբունի երկարօրէն կը խօսի ժամանակի ու պատմութեան խնդրին մասին : Դասական վէպին խնդրականացումը կարծէք մէկէն պատումի հարցը կ'առընչէ ազէտի խո – սելիութեան. կարծէք արդի վէպը, պա– տումէն հրաժարելու իր բացայայտ ճի – գով իսկ, ազէտը խօսելու յարմարագոյն ձեւը ըլլար : Եթէ պատումը զանցառելի սաորոգութիւնն է վէպին, ապա՝ վէպը մէկ ոստումով կը մտնէ անպատումի, ա– պայժմէականի ծիրին մէջ : Այլ խօսքով՝ աւանդական վէպին յատուկ պատմութիւ– նը ուրիչ բան չէ եթէ ոչ ազէտը ծածկե– լու, վարագուրելու եղանակ մը : Բայց երբ պատմութիւնը կը ընկղմի, գրողա – կան արարքը, վիպումը ինքզինք կը գըտ– նէ ... որեւէ պատմութիւն ընկղող ազէ – տին առջեւ : Որուն մէկ չեզակի կողմն է անշուշտ Թրքասպանութիւնը : Որեւէ պարզացում վտանգաւոր է նման հար – ցերու մէջ, բայց իրրեւ կարճում իսկ կրնայ թելադրական ըլլալ. եւ ատոր հա– մար կարելի է ըսել, որ Թեկնածուն–ի մէջ Որբունի ժամանակի ու պատումի սպանութեան կը ձեռնարկէ, ինչպէս վէ– պին Վահագնը Թրքասպանութեան : Հարկ կա՞յ ճշդելու, որ ատարագը չի ձգտիր Որ– բունին միացնելու Վահագնին, հետեւե – լով աւանդական քննադատութեան :

Անհրաժեշտ է այլեւս ձեռնարկելու ըն– թերցումին, որ պիտի ներառնէ Որբունիի վէպի ըմբռնումը վէպի «նիւթին» մա – տուցումին հետ ու մէջ : Պիտի յօդուորէ վէպի յղացքը սպանութեան կամ ոճի – րին : Հետեւաբար Թեկնածուն կը մնայ կարդալ նախ վէպի տեսարանական ան – կիւնէն, մտնելու համար յետոյ, երկ – րորդ շարժումով մը, Թրքասպանու – թեան հանդոյցին մէջ :

Գ. ՊԸԼՏԵԱՆ

---

1. – Տես *Մայրիներու Շուքին տակ*, «Հայրենիք» Ամսագիր, Ապրիլ – Մայիս 1932, նաեւ Մնացորդաց, Տեսակցութիւն մը Օշականի հետ, 1 – 4 Դեկտեմբեր 1931 Յուսաբեր : Կայ նաեւ Գ. Աճէմեանի Տե– սական Քննադատական Փորձեր, Ա. հա– տոր, 1962, Վիպագրութեան Արուեստը էջ 1 – 80 : Կարելի է նկատի ունենալ Շահնուրի յօդուածը Վէպին Շուրջ խո – րագրով :

ՀԻՄՆԱՐԿԷՔ

ՍԷՆ Թ'ԷԹԻԷՆԻ

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

—o—

Կիրակի, Նոյեմբեր 22–ին, Հայր պատուիրակ Սերովբէ Արք. կը ժամանէ Թիւ 7 ռիւ Պէրնար Փալիսի, ընկերակ – ցութեամբ Նորվան Վրդ. Զաքարեանի : Ժամը 15.30–ին կը սկսի արարողութիւ– նը : Հայր. Պատուիրակին կողքին կը դտնուին Հայր Նորվան Վրդ., Իսահակ քհնյ., Յակոբ Սրկ. Թերզան, ինչպէս նաեւ բարերարուհի Տիկին Սիրարփի Թովմասեան, Սէն Թ'Էթիէնի Ազգ. Մի– ութեան վարչութեան անդամները, Լիոնի, Տէսինի, Փօն – ը – Շէրիի Ազգ. Մի– ութեանց ներկայացուցիչները, ինչպէս նաեւ հաւատացեալներու խուռներամ բազմու– թիւն մը :

«Օրհնեսցի եւ Պահպանեսցի» Սերովբէ Արք. արտառուչ կերպով կ'եղանակէ եւ կ'օրհնուին հերթաբար սիւները կառուց – ուելիք ապագայ եկեղեցիին : Աւետարանի ընթերցումէն եւք Հայր Նորվան Վրդ. կը կարդայ մագաղաթի վրայ գրուած յիշատակարանը ուր յիշուած էին Ամե – նայն Հայոց Կաթողիկոս՝ Վազգէն Ա.–ի, իր պատուիրակին՝ Սերովբէ Արքեպիսկո– պոսին, Սէն Թ'Էթիէնի բարեպաշտ ժո – ղովրդեան, բարերարուհի Տիկին Սիրար– փի Թովմասեանի, ճարտարապետ՝ Զա – րեհ Սէրայտարեանի անունները :

Ապա յիշատակարանը դրուեցաւ աղիւ – սէ չինուած փոսի մը մէջ եւ որուն վրայ դրուեցաւ կափարիչը : Սերովբէ Արք. եւ բարերարուհին, դրին շաղախը կափարի – չին վրայ : Անկէ եւք բոլորի կողմէ եր– գուած «Հայր Մեր»ով վերջ գտաւ հիմ – նարկէքի արարողութիւնը :

×

Քովի սրահին մէջ հաւաքուեցաւ ժո – ղովուրդը : Յաջորդաբար խօսք առին Սէն Թ'Էթիէնի Ազգ. Միութեան նախագահ՝ պ. Նուպար Թորոսեան, պ. Մանուկ Մանուկեան, որմէ եւք խօսքը տրուեցաւ Հայրապետական Պատուիրակին : Ան – ջալերեց եկեղեցի չինողները եւ անդրա– դարձաւ մասնաւորաբար բարերարուհի Տիկին Սիրարփի Թովմասեանի իշխանա – կան ժէսթին, եւ մաղթեց որ չուտով կառուցուի եկեղեցին, մօտ ապագային անոր խորհրդաւոր կամարներուն ներ – քեւ պատարագելու եւ ազօթելու համար, եւ հանդիսաւորապէս հոգեհանգստեան պաշտօն կատարելու համար բարերա – րուհիի հանգուցեալ ամուսնոյն, Գրիգոր Թովմասեանի հոգւոյն հանգիստին հա – մար, որուն յիշատակին նուիրուած է եկեղեցին, եւ պիտի կոչուի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցի :

Այս առթիւ հանգանակուեցաւ չուրջ 40.000 Ֆրանքի կոկիկ գումար մը :

ՆԵՐԿԱՑ ՄԸ

ԸՆԹԱՑՈՒԱԾ ԱՐՁԱԿԱՓՈՒՄ

Կորքի կալըռիզ եւ Կարիկ Պամպաճեան Նոյեմբեր 27–էն Փետր. 12 (Ժամը 11–էն 19) կը ներկայացնեն՝ «Այսօրուան ռու– սական նկարչութիւնը» (1971–1981) : Ցու– ցադրուած նկարիչներու կարգին՝ Ասլա– մազեան, Ցակոբեան, Ունանեան, Խա – չատրեան, Կուպեցեան, Սմբատեան, Ե– սայեան եւլն. :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆԸ

Երեւանի Բարեկամութիւն փողոցին մէջ, ուր կը գտնուի Հայաստանի Գի – տութիւններու Ակադեմիայի Պրեզիտիում– մը, բարձրացած է ությարկանի շէնք մը, ուր տեղաւորուած է Ակադեմիայի գրա– դարանը : Շէնքը ունի ութ ընթերցասը – րահներ, որոնցմէ իւրաքանչիւրը իր տը– րամադրութեան տակ ունի մասնագիտա– կան գրականութիւն մը : Այսպէս, կան՝ բնա – ուսողագիտական, քիմիա – կեն– սաբանական, մարդասիրական գիտու – թիւններու, ինչպէս նաեւ զանազան լե– զուներով պարբերական հրատարակու – թիւններու, մանրաշարժանկարներու սը– րահներ : Երկու յարկերու առանձին սեն– եակներու մէջ գետեղուած են գրադա – րանին նուիրուած անհատական Ֆոնտե – րը : Ակադեմիայի գրադարանը ունի ա– ւելի քան երեք միլիոն գիրք : Հետաքրն– արի է, որ կ'աճի ու կ'ընդլայնի հա – մամիութենական եւ միջազգային իր կա– պերը գիրքի փոխանակութեան մարզին ներս : Գրադարանը գիրքի փոխանակում կը կատարէ 725 հաստատութիւններու հետ, որոնցմէ 500–ը կը գտնուի Խորհ. Միութենէն դուրս 47 երկիրներու մէջ : Անցեալ տարի միջազգային փոխանակու– թեան միջոցով գրադարանը ձեռք ձգած է աւելի քան լիր հազար գիտական աշ – խատութիւններ եւ հանդէսներ : Տասըն– եակ հազարաւոր գիրքեր ստացուած են խորհրդային եւ արտասահմանի գիտնա– կաններէն, որոնք գրադարանին նուիրած են իրենց անձնական հաւաքածոները : Տպագիր հին հրատարակութիւնները ներկայացուած են հայերէն, ռուսերէն եւ օտար լեզուներով, աւելի քան 17 հա– զար գիրքերով, Վենետիկ, Հռոմ, Ամս– տերդամ, Կ. Պոլիս, Մատրաս, Մոս – կուա 1512 – 1850 թուականներուն հրա– տարակուած հայերէն գիրքերով : Գրա – դարանը ունի բառարաններու, հիւն Աստուածաշունչերու, տարաներու, յու– շագրութիւններու եզակի հրատարակու – թիւններ, որոնցմէ քիչերու կը հանդի – պինք Խորհ. Միութեան գիտական այլ գրադարաններու Ֆոնտերուն մէջ :

ՍՊԻՏԱԿ ՉԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԲՈՐԴ

ԶԷՅՆԱՊ ԶՐԱՒԱՆԻ ՄԷՋ

Աչուղ Նազար ճամբայ ինկաւ իր զաւ– կին հետ, մտնելու Հաճի Մուսայի դիւ– ղը ու տեսնելու Զէյնապը : Ան տեսաւ Զէյնապը ու այնպէս զգաց, որ իր փակ կոպերը պիտի բացուէին հրաշքով : Այդ կարելի հրաշքին խլնդով լեցուած՝ ան նոյնիսկ բռնեց Զէյնապի փոքրիկ ձեռքը իր ափին մէջ ու լսեց անոր ձայնը :

Այն օրէն ի վեր Աչուղ Նազարի մէջ մնաց Զէյնապի մեղմ ձայնը, ինչպէս կը մնայ երաժշտութիւնը չատ լարեր ու – նեցող տաւիղի մը վրայ : Անոր ձեռքի ջերմութիւնը տարածուեցաւ Աչուղ Նա – զարի մէջ, ինչպէս անձրեւէն նոր լուաց– ուած երկնքի կապոյտը : Այն օրէն ի վեր Աչուղ Նազար այլեւս երգեր չյօրինեց, որովհետեւ Զէյնապ զեղեցիկ էր իր բո– լոր երգերէն :

Նազարի ուժեղ երեւակայութեան մէջ, պատահի վրայ գոյն առած զիւցազնարա– նական նկարներու պէս կազմուեցան Սպի– տակ Ձիաւորի մղած կռիւները, ու լսեց անոր ձիուն խրխինջը եւ մութ անհուն աշխարհին մէջ, անոր ձիու խրխինջէն կ'ըսես ատղերը արձագանգ կուտային փոքրիկ անհամր զանգակներու ձայ – նով :

Աչուղ Նազար այն օրէն ի վեր այլեւս երգեր չյօրինեց, որովհետեւ Մարտիկ իր բոլոր երգերէն աւելի ուժեղ էր :

Այն օրը, ան երգեց «Սպիտակ Ձիա – ւորի» երգը Զէյնապի համար, մտնա – ւանդ վերջի տունը երգած պահուն ըզ – գաց, որ Զէյնապ հեռացեր էր իր քո – վէն՝ արցունքները ծածկելու համար :

Աչուղ Նազար հովիւի մը վրանին տակ էր գիշեր մը, երբ առաջին անգամ լսա – ցաւ, որ Զէյնապ փախած էր Խտճէի հետ : Թերեւս կարելի հրաշքի մը անծա– նօթ հաճոյքին համար Աչուղն ինքն ալ թափառեցաւ զանազան տեղեր, հարցու – փորձ ըրաւ՝ գտնելու համար Զէյնապը : Եթէ անօթի է, կ'ուզէր հաց հասցնել. ե– թէ ծարաւ՝ ջուր : Նոյնիսկ բանակներու մէջէն Զէյնապը Սպիտակ Ձիաւորին հաս– ցընելու ուժը կը զգար իր մէջ : Վրանէ վրան ան լսացաւ զանազան պատմու – թիւններ : Փախուստին մէջ Զէյնապ ի՛նչ չուտ հէքեաթ էր զարձեր : Ֆիւրա հովիւ– ը պատմեց Նազարին, թէ ինչպէ՞ս Զէյ– նապն ու սպասուհին հովտի մը մէջ գե– չեր ժամանակ կը քնանան եղեր : Երբ առաջին անգամ սպասուհին կ'արթննայ, սարսափով կը տեսնէ որ Զէյնապի քով հաւատարիմ չան մը պէս նստած է գորշ գայլ մը : Մի՛ ըսեր, որ գայլը ամբողջ գիշեր հոն նստած՝ հսկած է եղեր որ որեւէ մէկը չմօտենայ : Սպասուհին ինքն ալ զարմացած էր, թէ ինչպէս յանկարծ իր քունը տարած էր, թէ ո՞ր կողմէն գայլն եկեր՝ Զէյնապի քով էր նըս – տեր :

Ուրիշ անգամ մը անտառէն անցած ա– տեն, կը տեսնեն, որ Թռչուն մը միշտ իրենց առջեւէն կ'անցնի ու ճիւղի մը վը– րայէն կը ճուայ ուժեղ : Երբ կը յառա – ջանան, կը տեսնեն որ նոյն Թռչունը նորէն իրենց առջեւ է, ու կը ճուայ, կարծես իր ձագերը կորսնցուցած ըլ – լար : Զէյնապ կ'իմանայ, որ Թռչունը բան մը ըսել կ'ուզէ, կարծես վտանգ մը կայ : Անոնք երբ կը փոխեն իրենց ճամբան, Թռչունն այլեւս չերեւար : Մի՛ ըսեր որ եթէ այն ճամբան չարունակէին, ճամբա– ները ցրուած Հաճի Մուսայի զոլամն – բուն պիտի հանդիպէին :

Աչուղ Նազար լսեց նաեւ, թէ ինչպէս հովիւ մը իր վրանին տակ տեղ կուտայ պառաւի մը եւ իր զաւկին : Այդ գիշեր զարմանքով կը տեսնեն, որ հօտի բոլոր յղի ոչխարները երկուորեակ կը ծնին :

Երգերու ու լեգենդներու մէջէն, Ա– չուղ Նազար երէկ գիշեր հասած էր Զը– բաւանէն ոչ չատ հեռու բանջարանոցի մը հիւղակը : Այդ առաւօտ չատ կանուխ իմացաւ Հաճի Մուսայի պարտութիւնը ու ճամբայ ինկաւ դէպի Զրաւան : Հան – դիպեցաւ Վարդաձորէն վերադարձող Ֆիւրաերու, որոնք Թուրքերու դէմ ա– տելութիւնով լեցուած՝ նոյնիսկ յարձա – կած էին Թուրք ճամբորդներու վրայ ու կողոպտած :

(Շար. 451)

Այրի Տիկին Վարդեվառ Կէօվչէնեան, Այրի Տիկին Նուարդ Այվազեան, զաւակները ու թոռները, Տիկին Էմէ Կռավիէ, զաւակներն ու թոռները, Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Ժալիէ եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Աբրահամ Կէօվչէնեան եւ զաւակները (Սուրիա), Տէր եւ Տիկին Մանուէլ Գալճեան եւ զաւակները (Մ. Նահանգներ), Տիկին Էլէն Օհանեան եւ զաւակները (Երեւան), Պր. Գէորգ Գօճաօղլանեան (Սուրիա), Պր. Աւետիս Էլէյճեան (Սուրիա), Աբրահամ Էլէյճեան (Սուրիա), Սարգիս Գալճեան (Սուրիա), Տէր եւ Տիկին Պարտաղճեան եւ զաւակները (Սուրիա), ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, եղբօր եւ ազգականին՝

ՎԱՐԴԵՎԱՌ ԿԷՕՎՉԷՆԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մէզոն – Լաֆիթթ Հանգստեան տունը, Նոյ. 27-ին, 72 տարեկանին, յետ երկարատեւ հիւանդութեան:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի՝ Շաբաթ, Դեկտ. 2, ժամը 10·30ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի՝ Անիէռ – Քաթր – Ռութի գերեզմանատունը (ժամը 11·30–ին):

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի՝ ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՍԷՆԹ՝ ԱՆԹՈՒԱՆ Ս. ԹԱԴԷՈՍ

Կիրակի, Հոկտեմբեր 25

Թաղային Ընդհ. Ժողովի կողմէ ընտրուած Ընտրողական Ցանճնախումբա, առ ի գիտութիւն Թաղիս եւ շրջակայից հայ հասարակութեան, կը յայտարարէ, թէ նոր ընտրութիւնք Թաղ. Խորհուրդի անդամներուն թեկնածութեան ցանկը բացուած է Նոյեմբեր 26–էն ի վեր:

Արդ՝ անոնք որոնք կը փափաքին թեկնածու ըլլալ այս եկեղեցանուէրը եւ հայապահպանման մեծ գործին, կրնան ներկայանալ Եկեղեցւոյս Հոգ. Հովիւ՝ Վաչէ Ծ. Վրդ. Իշնատիոսեանի մօտ, մինչեւ Դեկտեմբեր 6: Իսկ Կիրակի, Դեկտ. 20ին տեղի կ'ունենայ Ս. Թադէոս Եկեղեցւոյ Թաղականութեան նոր ընտրութիւնը, ժամը 10–էն մինչեւ ժամը 18, Եկեղեցւոյս Խորհրդարանին մէջ:

ԸՆՏՐՈՂԱԿԱՆ ՑԱՆՑՆԱԽՈՒՄԲ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ եղած նուէրները, Պետրոս Չինիճեանի Թաղման առթիւ.– Չինիճեան ընտ. 500, Պր. Զաքարեան 150, Այրի Տիկին Մաքինաճեան եւ զաւակները, Նիգոլ Տէր–Գրիգորեան, Բալոյեան ընտ., Խժտահարեան ընտ., Տէր եւ Տիկին Խժտահարեան, Տէր եւ Տիկին Նոռօ, Տէր եւ Տիկին Օնոյեան, Տէր եւ Տիկին Աւետիս Քալեան, Յակոբ Ամալեան, Տէր եւ Տիկին Միսաքեան, Տէր եւ Տիկին Աւետեան, Տէր եւ Տիկին Զօրիկեան, Տէր եւ Տիկին Թօքաթլեան 100–ական, Տէր եւ Տիկին Սուքիասեան, Վաղարշակ Ազայեան, Կարապետ Քալեան 50–ական Ֆ.:

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ

ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Դեկտ. 6, ժամը 17էն կէս գիշեր

Dans les salons de l'Hôtel GEORGE V. — Ave. George V. Paris 8

Bernard Dédédjian et son Ensemble

ORCHESTRE TZIGANE

Սեղանները ապահովել հեռաձայնելով.– 763· 38· 54

Մուտք 50 Ֆ· – Ուսանողներու՝ կէս գին

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Ստեփան Թիրեաֆեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Զրկանեան 100 Ֆ· կը նուիրեն Կապոյտ Խաչին (Ստանալ «Յառաջ»էն եւ 100 Ֆ· «Յառաջ»ին:

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻԻՆ

ԶՈՑԳ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆԵՐԸ

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղը, ինչպէս ամէն տարի, այցելութիւն մը կազմակերպած է զոյգ Հանգստեան տուները (Մոնմորանսի եւ Անտիլի), Կիրակի, Դեկտեմբեր 6–ին:

Իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն՝ քանոնի էլիա Փէհլիվանեան եւ երգչուհի Աննա Քարաքայա:

Այս առթիւ օթոքառ մը վարձուած ըլլալով, փափաքողները կրնան մասնակցիլ: Մեկնում՝ Փլաս Լէոն Պլումէն ժամը 13·15–ին, Իսիի Հայոց Եկեղեցիէն ժամը 13·30–ին: Ճշդապահ ըլլալ:

ՑԱԻԱԿՑՈՒԹԻԻՆ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղը, խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Պաղտասարեան եւ Թօնկուրեան ընտանիքներուն, իրենց սիրեցեալ մօր, եղբօր կնոջ եւ ազգականին՝ Մենտուհի Պաղտասարեանի մահուան առթիւ:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Նորոգ հանգուցեալ Զապէլ Գալայճեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Ցակոր եւ Վերժին Թաշճեան (Պոսթոն, Ամերիկա), փոխան ծաղկեպսակի 100 Ֆ· կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՃԱՇ

ԵՒ ՀԱՃԵԼԻ ԺԱՄԱՆՑ

Կազմակերպած՝

Ֆրանսահայ Մշակութային Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ

Կիրակի, Դեկտ. 6, ժամը 13–ին

Հայ Արուեստի եւ Մշակոյթի Կեդրոնին մէջ.–

6, Cité Wauxhall — 75010 PARIS

(Métro: République)

Ճաշի մասնակցութիւն 60 Ֆ.:

Կը խնդրուի տեղերը նախօրօք ապահովել

Հեռ. – 208· 76· 49 – 324· 04· 13

606· 27· 51

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մանուկներու Օրը՝ Կիւնուար 17–ին, Սամուէլ – Մուրատեան Վարժարանի սրահին մէջ, նախաճեռնութեամբ Կապ. – Խաչի Շրջ. վարչութեան:

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ

«ՅԱՌԱՋ ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ»

ԹԻՒ 15

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐԻ

«ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ»

ՍՓԻՒՌՔԻ ՎԷՊԸ

ՔԱՆԻՑՍ ՏՊՈՒՄԸ, ՄԻՇՏ՝ ՍՊԱՌՄԸ

Գին՝ 70 Ֆ· – Թղթատարի ծախքով 80 Ֆ·

Դիմել՝ «ՅԱՌԱՋ»ի

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԻԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՄԱՐՍԷԼ.– Միսաք Գրիգորեանի մահուան քառասունքին առթիւ, Տիկին Եսթէր Գրիգորեան 100 Ֆ· կը նուիրէ «Յառաջ»ին· Նոյն առթիւ եւ նոյն նպատակին՝ Այրի Տիկին Մխճեան եւ Պր· Նահապետ Գրիգորեան 50–ական Ֆ· կը նուիրեն:

ՆՈՒԻԷՐ

Սէն Թէթիէնէն Տիկին Վիքթորիա Տէր–ոհէրեան կը նուիրէ 100–ական Ֆ· կարմիր եւ կապոյտ Խաչերուն (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 200 Ֆրանք «Յառաջ»ին, իր ունեցած մէկ մեծ յաջողութեան ուրախ առթիւ:

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻԻՆ

ԲԱԺԱԿԻ ՊԱՀ

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆՑԻՆԵՐՈՒ

Ասանդական ԲԱԺԱԿԻ ՕՐԸ այս տարի եւս տեղի կ'ունենայ

Կիրակի, Դեկտ. 13, ժամը 13–ին, *Եան'ց Գլէօպէլ սրահին մէջ.–*

5, Avenue Reille - 75014 Paris

– ԲԱԺԱԿԻ ՊԱՀ.– 13·30

ՃԱՇԱԳԻՆ 80 Ֆ·

Կը խնդրուի կանխաւ ապահովել տեղանները, մինչեւ Դեկտեմբեր 10, հետեւեալով.–

ՄԱՌԱՆ Հաստատութիւն 535· 85· 26

ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆ 985· 36· 53

ՃԻԶՎԻՃԵԱՆ (փոսթ 15) 236· 54· 48

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ՏՕՆԱԾԱՌ

Սամուէլ – Մուրատեան Վարժարանի Տօնածառի տարեկան հանդէսը՝ Վարժարանի Պէչիկթաշլեան – Ալէմճահ սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 20, Կիրակի օր, երեկոյեան ժամը 5–ին:

Մանրամասնութիւնները՝ յետագային:

COURS DE GRAMMAIRE DE L'ARMENIEN CLASSIQUE

Chargé de conférences
M. Charles de LAMBERTERIE

Programme de l'année 1981 - 1982

I. QUESTIONS DE GRAMMAIRE COMPAREE DE L'ARMENIEN

II. ETUDE DE TEXTES CLASSIQUES

Les conférences ont lieu à l'Ecole Pratique des Hautes Etudes, 4e section, Sorbonne, Escalier E, premier étage, les premier et troisième Mercredis, de 10 à 12 heures.

Aucune condition d'âge, de grade ou de nationalité n'est exigée pour être auditeur des conférences. L'enseignement est gratuit; il est simplement demandé aux auditeurs d'apposer leur nom au registre du secrétariat de la section.

Երգիչ՝ ՊԵՏԻԿ Զեզի կը սպասէ

ԻՐ ՃԱՇԱՐԱՆԸ

ուր պիտի գտնէք յատկապոյտ ճաշերը, յատկապոյտ գինիներով եւ հայկ. ջերմ մթնոլորտի մը մէջ

Զորեքշաբթի՝ ՄԱՆԹԸ–ի օր:

BAR - RESTAURANT

SPÉCIALITÉS ARMENIENNES

Direction :

M & Mme Bédikian

ՊԵՏԻԿ

Կ'երգէ Ուրբաթ եւ Շաբաթ օրերը, ճուպկի ընկերակցութեամբ:

Պատրաստուեցէ՛ք ԱՄԱՆՈՐի եւ ՀԱՑԿ. ԾՆՈՒՆԴի ցայգօնքներուն:

1, bd. Carnot — 17, quai J.-B. Clément, 94140 ALFORTVILLE

tél. 376 32 19 *Fermé le lundi*

ARMÉNIE

Départ de PARIS, LYON et MARSEILLE

JOUR DE L'AN ET NOEL à Erévan

DU 26 DÉCEMBRE AU 8 JANVIER

Renseignements et Inscriptions:

A PARIS:

LEVON BAGHDASSARIAN

SABERATOURS

31, rue d'Argenteuil

75001 PARIS

tél. 261 - 51 - 13

Mo Pyramides

A LYON:

VAROUJAN SARKISSIAN

SEVAN VOYAGES

48, Cours de la Liberté

69003 — LYON

Tél.: (7) 860. 13. 66

A MARSEILLE:

JACQUES CHELELEKIAN

WASTEELS

87, La Canebière

13001 — Marseille

Té.: (91) 95. 90. 12

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԱՐՏԱՔԻՆ ԳՈՐԾԵՐԻ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԻՑ ՀՐԱՏԱՐԱԿՎԱԾ ԵՐԿՐՈՐԴ ՀԱՏՈՐԱԿԸ

ՄԵԾ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏ ՄԸ՝

ԳՐԻԳՈՐ ՊԵՏԻԿԵԱՆ

Նոյեմբեր 24–ին նկարիչ Գրիգոր Պետիկեան ձգեց մեզ եւ մտաւ անմահութեան աշխարհը: Մեծ է իր վաստակը եւ իր գործերը պիտի մնան իբր կենդանի վկաներ իր տաղանդին: Վերջին տաս – նամեակներու նկարիչներու մեծերէն մին էր. իսկական վարպետ մը՝ սիրուած եւ գնահատուած նաեւ արուեստի միջազգային աշխարհին մէջ: Նկարչութեան պատմութեան մէջ Գրիգոր Պետիկեան պիտի յիշուի իբրեւ լաւագոյն ժառանգորդներէն մէկը վերածնունդի իտալական նկարչութեան եւ արուեստի աստուածներուն:

«Անապատի սերունդ»ին կը պատկանէր Պետիկեան: Հազիւ ութ տարեկան, ապրեցաւ աքսորը. ականատես եղաւ իր ծնողքին խոշտանգումին, Հայաստանի սրտէն դէպի հարաւի անապատները տանող ճամբաներուն վրայ, մանուկ Գրիգոր կը քալէր անոնց հետ՝ սարսափը աչքերուն մէջ, բայց տոկալու եւ ապրելու կամքով. հանդիստի հազուագիւտ պահերուն ան փայտի կտորով մը աւազին վրայ կը գծէր, կը պատմեն անոնք՝ որ ճանչցան զինք աքսորի ճամբաներուն վրայ եւ վերապրեցան:

1918–ին պատերազմը վերջանալուն, երբ կը փնտռուին ու կը հաւաքուին վերապրողները, մանաւանդ «անապատի սերունդ»ը, այլ որբերու կարգին մանուկ Գրիգորն ալ գտնուողներու մէջ է: Նախ կը սկսի որբանոցի կեանքը Կ. Պոլիս, յետոյ՝ Թորֆու: 1925–ին կը յաջողի երթալ Պէյրութ, ուր կը գտնէ իր քոյրը եւ եղբայրը: 18 տարեկանին արդէն ծանօթ է գծելու իր տաղանդը: Կը գծէ ամէն տեղ ու կը ծախէ իր նկարները: Շատեր կը քալլաերեն զինք: Կ'երազէ Փարիզ գալ: 1925–ին կ'անցնի Ֆրանսա, նախ Կրէնոպլ, ուր կ'աշխատի իբրեւ գործաւոր քարերու եւ հողերու վրայ, ապա՝ Լիոն, եւ վերջապէս ճամբու ծախքը ճարելով 1926–ին կուգայ Փարիզ: Անհամբեր է ճանչնալու արուեստը եւ մշակոյթը: Ութ տարի կը յաճախէ Թիւլիան Ակադեմիան, արուեստի եւ նկարչութեան աշխարհը կը համայէ զինք: Կ'աշխատի անդադար. իր աստուածներն են Ռուպէնս, Թիցիանօ, Վելասքէզ եւ Ռեմպրանտ:

Գրիգոր Պետիկեան կ'ուզանի 18 տարի: Կը գծէ, կը նկարէ եւ կ'աշխատի: Դեռ կանուխ է իրեն համար ցուցահանդէսներու մասնակցելու: Իր փափաքն է հասնիլ կատարելութեան:

1937–ին կուգայ իր առաջին ցուցահանդէսը Փարիզ, 1945–ին՝ Լօզան, 1949–ին՝ Գահիրէ, արժանանալով հայ թէ օտար արուեստասէր շրջանակներու գնահատանքին: Գ. Պետիկեան կը ճամբորդէ Հոլանտա, Սպանիա եւ Իտալիա՝ ճանչնալու համար անոնց արուեստը:

Իր ցուցահանդէսներու չարքը կը սկսի Փարիզէն. 1950 – 1958 իր գործերը կը ցուցադրէ Փարիզ եւ Նիւ Եորք, մեծ համբաւ վայելելով ամէնուրեք: Իր նը – կարները կը գնեն Եւրոպայի, Ամերիկայի եւ Ֆրանսայի իշխանութիւնները, իրենց թանգարաններուն համար, ինչպէս նաեւ նկարչութեան սիրահարները:

Պետիկեանի համբաւը կը տարածուի նաեւ Հայերուն մէջ: Տարիներու ընթացքին կը նկարէ մանուկները, կը յաճախէ կրկէսները՝ նկարելու հոպպահները, իրենց մելամադձոտ դէմքերով: Արուեստի քննադատներ կը գրուատեն Պետիկեանի նկարչական արուեստը: Ֆրանսական եւ ամերիկեան մամուլը կը ներկայացնէ Պետիկեանը իբրեւ հասնող սերունդի վարպետներէն մին:

Արուեստագէտին ստեղծագործական լաւագոյն տարիներն են: Կ'աշխատի միշտ նոյն եռանդով, կը ստեղծէ մարդկային ղգացումներով եւ յուզումներով լի նը – կարչութիւն մը: Տարուան մեծ մասը կ'անցընէ Իտալիա կամ Սպանիա:

Պետիկեան պահեց իր համեստութիւնը եւ բնաւ չշլացաւ իր փառքէն: Տարիներու ընթացքին իր ունեցած տառապանքները իր վրայ մեծ ազդեցութիւն ձգած էին եւ լաւ կը ճանչնար մարդիկը: Միշտ պահեց իր անկախութիւնը: Շատեր զարկին իր դուռը խոստումներ կամ առաջարկներ բերելով, բայց Պետիկեան նախընտրեց չարունակել իր ճամբան, ինչ որ, թէ – րեւս, պատճառ դարձաւ յաճախ իր յուսախաբութիւններուն:

Բարի էր, բարեացակամ եւ դիւրահաղորդ, մանկական անմեղութեամբ կ'ապրէր, միայն ու միայն նուիրուած իր արուեստին: Հաւատարիմ ընկեր մըն էր, անշահախնդիր եւ ներողամիտ:

Զորս տարի առաջ երեւան եկան իր հիւանդութեան նշանները: Պետիկեան կը չարունակէր աշխատիլ, ճամբորդել ու դարմանուիլ: Հետզհետէ օրերը դժուարացան եւ Նոյ. 24–ին Գրիգոր Պետիկեան փակեց աչքերը:

Բայց վարպետը պիտի ապրի իր գործով:

Այսօր, չատ մը քաղաքներու մէջ՝ Փարիզէն Նիւ Եորք եւ այլուր, չատ մը նը – կարչական թանգարաններու մէջ կը գտնենք «Պետիկեան» մը: Իր գործերէն պիտի գտնենք հայկական եւ միջազգային հաւաքածոներու մէջ:

Այո, մեծ էր մեր բարեկամին տեսիլքը, որովհետեւ Գրիգոր Պետիկեանի անուշիկ, աղքատիկ եւ անժպիտ դէմքերով մանուկները, շրջապատուած լոյսերով եւ վառ գոյներով՝ դաշտերուն մէջ կամ ջուրին եզերքը, յոյս մը կը բերեն մարդկութեան:

ԳՈՒՐԳԻՆ ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ

ՉԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՇԱՀԵԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻԻՆ

ՆԻՍԻ ՄԷՋ

—o—

ՆԻՍ. – «Ցառաջ». – Հայ Մշակոյթի Ակումբին նախաձեռնութեամբ է կրկին, որ խիստ չահեկան դասախօսական ցերեկոյթ մը տեղի ունեցաւ, այս անգամ Ֆրանսերէն, Հիմթ պանդոկին չքեղ սրահին մէջ: Թուականը՝ կիրակի, Նոյեմբեր 15, յետ միջօրէին: Պատուոյ նախագահութիւնը ստանձնած էր Նիսի երեսփոխան – քաղաքապետ Ժաք Մէտրէն:

Ակումբին վարչութեան անունով երիտասարդ անդամներէն Նուրհան Պալէօղեան բացումը կատարեց ցերեկոյթին՝ 150 ունկնդիրներուն ներկայացնելով օրուան դասախօսը՝ Փրոֆ. Ժէրար Տէտէեան, Մոնփելիէի Համալսարանէն: Նաեւ օրուան նիւթը՝ Կիլիկիոյ Հայոց Թագաւորութիւնը, ստորագրած մը, որ կը կրէր Հայերու եւ Ֆրանսացիներու մերձեցումը պատմութեան ընթացքին ենթախորագիրը:

Դասախօսը նիւթին կարեւորութիւնը ընդգծելէ ետք, – յատկապէս Ֆրանսահայ գաղութին համար, – պատմական ակնարկով մը, որու ընթացքին լայն տեղ տրաւեցին Թուականներ եւ դէմքեր, պարզեց այլազան երեսները այդ անցեալին: Այ – սինքն՝ պատմութիւն, մշակոյթ, ընկերային կարգ ու սարք, կապ մերձ շրջաններու, Եւրոպայի, յատկապէս Ֆրանքներու եւ Ֆրանսայի հետ:

Վասպուրականի, Անիի եւ Կարսի Հայոց Թագաւորութեանց անկումէն ետք, ԺԱ. դարու սկիզբէն մինչեւ դարավերջ, հայկական քաղաքական գոյավիճակը, փաստօրէն վերջ կը գտնէ մէկ կողմէ Բիւզանդիոյի հողային կցումներով եւ, միւս կողմէ, Թուրքերու կատարած նը – ւաճումներով: Պատմական Հայաստանի չքացում՝ անյոյս վիճակի մատնելով ժողովուրդ մը: Այլ սակայն կը ծնի, կը ծաղկի եւ իր գոյութեանը համար կը պայքարի Կիլիկեան Հայաստանը նոյն դարաշրջանէն մինչեւ ԺԳ. դար:

Կազմութիւնը: Կապադովկիոյ մէջ, Հայաստանի Արեւմուտքը, ԺԱ. դարու կէսերէն սկսեալ հայկական բազմամարդ գաղութ մը հաստատուած էր Բիւզանդիոնի վարած ծանօթ քաղաքականութեան հետեւանքով: Թուրք Սելճուքներու արշաւանքները, տուեալ դարաշրջանին վերջերը պատճառ կը դառնան, որ չորս – չանին զանգուածը լքէնէ դէպի հարաւ՝ Կիլիկիա: Այսինքն՝ Ատանայի, Տարսոնի կամ Ալեքսանդրէթի շրջանները: Նոյն դրդապատճառներով Բարձր Հայկէն ժամանած գաղթական բազմութիւն մը կը մէկտեղուի հոն: Արդէն Կիլիկիոյ մէջ ԺԱ. դարէն սկսեալ Հայերու կարեւոր թիւ մը գոյութիւն ունէր: Այսպէս է, որ 1073–էն մինչեւ 1375, պատմական Հայաստանէն հազար քիլոմէթր հեռու կեանքի կը կոչուի եւ իր քաղաքական գոյութիւնը կը պահովէ Հայկական Կիլիկեան:

Դասախօսը կը բնորոշէ նոր միջավայրին աշխարհագրական դիրքը. – լեռնային զօրէն մինչեւ ծով, ուրեմն առաջին անգամն է, որ Հայերը Միջերկրականի եզերին կը գտնուին: Քաղաքական պատմութեան հիմնական առանցքը. – սերտ կապ Ֆրանքներու հետ, Խաչակիրներուն հետ հոն հասած ԺԱ. դարավերջերէն սկսեալ:

Ռուբէն Ա. լեռնային Կիլիկիոյ շրջանակին մէջ կը թօթափէ Բիւզանդացիներուն լուծը, հիմնելով ազատ իշխանապետութիւն: Յաջորդները՝ զլխաւորաբար զաւակները կը յաջողին զսպել Սելճուքներու արշաւանքները, յատաջխաղացումները:

Դասախօսը, ապա, վերլուծական – փաստագրական մօտեցումով հանդրուան առ հանդրուան կը պատկերացնէ հայկական Կիլիկեան Թագաւորութեան կազմութիւնը եւ անոր գործակցութիւնը Խաչակիրներուն հետ. կը բնորոշէ մեր կարեւոր դերը այս վերջիններուն արձանագրած յաջողութիւններուն մէջ. օրինակ՝ Անտիոքի եւ Հուսկ ուրեմն Երուսաղէմի գրաւումը 1099–ին: Կը ճշդէ, թէ Հայերու եւ Ֆրանքներու զինուորական համագործակցութիւնը իր գագաթնակէտին կը հասնի ԺԲ. եւ ԺԳ. դարերու անկիւնադարձին, Լեւոն Մեծագործի օրերուն, իշխան մը, որ միակն ըլլալով այդ թուականին եւ այդ շրջափակին մէջ կը յաջողի ոչ միայն ամենէն մահմետական յարաչխաղացումները, այլեւ ընդարձակել իր սահմանները, նոյնիսկ հասնելով մինչեւ Կապադովկիա:

Քաղաքական եւ այլ իրադարձութեանց հետեւանքով Լեւոն Բ. իշխան 1198 Յունուար 6–ին Տարսոնի մէջ կ'օծուի Լեւոն Ա. «Թագաւոր յամենայն Հայոց»:

Յաջորդական փուլերու պարզաբանումով, դասախօսը կը պատկերացնէ Հեթում Ա.ի եւ, հետեւաբար, Հեթումեան, ապա Լուսինեան արքայատոհմերուն պատմութեանց ժամանակագրյանները: Կը ծանրանայ եւ, իրաւամբ, Հեթում Ա.ի վարած արտաքին քաղաքականութեան վրայ, քանի թերեւս քիչ ծանօթ, այսուհանդերձ, բացառիկ հետաքրքրական առաջադրութիւն մը նպատակ ունեցած է:

Փոքր Ասիոյ Թաւերարեմին վրայ կ'ընթեան ոչ մահմետական Մոնկոլները: 1243–ին պարտութեան կը մատնեն Փոքր Ասիոյ Թուրք Սելճուքները: Մոնկոլներուն մէջ կը գտնուին Քրիստոնէութեան յարածներ, է. դարէն սկսեալ, Ասորի Նեստորական քարոզիչներու միջոցով: Որով յաւ արդէն ստրատադրուած են Քրիստոնեայ նկատուած Պետութիւններուն եւ իշխանապետութիւններուն հանդէպ: Հասարակաց թշնամին կը մնայ մահմետական ուժը, որ յաղթութիւններու չարքով ամրապնդած է դիրքը: Հեթումի քաղաքականութիւնը կ'ըլլայ ասպարէզ եկած նոր ուժը օգտագործել ընդդէմ Սելճուքներուն եւ Եգիպտոսի Մամլուքներուն: Անդրանիկ համաձայնութիւնը կը կնքուի Կոստանդին Պայլի եւ Մոնկոլ զօրավար Բաչուի միջեւ: Զինակցութիւնը ամրապնդելու մտադրութեամբ, Սմբատ Սպարապետ, ապա Հեթում Ա. գաղտնի կը մեկնին կարակորում՝ ներկայանալով Մոնկոլ մեծ Խան՝ Մանկուի: Բարեկամութեան եւ փոխադարձ օգնութեան դաշինքը կը կնքուի: Մոնկոլ կայսրութիւնը՝ տարածուած կեդրոն Ասիայէն մինչեւ Թուխա, Կովկաս եւ պատմական Հայաստանի մեծ մասը, կը յարդէ դերիչխանական իրաւունքները Կիլիկիոյ Հայոց Թագաւորութեան եւ անոր դաշնակից Անտիոքի իշխանապետութեան:

Հեթումի այս հետաքրքրական քաղաքականութիւնը, դժբախտաբար, հարկ եղած արդիւնքը չի տար: Կամ՝ կուտայ կիսով չափ, ժամանակաւոր կերպով: Խաչակիրները մնացորդ իշխանութիւնները երկու դասի կը բաժնուին: Անտիոք, Կիպրոս կը հետեւին Հայոց քաղաքականութեան, Մոնկոլներուն մէջ տեսնելով զսպիչ ուժը մահմետական տարածումին: Անդին,

ՅԱՄՔԱԾ ԱՂԲԻՒՐԸ ՆՈՐԷՆ ԿԸ ԲԽԻ

ՅԱԿՈԲ ՉՕԼԱՔԵԱՆ

ԴԷՊԻ ՀԱՅՐԵՆԻ ՏՈՒՆ

—×—

49.– Հայկական Լէգէոն

Զորս տարի ու կէս մնացինք վրաններուն տակ:

Տարի մը անցաւ: Է՛, ի՞նչ պիտի ընենք, տասը – տասներկու հազար հոգի, զործ չկայ: Կիներ եւ աղջիկները կ'աշխատին, մեքենաներ բերին, ան որ կար կը կարէ՝ կը կարէ, ան որ կը հիւսէ՝ կը հիւսէ, ան որ սանտր կը չինէ՝ սկսաւ սանտր չինել:

Երիտասարդները զացին Անգլիացիին աշխատեցան. կռուեցան, ինչ ըրին, զարձան եկան եւ: Ըսին.

– Հասէ, Ֆրանսացիին լուր տանք, պիտի զինուորագրուինք, կամաւոր պիտի երթանք. թող տանին մեզ Թուրքիա, կ'ուզենք, պիտի կռուինք տաճիկին դէմ..

Եկան Ֆրանսացիք, ըրեցին, հաշուեցին, հաւաքեցին հինգ – վեց հարիւր հոգի: Մըսըր լուր տուին՝ Մըսըրէ եկան, զրուեցան, զաղթականներ եկան, տաճկի ձեռքէն փախողներ, զրուեցան, Ամերիկայէն եկան կամաւորներ, կազմեցին բանակ մը, հայկական բանակ մը. բոլորը Հայ:

Մենք նաւուս մէջ կ'աշխատէինք:

– Հասէ, դուք ալ պիտի երթաք:

Ըսի.

– Տղայ, ես կ'երթամ, ո՛չ կին ունիմ, ո՛չ պզտիկ ունիմ. դուն կին ունիս, պզտիկ ունի, ո՞ւր պիտի ձգես երթաս վրբաններուն տակ: Ի՞նչ կ'արժէ՝ մէյ մըն ալ Ֆրանսացիին կամաւոր պիտի զրկուինք...

Մինչդեռ Ֆրանսացիք կ'ըսեն.

– Դուք քանի՞ հոգի կ'երթաք Գերմանացիին դէմ. եթէ Գերմանացին «չըշ» ընէ՝ ո՛չ մէկը կը փրկուի ձեզմէ...

Հա:

Յամառեցան. զրուեցան, զրուեցան, բոլորս զրուեցանք: Բերին կիպրոս, կազմեցին բանակ:

Տարի մը կեցայ Կիպրոս: Իմ խելքը չըկրնար, տեսայ վերջ չունի, քաշուեցայ:

Ըսին.

– Ի՞նչ է, ինչո՞ւ կ'ելլես:

Ըսի.

– Հիւանդ եմ, չեմ կրնար ծառայել:

Գիտեմ՝ վերջ չունի, մնաս՝ ի՞նչ պիտի ընես:

Դարձայ դացի հոս:

50.– Յամառ աղբիւրը նորէն կը բխի

Զորս տարի ու կէս մնացինք Մարայ հողմ, վրաններուն տակ: Կարուեցաւ ին – կաւ Գերմանացին: Եկան Ֆրանսացիք, լեցուցին մեզ նաւերը, բերին հոս Մուսա Լեռ:

Մուսա – Լերան չուրջբոլորը ապրող տաճիկներ եւ թաթեր (*) ըսեր են.

– Հայ ժողովուրդը հոս եկաւ, այս ժողովուրդը չի մեռնիր:

Այդտեղ աղբիւր մը ունէինք, թաթերուն մօտ, Պաղ Աղբիւր կ'ըսէինք: Մեր երթալուն պէս աղբիւրը ցամքեր է, դառնալուն պէս ջուրը բխեր ելեր է նորէն: Հայը այդ հողը կոխելուն պէս ցամքած աղբիւրը նորէն բխեր ելեր է: Հրաշք է: Զորս տարի ու կէս առանց ջուրի մնացեր են: Ըսեր են.

– Փառք Աստուծոյ, Հայերն եկան, հօյ, հօյ:

Աղբիւրի ջուրն անգամ եկաւ, հօյ, հօյ:

(19 եւ վերջ)

(*) Ալէուի արար:

յատկապէս Ֆաչակիը Պեռութիւններու մնացորդները, հարաւը Մոնկոլները նը – կատելով բարբարոսներ, ինչ որ ընկե – րային գեռնի վրայ ճիշդ է, կը նախընտրեն դաշնակցութիւնը Եգիպտոսի հետ: Դասախօսին հաստատումով այս քաղա – քականութիւնը պատմական սխալ մը եղած է:

Մոնկոլները 1258–ին կը գրաւեն Պաղտատը, քիչ ետք Հայերու եւ Անտիոքի Ֆրանքներուն հետ կը գրաւեն անառիկ նկատուած Դամասկոսը: 1299–ին, Հե – թում Բ. Երուսաղէմ կը մտնէ՝ ազատա – գրուած Մոնկոլներու եւասոնց դաշնակից Հայերու ու Վրացիներու կողմէ: Այս յաղթանակները անցողիկ բնոյթ կը կրեն:

Շրջադարձը կ'արձանագրուի ԺԳ. դարավերջին, երբ Եգիպտոսի Մամլուքները յատկանշական յաջողութիւններ կ'արձանագրեն: Այս դարաշրջանին արդէն, Կիլիկիոյ Հայերը բոլորովին առանձնացած են՝ անհետացած ըլլալով Ք րիստոնեայ իշխանապետական կորիզները: ԺԴ. դարը արդէն Հայերուն համար կը դառնայ ողբերգական, գործածելով Փրո – ֆէսէօրին սահմանումը: Աղետալի, ո – րովհետեւ Հայերը կ'ակնկալէն նոր Ֆաչակրութիւն մը, մինչ նման չարժում մը տեղի չի կրնար ունենալ, քանի 1337–էն սկսեալ մինչեւ 1453 այսպէս կոչուած հարիւրամեակի պատերազմը ծայր կ'առնէ Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ միջեւ:

Մամլուքները, հետեւաբար, հնարա – տրութիւն կ'ունենան առանց այլ եւ այլ աւերել Կիլիկեան Հայաստանը՝ ասոր անկումը ապահովելով: Այս քաղաքականութեան կրնան հետեւիլ առաւել դիւրութեամբ, քանի կարեւոր փոփոխութիւն մը կ'արձանագրուի Կիլիկեան թագաւորութեան հարստութեան մէջ: Արդարեւ, ԺԴ. դարու կէսերուն ամուսնական կապերու ճամբով Ֆրանսացիներ են, Լուսինեան տոհմէն, որ դահ կը բարձրանան: Ա – սոնք առպետական ծայրայեղ կեցուածք ունին մահմետականներուն դէմ. ասիկա դրական երեսն է. միւս կողմէ, սակայն, ոչ միայն լաւ չեն ճանչնար հայկական դիմագիծն եւ անոր առանձնայատկութիւնները, կրօնական եւ այլ զգացում – ները, այլեւ՝ աւելին՝ արտակարգ կերպով կապուած կը մնան Լատին արմատներուն հետ: Հոսկէ տարանջատումը ազգին – կրօնական երեսներով Կիլիկիոյ Հայոց կեանքին մէջ: Այս մէկն ալ պատմական իրողութիւն է: Ներքին միասնականութեան ոգիի եւ ձգտումի պակասով պէտք է բացատրել այս փաստը, թէ հակառակ Կիլիկիոյ մայրաքաղաք Սիսի հերոսական դիմադրութեան, Լեւոն Զ.ի կողմէ, 1375–ին բերդաքաղաքը կը գրաւուի Եգիպտացիներուն կողմէ:

Փրոֆ. Ժ. Տէտէեան այնուհետեւ կը պարզէ Կիլիկեան Հայոց թագաւորութեան կառոյցին առանձնայատկութիւնը, – ի տարբերութիւն պատմական Հայաստանի, ուր թագաւորը Արքայից Արքայ էր, ուրեմն իշխաններ գրեթէ անոր համարժէք կը մնային, – ասդին Կիլիկիոյ մէջ, ինչպէս Աբեւելքի Ֆաչակիը իշխանները, խիստ կերպով ենթակայ կը մնան իրենց գերիշխանին: Այս երեւոյթը նկատելի կը դառնայ Կիլիկեան պատմութեան մէջ: (Այս ուղղութեամբ կը թուէ մանրամասնութիւնները): Երկրին բարձր խաւը արեւմտահանացած է, արքայական ընտանիքը միջ – ամուսնական կապեր կը հաստատէ Ֆրանքներու եւ այլոց հետ: Ֆրանք իշխանները՝ Հայուհիներու հետ: Արեւմուտքցիները, իբրեւ բնակչութիւն ներկայ են քաղաքներու մէջ: Ցատկապէս կարեւոր թիւ կը ներկայացնեն վաճառականները՝ Իտալացիներ մեծ թիւով, ճե – նովացի, վենետիկցի եւ այլն, այսպէս կոչուած եւ ճանչցուած փրովանսալները, Մարսէյլցիները, արդէն նաւահանգիստ մը կար, որ կը կոչուէր Փոր Փրովնսալ, կարգ մը նաւահանգիստներ իտալական – նացած էին, ինչպէս Այասի անուանի նաւահանգիստը առաւել լաւ ճանչցուած էր լ'Այասծօ անունով, նոյնիսկ Մոնպե – լիէէն վաճառականներ կը ժամանեն: Կը հետեւի, ուրեմն, թէ Կիլիկիա կարեւոր դեր կատարած է Եւրոպայի եւ Մերձ. Արեւելքի միջեւ, առեւտրական գեռնի վրայ:

Այնուհետեւ կ'անդրադառնայ մշակութային կապերուն մասին, այլազան օրինակներու կարգին յիշեցնելով, թէ արքայական շանսելըրիին դրագիրները պաշտօնապէս կը գործածեն երեք լեզուներ՝ գլխաւորաբար Հայերէն, Լատիներէն եւ նոյնպէս Ֆրանսերէն:

Պաշտօնական բառապաշարութիւնը Ֆրանսական ծագում ունի: (Հոս եւս կը թուէ օրինակները):

Անդրադառնալով մշակութային կապերուն կը յիշատակէ շատերու կարգին Կոռիկոսի բերդատէր իշխան Հեթում Պատմագիրը, կամ պատմիչը ինչպէս ծանօթ է Հայ պատմագրութեան մէջ: Կղեմէս Ե. Պապին յանձնարարութեամբ դրած է, մինչնաղարեան Ֆրանսերէնով, ծաղիկ Արեւելքի պատմութիւնը: (Աւելցնենք նաեւ մեր կողմէ՝ Պատմութիւն Թաթարացը, 1307 թարգմանուած լատիներէնի, այնուհետեւ այլ եւրոպական լեզուներու):

Փրոֆէսէօրը այլ երեսներու մերձե – ցումին կէտերն ալ նկատի կ'առնէ: Մանրանկարչութիւն, կրօնական յարաբերութիւններ եւայլն:

Փոքր դադարէ մը ետք Փրոֆ. Ժ. Տէտէեան պատկեր – լուսարձակումներով ցոյց կուտայ Կիլիկեան Հայաստանի պատմական վայրերը, ասոնց մեկնաբանութիւնը կատարելով:

Շահեկան դասախօսութիւնը վերջ կը գտնէ եւ ներկաները կը բաժնուին սրա – հէն օգտակար տեղեկութիւններ ամբա – րած Փրոֆ. Ժ. Տէտէեանի դասախօսութենէն:

ԹՂԹԱԿԻՑ

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ՖԻԼԱՏԵԼՖԻՈՑ Հայ Ազգային սրահին մէջ, Հոկտ. 24–ին, նչուած է Հ. Օ. Մ.ի 71–րդ տարեդարձը, ճաշով: Ցայտագի – րը վարած է առենապետուհին՝ Էլիզա – պէթ Սաթճեան, որ բացման իր խօսքով չեշտած է Միութեան գործունէութիւնը եւ հայ կեանքին մէջ անոր կարեւորութիւնը: Բանախօսած է Նանիկ Աբթինեան (Թորոնթոյէն), որ անդրադառնալով Հ. Օ. Մ.ի աւելի քան եօթանասունամեայ գործունէութեան վեր առած է հայ կնոջ դերը մեր կեանքին մէջ: Գեղարուեստա – կան յայտագրի գործադրութեամբ վերջ գտած է հանդիսութիւնը:

×

ԱՔԼԷՆԻ «Լեւոն եւ Սոֆիա Ցակոբեան» վարժարանի սրահը, Հոկտ. 26–ին, դուռ – մուարուած է Հ. Մ. Ը. Մ.ի անդամա – կան ընդհանուր ժողովը: Ֆիքսի վարչութեան առենապետը՝ եղբ. Խ. Աղապապեան, կարդացած է երկամեայ գործունէութեան տեղեկագիրը, իսկ եղբ. Ս. Պօղոսեան՝ սկաուտական կազմի տեղեկագիրը, Միութեան Ֆիքսի մասնաճիւղը ունի 281 անդամներ՝ գործօն եւ օժան – դակ, ոտնագնդակի եւ պասքէթպոլի մարզիկներ, սկաուտներ: Կազմակերպած են զանազան ձեռնարկներ եւ մասնակցած մարզական խաղերու: Ժողովի աւարտին կատարուած է նոր վարչութեան ընտրութիւնը:

×

ՊՈՍԹՐՆի Գեղարուեստիկ Թանգարանի նորակառոյց չէնքի սրահին մէջ, Նոյ. 8-ին, նչուած է Ամերիկահայ Մատենադարան – Թանգարանի հիմնադրութեան տասնամեակը ճաշով: Հաստատութիւնը ունի հայկական ձեռագիրներու, գորգե – րու, դրամներու եւ այլ հարուստ հաւաքածոներ: Բացումը կատարած է ա. զանապետը՝ Տոքթ. Փօլ Պարսամ: Թանգարանի վարիչ մարմնի նախագահը՝ Արթըր Գրիգորեան, խօսած է հայկական գորգերու յայտնաբերման մասին եւ ցուցադրած վերջերս Լոնտոնի մէջ ձեռք ձգուած հայկական երկու գորգեր: Դր – բամատէր Փօլ Պոյաճեան բացատրած է հայկական դրամներու ճանաչման ձեւերը եւ համառօտ պատմականը ըրած հայկական դրամներու զարգացման: Վարիչ մարմինը որոշած ըլլալով ունենալ ա. զիական չէնք մը, Վեր. Վարդան Ցարութիւնեան կոչ ըրած է ներկաներուն, որպէսզի չզլանան իրենց նիւթական օժանդակութիւնը մօտ երկու միլիոն տոլար արժողութեամբ Թանգարանի կառուցումը իրականացնելու համար: Քալիֆորնիայէն Մեսրոպ Պօյաճեան խոստացած է 200 հազար տոլար նուիրել, ինչպէս նաեւ իր կտակին մէկ մասը:

ԵՈՒՍԹՐՆի (Միացեալ Նահանգներ) Համալսարանի Թուրք ուսանողները, Հոկտ. 22–ին, կազմակերպած են գարուեստական ձեռնարկ մը՝ նչելու համար Աթաթիւրքի ծննդեան հարիւրամեակը: Շրջանի փոքրաթիւ հայ համայնքը հակազդած է թուրքիկներու ցրուածով եւ յայտարարութիւններով, տեղացիները տեղեակ պահելով Աթաթիւրքի բուն էութենէն ու արարքներէն: Ձեւ – նարկին ներկայ եղած են շուրջ 130 հոգի, որոնցմէ 30-ը Հայեր, մնացեալը՝ Թուրքեր: Տրուած դասախօսութեան ընթացքին, հայ երիտասարդներ հարցու – ներով նեղ կացութեան մատնած են կազմակերպիչները: Մթնոլորտը լարուած է եւ բախումներ տեղի ունեցած են Հայերու եւ Թուրքերու միջեւ: Համալսարանի ոստիկանութիւնը միջամտած եւ ձերբակալած չորս հայ երիտասարդներ, որոնցմէ երեքը անմիջապէս ազատ արձակած են, իսկ չորրորդը՝ ամբաստանուած ըլլալով կարգը խանգարած ըլլալու յանցանքով դատի քաշուած է:

×

ԱՅՆՃԱՐի մէջ, Հոկտ. 6–ին մեռած է ընկ. Սերոբ Շէրպէթճեան, Սուէտիոյ ժողովուրդին առաջնորդներէն: Ծնած էր 1888–ին՝ Մուսա Լեռ: Եղած է Սուէտիոյ լեռնալանջերուն կազմուած Հ. Ց. Դաշ – նակցութեան առաջին խումբի անդամներէն: Իր երիտասարդութիւնը զուգադիպած է Եղեռնի եւ Մուսա Լերան հե – րոսամարտի տարիներուն: Եղած է հե – րոսամարտի օրերուն մեր ժողովուրդի ղեկավարներէն: Զորս տարի Եգիպտոսի մէջ զաղթականի կեանք վարելէ ետք վերադարձած է Մուսա Լեռ, ուր հարկ էր վերաշինել ամէն բան: Հոս երեւան կ'ելլեն ընկ. Շէրպէթճեանի վարչական կարողութիւնները: Շուրջ քսան տարի կը ծառայէ Սուէտիոյ ժողովուրդին, որուն միւտիրն էր ան: 1939–ին, իր ժողովուրդին հետ զաղթականի ցուպը առած կը հաստատուի Այնճար (Լիբանան), ուր դարձեալ կ'անցնի պարտականութեան գլուխ՝ օգնելու, մխիթարելու եւ կորով ներշնչելու զաղթականներուն: Կը դառնայ Այնճարի քաղաքապետ: Իր օրով Այնճար կը վերածուի Հայութեան պատիւ բերող աւանի մը: Տարիներ ետք, երբ կը դադրի քաղաքապետի պաշտօնը վարելէ, կը մասնակցի ազգային հաստատութիւններու վարչական կազմերուն: Տարիներ եղած է առենապետը Ս. Պօղոս Եկեղեցւոյ թաղականութեան եւ Ազգային «Ցառաջ» վարժարանի հոգաբարձութեան: Իր կեանքի վերջին տարիներուն ընկ. Սերոբ Շէրպէթճեան առանձնացած էր ու կը գրէր Մուսա Լերան ժողովուրդին պատմութիւնն ու իր կեանքին յուշերը, որոնք ձեռագիր վիճակի մէջ կը սպասեն հրատարակութեան:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐՐՈՐԴ

ՁԷՅՆԱՊ ԶՐԱՒԱՆԻ ՄԷՋ

Աչուղ Նազար Զրաւանի հրապարակը մտաւ երգելու անոնց, որոնք մոլուցքէ բռնուած կը սպաննեն եւ որոնց աչքերուն մէջ արիւն ու ոսկիի տենդոտ փայլը կայ: Անոնց, որոնք դիակներ կը կողոպտեն, կը խաբեն, կ'սատեն ու կը գողնան:

Որ տխուր ես, տարտերդ էեզ չի՛ մնար.
Եթէ՝ հիւանդ, ցաւերդ էեզ չի՛ մնար.
Կ'ուզես եղիր Լօգմսն Հեքիմ,
Խելէդ էեզի չի մնար:

Երկու ժանտարմները սպասեցին, մինչեւ որ լրացաւ Աչուղի երգը: Ցետոյ հրապարակը յանկարծ ժխորի մէջ ինկաւ: Այգիներու ճամբայէն հրապարակ թափուեցան խումբ մը ժանտարմներ եւս, եւ հրապարակը դարձաւ ժանտարմներու դատարան, ուր պիտի դատուէին այն բոլոր ասորիները, որոնք ուղղակի եւ անուղղակի օգնած էին քիւրտ սպային ու անոր հետեւորդներուն:

Ձերբակալուեցաւ եւ խիստ հսկողութեան տակ առնուեցաւ գինեվան Եա – դուպը: Ժանտարմները գիւղը սարսափի տակ առին: Անոնք կը փնտռէին նաեւ Աչուղը, որովհետեւ Քիւրտերուն ձիեր ծախած էր:

Իրիկուան մութին հետ ժանտարմները իրենց սարսափը աւելի սաստկացուցին Զրաւանի վրայ: Բնակիչները դուրս ելլել չէին համարձակեր: Ասորիները նոյնիսկ սկսան իրար մատնել, եւ ձերբակալութիւնները աւելի չատցան: Ախոռին մէջ լեցուցին նաեւ անոնք, որոնք Քիւրտերուն ու անոնց ձիերուն կեր տուած էին:

Զրաւանցիները, ժանտարմներու սարսափը մեղմելու համար, ոչխարներ կը մորթէին, ճրագի լոյսերուն տակ հաւերը կը փետտէին:

Երեկոն ահաւոր էր, եւ դուրսը գիղին լուսնկայ կար ու դրան վրայ կ'ըսես զայլը նստած էր ասթառած ակռաներով: Թէ ինչո՞ւ այդ սարսափը յանկարծ: Գիւղացիներէն չատերը տէմիրճու աչկերտին նման չատ բան չգիտէին: Գիտէին որ Սարը պինպաշին քիւրտ սպայինչ ապտակ մը զարկած ու Զրաւանի մէջ սպաննուած էր ժանտարմ մը:

Կօչկար Մարգարը, որ կը հասկնար անցած դարձածը, վախով բռնուած՝ կը սպասէր, որ ժանտարմները իրենց դուռը թակէին: Կը նայէր պատուհանէն դուրս, երբ լուսնկայի լոյսին մէջ տեսաւ Ասատուր Ասէփի կերպարանքը: Ասատուր իրենց փողոցի առուէն կ'անցնէր: Ան էր, ան, խոշոր գլխով, գիրուկ ուսերով: Փողոցներուն մէջ ի՞նչ կ'ընէր այդ ժամուն: Գիւղին վրայ ժանտարմներու սարսափը այնքան չատ էր, որ անկիւններուն մէջ ծուարած չուներն իսկ փողոց ելլել չէին համարձակեր:

Ու այդ գիշերին մէջ տեն տեն Վարդաձորի լեռներէն կը հասնէր թնդանօթի ձայնը:

Մարգար զարմացաւ: Բա, ի՞նչ էր պատահած Ուստային:

– Ուստա, Ուստա ...

Ուստայի մէջ անհանդիստ բան մը կար, կարծես չլսեց իր ձայնը:

Մարգար վար իջաւ, ուզեց Ուստան իր տունը կանչել: Պատուհանէն տեսած էր, որ խումբ մը ժանտարմներ նոր անցեր էին իրենց փողոցէն: Մէկ ժամ առաջ ձերբակալած էին նաեւ Մարտուքը:

– Ետ՞ն ես, Ուստա, էս գիշերով ո՞ւր կ'երթաս, – հարցուց Մարգար:

– Լսէ, Մարգար, դուն չգիտցա՞ր թէ Աչուղ Նազար որո՞ւն տունը գնաց էս գիշեր:

– Ետ ըլլի, Ուստա, ո՞վ գիտէ Աչուղ Նազարի տեղը: Հա, որ կ'ուզես, Թո – րոսին հարցուր. վերջին անգամ էնոր խանութն էր:

Ուստան որ լսեց՝ դէպի ոսկերիչին տան կողմը չտկուեցաւ:

Մարգար չհասկցաւ թէ ի՞նչ ունէր Ուստան:

(Շար. 452)

Ս· ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ
ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

—o—

Լիոնի Ս· Յակոբ Եկեղեցւոյ վարչութիւնը, կը ծանուցանէ թէ՝ կիրակի, Դեկտեմբեր 13–ին, Ս· Յակոբայ տօնին եւ Եկեղեցւոյս անուանակոչութեան առթիւ, հանդիսաւոր Պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ՎՐԴ· ՋԱՓԱՐԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի Մատաղօրհնութիւն: Պատարագի երգե – ցողութիւնը կը կատարէ՝ Եկեղեցւոյս «ԿՈՄԻՏԱՍ» երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Պր· Յովհաննէս Պէրպէրեանի:

Սիրով կը հրաւիրուին Լիոնի եւ շրջանի Հայութիւնը, ներկայ գտնուելու սոյն արարողութեանց:

LE MEILLEUR CADEAU
DE FIN D'ANNEE

Offrez-vous,
Offrez à vos proches,
à vos amis Français:

Un ouvrage dédicacé
344 pages, format 240x155
Couverture cartonnée

...Il s'agit d'un témoignage plutôt qu'un roman, parce que les faits sont véridiques et les personnages réels. La couverture est illustrée par une délicate et émouvante aquarelle d'Aline Etmekdjian.

Le Provençal
Vente en librairie: 60 F.
Auprès des Associations
ou chez l'auteur:
Takvor Takvorian
52, Ave. Jean-Jaurès — 05000 GAP

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ
ԶՈՑԳ ՀԱՆԴՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆԵՐՈՒ

—o—

Կապոյտ Ծաչի Իսկի մասնաճիւղը, ինչպէս ամէն տարի, այցելութիւն մը կազմակերպած է զոյգ հանգստեան տուները (Մոնմորանսի եւ Անտիլի), Կիրակի, Դեկտեմբեր 6–ին:

Իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն՝ քանոնի էլիա Փէհլիվանեան եւ երգչուհի Աննա Քարաքայա:

Այս առթիւ օթոբաս մը վարձուած ըլլալով, փափաքողները կրնան մասնակցիլ: Մեկնումի՝ Փլաս Լէոն Պլումմէն ժամը 13·15–ին, Իսիի Հայոց Եկեղեցիէն ժամը 13·30–ին: Ճշդապահ ըլլալ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի խնամակալութիւնը, շնորհակալութեամբ առացած է հետեւեալ նուէրները.– Տիկին Ք· Ժէնի՝ 100 Ֆ· Նորայր Երամեանի մահուան Ա· տարելիցին առթիւ, Թիւ – զերեան ընտ·՝ 150 Ֆ· Ստեփան Թիր – եաբեանի մահուան առթիւ, Տիկին Լ· Աչճեան՝ 200 Ֆ· Գեղամ Քէրէսթէճեանի մահուան առթիւ:

×

Վաղանի Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը, շնորհակալութեամբ առացած է, փոխան ծաղկեպսակի, կարապետ Հաւասեանի մահուան առթիւ.– Մարգարեան ընտ· 100, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Օհանեան, Տէր եւ Տիկին Գարաուլեան 50–ական Ֆ·:

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԲԱԺԱԿԻ ՊԱՀ
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆՑԻՆԵՐՈՒ

Աւանդական ԲԱԺԱԿԻ ՕՐԸ այս տարի եւս տեղի կ'ունենայ
Կիրակի, Դեկտ· 13, ժամը 13–ին,
Ան'ց Գլէօպլ սրահին մէջ· –
5, Avenue Reille - 75014 Paris
– ԲԱԺԱԿԻ ՊԱՀ·– 13·30
ՃԱՇԱԳԻՆ 80 Ֆ·

Կը խնդրուի կանխաւ ապահովել տեղանները, մինչեւ Դեկտեմբեր 10, հետեւեալով·–
ՄԱՌԱՆ Հաստատութիւն 535· 85· 26
ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆ 985· 36· 53
ՃԻՋՎԻՃԵԱՆ (փոսթ 15) 236· 54· 48

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Հաճի Յովսէփ Սահակեան, Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Պզիկեան, Տէր եւ Տիկին Կիրակոս Փարաւեան 100–ական Ֆ· կը նուիրեն «Յառաջ»ին, փոխան ծաղկեպսակի, Տիկին Ազատուհի Սիմսարեանի մահուան առթիւ: Նոյն առթիւ, ցաւակցութիւն կը յայտնեն՝ ողբացեալին ընտանեկան պարագաներուն:

ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՃԱՇ
ԵՒ ՀԱՃԵԼԻ ԺԱՄԱՆՑ

կազմակերպուած՝
Ֆրանսահայ Մշակութային Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ
Կիրակի, Դեկտ· 6, ժամը 13–ին
Հայ Արուեստի եւ Մշակոյթի կեդրոնին մէջ·–
6, Cité Wauxhall — 75010 PARIS
(Métro: République)
Ճաշի մասնակցութիւն 60 Ֆ·:
Կը խնդրուի տեղերը նախօրօք ապահովել
Հեռ· – 208· 76· 49 – 324· 04· 13
606· 27· 51

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Ծաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը, շնորհակալութեամբ առացած է Այրի Տիկին Իսկուհի Դումուրեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի, 50 Ֆ· Տէր եւ Տիկին Կիրակոսեանէ:

ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆ

Տէր եւ Տիկին Սահակ եւ Մարիճա Տէրտէրեան, կը ծանուցանեն իրենց զաւկին՝

ՓՕԼ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆԻ
ը ն դ
ՊԵՐՃՈՒՀԻ ՏԷՄԻՐԵԱՆԻ
Ամուսնութիւնը
Նոյեմբեր 28, 1981
Կնքահայրութեամբ՝
Յարութիւն ԹԷՔԷԷԼԵԱՆի
եւ այս ուրախ առթիւ կը նուիրեն·–
100 Ֆ· *կապոյտ Խաչին*, 100 Ֆ· *կարմիր Խաչին*, 200 Ֆ· *Իսիի Ս· Մարիամ Աստուածածին Եկեղեցւոյ հայերէնի դասընթացքներուն (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ* 100 Ֆ· *«Յառաջ»ին:*

ԼՐԱՏՈՒ

Forum - Radio - Ararad

Ամէն կիրակի առաւօտ, Դեկտ· 6–էն սկսեալ, Ռատիօ – Ֆօրումի կայանէն՝
98 *Mhz.*
Ժամը 10 – 10·45:

DÉCEMBRE 1981

au Centre Culturel N. FRINGHIAN
6, Ave. Bourgain - Issy-les-Moulineaux

JEUDI, 10 DECEMBRE
à 20 h. 30

Projection - Débat

— « ARMENIE 1900 »
de JACQUES KEBADIAN
(Film presenté en Novembre 1981, au Festival de Grenoble)

— « 24 HEURES DE LA VIE D'UN EDITEUR ARMENIEN: JEAN - CLAUDE KEBABDJIAN

VENDREDI, 18 DECEMBRE
à 18 h. jusqu'à Mercredi 24 Décembre
— *Exposition:*
Graphismes et écritures «LA TERRE»
de JEAN - PIERRE SEFERIAN
et YERICHE DJERGAIAN

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

Տ Ա Ր Ե Կ Ա Ն

ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՒԱՆԴԷՄ

Կիրակի, Դեկտ· 6, ժամը 17էն կէս գիշեր
Dans les salons de l'Hôtel GEORGE V. — Ave. George V. Paris 8

Bernard Dédédjian et son Ensemble
ORCHESTRE TZIGANE
Սեղանները ապահովել հեռաձայնելով·– 763· 38· 54
Մուտք 50 Ֆ· – Ուսանողներու՝ կէս գին

RESERVEZ VOTRE SOIREE
DU 13 MARS
AU CHATEAU DES FLEURS
MARSEILLE

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ
ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀ· ԺՈՂՈՎԻ

Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութեան օրինական ընդհ· ժողովը կը գումարուի, Շաբաթ, Դեկտեմբեր 12, ժամը 16–ին, իր կեդրոնատեղին՝
32, Rue de Trévise — 75009 Paris
Métro: CADET

Օրակարգ·–
– Գործունէութեան եւ հաշուական տեղեկատուութիւն,
– Նոր վարչութեան ընտրութիւն,
– Ջանազան հարցեր:

Կը հրաւիրուին Ընկերակցութեան անդամները:

Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը համարուի:

Restaurant
YORGANTZ

Spécialités
Arméniennes - Russes

52, Bd. Saint - Germain
75005 - PARIS
Métro: MAUBERT
Téléphone: 326 - 20 - 68

OUVERT TOUS LES JOURS, MIDI ET SOIR

Le soir: Tenue correcte souhaitée

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ՏՕՆԱԾՈՒԹ

Սամուէլ – Մուրատեան Վարժարանի Տօնածառի տարեկան հանդէսը՝ Վարժարանի Պէշիկթաշլեան – Ալէմշահ սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 20, Կիրակի օր, երեկոյեան ժամը 5–ին:
Մանրամասնութիւնները՝ յետագային:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մանուկներու Օրը՝ Հունուար 17–ին, Սամուէլ – Մուրատեան Վարժարանի սրահին մէջ, նախաճեռնութեամբ Կամ· – Խաչի Շրջ· վարչութեան:

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՍԷՆԹ' ԱՆԹՈՒԱՆ
Ս· ԹԱԴԷՈՍ

Կիրակի, Հոկտեմբեր 25–ին, *թաղային Ընդհ· ժողովի կողմէ ընտրուած Ընտրողական Յանձնախումբա, առ ի գիտութիւն թաղիս եւ շրջակայից հայ հասարակութեան, կը յայտարարէ, թէ նոր ընտրուելիք Թաղ· Խորհուրդի անդամներուն թեկնածուներուն ցանկը բացուած է Նոյեմբեր 26–էն ի վեր:*

Արդ՝ անոնք որոնք կը փափաքին թեկնածու ըլլալ այս եկեղեցանուէր եւ հայապահպանման մեծ գործին, կրնան ներկայանալ Եկեղեցւոյս Հոգ· Հովիւ՝ Վաչէ Ծ· Վրդ· Իշխանհոսեանի մօտ, մինչեւ Դեկտեմբեր 6: Իսկ Կիրակի, Դեկտ· 20ին տեղի կ'ունենայ Ս· Թադէոս Եկեղեցւոյ Թաղականութեան նոր ընտրութիւնը, ժամը 10–էն մինչեւ ժամը 18, Եկեղեցւոյս Խորհրդարանին մէջ:

ԸՆՏՐՈՂԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ

«ՅԱՌԱՋ ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ»
ԹԻՒ 15

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐԻ
«ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ»

ՍՓԻՒՌՔԻ ՎԷՊԸ

ՔԱՆԻՑՍ ՏՈՒՄԱՆ, ՄԻՇՏ՝ ՍՊԱՌՆԱԶ

Գին՝ 70 Ֆ· – Թղթատարի ծախքով 80 Ֆ·
Դիմել՝ «ՅԱՌԱՋ»ի

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
3
JEUDI
3 DÉCEMBRE
1981

LE NUMERO 2 F. 50

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ՝ 180 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 400 Ֆ. - Հատը՝ 2 Ֆ. 50

57ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.052 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 57e ANNÉE — No 15.052

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԻԹԵՐԱՆ Ալժէրէն վերադարձաւ, լաւատես, հակառակ անոր որ կարգ մը հարցեր առկախ կը մնան: Ասոնց չարքին՝ ալժերական կազի հայթայթումը Ֆրանսայի: Ծախողը կ'ուզէ սուղ ծախել, գնողը կ'ուզէ գինը սակարկել եւ աժան առնել: Ալժերիա կը պահանջէ բարձր գին մը (դրամի պէտք ունի) եւ կազ – քարիւղ համեմատական հաւասարութիւն մը, ինչ որ կը նշանակէ թէ կազը 30% աւելի պիտի արժէ քան բուն գինը: Այդ պայմաններու մէջ, ուրիշներ ալ ո՛չ լսած են եւ այդ պատճառով ճարտարարուեստական կազմածները քիչ օգտագործուած են եւ ամէն օր Ալժերիա դրամ կը կորսնցնէ: Այսուհան – դերձ Միթերան չլուծուելիք հարց չի տեսներ, մէջն ըլլալով Ալժերիոյ վերադարձուելիք դիւանները (էքս – ան – Փրովանս) որ բաւական վրդոված էր Ֆրանսա ներգաղթողները:

ԵՈՒԿՈՍԱՒ ՏԻ – ՍԻ 9 չարթըր օդանաւ մը, Քորսիքայի Սան Ռեմօ լերան դադաթէն 50 մեթր անդին ճմռնուած է, իր 174 ճամբորդներով, բոլորն ալ՝ Եուկոսլաւ: Պատճառը չէր ճշդուած արկածին յաջորդ օրը Ջորեքշաբթի: Կը դատապարտուի Այաչիոյի օդակայանը, որ ռատար չունի, բայց կը կարծուի թէ օդաչուն ալ կրնայ սխալ մը գործած ըլլալ: Ճամբորդները, մէկ օրուան համար արձակուրդի կ'երթային:

ԹԱԼԻՆ (Խաոնիոյ մայրաքաղաք) այցելող լրագրողները, Դեկտ. 1–ին, յատուկ բան մը չեն նկատած: Ծանօթ է, որ գործադուլի կոչեր ցրուած էին Դեկտ. 1–ի համար (տես «Յառաջ»՝ Նոյ. 26) իբրեւ բողոք խորհրդային տիրապետութեան դէմ: Էսոշիէեթըտ Փրէսի Թղթակիցը, առաւօտեան ժամը 10–ին տեսեր է բանուորներու խումբ մը, որ գործիքները վար դրած է, բայց երբ հարցուցեր է «գործադուլի մէջ է՞ք», պատասխաներ են՝ «դնաւ երբեք, ասֆալթ չունինք»: Կէս ժամ հետք սկսած են աշխատիլ, լրագրողը ըսելով՝ «մինչ ասֆալթ չու – նինք»: Ընդհանուր ձեւով թղթակիցնե – րուն տպաւորութիւնն այն է, թէ գործադուլի կոչը շատ արձագանգ չէ գտած բայց պատճառները պարզ կը թուին Լի – պերասիոնի համար: Թալինի բնակչու – թեան մէկ կարեւոր մասը՝ Ռուս է: Էսոնիա, անկախ երկիր երկու պատե – րազմներու մէջտեղ, Խորհ. Միութեան կցուած է 1940–ին ինչպէս՝ Լիտուանիա եւ Լետոնիա: Անկէ ի վեր, այս երեք երկիրները ռուսացման զօրաւոր ընթացքի մէջ են: Տարիներու երկայնքին ռուս գաղութներ եկած տեղաւորուած են, միւս Հանրապետութիւններու բաղդատմամբ, այս հարուստ երկիրները: Էսոնիոյ մէջ այսօր մէկ միլիոն Էսոնիացիի դիմաց 300 հազար Ռուս կայ: Մոսկուայի այս քաղաքականութիւնը թէեւ ազգայնական զօրաւոր ընդդիմութեան մը կը բախի: Հակախորհրդային ցոյցերն ալ չեն պակսած:

ԿԻՊՐՈՍԻ նախագահը՝ Սփիրու Կիփրիանու Նիւ – Եորքի ճամբուն վրայ, Փարիզ հանդիպեցաւ, ուր Դեկտ. 3–ին կ'ընդունէր Նախագահ Միթերանի կողմէ: Կիպրոսի նախագահը մեծ յոյսեր դրած է Ֆրանսայի վրայ, լուծելու համար տագնապը: Կիփրիանու կ'ուզէ որ Ֆրանսա զօրավիգ կենայ՝ «Կիպրոսը ապազինելու իրաւունքին ճանաչման»: Դեռ կայ Թրքական զրաւման հարցը, քանի կղզիին 40%–ը, 1974–էն ի վեր 30 հազար թուրք զինուորի ձեռքն է:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ – ՊԻՃՐՈՒԹԻ մէջ լիբանանեան ձախը եւ Տարհամոզման Արաբ Ուժը (ՏԱՍ), չուրջ հազար հոգի ձերբակալած են երկուշաբթի օր, քաղաքին «տաք» թաղերուն մէջ: Ծեր թէ երիտասարդ, ընտանիքի հայրեր, թրաւեսթիներ, պերճադիճներ, կաւատներ, իրենց տուներէն բռնի դուրս հանուած են եւ ձեռքերը իրենց գլուխին վրայ ՏԱՍ–ի բեռնակառքերը առաջնորդուած: Այս մասին հրապարակուած զեկոյց մը կ'ըսէ թէ թաղը զրաւուած էր փոքրամասնու – թեան մը կողմէ, մասնազիտացած ամէն տեսակ մոլութեան մէջ:

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ մէջ, տարուան ընթացքին երկրորդ անգամ ըլլալով, ոգեւիլց ըմպելիները կը սղեն 4–էն 75 առ հարիւր համեմատութեամբ: Ներկայիս մէկ շիշ սովորական վոտկան 735 ղօթիս կ'արժէ (նախապէս՝ 420): Լեհաստանի մէջ, ամսական միջին աշխատավարձը՝ 7055 ղօթիս է, այսինքն չուրջ 1200 Ֆրանք:

ԻՆԹԵՐՆԷՇՆԼ ՀԵՐԱԼԴ ԹՐԻԲԻՒՆ ուր էջնոց յաւելուած մը հրատարակած է, Ջորեքշաբթի Դեկտ. 2–ին, Թուրքիոյ նուիրուած:

ԳՐԱԿԱՆ ԷՆԹԷՐՆԱԼԻՔ մրցանակը ըստացաւ Լուի Նիւսեռա «Լը Շըմէն որ չլանթեռն» գործին համար, որ Հին – Նիսի ժողովուրդին անոյշ պատմութիւնն է:

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ ՀԵԹԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՆՈՅ. 20 – 30)

ՓԻՆԿ – ՓՈՆԿԻ ՀԱՄԱՄԻՈՒԹԵՆԱԿԱՆ ՄՐՑԱՇԱՐՔ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Երեւանի մէջ տեղի ունեցած է փինկ – փոնկի համամիութենական մրցաշարք մը, որուն մասնակցած են Խորհ. Միութեան զրեթէ բոլոր անուանի մարզիկ – ները, ներկայացնելով մարզական զանազան ընկերութիւններ: Կանանց մէջ յաղթական հանդիսացած է Վալենտինա Պոպովա (Բաքուէն), իսկ պրոնզէ մետալը չահած է Երեւանէն Նարինէ Անտոնեան: Կանանց զոյգ խաղերու մէջ եւս Նարինէ Անտոնեան Պոպովայի հետ երրորդ հանդիսացած է: Խառն զոյգ խաղերուն Եղուարդ Զաքարեան (Կաունասէն) եւ Նարինէ Անտոնեան արծաթէ մետալ չահած են, իսկ պրոնզէ մետալները նուաճած են Երեւանցի Անիտա Զաքարեան և Մինսկցի Իվան Մինկեւիչ:

×

ՇԱՐԱՆԿԱՐ ՄԸ ՊՈՒԼԿԱՐ – ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԱՊԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Պուլկար եւ հայ մշակոյթներու դարաւոր կապերուն նուիրուած ժապաւէն մը պատրաստած է Կէորկի Կոստով, պուլկար հեռատեսիլի համար: Շարժարուեստագէտներու խումբը երկար մնացած է Հայաստան նիւթեր հաւաքելու համար: Մատենադարանին մէջ անոնք նկարած են Պուլկարիոյ եւ պուլկար – հայկական կապերու անդրադարձող ձեռագիր աղբիւրները, Հայաստանի քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ այդ կապերու մասին խօսող ճարտարապետական յուշարձաններու արձանագրութիւնները, հանդիպումները ունեցած են գիտութեան եւ մշակոյթի մարզերու անուանի դէմքերու հետ:

ԻՐԱՆ

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԱՐԳԻԼՄԱՆ ՀԱՐՑԸ

—o—

ՇՐՋԱԲԵՐԱԿԱՆԸ ԱՌԱՅԺՄ ՉԵՂԵԱԼ ՀԱՄԱՐՈՒԱԾ

ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՊԱՐՍԻԿ ՊԱՇՏՕՆԱՏԱՐՆԵՐՈՒ ՀԵՏ

Երէկուան մեր թիւով անդրադարձած էինք Իրանի մէջ հայերէնի դասաւանդումը արգիլող Կրթական Հիմնարկի թիւ 62123 շրջաբերականի հետեւանքով ծայր առած բողոքի ցոյցերուն, որոնց մաս – նակցած էին հազարաւոր Հայեր՝ ծնողքներ, աշակերտներ: Նշած էինք նաեւ, որ Երկուշաբթի եւ Երեքշաբթի (Նոյ. 23 եւ 24) կարգ մը դպրոցներու աշակերտները դասարան չէին մտած բողոքելու համար «Աբրահամ Սողոմոնեան» վարժարանի անօրէն Նորայր Էլսայեանի պաշտօնազրկումին դէմ, պահանջելով նոյն տեղ ծանօթ շրջաբերականին բեկանումը:

Նոր ստացանք Թեհրանի մեր պաշտօնակից «Ալիֆ»ի Նոյ. 25 եւ 26–ի թիւերը, որոնցմէ քաղելով կուտանք նոր տուեալներ կացութեան մասին: Այսպէս, Նոյ. 24–ին, Թեհրանի կրթական 8–րդ շրջանի վարիչը, որ նոյն առաւօտեան «Աբրահամ Սողոմոնեան» վարժարան այցելելով ազգային հաշակերտութեան բացատրած էր հայ տնօրէնին պաշտօնազրկումին պատճառները եւ որոնցմէ չէր գոհացած աշակերտութիւնը, հեռաձայնային հեռագիր մը ղրկած է իր շրջանը գտնուղ դպրոցներուն՝ կրթական կեդր. Հիմնարկի պետ Մոզաֆարի տնօրէնութեամբ եւ հետեւեալ բովանդակութեամբ. «Կը տեղեկացուի՝ որ թիւ 62123 շրջաբերականի դործադրութիւնը (փոքրամասնութիւն – ներու դպրոցներուն վերաբերեալ) առ – այժմ կ'առկախուի ու չեղեալ կը համարուի»: Անշուշտ, սակայն, յաղթանակ մը չէ նկատուիր, քանի որ առկախումը եւ չեղեալ համարումը առժամեայ բնոյթ ունին եւ վերջնական չէ բեկանուած շրջաբերականը:

Միւս կողմէ, թեմին առաջնորդ Արտակ Արք. Մանուկեանի կոչին ընդառաջելով, հայկական վարժարաններու աշակերտները սկսած են դասերը, որպէսզի Ազգ. Իշխանութեան առիթ տրուի բանակցելու կրթական նախարարութեան պատկան մարմիններու հետ: Նոյ. 24–ին, «Սահակ Մեսրոպ» թաղամասի Ս. Թարգմանչաց եկեղեցին զարձեալ հաւաքուած է 10 հազարի հասնող բազմութիւն մը, իբրեւ բողոք շրջաբերականին դէմ: Խօսք առնելով Արտակ Արք. անդրադարձած է տարուած աշխատանքներուն եւ դրուատած ժողովուրդին պահանջատէր կեցուածքը:

Ինչ կը վերաբերի Ազգ. Իշխանութեան եւ կրթական նախարարութեան պատկան մարմիններու բանակցութիւններուն, նշենք որ Նոյ. 25–ի առաւօտեան երկու ներկայացուցիչներ տեսակցութիւն մը ունեցած են Թեհրանի կրթական 8-րդ շրջանի վարիչ Պ. Փիչպինի հետ, որմէ բացատրութիւն պահանջած են հայ տնօրէնին պաշտօնազրկումին համար, քանի որ նախկին պայմանագրերու համաձայն հայկական վարժարաններու տնօրէնները կը նշանակուին Թեմական Խորհուրդի առաջարկով եւ կրթական նախարարութեան հաստատումով, իսկ նոր տնօրէնին նշանակումը չէ կատարուած ըստ յիշեալ համաձայնութեան պայմաններուն: Պարսիկ պաշտօնատարը մերժած է այս տրամաբանութիւնը եւ ըսած՝ թէ տնօրէնը փոխելու իրաւասութիւնը կը պատկանի Կրթական նախարարութեան: Հայ ներկայացուցիչները յայտնած են, որ ժողովուրդին տպաւորութիւնը այն է՝ թէ «Աբրահամ Սողոմոնեան» դպրոցի տնօրէնին պաշտօնազրկումը կը նշանակէ անուղղակի կերպով գործադրութիւնը կասեցուած շրջաբերականին: Պ. Փիչպին նշելէ ետք, թէ դպրոցի տնօրէնին պաշտօնէն հեռացումը որոշում մըն է եւ ինք չի կրնար ետ առնել զայն, ներկայացուցիչները ղրկած է Կրթական Հիմնարկի պետ՝ Պ. Մոզաֆարի մօտ: Հոս հայ ներկայացուցիչները յայտնած են դարձեալ, որ հայկական վարժարանին մէջ նոր տնօրէն մը նշանակելը կը հակասէ Թեմական Խորհուրդի հետ տեղի ունեցած նախկին համաձայնութեան ոգիին: Հիմնարկին պետը հաստատելով, որ կրթական 8–րդ շրջանի վարիչին իրաւասութեան մէջ է նոր տնօրէն նշանակելը, ուշադրութիւն չէ դարձուցած հայ ներկայացուցիչներուն եւ աւելցուցած՝ որ կը սպասէ կրթական նախարարին կարգադրութեան:

Նոյն օրը, Արտակ Արք. եւ Թեմական Խորհուրդի առենապետ Լեւոն Ահարոնեան տեսակցութիւն մը ունեցած են Իսլամական Առաջնորդութեան նախարար Հոճաթ – Օլ – Էսլամ Մոհամէտհահի հետ: Նախարարը ըսած է. «Լսեցի որ դպրոցներու հարցը լուծուած է: Իսլամական Հանրապետութիւնը, երբ զոյութիւն ունեցող դժուարութիւնները լուծէ, վստահ եղէք որ փոքրամասնութիւններու համար ալ լաւ վիճակ կը ստեղծուի»:

Ցիշենք, որ Նոյ. 27–ին որոշուած էր մեծ ցոյց մը կատարել Թեհրանի «Արարատ» մարզադաշտին մէջ, ուր տարուած աշխատանքներուն եւ բանակցութիւններու արդիւնքին մասին զեկուցում պիտի տրուէր ժողովուրդին: Նկատի ունենալով, որ բանակցութիւնները ապարդիւն անցած էին մինչեւ Նոյ. 26, ցոյցը մէկ շաբաթով յետաձգուած է: Ի դէպ, Իրանի հայկական բոլոր կազմակերպութիւնները, միութիւնները, վարժարանները եւ բազմաթիւ մարմիններ բողոքի հեռագիրներ ղրկած են պետական պաշտօնատարներուն:

Այս առթիւ յիշենք, որ «Ալիֆ» Նոյ. 17–էն ի վեր, ամէնօրեայ իր խմբագրականներով կ'անդրադառնայ հայերէնի արգիլման հարցին, զօրավիգ կենալով ժողովուրդին՝ իր իրաւունքներու պաշտպանութեան համար մղող պայքարին մէջ: Քանի մը նմոյշներ խմբագրականներու խորագիրներէն՝ «Իրաւունքը մի – այն իրաւասիրութեամբ կարող է երաշխաւորուել», «Ժողովուրդն է իրաւատէրը», «Ոչ ընկրկում, ոչ էլ արկածախնդրութիւն», «Հարցերը չեն լուծուել», «Կասեցումը բեկանում չէ», «Ո՛չ խանդավառ, ո՛չ յոռետես», կը պարզեն Իրանի հայկական գաղութին դժուարութիւնները հայերէնի դասաւանդումը արգիլող շրջաբերականի հրապարակումով:

Բանակցութիւնները կը շարունակուին:

×

Երեւանի հեռատիպը, Նոյ. 27 թուականով հետեւեալը կը հաղորդէ այս նիւթին շուրջ:

«ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՄՏԱԴԻՐ ԵՆ ԲՈՒՆԱԳՐԱՒԵԼ ԱՐԱՐԱՏ ՄԱՐԶԱԴԱՇՏԸ», ԿԸՍԷ ԹԱՍԻ ԹՂԹԱԿԻՑԸ

ԹԱՍ–ի Թեհրանի թղթակիցը եւս անդրադառնալով (Նոյ. 27) հարցին կը նշէ, թէ շաբաթ մը ի վեր Թեհրանի հայկական դպրոցները չեն գործեր: Ի նշան բողոքի պարսկական իշխանութիւններու դէմ, որոնք արգիլած են հայերէնի դասաւանդութիւնը, հայ երախաները ամէն օր դպրոց կ'երթան, բայց դասարան չեն մտներ: Նաեւ երեւան եկած է, որ իշխանութիւնները մտադիր են բռնագրաւել «Արարատ» մարզադաշտը, որ Թեհրանի մէջ կառուցուած է հայկական համայնքի միջոցներով: Հայկական դպրոցներու մէջ մայրենի լեզուով դասաւանդութիւնը արգիլելը Իրանի Սահմանադրութեան խախտում է, – կ'ըսէ թղթակիցը ու կ'աւելցնէ, սակայն Իրանի լուսաւորութեան նախարարութիւնը մինչեւ այժմ պաշտօնական յայտարարութիւն չէ ըրած այդ առթիւ:

ՎԱՍՏԱԿԱՒՈՐ ԳԻՏՆԱԿԱՆԸ

(ՍԻՐԱՐՓԻ ՏԷՐ – ՆԵՐՍԷՍԵԱՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 85-ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ)

ՀՍՍՀ Գիտութիւնների Ակադեմիայի արտասահմանեան անդամ Սիրարփի Տէր – Ներսէսեանի անունը քաջ յայտնի է տարբեր երկրների բիւզանդագիտական եւ հայագիտական շրջաններին: Նրա ղեկավարած են պատականում հարիւր քանիից աւելի դիտական ուսումնասիրութիւններ՝ մենագրութիւններ, յօդուածներ, որոնք անգնահատելի արժէք ունեն ընդհանրապէս միջնադարի մշակոյթի եւ պատմութեան հետազօտման իմաստով:

Սիրարփի Տէր – Ներսէսեանը ծնուել է 1896 թուականին, Կ. Պոլսում: Տարրական կրթութիւնը ստացել է Կ. Պոլսի Խասեան վարժարանում, իսկ միջնակարգը՝ անգլիական Հայ Սքուլում, որը մայրաքաղաքի իդական վարժարաններից լաւագոյնն էր: Այդ ղպրոցում չդասա – ւանդուող առարկաները ուսուցում էին տանը, ուստի Ս. Տէր – Ներսէսեանը, եղբայրը եւ քոյրը աստիճանաբար, տիրապետում են ոչ միայն Ֆրանսե – րէնին եւ անգլերէնին, այլեւ մայրե – նի լեզուին: Երեխաները շատ վաղ են զրկւում ծնողներից: Մօր մահից յետոյ որբերի խնամքը իր վրայ է վերցնում հա – մուանացած մօրաքոյրը՝ Եւ. Օրմանեա – նը:

1915 թուականի Մեծ Եղեռնը արմա – տապէս փոխում է Տէր – Ներսէսեան քոյրերի կեանքի ընթացքը: Բարեկամ – ների եւ ազգականների խորհրդով նրանք որոշում են հեռանալ Կ. Պոլսից: Նախ հաստատւում են Պուլկարիայում եւ ուր ամիս մնում Սոֆիայում, այնուհետեւ փոխադրւում են Զուիցերիա:

1917–ին աւարտելով Ժընեւի քոլէճը, ապագայ դիտնականն ընդունւում է Ժընեւի համալսարանի գրականութեան ֆակուլտետը, սակայն չի հասցնում աւարտել: 1919 թուականին քոյրերը տեղա – փոխւում են Փարիզ եւ այդտեղ Սիրարփին ուսումը շարունակում է Սորպո – նում:

Սիրարփի Տէր – Ներսէսեանի բազա – ռիւ մտաւոր ընդունակութիւնները դրա – ւում են այնպիսի հռչակաւոր դիտնա – կանների ուշադրութիւնը, որպիսիք էին բիւզանդագէտներ Շառլ Տիլ եւ Կապրիէլ Միյէ, ռոմանական եւ գոթական արուեստ – ների պատմաբան Հանրի Ֆոսիյոն:

1924 թուականին լոյս է տեսնում Ս. Տէր – Ներսէսեանի առաջին յօդուածը, իսկ 1937 թուականին՝ առաջին մենագը – րութիւնը: Վերջինս գրուել էր Շառլ Տի – լի ղեկավարութեամբ եւ նուիրուած էր բիւզանդական մի նշանաւոր երկի՝ Հա – րթեղամի եւ Յովասափի վէպի նկարազար – դումների քննութեանը: Այդ աշխատու – թիւնը հակոյն եւեթ արժանանում է Ֆը – րանսական գրականութեան եւ պատմու – թեան ակադեմիայի Ֆուլա մրցանակին: 1937 թուականին լոյս է տեսնում նրա մէկ ուրիշ մենագրութիւնը՝ Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան գրադա – րանի ԺԲ. – ԺԴ. դարերի հայկական նկարազարդ ձեռագրերի հետազօտու – թիւնն ընդգրկող գիրքը: Ս. Տէր – Ներ – սէսեանի գրած այդ առաջին հայագի – տական մենագրութիւնը պահւում է Փա – րիզի յունական ուսումնասիրութեանց միութեան մրցանակով: Բարձր է գնահատւում նաեւ նրա երրորդ գիրքը՝ «Հայաստանը եւ բիւզանդական կայս – րութիւնը», չհեղով «Պռեմոն մրցանակը:

Հայաստանի եւ Բիւզանդիայի առըն – չութիւններին վերաբերող գիրքը, որը հրատարակւում է 1945 թուականին, ա – ռաջին անգամ հանրամատչելի կերպով ներկայացնում է հայկական ճարտարա – պետութիւնը, քանդակագործութիւնը, որմնանկարչութիւնը, մանրանկարչու – թիւնը:

1937 – 1946 թուականներին Սիրարփի Տէր – Ներսէսեանը զբաղեցնում է Ուես – լիի քոլէճի (ԱՄՆ) արուեստի բաժնի եւ Ֆարնսֆորթ թանգարանի տեսչի պաշ – տօնը: 1946 թուականին նրան հրաւիրում են Հարվարտ համալսարան՝ Տումպար – տոն Օքս դիտա – հետազօտական հաս – տատութիւն, որտեղ ստանում է բիւզան – դական արուեստի փրոֆէսէօրի կոչում եւ դառնում Հարվարտի արուեստների ու դիտութեան ֆակուլտետի անդամ: Այս – տեղ 1963 թուականին նա արժանանում է վաստակաւոր փրոֆէսէօրի պատուաւոր կոչման:

Այդ ընթացքում Սիրարփի Տէր – Ներ – սէսեանը բիւզանդագիտական ուսումնա – սիրութիւններին զուգընթաց հայ ար – ուեստի առանձին ստեղծագործութիւն – ների մասին դրում է զանազան յօդուած – ներ, որոնցից ամենք ընդհանրապէս միջնադարեան արուեստ – ի վաղ շրջանի աւանդոյթների հետա – զօտման իմաստով:

40–ական թուականներից սկսում են Ս. Տէր – Ներսէսեանի հետազօտութիւն – ները Աղթամարի Ս. Խաչ եկեղեցու քըն – նութեան ուղղութեամբ եւ 1965 թուա – կանին լոյս է տեսնում այդ աքանչելի կոթողին նուիրուած մենագրութիւնը: 915 – 921 թուականների ընթացքում Գա – դիկ Արծրունի արքայի պատուէրով Մա – նուէլ ճարտարապետի կառուցած Ս. Խաչ եկեղեցին Ժ. դարի հայ արուեստի հաղ – ուագիւտ օրինակներից է, քանդակներով ու որմնանկարչութեամբ արուեստի պատ – մութեան բացառիկ օրինակներից մէկը եւ հետեւաբար նրա ուսումնասիրութիւ – նը արտակարգ նշանակութիւն ունէր ըն – դհանուր քրիստոնէական մշակոյթի հա – մար:

1958, 1963 եւ 1973 թուականներին յա – ջորդաբար լոյս են տեսնում անուանի դիտնականի գրքերը Տըպլինի Զէսթըր Փիթի գրադարանի, Ուաշինկթոնի Ֆրէըր Արուեստի պատկերասրահի եւ Ուոլթըրս Պալթիմորի Արուեստի պատկերասրահի հայկական ձեռագրերի մասին: Այս աշ – խատութիւններում բազմակողմանի քը – ննութեան են ենթարկում ձեռագրերի ձեւաւորումների դեղագիտական հարցերը, բացայայտ – ւում հայ մանրանկարչութեան զարգաց – ման օրինաչափութիւնները ու պատմու – թիւնը: Այդ գրքերը բացառիկ կարեւորու – թիւն են ներկայացնում մասնաւորապէս Ժ. – ԺԴ. դարերի Կիլիկեան մանրա – նկարչութիւնը եւ մանաւանդ Թորոս Ռոսլինի արուեստը հետազօտելու իմաս – տով: Բացի դրանից, յիշեալ աշխատու – թիւնները արժէքաւոր են վանայ լճի շրջանում ծաղկուած մատեանները եւ յատկապէս Խիզանի մանրանկարչական դպրոցը քննելու առումով:

Անուանի դիտնականի ուշագրաւ մե – նագրութիւններից է նաեւ «Հայերը» գիրքը, որը հրատարակուել է «Հին եր – կրներ եւ ժողովուրդներ» մատենաշա – րով (1969 թ.):

1973 թուականին Գալուստ Կիւլպէնկ – եան հաստատութեան միջոցներով լոյս են տեսնում Սիրարփի Տէր – Ներսէսեա – նի վաթսունից աւելի յօդուածները, ո – րոնք ժամանակին հրատարակուել են տարբեր հանդէսներում եւ ժողովածու – ներում: «Բիւզանդական եւ հայկական ուսումնասիրութիւններ» անուանումը կրող այդ գիրքը լի մի է բերում դիտնա – կանի տարիների վաստակը, մատնանը – շելով այն գերը, որ նա կատարել է միջ – նադարեան քաղաքակրթութեան հետազո – տութեան բնագաւառում:

Կէս դար տեւած ուսումնասիրութիւն – ների օրինաչափ արդիւնքն է նրա «Հայ արուեստը սկզբից մինչեւ Ժէ. դար» կո – թողային աշխատութիւնը, որը աննախա – դէպ երեւոյթ է հայ մշակոյթի անդաս – տանում: Այդ գիրքը 1977 թուականին հրատարակուեց Ֆրանսերէն, իսկ յա – ջորդ տարի թարգմանուեց եւ լոյս ըն – ծայուեց անգլերէն: Այդտեղ առաջին անգամ ըստ ամենայնի չարաքրուած է հայ արուեստի դարաւոր պատմութիւնը, վեր են հանուած հայ ժողովրդի ստեղծած դեղագիտական արժէքների առանձնա – յատկութիւնները:

Սիրարփի Տէր – Ներսէսեանի դիտական վաստակը նշուել է մի շարք երկրների հաստատութիւնների կողմից: 1948 թը – ւականին նա արժանացել է համալսա – րանական կանոնց ամերիկեան միու – թեան յատուկ մրցանակին, 1963 թուա – կանին՝ Արձանագրութիւնների եւ դե – ղարուեստական գրականութեան Ֆրան – սիայի ակադեմիայի Շլումպերժէ մըը – ցանակին, 1960 թուականին՝ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ առաջին կարգի ադամանդա – կուռ ոսկէ չքանշանին, 1970 թուա – կանին՝ Անգլիայի հնագէտների միու – թեան ոսկէ չքանշանին: Նա ամերիկեան

ԳՈՂՈՒԹԻՒՆ ՉԸՂՈՒԹԻՒՆ

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏԻ Ս. Քառասնից Ման – կանց վարժարանի սրահին մէջ, Նոյ. 3ին տեղի ունեցած է Լ. Օ. Ասչի Դասախո – սական Յանձնախումբի կազմակեր – պած դասախօսութեանց շարքի իններորդ – ը, «Հայ Մշակոյթի Պատմութիւն» նիւ – թին շուրջ: Դասախօսած է Սոնա Զէյթլ – եան, որ անդրադառնալէ եաք մշակոյ – թի զարգացման զանազան հանգրուան – ներուն եւ անոր ունեցած դերին հայ ժո – ղովուրդի կեանքին մէջ, դարերու ըն – թացքին, եզրակացուցած է, թէ Սփիւռ – քի պայմաններուն մէջ դոյատեւելու հա – մար մշակոյթը անհրաժեշտ է և աւելցու – ցած. «Մշակոյթը սերունդէ – սերունդ բուն փոխանցողը մայրենի լեզուն է: Ծը – նողքները, ղպրոցները ու միութիւնները պէտք է դուրգուրան մեր լեզուի պատ – մութեան, ինչպէս նաեւ մշակոյթի գան – ձարանին մաս կազմող արուեստներուն վրայ»:

Սմբէթ եւ Ուիլսըն քոլէճների տոհթոր հոնորիս fաuզա է, Ֆրանսայի հնա – պէտների Ազգային Միութեան եւ ԱՄՆ–ի միջնադարեան ակադեմիայի անդամ, Բրիտանական ակադեմիայի ու Արձա – նագրութիւնների եւ գեղարուեստական գրականութեան Ֆրանսիայի ակադեմիա – յի թղթակից – անդամ եւայլն:

Սիրարփի Տէր – Ներսէսեանի վաստա – կը բարձր է գնահատուել նաեւ մեզ մօտ՝ Սովետական Միութիւնում. նա Հայաս – տանի Գիտութիւնների Ակադեմիայի ար – տասահմանեան անդամ է ընտրուել 1965 թուականին:

Ակնառու գիտնականը զեկուցում – ներով հանդէս է եկել բազմաթիւ միջազ – գային գիտաժողովներում: Նա երկու անգամ այցելել է Սովետական Միու – թիւն, առաջին անգամ 1960 թուականին՝ արեւելագէտների Մոսկուայի կոնգրե – սին, իսկ 1969–ին՝ պատմաբանների երե – ւանում կազմակերպուած սովետական – Ֆրանսիական գիտաժողովին:

Այսօր գժուար է գտնել հայ միջնա – դարեան արուեստի մասին գրուած որե – ւէ գիրք, որի հեղինակը յենուած չլինի Սիրարփի Տէր – Ներսէսեանի ուսումնա – սիրութիւնների վրայ: Մեծավաստակ գիտնականի երկերը տարբեր երկրների ուսումնասիրողներին ծանօթացնում են հայ արուեստի գանձերին, նպաստում հայ մշակոյթի հեղինակութեան բարձ – րացմանը ողջ աշխարհում:

Համաշխարհային քաղաքակրթու – թեան իմացութիւնը նրան թոյլ է տա – լիս սահմանազատելու եւ ճիշդ գնահա – տելու այն աւանդը, որ մուծել են հայ արուեստագէտները համընդհանուր մշ – ակոյթի պատմութեան մէջ:

ԼԵՒՈՆ ՉՈՒԳԱՍԶԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

«ՎԻԿՏՈՐԻԱՅԻ» ԱՐԿԱԾՆԵՐԸ

ԳԱՐԵԳԻՆ ԲԷՍ

Խօսքս այն Թուականի մասին է, երբ Գրողների Միութեան նախագահը Եղիա Չուբարն էր. բարի, ազնիւ, իր գործին նուիրուած մէկը: Ես արդէն Պետհրատից անցել էի միութիւն. վարում էի կազմ – մատասչական բաժինը: Պաշտօնս էր այդ – պէս կոչւում. իրականում անում էի՝ ինչ պատահում էր. գրական – մատասչական գործերից մինչեւ հացի գրքոյկների բա – ժանումը:

Ամառուայ սկիզբներին երեւաց իմ տա – րիքին, բարձրահասակ, թխադէմ մի ե – րիտասարդ, բաւականին հաստատիտ թղթապանակը թեւի տակ:

– Ես ընկեր Չուբարին եմ ուզում,– դիմեց նա ինձ,– կարելի՞ է:

Դէ, ի հարկէ, կարելի էր. եղիա Չուբարի առանձնասենեակի դուռը բո – լորի համար էլ բաց էր:

– Մի րոպէ,– ասացի,– հիմա կը զե – կուցեմ:

– Սիրով,– լսելով ինձ, վրայ բերեց Չուբարը, ներս հրաւիրիր:

Երիտասարդը չսպասեց էլ, որ ես թողնեմ սենեակը, անմիջապէս դարձաւ նախագահին.

– Ապարանից եմ եկել, ընկեր Չուբար, ուսուցիչ եմ: Մի վէպ եմ գրել՝ «Վիկ – թորիա» վերնագրով: Կարո՞ղ էք կար – դալ եւ ձեր կարծիքը յայտնել:

- Սիրով,– առաջուայ խօսքը կրկնեց Չուբարը: – Էլ ինչո՞ւ եմ այստեղ նստել: Տո՛ւր գործդ:

Ապարանցին, ուրախացած, թեւի տակ պահած թղթապանակը դրեց նախագահի դրասեղանին:

Չուբարն առաջ քաշեց այն, բացեց, ե – րեւի կարդաց հեղինակի անուն – ազ – գանունը:

– Սիրելի Թախալեան,– խօսքը նրան ուղղեց,– մի չաբաթից կարո՞ղ էք երե – ւալ ինձ մօտ: Մինչ այդ ես արդէն կարդացած – վերջացրած կը լինեմ:

– Կարող եմ,– պատրաստակամ յայտ – նեց Թախալեանը,– իմ բախտից ամա – ռային արձակուրդներն են, ես էլ՝ ազատ:

Իրարու ձեռք սեղմելով՝ միմեանց հը – րաժեշտ տուին եղիա Չուբարն ու ըս – կըսնակ գրող Քրիստափոր Թախալեանը: Եւ Չուբարը մնաց երեւանում, Թախալ – եանը վերադարձաւ Ապարան:

×

Մի քանի օր անց, առաւօտեան, Չու – բարն ինձ կանչեց իր մօտ:

– Գարեգին, - ասեց, – այն Ապարանցի տղային յիշո՞ւմ ես:

– Քրիստափոր Թախալեանցի՞ն,– հար – ցըրի ես:

– Հա՛, հէնց նրան,– շտապեց Չուբա – րը,– որ երեւայ՝ ամէն ինչ արա, որ չհանդիպի ինձ:

Զարմացայ. եղիա Չուբարը մարդկան – ցից, մանաւանդ երիտասարդներից խու – սափի՞: Ինձ թոյլ տուի հարցնելու.

– Ինչո՞ւ: Եթէ վէպը չէք հաւանել, այդպէս էլ ասէք նրան. ինչքան շուտ հասկանայ իր տեղը կեանքում, այնքան լաւ: Պարտաղի՞ր է, որ բոլորն էլ գը – րող դառնան:

– Երանի՛ քո ասածի պէս լինէր,– հա – ռաչեց Չուբարը: - Աւելի սարսափելին է պատահել:

– Աւելի սարսափելի՞ն,– չչմեցի ես:

Սարսափելի ի՞նչ կարող էր պատահել: Չուբարը կարմրել, քրտինքի մէջ կո – րել էր:

– Մի խօսքով, ազատիր ինձ նրանից, Գարեգին ջան, մինչեւ տեսնենք վերջ – կութեան ինչ դուռ կը բացուի:

Էլ առաջ չգնացի. տարակուսած թողե – ցի նրա առանձնասենեակը: Մէկին սիրով ընդունես, յետոյ թէ՝ փրկիր ինձ նրա – նի՞ց:

Նշանակուած օրը ներկայացաւ Թա – խալեանը: Չուբարը՝ իր առանձնասեն – եակում, ես ու նա՝ ընդունարանում:

– Ընկեր Չուբարը զնացել է կենտրո – նական կոմիտէ,– ասացի նրան,– եւ հա – պիւ թէ մինչեւ աշխատանքի վերջը վե – րադառնայ այնտեղից:

Թախալեանը հաւատաց խօսքիս:

– Լա՛ւ,– ասաց,– գնամ՝ վաղը դամ:

Չուբարը, որ, ասես, փշերի վրայ էր նստած, ազատ չունչ քաշեց:

– Կեցցե՛ս,– գոհունակութեամբ ասաց ինձ:

Թախալեանը եկաւ յաջորդ օրը:

(Շար. 1)

ՅԱՅՏՎԱԾ ԿՈՏՎԱԾՈ

= ՀՈՒՅՍԱՓՈՒՅԼ ՆՎԱՏՈՒԹՅՈՒՆ =

ՊՈՒՇԿԻՆԻ ՎԱՂՎԱԾՔ ՊԱՀՔ

ՎԱՀԱԳՈՒ ՈՍԿԱՆ

Նկ. Իրիկնօդին ծաղկեպատած Գիհիի, Հրաժեշտ Հնձուորին, Հայրենի տունդարձ, Հունձքի ժամանակ, Մանուկներ ու ծաղիկներ, Հարսանեկան երգ, Հնձուորի հարսնացուն, Հնձուորի ճամբան, Հնձուորի տունդարձ, Հնձուորի ճաշը, Հնձուորի ձիարշավը, Հնձուորի ձիարշավի ճամբան, Հնձուորի ձիարշավի մրցանակները, Հնձուորի ձիարշավի մրցանակները ստանալը, Հնձուորի ձիարշավի մրցանակները ստանալը, Հնձուորի ձիարշավի մրցանակները ստանալը

Այրի Տիկին Մարի Ոսկերիչեան, զա – ւակները, թոռներն ու ընտանեկան պա– րագաները, ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ – հօր եւ աղգա – կանին՝

ԵՐՈՒԱՆԴ ՈՍԿԵՐԻՉԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Դեկտեմբեր 1–ին, իր բնակարանը՝

41, Rue d'Alençon - 92400 COURBEVOIE

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի՝ այս Ուրբաթ, Դեկտ· 4, ժամը 10·30–ին, Փարիզի Ս· Յովհաննէս – Մկրտիչ եկե– ղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի՝ Ֆուրպըվուայի գերեզմանատունը:

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի՝ ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ·– Տէր եւ Տիկին Մուրատ Մուրատեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տի– կին Շահան Հօրոյեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Համազասպ Մուրատեան եւ զաւակները, հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու տան իրենց հօր, աներհօր եւ մեծ – հօր՝

ՎԱՐԴԱՆ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, Կիրակի, Դեկտեմբեր 6–ին Սէնթ Մարկրիթի Ս· Առաուածածին եկեղեցւոյ մէջ:

Ի գիտութիւն՝ ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ԷՍԱԵԱՆ – ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ Միութիւնը 500 Ֆ· *կը նուիրէ Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին, փոխան ծաղկեպսակի ողբ· Վարդեվառ Կէօվշէնեանի մահուան առ – թիւ: Ստանալ «Յառաջ»էն:*

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԾ ԵՆ՝

1) Manuel Pratique d'Arménien Occidental

265 էջ, գիր և առաքման ծախքը 87 Ֆ·

—x—

2) Mon Premier Livre d'Arménien

122 էջ, գիր և առաքման ծախքը 65 Ֆ·

Դիմել·–

— *M. MINASSIAN*
108, Rue de Genève
74240, Gaillard — FRANCE
Վճարումը չէֆով:

— *LIBRAIRIE ORIENTALE*
H. Samuelian
51, Rue Monsieur - le - Prince
75006 - PARIS

Aram

DEUX RÉCITALS EXCEPTIONNELS

MERCREDI 9 — JEUDI 10 DECEMBRE, A 20 H 45

Avec la création de la chanson inédite

« DU COTÉ D'ERZEROUM »

Au STUDIO BERTRAND
29, Rue du Général Bertrand, 75007 Paris — Métro: DUROC
TEL.: 783. 64. 66

Tarif unique: 35 *F.*

Réservation: Billets en vente à la
— *Librairie H. SAMUELIAN;* 51, *Rue Monsieur - le - Prince,* - 75006 *Paris*
Tél. 326. 88. 65 (Fermé Samedi après - midi) et
— *Chez BALTAIAN;* 27, *Rue Bleue* - 75009 *Paris* — Tél. 824. 93. 86

ԼՐԱՏՈՒ

Forum - Radio - Ararad

Ամէն Կիրակի առաւօտ, Դեկտ· 6-էն սկսեալ, Ռատիօ – Ֆորումի կայանէն՝

98 *Mhz.*

ժամը 10 – 10·45:

—x—

Radio - Monte - Carlo

Հինգշաբթի Դեկտ· 3, ժամը 8·15–*ին՝ Լիոնի հայ գաղութը:*

ENSEMBLE

DE MUSIQUE ARMENIENNE

Rouben Haroutunian —	tar et voix
Aram Kerovpyan —	*qanoun*
Virginia Patti —	voix
Mahmoud Tabrizi-Zadeh —	kamantcha
Edmond Zartarian —	dehol

Փարիզի մէկ քաֆէ – թէաթրը կը նուագեն
Դեկտեմբեր 6 ժամը 17–ին
LA VIEILLE GRILLE
1, Rue du Puits-l'Ermite - 75005 Paris

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ

ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՒԱՆԴԷՍՐ

Կիրակի, Դեկտ· 6, ժամը 17էն կէս գիշեր
Dans les salons de l'Hôtel GEORGE V. — Ave. George V. Paris 8

Bernard Dédédjian et son Ensemble

ORCHESTRE TZIGANE

Սեղանները ապահովել հեռաձայնելով·– 763· 38· 54
Մուտք 50 Ֆ· – Ուսանողներու՝ կէս գին

ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՃԱՇ

ԵՒ ՀԱՃԵԼԻ ԺԱՄԱՆԱԿ

—o—

Կազմակերպուած՝
Ֆրանսահայ Մշակութային Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ
Կիրակի, Դեկտ· 6, ժամը 13–ին
Հայ Արուեստի եւ Մշակոյթի Կեդրոնին մէջ·–
6, Cité Wauxhall — 75010 PARIS
(Métro: République)
Ճաշի մասնակցութիւն 60 Ֆ·:
Կը խնդրուի տեղերը նախօրօք ապահովել
Հեռ· – 208· 76· 49 – 324· 04· 13
606· 27· 51

ԱՅՑԵԼՕՒԹԻՒՆ

ՋՈՑԳ ՀԱՆԴՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆԵՐԸ

—o—

Կապոյտ Ծաչի Իսիի մասնաճիւղը, ինչ– պէս ամէն տարի, այցելութիւն մը կազ– մակերպած է զոյգ հանգստեան տուները (Մոնմորանսի եւ Անտիլի), Կիրակի, Դեկտեմբեր 6–ին:

Իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն՝ քա– նոնի էլիա Փէհլիվանեան եւ երգչուհի Աննա Քարաքայա:

Այս առթիւ օթոբաս մը վարձուած ըլ– լալով, փափաքողները կրնան մասնակ – ցիլ: Մեկնումի՝ Փլաս Լէոն Պլումէն ժա– մը 13·15–*ին, Իսիի Հայոց Եկեղեցիէն ժամը* 13·30–*ին: Ճշդապահ ըլլալ:*

Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՎԱՂԱՆՆ

Այս Կիրակի, Դեկտ· 6, ժամը 10–*ին հանդիսաւոր պատարագ:*

Կը պատարագէ՝
ՏԱՐՕՆ ՎՐԴ· ՃԻՐԻՃԵԱՆ

Նիսի եւ շրջակայքի հոգեւոր հովիւ կը քարոզէ·–
ՎԱՉԳԻՆ ՎՐԴ· ՔԻՇԻՇԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Տիկին Եազմաճեան 100 Ֆ·:

Պր· Նաւոյեան 100 Ֆ·:

Ամբագրատուն իր այցելութեան առթիւ, Մարսէյլէն Տիկին Պիւլկիւրեան 60 Ֆ·:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Ալֆորվիլլէն՝ Այրի Տիկին Մարգրիտ Գասպարեան, Տիկին Զապէլ Գալայճեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի՝ 200 Ֆ· *կը նուիրէ «Յառաջ»ին:*

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Լիոնի Ս· Յակոբ Եկեղեցւոյ վարչու– թիւնը, կը ծանուցանէ թէ՝ Կիրակի, Դեկտեմբեր 13–ին, Ս· Յակոբայ ժողո– վէն եւ Եկեղեցւոյս անուանակոչութեան առ– թիւ, հանդիսաւոր Պատարագ կը մա· տուցուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ՎՐԴ· ՋԱՔԱՐԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի Մատաղօրհնութիւն: Պատարագի երե – ցողութիւնը կը կատարէ՝ Եկեղեցւոյս «ԿՈՄԻՏԱՍ» երգչախումբը, ղեկավարու– թեամբ Պր· Յովհաննէս Պէրպէրեանի:

Սիրով կը հրաւիրուին Լիոնի եւ շրջ– քանի Հայութիւնը, ներկայ գտնուելու սոյն արարողութեանց:

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԲԱԺԱԿԻ ՊԱՀ

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆՑԻՆԵՐՈՒ

Ասանդական ԲԱԺԱԿԻ ՕՐԸ այս տա– րի եւս տեղի կ'ունենայ
Կիրակի, Դեկտ· 13, ժամը 13–ին, *Եան'ց Գլէօպլի սրահին մէջ·–*
5, Avenue Reille - 75014 Paris
– *ԲԱԺԱԿԻ ՊԱՀ·–* 13·30
ՃԱՇԱԳԻՆ 80 Ֆ·

Կը խնդրուի կանխաւ ապահովել տե– ղանները, մինչեւ Դեկտեմբեր 10, *հե– ռաձայնելով·–*

ՄԱՌԱՆ Հաստատութիւն	535· 85· 26
ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆ	985· 36· 53
ՃԻՋՎԻՃԵԱՆ (փոսթ 15)	236· 54· 48

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Ող– բերու Օգն· Մարմինը չնորհակալու – թեամբ ստացած է 500 Ֆ· *Տիկին Զապէլ Թելէրէ իր եղբօր յիշատակին (եւ ոչ՝ յիսուն, ինչպէս յայտարարուած էր նոյ· 26–ի թիւով):*

Երգիչ՝ ՊԵՏԻԿ Զեզի կը սպասէ

ԻՐ ՃԱՇԱՐԱՆԸ

ուր պիտի գտնէք յաւագոյն ճաշերը, յաւագոյն գինիներով եւ հայկ. ջերմ մթնոլորտի մը մէջ

Զօրեհշաբթի՝ ՄԱՆԹԸ–ի օր:

BAR - RESTAURANT

SPÉCIALITÉS ARMENIENNES

Direction:
M & Mme Bédikian

ՊԵՏԻԿ

Կ'երգէ Ուրբաթ եւ Շաբաթ օրերը, ճուտգի ընկերակցութեամբ:
Պատրաստուեցէ՛ք ԱՄԱՆՈՐԻ եւ ՀԱՑԿ· ԾՆՈՒՆԴԻ ճաշկոնքներուն:
1, bd. Carnot — 17, quai J.-B. Clément, 94140 ALFORTVILLE
tél. 376 32 19 *Fermé le lundi*

ARMÉNIE

Départ de PARIS, LYON et MARSEILLE

JOUR DE L'AN ET NOEL à Erévan

DU 26 DÉCEMBRE AU 8 JANVIER

Renseignements et Inscriptions:

A PARIS:
LEVON BAGHDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
tél. 261 - 51 - 13
Mo Pyramides

A LYON:
VAROUJAN SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 — LYON
Tél.: (7) 860. 13. 66

A MARSEILLE:
JACQUES CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 — Marseille
Té.: (91) 95. 90. 12

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՈՒՐԲԱԹ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
4
VENDREDI
4 DÉCEMBRE
1981

LE NUMERO 2 F. 50

ՀԱՅԱՐԱՇ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ՝ 180 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 400 Ֆ. - Հատը՝ 2 Ֆ. 50

57ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.053

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

57e ANNÉE — No 15.053

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՐԵՒԱՆ ⇐⇒ ՓԱՐԻԶ
ՀԵԹԱՑՈՂ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՆՈՅ· 26 – 30)

ԳՈՐԾԱՏԱՆ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐՆԵՐԸ ԿԸ ՓՆՆԱՐԿԵՆ ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆԻ ՎԷՊԸ

Երեւանի «Աւտոդող» գործատան գրադարանի կազմակերպութեամբ տեղի ունեցած է հաւաքոյթ մը, որուն ընթացքին քննարկուած է Սերօ Խանզադեանի «Մխիթար Սպարապետ» վէպը, հեղինակին ներկայութեամբ: Գործատունը ունի աւելի քան եօթը հարիւր աշխատաւորներ: Գրադարանը ութ հազար գիրք ունի: Աշխատաւորները յաճախ կ'ունենան գրական հանդիպումներ, ընթերցումներ՝ եւ գրոյցներ գրողներու հետ:

×

ԹԱՒՋՈՒԹԱԿԱՀԱՐՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՄԻՈՒԹԵՆԱԿԱՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ ՀԱՑ ԴԱՓՆԵԿԻՐՆԵՐԸ

Թիֆլիս տեղի ունեցած թաւջութակահարներու համամիութենական վեցերորդ մրցումը վերջ գտած է: Մասնակցած էին 25 թաւջութակահարներ: Դատական կազմը ոչ ոքի առաջին մրցանակ չնորհած է: Երկրորդ մրցանակը տրուած է Սուրէն Բագրատունիի, Երեւանի Կոմիտաս Երաժշտանոցի ուսանող: Ց. մըցանակը չհած են դարձեալ Կոմիտաս Երաժշտանոցի ուսանող Վարուժան Վարդիկեան, Մոսկուայի Զայքովսքի Երաժըշտանոցի ուսանողներ Լեւոն Մուրադեան եւ Մարինա Տարասովա: Վկայականներով պարգեւատրուած են կարգ մը երաժիշտներ: Վրացի երաժիշտ Սուլխան Ցինցաձէի հին փրէլիւտներու լաւագոյն մեկնաբանութեան համար Մշակոյթի Նախարարութեան յատուկ մրցանակը չընորհուած է Վարուժան Վարդիկեանի, իսկ Ադամ Մուրադեանի գործերու լաւագոյն մեկնաբանութեան համար Վրաստանի Երաժիշտներու Միութեան հատուատած մրցանակը տրուած է Սուրէն Բագրատունիի:

×

87–ԱՄԵԱՅ ԲՐՈՒՏԻՆ ԱՐՈՒԵՍՏԸ

Արաբատեան դաշտը գտնուող Շահումեան գիւղի բնակիչներուն մէջ մեծ հետաքրքրութիւն առեղծած է իրենց համապիւղացի, 87–ամեայ Սիրեկան Օհանեանի բրուտագործական առարկաներու ցուցահանդէսը, ուր ներկայացուած են ամէն տեսակ գինիի կարասներ, կուժեր, կճուճներ, խնոցիներ, զորս վարպետը հմտօրէն պատրաստած է 70 տարուան ընթացքին: Սիրեկան Օհանեան սերած է տոհմիկ բրուտ ընտանիքէ մը. այդ արհեստով զբաղած են անոր հայրը, պապը: Մերունիի վեց սենեակնոց բնակարանի պատերուն փակցուած լուսանկարները, թերթերէ փրցուած էջերը, պատուոյ գիրերը կը ներկայացնեն Օհանեանի կեանքի գլխաւոր դրուագները, անոր վաստակը: Իր աշխատանքները ցուցադրուած են Հայաստան, եւ պարգեւատրուած վկայականներով եւ գիրերով: Քանի մը գործեր դրուած են Հայաստանի ժողովրդական ստեղծագործութեան թանգարանը:

×

ՀԱՑԱՍՏԱՆԻ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐԸ ԱՄՄԱՆԻ ՄԷՋ

Ամմանի Մշակոյթի կեդրոնական Տունը հանդէս եկած են Հայաստանէն ժամանած արուեստագէտներ, որոնք երեկոյթ մըն ալ տուած են տեղւոյն հայկական ակումբին մէջ: Ժողովրդական նուագարաններու ընկերակցութեամբ մեկնաբանուած հայկական պարերն ու երգերը մեծ տպաւորութիւն գործած են Յորդանանցիներու եւ Հայերու վրայ: Նախապէս ալ Երեւանցի արուեստագէտները հանդէս եկած էին Պաղտատ, Քուվէյթ. Մութիւն – Իրաք բարեկամութեան օրերու շրջագիծին մէջ:

×

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՅՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Երեւանի Ա. Մ. Միանիկեան դրադարանին մէջ բացուած է «Գիրքեր թատրոնի, երաժշտութեան եւ շարժանկարի մասին» ցուցահանդէսը, ուր ներկայացուած են անգլիական հրատարակութիւններ: Մեծ հետաքրքրութիւն առեղծած է վերջերս լոյս տեսած «երաժշտական նոր հանրագիտարան»ը, որուն խմբագրութեան աշխատանքներուն մասնակցած են աւելի քան երկու հազար մասնագէտներ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԳԻՐՔ ԿԱՐԴԱՑՈՂՆԵՐ

Աչխարհի ոչ մէկ կողմը գիրք կարդացող այնքան չատ մարդ տեսած եմ, որքան Փարիզի համբաւաւոր մէթրօներուն մէջ: Տեսարան մը, որ երբեք չի սրբուիր եւ պիտի չսրբուի աչքերուս առջեւէն, այդ է: Մէթրոյի մէջ գիրք կարդացող մարդոց տեսարանը: Քանի քանի անդամներ ուշադրութիւնս դրաւած, ինծի անբացատրելի հաճոյք մը պատճառած է այդ տեսարանը, որ ուրիշի մը համար թերեւս աննշմար պիտի մնար:

Ամէն անգամ որ Փարիզ կ'երթայի, խօլ հաճոյքով մը կը զանգազէի գրավաճառներու ցուցափեղկերուն, մանաւանդ հին գիրքեր վաճառող խանութներու դռներուն առջեւ: Սորպոնը շրջապատող նեղ փողոցներուն մէջ, անցնելով չինայ կան ու վիէթնամեան ճաշարաններու առջեւէն, մի առ մի կանգ կ'առնէի գիրքերով, անհամար ու գոյնզգոյն գիրքերով լեցուն ցուցափեղկերուն դիմաց, կամ գրավաճառի մը խանութին առջեւ՝ սեղանի մը վրայ դիզուած հին գիրքերու քով: Նոյնիսկ եթէ հատ մը գիրք գնելու դիտաւորութիւնն ու կարելիութիւնը չունէի, կը զանգազէի հոն, կը դիտէի չուրջս, կը նայէի գիրքերուն եւ երանութեամբ կը տեսնէի այն երիտասարդ տղաներն ու աղջիկները, որոնք գիրք կը փնտռէին, գիրք կը վերցնէին, կը թերթատէին, իրարու ցոյց կուտային, յետոյ կը գնէին ու ծրարը իրենց թեւին տակ դնելով կը մեկնէին:

Ճամբան կը շարունակէի ու այս անգամ կանգ կ'առնէի լրագրավաճառներու fիոսfներուն առջեւ: Կը նայէի վաճառորդուհիին, որ կը տեսնուէր մղձաւանջով կախուած թերթերու, ամսագիրներու եւ օրաթերթերու միջեւ մնացած պզտիկ ծակէ մը: Երանի կուտայի անոր, առանց նոյնիսկ խորհելու որ ան իր ծախածները միայն կը տեսնէ եւ երբեք առիթը չունի զանոնք թղթատելու: Թե՛ ըեւս կ'ատէ իսկ կարդալը, ոչինչ գիտէ կարդալու հաճոյքին մասին, թերեւս ալ ձանձրացած է տպագրուած թուղթի տեսարանէն, մելանի հոտէն: Երանի կուտայի վաճառորդուհիին ու կը դիտէի գնորդները, մանաւանդ ո՛չ թէ գնող ու մեկնողները, այլ այն միւսները որոնք երկար վայրկեաններ, ինծի նման, կանգ կ'առնէին կրպակին առջեւ եւ մի առ մի կը քննէին կախուած թերթերն ու պարբերաթերթերը...:

Բայց այս բոլորէն վերջ, երբ կը մտնէի մէթրոյէն եւ դիս կը նետէի վակոնէ մը ներս, ողջ աչքերով կը տեսնէի թէ ինչ կը նշանակէ իրաւ ընթերցասիրութիւնը: Երիտասարդ թէ տարեց, կին թէ այր, ճամբորդներուն մեծ մասը գիրք մը կը բանար անմիջապէս եւ կարդալ կը սկսէր: Կը կարդար նոյնիսկ ոտքի վրայ, մէկ թեւովը կախուած վերի բռնիչէն, առանց կարեւորութիւն տալու վտանգին ցնցումներուն: Ինչ որ կը կարդար, օրաթերթ չէր, ուշադրութիւնս կը գրաւէր թէ մէթրոյին մէջ ամէնէն չատ կարդացուածը թերթ կամ պարբերաթերթ չէր, այլ գիրք: Յարգանքով ու սիրով կը լեցուէի այդ ընթերցողներուն նկատմամբ: Հեռուէն զաղտնաբար դիտելով, կը ջանայի ենթադրել թէ ինչ էր անոր կամ ասոր կարդացածը: Գիրքը արդէն չատ առաջ դուրսէն կը մատնէ իր բովանդակութեան տեսակը: Ահա հոն աղջիկ մը վէպ մը կը կարդար, բայց լաւագոյն տեսակէն, Կալիմարի հրատարակածներէն: Հոս, երիտասարդ մը ընկերաբանական գիրք մը կը կարդար: Զեմ կրնար սխալիլ, Համալսարանի Հրատարակչական մէկ հատորը ըլլալու էր ան, կանանչ կողքէն կը ճանչնայի: Անդին մանկամարդուհի մը գարձեալ վէպ մը կը կարդար: Բոլորն ալ իրենց գլուխը նները կը վերցնէին միայն տեսնելու համար թէ տակաւին քանի՞ կայան մնացած էր մինչեւ իրենց իջնելիք տեղը:

×

Աւելի քան հինգ, վեց տարի անցաւ այն օրէն ասդին երբ անգամ մըն ալ Փարիզ չհրցայ երթալ: Զեմ գիտեր, Փարիզի մէթրոներուն մէջ պատկերը այսօր ալ նո՞յնն է: Վերջին անգամ ի գուր փընտռած էի այն սիրուն, գիրուկ տիկիններըը, որոնք մուտքին թէ՛ բուրդ կը հիւսէին չաղակրատելով, եւ թէ անցորդներուն տոմսերը կը ծակէին իրենց գործիքով: Անոնք անհետացած էին, իրենց տեղերը ձգելով նոյն գործը ընող ելեք–տրական մեքենաներու: Ցաւ պատճառած էր ինծի մարդուն այս նոր նահանջը՝ մեքենային դիմաց: Գիրքի սիրահարներն ալ իրենց տեղը թողա՞ծ են այսօր ուրիշներու, չեմ գիտեր:

Երբեմն կը խորհիմ. աչխարհի ամէն կողմը ամէն օր քանի՞ գիրք հրապարակ կ'ելլէ, քանի՞ գիրք կը գրուի ու տպագրութեան կը յանձնուի: Ցետոյ կը ջանամ հաշուել որ աչխարհի ամէն կողմը ամէն օր քանի՞ հոգի ձեռքը գիրք մը կ'առնէ, կարդալ կը սկսի:

Օ՛, ով գիտէ որքան գիրքեր կան որ առանց ընթերցողի կը մնան, որքան ընթերցողներ կան որ առանց գիրքի կը մընան, եւ ով գիտէ որքան մարդիկ կան, որ կարդալ չեն գիտեր, կարդալու հաճոյքը չեն ճանչնար:

Ռ. Հ.

ANTENNE 2
ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

Երեքչաբթի եւ Ջորեքչաբթի (Դեկտ. 1 եւ 2) իրիկուն ժամը 20-ի լրատուութեան ընթացքին, մօտ 10–ական վայրկեանի փաստանկարներ ներկայացուեցան: Առաջինը յատկացուած էր ԱՍԱԼԱՅի եւ հարցազրոյց մը կը ներկայացուէր Ալեքս Ենիպոմչեանի հետ, երկրորդը՝ նուիրուած Թուրքիոյ Հայերուն: Այս մասը կը սկսէր ոգեկոչելով «Հայկ. ողբերգութիւնը», կը պարզէր նաեւ Թրքական տեսակէտը ու քանի մը տեսակցութիւններ կը ներկայացնէր «Ժամանակ»ի խմբագրատունը, քանի մը հայ արհեստաւոր – ներու ու նաեւ կրօնաւորի մը հետ, որոնց պատասխանները իրենց եղած հարցումներուն, այն միակ պատասխաններն են զորս կրնան ընել Թուրքիա ապրող Հայեր:

Նէյի մէթրոյէն եւ պիա կը նետէի վակոնէ մը ներս, ողջ աչքերով կը տեսնէի թէ ինչ կը նշանակէ իրաւ ընթերցասիրութիւնը: Երիտասարդ թէ տարեց, կին թէ այր, ճամբորդներուն մեծ մասը գիրք մը կը բանար անմիջապէս եւ կարդալ կը սկսէր: Կը կարդար նոյնիսկ ոտքի վրայ, մէկ թեւովը կախուած վերի բռնիչէն, առանց կարեւորութիւն տալու վտանգին ցնցումներուն: Ինչ որ կը կարդար, օրաթերթ չէր, ուշադրութիւնս կը գրաւէր թէ մէթրոյին մէջ ամէնէն չատ կարդացուածը թերթ կամ պարբերաթերթ չէր, այլ գիրք: Յարգանքով ու սիրով կը լեցուէի այդ ընթերցողներուն նկատմամբ: Հեռուէն զաղտնաբար դիտելով, կը ջանայի ենթադրել թէ ինչ էր անոր կամ ասոր կարդացածը: Գիրքը արդէն չատ առաջ դուրսէն կը մատնէ իր բովանդակութեան տեսակը: Ահա հոն աղջիկ մը վէպ մը կը կարդար, բայց լաւագոյն տեսակէն, Կալիմարի հրատարակածներէն: Հոս, երիտասարդ մը ընկերաբանական գիրք մը կը կարդար: Զեմ կրնար սխալիլ, Համալսարանի Հրատարակչական մէկ հատորը ըլլալու էր ան, կանանչ կողքէն կը ճանչնայի: Անդին մանկամարդուհի մը գարձեալ վէպ մը կը կարդար: Բոլորն ալ իրենց գլուխը նները կը վերցնէին միայն տեսնելու համար թէ տակաւին քանի՞ կայան մնացած էր մինչեւ իրենց իջնելիք տեղը:

×

Աւելի քան հինգ, վեց տարի անցաւ այն օրէն ասդին երբ անգամ մըն ալ Փարիզ չհրցայ երթալ: Զեմ գիտեր, Փարիզի մէթրոներուն մէջ պատկերը այսօր ալ նո՞յնն է: Վերջին անգամ ի գուր փընտռած էի այն սիրուն, գիրուկ տիկիններըը, որոնք մուտքին թէ՛ բուրդ կը հիւսէին չաղակրատելով, եւ թէ անցորդներուն տոմսերը կը ծակէին իրենց գործիքով: Անոնք անհետացած էին, իրենց տեղերը ձգելով նոյն գործը ընող ելեք–տրական մեքենաներու: Ցաւ պատճառած էր ինծի մարդուն այս նոր նահանջը՝ մեքենային դիմաց: Գիրքի սիրահարներն ալ իրենց տեղը թողա՞ծ են այսօր ուրիշներու, չեմ գիտեր:

Երբեմն կը խորհիմ. աչխարհի ամէն կողմը ամէն օր քանի՞ գիրք հրապարակ կ'ելլէ, քանի՞ գիրք կը գրուի ու տպագրութեան կը յանձնուի: Ցետոյ կը ջանամ հաշուել որ աչխարհի ամէն կողմը ամէն օր քանի՞ հոգի ձեռքը գիրք մը կ'առնէ, կարդալ կը սկսի:

Օ՛, ով գիտէ որքան գիրքեր կան որ առանց ընթերցողի կը մնան, որքան ընթերցողներ կան որ առանց գիրքի կը մընան, եւ ով գիտէ որքան մարդիկ կան, որ կարդալ չեն գիտեր, կարդալու հաճոյքը չեն ճանչնար:

Ռ. Հ.

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Լեհաստանի մէջ կացութիւնը բաւական ծանրակչիռ բնոյթ ստացած է երբ քաղաքացիական պարպած է Վարչապետի հրէչներու սպայից վարժարանը, գրաւուած Նոյ· 18–էն ի վեր ուսանողներուն կողմէ, որոնք գործադուլի դիմած էին: Այս միջամտութեամբ, լեհ զեկավարները նախընթաց մը ստեղծած են: Վարժարանի աշակերտները կ'ուզէին կախում ունենալ ուսումնական նախարարութենէն եւ ոչ՝ Ներքին եւ այդ ձեւով նոյնանալ կարգապահութեան ուժերուն հետ: Սոլիտարնոսթ ընդհ. գործադուլի կոչ ըրած էր Հինգշաբթի օրուան համար, բայց – քելու համար նախ եղածին դէմ, ապա նաեւ պահանջելով իր մօտ քան անդամներու ձերբակալութիւնը: Լէչ Վալեզա ալ յայտարարած է.– «այլեւս չենք կըրնար նահանջել, որովհետեւ ալ տեղ չմընաց՝ ընելու համար»:

ՅՈՄԻՑՆի խրատ տուած է Իրաքի նախագահին, որ քաշուի եւ «երթայ միանայ Փարիզի իր բարեկամներուն, նախքան ժողովուրդին զինքը վար առնելը»: Իրանի պարագլուխը «Փարիզի բարեկամներ»ով կ'ակնարկէ իրանեան ընդդիմութեան, մէկն ըլլալով նախկին նախագահ՝ Պանի Սատրի եւ ձախ պարագլուխ՝ Ռաճավիի: Այս վերջինին եղբայրն ալ՝ ձերբակալուած է Սպահան, հակառակ անոր որ քաղաքական ոչ մէկ գործունէութիւն կը տանէր:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԻԹԵՐԱՆ լրագրողներու հարցումներու պիտի պատասխանէ Դեկ· 9–ին, հեռատեսիլի Ա· կայանէն (Թէ – էֆ 1): Նախագահութեան պլուխ անցնելէ ի վեր առաջին նման ելոյթն է, որ պիտի ունենայ:

ՔՈՐՍԻԿԱՑԻ Սան – Փիէթրօ լերան մօտ ճմռուած եուկոսլաւ օդանաւը, կըրկին հրապարակ կը դնէ որոշ օդակայաններու վտանգաւոր բնոյթը: Ֆրանսական դիծերու օդաչուներու չորս «սար – սափ»ներն են՝ Այաչիօ, Պաստիա, Փերփինեան, Քլերմոն – Ֆերան: Անցեալին չատ վտանգաւոր նկատուած է նաեւ Նիս – Քոթ տ'Ազիւրի օդակայանը, բայց այնքան ալ դէշ չեն նկատուիր պայմանները ներկայիս, հակառակ համակարգումի հարցերու էքս – ան – Փրովանսի եւ Նիսի օդանաւային հսկիչներու միջեւ:

ԺԱՆ – ՓՕԼ ՍԱՐԹՐԻ որդեգիր աղջիկը՝ Ալէքթ – էլ – Քայիմ բաց նամակով մը, ուղղուած Սիմոնն տը Պովուառի, կը բողոքէ այս վերջինին լոյս ընծայած հատորին՝ լա Սեռեմոնի տէ Ս'Ասիէօ–ին առթիւ: Կը գրէ որ փիլիսոփային կեանքի ընկերուհին դաւաճանած է այն Սարթրին՝ զոր ինք ճանչցած է: Գրախուհին «հրաժեշտի արարողութեան» այդ հատորին մէջ, ներկայացուցած է վերջին չրջանի Սարթրը, հիւանդ, տկար, գրեթէ՝ անկար: Բայց, բաց նամակին մէջ, զոր Լիպերասիոն հրատարակած էր Հինգշաբթի առաւու, Դեկտ· 3ին, Ալէքթ էլ – Քայիմ աւելի իր համբաւը կը պաշտպանէ, քան Սարթրի վարկը:

ԱԼԺԵՐԱԿԱՆ ԿԱՋի չուրջ, Ֆրանսա եւ Ալժերիա ծայրը ծայրին համաձայնութեան եկան, առջի օր: Ֆրանսա սուղ պիտի վճարէ, որու փոխարէն մեծ աշխատանքներ պիտի յանձնուին Ֆրանսական հատուատութեանց:

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ 1,4 առ հարիւր յաւելում կրած է Նոյեմբերին եւ մէկ տարուան մէջ՝ 24,8%: Ներկայիս գործ փնտռողներու թիւը հասած է երկու միլիոն 13 հազարի:

ՀԵԼԼԵՆԱԿԱՆ ՆՈՐ ՀԱՄԱՅՆԱԳԻՏԱՐԱՆԸ ԵՒ ՄԵՆՔ

Վերջերս կը խօսուի հելլենական նոր համայնագիտարանի մը մասին, որու մէջ մեծ տեղ արուած է Հայաստանի ու հայ ժողովուրդին: Համայնագիտարանը իր տեսակին մէջ եզակի ու աննախընթաց հրատարակութիւն մըն է Յունաստանի համար: Սկսած է հրատարակուիլ 1978 թուականին ու ցարդ միայն 12 հատոր – նոր լոյս տեսած են: Իր ամբողջութեան մէջ հանրագիտարանը պիտի ունենայ ընդամէնը 40 հատոր: Ամբագրական կազմին մէջ կը գտնուին արդի Հելլադայի ամենամեծ մասնագէտներու, գիտնականներու եւ գրական - քաղաքական գործիչներու անունները: Համայնագիտարանը կը կոչուի Խորհուրդ, Էլլինիզմի էվրոպաիզմիա մէդալի եէնիզի էնզիքլոզէդիա, (Խորհուրդ, հելլենական եւ համաշխարհային մեծ ընդհանուր հանրագիտարան):

Առաջին 12 հատորներուն մէջ չափազանց ճոխ եւ հարուստ է հայագիտական մասը: Կան անհամար յօդուածներ հայ ժողովուրդի լեզուի, գրականութեան, ծագման, պատմութեան ու մանաւանդ 200-է աւելի գրական, քաղաքական եւ մշակոյթի գործիչներու մասին: Դադարը մը տալու համար թէ որքան համապարփակ եւ հարուստ է այս մասը, կ'ուզեմ յիշել մի քանի անուններ միայն: Օրինակ՝ Աւետիս Ահարոնեան – գրող, քաղաքական գործիչ, Նիկոլ Աղբալեան – բանաստեղծ, մանկավարժ, քաղաքական գործիչ, Յովհաննէս Այվազովսկի – ծովակալ – ծովանկարիչ, Խաչատուր Աբովեան – լուսաւորիչ, գրադէտ, Հրաչեայ Աճառեան – հայագէտ, Վիքթոր Համբարձումեան – աստրոֆիզիկոս, նախագահ՝ Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի, Հայր Ղեւոնդ Ալիշան – Մխիթարեան բանաստեղծ, գրագէտ, Արշակ Ալպոյաճեան – սիւնեաքահայ պատմաբան, Լիւսի Ամարա – ամերիկահայ երգչուհի, Վիքթորիա Աղանուր – հայազգի իտալական բանաստեղծուհի, Հայր Ներսէս Ակինեան – բանաստեղծ, պատմաբան, ձեռագրագէտ, Ագաթանգեղոս, Զօր. Անդրանիկ, Մայքլ Արլէն եւ անհամար այլ գրագէտներու եւ քաղաքական ու մշակութային գործիչներու կենսագրութիւնները:

Առաջին անգամ ըլլալով հելլէն հասարակութեան կը ներկայացուի մեր ժողովուրդի պատմութիւնն ու մանաւանդ ներկայ Հայաստանի պետական, մշակութային ու արդիւնաբերական մարզերու մէջ կատարած նուաճումներն ու վերելքը, պատմական վայրերու, պետական հաստատութիւններու եւ ճարտարապետական կոթողներու գեղեցիկ, գունաւոր պատկերներով: Հայագիտական այս շատ կարեւոր ու ազգանուէր աշխատանքը կը պարտինք ազգային – հանրային գործիչ՝ Ա.Թենեքեանակ Հայկ Ղազարեանի որ ծանօթ մտաւորական մըն է նաեւ հելլէն գրական շրջանակներու մէջ: Ազգային կեանքէ ներս, պ. Հայկ Ղազարեան պատասխանատու պաշտօն ունի Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան Յունաստանի վարչական կազմին մէջ:

Նախկին հելլենահայ ու այժմ Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի Պատմութեան Ինտիտիւտի Միջին Դարերու Պատմութեան բաժնի վարիչ՝ Տօքթ. Հերբ. Բարդիկեանը ունի շատ հետաքրքրական յօդուած մը Պատմա – Բանա – սիրական Հանդէսի 1981-ի 2-րդ թիւին մէջ, «Իորիա» համայնագիտարանի մասին: Իր գրութեան մէջ կը յիշէ թէ ինչպէս հելլէնները անգեալին, այլեւայլ հրատարակութիւններով ուզած են ծանօթացնել մեզ իրենց հայրենակիցներուն: Կը յիշէ «Մէսիմվրինի» օրաթերթին մէջ Ա. Տրոսրուլոսի մէկ յօդուածը, յունահայերու նուիրուած, որուն մէջ հելլէն գրագէտը կը նկատէ թէ պատմական իրարաղարճութիւններու բերմամբ Հելլէնները ու Հայերը ունեցած են սերտ մշակութային կապեր, բարեկամական յարաբերութիւններ ու նոյնօրինակ ճակատագիր՝ Թրքական վայրագ տիրապետութեան տակ: Այդ յօդուածին մէջ հելլէն լրագրողը կը յիշէ թէ ինչպէս բազէշցի Մահտեսի Շահմուրատը, Կրեատի պատերազմի օրերուն (1645 – 1669) մեկնած է Ֆրանսա ու ներկայանալով Լուսաւոր Արեգակ ԺԴ.ին, առաջարկած է որ ռազմական օգնութեամբ փրկէ Հելլէնները ու Հայերը Թրքական լուծէն: Յօդուածագիրը կը յիշէ նաեւ թէ ինչպէս հելլէն ազատագրական պայքարի ամէնէն փայլուն դէմքերէն մին՝ Ռիգաս Ֆէրէոս իր «Ռազմական երգ»ի մէջ կոչ կ'ընէ Հայերուն որպէսզի միասնաբար պայքարին ու վերջ տան Թրքական դաժան լուծին: 1821 թուականին, երբ կը հիմնուի «Փիլիքի էթերիա» հելլէնական յեղափոխական դաշնի կազմակերպութիւնը, պատմականօրէն փաստուած է որ այդ կազմակերպութեան անդամակցած են նաեւ Հայեր: Երբ նոյն թուին Քալավրիթայի բարձունքներուն վրայ բարձրացուեցաւ հելլէնական անկախութեան դրօշը, շատ մը Հայեր մեծ յոյսեր կապած էին այդ անկախութեան պայքարի յաջող ելքին հետ:

Երբ 1922-ի Իզմիրի աղէտէն ետք հարիւր հազարաւոր հելլէններու հետ մենք եւս ապաստանեցանք Հելլադայի հիւրընկալ ափերը, դժբախտաբար հելլէն հասարակութիւնը շատ բան չէր գիտեր մեր մասին: Նոյնիսկ անոնք որոնք դարեր շարունակ կողք – կողքի ապրած էին մեզի հետ փոքր Ասիոյ այլեւայլ քաղաքներուն մէջ, տարբական դաղափարն իսկ չունէին մեր անցեալի պատմութեան մասին: Ամենայն անկեղծութեամբ պէտք է խոստովանիլ սակայն, թէ մենք երբեք օտար չզգացինք մեր նոր հայրենիքին մէջ: Զարմանալիօրէն, մանաւանդ տեղացի կամ բնիկ հելլէնը որ իր երակներուն մէջ կը կրէր իր նախնիքներուն ազատամիտ ու ժողովրդավար զգացում – ներն ու առաքինութիւնները, միշտ մեզ ընդունեցաւ որպէս հարազատներ: Փոքրիկ Հրաչ Բարդիկեանը կը յիշէ թէ ինչպէս առաջին տարիներուն, հելլէն մտաւորականներ այլեւայլ հրատարակութիւններով ուզեցին մեզ ծանօթացնել իրենց հայրենակիցներուն: Կը յիշէ, զոր օրինակ «ելէֆթերուտաֆիս» հրատարակչական տան կողմէ պատրաստուած 12 հատորնոց հանրագիտարան – բառարանը որու մէջ սակայն հազիւ երեք էջ յատկացուած էր Հայաստանի ու հայ ժողովուրդի:

Բայց տարբեր էր ազդեցութիւնը «Իրանուս» (Ջահ) անունը կրող հելլէնական մեծ համայնագիտարանին: 24 հատորնոց այդ հրատարակութեան մէջ բաւական լայն տեղեկութիւններ կային Հայոց պատմութեան, եկեղեցիի, հայկական մշակոյթի ու նաեւ հայկական հարցի մասին: «Հայաստան» յօդուածը որ կը չափէր մեր պատմութիւնը, լեզուն, գրականութիւնը, մշակոյթն ու մեր ազգային հարցը, գրուած էր արտաքին նախարարութեան բաժնի վարիչ՝ Նիքիֆորոս Մոսխոփուլոսի կողմէ: Ցետագային, այդ երկար յօդուածը առանձին գրքոյկով հրատարակուեցաւ եւ յունահայ գաղութի լեզուաբանութիւնները ամէն ջանք թափեցին որպէսզի առաւելագոյն թուով տարածուի հելլէն գիտական ու գրական հաստատութիւններու եւ հասարակութեան մէջ: Կը յիշեմ, որպէս երկրորդականի վարժարանի ուսանողները, յոյն դասընկերներու հետ երբ հելլէնական պատմութիւն ու գրականութիւն կը սերտէինք, Արիստիտէսներու, Բերիկլէսներու, Արիստոտէլներու, Սոկրատներու, Պլատոններու, Արքիմէդէսներու եւ Դեմոսթենէսներու կողքին ի զուր կը փնտռէինք հայու մը անունը: Տեսակ մը ստորադասութեան զգացում կ'ունենայինք որով – հետեւ հելլէնական հարուստ պատմութեան ու գրականութեան բաղդատմամբ շատ փոքր յիշատակութիւն միայն կը գտնէինք մեր մասին: Երբ հրատարակուեցաւ Նիքիֆորոս Մոսխոփուլոսի գերքոյկը՝ Ի ԱՐՄԷՆԻԱ ԿԷ ԹՈ ԱՐՄԷՆԻԿՈՆ ՁԻԹԻՄԱ. (Հայաստան եւ Հայկական Հարցը) հպարտութեամբ մեր դասընկերներուն եւ ուսուցիչներուն կը նուիրէինք որպէսզի դաղափար մը ունենան ու գիտնան թէ մենք ալ պետութիւն ու բարձր մշակոյթ ունեցած ազգի մը զաւակներն ենք...:

Այդ գիրքը շատ մեծ տպաւորութիւն թողած էր մեր վրայ: Հոն էր որ առաջին անգամ ըլլալով կը ծանօթանայինք Քեեւոփոսի ու անոր ունեցած տպաւորութիւններուն՝ նախաքրիստոնէական Հայաստանի մասին: Երբ իր «Անաբասիս»ը սկսանք ուսումնասիրել, մեր յոյն դասընկերները մեծ հետաքրքրութիւն ցոյց տուին նշանաւոր պատմագիր – զօրավարին Հայերու եւ Հայաստանի մասին յայտնած նպաստաւոր արտայայտութիւններու մասին: Հակադրուինք իրենց թէ Քսենոփոնի յիշած Օրօնդաս արքան մեր Երուանդ թագաւորն է: Տեսան թէ ինչպէս մեծ պատմագիրը Արմենիան կը ներկայացնէր որպէս ընդարձակ երկիր մը ու Արմէնները կը նկատէր ուրախութիւն ու կերուխում սիրող հիւրասէր ժողովուրդ մը: Իրօք՝ հելլէն զօրավարը շատ վառ գոյներով նկարագրած է մեր երկիրն ու ժողովուրդը, մեր պետական նպաստաւորութեան չրջանին: Առանց այդ հեղինակաւոր գործին մեր պատմութեան մէջ ամբողջ դարաշրջան մը մութ պիտի մնար մեզի համար:

Դարձեալ այդ գրքոյկին միջոցաւ է որ ծանօթացանք Տիգրան Մեծի ու մանաւանդ Աբրաատ երկրորդի ռազմավհաւ հելլէն գրագէտը մէջբերումներ կատարած էր հելլէն հին պատմագիրի՝ Պղուտարքոսէն թէ ինչպէս մեր առաջին թատերագիրը հանդիսացող Աբրաատազդ Բ. թագաւորը քաջ հելլէնագէտ մըն էր ու միեւնոյն ատեն թատերագիր մը որու գործերը, ինչպէս նաեւ հելլէն դասական գրողներէն՝ Եւրիպիդէսի Եաքիդէսի եւ ուրիշներու թատերգութիւնները կը բեմադրէր Տիգրանակերտի եւ Արտաշատի մէջ: Պէտք է խոստովանիլ որ այդ չրջանին Հայոց պատմութեան կարգ մը կարեւոր դրուագները սորվեցանք հելլէնական պատմութեան առընչութեամբ: Գրեթէ ամէն օր կ'անցնէինք Եռանիա Ցիմիակիս պողոտայէն, առանց գիտնալու որ հայազգի Յովհաննէս Զմչկիկ կայսեր անունը կը կրէ պողոտան...

Հիմա որ կը կարդամ ԻՏՐԻԱ (Սափոր) անունը կրող հելլէնական այս մեծածաւալ համայնագիտարանի մէջ Հայերու եւ Հայաստանի յատկացուած մեծ ու ճոխ բաժնին մասին, երախտագիտութեան ու գնահատանքի խորունկ զգացում մը կ'ունենամ հանդէպ Պ. Հայկ Ղազարեանի որ յամառ աշխատանքով, խորունկ սիրով եւ խանդավառութեամբ նուիրուած է այս ազգանուէր գործին: Յարդ իր կատարածը արժանի է ամէն գնահատանքի: Կը յուսանք ու կը մաղթենք որ միեւնոյն ոգիով կը շարունակէ ազգասիրական այս գործը ու յառաջիկային զայն ամբողջութեամբ կը հրատարակէ առանձին հատորով մը:

ՅՈՎԻԿ ԼՓԵԱՆ

Պէրրիեկբըն Իլ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

«ՎԻԿՏՈՐԻԱՅԻ» ԱՐԿԱԾՆԵՐԸ

ԳԱՐԵԳԻՆ ԲԷՍ

Եղիա Զուբարը հանդիսատ նստած էր իր առանձնասենեակում:

– Ընկեր Եղիա Զուբարին ժողկոմխորհ են կանչել,– չմոռնելով, որ խեղճը բերան բաց անի, վրայ տուի ես: – Սոխպուած պիտի վաղն անցնէք. ժողկոմխորհ գնացողին այդքան չուտ բաց չեն թողում:

Թափալչեանը մի պահ կարծես չիմացաւ անելիքը, յետոյ՝

– Ի՜նչ արած,– ասաց,– գնամ վաղը դամ:

Եղածն իմանալով, Եղիա Զուբարը նախորդ օրուայ խօսքն ասաց.

– Կեցցե՛ս:

Թողնէի պիտի առանձնասենեակը, երբ նա ետ պահեց: Նախ մի քանի անգամ բացեց – փակեց դրասեղանի դարակները, թղթերը տակնուվրայ արեց, տարակուսանքով չարժեց գլուխը, ապա՝

– Վաղն էլ ՀԱՄԽ ուղարկիր,– տխրութիւնը դէմքին, ասաց: – Միւս օրը կիրակի է, համեստ տղայ է, հազիւ թէ տուն գայ: Երկուշաբթի՝ յօդուածս Սատրծոյ վրայ կը գնենք:

Բայց, դժբախտաբար, Շաբաթ օրն ինձ չյաջողուեց Եղիա Զուբարին ՀԱՄԽ «ուղարկել»· ինչ – որ գործով նրա մօտ էի, երբ դանդաղ բացուեց առանձնասենեակի դուռը, եւ չեմքում, ամբողջ հասակով մէկ, երեւաց Քրիստափոր Թափալչեանը: Ընդունարանում ոչ ոքի չտեսնելով, նա իրեն թոյլ էր տուել այդ քայլին դիմել: Զուբարն ու ես, յանկարծակիի եկած, քարացանք:

– Բարեւ ձեզ, ընկեր Զուբար,– առանալով, նախագահին դարձաւ Թափալեանը,– ձեր նշանակած ժամանակին եկել եմ. «Վիկտորիան» կարդացե՞լ էք:

Զուբարը դրպանից հանեց թաշկինակը, սրբեց ճակատին յայտնուած քրտինքը:

– Ո՛չ,– ասաց,– եւ, ցաւօք, հազիւ թէ կարողանամ կարդալ:

Թափալչեանն անակնկալի եկաւ. սիրով համաձայնեց կարդալ, իսկ հիմա՝ հազիւ թէ կարողանամ կարդալ:

– Ինչո՞ւ,– թուքը կուլ տալով, հետաքրքրուեց նա: – Թէ՞ ձեռագիրս է խանգարում, այն մեքենագրածից այնքան էլ չի տարբերւում:

– Երանի՛ ձեռագրի հարց լինէր,– ծանրօրէն վրայ բերեց Զուբարը: – Ուրիշ աւելի կարեւոր բան կայ:

– Կարեւոր ի՞նչ կարող էր լինել,– հարցականով պատուեց Թափալչեանի դէմքը:

– Ի՞նչպէս ասեմ, որ ինձ հասկանաս,– թուաց, նեղն ընկաւ Զուբարը:

Թափալչեանի թուխ դէմքն աւելի սեւացաւ:

– Լա՛ւ,– հիասթափուած խօսեց նա,– վերադարձրէք վէպս:

Եղիա Զուբարը նորից սրբեց քրտինքը:

– Դժբախտաբար, վերադարձնել էլ չեմ կարող,– մի կերպ ասաց նա:

Նոյն հարցականը դրոշմուեց Թափալչեանի դէմքին:

– Ինչո՞ւ,– չշմած հարցրեց նա:

– Որովհետեւ,– Զուբարը մի պահ լռեց, ապա, ուժերը հաւաքելով, յայտարարեց,– որովհետեւ կորցրել եմ քո վէպը:

Առանձնասենեակում քար լռութիւն տիրեց: Պարզապէս ամէն ինչ կարծես քարացաւ: Թափալչեանը, ասես, չհաւատացող ականջներին:

– Ի՞նչպէս թէ կորցրել էք,– ձայնը, թուաց, անդունդից էր գալիս:

Եղիա Զուբարի համար դժուարութիւնն արդէն ետեւում էր մնացել:

– Շատ պարզ, – չունչը տեղը բերելով սկսեց նա,– մարդ ի՞նչպէս է որեւէ բան կորցնում:

Ձեռագիրը կորցնելը հաւասար էր ըրածը կորցնելուն: Այն օրերին երեւանում մատների վրայ կարելի էր հաշուել դրամեքենաների թիւը, ո՛չ մնաց Ադրանում լինէր դրանցից, որ Թափալչեանն էլ մի քանի օրինակ բազմացնէր վէպը, եւ մէկը կորաւ, ապ լինի երկրորդ օրինակը, երկրորդը կորաւ՝ ապ լինի երրորդը...: Չէ՛: Գոնէ ըրածը պատմուածք լինէր. վէպ է, մի քանի հարիւր էջանոց վէպ: Դեռ հարց էլ էր. ըրուածքի սեւագրութիւնը պահել – պահպանե՞լ էր:

Թափալչեանն ուրիշ անելիք ու ասելիք չունէր. կտրուած սրտով թողեց առանձնասենեակը: Չեմ էլ յիշում, հրաժեշտ տուե՞ց, թէ՞ ոչ:

Զուբարն ու ես լուռ նայեցինք իրար: Ի՞նչ օգուտ. նայելը ձեռագիր չէր դառնայ:

(Շար. 2)

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԻ Գ. ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՍԻՄՊՈԶԻՈՒՄ

ԵԶՐԱՓԱԿԻՉ ԲԱՆԱԶԵԻ
ներկայացուած Հոկտեմբեր 1–ին
«Վիլլա Քորտելլինա»յի
եզրափակիչ Նիստին

Հայ Արուեստի Գ· Միջազգային Սիմ – պոզիումի առաջին, մասնակցողները կը խորհին հետեւեալ եզրափակիչ խօսքը ներկայացնել՝ ուսումնասիրներուն եւ մասնագէտներուն, Ցուշարձաններու Պահպանման Մարմիններու պատասխա – նատուներուն այն երկիրներուն՝ ուր կը գտնուին հայ մշակոյթի յուշարձան – ները, Միջազգային կազմակերպութիւն – ներուն՝ որոնք պատմական եւ մշակու – թային առանձներու պաշտպանութեան հարցերով կը զբաղին, եւ Մամուլին ։–

Նախ կը ճշդուի որ «յուշարձան»ի գա – ղափարը պէտք է ընդլայնուի, ինչպէս ար – դէն ընդունուած է Վերանորոգումի Մի – ջազգային Պաշտօնագրերէն ։

Ա· – Ամբողջ ընթացքը՝ որուն մէջ յուշարձանը դետեղուած է, անհասկած՝ ոչ իբր դիպուածի արդիւնք ։

Բ· – Բոլոր վկայութիւնները, նաեւ ա – նոնք որ փոքր կը կոչուին, անկախաբար ժամանակագրական նկատողութիւններէ եւ գեղագիտական կամ «գեղարուեստա – կան» բնոյթի արժէքաւորումներէ ։

Նկատի առած աւերի, ցրուումի եւ պահպանման անատոյգ վիճակը՝ հայ մը – շակոյթի յուշարձաններէն շատերուն, անհրաժեշտ կ՚երեւի՝ ։

Ա· – Շարունակել եւ համակարգել ցու – ցակագրումի եւ քննագատական ծանօ – թագրութեան աշխատանքը ։

Բ· – Արծարծել պատասխանատուու – թեան դիտակցութիւնը եւ զգայնութիւ – նը անոնց՝ որոնց մօտ կը գտնուի իւրա – քանչիւր յուշարձան, պահպանելու հա – մար յուշարձանին փիլիսոփական ամբող – ջականութիւնը, գործածականութիւն – ներն ու նշանակութիւնները – ըստ կա – րելոյն խուսափելով «թանգարանի վե – րածում»ի, կղզիացումի եւ վերաշինու – թեան չատաջընթացքներէն ։

Գ· – Փրկել եւ վերապրեցնել չիշեալ վկայութիւնները՝ մշակութային ուղեգի – ծի մը եւ միջոցառումներու գործօն չանձնառութեամբ, զոր պէտք են որպէ – զրել այն մարմինները, իշխանութիւն – ները ու կառավարութիւնները՝ որոնց չանձնուած է չիշեալ աւանդը ։

Սիմպոզիումի կազմակերպութեան խ – րճոյ վեհանձն ու վճռական աջակցութիւ – նը բերեր էին հայ եւ օտար բազմաթիւ հիմնարկներ ու անհատներ· «Գալուստ Կիւլպէնկեան» եւ «Ալեքս Մանուկեան» հիմնարկները, Իտալիոյ Արտաքին Գոր – ծոց, Մշակութային Հարստութիւններու եւ Կրթական Նախարարութիւնները, Գի – տական Հետազօտութիւններու Ազգային Խորհուրդը, Միլանի, Վիչենցայի, Վե – նետիկի քաղաքապետարանային հաս – տատութիւնները, Լոմպարտիա եւ Վե – նեթոյ նահանգներուն Զբօսաշրջային Գործակատարութիւնները, Քաթելքը – րանքոյ Վենեթոյի եւ Փիացցոլա սուլ Պը – րենթայի քաղաքապետարանները ։ Ան – հատական ձեռնարկներու մէջէն մասնա – ւորապէս յիշատակելի են՝ Ազատեան, Ալակէօզ, Բամպակեան, Մանուկեան, Մնոիկեան, Շելլէֆեան, Սրապեան, Փա – փազեան ընտանիքները ։

Սիմպոզիումի օրերուն՝ իրենց եռան – դուն ու սիրայօժար աջակցութիւնը ըն – ծայեցին կարզադիր յանձնախումբին Օ – րիորդներ՝ Քիւրա Կամպարա, Քարմէն Քիւրա Կամպարա, Քարմէն Լիչիթրա , Քիւրա Հայկանոյշ Մ֊իկեան, Մարիա Օրթոլանի եւ Սիմոնա Սթրինկինի, ու · սանողուհիներ Վենետիկի, Փատովայի եւ Պոլոնիայի համալսարաններուն ։

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադե – միայի եւ Սովետական Միութեան պատ – ուիրակութիւնը Իտալիա հասաւ 24 Սեպ – տեմբերին՝ դլխաւորութեամբ Հայաստա – նի Նախարարաց Խորհուրդի նախագա – հութեան Առաջին Տեղակալ՝ Ալեքսանդր Կիրակոսեանի ։ Պատուիրակութիւնը Մալ – վենոյի օդակայանին մէջ դիմաւորուե – ցաւ Պուսթոյ Արսիցիոյի փոխ – քաղա – քապետին կողմէ, որ հիւրերը առաջնոր – դեց, պաշտօնական չքախումբի ընկերակ – ցութեամբ, Պուսթոյ Արսիցիոյի քաղա – քապետարանը, ուր հանդիսաւոր ընդու – նելութիւն տեղի ունեցաւ քաղաքական եւ զինուորական իշխանութիւններու ներ · կայութեամբ ։ Միլանի մէջ Միջազգային «Մալվինոա» սաւառնակայանը կը դըս – նուի, արդարեւ Պուսթոյ Արսիցիոյ քա – ղաքին սահմաններուն մէջ ։ Պատուիրա – կութիւնը՝ այս փոքրիկ, բայց արուես – տով հարուստ քաղաքի թանգարանին նը – ւիրեց հին խաչքարի մը նմանատիպ կա – ղապարուած վերարտադրութիւնը, զոր պատրաստեր էր՝ ուրիչ բազմաթիւ խաչ – քարերու նմանատիպ վերարտադրութիւն – ներուն հետ՝ իտալացի հնախոյզներու խումբ մը, առաջնորդութեամբ հարտա – րապետ Ա· Փենոյի ։

Տեղատարափ անձրեւը չխոչընտրեց որ լրիւ իրագործուէր յետմիջօրէի ծրագի – րը ընթակայքի տեսարժան վայրերուն եւ պատմական յուշարձաններուն այցելու – թեան, որոնց միայն մէկ մասը կարելի եղաւ տեսնել ։ Երեկոյեան ժամը ութին՝ խումբը կը հասնէր Միլան, ուր կ՚առաջ – նորդուէր Սթէլլինէ պալատը՝ զոր քա – ղաքապետարանը ներկայիս կը գործածէ իբրեւ իշխանական պաշտօնական հիւրերու ։

Սեպտեմբեր 25–ի առաւօտեան 10–ին «Սթէլլինէ»ի ունկնդրութիւններու դահ – լիճին մէջ կը կատարուէր Սիմպոզիումի պաշտօնական բացումը ։ Իտալիոյ կառա – վարութիւնը կը ներկայացնէր դեսպան Սերճոյ Ռոմանոյ, Ընդհ· Տնօրէն Արտա – քին Գործոց Նախարարութեան Մշակու – թային փոխ – յարաբերութիւններու բաժ – նին ։ Սով· Հայաստանը կը ներկայացը – նէր հայկական ՍՍՀ Նախարարաց Խոր – հուրդի Նախագահութեան Առաջին Տե – ղակալ Ալեքսանդր Կիրակոսեան ։ Իրանի Մշակոյթի նախարարութիւնը կը ներկա – յացնէին Պ· Վ· Առաքելեան եւ Ռ· Ոս – կանեան ։

(Մնացեալը յաջորդով)

ԴԱՍԱԽԱՆԴՈՂՆԵՐՈՒ

ԿՈՉ

ՀԱՅԿ· ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶՆԵՐ
ՀԻՄՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

—o—

ԽՄԲ· – Ստորեւ կը հրատարակենք թարգմանութիւնը կոչի մը (բնագիրը՝ ֆրանսերէն է), զոր, առաջին առթիւ, յիսուն դասաւանդողներ (անուններ, պարզ է, զանց կ՚առնենք) ստորագրած են ։ Շատ յստակ չէ սակայն բուն միտք բանին, բայց չօշափուած հարցը նոր «գիւտ» մը չէ եւ բոլորիս ալ մտահոգութիւնը եղած է, ցարդ ։

×

Հայերը մտահոգուած են իրենց ինք – նութեան պահպանումով ։ Այդ գործու – նէութեան մէջ, երախաներու դաստիա – րակութիւնը կենսական տեղ մը կը գրա – ւէ ։ Մանկապէտները (դաստիարակիչ, հոգեբան, ···) ցոյց տուած են ուսման կարեւորութիւնը կեանքի առաջին տարի – ներուն ։ Մանկապարտէզը պէտք է, ու – րեմն, առաջին գերը խաղայ այդ նպա – տակով, թոյլ տալով յատկապէս, «Զորեք – չաբթի օրուան դպրոցներուն» եւ ուրիչ դպրոցներու աւելի արդիւնաւէտ լրացու – ցիչ գեր մը խաղալու ։

Անհրաժեշտ կը նկատենք որ Ֆրանսայի հայկ· բոլոր գաղութները, նուազագոյն մէկ մանկապարտէզ ունենան ։ Ուրեմն, կոչ մը կ՚ընենք բոլոր Հայերուն (միու – թիւններ եւ անհատներ) որպէսզի իրենց ճիգերը համադրեն եւ նախ եւ առաջ ի – րենց դրամագլուխներն ու նուէրները յատկացնեն մշակոյթի այդ օջախներուն հիմնումին եւ զարգացման ։

Ստորագրողները, դասաւանդող Հա – մալսարանը կամ լիսէներու մէջ, տրա – մադիր են ստանձնելու իրաւական, վար – չական եւ մանկավարժական հարցերը, ծագած այս գպրոցներուն իրականացման առթիւ ։

———

PH. PILIBOSSIAN;
91, Ave. d'Italie — 75013 Paris

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿԻՐՈՎԱԿԱՆԻ ՀԱՍՏՈՑՆԵՐՈՒ
ԳՈՐԾԱՏՈՒՆԸ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ

Արտասահմանի երկիրներու հետ Խորհ· Միութեան առեւտրական, տնտե – սական եւ գիտական կապերու զարգաց – ման գործօն մասնակցութիւն բերած ըլ – լալուն ի գնահատութիւն, Կիրովականի ճշդրիտ հաստոցներու գործատունը պար – գեւատրուած է Խորհ· Միութեան առեւ – տրա – արդիւնաբերական պալատի յա – տուկ վկայականով ։ Անցեալ հնգամեա – կին (1976 – 1980) այդ ձեռնարկութիւնը համամիութենական տնտեսութիւններու պատուէրով արտածումի համար պատ – րաստած էր 1600 դերճշդրիտ մետաղա – հատ հաստոց ։ Արտադրութիւնը գնող երկիրներու խումբին վրայ վերջերս ա – ւելցած են Էքուատորը, Լաոսը, Մալին, Մոզամպիքը, Թունուզը, Իրաքը, Թուր – քիան եւ այլն ։ Լայփցիկի, Պլովդիւի, Պուքրէշի, Լոս Անճըլըսի, Թեհրանի եւ Զաղրէպի միջազգային տօնավաճառնե – րու եւ ցուցահանդէսներու մէջ Կիրովա – կանի հաստոցները բարձր գնահատուած են ։

×

ՍՏԵՓԱՆ ՁՎԱՁԿԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՅՈՒՇԱՀԱՆԴԷՍ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Երեւանի Ալեքսանդր Միասնիկեան զբ – ուաղարանին մէջ բացուած է ուստրիացի դրող Ստեփան Ձվայկի ծննդեան հարիւր – ամեակին նուիրուած ցուցահանդէս մը, ուր ներկայացուած են բազմաթիւ նիւ – թեր՝ գրողի կեանքին ու գործերուն մա – սին ։ Հեղինակին գործերը՝ այլ լեզուներու կարգին, թարգմանուած են նաեւ հայերէնի ։ 1942–ին Ստեփան Զօրեանի թարգմանութեամբ լոյս տեսած է «Ըն – տիր Նովէլներ» հատորը ։ Կ· Պոլիս հրատարակուած է «24 ժամ կնոջ մը կեանքին մէջ», Թեհրան՝ «Ժողովածու հատընտիր երկերէ», Պէյրութ՝ «Անծա – նօթ կնոջ մը նամակը», Երեւան՝ «Շախ – մատային նովել», «Մարդկութեան աս – տեղային ժամերը» գիրքերը եւ այլն ։

ՏԱՏԱՍԱՆՔ

«ՕՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ, 1907–1919 ԽԱՐԲԵՐԴ»
Հեղինակ՝ ՄԱՐԻՈ ՃԷՑՔԼՊՍԸՆ
(Դանիերէն ձեռագիրը բնագրէն թարգ – մանած են՝ Ներսէս Եպս· Բախտիկեան եւ Միհրան Սիմոնեան) ։
Անթիլիաս, Լիբանան

×

« ՀԷՔԵԱԹՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՐՀԸ »
Հատորներ՝ Ա·, Բ· եւ Գ·
Հեղինակ՝ ՆԵՐՍԷՍ ԵՊՍ· ԲԱԽՏԻԿԵԱՆ

×

« ԼԱՑԻ ԳԻՆԻՆ »
Հեղինակ՝ ՆԵՐՍԷՍ ԵՊՍ· ԲԱԽՏԻԿԵԱՆ
Անթիլիաս, Լիբանան

ՍՊԻՏԱԿ ՉԻԱԽՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐՐՈՐԴ

ՋԷՑՆԱՊ ԶՐԱՒԱՆԻ ՄԷՋ

Նազար, երբ Ուստայի գալն իմացաւ, վեր առաւ իր յօնքերը եւ գլուխը արձանի մը պէս պահած՝ ղէմքին վրայ ժպիտ մը բռնեց ։

– Հազար բարով, Ուստա ։ Երկու չա – բաթ առաջ Ս· Բարթողիմէ եկեղեցիին մէջ քու մէկ ձեռագործդ տեսայ, փայտէ չինուած ազաւնի մը, – ըսաւ Նազար ժպիտով մը ։

Աչուղի վիշտը ամբողջ ձայնին ծան – րութեան մէջ էր կարծես ։ Ցետոյ նորէն գլուխը վար առաւ, նոյն բարի ղէմքը ցցուց առանց ժպիտի ու լռութեան մէջ սկսաւ նորէն անծանօթ գազանիքին ուն – կընդրել ։

– Էդ տասը տարի առաջուան չինած գործս է, Նազար ։ Երթանք, ե՛լ, մեզի երթանք, Նազար, – աւելցուց Ուստան ։

Նազար գլուխը նորէն վեր բռնեց, կարծես վճռելու համար, մատները ձեռքի փայտին քսեց ։

– Մինակ թէ դուրսը պէչ է, Ուստա ։ Տեսնես կը բռնեն յանկարծ ։ Որ էսպէս մնայ, բոլոր ջրաւանցիները ախոռի մէջ պիտի լեցնեն ։

– Ոչինչ, Թորոս, Խայտճանին տանի – քէն կ՚իջնենք, – ըսաւ Ուստան ։

Նազար այնպէս զգաց, որ Ուստայի ձայ – նին մէջ խորհրդաւոր բան մը կար ։ Այո՛, այո՛, Ուստան բան մը ունէր ըսելիք···

Նազար ձայն տուաւ իր զաւակին՝ միա – սին երթալու համար ։

– Վարդանը քնացեր է, Նազար· էս գի – շեր թող այստեղ մնայ, վաղը կանուխ Ուստայի տունը կը ճամբեմ, – ըսաւ ոս – կերիչ Թորոսը ։

Ուստան ու Նազարը Խայտճանի տա – նիքէն իջան բարտիներուն մէջ ։ Ցետոյ առուի եզերքէն մտան Ուստայենց փո – ղոցը ։

Աչուղ Նազար, չփոթի մէջ ինկած, մի քանի անգամ հարցումներ ուղղած էր Ուստային ։ Բայց ան ոչինչ ըսած էր ։ Բարտիներէն դուրս ելած ատեն՝ վախ – ցաւ որ ժանտարմը ուղղակի իրենց կող – մը կուգար, զինք ձերբակալելու համար ։ Ժանտարմը անցաւ կամուրջին վրայով՝ առանց զիրենք նկատելու ։

Դուռը բացողը Նիգարն էր ։ Ուստան այնպէս ներս մտաւ, որ կարծես ոդիսա – կանէ մը կը վերադառնար ։ Նիգարի հա – մար ան իսկական Քէօր Օղլին էր գար – ձեր ։

– Ինչո՞ւ ուշացար, արիմարդ ։ Էնոնց աչքերն ալ դուռը մնացին ։

Նազար նորէն ոչինչ հասկցաւ ։ Ինքզին – քը աւելի խորունկին մէջ ձգեց ։ Ան յա – ճախ այդ խորունկէն քաշած էր՝ անխմա – նալի բաներ հասկնալու համար ։ Երբ Ուստայի տունէն ներս մտաւ այնպէս ըզ – գաց, ինչպէս ծառերուն մէջէն քալած ատեն կը զգար ուռենիի եւ կամ կաղնիի չուքերուն տարբերութիւնը ։

Ուստայի տունը Նազարի համար հե – տզհետէ կարծես Սօսեաց անտառի խոր – հրդաւորութիւնը կ՚առնէր ։ Հան մը կար, որ Ուստան չէր ուզեր ըսել, իր չուրջի լռութիւնը կ՚ըսես տաւիղի լարերուն պէս ձայն կուտար ։ Նազար տակաւին թոնրա – տան քով չտեղաւորուած՝ գլուխը պահ մը վեր վերցուց այդ խորհրդաւոր ձայ – նին ունկնդրելու համար ։

– Ուստա, միջօցին մէջ անծանօթ բան մը կայ, – ըսաւ Նազար ու անոր դէմքը կարծես արձանի պէս քար կտրեցաւ, երբ խորութեան մէջէն լսեց չատ ծանօթ ձայն մը, որ իր երգերուն մէջէն անցած էր ։

– Ուստա, ի՞նչ կը լսեմ, Զէյնապի ձայնը ձեր տունէն կ՚առնեմ, – ըսաւ ։

Կը զգար, որ հրաշքը պիտի կատար – ուէր, պիտի բացուէին իր աչքերը ։

Դուրսի ժանտարմներու սարսափը, հե – ռաւոր թնդանօթի որոտները այդ երեկոյ այնքան ազդած էին Զէյնապի վրայ, որ ան ինքզինքը հիւանդ կը զգար ։ Խառճէ եւ Նիգար ի զուր խնդրած էին, որ Զէյ – նապ այդ երեկոյ աւելի կանուխ անկողին երթայ ։ Զէյնապ երեխայի մը պէս յա – մառ էր զարձեր ու կը սպասէր, որ Ուս – տայի հետ ներս մտնէր Աչուղ Նազարը ։ Ան սպասեց երկար, չետոյ նոյնպէս երե – խայի մը պէս համոզուեցաւ, որ զինք պիտի արթնցնէին, եթէ ներս մտնէր Ա – չուղը ։

(Շար· 454)

DÉCEMBRE 1981

au Centre Culturel N. FRINGHIAN
6, Ave. Bourgain - Issy-les-Moulineaux

JEUDI, 10 DECEMBRE
à 20 h. 30

Projection - Débat

— « ARMENIE 1900 »
de JACQUES KEBADIAN
(*Film presenté en Novembre* 1981, *au Festival de Grenoble*)

— « 24 HEURES DE LA VIE D'UN EDITEUR ARMENIEN: JEAN - CLAUDE KEBABDJIAN

VENDREDI, 18 DECEMBRE
à 18 h. jusqu'à Mercredi 24 Décembre
— *Exposition:*
Graphismes et écritures «LA TERRE»
de JEAN - PIERRE SEFERIAN
et YERICHE DJERGAIAN

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

ԶՈՑԳ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆԵՐՈՒ

Կապոյտ Ծովի Իսիի մասնաճիւղը, ինչպէս ամէն տարի, այցելութիւն մը կազմակերպած է զոյգ հանգստեան տուները (Մոնմորանսի եւ Անտիլի), կիրակի, Դեկտեմբեր 6-ին:

Իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն՝ քանոնի էլիա Փէհլիվանեան եւ երգչուհի Աննա Քարաքայա:

Այս առթիւ օթոքառ մը վարձուած ըլլալով, փափաքողները կրնան մասնակցիլ: Մեկնումի՝ Փլաս Լէոն Պլումէն ժամը 13·15-ին, Իսիի Հայոց Եկեղեցիէն ժամը 13·30-ին: Ճշդապահ ըլլալ:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ
ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀ· ԺՈՂՈՎԻ

Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութեան օրինական ընդհ· ժողովը կը գումարուի, Շաբաթ, Դեկտեմբեր 12, ժամը 16-ին, իր կեդրոնատեղին՝
32, Rue de Trévise — 75009 Paris
Métro: CADET
Օրակարգ·–
– Գործունէութեան եւ հաշուական տեղեկատուութիւն,
– Նոր վարչութեան ընտրութիւն,
– Զանազան հարցեր:
Կը հրաւիրուին Ընկերակցութեան անդամները:
Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը համարուի:

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Ծովի Պօմոնի մասնաճիւղը, շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները, փոխան ծաղկեպսակի, Տիկին Գասպարեանի հոգեհանգստեան առթիւ·– Իր զաւակները 250, Տիկին Վ· Դարբինեան, Տէր եւ Տիկին Զօհրապ Տէր-Եղիայեան 100-ական, Մեսրոպ Գասպարեան 50: Ճգնաւորեանի հոգեհանգստեան առթիւ·– Ճգնաւորեան ընտ· 30: Նուպար Էսթիենեանի յուղարկաւորութեան առթիւ Ժաք Մանուկեան, Տիկին Կարապետեան 50-ական, Խաչատուրեան ընտ· 30, Տիկին Գարբիէլեան 10: Տագէսեանի հոգեհանգստեան առթիւ·– Տագէսեան եւ Գորչեան ընտ· 50: Տիկին Մկրեանի յուղարկաւորութեան առթիւ· – Անթիլիաս – ճեան եւ Ծատուրեան ընտ· 50-ական, Արաքսի Քիւրքճեանի հոգեհանգստեան առթիւ·– Վ· Քիւրքճեան 100, Տիկին Ա· Էմմէճեանի յուղարկաւորութեան առթիւ·– Մկրտիչեան ընտ· 100, Տէր եւ Տիկին Ժաք Թերզիպաշեան, Տիկին Մըսըրլեան 50-ական, Տէր եւ Տիկին Քէչեան 100, Բիւրեան ընտ· 50: Վ· Խալօղլեանի թաղման առթիւ·– Ասատուրեան եւ Անրի Գօլորի եւ զաւակները 100-ական: Ց· Տիրիկեանի թաղման առթիւ·– Այրի Տիկին Զապէլ Տիրիկեան 200, Տիկին Մ· Պօղոսեան 500, Մշակոյթի Տուն, Թէլոյեան ընտ· (Վալանս) 100-ական, Տիկին Տէրտէրեան եւ զաւակները, Ց· Պօղոսեան 50-ական, Հ· Մարզարեան, Գըլըճեան ընտ·, Հ· Աւետիսեան 30-ական, Տիկին Ասղիկ Տէրտէրեան 50 Ֆ·

DE RETOUR DE SON RECITAL A MILAN
ET DE SA TOURNEE DANS LE NORD DE LA FRANCE

RECITAL
DE LA PIANISTE

Huguette Agéderian

le Samedi, 5 Décembre, à 20h30 précises

A l'Eglise de St. Merry (Beaubourg) — 76, Rue de la Verrerie
Oeuvres de BACH — CHOPIN — LISZT
Entrée libre

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ ԵՒ ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Տիկին Արշալոյս Թադէոսեան, իր խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնէ բոլոր բարեկամներուն եւ ընկերուհիներուն, որոնք հետաքրքրուած են իր հիւանդութեան առեն, եւ կ'ընէ հետեւեալ նուէրները·– 300 Ֆ· Համազգայինի Մանկապարտէզին (Մարսէյլ), 300 Սամուէլ – Մուրատեան Վարժ·ին, 300 Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժ·ին, 300 Փարիզի Կապոյտ Ծովի դպրոցին, 300 «Ազատամարտ»ին (ըստանալ «Ծառաջ»էն) եւ 300 Ֆ· «Ծառաջ»ին:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Նահապետ Նահապետեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Տադէս Օհանեան եւ Տէր եւ Տիկին Վահրամ Ճառայեան, կը նուիրեն 100-ական Ֆ· «Ծառաջ»ի բարգաւաճման:

×

Գրիգորեան զերդաստանի ննջեցեալնե – րու յիշատակին, Տիկին Թագուհի Գր – իգորեան կը նուիրէ 100 Ֆ· «Ծառաջ»ի բարգաւաճման:

ՓԱՐԻԶԱՀԱՑ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

ՏՈՐԵԿԱՆ

ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՒԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Դեկտ· 6, ժամը 17էն կէս գիշեր
Dans les salons de l'Hôtel GEORGE V. — Ave. George V. Paris 8

Bernard Dédédjian et son Ensemble
ORCHESTRE TZIGANE
Սեղանները ապահովել հեռաձայնելով·– 763· 38· 54
Մուտք 50 Ֆ· – Ուսանողներու՝ կէս գին

ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կահաւորուած վարձու երկու սենեակ, նախընտրաբար Քլամարի կամ Իսի – լէ – Մուլինոյի չրջանը, չուրջ երկու ամսուան համար:
Դիմել·– 642· 75· 52

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԾԱՁԻ Անիէռ - Պուա–Քօլոմպ մասնաճիւղը, ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները – ընկերուհիները, Հինգշաբթի, Դեկտեմբեր 10, ժամը 20·30-ին՝
CENTRE CULTUREL
Rue Robert Lavergne — Asnières

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԲԱԺԱԿԻ ՊԱՀ

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆՑԻՆԵՐՈՒ

Աւանդական ԲԱԺԱԿԻ ՕՐԸ այս տարի եւս տեղի կ'ունենայ
կիրակի, Դեկտ· 13, ժամը 13-ին, Եան'ց Գլէօպլ սրահին մէջ· –
5, Avenue Reille - 75014 Paris
– ԲԱԺԱԿԻ ՊԱՀ·– 13·30
ՃԱՇԱԳԻՆ 80 Ֆ·
Կը խնդրուի կանխաւ ապահովել տեղանները, մինչեւ Դեկտեմբեր 10, հետեւեալով·–
ՄԱՌԱՆ Հաստատութիւն 535· 85· 26
ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆ 985· 36· 53
ՃԻՋՎԻՃԵԱՆ (*փոսթ* 15) 236· 54· 48

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ — ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ

«ՅԱՌԱՋ ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ»
ԹԻՒ 15

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐԻ

«ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ»

ՍՓԻՒՌՔԻ ՎԷՊԸ

ՔԱՆԻՑՍ ՏՊՈՒԱԾ, ՄԻՇՏ՝ ՍՊԱՌԱԾ

Գին՝ 70 Ֆ· – Թղթատարի ծախքով 80 Ֆ·
Դիմել՝ «ԾԱՌԱՋ»ի

Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՎԱՆՔԻ ՀԱՅՐԱՊԵՏ ՍԱՐԳԻՍ ՊԱՐՈՅԵԱՆ

Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՎԱՆՔԻ ՀԱՅՐԱՊԵՏ ՍԱՐԳԻՍ ՊԱՐՈՅԵԱՆ

ՇԱԲԱԹ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
5
SAMEDI
5 DÉCEMBRE
1981

LE NUMERO 2 F. 50

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ: 180 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 400 Ֆ. - Հատը: 2 Ֆ. 50

57ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.054 | Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN | 57e ANNÉE — No 15 054

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԻՊՐՈՍ

«ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՊԷՏՔ Է ԽՕՍՔ ՀԱՍԿՑՆԵԼ»

Կ'ԸՍԷ ԿԻՓՐԻԱՆՈՒ

—o—

Կիպրոսի նախագահը, որ դէպի Միացեալ – Նահանգներ ճամբուն վրայ, Փարիզի հանդիպած էր, տեսնուելու համար նախագահ Միթերանի հետ եւ ապահովելու Ֆրանսայի օժանդակութիւնը կիպրական դատին, պատասխանած է նաեւ Մոնտի հարցումներուն: Կիպրիանու կ'անդրադառնայ զինուորականներուն իշխանութեան գլուխ գալուն ու կ'ըսէ. – «Սկիզբը, տարուած էինք մոռածելու, որ որոշ ձեւով, զինուորականները թերեւս աւելի կողմնակից կ'ըլլային զրոյցի քան քաղաքացիները, որովհետեւ անոնք չեն վախնար որ ամբաստանուին, որպէս զի – ջումներ ընող: Դժբախտաբար սոսկունեցանք, արագօրէն նկատել, որ ոչինչ փոխուած է Թրքական կողմը: Միշտ, կառարուած իրողութեան նոյն քաղաքականութիւնն է: Ինչ որ կը յուսանք, գլխաւորաբար, այն է որ թէ կիպրոսի բարեկամները եւ թէ Թուրքիոյ բարեկամները ու զինակիցները ճնշում բանեցնեն Անգարայի վրայ, որպէսզի զայն առաջ – նորդեն աւելի ճկունութեան, աւելի համակցողութեան կամ թէ առնուազն չքաջալերեն զրաւման իր քաղաքականութիւնը: Լսելիքներէս մէկն է՝ Նախագահ Ռեկլնի»:

Կիպրոսի նախագահը նաեւ չատ բան կ'ակնկալէ Ֆրանսայէն, որու նախագահին՝ համակրանքին Կիպրոսի նկատմամբ, ծանօթ է եւ բացատրած է անոր՝ «տուեալները ողբերգութեան, զոր կ'ապրինք մեր հայրենիքին հիւսիսային մասին զրաւումէն ի վեր, եօթը տարի է»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Պիէռ Էճէվիտ, Թուրքիոյ նախկին վարչապետ եւ Հալքի պարագլուխ, բանտառաջնորդուեցաւ Հինգշաբթի օր: Ամիս մը առաջ, դատապարտուած էր չորս ամիս բանտարկութեան, քննադատած ըլլալով կուսակցութիւնները լուծելու որոշումը: Բազմաթիւ մէջամտութիւններ եղած էին, ի մէջ այլոց Բ. Միջազգայնականի, որու անդամ էր Էճէվիտ իր Հալքով, Անգարայի զինուորականներու մօտ, որպէսզի բանտարկութիւնը «խնայուի», բայց՝ ապարդիւն: Բանտ առաջնորդուած առեն, Էճէվիտ ըսած է.– «Կը նախընտրեմ ազատ բանտարկեալ մը ըլլալ քան ազատ մարդ մը, որ բանտարկեալի պէս կ'ապրի»: Այս բանտարկութիւնը պէտք է ցնոր անօրինութիւն յետադէմ Եւրոպայի Հասարակապետութեան 660 միլիոն տոլարի (5 տարուան վրայ) օժանդակութիւնը, արդէն առկախուած, Նոյեմբերին:

ԺՈՐԺ ՖԻԼԻՈՒ Հազորդակցութեանց նախարարը, նամակով մը հեռատեսիլի Ա. կայանին (Թէ – Էֆ – 1) դժգոհութիւն յայտնած է, Մանիլի երախաներուն, մանչ թէ աղջիկ, պոռնկութեան վերաբերող փաստանկարին առիթով: Նախարարը կը ցաւի որ «զդայացունց»ի տեղի տրուած է ահագին դրամ մսխելով, ոչ պատշաճ փաստանկար մը ներկայացնելու համար: Ժ. Մ. Քավատա բուն կերպով հակազդած է այս անառկընկալ «դրաքննութեան» առթիւ ձախ նախարարի մը կողմէ: Ցիշենք որ փաստանկարին մէկ հեղինակն էր՝ ժաք Դարրիէլեան, ծանօթ ռուիորթէր:

ԻՐԱՆ

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԱՐԳԻԼՄԱՆ ՀԱՐՑԸ

—o—

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ
ԿՐԹԱԿԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻ ՕԳՆԱԿԱՆԻՆ ՀԵՏ

ՆՈՐ ՇՐՋԱԲԵՐԱԿԱՆ ՄԸ ԵՒՍ
ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲՆԵՐԸ
ԱԶԴԱՑՆԱՑՆՈՂ

Թեհրանի մեր պաշտօնակից «Ալիֆ»ի Նոյ. 28 եւ 29–ի թիւերէն քաղելով կու – տանք նոր մանրամասնութիւններ, Իրանի մէջ հայերէնի դասաւանդութիւնը արգի – լող ծանօթ չրջաբերականի յուզած հարցին մասին:

×

Այսպէս, Նոյ. 28–ին, Թեհրանի հայ – կական վարժարաններու կեդրոնական հոգաբարձութենէն պատուիրակութիւն մը հանդիպում ունեցած է կրթական նախարարի օգնական Պ. Պիազարի հետ եւ անոր պարզած՝ չրջաբերականի յարու – ցած դժուարութիւնները: Պարսիկ պաշտօնատարն խոստացած է հարցը բազմակողմանի քննութեան ենթարկել:

Միւս կողմէ, ուրիչ չրջաբերական մը՝ Մարմնամարզական Հիմնարկութեան կողմէ հրապարակուած, այլ բարդու – թիւններ ստեղծած է նաեւ հայկական դաղութին: Շրջաբերականէն պատճէններ դրկուած են երկրի բոլոր ակումբներու կարգին «Սիփան» եւ «Արարատ» կազմակերպութիւններուն եւս: Ուստի, Նոյ. 28–ին, Թեմական Խորհուրդի նիստին արծարծուած է հարցը: Ներկայ եղած են նաեւ հայ երկու երեսփոխանները, Ա– ռաջնորդարանի փաստաբանը Ալբեր Բեհնարեան, «Սիփան» եւ «Արարատ» կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները: Շրջաբերականի թիւ 4 յօդուածը կ'ըսէ. «Միայն այն ակումբները կրնան գործունէութեան իրաւունք ունենալ, որ իսլամական պայմաններով եւ Մարմնամարզական Հիմնարկութեան հսկողութեան տակ կը գտնուին եւ յատուկ արտօնագիր ունին յիշեալ Հիմնարկութեան կողմէ: Արտօնագիրը պիտի տրուի Տէյ ամսուան սկիզբէն» (Դեկտեմբեր 21–էն սկսեալ): Նիստի ընթացքին որոշուած է անհրաժեշտ քայլերու դիմել, առաջքն առնելու համար մեր մարզական ակումբները ազգայնացման տանող չրջաբերականի դործադրութեան:

Հայերէնի արգիլման եւ մարզական ակումբներու ազգայնացման, ինչպէս նաեւ այլ հարցերու վերաբերող համաձայնագիր մը կնքուած էր անցեալին պետական իշխանութեան եւ Թեմական Խորհուրդի միջեւ: Ստեղծուած նոր պայմաններու լոյսին տակ, Թեմական Խորհուրդը որոշած է յանձնախումբ մը կազմել, որուն պաշտօնը պիտի ըլլայ կրթական եւ այլ հարցերու լուծում նախատեսող ծրագիր մը պատրաստել, ներկայացնելու համար կրթական նախարարի առաջարկած յանձնաժողովին:

×

«Ալիֆ» Նոյ. 29–ի իր խմբագրականը կը խորագրէր «Զգաստ եւ համբերատար», դրուատելով հայ աշակերտութեան արի կեցուածքը իր մայրենի լեզուն արգիլող չրջաբերականին դէմ եւ թելադրելով զգաստ ու համբերատար քայլ մինչեւ չօշափելի արդիւնքի մը հասնիլը:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՊՈՌԱԼ ԴԷՊԻ ԲԱՑ ԾՈՎԵՐԸ...

—o—

Այս տարի Շուէտական Ակադեմիան Նոպէլի գրականութեան մրցանակաւոր ընտրեց պուէլար գրագէտ մը, որ հրէական ծագում ունի, որ Անգլիոյ մէջ կը բնակի եւ որ գերմաներէնն կը գրէ:

Քանի՞ երկիրներու անունները յիշուեցան այս երեք տողերուն մէջ:

×

Ինծի միշտ այնպէս կը թուի թէ իրաւունք չունինք փոքրիկ ազգի մը պատկանելու ... եթէ կ'ուզենք մեծ ոստումներ ընել: Եւ քանի որ մենք չենք որ ազգային պատկանելիութեան ընտրութիւնը պիտի ընենք աշխարհ գալու առեն, եթէ կ'ուզենք իսկապէս մեծ ոստումներ ընել, աշխարհ գալէ վերջ մեզի կը մնայ ընել մէկ բան միայն. մեր փոքրիկ աշխարհէն դէպի դուրս այնքան չատ կամուրջ նետել, որքան կրնանք: Այսինքն կերպով մը լքել՝ մեր փոքրիկ աշխարհը:

×

Փոքրիկ ազգութիւնը կղզի մըն է, կէս ամայի կղզի մը, որուն նաւամատոյցին դրեթէ ոչ մէկ օտար նաւ կը մօտենայ: Եթէ ծնած ես այդ փոքրիկ կղզիին վրայ եւ եթէ կը յամառիս մնալ հոն, կրնաս թերեւս երջանիկ կեանք մը ապրիլ, բայց հազիւ քանի մը մեթր քառակուսի դետին պիտի ունենաս, վրան քալելու համար:

Մենք՝ Հայերս լաւ գիտենք թէ ինչ կը նշանակէ փոքրիկ կղզիի մը բնակիչը ըլլալ: Ճիշդ է որ թերեւս տարածուած ենք դէպի աշխարհին ամէն կողմը, ճիշդ է որ երկրագունտին վրայ չկայ կէտ մը ուր ոտք կոխած չըլլանք, բայց եթէ իսկապէս մենք մե'նք ենք, բնակիչն ենք ուրեմն փոքրիկ կղզիի մը, ուր ամէն ձայն կը հասնի թերեւս, ուրկէ սակայն ոչ մէկ ձայն դուրս կ'ելլէ դէպի օտար հորիզոն: Այս կղզին երբեք իր տեղը չունեցաւ եւ պիտի չունենայ չուէտական Ակադեմիի դրականութեան Նոպէլեան մրցանակի քարտէսին վրայ: Որովհետեւ, կարծես մարդակերներ ըլլային այդ կղզիին բը – նակիչները, ո՛չ ոք կը հասկնայ անոնց լեզուէն կամ դիրքէն, մինչեւ իսկ հետզ – հետէ նոյնինքն իրենք, այդ կղզիին բը – նակիչները...: Այս փոքրիկ կղզիին մտքի ու գրչի մարդիկը դիտեն թէ իրենց գործածած լեզուն իրենց բանտն է, բանտ մը զոր իրենց ձեռքով կը հիւսեն իրենց չուրջ, ինչպէս չերամը կը հիւսէ իր մետաքսեայ բանտը, որմէ դուրս պիտի չկարենայ ելլել երբեք: Անոնք մերթ ընդ մերթ դառնութեամբ եւ յուսահատօրէն կը նային իրենց մէկ քանի ցեղակիցներուն, որոնք, աւելի լայն հորիզոններու որոնումի է խնդիրը, հեռացած են իրենց կղզիէն կամ լեզուէն, եւ դարձած են օտար ոստաններու բնակիչ, նոյնիսկ սկսած են պատիւներու արժանանալ, ճանաչում գտնել այդ ոստաններուն մէջ: Յուսահատօրէն կը նային անոնց եւ հարց կուտան թէ կ'արժէ՞ չարունակել յամառիլ այս փոքրիկ կղզիին վրայ, որուն չուրջ ջուրերն ալ կը բարձրանան օրէ օր, որ հող կը կորսնցնէ ամէն վայրկեան, որուն ժայռերը ամէն րոպէ կը փշրուին հովերուն եւ ծովերուն դիմաց աւազ դառնալով: Բայց յուսահատութենէն չուտ կը փրկուին անոնք եւ գիտնալով հանդերձ թէ ոչ ոք պիտի լսէ իրենց ձայնը, անոնք ծովուն դիմաց դէպի անհուն կը պոռան իրենց թօքերուն ամբողջ ուժովը: «Ո՛չ, մենք պիտի չարունակենք մնալ այս կղզիին մէջ եւ պիտի մեռնինք այս կղզիին վրայ:

×

«Պիտի մնանք այս կղզիին մէջ եւ պիտի մեռնինք այս կղզիին վրայ...»:

Եթէ միայն այս մէկ նախատասութիւնը կարենային անոնք պոռալ անդլերէն, գերմաներէն, ֆրանսերէն, ռուսերէն, իտալերէն, սպաներէն լեզուով, իրենց ձայնը կը հասնէր թերեւս մինչեւ Շուէտ եւ մինչեւ աշխարհին միւս ծայրամասը...:

Բայց այդ միակ նախատասութիւնն անդամ տեղ պիտի չհասնի եւ պիտի խեղդուի այն հազարաւոր հովերուն կողմէ, որոնք կը ծեծեն բաց ծովերը...:

Ռ. Հ.

V. S. D.
եւ Հայ Քոմսոմօլները

—o—

Վէ – Էս – Տէ (Ուրբաթ, Շաբաթ, Կիրակի) իր վերջին – Դեկտ. 3/9, 222 – թիւին մէջ, երեք էջնոց թղթակցութիւն մը լոյս ընծայած է, որու չակերտուած խորագիրն է (յիշատակուած նաեւ կողքին վրայ) հայկ. քոմանտոներու սպառնալիքը՝ «մեր յաղորդ թիրախն է՝ Փը – բանական ոստիկանութիւնը»: Թերթին պէյրութի յատուկ թղթակիցն է՝ ժաք – Մարի Պուրժէ, որ պատրաստ է հայկ. թաղերը, նախ՝ Պուրճ – Համուտ, ներկայ եղած է Վարդան Եպիսկ. Տէմիրճեանի մատուցած պատարագին Քառասուն Մանկանց եկեղեցւոյ մէջ, ապա մասնակցած նաեւ ճաշին:

Յետոյ՝ կապ հաստատելով ԱՍԱԼԱյի հետ, գացած է արեւմտեան Պէյրութ, ու չէնքի մը եօթներորդ յարկը տեսնուած Յակոբ Յակոբեանի եւ Ալեք Ենիգոմշեանի հետ, որ գլխաւորաբար թարգմանի դեր կատարած է:

×

Թերթը լոյս ընծայած է հարցազրոյցէն զատ, բազմաթիւ նկարներ:

V.S.D. ԵՒ ՀԱՅ ՔՈՄՍՈՄՕԼՆԵՐԸ

ՎԱՂԸ՝

«ՅԱՌԱՋ – ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

Ինչպէս ամէն ամսուան առաջին կիրակին, վաղը լոյս կը տեսնէ «Յառաջ Միտք Եւ Արուեստ»ի նոր, 56–րդ, թիւը (որով կը լրանայ «Միտք եւ Արուեստ»ի հրատարակութեան 5–րդ տարին), հետեւեալ բովանդակութեամբ. –

Պէտք է փրկել Ղարաբաղի պատմական յուշարձանները

Հ. ԳԵՂԱՄԵԱՆ

Երբ գոհարերումը կը դառնայ սպառում՝

ԱԼԵՔՍԱՆ ՊԵՐԻՃԻՒԼԵԱՆ

Ոչ աւելի բան մարդը յամենայնդէպս

Մ. ՊԱՍՔԱՃԵԱՆ

և ս

Michel Leiris; La Quête autobiographique

D. LEUWERS

Ոչ - Առեւտրական Անթուանշան Հաշուեկշիռ

Անկերպարան, ահեղ զանգուած մըն էր տակաւին հայ գաղութը Ֆրանսայի մէջ: Նաւերը անդադրում խլեակները կը փըս – խէին՝ տարտղնելու համար զանոնք հո – ղային տարածութիւններու մացառներուն կամ մեծ քաղաքներու ներքնաղիներուն մէջ: Գիւղացի, բանուոր, ուսուցիչ թէ մտաւորական համապատասխան գործ մը գտնելու հնարաւորութիւնն չունէր: Պիտի ընէր ինչ որ ներկայանար: Ազա – րակային գործ ըլլայ թէ գործարանի ծանր աշխատանք: Մխակ անեւեակէան էր՝ «ուր հաց՝ հոն կա՛ց»: Գեհենային տարիներէ ետք, ծայր առած էր գոյու – թեան նոր ձեւի պայքար: Կիներ սկսան գրեթէ անվարձք, մեքենաներու առջեւ լուացնել՝ պլուզներու ապսպրանքները հասցնելու համար: Արհեստաւորները վե – րածուեցան հնակարկատներու: Եախկին առեւտրականները փոխակերպուեցան կա – նանչեղէնի եւ պանանի վերեզակնե – րու:

Տպարանի նմանող նկուղներու հաստա – տումով եւ թերթեր հրատարակելու փոր – ձերով սկսան կռիւները: Նախ՝ իրարու ձեռքէ յաճախորդ խլելու, ապա գրաշար – ներու «ճակատամարտը» մէկը միւսէն ա – ռաջ ոտքերը տեղաւորելու նկուղէ մը ներս, ի վերջոյ՝ հայ գաղութի կազմա – ւորման սկիզբը հանդիսացող՝ քաղաքա – կան դիրքաւորումներ, վէճեր, բախում – ներ:

Այ՛սօր է բոլորին ալ կեանքին ընթացքը, շատ քիչ տարբերութեամբ, առաւել կամ նուազ սայթաքումներով, արկածներով, քինախնդրութեամբ:

Բայց, որովհետեւ, ամէն մարդ լա – ւագոյնս կը ճանչնայ, առաւելապէս, ի՛ր շրջանակը, ես պիտի չրջիմ միայն տպա – րան: Խմբագրատան չուրջը, ուր փըթ – թեցաւ եւ խամրեցաւ մեր երիտասարդու – թիւնը:

Արամ եւ ես արհեստակիցներ էինք: Երկուքս ալ դարձած՝ իրարմէ տարբեր, երկու հակառակորդ թերթերու հիմնա – կան դրաշարները: Զիրար չէինք ճանչ – նար տակաւին, երբ օր մըն ալ պիրար դառնք նոյն թերթի տպարանին մէջ:

Երկուքս ալ ճանչցած էինք դժուարու – թիւններ, ցմրուր ըմպած բազմատեսակ զառնութիւններ, ինչ որ պէտք է անհե – տացնէր ամէն թիւրիմացութիւն եւ մեզ զօդէր իրարու առաջին օրէն իսկ: Բայց այդպէս չեղաւ: Մենք երկու ծայրամա – ռեր էինք որ երբեք իրարու պիտի չհան – դիպէին: Դժուար կը թուէր մտերմանալ և նոյնիսկ ունեցանք բախումներ: Սակայն 15 տարուան միատեսակ կեանքը հարթեց ամէն դժուարութիւն, ճուլեց մեզ իրարու, ուրկէ ո՛չ միայն բացակայ չէ Արփիկ, այլեւ մեր բարեկամութեան վրայ հսկող, մեր ներքին կիրքերը բա – րեխառնող արթուն պահակ:

Յարատեւ այս չփումները ստեղծեցին հաւաքական, ընտանեկան ներդաշնակ յարաբերութիւն եւ դարձանք «Երեք Մուսքըթէոներ»:

Ինքնահաւանութեան վերադրուի այս բացատրութիւնը թէ ամբարտաւանու – թեան, պիտ չի յուզեր ընաւ: Եթէ ուրիշ – ներ եղած են Թումանեանական «Քաջ Նազար»ներ, սերվանթէսեան «Դոն Քի – չոթ»ներ, երբե՛ք չափազանցութիւն չէ Ալեքսանդր Տիւմայի հերոսներուն տա – րաղը նետել մեր ուսերուն:

Ճիշդ է թէ մեր պարտականութիւնը թաղուհիին պատիւը փրկել եւ պետու – թեան հիմքը անխախտ պահել չէը, բայց նոյնքան նուիրական եւ հետեւողական ճիգ՝ Հայու պատիւը բարձր պահելու, հայ դիմադիմը չարատաւորելու, գաղու – թի հաւասարակշռութիւնը ապահովե – լու:

Եթէ Տարթանեանի թղթածրարը գող – նալու եւ զինք սպաննելու կարդինալեան էնթրիկներ բարդութիւններ ստեղծեցին թագուհիի սուրհանդակին եւ ընկերնե – րուն, անոնց կեանքը խլելու դնով, նոյն – քան ուժգին որոտումներ պայթեցան մեր դանկին եւ ներքին կեանքին մէջ:

Մուսքըթէոներու արշաւէն աւելի ար – կածալից եղաւ տպարան – խմբագրատան ճակատամարտը: Ամէնքս ալ ունեցանք մեր անոանելի տպհնապը, ընկրկումի եւ ար – ցունքի պահերը:

Հիմա, Արամ եւ ես մեր եաին ունինք յիսուն տարուան գրաշարական կեանք:

Այսօր, երբ երկուքս ալ կոչուած ենք հանդստեան, վերածուած՝ մեր տունե – րուն փոչիները սրբելու «քուրջի» կտոր – ներու՝ մեր փոչիացումէն առաջ, մատ – ծումներս կը յամենան այդ վեթերան բարեկամիս վրայ, որ յիսուն տարի չա – րունակ ամէն օր, ինձի պէս, մեկնած է գործի առաջին մեթրոյով, ամփուլներու լոյսին տակ բոլորովին կորանցուցած տե – սողութիւնը, ատիպուած է «ճերմակ գա – ւազանի» ապաւինիլ իր տեղատիսութիւն – ներու ընթացքին, մինչ իմ մէկ աչքս բո – լորովին կուրցած՝ գարձած եմ միակա – նի ...

Եղած ենք աւելածու, սպասաւոր, ո – րակեալ գործաւոր: Տքնած, չարչար – ուած, սպառած, աչքերը վրայ տուած, բայց դառնութիւն չունինք: Դժգոհ չենք եւ չենք արտնվար մեր տեսողութեան կո – րուստին համար, քանի խմբագրական աշխատանքին առընթեր, ատիկա իբր ար – դիւնք ունեցած է ուրիշներու աչքերը բա – նալու, ուրիշներու մտքին մէջ լոյս ծա – թեցնելու, Հայու կրակով վառելու ու – րիշներու սրտերը:

Ինչպէս հաշմանդամ «անսիէն քոմպա – թանը» հպարտ է իր չքանչաններով, մենք հպարտ ենք մեր կորանցուցած աչքերով, քանի այդ կորուստը եղած է յանուն ազ – գին:

Դրսեցի մը երբեք պիտի չկրնայ ըմ – բռնել հայ խմբագրատուն – տպարանէն ներս կատարուող անսահմանելի տքնան – քը: Ո՞վ պիտի կարենայ, օրինակ, հաս – կընալ որ այն պարագային երբ եւրոպա – կան օրաթերթերու իւրաքանչիւր «ռիւպ – ռիք» իր առանձին խմբագիրը ունի, այն տեղ երբ եւրոպական թերթի կէս կամ մէկ էջը իր սեփական տողաշարը ունի, հայ թերթը կը տապկուի միայն մէկ խմբագիրով եւ մէ՛կ տողաշար մեքենա – յով՝ ամբողջ թերթի կազմութեան հա – մար:

Կը նշմարուի՞ արդեօք, որ այս պայ – մաններու տակ ո՛չ խմբագիրը, ո՛չ ալ դրաշարը իրաւունք ունին հիւանդանա – լու...: Քառասուն աստիճան ջերմը կամ արկածի մը ծանր հետեւանքները, երբեք արգարացում չեն պաշտօնի գլուխ գըտ – նուելու բացակայութեան: Տողաշար մե – քենան անդամ զրկուած է խանգարումի իրաւունքէ ... այլապէս հարկ պիտի ըլ – լար սթանտարտիստ մը վարձել՝ բողոք – ները պատասխանելու համար:

Ո՛չ խմբագիրը ժամանակ պէտք է կոր – սընդնէ գրիչը կազմարին մէջ թաթխե – լու, ո՛չ դրաշարը պէտք է յամենայ ա – նընթեռնլի բառի մը վրայ: Լարուած ժամացոյց՝ որ պէտք է բանի առանց կազացումի:

Շնորհիւ անհատական արթնամտու – թեան եւ անսպառ եռանդի, առեւտրա – կան շատ ձեռնարկներ ճոխացած, հարըս – տացած, հաստատուն հիմեր են նետած եւ միայն խմբագրատուն – տպարաննե – րը մնացած են «դաղթականական» վի – ճակի մէջ, որովհետեւ ծառայած են, բա – ցառաբար, հայ մշակոյթին եւ գրակա – նութեան եւ ասիկա խոտոր կը համեմա – տի հարստանալու ըմբռնումին, ինչպէս պարագան է հայ դրագէտին:

Տպարան – խմբագրատո՛ւն ... երբեմէ անբաժան, միասր ամբողջացնող հաստա – տութի՛ւն: Գիրի ու գրիչի անպա՛տ չեմարան: Գրականութեան ու արուես – տի նախադո՛ւռ: Հերարձակ լոյսերու նախագաւի՛թ: Կապարի վրայ քանդակ – ուղ ոսկեհատերու հանքահիւթ:

Ա՛ակէ՛ է որ կը մեկնին բերնէ արձակ – ուած խօսքերը, գլուխներու մէջ կուտակ – ուած գաղափարներն ու յղացումները, սրտի բոլոր թրթռացումները, որպէսզի միշտ նոր հատորներով ճոխանան գրա – վաճառներն ու գրադարանները, որպէս – զի զանգուածները դուրս գան տգիտու – թենէ:

Ա՜ւ՛ղ, պիտենք սակայն, թէ աւերներ գործող որքա՛ն խմբագիրներ, աշխարհը հիմէն սարսող քանի՛ քանի թերթեր խճողած են հրապարակը՝ հակաշրջուած տեղեկութիւններով, յերիւրանքներով, զրպարտութիւններով...: Ի՛նչ հոգ թէ տիեզերքը վերածուի ահաւոր հրդեհի:

Եւ ահա՛, մտածումներս կը վերադառ – նան դէպի Արամ, դէպի երրորդութիւն, ուր տարբեր էր հետեւակը, տարբեր՝ ձանքին ու սրտհատնումին խմաստը:

Հիմա, հին «վլատաներէն» մնացած է կանոնն մէ՛կ հոգի միայն, որ ստեղծած է նոր երրորդութիւն, երիտասարդ եր – րորդութիւն որ, անշուշտ, պիտի դիմա – գրաւէ նոր դժուարութիւններ, սակայն, վստահաբար, նոյն յամառութեամբ պիտի չարունակէ նոյն ուղին, աւելի թարմ երանգապնակի մէջ խաթխթելով հայ հա – մայնքին տենչերը:

ԼԵՒՈՆ ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԻ Գ. ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՍԻՄՊՈԶԻՈՒՄ

(Ր. և Վերջ)

Իսկ ինչ որ նշանակալից էր, Թուրքիոյ հնութիւններու եւ Թանգարաններու Ընդհ. Տնօրէնութեան կողմէ Փրոֆ. Ն. Եարտըմճը հեռագրով կը յայտնէր իր հաւանութիւնը՝ չհարուցանալով անճամբ ներկայ ըլլալ:

Դեսպան Սերճոյ Ռոմանոյ բովանդա – կալից զեկոյցով մը կը բացատրէր այս դիտաժողովին կարեւորութիւնը Իտա – լիոյ մշակութային յանձնառութիւններու ընդհանուր չրջածիրին մէջ: Ապա խօսք կ'առնէին կարգաւ՝ Փրոֆ. Ա. Ալթիակոյ – Նովելլոյ, որ կը ներկայացնէր Միլա – նոյի Հայ Մշակոյթի Կեդրոնին գործու – նէութիւնը, Փրոֆ. Ճանկարլոյ Պոլոնիէ – ղի, Գերպ. Դոկտ. Էնրիքոյ Կալոիաթի եւ Դոկտ. Արմէն Զարեան, որոնք այլեւայլ տեսանկիւններէ կը մերձենային հայ և ի – տալ պատմական ու մշակութային փոխ – յարաբերութիւններու հարցերուն:

Կէսօրէ վերջ, ժամը 3–ին, Սիմպոզիու – մի մասնակցողները կ'առաջնորդուէին այցելելու Լէոնարտոյ Վերլին Ընթրիքը եւ այլ գլուխ – գործոցներ: Ժամը 17·30–ին՝ Միլանի Հնախօսական թան – գարանին մէջ տեղի կ'ունենար պաշտօնա – կան յանձնումը՝ Հայաստանի Պետու – թեան կողմէ նոյն թանգարանին նուիր – ուած խաչքարին: Ժ.Դ. – Ժ.Դ. դարերու գործ այս խաչքարին նուէրը կը խորհր – դանշէ Հայերու երախտիքն ու դնահա – տանքը հայ ճարտարապետութեան եւ Արուեստին ի նպաստ Իտալիոյ եւ յա – կապէս Միլանի մէջ տարուած կոթող – ային աշխատանքին: Այս արարողութենէն վերջ, ժամը 8–ին, հիւրերը՝ մասնաւոր կառքերով՝ կը մեկնէին դէպի Վիչենցա քաղաքը, որ իրենց հիմնական կայքը պի – տի ըլլար Սիմպոզիումի օրերուն:

Սեպտեմբեր 26–ի առաւօտեան 10–ին, Վիչենցայի Փալլատեան հոյակապ «Թէա – թրոյ Օլիմփիքոյ»ին մէջ, տեղւոյն քա – ղաքապետին ներկայութեան, տեղի կ'ու – նենար բացումը պիտական առաջին նիս – տին, որու ընթացքին կը ներկայաց – ուէին երեք աւագ զեկուցումներ՝ Սիմ – պոզիումի հիմնական երեք բնանիւթերու մասին: Քոլումպիայի համալսարանին հայագիտութեան ամպիոնին վարիչ՝ Փը – րոֆ. Նինա Կարապետեան կը խօսէր հայ մշակոյթի յուշարձաններուն ծանօթու – թեան առընչակից հարցերու մասին: Դոկտ. Արմէն Զարեան կը կարդար «Հա – յաստանի յուշարձաններու պահպանման» կոմիտէին նախագահ Փրոֆ. Գրիգոր Հասրաթեանի զեկոյցը՝ յուշարձաններու պահպանման հարցերուն վերաբերեալ: Փրոֆ. Հասրաթեան չէր կարողացած ի – տալիա ժամանել: Հուսկ՝ Հռոմի հա – մալսարանէն Փրոֆ. Փաոլոյ Քունէոյ կը վերլուծէր յուշարձանները փրկելու եւ վերապրեցնելու առաջադրանքին կապ – ուած գիտարուեստական եւ իրաւական հարցերը: Կէսօրէ վերջ, որ ազատ թող – ուած էր, հիւրերը առիթն ունեցան այ – ցելելու Վիչենցայի գեղարուեստական կոթողները:

Սեպտեմբեր 27–ի առաւօտէն սկսեալ իրարու յաջորդող 9 նիստերու ընթաց – քին՝ կարդացուեցան 47 հաղորդումներ, որոնց մեծ մասը կը հայէին ծանօթու – թիւն բնանիւթին, 9 հատը պահպանումի եւ 5 հատը յուշարձաններու փրկութեան եւ վերապրումի հարցերուն: Ծանօթու – թիւն բնանիւթին վերաբերեալ հաղոր – դումներն ալ, իրենց կարգին, հետեւակ կերպով կը դասաւորուէին. – 6 հաղոր – դում՝ պատմական աղբիւրներու եւ վե – րաթուղթերու մասին, 11 հաղորդում՝ արուեստի, 11 հաղորդում՝ ճարտարա – պետութեան, 5 հատ մանրանկարչութեան մասին: Զեկուցողները կը պատկանէին 14 տարբեր երկիրներու եւ իրենց մէջեւ կը գտնուէին 27 Հայեր: Սիմպոզիումին պաշտօնապէս իրենց մասնակցութիւնը յայտարարած էին 113 հոգի՝ 22 երկիր – ներէ. պաշտօնապէս զեկուցում յայտա – րարած անձերէն ոմանք չէին կրցած ժա – մանել: Այս զեկուցումները, թէեւ չկար – դացուեցան, սակայն պիտի հրատարակ – ուին Սիմպոզիումի Գործերու հատորին մէջ, եթէ բնագիրները ժամանակին հա – նին կարգադիր Յանձնախումբին:

Հայագիտութեան կալուածին վերա –

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

«ՎԻԿՏՈՐԻԱՅԻ» ԱՐԿԱԾՆԵՐԸ

ԳԱՐԵԳԻՆ ԲԷՍ

Անցան օրեր: Զուբարը, երեւի, թա – փալչեանին մոռացաւ, Թափալչեանն էլ Զուբարին մոռացած կը լինէր ու կը լի – նէր. մի անգամ յիշել էր՝ ի՞նչ օգուտ էր առացել, որ նորից յիշէր:

Ուր որ էր՝ աշունը պիտի վրայ հաս – նէր, երբ Եղիա Զուբարը մի անգամ թէ՝

– Գարեգին, այն Թափալչեանի որտեղ ապրելը գիտե՞ս:

– Այո՛,– ասացի, չհասկանալով, թէ ինչո՞ւ յանկարծ միտն ընկաւ Ապարան – ցի երիտասարդը:

– Շատ կանչիր Երեւան,– կարդադրեց նա,– հիւրանոցում էլ մեր հաշուին տեղ վերցրու նրա համար:

Հեռագրիս հետեւեց Քրիստափոր Թա – փալչեանի պատասխանը. «Տատն օրից սպասէք ինձ»:

×

Տատն օր անց, իսկապէս, յայտնուեց, առաջուայ պէս Թեւի տակ հաստափոր մի Թղթապանակ: Նստեց դրասեղանիս մօտ եւ, ինչպէս ասում են, սիրտը դատար – կեց:

– Թէ ինչ տառապանքներ կրեցի ան – ցած երկու տարում՝ միայն Աստծուն է յայտնի,– ձայնի մէջ յոգնածութիւն, խո – սեց նա: – Դուք էլ զրող էք, պիտի հաս – կանաք՝ ինչ է նշանակում գործ կորցը – նելը. ոնց որ թանկագին մի բան ձեռ – քիցդ գետի մէջ ընկնի: Թէ կարող ես՝ գտիր: «Վիկտորիա»յի վերջին տարբե – րակը, որ բերել էի այստեղ, շատ հետաս – էր տանը մնացած սեւագրութիւնից, ինչ հարկաւոր էր՝ դրա վրայ էի կատարել: Մէկ ուզեցի ձեռք քաշել ամէն ինչից, մէկ էլ՝ տեսայ, որ չեմ կարող. աշխատանքս գուր պիտի չանցնէր: Ու, գիշերն էլ ցե – րեկ զարձնելով, գործի անցայ. ստեղծե – ցի նոր «Վիկտորիա»: Չեմ կարող ասել՝ առաջի՞նն էր լաւ, թէ՞ վերջինը. երկուսն էլ մօտ են սրտիս:

Ինձ մնում էր հանգստացնել նրան:

– Լաւ է այն, ինչ լաւ էլ վերջանում է,– ասացի: – Իսկ հիմա անցնենք ընկեր Զուբարի մօտ, տեսնենք ինչո՞ւ է կանչել ձեզ: – Հեռագիրը նախագահի անունից էր տուել:

Զուբարը, Թափալչեանին որ տեսաւ, տեղից վեր ցատկեց, մօտեցաւ, գիրկն առաւ նրան:

– Սիրելի Քրիսա,– ուրախ – ուրախ բացականչեց նա,– թէ իմանաս ինչի՛ եմ կանչել, աշխարհը քոնը կը դառնայ. «Վիկտորիայ» դտել եմ:

Թափալչեանը ջոյն առաւ, ջոյն առաւ: Պոկուեց Զուբարի գրկից, փլուեց առա – ջին պատահած աթոռին:

Զուբարը կորցրեց իրեն. ուրախութի՞ւնն էլ մարդուն այդ օրը գցէր: Հասկացրեց, որ Ջուր հասցնեմ Թափալչեանին: Սա ձեռքով հեռացրեց բաժակը:

– Երանի գտած չլինէիք, ընկեր Զու – բար,– հազիւ կարողացաւ ասել,– գըլա – նելու դէպքում էլ՝ երանի չյայտնէիք ինձ:

Զուբարը չչմեց լսածից. հարցական՝ մէկ Թափալչեանին նայեց, մէկ՝ ինձ:

Ես լրիւ հասկացայ Թափալչեանին. հիմա էլ, ահա նրա վերջին աշխատանքն էր Ջուրն ընկել: Հարկադրուած եղայ մի քանի խօսքով Եղիա Զուբարին պատմել քիչ առաջ Թափալչեանից լսածս:

(Շար.– 3)

ՆՈՏԱՐԱՅԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆՅԱԿ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԱՏՈՐ Ա.

ՀՐԱՏԱՐԱԿՎԱԾ Է ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՀ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅԱՄԲ

ԵՐԵՎԱՆ — 1957

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՀ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԱՏՈՐ Ա.

ԵՐԵՎԱՆ — 1957

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԱՏՈՐ Ա.

ՀՐԱՏԱՐԱԿՎԱԾ Է ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՀ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅԱՄԲ

ԵՐԵՎԱՆ — 1957

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՀ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԱՏՈՐ Ա.

ԵՐԵՎԱՆ — 1957

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՀ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԱՏՈՐ Ա.

ԵՐԵՎԱՆ — 1957

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՀ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԱՏՈՐ Ա.

ԵՐԵՎԱՆ — 1957

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՀ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԱՏՈՐ Ա.

ԵՐԵՎԱՆ — 1957

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՀ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԱՏՈՐ Ա.

ԵՐԵՎԱՆ — 1957

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՀ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԱՏՈՐ Ա.

ԵՐԵՎԱՆ — 1957

ՄԱՐՍԻԼԻ. – Պ. Աբամ Պետիկեան, Այրի Տիկին Մլէք Թիւթիւնճեան եւ զաւակները սրտի խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր եւ մեծ – մօր՝

Տիկին ԶԱՊԵԼ ՊԵՏԻԿԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Դեկտ. 3–ին, 81 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Շաբաթ, Դեկտ. 5, ժամը 8·45–ին Սէն – Լուի Ս. Գէորգ Եկեղեցին:

ՅԱՌԱՋ. – Մեր ցաւակցութիւնները Պ. Աբամ Պետիկեանի եւ Մլէքէի:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

ՄԻՐԻՊԼԷՆ՝ Պր. Յակոբ Գալայճեան, հետեւեալ նուէրները ըրած է.– Հայ Դատին 1·000, Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ, Հայկազեան Վարժարանին, Լիոնի Կապոյտ Խաչին 500–ական, Լիոնի Կարմիր Խաչին եւ «Յառաջ»ին 300 – ական Ֆ.:

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻԻՆ

ԲԱԺԱԿԻ ՊԱՀ

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆՑԻՆԵՐՈՒ

Աւանդական ԲԱԺԱԿԻ ՕՐԸ այս տարի եւս տեղի կ'ունենայ

կիրակի, Դեկտ. 13, ժամը 13–ին, *Եան'ց Գլէօպլի սրահին մէջ. –*

5, Avenue Reille - 75014 Paris

– ԲԱԺԱԿԻ ՊԱՀ.– 13·30

ՁԱՇԱԳԻՆ 80 Ֆ.

Կը խնդրուի կանխաւ ապահովել տեղանները, մինչեւ Դեկտեմբեր 10, հետեւեալով.–

ՄԱՌԱՆ Հաստատութիւն 535· 85· 26

ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆ 985· 36· 53

ՁԻՋՎԻՁԵԱՆ (*փոսթ* 15) 236· 54· 48

ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կահաւորուած վարձու երկու սենեակ, նախընտրաբար Քլամարի կամ Խի – լէ – Մուլինոյի շրջանը, չուրջ երկու ամսուան համար:

Դիմել.– 642· 75· 52

La JAF présente

Diaporama Historique

Le SAMEDI, 5 DECEMBRE, à 21h.
Présenté par NIL AGOPOFF

— Ière Partie:

« *LES ARMENIENS ET L'ANCIENNE RUSSIE* ».

— IIème Partie:

Audition de l'Opéra «ANOUCH »

Débat sur les conditions de la femme dans la société arménienne du Moyen - Age à nos jours.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Անիէռ - Պուա–Քօլոմպի մասնաճիւղը, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերը – ընկերուհիները, Հինգշաբթի, Դեկտեմբեր 10, ժամը 20·30–ին՝

CENTRE CULTUREL

Rue Robert Lavergne –– Asnières

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը, չնորհակալութեամբ ստացած է.– Տէր եւ Տիկին Գնել Կօշկարեանէ 100 Ֆ., Տիկին Զապէլ Գալայճեանի մահուան առթիւ:

ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է

Անգամ մը եւս կը յիշեցնենք մեր ընթերցողներուն, որ «Յառաջ»ի խմբագրատունը բաց է ժամը 8 – 12·30 եւ 14 – 18·30: Փակ է Շաբաթ, Կիրակի եւ օրինական օրերը:

Կը խնդրենք որ «Յառաջ»ի անունով կամ շէք – փոսթալի թիւով չղրկուին նուէրները, որոնք կը կատարուին զանազան կազմակերպութեանց ի նպաստ:

«Յառաջ», դիւրութիւն տալու համար նուիրատուներուն եւ բարեսիրական հաստատութեանց, յաւելեալ աշխատանք կը տանի, բայց անհրաժեշտ է որ հաշուապահական բարդութիւններ չստեղծուին թերթիս, այդ առընչութեամբ:

Շնորհակալութեամբ,

Վարչութիւն «ՅԱՌԱՋ»ի

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ

ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՒԱՀԱՆԴԷՍԸ

կիրակի, Դեկտ. 6, ժամը 17էն կէս գիշեր

Dans les salons de l'Hôtel GEORGE V. — Ave. George V. Paris 8

Bernard Dédédjian et son Ensemble

ORCHESTRE TZIGANE

Սեղանները ապահովել հեռաձայնելով.– 763· 38· 54

Մուտք 50 Ֆ. – Ուսանողներու՝ կէս գին

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ վարչութիւնը, կը ծանուցանէ թէ՝ կիրակի, Դեկտեմբեր 13–ին, Ս. Յակոբայ տօնին եւ Եկեղեցւոյ անուանակոչութեան առթիւ, հանդիսաւոր Պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՆՈՐՎԱՆ ՎՐԴ. ՋԱՔԱՐԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի Մատաղօրհնութիւն: Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարէ՝ Եկեղեցւոյ «ԿՈՄԻՏԱՍ» երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Պր. Յովհաննէս Պէրպէրեանի:

Սիրով կը հրաւիրուին Լիոնի եւ շրջանի Հայութիւնը, ներկայ գտնուելու սոյն արարողութեանց:

×

ՃԱՇ

Ժամը 12·30–ին, Ապգ. Տան սրահին մէջ, ժողովրդական ճաշ, ի պտիւ՝ «ԿՈՄԻՏԱՍ» երգչախումբի անդամներուն: Մասնակցիլ փափաքողները կրնան արձանագրուիլ եկեղեցւոյ Դիւանատունը: Ճաշագին՝ 70 Ֆ.:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Իր ամուսնոյն՝ Վաղարշակ Վարպետեանի մահուան 5–րդ տարելիցին ի յիշատակ, Տիկին Վարպետեան 250 Ֆ. կը նուիրէ ողբացեալին սիրելի՝ «Յառաջ»ին:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԻՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Տիկին Լիւսի Փափազեան (Քլիշի–սու–Պուա) 600 Ֆ. կը նուիրէ, առ ի գնահատութիւն՝ տարուած աշխատանքին:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Զապէլ Գալայճեանի մահուան առթիւ, Տիկին Հռիփսիմէ Շերինեան 100 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

Aram

DEUX RÉCITALS EXCEPTIONNELS

MERCREDI 9 — JEUDI 10 DECEMBRE, A 20 H 45

Avec la création de la chanson inédite

« DU COTÉ D'ERZEROUM »

Au STUDIO BERTRAND

29, Rue du Général Bertrand, 75007 Paris — Métro: DUROC

TEL.: 783. 64. 66

Tarif unique: 35 F.

Réservation: Billets en vente à la

— *Librairie H. SAMUELIAN*; 51, *Rue Monsieur - le - Prince*, - 75006 *Paris* *Tél.* 326. 88. 65 (Fermé Samedi après - midi) et

— *Chez BALTAIAN*; 27, *Rue Bleue* - 75009 *Paris* — Tél. 824. 93. 86

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

Béatrice et Jacques BRICOUT

Vous invitent

Samedi, 12 Décembre, à 15 h. précises

à la Salle des Conférences du Musée des Monuments Français

COUPOLE DE CAHORS DU PALAIS DE CHAILLOT

Place du Trocadéro, à Paris

A la projection de leur dernier film:

IMAGES D'ARMÉNIE 81

qui sera suivie d'un Débat

ENTREE LIBRE — NOMBRE DE PLACE LIMITE

ՊՈՒԼՎ. OSSO — Ս. ՅԱԿՈԲ

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ Ս. ՅԱԿՈԲԻ ՏՕՆԻՆ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 13–ին, Պուլվար-Օսոյի Հայոց Եկեղեցւոյ պաշտօնական՝ Ս. Յակոբ Մծբնացիի տօնին առթիւ, հանդիսաւոր Պատարագ կը մատուցուի եւ յաւարտ Պատարագի՝ Մատաղօրհնութիւն կը կատարուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ Թաղիս Հոգեւոր Հովիւ՝

ՆՇԱՆ ՔՀՆԾ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

RESERVEZ VOTRE SOIREE

DU 13 MARS

AU CHATEAU DES FLEURS

MARSEILLE

ԼՐԱՏՈՒ

Forum - Radio - Ararad

Ամէն կիրակի առաւօտ, Դեկտ. 6–էն սկսեալ, Ռատիօ – Ֆօրումի կայանէն՝

98 *Mhz.*

ժամը 10 – 10·45:

INSTITUT des LANGUES ORIENTALES

Université Paris III

Cours de Littérature Arménienne

1981 — 1982

Par K. BELEDIAN

- Lundi, 7 Décembre
  D. Varoujean (Poèmes Païens)
- Lundi, 14 Décembre
  D. Varoujean (Poèmes Païens)
- Lundi, 4 Janvier
  H. Ochagan (Dzag Bedougue)
- Lundi, 18 Janvier
  H. Ochagan (idem)
- Lundi, 1er Février
  H. Ochagan (idem)
- Lundi, 22 Février
  N. Sarafian (Méditerranée)
- Lundi, 8 Mars
  N. Sarafian (idem)
- Lundi, 22 Mars
  N. Sarafian (idem)
- Lundi, 19 Avril
  Z. Vorpouni (Asphalte)
- Lundi, 3 Mai
  Z. Vorpouni (Asphalte)
- Lundi, 17 Mai
  Z. Vorpouni (Asphalte)

Les cours ont lieu les Lundis de 17.15 à 19.15 à la salle B. 107, 1er étage, au Centre Dauphine - M° Porte Dauphine

OPTIMA Tours

1) **JOUR DE L'AN**

ET

NOEL ARMENIEN

à EREVAN

DU 26 DECEMBRE AU 8 JANVIER

2) VOYAGE EN ARMENIE DU21 AVRIL AU 5 MAI 1982

Cérémonie du 24 AVRIL 1982

UNION DES ANCIENS ELEVES SAMUEL - MOORAT

Pour la première fois depuis sa création, l'Union des Anciens Elèves du Collège Samuel - Moorat, organise un voyage en Arménie.

Pour de multiples raisons, ce voyage sera exceptionnel. Le succès de cette entreprise permettra de faire un vol direct PARIS — EREVAN et simplifiera toutes les attentes ou formalités que nécessitera le passage par Moscou lors du retour.

Ce voyage est placé sous le signe de la rencontre, aussi tous les anciens du Collège, leur famille et leurs amis seront les bienvenus.

Compte tenu du nombre limité de places dont nous disposons,les inscriptions seront terminées courant Décembre et nous vous recommandons de vous inscrire au plus tôt

3) *Départ spécial pour le 24 AVRIL des Anciens Combattants avec Banquet - Gala spécial offert le 25 Avril.*

DU 21 AVRIL AU 5 MAI 1982

Renseignements et Inscriptions:

SONIA COUMRYANTZ

OPTIMA Tours

67-69 Rue Quincampoix (angle Rue Rambuteau) 75004 Paris — Tél.: 274 27 20

Métro : Rambuteau ou Etienne Marcel Telex : 211 324 F.

— *Pour les ANCIENS COMBATTANTS*: *Monsieur KEHAYAN*
124, *Avenue Henri Barbusse* — 92140 *CLAMART*; *Tél.* 642. 73. 10

Lic. A 946 (Agence Agréé INTOURIST)

ԿԻՐԱԿԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
6
DIMANCHE
6 DÉCEMBRE
1981

LE NUMERO 2 F. 50

ՅԱՌԱՋ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Թիւ 56

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ՝ 180 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 400 Ֆ. - Հատը՝ 2 Ֆ. 50

57ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.055 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 57e ANNÉE — No 15.055

ՊԱՀԵՐ

ՈՉ ԱԻԵԼԻ ՔԱՆ ՄԱՐԴԸ, ՅԱՄԵՆԱՅՆԴԷՊՍ

Քալեց մութին մէջ ու վախցաւ: Պահը ու պատահածը չարունակեցին սարսուռ անցընել մարմնին բոլոր բջիջներուն մէջ: Չհաւատաց, զարձաւ ետին, դլուխը դարձուց ետին ու նայեցաւ, առանց դանդաղեցնելու առաջընթացը: Եթէ ուզէր, այդ էդը կրնար դիտել իր նահանջը ու երդ մը ձօնել այդ նահանջին: Դլուխ – գործոց մը կրնար արտադրել պէպէքի մը չորը փոխելով: Վայրկեան առաջ սա – կայն, պէտք է կորսուէր անոր տեսողութենէն: Ու վատահ էր որ չէր ալ դիտուեր: Եթէ մէկը վրան յարձակէր, պիտի նախընտրէր տալ ամբողջ ունեցածը: Ոտիկան չէր ուզեր: Ի՞նչ հաշիւ ցոյց տար: Ի՞նչ ելք, ի՞նչ մուտք: Ի՞նչ գործ ունէր այդ ասֆալթին վրայ: Ո՛չ, ոտիկան չէր ուզեր: Եթէ ոտիկէին որ խօսի, պիտի ստէր ու չմոռնար սուտը, որպէսզի մնացածը ամբողջութեամբ կառուցանէր այդ միակ սուտին վրայ: Ֆանի մը քայլ ու ահա զոյգ մը չուք: Իսկական զոյգ մը, բայց նաեւ անոնց կողմէն յայտնաբերուող վախ մը: Ծե – րուկ մը կ'անցնէր առանց ուշադրութիւն դարձնելու եռուզեռի բոլոր օրէնքներուն:

– Միասին սուրճ մը առնենք:

– Կ'ըլլայ – չըլլար, կ'ըլլայ – չըլլար, դամ – չդամ, դամ – չդամ...

Պատահածը ամբողջ թիւրիմացութիւն էր: Ասիկա կրնար պատմել ամբողջ աշխարհին, մէկ պայմանաւ: Կանխաւ պէտք է հաւատային: Բան մը կար ծնած, անտանելի, անմարդկային երկունքէ մը եաք:

– Քեզի ուիսքի մը ես հրամցնեմ:

Ահռելի ծարաւէ մը բռնուած ճամբորդի մը վերածուած էր յանկարծ: Գաւաթ մը սառ դարեջուր էր առաջարկը: Ատիճաններ կը բաժնէին զինք երկվայրկեաններէն: Ժամացոյց մը, հեռաձայնի խուց մը, կին մը՝ ձերբազատուած իր բոլոր աւելորդաբանութիւններէն ու աւելոր – դէն: Ու սկսած էին բարձրանալ: Ձամբուն վրայ, տղան հանդիսած էր արձակուրդի արեւով ողողուած պատչամներու, խորունկ, խորունկ աւազաններու: Քարէձիներու: Ու չարունակած բարձրանալ: Մայրիներ, արմաւենիներ ու չոճիներ կամար կազմած էին անոնց: Կը քալէր կինը կողքին, անխմաստ հպումներով: Պահ մը բախտախաղ կը փորձէին, կը ձանձրանային, կը կորսնցնէին եր – կուքով ու կը չարունակէին բարձրանալ: Երեւակայութեան մէջ, մէկը կը գրկէր ընկերակիցը, ինչպէս Թենիսի յաղթական մրցաշարքի վերջին մրցումէն եաք: Ճափոնական համբոյր մըն էր վարձատրութիւնը: Սպիտակ հագած էին երկուքն ալ: Բայց ինչո՞ւ այսքան անհասանելի տեղ մը դրուած էր դանակը, ինչո՞ւ աւելի վերն էր այդ շիշը: Որոշած էր խօսիլ: Մեծ էր թոքի քաղցկեղէ մեռնող – ներու թիւը: Ու չատ կը ծխէր կինը: Սիկարէթին ծուխը կը սպաննէր մեղկութեամբ, դաւաճանօրէն: Մատի չնչին մէկ հպումով կրկին լոյս կ'ըլլար ու վերելքը կը չարունակուէր: Հիմա արեւներ ու մայրիներ կը նշմարուէին, դունաւոր ու լաւատես: Կամուրջներ: Անուշահոտի արուակները կ'անհետանային ու պարտէզ մը, առագաստներ ու ձիեր կը յայտնուէին: Կարմիր գլեաի մը քղանցքը կը բարձրանար մինչեւ գլուխի մը կեդրոնը ու մրցումի կը հրաւիրէր ձիերէն մէկը:

– Եթէ դամ..

– Չեմ կրնար կանխաւ պիտնալ...

Թափա մը կը ծագկէր արդիական կառոյցներու միջեւ: Մինչ կ'անհետանար կինը, երիտասարդը ազատ կը թողուր հետաքրքրութիւնը: Եղէգէ աթոռներու ու սեղանէ մը անդին, միւս սեղաններէ անդին, դիրկի նմանող բազկաթոռը փորձութեան բոլոր դռները կը բանար դիմացը: Ո՞ւր գացած էր: Անկիւնի գիրքերուն վրայ բազմած լռութիւնը լրջութիւն կու տար անոնց: Ամէն ինչ դասաւորուած էր բնական կեանքի մը տուեալներուն համաձայն: Հոն կ'ապրէր ան, խոնաւութեան մը մէջ ու անանունութեան: Վերացական դաղափարի մը լարերուն պըլլուած, ամէն տեղ էր ան: Մոռծումին ամբողջութիւնը, Աթլասի մը նման, պըրկած էր զայն, ապա ոչ մէկ առիթ յանպատրաստի ելոյթի: Տարաշխարհիկ համ ու բոյր հագած էր յանկարծ հեղուկը անոր ընկերակցութեամբ: Հոն էր, դիմացը, սեւնալու դատապարտուած, կեղուտած խնձորի մը նման:

– Վենետիկի մէջ հարիւր քսան եկեղեցի կայ, Կոթական, Վերածնունդի, պարոք...

– Ա՜հ...

– Ջրանցքներուն մեծագոյնը կը կոչուի Մեծ Ջրուղի, Կռան Քանալ, Կռան Պուլվարի պէս...

– Ա՜հ...

Խարկուող սուրճի բուրմունք մը պէտք է ըլլար հասածը: Վենետիկը կը վերադառնար աշխարհագրական իր դիրքին, կը վերակազմէր իր ջրանցքները ու կը խմէր կնոջ կենացը: Այլեւս պէտք է խօսէր: Եթէ կարելի էր նիւթ մը ընտրել, լռութիւնը պէտք է հնչէր առանձին: Երբ աւելի կը խորանար մտերմութեան մէջ, չնչաւորութիւնը տակաւ կը դառնար դիժուար, վիրաբուժական: Վենետիկ կոն – տոլներ ալ կային, կղզեակներ, Իտալացիներ ու թուրիստներ: Այո, թուրիստներ: Ու անոնք կրակ կը վառէին իրենց անձրպետանաւերուն տակ, պարիկային պատմութիւնները չփոթելով արկածախնդրական հէքեաթներու հետ: Պէտք է խօսէր, լռութիւնը կը պատրաստուէր ըսպաննելու պահը:

– Վենետիկը հիմնուած է Քրիստոսէ առաջ...

– Չէի դիտեր...

– 451 թուականին...

– Շատ հետաքրքրական է:

– Ասով հանդերձ, արդիական քաղաք մըն է Վենետիկը: Պատմական բոլոր կառոյցները գործածութեան մէջ են: Պալատները վերածուած են քաղաքապետարանի, ոստիկանական կեդրոններու, պանդոկի, ցուցադրասրահի, բնակութեան վայրերու...

– Ա՜հ...

Այդ կոնտոլները միշտ ալ զինք տարած էին տեղ մը: Միշտ: Ռիալթոյի կամուրջը կամ Տոճերու Պալատը, Սան – Մարքօ հրապարակն ու Հառաչանքի կամուրջը: Երազ կառուցող քաղաքն էր իր խօսակցութիւններուն: Ու հիմա անտանելի կոյկներ կը նշմարուէին, դունաւոր ու լաւատես: Կամուրջներ: Անուշահոտի արուակները կ'անհետանային ու պարտէզ մը, առագաստներ ու ձիեր կը յայտնուէին: Կարմիր գլեաի մը քղանցքը կը բարձրանար մինչեւ գլուխի մը կեդրոնը ու մրցումի կը հրաւիրէր ձիերէն մէկը:

– Եթէ դամ..

– Չեմ կրնար կանխաւ պիտնալ...

Թափա մը կը ծագկէր արդիական կառոյցներու միջեւ: Մինչ կ'անհետանար կինը, երիտասարդը ազատ կը թողուր հետաքրքրութիւնը: Եղէգէ աթոռներու ու սեղանէ մը անդին, միւս սեղաններէ անդին, դիրկի նմանող բազկաթոռը փորձութեան բոլոր դռները կը բանար դիմացը: Ո՞ւր գացած էր: Անկիւնի գիրքերուն վրայ բազմած լռութիւնը լրջութիւն կու տար անոնց: Ամէն ինչ դասաւորուած էր բնական կեանքի մը տուեալներուն համաձայն: Հոն կ'ապրէր ան, խոնաւութեան մը մէջ ու անանունութեան: Վերացական դաղափարի մը լարերուն պըլլուած, ամէն տեղ էր ան: Մոռծումին ամբողջութիւնը, Աթլասի մը նման, պըրկած էր զայն, ապա ոչ մէկ առիթ յանպատրաստի ելոյթի: Տարաշխարհիկ համ ու բոյր հագած էր յանկարծ հեղուկը անոր ընկերակցութեամբ: Հոն էր, դիմացը, սեւնալու դատապարտուած, կեղուտած խնձորի մը նման:

– Վենետիկի մէջ հարիւր քսան եկեղեցի կայ, Կոթական, Վերածնունդի, պարոք...

– Ա՜հ...

– Ջրանցքներուն մեծագոյնը կը կոչուի Մեծ Ջրուղի, Կռան Քանալ, Կռան Պուլվարի պէս...

– Ա՜հ...

Խարկուող սուրճի բուրմունք մը պէտք է ըլլար հասածը: Վենետիկը կը վերադառնար աշխարհագրական իր դիրքին, կը վերակազմէր իր ջրանցքները ու կը խմէր կնոջ կենացը: Այլեւս պէտք է խօսէր: Եթէ կարելի էր նիւթ մը ընտրել, լռութիւնը պէտք է հնչէր առանձին: Երբ աւելի կը խորանար մտերմութեան մէջ, չնչաւորութիւնը տակաւ կը դառնար դիժուար, վիրաբուժական: Վենետիկ կոն – տոլներ ալ կային, կղզեակներ, Իտալացիներ ու թուրիստներ: Այո, թուրիստներ: Ու անոնք կրակ կը վառէին իրենց անձրպետանաւերուն տակ, պարիկային պատմութիւնները չփոթելով արկածախնդրական հէքեաթներու հետ: Պէտք է խօսէր, լռութիւնը կը պատրաստուէր ըսպաննելու պահը:

– Վենետիկը հիմնուած է Քրիստոսէ առաջ...

– Չէի դիտեր...

– 451 թուականին...

– Շատ հետաքրքրական է:

– Ասով հանդերձ, արդիական քաղաք մըն է Վենետիկը: Պատմական բոլոր կառոյցները գործածութեան մէջ են: Պալատները վերածուած են քաղաքապետարանի, ոստիկանական կեդրոններու, պանդոկի, ցուցադրասրահի, բնակութեան վայրերու...

– Ա՜հ...

Այդ կոնտոլները միշտ ալ զինք տարած էին տեղ մը: Միշտ: Ռիալթոյի կամուրջը կամ Տոճերու Պալատը, Սան – Մարքօ հրապարակն ու Հառաչանքի կամուրջը: Երազ կառուցող քաղաքն էր իր խօսակցութիւններուն: Ու հիմա անտանելի

(Շար.ը կարդալ՝ Գ. էջ)

Գրեց՝
Մ. ՊԶԱՔՃԵԱՆ

ԵՐԲ ԶՈՀԱԲԵՐՈՒՄԸ ԿԸ ԴԱՒՈՆԱՅ ՍՊԱՆՈՒՄ

Նիւ – Եորքի Կուկընհայմ Թանգարանի ընդարձակ յետահայեացքը (Ապրիլ 24 – Յուլիս 19), նուիրուած Արշիլ Կորքիի, առիթ կու տար կարդ մը դրուագներու երեւումին հայ մամուլին մէջ՝ սխալ տեղեկութիւններու եւ վերադրումներու պարունակութեամբ: Ատոնց մէջ չեշտը դլխաւորաբար դրուած է Կորքիի եւ իր արուեստին հայկական կողմին ու իր մեթոսացումին վրայ՝ որ դիտուեցաւ կերպով կը ծառայէ ազգային ջիղի չոյանքին, առանց խորանալու իր արուեստին մէջ՝ այլ միայն դառնալով անոր չուրջը, չանալով առասպելական տիպարի մը վերածել զինք: Կարծէք վերջապէս երկար սպասումէ մը եաք արդարացի առիթ մը ներկայացած է, ուր կարելի է լաւագոյնս զարկ տալ այդ չոյանքին՝ իբրեւ թէ Կորքի ըլլայ այդ ծարաւի եւ սպասումի փրկութեան լաստը: Այս անվերապահ, խանդավառ եւ դիտական յետնարանէ զուրկ մօտեցումը կ'անտեսէ այն իրողութիւնը, թէ առանց իր հասուն շրջանի ծաղկումին Կորքի (զանց առնելով իր կարգ մը յատկանշական գործերը) հաւանաբար նկատուէր երկրորդական վարպետ նկարիչ մը ու հաւատարիմ հետեւորդ մը մեծ վարպետներու: Եւ պատկերացնել թէ այս անվերապահ «մեծարում»ը կը հիմնուի այն արժեւորումին վրայ որ Արեւմուտքը ինքը կը հաստատէ ու Սփիւռքի դոնէ մէկ հատուածը, ըստ սովորութեան, կուրօրէն անոր հետեւելով է որ վերջապէս յանձն կ'առնէ «բըննականացնել» կացութիւնը, եւ այն ալ ի՜նչ ձեւով եւ մակարդակով:

Առանց դեղարուեստական չօշափելի տուեալներու քննարկման, ինչ որ փորձած էինք ընել «Յառաջ – Միտք եւ Արուեստ»ի Սեպտեմբերի թիւին մէջ լոյս տեսած «Կենդանի Կապեր» խորագիրը կրող յօդուածով, որեւէ այլ մօտեցում կը մնայ իրապաշտութենէ հեռու եւ անհամոզիչ: Ինչպէս ակնարկած էինք հոն, Կորքիի ցանկութիւնը ըլլալու անցեալի հայ մշակոյթին եւ հայկական իրակա – նութեան մէկ չառաւիղը պիտի մնար միայն ցանկութիւն ու արժանանար այն կարեւորութեան՝ որքան այլ անհատի մը պարագային: Սոյն դրութեան մէջ յայտնած էինք այն միտքը թէ «հայկական մշակոյթին ու աշխարհէն կրած իր ազդեցութիւնները նոյնքան զօրաւոր են, որքան արեւմտեան երկրամասի վարպետ – ներունը»: Եւ թէ «Մէկը միւսին զոհելը՝ արդելք կը հանդիսանայ Կորքիի դործին ամբողջական ընկալումին եւ ըմբռնման»:

Այնքա՞ն դրուած է արեւմտեան դըպ – րոցներու եւ վարպետներու Կորքիի վրայ դործած ազդեցութիւններուն մասին: Մեր նպատակն էր ասոր կողքին աւելցնել Կորքիի միւս կողմը, որ որոշ չափով կը մնար խոպան, եթէ կարելի է ըսել: Նախապէս, 1973-ին, «Հայկականութիւնը Արշիլ Կորքիի Արուեստին մէջ» դրութեամբ, լոյս տեսած Պէյրութ հրատա – րակուող Հայկազեան Հայագիտական Հանդէսի Դ. հատորին մէջ, անդրադարձած էինք այն կապին որ դոյութիւն ունի Կորքիի եւ հայկական իրականութեան, մշակոյթին եւ ապրումներուն միջեւ: «Կենդանի Կապեր» յօդուածով ուզած էինք աւելի յստակ եւ առարկայական հիմերու վրայ դնել մեր մօտեցումը՝ միշտ ի մտի ունենալով սակայն, որ Կորքիի հասուն շրջանի յղացողական ոստումը կարելի չէ պատկերացնել առա՛նց Քանտինսքիի վերացականացումին, Մի – րոյն այլակերպումին եւ ազատ մեկնա – բանումին, Մաթթայի նկարչական չար – ժումին եւ Թանկիի մարմիններու կազ – մողական ազդեցութիւններուն: Եւ թէ Կորքիի արուեստը մաս կը կազմէ ամերիկեան նոր ղպրոցին եւ ոչ թէ «ամերիկահայ նկարչութեան» ինչպէս 1979-ին դրած է յօդուածագիր մը(*), որու մասին քիչ եաք պիտի անդրադառնանք: Կորքիի Հայ ըլլալը եւ իր արուեստին մէջ մուտք գործող հայկական մշակոյթի ազդեցու – թիւնները չեն պայմանաւորեր իր պատկանելիութիւնը ամերիկահայ կամ հայ – կական նկարչութեան, որոնցմէ առնուազն առաջինին գոյութիւնն իսկ հարցա – կան է:

Կորքիի օրինակը սակայն հրապարակ կը նետէ հիմնական հարց մը՝ որ է ըսփիւռքահայ արուեստագէտ – սփիւռքա –

Գրեց՝
ԱԼԵՔՍԱՆ ՊԷՐԷՋԻՔԼԵԱՆ

հայ հասարակութիւն «խանդարող» կապի հարցը, որու մասին ոչ մէկ «պաշտօնական» օրէնք կ'անդրադառնայ պատճառներու համար՝ որոնք անծանօթ չեն...

Արշիլ Կորքի երեւոյթը սփիւռքահայ իրականութեան մէջ միայն անկիւնադարձ մը չէ, որուն Սփիւռքահայութիւնը իր մեծ մասով դեռ նոր կը սկսի ծանօթանալ: Արուեստ-ժողովուրդ եւ արուեստագէտ – ժողովուրդ կապը Սփիւռքի մէջ եղած է անբնական (անբնական կացութիւն մը, ինչպիսին Սփիւռքինը, մինչ՛ կրնար բըննական կապերու ծնունդ տալ): Արուեստը զարդացող իրականութեան մը մէկ արտայայտութիւնն է, իրականութիւն մը՝ որ հասունցած պտուղներով կը յորդի: Սփիւռքահայ իրականութիւնը այնքա՛ն հեռու է այդ կազմակերպուածութենէն. այս ձեւով, այդ իրականութիւնը կազմող օղակները մնացած են տարտղնուած, որոնցմէ շատեր ժանգոտած են կամ փտած. ուրիշներ չանացած են պահել իրենց փայլը կամ առանձինն, ձդուած իրենց ճակատադրին, փորձած են կամ կը փորձեն իրենց օղակը զարդացնել, ընդլայնել: Կորքի այս վերջիններուն մաս կը կազմէ:

Սփիւռքի բարդ պարագան եւ անկազ – մակերպ հաւաքականութիւն մը ըլլալը դինք հետու կը պահեն ինքնուրոյն դիմադիծ մը ձեռք բերելէ՝ առանց որ ինք – դինք անջատէ իր շրջապատէն կամ շրջապատներէն, որոնց հետ իր չաղուխը անհրաժեշտութիւն է եւ պայման:

Այս դրութեան մէջ է որ սփիւռքահայ արուեստագէտ – հաւաքականութիւն կապը կը առանայ իր բնորոշումը՝ որ է պակասաւոր յարաբերութիւն մը, որուն մէջ դեղարուեստական հետեւողականութիւնը չատ աւելի մեծ տեղ դրաւած է քան ինքնուրոյնութիւնը:

Կորքիի պարագան այս արդէն սովորութիւն դարձած կացութենէն դուրս կը պտնուի, նախ որովհետեւ ինք ուզած է այդ միաձուլումը ընել «հայկականութեան» եւ իր շրջապատին միջեւ՝ տիե –

...ներ, որոնք ոչ միայն ոչ մի կերպ չեն նպաստում ստեղծագործական աշխատանքի բարելավմանը, այլև խոչընդոտում են դրան: Ես կարծում եմ, որ ժամանակն է վերջ դնել այդ անհեթեթություններին:

Ինչպես տեսնում եք, մեր ընթերցողները ոչ միայն հետաքրքրվում են գրականության զարգացման հարցերով, այլև ակտիվորեն մասնակցում են դրանց քննարկմանը: Մենք հուսով ենք, որ մեր հետագա համարներում կներկայացնենք նաև ուրիշ ընթերցողների կարծիքները:

Ներկայացնում ենք նաև մեր ընթերցողների մի քանի նամակները:

Ս. Ա. Ա. Ա

ՊԷՏՔ Է ՓՐԿԵԼ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐԸ

«Ահաւոր բան մը անմիջապէս աչքի կը զարնէ՝ գրեթէ միայն աւերակներ կան. վերանորոգումներ կը կատարուի՞ն. քանի ուշ չէ, պէտք է փրկել այս հարցատուութիւնները, որոնք կը ներկայացնեն մեծ քաղաքակրթութիւնը, չատ յաճախ անգիտացուած»:

Բրիստոֆ Պ. Գուչ՝ ուսանող Էքս-ան-Փրովանսի համալսարանի (Տպաւորու-թիւն, զրանցուած հայկական ճարտարապետութեան նուիրուած ցուցահանդէսի յուշամատեանում. Մարսէյլ, 20 Յուն-ուար – 9 Փետրուար 1981 (1):

×

Ֆրանսիացի ուսանողի այս խօսքերը կարող էին բնաբան հանդիսանալ Շահէն Մկրտչեանի «Լեռնային Ղարաբաղի Պատմա – Ճարտարապետական Յուշար – ձանները» (2) գրքի համար: Կարդում ես հեղինակի անվերապահօրէն տաղանդաւոր գրչով գրուած էջերը Ղարաբաղի հրաշալիքների մասին ու մտածում. Ֆրանսիացի ուսանողը տեսել է լոկ մի քանի տասնեակ յուշարձանների լուսանկարներ եւ անմիջապէս բացագանչել՝ «վերանորոգումներ կը կատարուի՞ն. քանի ուշ չէ, պէտք է փրկել այս հարցատուութիւնները»:

Այո՛, քանի ուշ չէ...

Իսկ ի՞նչ պիտի անէր այս ուսանողը եւ միլիոնաւոր նրա նման արուեստով ու մշակոյթով հետաքրքրուղ մարդիկ, եթէ տեսնէին այն, ինչ տեսել է Շ. Մկրտչեանը եւ, նամանաւանդ, ի՞նչ պիտի անէին նրանք, եթէ ԻՐԵՆՑԸ լինէին այս աննման, բայց եւ կորուստի չեմին կանգնած դանձերը: Պիտի կարողանա՞յին արդեօք զսպել իրենց վրդովմունքը, եթէ ցուցահանդէսում տեսնէին եւ այն լուսանկարները, որոնք յայտնի պատճառներով չեն գտնուում դրքերում ու ցուցադրւում ցուցահանդէսներում եւ որոնք սակայն անպայման պահւում են Շ. Մկրտչեանի եւ այլոց դրադարանկներում, դառը վիշտ պատճառելով վերջիններիս: Լուսանկարներ, որոնք պատկերում են դարերի խորքից մեզ հասած, բայց իրենց ստեղծողների ճակատագրի պէս ճակատագիրը ունեցող՝ ջարդուած, քերուած, խոչտանգուած խաչքարեր, կիսաքանդ ու քանդուած վանքեր, ամրոցներ, բնակավայրեր, գերեզմանոցներ, որոնք այսօր «եղբայրական» Ադրբէյջանում կամ ոչընչացւում են կանխամտածուած ձեւով եւ կամ էլ, լաւագոյն դէպքում, թողնուած են ի տնօրինութիւն բնութեան տարերքի:

Մեծ ու չնորհակալ գործ է կատարել Շ. Մկրտչեանը, առաջին անգամ ի մի բերելով, իր ուժերի ներածին չափով հաշուառելով ու պատմական փաստերով լուսաբանելով մեր ժողովրդի մի ստուար հատուածի ստեղծած հարստութիւնները: Գրքում հեղինակը տեղեկութիւններ է հաղորդում 1160 պատմա–ճարտարապետական յուշարձանների մասին:

Պատկերացնելու համար այս թուի կարեւորութիւնը, յիշենք, որ համաձայն վերջին տուեալների (3), այսօրուայ Հայաստանում արձանագրուած են 7767 պատմական յուշարձան: Այսինքն՝ Շ. Մկրտչեանի կողմից հաշուառուած Ղարաբաղի յուշարձանների թիւը կազմում է Հայաստանում եղածների չորրորդ 15 տոկոսը: Եւ սա դեռ վերջնական թիւը չէ, քանի որ հեղինակը նշում է, որ «մեզ դեռ չի յաջողուել հաշուառմամբ ընդգրկել մարզի բոլոր յուշարձանները»:

Ինչ խօսք, որ գիրքն ըստ արժանւոյն գնահատելու համար պէտք է անպայման կարդալ այն, որի կարեւոր առանձնա-

Գրեց՝

Հ. ԳԵՂԱՄԵԱՆ

յատկութիւններից մէկն էլ նա է, որ լինելով հանդերձ լուրջ գիտական աշխատութիւն, միաժամանակ եւ այն մատչելի է բոլորին: Գիրքը միայն պատմական յուշարձանների «չոր ու ցամաք» նկարագրութիւնը չէ, այլեւ Արցախ – Ղարաբաղ աշխարհի յաճախ բանաստեղծօրէն ներկայացուած համայնապատկերն է, լուսաբանուած պատմական հազուադէպ փաստերի, ժողովրդական աւանդոյթների եւ առհասարակ չրջանի պատմութեան խոր իմացութեամբ:

Հեղինակը կարողանում է իր ընթերցողին տեղափոխել դէպի պատմական Արցախի դիւթական աշխարհը իր Գանձասարով ու Խութավանքով, Վանքասարով ու Դադի վանքով, Ամասարով ու Գրտչավանքով, անթիւ ու անհամար հրաշալի կերտ խաչքարերով, անառիկ բերդերով եւ ի հարկէ իր անկրկնելի, համայիշ բնութեամբ:

Սակայն մեզ թուում է, որ գրքի յոյժ կարեւոր նշանակութիւնը կայանում է նրանում, որ այն ստիպում է ընթերցողին մտածել, փնտռել մի ելք, մի միջոց, օգնելու, փրկելու համար Ղարաբաղի յուշարձանները:

Շ. Մկրտչեանը նման կոչով չի դիմում ընթերցողին (եւ չէր էլ կարող դիմել), չի ասում եւ ոչ մի խօսք (եւ չէր էլ կարող ասել) այն մասին, որ մեր ժողովրդի այս աննման հարստութիւնը բարբարոսաբար ոչնչացւում է հէնց մեր աչքի առջեւ, բայց ընթերցողը կարդում է այդ կոչը իւրաքանչիւր տողի եռեւում:

Բնագրի 165 էջերում (դիրքն ունի նաեւ 40 էջից բաղկացած սեւ – ճերմակ լուսանկարների եւ հեղինակի կողմից կազմուած քարտէզի յաւելուած) ամէնից աւելի աչք ծակող եւ յաճախ կրկնուող բառերն են՝ «աւերուած», «կիսաւեր», «քանդուած», «փլուած», «աւերակ», «փլատակ», որոնք մեկնաբանութեան կարիք չեն զգում: Բերենք մի քանի օրի – նակներ հեղինակի նկարագրութիւններից.

ԱՐԶՈՒ – ԽԱԹՈՒՆԻ ԵԿԵղԵՑԻ.– «Պահպանուել են չինութեան երեք արձանագրութիւնները, որոնցից երկուսը խիստ վնասուած են (4), իսկ երրորդը չինարական արձանագրութիւն է, որի տառերի քանակը հերթական է: Բարեբախտաբար ժամանակին այն գրի է առնուել, որի համաձայն այս սրահը կառուցուել է 1241 թուականին՝ Սմբատի կողմից» (էջ 41):

ԽԱԹՐԱՎԱՆՔ.– «Խաթրավանքի կաթողիկէի չինարարական արձանագրութիւնը 1204 թուականից է եւ յայտնում է, որ եկեղեցին կառուցել է Յովհաննէս Աչէնեցին: ...Եկեղեցուն կից է փլուած գանգակատունը: Նրա կիսաւեր պատերից երեւում է, որ գանգակատունը եղել է կրկնայարկ, տորոնագոյն քարով երեսապատուած: ...Վանքի բոլոր շէնքերն ամբողջովին ծածկուած են ծառերով եւ թփերով, որոնք լրիւ քաղարկում են նրանց եւ միայն մօտիկից է հնարաւոր նկատել խիտ անտառի թաւուտում ճարտարապետական կառուցուածքի առկայութիւնը» (էջ 45):

ՄԱՍԻՍ կամ ՄՍԻՍ.– «Աւերակ եկեղեցի, գտնուում է Հաթերքից հիւսիս, Մըռաւայ սարի անտառապատ բազուկներից մէկի վրայ: Աւերակներից երեւում է, որ այն բաղկացած է եղել եկեղեցուց եւ դաւթից: ...Արձանագրութիւններն ու խաչքարերը կոտրատուած են, ուստի հնարաւոր չէ իմանալ եկեղեցու կառուցման տարեթիւը» (էջ 46):

ՄԱՆԱՓԿԻՉ Վանք.– «Մանափկիչ Վանքից ոչ այնքան հեռու, Դրմբոն գիւղից դէպի հիւսիս, Մանդուռի (Մատուռի) անտառապատ ձորում կան մի շարք յուշարձաններ, որոնք դեռ չեն արձանագրուած գրականութեան մէջ: Այս նորայայտ յուշարձաններից առաւելապէս ուշադրութեան արժանի ճարտարապետական կոթող է Մանդուռ կոչուող մատուռը: ...Ինչպէս վկայում են տեղացիները, մատուռը փուլ է եկել վերջին ժամանակներս: Սակայն փլուած վիճակում էլ այն ուշագրաւ է: Մուտքի բարաւորի վրայ եղած արձանագրութեամբ (որը բարեբախտաբար անխաթար պահպանւում է փլատակների մէջ) մատուռը կառուցուել է 1187 թուականին»(էջ 49):

ԿԱՂԱՆԿԱՏՈՑՔ Գիւղաքաղաքը.– «Թըմոռ կործանուած բնակավայրի հետքերը գտնւում են Թանձր անտառի մէջ: Կիսաւեր վիճակում է գտնւում նրա գոյութեան միակ ապացոյց եկեղեցին» (էջ 57):

ԳԼԽՈՑ կամ ՀՈՌԵԿԱՑ Վանք.– «Վաղ միջնադարում կառուցուած «Մենաստանի» փոխարէն, այժմ եռանաւ, բազիլիկաձեւ եկեղեցի է, կիսաւեր վիճակում: Պատերի մէջ ազուցուած խաչքարերից երեւում է, որ այն հնի հիմքերի վրայ վերակառուցուել է 13-րդ դարում» (էջ 59):

ՎԱՆԴԱՍԱՐի Յուշարձանները.– «Հնագոյն յուշարձանները թաղուած են հողի տակ եւ ընդարձակ տարածութիւն են բռնում: Այս հնավայրը Արցախեան Տիգրանակերտ քաղաքն է: Պատմութիւնից յայտնի է, որ Հայոց Տիգրան Բ. Մեծը (95 – 55 թթ. Ն.Ք.) իր անունով կառուցել է տուել չորս Տիգրանակերտ: Դրանցից ամենախոշորը Աղձնիքում էր կառուցուած, որը պէտք է դառնար Հայաստանի մայրաքաղաքը, գերազանցելով Արտաշատին, բայց ունեցաւ անյաջող վախճան: Նոյնանուն միւս քաղաքները կառուցուեցին Արցախում, Գողթան գաւառում եւ Ուտեից աշխարհում: Ուշագրաւ է, որ այս չորս Տիգրանակերտներից առաջինը կառուցուել է Արցախում (90-ական թ. Ն.Ք.): Այն – չուչա, պէտք է կարծել, որ Տիգրանակերտը Արցախ – Ղարաբաղի ամենահին

(Շար. Ա. էջէն)

տեղքայլի մը մէջ կը գտնուէր, կոտրած թիւերով ու ճահճացած ջրուղիներով: Բառերը չնչահեղձ կ'իյնային անտարբեր – րութեան մը մէջ:

– Ի՞նչ պիտի ընէք, եթէ օր մը յանկարծ ուզէք գիտնալ, թէ ո՞րն է աւելի տարածունը, Քէպէ՞քը, թէ Ֆրանսան, Քալիֆորնիա՞ն աւելի բնակուած է թէ Ցլորիտան, Վենետի՞կը... աւելի...

Ախ, սա Վենետիկը, սա տղրուկը:

– Կենացդ...

– Ի՞նչ մըն ալ:

Երիտասարդը զգացած էր, թէ ծարաւ ունենալով հանդերձ, պէտք է ձեւացնէր: Թէ լինք աշխարհի ամէնէն յափրացած մարդն էր այդ պահուն: Այո, պարզ էր, չէր փորձեր բարդանալ: Արդէն կը գըտնուէր զառիւարին վրայ: Արձակուրդի գացողն ու չգացողը չէ՞ որ կը նոյնանային արձակուրդի աւարտին: Բայց ինչո՞ւ սա հեղուկը կը պայծառացնէր անորո – շութիւնը: Կը պայծառացնէր անորոշութի՞ւնը...: Սխալ ըրած էր վեր ելլելով: Պէտք է մերժէր ու դոհանար ձեռային հրաժեշտով մը: Ի՞նչպէս սակայն կարելի պիտի ըլլար վերադառնալ սկզբնական ինքնեկութեան: Ժայթքումին: Միակող – մանի մղումին:

Ու բաղրիքին վրայ սահող պատանիի մը պէս, կը հոսէր աստիճաններն ի վար: Ինք այդպէս եղած էր միշտ: Ինքնաչարժը կը վարէր աւելի ճարտար, երբ քիչ մը գլուխը, սապէս, լսել կ'ուզեմ...: Կարելի եղած չէր կարկանել անմեղունակ նայուածքը: Խանգարուած էր հաղորդակցութիւնը փերմըթիւր էֆլեր–ի մը պէս: Զիրենք կապող հաղորդակցութեան դիծը լրտեսուած էր: Պէտք է վերադառնար կենաքի արամադրութեան: Արդէն որո – շած էր, չէ՞...: Պէտք է աթոռ մը, սեղան մը, երրորդ անձ մը բաժնէր գինք անկէ: Շրջուած էր եղէգեայ աթոռը ուսկիէ հեղուկը գլորած սպիտակ գորգին:

Պահը ու պատահածը չարունակեցին ամօթը անցընել մարմնին բոլոր ուշքի մնացած բջիջներէն: Ոտիկանները տեղ չունէին կատարուածին մէջ: Պետութիւները պէտք է միջամտէին երբ արիւն երեւէր: Պատիւի համար դատավարութիւն սարքելու խաղը թողած էին փողոցի կիներուն: Սաղաւարտները, հեռադիտակները, զրամէքենաները, նոյնիսկ ակնոցները պիտի մերժէին մտնել նման պատմութիւններու փէչին մէջ: Տուրքերն էին կարեւորը, քաղաքականութիւնը, ընտը – րութիւնը: Մնացեալը անկարեւոր բաներ էին ու լուրջ մարդոց անարժան պարապմունքներ: Իսկ երիտասարդը, տղան, ինք որոշած էր հակել այս բոլորին վրայ, ինչպէս հիւանդապահուհին՝ իր դեղեցիկ ու երիտասարդ վիրաւորին: Ու հեռուն, մութին մէջ, լուսաւոր դիրերով կազմուած ցուցատախտակին վրայ կը յաջողէր կարդալ կնոջ անունը, անունները բոլոր երրորդական դերասաններուն: Զկար իրը: Պիտի չըլլար իրը: Նոյնիսկ պիտի չյիշուէր անտաղանդներու կոզքին, ա – նոնց տակը:

Վազեց ու վախցաւ անգամ մը եւս: Խափչիկ մը նայեցաւ աչքերուն ու անոր դէմին նայուածքը անցաւ իր մէջ: Պատրաստ էր պահանջելու կեանքին պատ – մութիւնը: Հրատարակչական անօրէնի մը հոտառութեամբ, հասկցած էր ան, թէ ուղեղին մէջ, ջիղերուն մէջ, ամբողջ մարմնին վրայ, կար կնիքը ուրիշ մարմնի մը, իգական ուրիշ իրանի մը, պակասաւոր, արագ կատարուած կնիքի մը պէս: Երբ ուրիշներ ալ հասած էին, խոստովանահայրը հրաժարած էր մարդկային պատմութեան յոյժ կարեւոր հարցաքննութենէն: Հաշուիչ մեքենայի մը կրթնած, կին մը ոչ մէկ բանի մասին գլուխ կ'ուզէր յոդնեցնել: Հոս ծխել արգիլուած է, ուզեց պոռալ խափչիկին, բայց չուն մը գլուխը հանելով տիրոջ սակառէն, ծաղրեց զինք:

Հայելիին դիմաց անգամ մը եւս նը – կատեց տարբերութիւնը աչ ու ձախ ուսերուն: Վարինը ուզեց բարձրանալ, վերինը մերժեց իջնել սակայն: Ծանր պայուսակը կորսուած դատի վերածած էր ամէնօրեայ այդ փորձը: Կրակոցներ լըսուեցան դուրսը: Անսովոր բան էր, բայց գլուխը չերկարեց պատուհանէն: Անցաւ խոհանոց, սառնարանէն թարթ մը առաւ ու սկսաւ կրծել: Փիլ եռաք սիկարէթին մոխիրը ծակով մը վարձատրեց բարձին վարդագոյնը: Անտառի մէջ զոյգեր համբուրուեցան առանց մտահոգուելու իրենց տունները կողոպտելու եկող գողերու մասին: Իշաւ վար ու մտաւ Ալֆոնսին քով: Ցիլիսիէն մաքուր էր ան: Ցամեցող յաճախորդները իտալական պատշգամի մը լուացքը կը յիշեցնէին: Առանց խօսելու դուրս ելաւ: Հրապարակը գրեթէ առանձին էր: Մտաւ խաչմերուկ ու գարեջուր մը ապսպրեց: Քովինը ուզեց խօսակցութիւն մը բանակցիլ: Երիտասարդը յանկարծ յայտնաբերեց ճկունութիւն: Արձակուրդի գացած էր կինը: Անոր կինը: Գինետունը նմանցուց դեղարանի ու ըսաւ, թէ ոմանց ոչ-ը աւելի այո-ի կը նմանի, քան ինքը, այո-ն: Երիտասարդը զարմացաւ թէ այդ հրահանը ի՞նչ գործ ունէր անշուք այդ գրպանին մէջ: Անգամ մըն ալ ըսաւ, թէ արձակուրդի գացած էր կինը: Թէ սիրահար ունէր, ի՞նչ կարեւորութիւն: Ինք ալ կրնար ունենալ: Պէտք էր կեանքը առնել փիլսոփայօրէն: Որեւէ: Թէ իր կատուն որքան ուտէր, այնքան կը տափակնար: Թէ մարդիկ թթուած երես ունին, երբ քացախ չկար իրենց քիթին տակ:

– Գարեջուր մըն ալ:

Խաչբառի կը նմանէր մարդուն դէմքը: Դաշտի մը, բանալիի մը, գինիի, բոլորն ալ սովորական:

– Ո՞ւր արձակուրդի գացած է կինդ,– եկաւ հարցումը այս անգամ երկար ու բարակ սեղանին միւս կողմէն:

– Իտալիա, Վենետիկ...

Կարգ մը բերաններ ֆֆացին թէյա – մաններու պէս: Սովորական սիկարէթ մը պատուհասեցաւ Ֆարքիէ-ին կողմէ: Կը պատահի, ըսաւ քովի մարդը կրկին: Ամանը աման է, կարեւորը մէկը դրուած կերակուրն է: Հիմա այնքան արուեստական ծառեր ու վարդեր կան, որ կը չըփոթուին իրականին հետ: Իրականէն աւելի իրական են: Կրնաս նկարներէն լոլիկ վերցնել, ինքնաչարժ, մերկութիւն ու...

– Ուրի՞շ...

– Այդքան...

Դուրս ելաւ, առանց վճարելու: Խոհարարի մը առաջին պայմանը մաքրութիւնն էր, պոռնիկի մը՝ գեղեցկութիւնը: Առնուազն: Զի նստած չէր կեանքին մէջ: Չէր վարժուած նուազարանի մը: Գացած չէր որսի: Հրապարակը աւելի առանձնացած էր: Սրժէք չունէր կին մը, ոչ աւելի քան մարդը, յամենայնդէպս:

Մ. ՊԶԱՔՃԵԱՆ

Հոկտեմբեր 10, 1981

քաղաքն է եղել: Դժբախտաբար բացի անունից մեր պատմիչները ոչինչ չեն հաղորդել Ղարաբաղի այդ առաջին քաղաքի մասին, որը գոյութիւն է ունեցել չուրջ 1000 տարի: 10–րդ դարում Արցախի Տիգրանակերտն արդէն աւերակ էր:

Ղարաբաղի մարզային պատմաերկրա–պիտական թանգարանում ցուցադրուած Տիգրանի պատկերով արծաթէ դրամը, երկաթէ նետերն ու սրերը, կաւէ անօթներն ու կաղապարները գտնուել են այս կողմերից: Բացի դրանից, մինչեւ օրս էլ Խաչենցիների լեզուով մնացած «Տըկրակերտ»ը Տիգրանակերտ անուան աղաւաղուած ձեւն է, որը արտում է այն աւերակներին, որոնց մասին խօսք եղաւ վերեւում» (էջ 61):

ՏՈՂԱՋՈՐԻ Ցուշարձանները.– «Հայ–րուքի չրջանի Թէղխարաբի եկեղեցին իր վրայ կրում է Վարդանի յիշատակը: Այդ եկեղեցում, իբրեւ սրբութիւն, պահւում է սեւագոյն մի լեռ – քար, որն իբրեւ թէ ներկուած է Սբ. Վարդանի արեամբ: Վարդան զօրավարի անունով մէկ ուրիշ մատուռի աւերակները գտնւում են Մարտունու չրջանի Միջքապատ–Մուչկապատ դիւղում: Այս մատուռը, ականատեսների վկայութեամբ, ամբողջ Վարանդայ գաւառի ամենայայտնի ուխտավայրերից մէկն է եղել» (էջ 67):

ԳՏՋԱՎԱՆԻ.– «Գերեզմանոցը տարածուած է եկեղեցու չուրջը, որը մեծ մասամբ աւերուած է: Հատ ու կենտ պեղմանաքարեր թաղուած են գետնի մէջ, իսկ մեծ մասը ծածկուած է հողով, խաչքարերն ընկած են գետնին: Գուչավանքը չրջապատի քնակելի ու անհետացած (աւերուած) չէնքերի հետ միասին (այստեղ փարթամօրէն աճած անտառը իր տակն է առել աւերակները) ժամանակին դիտուել է որպէս աւարտուն ճարտարապետական անսամպլ» (էջ 72):

ՀԱՐԱՒ.– «Վերը նչուած յուչարձաններից բացի այս կողմերում՝ Դիզափայտի արեւմտեան փէչերին հանդիպում են տասնեակ այլ յուչարձաններ: Վաղեմի կեանքի մասին անդնահատելի լրեղէն պատմոյցներ հաղորդող (նաեւ աստիճանաբար անհետացող) այդ յուչարձանները ոչ միայն ուսումնասիրուած չեն, այլեւ նոյնիսկ նրանց մի զգալի մասը չեն էլ նչուած գրականութեան մէջ՝ թէկուզ գրանցման կարգով» (էջ 89):

ԹԱՂԱՍԷՐԻ ԱՆԱՊԱՏ.– «Պահպանուել են երկար ձգուող պարիսպների պատերը, տների ու եկեղեցիների տեղերը, սալայատակուած փողոցների հետքերը: Խաչքարեր ու արձանագրութիւններ պարունակող բաբաբեկորները թափուած են խոտերի ու թփերի մէջ (էջ 95):

ՀԱՐԱՒ.– «Գիւղն իր բարձր դիրքով հնում անառիկ բերդ է եղել: Հարաւից դէպի հիւսիս, թաւուտ անտառի խորքում, մի չքնաղ ձորակի մօտ է դէտ–նըւում Իովուրխան կոչուող վանքը: Վանքի միակ կանգուն յուչարձանը փոքրիկ, երկարաւուն եկեղեցին է, անտաշ, կաթնագոյն քարով չարուած: Ճիշդ է, եկեղեցու չուրջը ժամանակին չէնքեր են եղել՝ չրջափակուած պարիսպներով, սակայն դրանք լրիւ աւերակ են եւ դժուար է ամբողջական պատկերացում կազմել Իովուրխան վանքի վերաբերեալ: ... Մ. Բարխուդարեանցն անցեալ դարի վերջերին այստեղ տեսել է մի խաչքարի բեկոր, որի վրայ եղել է «Ես Յաչս տանն Արցախի» արձանագրութիւնը: Իսկ մի այլ փոքր խաչքարի վրայ նա կարդացել է «Ես Կ. ես Բ. Ն.»: Եւ խաչքարը եւ խաչքարի բեկորը, որոնց վրայ եղել են նչուած արձանագրութիւնները, ան–հետ կորել են» (էջ 129):

ԲԱԴԱՐԱՑԻ չրջակայքի յուչարձանները.– «Եկեղեցիների չրջապատում կան բազմաթիւ խաչքարեր՝ ջարդուած ու մաշուած արձանագրութիւններով: Նր–րանց վրայ պահպանուած մի քանի արձանագրութիւններում ընթերցւում է ՍՄԲԱՏ ԻՇԽԱՆ անունը: Քառեակ եկեղեցիներից միայն մէկն է, որ պահպանուել է ամբողջովին: Նրա ձախակողմեան որմի մէջ պահպանուել է մի խաչքար, որի բեղծուած արձանագրութեան մէջ ընթերցւում է. «Թիւ ՌԽ: ԵՍ ՍՈՓԵՄ ՍՄՊԱՏ... ՈՐԴԻ...»: Միւս տառերը չեն ընթերցւում: ...Եկեղեցու նոյն որմի չարունակութեան վրայ միւս խաչքարերը հաւուած եւ թափուած են շըրջակայքում, որոնց վրայ նոյնպէս կան քայքայուած արձանագրութիւններ, կը–րօնական ու աչխարհիկ բովանդակու–թեան տարբեր պատկերներով:

...Բաղարա գիւղի հիւսիսային մասում է գտնւում Փրկիչ կամ Փրկչայ եկեղեցին: Շէնքն այժմ էլ կանգուն է, ունի երկու դուռ, երեք պատուհան եւ ոչ մեծ բեմ: ...Եղած արձանագրութիւնն այնքան եղծուած վիճակում է, որ հնարաւոր չէ ընթերցել եկեղեցու կառուցման թուականը: Նրա առաչին տողն անընթեռնելի է, այնինչ եկեղեցու կառուցման թուականը գրուած է հէնց առաչին տողում» (էջ 133 – 134):

Հասկանալի է, որ բերուած փաստերը միայն մի աննչան մասն են զրքում ներկայացուածի եւ աւելի եւս՝ իրականութեան: Բայց նոյնիսկ այս մի քանի փաստերը պարզօրէն ցուցադրում են, թէ ինչպիսին է այդ իրականութիւնը:

Շ. Մկրտչեանը չի ասում, թէ ե՞րբ եւ ո՞ւմ կողմից է «եղծուած» Փրկիչ եկեղեցու արձանագրութեան յատկապէս այն տողը, ուր նչուած է եկեղեցու կառուցման թուականը: Չի ասում, թէ ո՞վ, ե՞րբ եւ ինչո՞ւ է քերել արձանագրութիւնները խաչքարերի վրայից, չարդել դրանք: Թէ ո՞ւր եւ ի՞նչպէս են անյայտացել Իովուրխան եկեղեցու մօտ զըտնուած խաչքարը եւ մի այլ խաչքարի բեկորը իրենց արձանագրութիւններով, որոնք դարեր չարունակ եղել են իրենց տեղում եւ որոնց դեռ անցեալ դարի վերջում տեսել է Մ. Բարխուդարեանցը: Նա չի ասում, թէ ի՞նչպէս է, որ Դիզափայտի արեւմտեան փէչերին հանդիպում են տասնեակ, աստիճանաբար անհետացող յուչարձաններ, որոնք ոչ միայն ուսումնասիրուած չեն, այլ նոյնիսկ հաչուառուած չեն: Թէ ի՞նչպէս է, որ հայ միջնադարեան ճարտարապետութեան նըշանաւոր կոթողներից մէկը՝ Գուչավանքը, ոչ միայն դեռեւս չի պեղուել, այլեւ նոյնիսկ ճարտարապետական քննութեան իսկ չի ենթարկուել եւ, որ աւելին՝ «այստեղ փարթամօրէն աճած անտառը իր տակն է առել աւերակները»:

Շատ հարցերի չի պատասխանում Շ. Մկրտչեանը եւ ոչ թէ չգիտնալու պատճառով, այլ որովհետեւ իրաւունք չու–նէր պատասխանելու: Պարզ է սակայն առանց նրա պատասխանի, որ Ղարաբաղի հայ գիւղացին չէ եւ չէր կարող լինել այս յանցագործութիւնների հեղի–նակը:

Ցաւոք պատչաճի Շ. Մկրտչեանը զըրքի առաջին եւ վերջին էջերում յիչեցնում է ՍՍՀՄ Գերագոյն Սովետի ընդունած օրէնքը՝ «պատմութեան եւ մչակոյթի յուչարձանների պահպանման եւ օգտագործման մասին», «որն իր արտացոլումն է գտել ՍՍՀՄ նոր Սահմանադրութեան մէջ»:

Սակայն իր հայատառ զրքով նա ո՞ւմ է յիչեցնում այդ օրէնքը. Հայերի՞ն, Հայաստանի պատասխանատուների՞ն, բայց ի՞նչ օգուտ դրանից: Չէ՞ որ վերջիններս շատ լաւ գիտեն այդ օրէնքի գոյութեան մասին եւ վատ էլ չեն կիրառում այն, բայց միայն թէ Հայաստանի սահմաններում: Մինչեւ Ղարաբաղ նը–րանց ձեռքն էլ չի հասնում, ի՞նչ կարող են անել...

Աւելին: Հայաստանից հեռատեսը հաղորդում է (5), որ Ցուշարձանների Պահպանման Հայկ. Ընկերութեան եւ ՍՍՀՄ միւս Հանրապետութիւնների համապատասխան կազմակերպութիւնների համագործակցութեան չնորհիւ լայն աչխատանք է տարում Ռուսաստանի, Հիւսիսային Կովկասի եւ Անդրկովկասի, Ուկրաինայի, Մոլտավիայի մէջ տարածուած արժէքների ուսումնասիրութեան եւ պահպանման ուղղութեամբ, որ Լենինկրատի Նէվայի պողոտայի վրայ ԺԸ. դարի հայկական եկեղեցին դարձել է գծանը – կարի ու կիրառական արուեստի մնայուն ցուցադրավայրը, որ Ղրիմում, Թէոդոսիայի 7 հայկական եկեղեցիներից 5–ը վերանորոգուած են վերջին տարիներին: Ուրեմն համագործակցում են, վերա–կառուցում են... Այո՛, եւ նոյնիսկ հեռաւոր Լենինկրատում, բայց ոչ հարեւան Ադրբէջանում:

Աւելորդ է: Ոչ, ամենեւին: Պատճառը պարզ է բոլորին եւ այն փնտռելու համար հարկ չկայ հեռուն գնալու: Պատճառը միշտ նոյնն է՝ հողը:

Ինչո՞ւ Թուրքը չի ընդունում ցեղասպանութիւնը.

– Որովհետեւ շատ լաւ գիտէ, որ այն ընդունելու դէպքում ստիպուած պիտի լինի ընդունել նաեւ, որ իրենը չէ հողը:

Ինչո՞ւ Ադրբէջանցին ամէն կերպ ճըգնում է ջնջել հայկական դիմագիծը Ղարաբաղի վրայից.

– Որովհետեւ ցանկանում է ապացուցել յետնորդներին, որ իրենն է հողը:

Ուրեմն պէտք է պայքարել, պէտք է ամէն ճիգ ու ջանք գործադրել, փրկելու համար պատմութեան մեր լուռ վկաներին: Սա մեր պարտքն է ոչ միայն յանուն մեր նախնիների յիչատակի, այլ աւանել եւս յանուն մեզ յաջորդող սերունդների:

Մեծ է այս գործում Սփիւռքահայութեան դերը: Սփիւռքահայ կազմակերպութիւնները, մտաւորականութիւնը, մամուլը պէտք է բարձրացնեն իրենց ձայնը, քանի դեռ ուշ չէ...:

Հ. ԳԵՂԱՄԵԱՆ

Փարիզ

MICHEL LEIRIS

La Quête Autobiographique

« En disséquant les mots que nous aimons, sans nous soucier de suivre ni l'étymologie, ni la signification admise, nous découvrons leurs vertus les plus cachées et les ramifications secrètes qui se propagent à travers tout le langage, canalisées par les associations de sens, de formes et d'idées ». Ce que Michel Leiris — qui est né à Paris en 1901 — exprime dans *Glossaire, j'y serre mes glosses* (1925) préfigure l'orientation de toute son œuvre.

Proche d'abord des surréalistes à qui son ami André Masson l'a présenté, Leiris assigne à ses premiers poèmes (*Simulacre*, en 1925 et *Le Point cardinal*, en 1927) la fonction d'une recherche onirique qu'il poursuit à travers *Aurora* (écrit en 1927 et 1928, mais publié seulement en 1946), récit où se mêlent des rêves, des voyages imaginaires, des poèmes et des objets hétéroclites. Le texte progresse en fonction des aventures d'Aurora — mélange d'Aurélia et de Pandora —, sous la plume d'un poète qui se déclare «incapable d'inventer des personnages» et qui songe déjà à emprunter les chemins de l'autobiographie.

En 1929, Leiris rompt avec André Breton. Se sentant très proche de Georges Bataille, il donne des textes à la revue *Documents*. Il commence dans le même temps une cure psychanalytique qui va être déterminante pour son évolution littéraire. La quête autobiographique devient alors sa préoccupation majeure, sans qu'il ne la dissocie pour autant du métier d'ethnologue auquel il se consacre dans des missions (*L'Afrique fantôme* est consécutif à la participation de l'auteur à la mission Dakar - Djibouti, entre 1931 et 1933) ou au Musée de l'Homme.

Avec *L'Age d'homme*, Michel Leiris livre une déchirante confession liée aux aléas de sa cure psychanalytique. L'écriture s'apparente à un étrange cérémonial, proche de la tauromachie, où priment les règles d'un jeu meurtrier; l'exploration inquisitrice ne serait-elle pas l'équivalent d'une mise à mort? *L'Age d'homme* fait, dans ce sens, figure d'introduction à la tétralogie de *La Règle du Jeu* où l'auteur va chercher en lui-même la matière de son discours littéraire pour l'élever au niveau du mythe. Etnographe de lui-même, Leiris se confectionne des fiches de travail à partir desquelles il se laisse aller aux mirages des mots imprévus qui s'égrènent en couplets. Il arpente ainsi en tous sens les «perspectives piranésiennes» du langage dont les bifurcations, les convergences ou les disjonctions fraient son chemin au rêve (dont il appréhende parallèlement la matière brute dans *Nuits sans nuit et quelques jours sans jour*).

Obéissant au besoin diffus qu'il a «toujours ressenti de confronter, grouper, unir entre eux des éléments distincts, comme par un obscur appétit de juxtaposition ou de combinaison», Michel Leiris explore plus précisément dans *Biffures* (1948) — premier tome de *La Règle du Jeu* — «les possibilités d'aguillage, d'embranchement qui se découvrent entre les mots». Les mots de l'enfance, les lapsus, les faits et effets du langage lui servent de tremplin pour accéder à une sorte de savoir-vivre qui englobe poètique et éthique. Dans *Fourbis* (1955), l'auteur tente de rogner les griffes de la mort et de briser ses propres mu-

lettres françaises

par

Daniel LEUWERS

railles. *Fibrilles* (1966) marque l'intérêt de Leiris pour le surgissement libérateur de la révolution sociale (la révolution chinoise et cubaine le requiert) et poursuit davantage encore «la quête d'une authenticité, raison dernière de toute grande poèsie». L'auteur s'aperçoit cependant qu'à trop vouloir circonscrire la poésie par le moyen du discours, celle-ci s'esquive irrémédiablement. Dans *Frêle bruit* (1976), se retrouvent tous les thèmes développés dans les tomes précédents — l'intérêt porté à des cultures différentes, la volonté d'engagement contre les iniquités sociales, le goût du merveilleux —, tandis que l'horreur de la mort s'impose plus fortement au terme d'une exemplaire et musicale recherche de soi.

En marge de cette somme qu'on a pu comparer aux *Essais* de Montaigne, Michel Leiris a développé une intéressante œuvre critique qui, de l'ethnologie à la peinture et à la musique, témoigne de l'éclectisme de l'auteur et de son sens aigu de la modernité.

Les livres de Michel Leiris sont publiés chez Gallimard.

---

(1) Տե՛ս՝ Կ. Յովսէփեանի թղթակցութիւնը. «Ցառաջ», թիւ 14·836:

(2) «Հայաստան» հրատարակչութիւն, Երեւան, 1980, տպաքանակ՝ 1500: Տըպագրման լուրը եւ համառօտ մեկնաբանութիւնը՝ տես «Ցառաջ», թիւ 14·891 եւ 14·946: Գիրքն արժանացել է դրական գնահատականների հետեւեալ գրախօսական–ներում.–

1.– Աւագեան Ս. (Բանասիրական գիտ. Տոհթ. Փրոֆ.)

ա) «Ղարաբաղ Ցուշարձաններում».– «Գրքերի Աչխարհ», Ապրիլ 15, 1981

բ) «Թելադրուած ժամանակի պահանջներով».– «Աւանգարդ», Յուլիս 7, 1981.

2.– Մկրտչեան Է. (Բանասիրական գիտ. թեկնածու) – «Խօսուն Ցուշարձաններ», «Հայրենիքի Ձայն», Ապրիլ 15, 1981.

3.– Խաչատրեան Ց.– «Ճարտարուեստի Արժէքաւոր Տեղեկատու», «Գրական Թերթ», Յունիս 6, 1981:

(3) Տես՝ «Ցառաջ», թիւ 14·930:

(4) Այստեղ եւ յետագայում ընդգրկումները մերն են – Հ. Գ.:

(5) Տես՝ «Ցառաջ», թիւ 14·816:

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris Commission paritaire : N° 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
8
MARDI
8 DÉCEMBRE
1981

LE NUMERO 2 F. 50

ՀԱՅՐԱՍԱՆՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ՝ 180 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 400 Ֆ. - Հատը՝ 2 Ֆ. 50

57ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.056 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 57e ANNÉE — No 15 056

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ – ԱՄԵՐԻԿԱ

ՍԵՐՏԱՑՈՒՄ՝ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

«Զուգակից խումբ» մկրտուած է Թուրքեամերիկեան այն նորաստեղծ գեր սպայակոյտը, զոր մէջտեղ զրած են Միացեալ – Նահանգները ու Թուրքիա, պաշտպանութեան ամերիկացի նախարար՝ Գասպար Ուէյնպերգըրի Անգարա այցե – լութեան առթիւ։

Իրանի կացութիւնը մէկ կողմէ, Ծու – նաստանի ընտրութիւնները, միւս կողմէ, պատճառ եղան որ Թուրքիա աւելի քան երբեք սիրելի եւ անհրաժեշտ զինակիցն ըլլայ Ուաշինկթընի, անկախ, նոյնիսկ, իր ներկայ զինուորական իշխանութե – նէն։

Պաշտպանութեան նախարարը յայտա – րարած է, թէ Ուաշինկթընն պիտի չարաս – նակէ տնտեսական եւ զինուորական իր օժանդակութիւնը, անտեսելով արեւմըտ – եան Եւրոպայի պետութեանց վերջին ո – րոշումները։ Այս օժանդակութիւնը օրէ օր ալ պիտի աւելնայ, մանաւանդ՝ 1983–ին։ 1982–ի համար նախատեսուած նուազադոյնը՝ 600 միլիոն տոլար է, իսկ առաւելագոյնը, որու կ'ակնարկէ Թէր – ֆիւմաճ՝ 900 միլիոն տոլար։ Ամերիկեան աղբիւրները 703 միլիոնի մասին կը խո – սին, որու 300–ը՝ տնտեսական, 403–ն ալ՝ զինուորական, աւելցնելով թէ 900 միլիոն տոլար է Թուրքիոյ ուզածը։

Այս առթիւ հրապարակուած զեկոյցը կ'ըսէ թէ երկու երկիրները համաձայ – նած են միասին աշխատելու «բարելաւե – լու համար կացութիւնը եւ բարելաւելու համար զինուորական կացութիւնը Օ – ԹԱՆ–ի հարաւ – արեւելեան կողմը»։

Ամերիկացի նախարարը այն համոզումն արտայայտած է թէ «Թուրքիա լինքզինք դրած է ճամբու մը վրայ, որ կը տանի ժողովրդավար կառավարութեան մը։ կ'աշխատին նոր Սահմանադրութիւն մը պատրաստելու համար։ Կը խորհինք թէ օգտակար կ'ըլլայ ամէն օժանդակութիւն հայթայթել այս ժամանակաշրջանին»։ Պատասխանելով այն հարցումին թէ Թուրքիոյ վարչակարգը չի յարգեր մարդկային իրաւունքները, Ամերիկացին ըսած է։ – «Մարդկային իրաւունքները կրնան ծաղկիլ միայն՝ մթնոլորտի մը մէջ, ուր կայ օրէնքին եւ կարգուկանո – նին յարգանքը եւ իմ հիացումս կը յայտ – նեմ Թուրք կառավարութեան ճարպի – կութեան համար, որ այնպէս ըրաւ որ դրեթէ վերջուց անիշխանութեան եւ ծա – ւալած ահաբեկչութեան վիճակ մը»։ Նախարարը կ'աւելցնէ սակայն թէ ամե – րիկեան այս օժանդակութիւնը պէտք չէ սպառնալիք մը նկատուի Ցունաստանի կողմէ (Փափանդրէու այդպէս արտա – յայտուած էր, վերջերս)։

Ատլանտեան կազմակերպութեան ծոցը, բաւական տարակարծութիւն կը տիրէ Թուրքիոյ օժանդակութեան առընչու – թեամբ։

×

Ամերիկեան այս նոր եւ ծաւալուն օ – ժանդակութեան առթիւ, Իւմանիթէ Եր – կուշաբթի օր Իվ Մորօյի ստորագրու – թեամբ խմբագրական մը լոյս ընծայած է, զայն խորագրելով՝

«Մարդկային իրաւունքները Թուրքիոյ մէջ»։

Համայնավար պաշտօնաթերթը կը յի – շէ թէ Թուրք բանակը իր 570 հազար զինուորականներով, ամէնէն մեծաքա – նակն է Եւրոպայի «դրամատէր երկիր – ներուն»։ Ունի նաեւ 3500 հրաձայլ, չուրջ 6000 ամերիկացի զինուորական ալ միշտ Թուրքիա կը մնան։ Թուրքիա, կ'ըսէ Մորօ, հարիւրաւոր քիլոմեթր սահմանա – գլուխ ունի Սորհ. Միութեան եւ Սուրիոյ հետ, իր դրացնութիւնը իրաքեան քար – իւղին, արեւելեան Միջերկրականի եւ Եգէականի մէջ իր տեղը զայն կը վերա – ծեն մեծարժէք ռազմավիտական դիրք դրաւող երկրի մը։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԱԽԱՐՈՎի եւ կնոջ պարագան յու – զում եւ վրդովում յառաջ բերած է ա – րեւմտեան կողմն աշխարհի։ Ծանօթ է որ խորհրդային գիտնականն ու կինը կամաւոր ծոմի դիմած էին, Նոյ. 23–ին ձեռք ձգելու համար Տիկին Սախարովի հարսին՝ Լիզա Ալեքսեեվայի Ամերիկա գաղթելու արտօնութիւնը, ուր է իր ա – մուսինը։ Առջի օր, խորհրդային իշխա – նութիւնները հաղորդեցին թէ այր ու կին հիւանդանոց փոխադրուած են, ու անկէ ի վեր՝ ոչ մէկ լուր։ Հարսը, որ Շա – բաթ օր փորձած էր երթալ Կորքի, ուր գտնուող հիւանդանոցը պէտք է ըլլան Սախարովները, երեք ժամ «առեւանգը – ւած» է զաղտնի ոստիկանութեան կողմէ, ապա յայտնուած է իրեն թէ չի կրնար եր – թալ։ Հաւանական է որ խորհրդային իշ – խանութիւնները բռնի, արսկումներով կը տնուցանեն Սախարովն (որ արտի տակա – րութիւն ունի) եւ կինը, քանի ոչ մէկ չահ ունին, ներկայիս, որ մեռնի։ Փա – րիզի մէջ, երկու ցոյցեր կազմակերպը – ւած էին երկուշաբթի օր, Շան զ'Էլիզէ՝ Այէրոֆլոթին առջեւ ու նաեւ՝ դեսպա – նատան։

ՖՐԱՆՍԱՑԻ արտաքին Ցարաբերու – թեանց նախարարը Իսրայէլ գնաց, ուր պիտի փորձէ բարելաւել երկու երկիր – ներու յարաբերութիւնները։ Եթէ Մ/թե – րան գնահատուած է հոն, Շէօոն չատ սիրուած չէ, մանաւանդ Արաֆաթի հետ տեսնուելէն ի վեր։ Ֆրանսայի նախա – րարը 24 ժամ կը մնար Երուսաղէմ։

ՍՊԱՆԻՈՑ մէջ չուրջ հարիւր սպաներ մանիֆեստ մը ստորագրած են, իրենց համակրութիւնն յայտնելու համար այն զինուորականներուն հանդէպ, որոնք պե – տական հարուած մը փորձած էին, Փետ – րուար 23–ին։ Այս արարքը բաւական ի – րարանցում ստեղծած է երկրին մէջ, ուր կը տօնուէր ժողովրդավարութիւն հաս – տատող Սահմանադրութեան Գ. տարե – դարձը։ Հաւանական է, որ խնդրոյ ա – ռարկայ զինուորականները պատիժներու դատապարտուին։ Ներկայիս Խուան – Գարլոս թագաւորը կ'այցելէ արաբական էմիրութիները։

ՔԱՏԱՖի տեսակցութիւն մը տալով ա – մերիկեան հեռատեսիլէն յայտարարած է թէ քնաւ միտք չէ ունեցած սպաննելու Ռեկընը, բայց կ'աւելցնէ «Ռեկընը ա – պուշ մը, տգէտ մը եւ ստախօս մըն է, որ չի կրնար ղեկավարել Միացեալ – Նա – հանգներու պէս երկիր մը»։ Ուաշինկ – թըն կը պնդէ սակայն, թէ հարկ եղած փաստերն ունի, որ Լիբիոյ ղեկավարը մահափորձ մը ծրագրած էր։ Ցայտնու – թիւնը ըրեր է Լիբանանցի մը, 6 – 7 շա – բաթ առաջ։

ՖՐԱՆՍԱ. 0–ի դէմ չորս կէտով յաղ – թեց, Փութպոլի մրցումին, Կիլբոսի ազգային խումբին, ինչ որ հեռու էր անակնկալ մը ըլլալէ։ Այս յաղթանակը Ֆրանսացիներուն վիզան կ'ապահովէր, վերջնապէս, դէպի Սպանիա, Ցուլի – սին։

ԻԶԼԻԻ նահանգին մէջ, Փէաժ – ոը – Ռուսիյոն քաղաքը բեռնատար կառք մը, որու փոէնները հաւանաբար թող տուած են, աղէտ մը ստեղծած է, չարդուփշուր ընելով կառքեր, խանութներ մինչեւ իսկ հրդեհ ծագեցնելով կառքի մը պայ – թումով։ Կօչիկի խանութի մը մէջ է, որ ծանր հետեւանքներ եղած են։ Վեց մեռ – եալ եւ 23 վիրաւոր կայ։ Այս արկածը, անգամ մը եւս, մէկջեղ կը դնէ ծանր բեռնատար կառքերու քաղաքէ անցնելու հարցը, քանի դոյութիւն ունեցող չեղում – ները ճամբան կ'երկարեն եւ վարորդները կը տարուին քաղաքէ անցնելու, ժամա – նակ շահելու համար։

ԵՐԵԻԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱԽՕՍ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓրԷՍ ՆՈՑ· 26 – 30)

ՄՐՑԱՆԱԿՆԵՐՈՒ ՇՆՈՐՀՈՒՄ ՍՓԻՒՌՔԷՆ ԿԱՐԳ ՄԸ ՄՇԱԿՆԵՐՈՒ

Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի պրեզիտիումի հրամանագրով Ուիլեըմ Սարոյեանի շնորհուած է (յետ մահու) «Խաղաղութեան եւ մայր հայրենիքի հետ կապերու ի նպաստ գործունէութեան» մրցանակը։ Միւս կողմէ, Լուսաւորու – թեան եւ Մշակոյթի նախարարութիւննե – րը, լրագրողներու, նկարիչներու եւ ե – րաժիշտներու միութիւնները, ինչպէս նաեւ Գիտութիւններու Ակադեմիան հա – մապատասխան մրցանակներ շնորհած են Սփիւռքէն կարգ մը մշակներու։ Այսպէս, Սիրարփի Տէր – Ներսէսեան (Ֆրանսա) պարգեւատրուած է «Անանիա Շիրակա – ցի» մրցանակով, Գառզու (Ֆրանսա)՝ «Մարտիրոս Սարեան», Վահէ Վահեան (Լիբանան)՝ «Մեսրոպ Մաշտոց», Գառ – նիկ Ազդարեան (Լիբանան)՝ «Խաչատուր Աբովեան», Համբարձում Պէրպէրեան (Միացեալ – Նահանգներ) «կոմիտաս» եւ Լիլի Զուլալեան (Միացեալ - Նահանգ – ներ) «Պետրոս Ադամեան» մրցանակնե – րով։

×

ՄԻՋՆԱԴԱՐԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՐԱԺԻՇՏՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Աչտարակի մօտերը յայտնաբերուած քար մը, որուն վրայ միջնադարեան ար – ուեստագէտի հատիչով փորագրուած են աղեղնաւոր գործիքներով երաժիշտնե – րու պատկերաքանդակներ։ Այս առթիւ պատմաբան Գրիգոր Կարախանեան նշած է, թէ տապանաքարերու վրայ երաժիշտ – ներու պատկերի առաջին անգամ չէ որ կը հանդիպինք Հայաստան, այսուհան – դերձ յայտնաբերուած քարը մեծ հետա – քրքրութիւն կը ներկայացնէ։ Միջնա – դարեան Հայաստանի երաժիշտները այն – քան լայն համբաւ ունէին, որ կարեւոր արհեստներու ցանկին մէջ առաջիններու չարքին կը նշուէին։ Ժողովրդական տօ – նախմբութիւններուն, կրօնական ու այլ ծէսերուն կ'ընկերանային երգն ու երաժշտութիւնը։ Մատենադարանի հին ձեռագիրներէն մէկուն մէջ կը հաղոր – դուի, որ միջնադարեան Հայաստանի մէջ դոյութիւն ունեցած են արհեստավարժ երաժիշտներ, որոնք վճարումով երա – ժըշտութեան դաս տուած են կանանց։ Տապանաքարերու բարձրաքանդակնե – րուն եւ խաչքարերուն վրայ յաճախ պատկերացուած են լարաւոր նուագա – րանները։ Աբտաշատի պեղումներէն յայտ – նաբերուած է նման նուագարաններէն մէկուն պատկերը, որ կը կրէ Ն. Ք. ա – ռաջին դարու թուականը։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՈՏՆԱԳՆԴԱԿ

Հայաստանի բաժակակիրը

Հայաստանի բաժակի մրցաշարքի ա – ւարտական մրցումը տեղի ունեցած է անցեալ տարուան բաժակակիրը «Մեսրո – չին» ակումբի եւ մարզական բարձրագոյն դպրոցի խումբի միջեւ։ Խաղը վերջ գը – տած է 2 – 2 արդիւնքով, որմէ ետք հին – գական փենալթիի հարուածներու ար – դիւնքով բաժակը շահած է մարզական դպրոցի խումբը։

×

ԸՄԲՇԱՄԱՐՏ

Պերմ տեղի ունեցած դասական ոճով ըմբշամարտի ախոյենութեան մրցումնե – րուն, Հայաստանի մարզիկներէն Գ. Շահբազեան ախոյեան հանդիսացած է մինչեւ 100 քիլօ ծանրութեան դասակար – գին մէջ։ Մրցաշարքը կազմակերպած էր «Զէնիթ» մարզական ընկերութիւնը։

×

ՃԱՏՐԱԿ

Ուզբեկիստանի ճատրակի համամիու – թենական մրցաշարքին առաջին հանդի – սացած է Երեւանցի Սմբատ Լպուտեան, 15 հնարաւորէն 10,5 կէտ շահելով։

Միւս կողմէ, Հայաստանի ճատրակի տունը տեղի ունեցած են կանանց համա – միութենական մրցումները, մասնակցու – թեամբ Սորհ. Միութեան զանազան քա – ղաքներէ ժամանած վարպետներու։ Առա – ջին հանդիսացած է մոսկուացի կրտս – մայթէք Տատիանա Զատուլովսկայա, 13 հնարաւորէն 9,5 կէտ շահելով։ Երկրորդ տեղը զրաւած է Նայիրա Աղաբաբեան 9 կէտով։

×

ՓԻՆԿ ՓՈՆԿ

Երեւան տեղի ունեցած փինկ փոնկի ախոյենութեան մրցումները, որոնց մաս – նակցած են նաեւ Սորհ. Միութեան կարգ մը քաղաքներու ներկայացուցիչներ, վերջ գտած են։ Աւարտականի հասած են Մոս – կուայի եւ Երեւանի խումբերը։ Այբերու մէջ յաղթանակը տարած են Մոսկուացի – ները, իսկ կանանց խաղերու յաղթանա – կը՝ Երեւանցիները։ Առանձին խաղերու մէջ յաղթական հանդիսացած են Կառ – նասէն Եդուարդ Զաքարեան, իսկ կա – նանց մէջ՝ Անիտա Զաքարեան (Երեւա – նէն)։ Զոյգ խաղերու մէջ յաղթած են Ե. Զաքարեան – Ֆ. Սարգսեան (այբեր) եւ Ա. Զախարեան – Ն. Սարգսեան (կա – նայք)։ Խառն խաղերու յաղթականներն են՝ Անիտա Զախարեան եւ Ֆ. Սարգս – եան։ Մրցաշարքի լաւագոյն ախոյենուհին նկատուած է Անիտա Զախարեան։

×

ԹԷՆԻՍ

Երեւան տեղի ունեցած թէնիսի համա – միութենական մրցաշարքին յաղթական հանդիսացած է Երեւանի ողիմպիական մանդպիտական դպրոցի խումբը։

×

ԿՈՓԱՄԱՐՏ

Ուկրանիոյ Կրամատորսկ քաղաքին մէջ տեղի ունեցած են «Բուրեվեստնիկ» մար – զական ընկերութեան կազմակերպած կոփամարտի համամիութենական ախոյե – նութեան մրցումները։ Երեւանցի Վ. Ցա – րութիւնեան իր ծանրութեան դասակար – գին մէջ ախոյեան հանդիսացած է։

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ՆՍՏԱՇՐՋԱՆԸ

(Ֆ. ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ ԵՒ Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆԻ ԱՐԾԱՐԾԱԾ ՀԱՐՑԵՐԸ)

Խորհ. Միութեան «Տասներորդ դա-մարման Գերագոյն Սովետի վեցերորդ նստաշրջանը», Նոյեմբեր 17 – 19, օրա-կարգի չորս հարց ունեցած է: Առաջին՝ Խորհ. Միութեան ներկայ հնգամեակի անտեսութեան ծրագիրը. երկրորդ՝ 1982–ի ընթացիկ տարուան ծրագիրներուն արդիւնքներն ու հոլո-վոյթները. երրորդ՝ յառաջիկայ տար-ուան պետական պիւտճէին եւ, վերջապէս, Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութեան հրամանագիրներուն հաստատումը:

Խորհ. Միութեան վարչապետը Ն. Տի-խոնով, 1981 Փետր. 27–ին, Համայնա-վար կուսակցութեան 26–րդ Համագու-մարին ներկայացուցած էր ներկայ 11–րդ հնգամեակին տնտեսութեան եւ ընկերա-յին զարգացումին ծրագիրը, զայն ե-կարելով մինչեւ 1990 թուականը:

Գերագոյն Խորհուրդի այս նստաշրջա-նին, իրրեւ անդրանիկ կէտ, Պետպլանի նախագահը Ն. Բայբակով, որ միեւնոյն ժամանակ տեղակալն է վարչապետին, տուեալ ծրագիրը պարզած է երեսփո-խաններուն, առ ի հաստատում: Նկա-տելի կէտն այն է, որ «Սով. Հայաստան» օրաթերթին փետրուարի եւ Նոյեմբերի թիւերուն մէջ հրապարակուած ծրագիրը – ներուն, այսինքն՝ Տիխոնովի եւ Բայբա-կովի պարզածներուն միջեւ, նուազագոյ-նի եւ առաւելագոյնի տարբերութիւններ կան: Պետպլանի նախագահը հրապարակ դրած է ծրագիրին նուազագոյն ցուցա-նիշները՝ կարեւորագոյն ճիւղերուն հա-մար: Անտեսած է վարչապետին առաւե-լագոյն առաջադրութիւնները: Օրինակ՝ արդիւնաբերութեան աճ՝ Ա. եւ Բ. երես-ներով, աշխատավարձի յաւելում բան-ուորներու, պաշտօնեաներու եւ կոլըմն-տեսականներու, բնակչութեան անձ գը-լուխ սահմանուած ռեալ եկամուտներ եւ-այլն: Ցուցանիշերու նուազագոյնի սահ-մանումը, բնականաբար, կապ ունի ըն-թացիկ տարուան համար արձանագրը-ուած եւ նախատեսուած անյաջողութիւն-ներուն հետ:

Ազգութիւններու Խորհուրդին խօսք ա-ռած եւ Հայաստանի համար կարեւոր նկատուած կարգ մը հարցեր արծարծած է վարչապետ Ֆ. Սարգսեան, իրրեւ դե-պուտատ Երեւանի 26 Կոմխաներու ընտրական շրջանի, օկրուգ, ինչպէս կ'ը-սեն հոն:

Վարչապետը ընդգծելէ ետք ներկայ հնգամեակին համար ճշդուած ցուցանի-շերուն արժէքը. – ազգային եկամուտի, արդիւնաբերութեան 31–ական տոկոսի աճ, գիւղատնտեսական արտադրութիւնը 11 տոկոսի յաւելում, – ճշդած է Հայաս-տանի պայմաններուն յարմարող տնտե-սական քաղաքականութեան բնոյթը: Այն է զարկ տալ քիչ մետաղ – հանքանիւթ, քիչ վառելանիւթ սպառող ճիւղերուն ար-դիւնաբերութեան՝ ռատիօթեքնիք, է-լեկտրոնիք, թեթեւ եւ սնունդի արդիւ-նաբերութիւնները եւայլն: Ապա նկատել տուած է հիմնական կէտ մը. վերաքըն-նութեան ենթարկել յառաջիկայ տար-ուան արդիւնաբերութեան արտադրու-թեան աճին թափը, հաշուի առնելով ըն-թացիկ տարուան արդիւնքները: Որով-հետեւ, այն ինչ որ սահմանուած է Հա-յաստանի համար, միութենական միջի-նէն 4,7 տոկոս պակաս է: Այսկա չի հա-մապատասխաներ Հայաստանի կարե-ւորութիւններուն, որոնք չատ աւելի են: Այլ խօսքով փափաքած է, որ Հայաստա-նի համար առաւել բարձր ցուցանիշեր դրուին, քանի ասոնց իրագործումին հնարաւորութիւնները կան:

Երկրորդ հարց: Էլեկտրաշէն – վառելա-նիւթ:

– Մենք ՍՍՀՄ Պետպլանին կը խնդ-րէինք մէկ անգամ եւս ճնճղուկի առնել տուեալ հարցը եւ հնարաւորութիւններ գտնել արդիւնաբերութեան արտադրու-թեան ծաւալի աճի տեմպերը համապա-տասխանացնելու Հանրապետութեան ռեալ հնարաւորութիւններին:

1979–ին աւարտած է Հայաստանի հիւ-լէական էլեկտրակայանի առաջին բաժնին շինութիւնը, որ զգալի կերպով բարելա-ւած է նաեւ Անդրկովկասի վառելանիւ-թին հաշուեկշիռին պատկերը: Անցեալ տարի Հայաստանի արտադրած ջերմային էլեկտրաշէին չուրջ 40 տոկոսը ապահով-ուած է հիւլէական էլեկտրակայանին մի-ջոցով: Այս ճամբով 1,5 միլիոն թոնի նուազում արձանագրուած է, այն ալ տարեկան հաշուով, մազութի ներածու-մին մէջ: Արդ, հաշուի առնելով 12–րդ հնգամեակը սկզբից սպասուող էլեկտը-բաէներգիայի դեֆիցիտը ծածկելու, ինչպէս նաեւ երեւան բաղաքի ջերմամա-տակարարման պրոբլեմը լուծելու համար էներգետիկ կարողութիւնները մեծացը-նելու անհրաժեշտութիւնը, ծայրայեղօ-րէն կարեւոր է Հայաստանի ատոմային էլեկտրակայանի ընդլայնումը»: Ասիկա հրամայական անհրաժեշտութիւն է, երբ նկատի առնուին Հանրապետութեան ա-ճեալ վառելանիւթին պահանջները եւ երկաթուղիներու ցանցին սահմանափակ կարելիութիւնները փոխադրութեանց մասով:

Ակադ. Վ. Համբարձումեան, իր կար-ծիքին եւ այս անգամ Միութեան Խորհուր-դի նիստին, նոյն հարցը մէջտեղ դրած է չեչոտելով, թէ Հայաստանի նման վառե-լանիւթի աղբիւրներ չունեցող Հանրա-պետութեան մը համար հիւլէական էլեկ-տրակայանը խիստ անհրաժեշտ է: Տըն-տեսութեան ապագայ զարգացումը մեծ *աստիճանով կապուած է այս իրողու-թեան հետ: Ուստի հրատապ հարց է հիւ-լէական էլեկտրակայանին երկրորդ մաս-նակէտին, բաժինին շինութեան ապահո-վումը: Ուսումնասիրութիւնները ցոյց տուած են, թէ Հայաստան ունի բոլոր տուեալները՝ մասնագէտ, աշխատող ձեռք, հաղորդակցութիւն եւ թեքնիք, այս ծրագիրը իրագործելու հա-մար կարճ ժամանակամիջոցի մէջ:*

– Ուստի մենք ՍՍՀՄ Պետպլանին խնդ-րում ենք բննարկել այդ հարցը եւ ընդու-նել վերջնական որոշում»:

Երրորդ հարց: Կազի կայուն մատա-կարարում:

Հայաստանի վարչապետը յիշեցուցած է, թէ կազի անկայուն մատակարարումը իր բացասական հետեւանքները կը ձգէ, յատկապէս ձմեռ եղանակին, ճարտա-րարուեստին եւ բնակչութեան կեդրոնա-կան ջեռուցումին վրայ: (Յիշեցնենք կա-տարուած հաստատումները՝ գործատու-ներ օրեր – չաբաթներ կը մնան փակ կամ կիսատ արտադրութեան կարելիութիւն – ներով, բնակարանները մեծ չափով չեն ապահովուիր ջերմութեամբ: Այս եւ այլ կէտեր մատնանշուած են յաճախ: Խորհ. Միութեան Գերագոյն Խորհուրդին մէջ եւս այս հարցը արծարծուած է անցեա-լին, օրինակ դեպուտատ Լ. Սահակեանի կողմէ):

Վարչապետը խնդրած է, որ Պետպլանը նկատի առնելով այս բացայայտ իրողու-թիւնները, արագացնի 1982–ի վերջին ա-միներուն համար նախատեսուած Մազ-դոկ – Կազի – Մագոմէդ 680 քիլոմեթը կազատարին շինութիւնը եւ ապահովէ ա-րագ կերպով Ելախա – Նախիջեւան – Ե-րեւան համապատասխան պիծին ամրող-ջացումը:

Զորրորդ հարց: Սեւանի բնական ազ-բիւրներու պահպանում: Այս իմաստով թուենք, իրրեւ արդէն իսկ ատենին «Յառաջ»ի մէջ արձանագրուած մանրա-մասնութիւն, թէ Հայաստանի Համայ-նավար կուսակցութեան Կոմիտէին եւ կառավարութեան 1977 Ապրիլի որոշու-մին հիման վրայ, Խորհ. Միութեան հա-մապատասխան մարմինները 1978 Նոյեմ-բերին վաւերացուցած էին այդ ծրագի-րը: Յիշեցնենք գլխաւոր կէտերը. – Լի-ճին մակերեսին պահպանումը ջինջ եւ մաքուր ջուրով, շրջապատին անտառա-պատումը, կենդանական եւ բուսական աշխարհներուն կարեւոր տեսակներուն բազմացումը, օրինակ՝ Իշխան ձուկը եւ, վերջապէս, Հայաստանի համար այնքան կենսական նկատուած միջոցառումը՝ Սեւան իր շրջապատով վերածել ազգա-յին գրօսայդիի:

Արդ, վարչապետին հաստատումով այդ ծրագիրին իրագործումին ձգտող շարք մը ձեռնարկներ՝ նախագիծեր, շինու-թիւններ եւայլն, չեն իրականացուիր կամ ասոնց իրագործումը կը ձգձգուի ժամա-նակի եւ նիւթականի սահմանափակ մի-ջոցներու հայթայթումով:

– Խնդրում ենք յանձնարարել, որ հա-*մապատասխան մինիստրութիւնների եւ գերատեչութիւնների պլանները խստեցուեն անհրաժեշտ միջոցներ ժա-մանակին լուծելու քննութեան այնպիսի եզակի պարագայի պահպանման խնդիրնե-րը, ինչպիսին է Սեւանայ լիճը:*

Հինգերորդ հարց: Պայքար օդի ապա-կանութեան դէմ: Մրազիրներուն մէջ կան շրջապատը իրրեւ մթնոլորտ եւ բը-նութիւն մաքուր վիճակի վերածելու խնդիրը: Ասիկա չատ կարեւոր է յատկա-պէս Երեւանի համար: Ուրեմն՝ կրկին խնդրանք վարչապետին կողմէ, որպէսզի կեդրոնական մարմինները յատուկ ու-շադրութիւն դարձնեն այս հարցին վը-րայ, համապատասխան յատկացումներով եւ կարգադրութիւններով:

Վեցերորդ հարց: Բնակարան: Ներկա-յիս, քաղաքաբնակ իւրաքանչիւր անձի հաշուով, Հայաստան զգալի կերպով եւս կը մնայ միութենական ընդհանուր ցու-ցանիշէն: Խօսքը՝ «բնակարանի ապահով-ուածութեան» մասին է: Այս շրջափակին մէջ, ինչպէս յայտարարած է վարչապե-տը՝ «ծայրայեղօրէն անբաւարար վիճա-կում է գոյութիւն ունեցող պետական պլանային փոնդը, որի մէջ զգալի տե-սակարար կշիռ են կազմում անյապաղ բանդման ենթակայ վթարային ու խար-խուլ բնակելի տները: Էլ աւելի վատ վի-ճակում է գտնւում անհատական բնակա-րանային փոնդը»: Արդ, այն պիւտճէին, որ կը յատկացուի 1988 – 1985–ի համար, 27 տոկոսով պակաս է Հայաստանի կա-ռավարութեան սահմանած ցուցանիշէն: Իրաց այս վիճակին մէջ, 0,3 քառակուսի մեթրի նուազում մը պիտի արձանագրուի «բաղաքային մէկ բնակչի՝ բնակարանով միջին ապահովուածութեան» ուղղու-թեամբ: «Որով խնդրում ենք Հանրապե-տական ենթակայութեան տնտեսութեան գծով յիշեալ տարիների համար պետա-կան կապիտալ ներդրումները պահպանել 1980 թուականի փաստական կատարման մակարդակով»:

Յիշեցնենք, թէ Ա. Կիրակոսեան 1981 Յունիսին, Խորհ. Միութեան Գերագոյն Խորհուրդի հինգերորդ նստաշրջանի ամ-պիոնէն նոյն այժմէական հարցը արծար-ծած էր: Յայտարարած էր, թէ հակա-ռակ շինարարութեան մեծ թափին, բը-նակչութիւնը «բնակարանով ապահովելը դեռեւս մնում է մեր Հանրապետութեան սուր պրոբլեմներից մէկը»: Յիշեցուցած էր, թէ մինչ մէջինը Խորհ. Միութեան մէջ անձ գլուխ հաշուով 12,9 քառակու-սի մեթր է, ապրին Հայաստանի մէջ 10,9 է: Աւելցուցած էր, թէ Երեւան, Լենինա-կան եւ Կիրովական դեռ կան քանդուելու սահմանուած ամբողջական թաղեր: Մենք, եզրակացուցած էր ան, յուսով ենք, որ ՍՍՀՄ Պետպլանը եւ միութենա-կան միւս մարմինները հաշուի կ'առնեն այս հանգամանքները եւ Հանրապետու-թեանը անհրաժեշտ օգնութիւն ցոյց կը տան բնակարանային պրոբլեմի լուծման գործում»:

Ակադ. Վ. Համբարձումեան, Միու-թեան Խորհուրդի նիստին, Հայաստանի հիւլէական էլեկտրակայանին ընդլայ-

---

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

«ՎԻԿՏՈՐԻԱՅԻ» ԱՐԿԱԾՆԵՐԸ

ԳԱՐԵԳԻՆ ԲԷՍ

– Դա՛,– ծոր տուեց Զուբարը, դնայ, նստեց տեղը եւ, փոքր լռութիւնից յե-տոյ, սկսեց խօսել: – Լաւ բան չստաց-ուեց, ի հարկէ, Քրիստ Ջան: Բայց եթէ իմանաս, թէ ես հոգեպէս ինչքա՛ն եմ տանջուել այս ընթացքում, երեւի ներես ինձ: Քո՝ Ալարան վերադառնալուց յե-տոյ, վէպը վերցրի տուն տանեմ, որ այնտեղ հանգիստ կարդամ: Ճանապարհ – հին մտայ «Խորհրդային Հայաստան». խմբագիրը խնդրել էր ծանօթանալ գը-րականութեան մասին գրուած մի յօդ-ուածի: Նա ինձ բաժին ուղարկեց. յօդ-ուածն այնտեղ էր: Բաժնում «Վիկտո-րիաւ» գնելով պատուհանի դոպին եղած նոյնանման թղթապանակների կողքին, *նստեցի, ձեռքս առայ յօդուածը: Կար-գացի, ինչ հարկաւոր էր՝ ասացի բաժնի վարիչին ու, վէպը մոռացած,– մի գործ չի, երկու գործ չի, որ մարդու ուշքն իր վրայ լինի,– գնացի տուն: Մի քանի օր անց, նոր միայն յիշեցի քեզ: Ցիշեցի, ու խմբագրութիւնը մտքիցս հանած, ա-սացի, չէ՛, կարդամ տղայի գրածը: Հի-մի, արի տես, ձեռագիրդ չգտայ: Տունս տակնուվրայ տուի. չկայ ու չկայ: Միու-թիւնում էլ առանձնասենեակս տակնու-վրայ տուի: Այստեղ էլ չկար ու չկար: Չմտացայ անելիքս: Գարեգինին խնդրե-ցի՝ ամէն ինչ անել, մենակ թէ ես ու դու դէմ առ դէմ չհանդիպենք, տեսնենք վերջը ինչ կը լինի: Դու գնացիր, սկըս-ուեց իմ տանջանքը. այս ի՞նչ արիր, Զուբար: Մէկ էլ, յանկարծ, «Խորհրդա-յին»ից զանգահարում են. ընկեր Զուբար «Վիկտորիա» անունով մի ձեռագիր վէպ կայ խմբագրութիւնում, չգիտենք ի՞նչ – պէս է յայտնուել մեզ մօտ, ի՞նչ անենք: Ամէն ինչ միտս ընկաւ եւ ուրախութի-նից քիչ մնաց ինձ կորցնէի: Վազեցի, վերցրի թղթապանակդ եւ՝ ուղիղ տուն: Այդ օրը Միութիւն չեկայ. ինձ՝ դըր-ուածքդ կարդալուն տուի: Վերջացրի ըն-թերցումը, սիրտս լցուեց հրճուանքով, մոռացութեանս պատճառով տես թէ ի՛նչ վէպից պիտի զրկուէինք: Բայց խիղճս չհանգստացաւ. արածս բանի նման չէր, *եւ ինչպէս պիտի քաւէի մեղքս: Զուբար, ասացի ինքս ինձ, արի ու խմբագրիր այդ գործը: Խմբագրեցի, ոնց որ հարկն էր: Խիղճս էլի չհանգստացաւ: Կրկին դար-ձայ ինքս ինձ. արի մեքենագրել տուր այն եւ մէկի փոխարէն՝ երկու օրինակ: Դա էլ արեցի, մեքենագրածն էլ նորից կարդացի՝ սխալներն ուղղելու նպատա-կով: Խիղճս էլի մնաց նոյն մեղաւո-րը: Զուբար, նորից դիմեցի ինքս ինձ, արի հիմի էլ գրախօսական գրիր հրա-տարակչութեան համար. ընկերներ, այս-պէս ու այսպէս, պատրաստի վէպ եմ դնում ձեր առաջ, կարդացէք եւ, առանց ժամանակ կորցնելու, ուղարկէք տպա-գըրութեան: Դա էլ որ արեցի, տեսայ, որ խիղճս քիչ հանգստացաւ:*

Թափալեանի տխրութի՛ւնն էլ անցաւ, կարծես, յոդնածութի՛ւնն էլ: Դէմքը փայլեց. երկու ամիս չարչարուել էր, ճիշդ էր, բայց գրած վէպը Զուբը չէր ընկել:

Զուբարի տրամադրութիւնն էլ տեղն ընկաւ: Դարակից հանեց երկու հաստա-փոր թղթապանակ եւ դրեց գրասեղանին:

– *Հիմա, սիրելի Քրիստ,– ասաց,– որոնք կ'ուղարկեմ Պետհրատ. գուցէ մէկը իրենք են կարդում, միւսը՝ ուրիշին տա-*

լիս: Թէպէտ, գիտեմ, Զարենցին յայտնի է, որ Եղիա Զուբարը իր կարծիքը էժան ծախողներից չէ:

Թափալեանը մի թեթեւ վեր թռաւ տեղից:

– *Չի՞ լինի, ընկեր Զուբար,– քաշուե-լով խօսեց նա,– որ տաք՝ ես տանեմ:*

Զուբարը նայեց նրան, հասկացաւ նրա միտքը եւ քահ – քահ ծիծաղեց:

– *Վախնում ես, որ եղած պատմու-թիւնը նորի՞ց կրկնուի,– ծիծաղի մէջից խօսեց նա: – Մի՛ վախենայ. չի՛ կրկնուի: Խնդրեմ, վերցրու, ինքդ տար:*

Քրիստափոր Թափալեանն ամուր սեղ-մեց Եղիա Զուբարի ձեռքը, չնորհակա-լութիւն յայտնեց նրան եւ, երեք հաս-տափոր թղթապանակ թեւի տակ, վըս-տահ քայլերով թողեց Գրողների Միու-թեան նախագահ Եղիա Զուբարի առանձ-նասենեակը:

(Շար. 4 եւ վերջ)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԱՅՍԱՅԻ ՊԱՐԶ

28-ՐԴ ՏՈՒՓԱՆ. ՄԱՅԻՍԻ 29-ԻՆ

ԱՅՍՕՐ ՄԻԱՅՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԱՅՍԱՅԻ ՄԱՐԶԱԴԱՇՏԸ ԿԱՆՑԿԱՑՆԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԻԿՆԵՐԻ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹՅԱՄԲ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄԵԾ ԽԱՂԵՐ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՆՐԱՀԱՎԱՔՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՆՐԱՀԱՎԱՔՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՎԱԾ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԱՅՍԱՅԻ ՄԱՐԶԱԴԱՇՏԸ ԿԱՆՑԿԱՑՆԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԻԿՆԵՐԻ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹՅԱՄԲ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄԵԾ ԽԱՂԵՐ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՆՐԱՀԱՎԱՔՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՎԱԾ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԱՅՍԱՅԻ ՄԱՐԶԱԴԱՇՏԸ ԿԱՆՑԿԱՑՆԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԻԿՆԵՐԻ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹՅԱՄԲ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄԵԾ ԽԱՂԵՐ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

ՆՈՒՎԱՃ ՀԱՂԹԱՀԱՐ

= ՀԱՅԱՍՏԱՆ =

ՄԱՐԶԱՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐ ՈՒ ՀԱՂԹԱՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԱՅՍԱՅԻ ՄԱՐԶԱԴԱՇՏԸ ԿԱՆՑԿԱՑՆԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԻԿՆԵՐԻ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹՅԱՄԲ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄԵԾ ԽԱՂԵՐ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԱՅՍԱՅԻ ՄԱՐԶԱԴԱՇՏԸ ԿԱՆՑԿԱՑՆԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԻԿՆԵՐԻ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹՅԱՄԲ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄԵԾ ԽԱՂԵՐ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՂԹԱՀԱՐՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՎԱԾ

Տէր եւ Տիկին Տիրան Կիւրեղեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մասիս Կիւրեղեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սմբատ Եայլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Երէցեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Աբամ Կիւրեղեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վարդան Պէզիքեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Սրբուհի Աչճեան եւ զաւակները, Պ. Հրանդ Ակոնայեան եւ զաւակները եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները սրտի խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ – մօր, քրոջ, մօրաքրոջ, հարսին, խնամիին, սանուհիին եւ ազգականին՝

Այրի Տիկին ԱՐԱՔՍԻ ԿԻՒՐԵՂԵԱՆԻ
(ծնեալ Թոսունեան)

մահը, որ պատահեցաւ Դեկտ. 5-ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Շաբաթ, Դեկտ. 9, ժամը 15-ին Նոժան – սիւր – Մառնի դերեզմանատունը:

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻԻՆ

ԲԱԺԱԿԻ ՊԱՀ

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆՑԻՆԵՐՈՒ

Աւանդական ԲԱԺԱԿԻ ՕՐԸ այս տարի եւս տեղի կ'ունենայ

կիրակի, Դեկտ. 13, ժամը 13-ին, Եան'ց Դլէօպլ սրահին մէջ. –

5, Avenue Reille - 75014 Paris

– ԲԱԺԱԿԻ ՊԱՀ – 13·30

ՃԱՇԱԳԻՆ 80 Ֆ·

Կը խնդրուի կանխաւ ապահովել տեղանները, մինչեւ Դեկտեմբեր 10, հետեւեալով՝–

ՄԱՌԱՆ Հաստատութիւն 535· 85· 26

ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆ 985· 36· 53

ՃԷՋՎԷՃԵԱՆ (փոսթ 15) 236· 54· 48

DÉCEMBRE 1981

au Centre Culturel N. FRINGHIAN
6, Ave. Bourgain - Issy-les-Moulineaux

JEUDI, 10 DECEMBRE
à 20 h. 30

Projection - Débat

— « ARMENIE 1900 »
de JACQUES KEBADIAN
(Film presenté en Novembre 1981, au Festival de Grenoble)

— « 24 HEURES DE LA VIE D'UN EDITEUR ARMENIEN: JEAN - CLAUDE KEBABDJIAN

VENDREDI, 18 DECEMBRE
à 18 h. jusqu'à Mercredi 24 Décembre
— Exposition:
Graphismes et écritures «LA TERRE»
de JEAN - PIERRE SEFERIAN
et YERICHE DJERGAIAN

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Լիոնի Ս· Ցակոբ Եկեղեցւոյ վարչութիւնը, կը ծանուցանէ թէ՝ կիրակի, Դեկտեմբեր 13-ին, Ս· Ցակոբայ տօնին եւ Եկեղեցւոյս անուանակոչութեան առթիւ, հանդիսաւոր Պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ՎՐԴ· ՋԱՓԱՐԵԱՆ

Ճաւարտ պատարագի կը կատարուի Մատաղօրհնութիւն: Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարէ՝ Եկեղեցւոյս «ԿՈՄԻՏԱՍ» Երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Պր· Ցովհաննէս Պէրպէրեանի:

Սիրով կը հրաւիրուին Լիոնի եւ շրջանի Հայութիւնը, ներկայ գտնուելու սոյն արարողութեանց:

×

ՃԱՇ

Ժամը 12·30-ին, Ազգ· Տան սրահին մէջ, ժողովրդական ճաշ, ի պատիւ՝ «ԿՈՄԻՏԱՍ» Երգչախումբի անդամներուն: Մասնակցիլ փափաքողները կրնան արձանագրուիլ եկեղեցւոյ Դիւանատունը: Ճաշագին՝ 70 Ֆ·:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Անիէռ - Պուա-Ֆօլմալի մասնաճիւղը, ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները – ընկերուհիները, Հինգշաբթի, Դեկտեմբեր 10, ժամը 20·30-ին՝
CENTRE CULTUREL
Rue Robert Lavergne -- Asnières

LA CAPPADOCE

REVEILLONS
DANS UNE AMBIANCE GAIE DE NOEL
Le 24 DÉCEMBRE

BERNARD DEDEDJIAN
ANIMERA
LA DERNIÉRE NUIT DE L'ANNÉE
Le 31 DÉCEMBRE

RESERVEZ VOS TABLES!

67bis, QUAI BLANQUI, ALFORTVILLE 94140

tél. 375.05.30

RESERVEZ VOTRE SOIREE
DU 13 MARS
AU CHATEAU DES FLEURS
MARSEILLE

ՊՈՒԼՎ· OSSO — Ս· ՑԱԿՈԲ
ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ
ԵՒ ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ
Ս· ՑԱԿՈԲԻ ՏՕՆԻՆ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 13-ին, Պուլվար-Օսոյի Հայոց Եկեղեցւոյ պաշտօնեայ՝ Ս· Ցակոբ Մծբնացիի տօնին առթիւ, հանդիսաւոր Պատարագ կը մատուցուի եւ յաւարտ Պատարագի՝ Մատաղօրհնութիւն կը կատարուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ Թաղիս Հոգեւոր Հովիւ՝
ՆՇԱՆ ՔՀՆԳ· ԳՈՒՑՈՒՄՃԵԱՆ

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐՈՒՆ
ՁԵՐ ՀԱՐԱՁԱՏՆԵՐՈՒՆ, ՁԵՐ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ

ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍԻ ԵՐԳԱՑԱՆԿԸ

ԿՈՄԻՏԱՍ-Ի

ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ԴԵՂՋՈՒԿ ԵՐԳԵՐՆ ՈՒ ՊԱՐԵՐԳՆԵՐԸ

իրենց մասնակցութիւնը բերած են՝
ՍՕՆԻԱ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ (մեծծօ), ՍԻՒԶԱՆՆԱ ՄԻԼՏՈՆԵԱՆ (տաւիղ)
ՌՕԼՆԷ ՄԱՍԻՍ (պարիթօն)

ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳԱԽՈՒՄԲԸ
Իր մեներգողներով՝ ԹԷՐԷԶ ՓԷՂԷեեան (ալթօ), Մկրտիչ Պօղոսեան եւ Ռըպէ Մարթայեան (թէնօր)
ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

En vente: Auprès des membres de la Chorale SIPAN — KOMITAS
Ainsi que:
Librairie Orientale, H. SAMUELIAN, 51, *Rue Mr. le Prince*, *Paris* 6e - 326.88.65
Librairie PALOUYAN, 9, *Rue de Trévise Paris* 9e - 523.24.97
Maison de la Culture Arménienne, 17, *Rue Bleue*, *Paris* 9e - 824.63.89
Maison de la Culture Arménienne, 9, *Rue de Madrid*, 94140, *Alfortville* - 376.55.89
Alimentation NIGOGHOSSIAN, 121, *Av.H. Barbusse*, 95400, *Arnouville* - 985.04.46
Télé - Condorcet, 175, *Av. Jean-Jaurès*, 92140, *Clamart* - 642.56. 17
Maison de la Culture Arménienne, 12, *Rue St. Bazile*, 13001, *Marseille* - 50.15.09
Maison de la Culture Arménienne, 15, *Rue du 24 Avril* 1915, 69150 - *Décines* 49. 42. 97
Tissus André SEMERDJIAN, 53, *Rue Mavier de Montjeau* - 26000, *Valence*
Maison de la Culture Arménienne, 32, *Rue Pourpery* - 26500, *Bourg-les-Valence*
Maison Massis HOES - Mr. TACHDJIAN, 7, *Bd. de la Libération* - 26100, *Romans*
Librairie MASSIS - Mme. MARDIROSSIAN, 70, *Cours Berriat*, 38000, *Grenoble* 87. 45. 61

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԾ ԵՆ՝

1) Manuel Pratique d'Arménien Occidental

265 էջ, գիր և առաքման ծախքը 87 Ֆ·

—×—

2) Mon Premier Livre d'Arménien

122 էջ, գիր և առաքման ծախքը 65 Ֆ·

Դիմել՝–

— M. MINASSIAN
108, Rue de Genève
74240, Gaillard — FRANCE
վճարումը չէֆով:

— LIBRAIRIE ORIENTALE
H. Samuelian
51, Rue Monsieur - le - Prince
75006 - PARIS

ARMÉNIE

Départ de PARIS, LYON et MARSEILLE

JOUR DE L'AN ET NOEL
à Erévan

DU 26 DÉCEMBRE AU 8 JANVIER

Renseignements et Inscriptions:

A PARIS:
LEVON BAGHDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
tél. 261 - 51 - 13
M° Pyramides

A LYON:
VAROUJAN SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 — LYON
Tél.: (7) 860. 13. 66

A MARSEILLE:
JACQUES CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 — Marseille
Té.: (91) 95. 90. 12

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տան յանձնախումբը, շնորհակալութեամբ ստացած է Նախուէն Պիւլիւքեան, կարօ Մխքճեան 500-ական, Տիկին Ալիս Գարաճեան, Պետիկ Քէնաէրեան, Աշոտ Ատէլխանոփ 200-ական, Ժան Խորշեան (Փարիզ) 100 Ֆ·:

×

Վալանսի Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը, շնորհակալութեամբ ստացած է, փոխան ծաղիկի, Գէորգ Քիրէճեանի մահուան առթիւ՝– Տէր եւ Տիկին Գաբրիէլ Սինաբեան, Տէր եւ Տիկին Շաւարշ Ալեքսանեան, Տէր եւ Տիկին Ժան – Փօլ Գալուստեան, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Ճերանեան, Տէր եւ Տիկին Մամբրէ Սէմէրճեան, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Կէվիկեան, Տէր եւ Տիկին Մուշեղ Ճերանեան, Տէր եւ Տիկին Մարտիկ Մուգուարեան, Տէր եւ Տիկին Փիէռ Գալագճեան, Օր· Ֆրանսուազ Մուգուարեան, Պր· Պօյաճեան 100-ական, Տէր եւ Տիկին Խաչերեան եւ Պր· Մուկի, Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Սարգիսեան, Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Գիզիրճեան, Տէր եւ Տիկին Մատթէոս Մաքսուտեան, Տիկին Կալըճեան (Լիոն) 50-ական, Տէր եւ Տիկին Արսէն Տէր – Սարգիսեան 30 Ֆ·:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սամուէլ – Մուրատեան Վարժարանը, շնորհակալութեամբ ստացած է 200 Ֆ· Պր· Կ· Լօմէրեանէ:

×

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը, շնորհակալութեամբ ստացած է Անդրանիկ Մակարեանէ (Ալզաս), Վարդան Մամիկոնեանի մէկ որմնանկարը, ձեռամբ՝ Վեհանոյշ Կէտիկեանի:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ
Ի ՆՊԱՍՏ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

–Նահապետ Նահապետեանի մահուան առթիւ՝– Տէր և Տիկին Ժօ Ցովսէփեան 200, Տէր եւ Տիկին Վահրամ Ճառայեան, Տէր եւ Տիկին Տագէս Օհանեան, Տէր եւ Տիկին Զաւէն Մխլոնեան, Տէր եւ Տիկին Հայկ Պօղոսեան, Տէր եւ Տիկին Կարօ Ցովսէփեան 100-ական Ֆ·:

– Զապէլ Ցովհաննէսեանի յիշատակին. Շալճեան ընտ· 50 Ֆ·:

– Վերոն Ճամճեանի մահուան առթիւ՝– Տէր եւ Տիկին Հրանդ Ճանիկեան 100, Շալճեան ընտ· 50 Ֆ·:

– Գրիգորեան գերդաստանի յիշատակին Տիկին Թագուհի Գրիգորեան 200 Ֆ·:

– Խաչիկ Ուճաճեանի մահուան առթիւ՝– Եղիա Դաւիթեան 50 Ֆ·:

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՀԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՀԱՐԱՒԱՅԻ ՕՐ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
9
MERCREDI
9 DÉCEMBRE
1981

LE NUMERO 2 F. 50

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ՝ 180 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 400 Ֆ. - Հատը՝ 2 Ֆ. 50

57ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.057

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

57e ANNÉE — No 15 057

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԱԽԱՐՈՎԻ ի նպաստ ցոյցը ինքնաթիռ բնոյթ առաւ Փարիզի մէջ, ուր երկու – շաբթի գիշեր հսկում իսկ կատարուեցաւ խորհրդային դեսպանատան դիմաց: Հարիւր հոգիէն աւելի է ատոնց թիւը, եւ երեքշաբթի առաւօ դեռ ցոյցը կը շարունակուէր փոխն ի փոխ, մասնակցողները կ'երթային կուգային: Նոյն առաւօն Սախարովի հարսը վիզաներու կը բաժնեկակը կանչուած էր եւ յոյս կար, որ այս անգամ Ամերիկա գաղթելու արտօնութիւն տրուէր:

ԳԵՐՄԱՆԻԱ. գործազրկութեան դէմ պայքարելու համար սկսած է կազմակերպել օտար աշխատաւորներու գաղթին բացարձակ արգիլումը: Ձմրան վերջ, երկու միլիոնի կը հասնի գործազուրկերու թիւը արեւմտեան Գերմանիա եւ առաջին առթիւ Պոնի կառավարութիւնը արգիլեց օտար աշխատաւորներու ընտանիքներու գալը: Ներկայիս 1,9 միլիոն օտար աշխատաւոր կայ, որոնց 540 հազարը՝ Թուրք, 367 հազար Եուկոսլաւ, 300 հազար Իտալացի, 140 հազար Պոյն: Անոնք որոնք դեռ չէին բերած իրենց ընտանիքները այլեւս չեն կրնար:

ԼԻԲԻԱԿԱՆ օդանաւ մը «առեւանդուեցաւ» երկուշաբթի գիշեր երեք լիբանանի օդահէններու կողմէ, որոնք կը պահանջեն իմամ Մուսա Սաադրը, որու հետքը կորսուած է, քանի մը տարիէ, այն օրէն երբ Ժողովի մը կը մասնակցէր Տրիպոլիս: Մուսա Սաադր Լիբանանի շիներու կրօնապետն էր: Օդանաւը նախ Պէյրութ իջած է (օդակայանը՝ արեւմտեան Պէյրութ) ուրկէ երկու ուրիշ օդահէն եւս օդանաւ բարձրացած են եւ օդանաւը մեկնած է: երեքշաբթի առաւօ ժամը 10–ի չուրջ, Աթէնք էր: Օդանաւին մէջ 45 պատանդ: Լիպիեցի էդուարդզի այս պոյիկը Ցիւրիխէն Տրիպոլիս կ'երթար երբ պարտաւորուեցաւ ճամբան փոխել Իտալիոյ վրայ եւ օդչուն հրահանգ բացայայտ Պէյրութ երթալու:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ընդդիմութիւնը քաղաքական նոր չարժումի մը ծնունդ տուած է՝ Սոլիտարիթէ է Լիպէռթէ, ուր կ'երեւին դանազան անուններ, ինչպէս՝ Շառլ Փասքուա, Ալեն Սոնիէ – Սէյթէ, Իվոն Պուրժ, ժաք Մեռըսէն, ժաք Տոմինաթի եւլն.: Այլ խօսքով դէմքեր կան թէ Շիրաքի Հ. Հ. Հ.էն եւ թէ Լըքանիւէի Իւ – Տէ – Նֆ–էն: Մեւս կողմէ, Փարիզի քաղաքապետը ձայնասիւռի կայան մըն ալ հիմնած է՝ ռատիօ Թուռ – էյֆէլ:

ԿԱԶԱՑԻ զրաւեալ շրջանին մէջ 16 տարու պաղեստինցի մը սպաննուած է իսրայելեան զինեալ ուժերուն կողմէ: Ցոյցի մը ընթացքին է, բողոքելու համար իսրայելեան զրաւման դէմ, որ միջադէպեր ծագած են եւ մեռած երիտասարդէն զատ չորս ուրիշներ ալ վիրաւորուած են:

«ԻՄԱՆԻԹ»էն պաշտօնազրկուած են 16 լրագրողներ, որոնցմէ ութը՝ բողոք մը ստորագրած են, առարկելով թէ իրենց պաշտօնազրկումը քաղաքական բը – նոյթ ունի եւ հետեւանք է Ֆիզպէնի տեսակէտներու պաշտպանութեան:

ԹՈՒՐՔԻՈՑ Տիսֆ յառաջդիմական (համայնավարամիտ) սենոթքայի 52 պեկավարներուն դէմ մահապատիժ պահանջած է Պոլսոյ զինուորական Ատեանը: Ամբաստանութիւնն է՝ «փորձած են տապալել սահմանադրական վարչակարգը ցոյցեր եւ գործադուլներ կազմակերպելով 1980 Սեպտ. 12–էն առաջ»:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵԹԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ԴԵԿՏ. 1 – 3)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ ԼԵՆԻՆԳՐԱԴԻ ՄԷՋ

Լենինգրադի ազգագրութեան թանգարանին մէջ բացուած է Հայաստանի նուիրուած ցուցահանդէս մը, ուր ներկայացուած են կիրառական արուեստի առարկաներ, լուսանկարներ՝ որոնք կը պատկերացնեն հայ ժողովուրդի կեանքը, մշակոյթի եւ դիւտութեան մարզերու մէջ արձանագրած նուաճումները:

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲՈՒՍԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԻ «ԿԱՐՄԻՐ ՄԱՏԵԱՆ»Ի ԱՇԽԱՏԱՆՔԸ ԱԻԱՐՏԱԾ

Հայաստանի Ակադեմիայի Բուսաբանութեան Հիմնարկի մասնագէտները աւարտած են բուսական աշխարհի «Կարմիր Մատեան»ի աշխատանքը: Մատեանը կ'ընդգրկէ պահպանութեան կարիք ունեցող աւելի քան 400 տեսակ բոյսեր: Հայաստանի բուսական աշխարհը չատ հարուստ է. կան մինչեւ 3200 տեսակ բոյսեր: Մատեանին մէջ տրուած են իւրաքանչիւր տեսակին մանրամասն նկարագրութիւնը, անոր զարգացման յատկանիշերը: Յատուկ ուշադրութիւն դարձուցած են մշակովի բոյսերու՝ ցորենի, տարեկանի, ոլոռի, անհետացող վայրի տեսակներուն: Այդ տուեալները գործնական նշանակութիւն ունին սերմնաբոյծներու համար: Ամէն զատ, վայրի բուսական աշխարհի կարգ մը տեսակներ անհրաժեշտ են դեղօրայք ստանալու համար:

×

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՎԻՊԱԿՆԵՐՈՒ ՌՈՒՍԵՐԷՆ ՀԱՒԱՔԱԾՈՆ ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԾ

Մոսկուայի «Ժուդոժեստվեննայա Լիտերատուրա» («Գեղարուեստական Գրականութիւն») հրատարակչականը 75 հազար տպաքանակով լոյս ընծայած է հայ գրողներու վիպակներէն ընդարձակ հատորածոյ մը: Գիրքին մէջ առնուած են Հրաչեայ Քոչարի «Նահապետ», Սերօ Խանզադեանի օմարաւ եմ, ջուր բերէք», Մկրտիչ Շաթիրեանի «Երաժշտախումբը», Ստեփան Ալաջալեանի «Ապառաժներն արտասուել դիտեն», Աղասի Այվազեանի «Եռանկիւնի», Վարդգէս Պետրոսեանի «Վերջին ուսուցիչը», Հրանտ Մաթեւոսեանի «Մայրը պնուտ է ամուսնացնելու որդուն» վիպակները: Ռուսերէն թարգմանութիւնները կատարած են Ռեգինա Կափրիէլեանց, Ալլա Տէր – Ցաղորեան, Անահիտ Մակինցեան, Անահիտ Բայանդուր եւ ուրիշներ: Հաւաքածոյին յառաջաբանը գրած է Հայաստանի Գրողներու Միութեան վարչութեան քարտուղար դոկտ. Աւրամ Գրիգորեան:

×

ԼԷՕՆԻԴ ՀՈՒՐՈՒՆՑԻ ԳՈՐԾԵՐԸ ՌՈՒՍԵՐԷՆ ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԾ

Մոսկուայի «Սովետսկի Պիսատել» («Սովետական Գրող») հրատարակչականը հարիւր հազար տպաքանակով լոյս ընծայած է Լէոնիդ Հուրունցի գործերը՝ «Ղարաբաղի խաչմերուկներ» խորագրով գիրքի մը մէջ: Լէոնիդ Հուրունց հեղինակն է վէպերու, վիպակներու, բազմաթիւ պատմուածքներու, որոնք առաւելաբար նուիրուած են իր ծննդավայրին՝ Լեռնային Ղարաբաղի:

ԻՐԱՆ

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԱՐԳԻԼՄԱՆ ԵՒ ԱԿՈՒՄԲՆԵՐՈՒԱԶԳԱՅՆԱՑՄԱՆ ՀԱՐՑԸ

ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐ

Իրանի մէջ հայերէնի դասաւանդութիւնը արգիլող շրջաբերականի առայժմ չեղեալ համարումէն եւ մարզական ակումբներու ազգայնացման ձգտող նոր շրջաբերականի հրապարակումէն ետք, Թեհրանի Հայկական վարժարաններու Ծնողական Խորհուրդներու Գործադիր Յանձնախումբը կը շարունակէ բանակցութիւններ վարել պատկան իշխանութիւններու հետ, կարենալ բարւոք լուծում մը գտնելու համար յարուցուած հարցերուն: Այսպէս, Յանձնախումբը՝ Նոյ. 29–ին տեսակցութիւն մը ունեցած է վարչապետի գրասենեակի վարիչին հետ եւ արծարծած հայկական դպրոցներու հարցը: Մեւս կողմէ, Արտակ Աբգ. շը – նորհակալութեան նամակ մը ղրկած է դերագոյն առաջնորդ Մուսաւի Արտապիլիի, իր ցուցաբերած ուշադրութեան համար, որուն շնորհիւ շրջաբերականին գործադրութիւնը առկախուած է: Շնորհակալութեան նամակ մըն ալ ղրկուած է կրթական նախարարին:

Թեմական Խորհուրդը նամակով մը, ուղղուած՝ Մարմնամարզական Հիմնարկի վարիչին, ուզած է խորհրդարանական պատկան յանձնախումբէն քննութեան ենթարկել հայ փոքրամասնութեան համայնական եւ մարզական ակումբներու վերաբերեալ իրաւունքները: Նամակը հինգ կէտերու մէջ կը բացատրէ հայկական ակումբներու կառոյցը, գործունէութեան դաշտը եւ նպատակները:

Իրանի հայկական գաղութը յուզող հարցերուն արձագանգած է տեղական մամուլը: «Էթթէլաաթ» օրաթերթը Նոյ. 30–ի իր թիւին մէջ լոյս ընծայած յօդուածով մը քննարկած է Սահմանադրութեան գործադրութեան հարցերը եւ օրինազանցութիւնները, մէջբերելով կարգ մը պատասխանատու դէմքերու կարծիքները այդ առթիւ: Յօդուածագիրը նշած է, թէ «հիմնարկութիւններու մէջ թափանցած խորհրդաւոր ու վտանգաւոր հոսանք մը, որ ներկայիս կը կատարէ Ամերիկայի պարտականութիւնները Իրանի նկատմամբ, ամէն տեղ բոյն չինած է եւ կը զրպղի խափանարարութեամբ: Օրինակ, դիտակցաբար կամ անդիտակցաբար՝ Կրթական նախարարութեան կամ այլ հիմնարկութիւններու մէջ, իրենց օրինազանցութիւններով ժողովուրդի մէջ դժգոհութիւն կը ստեղծեն»: «Քարկեար» («Աշխատաւոր») շաբաթաթերթը, Նոյ. 30–ի իր թիւով անդրադարձած է Կրթական Հիմնարկի ծանօթ չրջաբերականին եւ Հայոց բողոքներուն ու ցոյցերուն: Թերթին լոյս ընծայած «պաշտպանելով կրօնական փոքրամասնութիւններու իրաւունքները՝ ամրապնդենք Իրանի ժողովուրդի հակաչխարհակալական միասնականութիւնը» խորագրով յօդուածը կը յիշէ նաեւ «Աբրահամ Սողոմոնեան» ղըզրոցի հայ տնօրէնին պաշտօնազրկումը եւ աշակերտութեան ու ծնողքներու բողոքները այդ արարքի դէմ:

Թեհրանի մեր պաշտօնակիցը՝ «Ալիֆ», Նոյ. 30–ի իր խմբագրականը խորագրած է «Միասնական մնանք», վեր առնելով նեղ օրերուն մեր ժողովուրդի ցուցաբերած միասնական ոգին, իսկ Դեկ. 1–ի խմբագրականով՝ «Ինչո՞ւ կարեւոր են միութիւնները» խորագրին տակ, կը չեշտուի հայկական վարժարաններու մէջ մայրենի լեզուի դասաւանդութենէն եւ զանազան միութիւններու եւ կազմակերպութիւններու մէջ տարուող դաստիարակչական աշխատանքներու անհրաժեշտութիւնը, իբրեւ ամբողջութիւն հայապահպանման գործերու:

ՏՈՄՍ

ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆ

Շշուկները կը բաւեն: Ցուա խաղաթի գէնբերու գողութեան հարցը շատ յստակ է:

Ի վիճակի եմ յայտնելու, որ Լիբիացիներու բոմանտօ մըն է, մարզուած Լիբանան՝ ՍԷ – Ի – Ա.ի գործիք Պաղես – տինցիներու կողմէ, որ գործած է ՔԱ – կէ – Պէ.ի մեղսակցութեամբ եւ ընկեր – վարական կուսակցութեան – ուր թա – փանցած են Հայեր – յարաբերութեան մէջ սպանացի զօրավարներու հետ: Այս վերջիններուն համոզումն ունեցած են սալվատորեան ճունթայի կողմէ – Փարիպայի սպայակոյտին միջամտութեամբ – որ հակաֆաշիստ խմբակ մը կը պատրաստուէր Զատի մայրաքաղաքը գրաւել, ԻՐԱ–յի գործակցութեամբ:

Ֆրանսական զինուորական ապահովութիւնը – կամ ինչ որ մնացած է անկէ – տեղեակ պահուած ըլլալով տը Պրօյլ հարցին ցուցմունք ընդունի միջոցաւ, համոզած է պ. Միթերանը յանձնարարել՝ պ. Էռնեւի, որ Ֆրանսացիները զուարթացնելու համար, ձգէ թող իրենց ուզածն ընեն:

ՊՐԻՒՆՕ ՖՐԱՓԱ

«Լը Մոնտ», Դեկտ. 8

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՊԱՍՔԷԹՊՕԼ

Հ.Մ.Ը.Մ.—ՖՐԱՆՍ ՅԱՂԹԵՑ ԼԻՎՐԻ—ԿԱՐԿԱՆԻ (62—61)

Հ. Մ. Ը. Մ. – Ֆրանսի պասքէթպոլի նորակազմ խումբը, որ այս տարի, առաջին անգամ ըլլալով, կը մասնակցի Փարիզի միջ – նահանգային մրցաշարքին, կը շարունակէ իր ճամբան մեծ յաջողութեամբ:

Կիրակի, Դեկ. 6ին, Լիվրի – Կարկանի մէջ Հ. Մ. Ը. Մ. – Ֆրանս իր վեցերորդ յաջորդական յաղթանակը տարաւ, տեղւոյն խումբին դէմ: Խաղի առաջին իսկ վայրկեաններէն մեր մարզիկները իրենց արագ խաղարկութեամբ տիրեցին դաշտին եւ 6–րդ վայրկեանին 12 – 6, 14–րդ վայրկեանին 25 – 18 արդիւնքի հասան, իսկ առաջին կիսախաղը աւարտեցին 35 – 24 արդիւնքով՝ ի նպաստ Հ. Մ. Ը. Մ.ի:

Երկրորդ կիսախաղին, իրաւարարի կողմնակցութեան պատճառով հայ մարզիկներու համար դժուար կացութիւն մը ստեղծուեցաւ, առանց սակայն յուսահատեցնելու զիրենք: Լիվրի–Կարկանցիները առիթէն օգտուելով խաղի 14–րդ վայրկեանին հաւասարեցուցին արդիւնքը եւ նոյնիսկ առաջ անցան (52 – 50): Վերջին վայրկեանները յուզումնալի էին: Խաղի աւարտին 45 երկվայրկեան մնացած Հ. Մ. Ը. Մ.ի տղաքը 62 – 61 արդիւնքով առաւելութիւն ունէին դաշտի տէրերուն նկատմամբ եւ իրենց ձեռքն էր գնդակը, որ վերջին 15 երկվայրկեանին կ'անցնէր հակառակորդներուն ձեռքը, բայց ... ապարդիւն: Հ. Մ. Ը. Մ. – Ֆրանս յաղթած էր:

Ցաղթանակին մէջ մեծ դեր ունեցան Հրաչ, Վարանդ, Շանթ, Արմէն, Վիգէն եւ բոլոր փոխարինողները, որոնք քաջալերեցին իրենց եղբայրները՝ դաշտի ետեւէն:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՓԱՓԻՍՏԱՆԻ
ՀԻՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐՈՒ
ՀԵՏՔԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

«Ամերիկայի Ձայն» ի հայկական բաժնի նիւ Եորքի թղթակիցը՝ Նորայր Ստեփանեան, որ կը զբաղի նաեւ գորգի առեւտրով, յաճախ շրջապտոյտի կ'ելլէ ասիական երկիրներ՝ Հնդկաստան, Փաքիստան, Քաշմիր, Նեփալ, Աֆղանիս-տան եւ այլուր, իր անձնական գործին առընթեր պրպտումներ կատարելով անցեալի հայ բարգաւաճ գաղութներու մէջ : Շնորհիւ այդ ճամբորդութիւններուն, ան ընդարձակ ուսումնասիրութիւններ կատարած է գլխաւոր գաղութներու վերաբերեալ եւ համառօտ նիւթեր յանձնած մամուլին :

Վերջերս Նորայր Ստեփանեան այցելած է Հնդկաստան եւ Փաքիստան եւ յայտնաբերումներ կատարած Լահոր եւ Ագռա : Այս առթիւ, «Հայրենիք»ի թղթակիցը՝ Հենրիկ Բուդաղեան, հարցազրոյց մը ունեցած է Նորայր Ստեփանեանի հետ, որ ընդհանուր ակնարկ մը նետելէ ետք հնդկահայ գաղութին վրայ, լայն տեղեկութիւններ փոխանցած է իր ճամբորդութեան ընթացքին կատարած յայտնաբերումներու մասին :

Կուտանք Նորայր Ստեփանեանի պատասխանները, համադրուած, իր լեզուով :

×

Որոշ փաստերի առեւթներով հաստատում է այն համոզումը, թէ Հայեր սկսել են Հնդկաստան հաստատուել ԺԶ. դարու սկզբնաւորութիւնից եւ ըստ պատմագէտների առեւթներին, առաջին Հայը որ հաստատուել է Հնդկաստան, հանդիսացել է Դիմոնիկոս Փիրէսը, որ Աբբաս Թագաւորութեան օրոք, նշանակուել է որպէս պալատական թարգման եւ առնանացել մի Հնդկուհու հետ :

Երկրորդ յիշատակելի անունը Հայուհի Յուլիանան, որ դարձեալ Աքբարի օրօք հանդիսացել է որպէս պալատական բժշկուհի եւ իր նախաձեռնութեամբ 1562 թուականին կառուցել է Հնդկաստանի առաջին հայկական եկեղեցին :

Հետաքրքրական է նաեւ պատմական այն առեթները, որ Աքբար Թագաւորը ունեցել է Մարիամ Բէգում անունով մի հայ կին եւ որից ժառանգ չունենալու հետեւանքով, որդեգրել է Ալէքսանդր անունով մի հայ մանչ, որ յետագայում, Յուլքուրայան անունով ժառանգել է Աքբարների Թագաւորութիւնը :

Այնուհետեւ յիշատակումներ կան գլխաւոր Յակոբ Պետրոսի կապակցութեամբ, որ ԺԷ. դարու կէսերին հանդիսացել է 7-րդ բանակին հրամանատար : Յակոբ Պետրոս պինուորական ծառայութեան մէջ է եղել շուրջ 70 տարիներ եւ մահացել է 95 տարեկանում : Նրա բանակի մէջ ծառայել են 40 հայ սպաներ, որոնց շարքին իր երկու զաւակները :

ԺԷ. դարու կէսերին, Հնդկաստանում մեծ պաշտօններ են վարահուել նաեւ Պետրոս Յարութիւնին եւ իր եղբօր՝ Գաբրիէլին Յանին, որ միայն 30 տարեկան հասակում, հանդիսացել է Միր Քասիմի բանակի գլխաւոր հրամանատարը, որի մէջ ծառայել են 100 բարձրաստիճան հայ սպաներ :

Պատմաբան Մարտին Բազիլի «Հայերը Հնդկաստանի մէջ» հատորում, ընդարձակ տեղեկութիւններ կան հայ առեւտրականների շուրջ, որոնցից Թոմաս Գանանը հաստատուել է Մադրաս 1780-ին, մինչ 18–րդ դարում Պետրոս Ոսկանը հանդիսացել է «Արեւելեան Հնդկաստանի առեւտրական ընկերութեան խորհրդի» անդամ, իսկ Աբգար Աբգարը միակ ոչ անգլիացին, նշանակուել է նախագահ՝ Բենգալի Ակումբի առեւտրական գրասենեակի :

1847–ին Կալկաթայում, Տէր Յովհաննէս Աւագ Քահանայ Յակիմեանի յորդորանքով, Տիկին Հռիփսիմէ Մալխասը հրատարակում է պրականագէտ պատմաբան Մեսրոպ Թաղիաթեանի «Սօս եւ Սօնդիպ» բանաստեղծական գործը, որով Թաղիաթեանը պատկերացրել է երիտասարդ հայ իշխանազուն Սօսի եւ Հնդկաց արքայադուստր Սօնդիպի սիրահարութիւնը : Գողտրիկ այս սիրերգութիւնը, որը բաղկացած է 245 մանրատիպ էջերից, հրատարակուել է Կալկաթայի «Արարատեան Ընկերութեան» տպարանում 1847 Թուականին :

Մինչ այժմ Հնդկաստանում գործածուում են հայկական անունները, ինչպէս օրինակ՝ Վաչէ, Արուս, Նազ, Սօսի, Սաթօ եւ այլն :

Հնդկաստանում Հայերը գլխաւորաբար հանդիսացել են առեւտրական նախաձեռնողներ, արտածողներ եւ ներմուծողներ :

Հայկական գաղութի գլխաւոր կեդրոնները ԺԶ. դարի սկզբնաւորութիւնից հանդիսացել են Կալկաթա, Պոմպէյ, Տելհի եւ Քաշմիր շրջանները :

Այժմ մի քանի խօսքով տեղեկացնեմ Ադռա կատարած իմ ճամբորդութեան մասին :

Աքբա քաղաքը որ գտնուում է Հնդկաստանի Հիւսիս Արեւմտեան շրջանում, ծանօթ է իր Թաջ Մահալ մզկիթով, եւ աշխարհի եօթը հրաշքներից մէկն է նկատուում, կառուցուել է Շահ Ջահան Թագաւորի օրօք 17-րդ դարու կէսերին :

Աքբա իմ այցելութեան բուն նպատակը սակայն «Թաջ Մահալ»ը տեսնելը չէր, չնայած հնդիկ ճամբորդակիցս սոսկեց եւ մի ժամ պալատեցինք այդ մարմարա-կերտ մզկիթ – դերեզմանատունը, ուր հանգչում են Շահ Ջահանի եւ իր կնոջ աճիւնները,, որի հրաշակերտ ճարտարապետութեան կապակցութեամբ ուրիշ ոչ մի կերպ չի լինի դաղափար կազմել՝ քան այն որ պարզապէս այցելել եւ անձնապէս դիտել :

Ամբողջ մէկ օրն անդամ բաւական չէ լրիւ դաղափար կազմելու : Ուստի իմ ընկերոջ թողնելով սակակառքը առի եւ ըկըսեցի հետեւիլ բուն նպատակիս, որն է գտնել Աքբայի հին հայկական դերեզմանատունը, որի կապակցութեամբ տարբեր առաջ կարդացել եմ մի դերեզմանացի հետախոյզի անդլերէն թարգմանուած դրքում : Առաջին օրը իր լրումին հասաւ եւ ես ժամեր թափառելուց յետոյ դրժբախտաբար չկարողացայ գտնել դերեզմանատունը :

Երկրորդ օրը արշաւս կանուխ սկսեցի եւ նախքան ճամբայ դուրս դալս իմ ըընակած հիւրանոցի կառավարիչին հանդիպեցի եւ պարզեցի իմ հետաքրքրութեան պատճառը : Նա առաջարկեց որ Սուրբ Պետրոս Մայր Տաճար դնամ, որ չուրջ 20 մղոնէ եւ խօսեմ Արքեպիսկոպոս Աթայիդի հետ : Նա հատնաբար տեղեակ պիտի լինի : Կէս ժամում Մայր Տաճար հասանք :

Արքեպիսկոպոսը իր կրօնական լինքնամփոփումի մէջ լինելով յաւելեալ կէս ժամ սպասեցի : Երբ դուրս ելաւ չատ սիրալիր ընդունեց : Երկար ու բարակ խօսքի բռնուեցանք : Գրաւոր տեղեկութիւններ յանձնեց եւ վարդապետներից մէկին յանձնարարեց ինձ դերեզմանատուն առաջնորդել, որը միայն տասը վայրկեանի ճամբայ էր : Ճամբի ողջ ընթացքին վարդապետը հետաքրքրական տեղեկութիւններ էր տալիս Աքբայի Հայերի եւ դերեզմանատան կապակցութեամբ : Ուշադրութեամբ լսում էի : Անշուշտ, նա ասաց, ներկայում եւ ոչ մի Հայ չկայ : Նրանք այս շրջաններում հաստատուած են եղել ԺԶ. դարու կէսերից մինչեւ ԺԸ. դարի վերջաւորութիւնը : Հայերը միշտ ճամբորդել են, միայն Աքբայում 8 հատ քարվանսարաներ են ունեցել :

Աբդէն դարպասից ներս ենք անցել : Այս դերեզմանատունը միջազգային է : Այստեղ թաղուած են խաչացի կաթողիկէ-ներ, Փորթուկալցիներ, Անգլիացիներ, Թուրքեր եւայլն : Խօսելով մօտեցանք մի դամբարան մատուռի, որ չատ կոկիկ ձեւ ունէր, բայց կիսաքանդ էր : Դամբարանում կան 19 դերեզմաններ, որոնք զետեղուած են յատակում եւ պատկերի մէջ : Իւրաքանչիւրը մանուսր քանդակով, ծննդեան – մահուան թուականով եւ որոշ մանրակի տեղեկութիւններով : Դերեզմանաքարերի մէջ ամէնէն մեծը, մարմարաքար՝ զետեղուած էր մանուր օթեակում : Մարմարը՝ որ յետագայում զետեղուել է սովորական քարէ դերեզմանի վրայ, կրում է հետեւեալ արձանագրութիւնը եւ նկատուում է ամենահինը նոյն դամբարանում :-

(Մնացեալը ՅաջորդՈվ)

ՃՈՐՃԷ ԷՆԵՍՔՈՒԻ կապը՝ ՀԱՅ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ հետ

Դժուար է ճշդել թուականը, թէ ճորճէ էնեսքու երբ ունեցաւ առաջին շփումը հայ երաժշտութեան հետ : Սակայն է այն իրողութիւնը, որ դէռ երիտասարդ տարիքէն ռումէն երաժիշտը, երբ փարիզ կը գտնուէր, կապեր ունեցաւ կարդ մը հայ արուեստագէտներու հետ, չատեր դանուելով մօտիկ բարեկամներ եւ մնայուն գործակիցներ : Բաւական պիտի ըլլայ յիշել միայն թաւջութեակահար եւ խմբավար Տիրան Ալէքսանեանը : 1910 Ապրիլ 27–ին, երաժիշտներու Ընկերութեան սենեկային երաժշտութեան նուագահանդէսի մը առթիւ, փարիզի Փլէյել սրահին մէջ, ճորճէ էնեսքու, է. կայսա եւ Տիրան Ալէքսանեան մեկնաբանեցին Ժան Հիւրլիի «Պրբթոն երգերու սիւիթ»ը : Այնքան գօրաւոր բարեկամութիւն մը միացուց երկու երաժիշտները, որ ճորճէ էնեսքու հայ ընկերակիցին վստահեցաւ թաւջութակի եւ դաշնակի համար օփ. 26 թիւ 2 երկի առաջին ունկնդրութիւնը : Փարիզի էքոլ Նորմալ սը Միւզիքի մէջ, ռումէն երաժշտութեան փառատօնի մը ընթացքին, Տիրան Ալէքսանեան, իբրեւ դաշնակահար նուագակից ունենալով ռումէն երաժիշտը, սքանչելի կերպով մեկնաբանեց այս ծանօթ գործը (1936 Մարտ 4) :

Կը թուի թէ այս երկու երաժիշտներուն միջեւ հաստատուեցաւ ստեղծագործական մնայուն կապ մը, քանի որ էնեսքու ուրիշ կարեւոր գործ մը (Դաշնակի օփ. 16 քառեակ) վստահեցաւ անոր, ինչպէս նաեւ իր ամէնէն սիրելի աշակերտին՝ Տինու Լիփաթիի :

Լինեսքու հետաքրքրուեցաւ նաեւ արեւելեան ժողովրդական երաժշտութեամբ : Տակաւին 1900 – 1910 թուականներուն, ռումէն երաժիշտը գրած էր «Արեւելեան սիւիթներ, նուագախումբի համար եւ լիտ մը՝ նիւթ ունենալով Թեռալտին Ռոլանի քերթուածները, Հնդիկ երգ : Ճորճէ էնեսքուէ յետ մահու Պուքրէշ գտնուղ թղթածրարներու ձեռագիրներուն մէջէն յայտնաբերեցի «Հայկական դեղկական երգ» մը, զոր էնեսքուի խնդրանքով ընդօրինակած է Լեւոն Եղիազարեան : Երգը կը կոչուի «Աղբիւրի Մօտ» :

Հայ երաժիշտի եւ խմբավարի ինքնատիպ ձեռագիրը ունի չորս թերթեր, որոնց վերջինին վրայ՝ քերթուածին Ֆրանսերէն թարգմանութիւնը : Գրութիւն մը կը բացատրէ լոռիկ բառը, որմէ կարելի է հետեւցնել, թէ էնեսքու եղիազարեանէ խնդրած է իրեն հաղորդել հայերէն երգը : Փաստաթուղթը ոչ մէկ թուական կրէ : Եղիազարեանի ձեռագիրը ի՞նչպէս հասած է էնեսքուի փաստաթուղթերուն մէջ : Երկու կարելիութիւններ գոյութիւն

Ա Ն Ա Տ Օ Լ Ո Ւ

Գրեց՝ Գ. ՏԱՐՕՆԵԱՆ

Վերջերս «Թէռ Իւմէն» (*) մատենաշարէն լոյս տեսաւ, կեդր. Անատոլուի մէջ պաշտօնավարող, Թուրք վարժապետի մը յուշերը : Մահմուտ Մաքալ՝ պարզ գիւղացի ուսուցիչ մըն է, բայց մեծ զբաղումի մը տաղանդով կը պատմէ իր ծննդավայրին մէջ ապրածն ու տեսածը, ըմբռնողութեամբ բայց անկեղծօրէն կը նկարագրէ գիւղացիներու կեանքն ու առօրեան, եւ մանաւանդ անժխտելի վկայութիւն մը կը բերէ մեզի՝ ամբողջ ժողովուրդի մը մեծամասնութեան, դեռ երէկուան ապրելակերպին վրայ. անգրագիտութեան յուսահատութեամբ կը նկարագրէ անոնց քարացած հոգեբանութիւնը, անհերեւակայելի աւելորդապաշտութիւնն ու թշուառներու օփիում-ը եղող, հաւատքի մոլեռանդութիւնն ու ճակատագրապաշտութիւնը : Դէպքերն ու մարդիկ քանի – քանհինգ տարուան հնութիւն ունին, այսինքն երէկ, եւ սակայն չատ անդամ կը դժուարանանք հաւատալ, մի՞թէ կարելի է այսքան թշուառութիւն, այսքան միամտութիւն, այսքան տգիտութիւն, այսքան կիրք. անկասկած ուրիշ աշխարհ մըն է որ մեր երեւակայութիւնը անկարող է պատկերացնելու այս 20–րդ դարու վերջաւորութեան : 300-է աւելի էջերու մէջ, զարմանազան անձերը, անհաւատալի դրուագներն ու դէպքերը, ապշեցնող թշուառութեան նկարագրութիւնները այնքան չատ են որ, անկարելի է այստեղ, ամբողջութեամբ պատկերացնել Թուրք գիւղացին եւ իր կեանքը :

Անդարայէն ոչ չատ հեռու, իրենց քերթին սակ գոյութիւն ունեցող այս իրողութիւնները՝ զորս պարկեշտօրէն նկարագրած է Մաքալ, անշուշտ անհանդուրժելի պիտի ըլլային, Պոլիս եւ Անդարա նստած էֆէնտիներուն, որոնք հեգնական բանտարկեցին՝ իբրեւ Թուրքիոյ վարկը նուաստացնող վտանգաւոր անձ : Մինաց որ ան չատ անդամ վռնտուած կամ ձեռ-կերած էր, իր այցելած գիւղերու հօ – ճաներէն եւ չէյխերէն :

Ահաւասիկ չատ տեղ, բայց իր խոկ բառերով, իր ծննդեքին տան նկարագրութիւնը.– « Ծնողքիս տունը, եթէ տուն կարելի է կոչել զայն, հողածածկ սեն – եակ մըն է, պատերը ցիցեր միուած՝ որոնց վրայ կախուած են տան իրերը, հատ ու կտուր կոտրատած կուժեր, մուրի ու փոշիներու մէջ թաթխուած պայտ – սակներ, եւ անուն չունեցող բաներ, դեռ տինը ճաշի սինին, անդին քիլիմ մը եւ անկողինները, այս բոլորը հող կը հոտին. սենեակին մէջտեղը ծակ մը կայ ուր ձմեռը կրակ կը վառեն, այս ծակը ելք մը ունի որ կ'երկարի մինչեւ պատէն դուրս, սա տան Թանաքըն է որուն միակ վառելանիւթը կովերու Թրիքն է՝ զոր կիները կը հաւաքեն, դաշտ դացող կեն-դանիներուն եռեւէն վազելով, եթէ ամանները չբաւեն այս անդամ իրենց փէչերը կը գործածեն, այս Թրիքն է որ պիտի վառեն ամբողջ ձմեռը, որովհետեւ ոչ փայտ ունին ոչ ալ ածուխ, ի՞նչպէս փայտ ունենալ երբ ամբողջ հորիզոնին մէկ հատիկ ծառ չէք տեսներ, վայ եկեր է այն տուներուն երբ ձմեռը չվերջացած իրենց Թրիքի պաշարը կը հատնի : Երբ այս Թանաքըը վառեն, մուրն ու ծուխը կը պատեն սենեակը որ միայն երկու ծակ ունի, մին վերի մուխին համար, մէկ հատ ալ պատին՝ 15 – 20 սմ. լայնութեամբ՝ իբր պատուհան, բայց առանց ապակիի, որ արդէն գիւղին մէջ գոյութիւն իսկ չունի. ձմեռը տաքը պահելու համար այս ծակն ալ կը գոցեն եւ կը պատկին մեծով – պղտիկով, Թանաքըին չուրջ լորը՝ ոտքերը դէպի տաքը երկարած » : Մաքալ դառնութեամբ բայց «հիւմուռ»ով կը պատմէ լուացուելու համար ըրած իր հերոսութիւնը.– « Լուացուելու համար ունինք ախոռը, ուր աղտոտ քար մը կայ իբր նստարան, ոտքերու մէջ են մինչեւ կոճղերը, կօշիկով յատակնալ անկարելի է, կը փակին աղբին եւ մեծ ուժ պէտք է զանոնք դուրս քաշելու համար, լայն տախտակ մը պէտք է, բայց ամբողջ գիւղին մէջ մէկ հատ կարելի չէ գտնել, հագուստներս դնելու տեղ չկայ, ի՞նչպէս հանուիլ, կը կանչեմ եղբայրս որ հագուստակալութիւն ընէ, վերջապէս դէղաղէկ կը լուացուիմ, բայց միւռները...» : Մաքալ կ'ուզէ իմանալ թէ արդեօ՞ք միւս տուներն ալ նոյն պատկերը կը ներկայացնեն՝ եւ կը հարցուփորձէ իր դասընկերները. 50 տղաներէն ոչ մէկուն տունը վառարան կայ, միմիայն մէկ տունի մէջ լուացուելու տեղ մը գոյութիւն ունի. հաւանաբար սա պատկերն է շրջակայ բոլոր գիւղերուն :

(Շար. 1)

(*) « *Un village anatolien* », de Mahmoud Makal, Ed. Plon, «Terre Humaine», 1978.

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ՝

ԿՈՄԻՏԱՍԻ ՍԱՆԸ՝ ՎԱՐԴԱՆ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

—o—

ՄԱՐՍԷԼ («ՅԱՌԱՋ»)։ – *Ազնիւ մտածում մը եւ գնահատելի նախաձեռնութիւն մը։*

Ազնիւ մտածում մը՝ որովհետեւ Վարդան Սարգսեան իր ողջութեան չափաւ արդար գնահատանքը իր տաղանդին եւ վաստակին. հզօր ժողովուրդին անխոնջ համակրանքը իր երաժշտական եւ ազգային գործունէութեան հանդէպ։ Իր ծառայութիւնները չգնահատուեցան իրենց արդար արժէքով։ 1960-ական թուականներուն սկիզբը Վարդան Սարգսեան քաշուեցաւ հրապարակէն, առանց աղմուկի, «պզտիկ դռնէն»։ Պիտի ըսէի Սահակ – Մեսրոպ Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ «պզտիկ դռնէն», ան որ այնքան տուած էր այս եկեղեցւոյ, ապրելու համար իր կեանքի վերջին տարիները իր ընտանիքի ջերմ յարկին տակ, իր առանձնութեանը մէջ։ Վարդան Սարգսեան հաճեա էր անշուշտ։ Չէր սիրեր չնդալից արտայայտութիւնները, հրապարակային գովեստները, ներբողները եւ այլն…։

Գնահատելի նախաձեռնութիւն մը քանի դասախօսը՝ Յաչիկ Ելմազեան նոր խմբավարն է Սահակ – Մեսրոպ երգչախումբին, այլ խօսքով շարունակողը Վարդան Սարգսեանի հիմնած՝ «Արմէնիա» երգչախումբին, անոր գործունէութեան եկեղեցիէն ներս եւ դուրս։ Նորին յարգանքը հանդէպ իր հանրածանօթ նախորդին, նորին գիտակցութիւնը իր նախորդին երաժշտական տաղանդին, վաստակին եւ արժանիքներուն հանդէպ։

Այս դասախօսութիւնը տեղի ունեցաւ, Շաբաթ՝ Նոյեմբեր 21-ին, Ա. Ջրաչեան սրահը, Սահակ – Մեսրոպ Եկեղեցւոյ յիսնամեակի ձեռնարկներու ծիրին մէջ, ձեռնարկներ՝ եկեղեցական, պետական, մշակութային եւ հայ – կերոյթ, որոնք գոան ժողովրդական անհատասար ընդունելութիւններ։ Այս մէկը գոնէ լայն յաջողութիւն քանի լեցուն սրահի մը առջեւ է որ, Արշամ Պապայեան՝ Սահակ – Մեսրոպ երգչախումբի նախագահը բացման խօսքը արտասանեց ներմուծելով նիւթը, յատկապէս վեր առնելով Վարդան Սարգսեանի անձնաւորութիւնը որպէս երաժիշտ եւ որպէս ազգային գործերու նուիրեալ։

Յաչիկ Ելմազեան, օրուան դասախօսը, իր յատուկ ոճով, խանդավառ եւ ոգեւորուած, ներկայացուց Կոմիտասի սաները՝ Վարդան Սարգսեան։ Դասախօսութիւնը իր հարազատութեանը մէջ պիտի տանք առանձին։ Ըսենք սակայն թէ նախ անդրադարձաւ հայ երաժշտութեան պարզած պատկերի վրայ 19-րդ դարու երկրորդ կէսին, ապա ընդգծեց 1870 – 80-ական թուականներուն հասնող սերունդի մտքի զարթնումը դէպի երաժշտութիւն, Կոմիտասի նախանձախնամական դերը եւ ճառագայթումը հայ երաժշտութեան բնագաւառէն ներս, իր աշակերտներուն առաքելութիւնը անաւարտ չձգելու համար Վարդապետին հսկայ աշխատանքը, սկսաւ համանուագը։ Ցետոյ, Յաչիկ Ելմազեան տուաւ Վարդան Սարգսեանի կեանքի ճանապարհը եւ նոյն տեսն վաստակը, ծննդավայր Սկիւտարէն մինչեւ Պրիւսէլ, մինչեւ Մարսէյլ, ուր վերջնականապէս հաստատուեցաւ երկրորդ աշխարհամարտի վաղորդայնին։

Դասախօսութեան ընթացքին եւ որպէս կենդանի բացատրութիւն Վարդան Սարգսեանի երաժշտական վաստակին ներկայացուեցաւ իր ստեղծագործութիւններէն, իր մշակումներէն եւ յօրինումներէն մի քանին, ինչպէս՝ «Աղջի Անասատուած»ը եւ «Ողբերգ Հուրիներու»ն զոր երգեցին Սահակ – Մեսրոպ երգչախումբի երկու մենակատարներ՝ Ժիրայր Գասպարեան եւ Եւա Արթինեան, Ժիւլիէթ Ելմազեանի դաշնակի ընկերակցութեամբ։ Նոյնպէս մեներգեց Վ. Մինասեան «Հոյ Նար»ը եւ ապա Սահակ – Մեսրոպ երգչախումբէն փոքր խումբ մը մեկնաբանեց «Տէր Կեցո»ն։ Արեւապալի երգերէն Ն. Տէր Պօղոսեան երգեց՝ «Անեղանելիդ»ը եւ խումբը կատարեց «Լոյս Արարիչ Լոյս»ը, երգչախումբի ընկերակցութեամբ Տիկին Ժիւլիէթ Ելմազեանի։ Խումբը նոյնպէս երգեց «Ի գերեզմանի»ն եկեղեցական մեղեդին։

Լրիւ ըլլալու համար ըսենք թէ դասախօսութեան հետ զուգահեռ լուսարձակ – ուեցան նկարներ, փաստաթուղթեր, վերկայութիւններ Վարդան Սարգսեանի կեանքէն։ Հոս պիտի նախընտրէինք որ լուսարձակումը ըլլար դասախօսութեան – նէն յետոյ որպէսզի ունկնդիրին ուշադրութիւնը չցրուէր։ Նաեւ իր դասախօսութիւնը աւելի հարազատ դարձնելու միտումով, Յաչիկ Ելմազեան դիմած էր Վարդան Սարգսեանի երգչախումբի մաս կազմող անդամներու վկայութեանց եւ յատկապէս Գուրգէն եւ Շաւարշ Փերեանց եղբայրներուն։

Յաջող եւ համակրելի երեկոյթ մը, ուր գիրար վերագտան Վարդան Սարգսեանի հիմնած «Արմենիա» երգչախումբի անդամներէն շատեր, վերյիշելով անկաս – կած զեղեցիկ պահեր, յիշատակներ, եւ ուր ներկայ եղաւ հասարակութիւն մը յարգելու համար Կոմիտասի սանը Վարդան Սարգսեանը։

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ՔՈՒԷՅԹԻ «Շէրաթոն» պանդոկի սրահին մէջ, Նոյ. 13-ին, տեղի ունեցած է Արտա Սօսիկեանի երգահանդէսը։ Մեկնաբանուած են Կոմիտասէն, Կանաչեան – նէն, Պատմագրեանէն երգեր։ Երկրորդ բաժնին մէջ երգչուհին մեկնաբանած է Վերտիի, Պիզէի օփերաններէն արիաներ, ինչպէս նաեւ Ալէմշահէն, Մելիքեանէն եւ Զուխաճեանէն գործեր։ Դաշնակով ընկերացած է Նորա Ռումեան, որ առանձին նուագած է նաեւ Բաբաջանեանէն, Սպենդիարեանէն եւ Յաչատրեանէն կոմպոզիտորներ։

×

ԼՈՆՏՈՆի Հայ Տունը, Նոյ. 15-ին, տեղի ունեցած է դրական երեկոյթ մը, որուն ընթացքին վերլուծուած են երեք գիրքեր։ Կարպիս Եսայեան խօսած է Սիլվա Կապուտիկեանի «Լիլիթ» քառասունեակ տեղծութեան հատորին մասին, անդրադառնալով նաեւ բանաստեղծուհիին կեանքին ու վաստակին։ Շնորհիկ Որբերեան տուած է Մուշեղ Գալշոյեանի դրական յատկանիշները եւ խօսած անոր «Բովտուն» հատորի բովանդակութեան, հերոսներու նկարագրին ու հոգեբանութեան մասին։ Մանուէլ Քէօշկէրեան ներկայացուցած է Հայկ Նազարեանի «Որսորդի ուղիներով» պատմուածքներու հատորը, վեր առնելով հեղինակին դիտելու, դատելու եւ ընդհանրացումներու հասնելու կարողութիւնները։

×

ՇՈՒԻՑԻ մէջ, Եւկոսլաւ Ֆիլմարտադրիչ Տուշան Մաքավէյեւ, նոր շարժանկար մը պատրաստած է՝ «Մոնթէնեկրօ» անունով։ Կարեւոր դեր մըն է բժիշկ Պազարճեանի դերը։ Հայ հոգեբոյժ մը՝ որ Սթոքհոլմ հաստատուած է եւ կապեր ունի դաղթական Եւկոսլաւներու հետ, ըստ շարժանկարի սենարիոյին։ Դերասանը որ կը մարմնաւորէ Պազարճեանի կերպարը՝ Շուէտացի մըն է, Փէռ Օսքարսոն անունով։

×

ՌԷՑԻՆի (Մխացեալ – Նահանջները) մէջ, Նոյ. 8-ին, նշուած են Ս. Ցակոբ եկեղեցւոյ հիմնադրութեան 43-րդ տարեդարձը եւ հոգեւոր հովիւ Սմբատ քհնյ. Տէր – Մխեանի քահանայութեան 25-ամեակը։ Պատարագած եւ քարոզած է թեմին առաջնորդը՝ Մեսրոպ Եպիսկ. Աճեան։ Կարգացուած է Յորէն Ա. կաթողիկոսի կոնդակը, որով Սմբատ քհնյ.ի կը շնորհուէր աւագութեան տիտղոս։ Ցաւարտ պատարագի, «Հիլտա Սուլթանեան» սրահին մէջ տեղի ունեցած է հանդիսութիւն մը, առաջնորդին նախագահութեամբ։ Հոգաբարձութեան տեսնապետը՝ Յաչիկ Գալշանճեան, կարդացած է Սմբատ քհնյ.ի կենսագրականը։ Ծնած 1928-ին՝ Բալու. մանկութիւնն ու երիտասարդութիւնը անցուցած է Հալէպ, ուր եղած է Հ. Մ. Ը. Մ.-ական։ 1956ին ձեռնադրուած է քահանայ եւ քանի մը տարի պաշտօնավարելէ ետք կիպրոս՝ անցած է Քանատա, ապա՝ Մխացեալ – Նահանջներ։ Խօսք առած է Մեսրոպ եպիսկ. եւ տեղեկութիւններ տուած Հայաստանի եկեղեցիներու մասին։ Գեղարուեստական բաժնի աւարտին չնորհակալութեան եւ երախտագիտութեան խօսք արտասանած է Սմբատ Ա. քհնյ. Տէր – Մխեան։

×

ՍԱՆ ՓԱԻԼՈՑի հայկական գաղութը տօնած է «Մշակոյթի ամիս»ը, ըստ տարիներու աւանդութեան։ Նոյեմբերի առաջին շաբաթը տեղի ունեցած են շարաթրութեան մրցում, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական հանդիսութիւններ, որոնց պատկումը եղած է Նոյ. 6-ի երեկոյթը «Հայ Կեդրոն»ի սրահին մէջ։ Գեղարուեստական յայտագիրը պատրաստած են երգչուհի Հիլտաւիա Կայծակեան եւ ուսուցչուհի Սեդա Մանուկեան։ Դասախօսած են Փրոֆ. Ֆեր – նանտո Մանկալեանի, Շահանդուխտ (Պէյրութէն) եւ Տաթեւ Ծ. վրդ. Ղաբրիպեան, չեշտը դնելով հայ լեզուն ամուր եւ անաղարտ պահելու անհրաժեշտութեան վրայ։

Այդ առտու կինները իրենց ամուսիններուն ու զաւակներուն կերակուր բերած էին Սարուխենց ախոռը։ Շիտակէ չիտակ լուրերը չէին կրնար տալ, կցկտուր բաներ կ'ըսէին։ Սակայն, բանտարկեալնե – րը անոնց կցկտուր խօսքերէն հասկցան կարծես, որ դուրսը բաներ մը կը կատարուէին։ Հասկցան, որ ժանտարմներուն մեծ մասը հեռացած է Ջրաւանէն ու զաղրեցուցած են ձերբակալութիւնները։ Ախոռ եկած էր նաեւ Նիգարը։

– Էս առաւօտ ճամբայ ելաւ։ Լինանք լաւ են, – Նիգար հազիւ կրցած էր այդքան բան ըսել, որովհետեւ ախոռին մէջ հընչող ժանտարմներ կային։

Ուստան հասկցաւ, որ Նազարը համբայ ելած է եւ լաւ է Զէյնալը։

Ներսի կցկտուր խօսքերը սկսան հետզհետէ իմաստ առնել։ Բանտարկեալները հասկցան, թէ կռուի դաշտին վրայ կարեւոր բան մը պատահած է։ Թէ այդ օր Թերեւս բոլոր ժանտարմները հեռանան պիւղէն ու իրենք ազատ արձակուին։

Առաւօտ կանուխ, արեւէն շատ առաջ, ժանտարմները իմացած էին պատահարը եւ շատեր Վարդաձոր իջած։

(Շար.- 457)

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐՐՈՐԴ

ՋԷՅՆԱՓ ԶՐԱՒԱՆԻ ՄԷՋ

Ուստան ուղիղ ներս մտաւ դպրոցի դռնէն ու կեցաւ այն ժանտարմին քով, որ ժանտ դէմք մը ունէր եւ անասնային արտայայտութիւն։ Ժանտարմները կը հարցաքննէին ձերբակալուածները ու տանջարան կը ղրկէին։ Սարուխենց ախոռը շատ հեռու չէր։ Դպրոցէն կը լսուէին տանջուողներու աղաղակն ու կոծը։ Ոմանք տանջանքի ցաւէն կենդանի – ներու ճայներ կը հանէին։

– Իմ անունը Ուստա Ուսէփ է։ Մէկը մտանած է պիս, ժանտարմ ազա։ Իմացայ որ կ'ուզէք պիս ձերբակալել։ Ձեզի նե – ղութիւն չտուի, ուզեցի ես ինքս գալ, – ըսաւ ուստան եւ սակայն չգիտես ո՞ր տեղէն խօսած պահուն իր գլխին մէջ թեթեւ անիւի մը պէս նորէն սկսան դառնալ Աչուղ Նազարի երգին բառերն ու չափը։ –

Եթէ կ'ուզես արբայ եղիր,
Թագը բեզի չի մնար…

Սարուխենց ախոռէն աղաղակները այնպէս կուգային, կ'ըսես ախոռը կենդա – նիներով եւ սիւներով բոցերու մէջ ըլլար։

×

Այդ գիշեր շատ էին տանջած Սարուխենց ախոռի բանտարկեալները։ Գիւղա – ւոր յանցաւորները ախոռի սիւներուն կապած՝ մտրակած էին մերկ կռնակներ – ը։ Ախոռի փոքր պատուհանին մօտ հաստ սիւնի մը կապած էին մէկը, որուն կռնակին, դէմքին վրայ արիւն կար։ Ա – նոր մարդերը ոգնիի կռնակի փուչերու ե – րեւոյթ առած էին։ Տանջանքներէն ու յողնածութենէն երկար հասակը ծալուած էր կարծես։

Աչուրն էր։

Առաւօտուն երբ ախոռի պատուհանէն լոյսն ինկաւ, Աչուր չակեց իր ծալուած հասակը ու տեսաւ մօտի սիւնին կապ – ուած ուրիշ մէկը, որ նոյնպէս շատ չարչարուած էր։ Աչուր տեսաւ, որ այդ մէկը յամառ ու աններող ոդիի մը պէս աչքերը չեչտակի իր վրայ յառած էր։ Ճանչցաւ։ Ան էր, ան, Ուստա Ուսէփն իր զեղեցիկ, խոշոր գլուխով եւ դէրուկ, ճերմակ ուսերով։ Բայց ինչպէ՞ս, ինչպէ՞ս կը նայէր։ Աչուր վախցաւ անոր նայուածքէն։

– Ուստա, ներէ՛, ներէ՛, ես ըրի, դուն մի՛ ըներ, Ուստա, – աղերսեց Աչուրը, մինչ Ուստան աչքերը յառած՝ Աչուրին կը նայէր, տանջելու համար կարծես։

Աւելի մինչեւ սիւներուն վրայ ինկաւ եւ, սակայն, բանտարկեալները չգիտէին, թէ դուրսը ի՞նչ կ'անցնէր կը դառնար։ Ոմանք կը կարծէին, որ այդ էր բոլորը։ Ժանտարմները ուզած էին այդ ձեւով պատժել Ջրաւանցիները։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Վարդեվառ Կէօվշէնեան եւ ընտանեկան պարագաները, իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք ծաղիկով, փոխան ծաղ – կեպսակի նուէրներով, անճամբ, մամուլով թէ նամակով՝ ցաւակցութիւն յայտնեցին՝

ՎԱՐԴԵՎԱՌ ԿԷՕՎՇԷՆԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Օր. Արուսեակ Որբերեան, Տիկին Մարիանն Սերմաքեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները, կը ծանուցանեն թէ՝ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Դեկտեմբեր 13–ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ եկեղեցին, իրենց եղբօր՝

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՈՐԲԵՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն՝ ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

———×———

ԼԻՈՆ. – Պ. Երուանդ Վարդանեան, Տէր եւ Տիկին Վարուժան Վարդանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ղազար Ահարոնեան, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Տէր-Մխիթարեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Արմենուհի Վարդանեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Արմենուհի Էքմէքճեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, Կիրակի, Դեկտ. 13–ին, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին՝

ԵՂԻՍԱԲԷԹ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ

(ծնեալ Տէմիրճեան)

մահուան Ա. տարելիցին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

CONFÉRENCE

Organisée par le Comité de Paris de l'U.G.A.B.

Mercredi, 16 Decembre, à 20h.30

au Centre Culturel Alex Manoogian

118, *Rue de Courcelles, Paris 17e*

Prendra la parole (en arménien)

Le Prof. LUDWIG MIRZOYAN

Vice-Directeur de l'Observatoire de Buragan

Sur le thème:

« LE DEVELOPPEMENT SCIENTIFIQUE EN ARMENIE »

« ԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ ՄԱՑՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ »

Entrée libre

LE MEILLEUR CADEAU DE FIN D'ANNEE

Offrez-vous,

Offrez à vos proches,

à vos amis Français:

Un ouvrage dédicacé

344 pages, format 240x155

Couverture cartonnée

...Il s'agit d'un témoignage plutôt qu'un roman, parce que les faits sont véridiques et les personnages réels. La couverture est illustrée par une délicate et émouvante aquarelle d'Aline Etmekdjian.

Le Provençal

Vente en librairie: 60 F.

Auprès des Associations

ou chez l'auteur:

Takvor Takvorian

52, Ave. Jean-Jaurès — 05000 GAP

Béatrice et Jacques BRICOUT

Vous invitent

Samedi, 12 Décembre, à 15 h. précises

à la Salle des Conférences du Musée des Monuments Français

COUPOLE DE CAHORS DU PALAIS DE CHAILLOT

Place du Trocadéro, à Paris

A la projection de leur dernier film:

IMAGES D'ARMÉNIE 81

qui sera suivie d'un Débat

ENTREE LIBRE — NOMBRE DE PLACE LIMITE

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ վարչութիւնը, կը ծանուցանէ թէ՝ Կիրակի, Դեկտեմբեր 13–ին, Ս. Յակոբայ տօնին եւ եկեղեցւոյս անուանակոչութեան առթիւ, հանդիսաւոր Պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՆՈՐՎԱՆ ՎՐԴ. ՋԱՖԱՐԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի Մատաղօրհնութիւն: Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարէ՝ եկեղեցւոյս «ԿՈՄԻՏԱՍ» երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Պր. Յովհաննէս Պէրպէրեանի:

Սիրով կը հրաւիրուին Լիոնի եւ շրջանի Հայութիւնը, ներկայ գտնուելու սոյն արարողութեանց:

×

ՃԱՇ

Ժամը 12·30–ին, Ազգ. Տան սրահին մէջ, Ժողովրդական ճաշ, ի պատիւ՝ «ԿՈՄԻՏԱՍ» երգչախումբի անդամներուն: Մասնակցիլ փափաքողները կրնան արձանագրուիլ եկեղեցւոյ Դիւանատունը: Ճաշագին՝ 70 Ֆ.:

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԲԱԺԱԿԻ ՊԱՀ

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆՑԻՆԵՐՈՒ

Աւանդական ԲԱԺԱԿԻ ՕՐԸ այս տարի եւս տեղի կ'ունենայ

Կիրակի, Դեկտ. 13, ժամը 13-ին, *Եան'ց Գլէօպէլ սրահին մէջ. –*

5, Avenue Reille - 75014 Paris

– ԲԱԺԱԿԻ ՊԱՀ.– 13·30

ՃԱՇԱԳԻՆ 80 Ֆ.

Կը խնդրուի կանխաւ ապահովել տեղանները, մինչեւ Դեկտեմբեր 10, հետեւեալով.–

ՄԱՌԱՆ Հաստատութիւն 535·85·26

ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆ 985·36·53

ՃԻՋՎԻՃԵԱՆ (փոսթ 15) 236·54·48

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Ծաչի Անիէռ – Պուա-Ֆօլոմպէ մասնաճիւղը, իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ՝ Հրաչ Կոթողեանի մահուան առթիւ, ողբացեալին ընտանիքին եւ պարագաներուն:

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»

83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris

Commission Paritaire: N° 55935

ՊՈՒԼՎ. OSSO — Ս. ՅԱԿՈԲ ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ Ս. ՅԱԿՈԲԻ ՏՕՆԻՆ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 13–ին, Պուլվար-Օսոյի Հայոց եկեղեցւոյ պաշտօնեան՝ Ս. Յակոբ Մծբնացիի տօնին առթիւ, հանդիսաւոր Պատարագ կը մատուցուի եւ յաւարտ Պատարագի՝ Մատաղօրհնութիւն կը կատարուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ Թաղիս Հոգեւոր Հովիւ՝

ՆՇԱՆ ՔՀՆԾ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

«ԾԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՓԱՐԻԶ.– Տիկին Գրիգոր Պետիկեան 200 Ֆ. կը նուիրէ՝ իր ամուսնոյն յիշատակին:

×

ԼԻՈՆ.– Տիկին Սիրարփի Թովմասեան 200 Ֆ. կը նուիրէ:

ՋԱՑՆԱՍՓԻԹԻՒՆ

ՀԱՑԿ. ՅԱՑՏԱԳԻՐ

Հինգշաբթի, Դեկտ. 10, ժամը 18–էն 19, Մոտիւլասիոն տը ֆրեֆաճս, 89,5 մեկահերձ (ռատիօ Թռէ - տ'Իւնիոն), Լիոնի Հայ ուսանողները կը ներկայացնեն յայտագիր մը:

ENSEMBLE DE MUSIQUE ARMENIENNE

Rouben Haroutunian — tar et voix

Aram Keroupyan — qanoun

Virginia Patti — voix

Mahmoud Tabrizi-Zadeh — kamantcha

Edmond Zartarian — dehol

Փարիզի մէկ քաֆէ–թէաթրը կը նուագեն

Դեկտեմբեր 13, ժամը 16–ին

LA VIEILLE GRILLE

1, Rue de Puits-l'Ermite - 75005 Paris

EDITIONS L'HARMATTAN

7, Rue de l'Ecole Polytechnique 75005 PARIS — Tél.: 354. 79. 10

VIENT DE PARAITRE

SERGE AFANASYAN

L'ARMÉNIE, L'AZERBAIDJAN ET LA GÉORGIE

DE L'INDEPENDANCE A L'INSTAURATION DU POUVOIR SOVIETIQUE

(1917 - 1923)

En vente dans les librairies.

PARIS

— FNAC - FORUM; FNAC - MONTPARNASSE

— Joseph Gibert: 2, Rue de l'Ecole - de - Médecine, Paris 5°

— Les Herbes Sauvages: 70, Rue de Belleville, Paris 20°

— Palouyan: 9, Rue de Trévise, Paris 9°

— Samuelian: 51, Rue Monsieur - le -- Prince, Paris 6°

LYON

— L'Heure Nouvelle: 32, Quai St. Antoine

MARSEILLE

— FNAC - Centre Bourse: FUERY -LAMY.

BELGIQUE

— La Nouvelle Diffusion: 24, Rue de Bosnie, 1060 BRUXELLES

CANADA

— Claude Moissonier Diffusion: 8003 Rousselt, MONTREAL

SUISSE

— L'Age d'Homme: 10, Cité Métropole, C. P. 263, LAUSANNE

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Անիէռ - Պուա-Ֆօլոմպէ մասնաճիւղը, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները – ընկերուհիները, Հինգշաբթի, Դեկտեմբեր 10, ժամը 20·30–ին՝

CENTRE CULTUREL

Rue Robert Lavergne -- Asnières

Հ. Մ. Ը. Մ. — ՖՐԱՆՍԻ ՊԱՍՔԵՔ – ՊՈԼԻ ՅԱՋՈՐԴ ՄՐՑՈՒՄԸ

Հ. Մ. Ը. Մ. – Ֆրանսի յաջորդ մըրցումը տեղի կ'ունենայ Կիրակի, Դեկտ. 13, ժամը 15·30–ին Լ'Ա.յ – լէ – Ռոզի դէմ, այս վերջնոյն դաշտին վրայ:

Անոնք որոնք կ'ուզեն քաջալերել մեր մարզիկները, դաշտ երթալու համար, Թող հաւաքուին ժամը 14 – 14·30, փոսթ տ'Օրլէանի անկիւնի սրճարանը:

Restaurant YORGANTZ

Spécialités

Arméniennes - Russes

52, Bd. Saint - Germain

75005 - PARIS

Métro: MAUBERT

Téléphone: 326 - 20 - 68

OUVERT TOUS LES JOURS, MIDI ET SOIR

Le soir: Tenue correcte souhaitée

DÉCEMBRE 1981

au Centre Culturel N. FRINGHIAN

6, Ave. Bourgain - Issy-les-Moulineaux

JEUDI, 10 DECEMBRE

à 20 h. 30

Projection - Débat

— « ARMENIE 1900 »

de JACQUES KEBADIAN

(Film presenté en Novembre 1981, au Festival de Grenoble)

— « 24 HEURES DE LA VIE D'UN EDITEUR ARMENIEN: JEAN - CLAUDE KEBABDJIAN

VENDREDI, 18 DECEMBRE

à 18 h. jusqu'à Mercredi 24 Décembre

— *Exposition:*

Graphismes et écritures «LA TERRE»

de JEAN - PIERRE SEFERIAN

et YERICHE DJERGAIAN

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
10
JEUDI
10 DÉCEMBRE
1981

LE NUMERO 2 F. 50

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ: 180 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 400 Ֆ. - Հատը: 2 Ֆ. 50

57ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.058 | Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN | 57e ANNÉE — No 15 058

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Լիբիականի օդանաւը Ջորեքշաբթի առաւտ ժամը 11-ին (երբ թերթը մամուլին կը յանձնէինք) Թեհրանի օդակայանը կը գտնուէր, արկածալից դիչեր մը անցը - նելէ ետք: Արդարեւ, Աթէնքէն ետք Հըռոմ իյած էր, ապա Պէյրութ կ'երթար: Օդակայանը (արեւմտեան Պէյրութ) խուժած էին արդէն չիմները եւ տէր դարձած ոչ միայն օդակայանին այլեւ պատանդ բռնած Միտլը - Իսք - Էռլայնզի լոնտոնէն ժամանող օդանաւին ճամբորդ - ները: Օդակայանին պատասխանատուն կ'արդիւէր էջքը ժամը 20·30-ին երբ օ - դանաւը կը հասնէր, կրկին կը մերժէր 20·45-ին բայց ժամը 21-ին, օդաչուն «օդնութիւն» կ'աղաղակէր քանի Քերոզէնը վերջացած էր: Ժամը 21·15-ին օդանաւը կ'իջնէր, հազիւ խուսափելով արկածէ մը, քանի որ ուրուած կառք մը արգելք կը հանդիսանար իր էջքին, ներկայ չիի - ներու խանդավառութեան մէջ: Օդահէն - ներու պահանջը ծանօթ է, կը վերաբերի իմամ Սաադի, որ 3 տարի է, կորսուած է Տրիպոլիսի մէջ: Լիբիացիք կ'ըսեն որ Հռոմ գացած է, բայց Իտալացիներն ալ կը պատասխանեն որ երբեք չէ եկած: Ուրեմն կամ բանտարկուած է կամ ըս - պանուած է Լիբիոյ մէջ: Ի վերջոյ Իրան առաջարկած ըլլալով ընդունիլ օդանա - ը, պօյինգը գիչերը Պէյրութէն կ'անցնէր Թեհրան, ուր էր Ջորեքշաբթի առաւտ:

Պէյրութի Ֆրանսայէն դեսպանին բը - նակարանին քովը (արեւմտեան եւ արե - ւելեան Պէյրութը իրարմէ բաժնող գի - ծին վրայ) ահաբեկչական արարք մը տե - ղի ունեցած է: Զօրաւոր պայթում մը պատճառ եղած է որ անցորդ մը մեռնի եւ չորս ուրիչներ ալ՝ վիրաւորուին:

ՔԼՕՏ ՇԷՄՈՆԻ Իսրայէլ այցելութիւնը դրական կը նկատուի, նոյնիսկ Ամերա - քին նախարար՝ Շամիրի կողմէ, որու վերապահ նկարագիրը առասպելական է: Շէմոն նախ ապահովութիւն առած է Իսրայէլի, որ Ֆրանսա կողմնակից չէ եւրոպական նախաձեռնութեան մը Մեր - ձաւոր Արեւելքի մէջ: Ֆրանսայի նախա - րարը լաւատոյնս պատրաստած է Նախա - գահ Միթերանի մերձաւոր (Փետր· 10) այցելութիւնը:

ՍԱԽԱՐՈՎԻ վիճակը սուր բնոյթ ստա - ցած էր Ջորեքշաբթի առտու: Նախորդ օրը, կէքի ոչ մէկ վիզա տրուած էր իր հարսին, որ այդ գրասենեակը հրաւիրը - ուած էր, ուր սակայն ըսուած էր իրեն թէ այդ գործով զբաղող պաշտօնեան բացակայ է, առողջական պատճառնե - րով: Ըստ հաստուկենա հասած լուրերու, Սախարով վճռած է չարունակել իր կա - մաւոր ծոմը եւ եթէ իշխանութիւնները հիւանդանոց փոխադրած են, առաջքն առնելու համար է սրտի ճակատագրական տագնապի մը:

ԱՀԱԲԵԿՉԱԿԱՆ արարքներու սաստկա - ցում մը ծայր տուած է Պէյրութ Ցէսի ժողովի ճախողութենէն ետք, կը գրէ Մոնտի Թղթակիցը, որ կը թուէ նաեւ ամբողջ շարք մը, վերջին օրերու ահա - բեկչութեանց: Բոլորն ալ տեղի ունեցած են արեւմտեան - Պէյրութ (պաղեստին - եան - յառաջդիմական զօտի) եւ ամէնէն ծանօթ զոհն է՝ պաղեստինցի դրագէտ՝ Ապոել Վահապ Քայեալի, մօտ իրաքա - միտ Պաաս կուսակցութեան: Նոյն օրը չորս ուրիչ պայթումներ պատահած են, զոհերու մէջ ինը ամսու երախայ մը մօ - րը գիրկը: Դեկտ· 4-ին ալ ծայրը ծայրին առաջքն առնուած է պայթումներու ամ - բողջ շարքի մը:

ԽԱՉԻԿ ԱԻԵՏԻՍԵԱՆ
- ԴԻՄԻՏՐԻՈՒ ԿԻՈՐԿԻՈՒ -

ԱԶԱՏ ԱՐՁԱԿՈՒԱԾ

—o—

«ԲՈԼՈՐ ՀԱՅԵՐԸ
ԿԵՂԾ ԱՆՑԱԳԻՐ ՈՒՆԻՆ»
Կ'ԸՍԷ ԱԻԵՏԻՍԵԱՆ

Խաչիկ Աւետիսեան, որ ձերբակալուած էր Օրլի Նոյ· 11-ին, կիսպրիական անցա - գրով մը՝ Դիմիտրիու Կիորկիու անու - նով, ազատ արձակուեցաւ, Դեկտ· 8-ին Բրեթէյլի (ուրկէ կախում ունի Օրլի) պատժական 13-րդ Սենեակին վճիռէն ետք, քանի որ կը դատապարտուէր չորս ամիս բանտարկութեան բայց՝ յետաձգու - մով:

Բանտարկուելէն ի վեր, զանազան վար - կածներ կային Կիորկիու - Աւետիսեանի անցագրին պատճառով, որու թիւը յար - ենման էր, մէկ թիւի տարբերութեամբ Ալէքսանդը Փանտարիուի կիսպրիական անցագրին (Կոպերնիկ փողոցի՝ «մոթո - յով մարդը») բայց ի վերջոյ Բրէթէյլի դատարանին նախագահը կը չեշտէր թէ միակ ամբաստանութիւնը, որու համար Աւետիսեան կը դատուէր՝ կեղծ անցագրի գործածութիւնն էր եւ հայկ· ազատա - գրական չարժումին պատկանիլը խնդրոյ առարկայ չէր: Հարցաքննիչ դատաւորը՝ ժոլի երթուղարձ մըն ալ ըրած էր Կիպ - րոս, այս հարցին կապակցութեամբ:

Այս դատավարութեան առթիւ, Մոնտ կը գրէր Երեքշաբթի իրիկուն, որ մեծ պաղտնապահութիւն կար դատավարու - թեան թուականին չուրջ եւ կիսպապաշտօ - նական ձեւով, ըսուած էր նոյնիսկ թէ Դեկտ· 10-էն ետքը տեղի պիտի ունենայ: Այդ պաղտնապահութիւնը հետեւանք էր ապահովութեան համար ձեռք առնուած միջոցներու, Ֆրանսայի դէմ եղած ըս - պառնալիքներուն պատճառով:

Ֆիկարօ, որ Ջորեքշաբթի առտու բա - ւական լայն տեղ կուտար լուրին, կ'ըսէր թէ Խաչիկ Աւետիսեան պէտք է արագօ - րէն մեկնի, (Պէյրութի տոմսակն ալ ի - րեն վերադարձուած է) թէեւ արտաքս - ման հրամանագրի ենթակայ չէ:

×

Դատավարութիւնը հազիւ 30 վայրկեան տեւած էր եւ դատախազը 4-էն 6 ամիս յետաձգումով բանտարկութիւն ուզած էր միայն: Նախքան Աւետնին խորհրդ - դակցիլը, Աւետիսեան, Ֆրանսերէն, հե - տեւեալ յայտարարութիւնը ըրած է (կ'ար - ձագանգէին Լիպերասիոն եւ Մաթէն)· -

«Իմ հարցս լաւ օրինակ մըն է այն հա - կասութեան, որու մէջ կ'ապրի հայ ժո - ղովուրդը: Բոլոր Հայերը կեղծ անցագիր ունին: Ոմանք՝ Ֆրանսական անցագիր ունին, ուրիչներ՝ լիբանանեան, ուրիչ - ներ՝ ամերիկեան, ուրիչներ՝ կիպրա - կան: Բայց մարդու մը ճչմարտութիւնը իր թուղթերուն մէջ չի կայանար այլ՝ այդ մարդուն մէջ: Ատոր համար է, որ հայ ժողովուրդը կը պայքարի ինքնորոշ - ման համար պատմական Հայաստանի հողամասին վրայ»:

×

Մաթէն կ'արձագանգէր այս բոլորին եւ յաւելեալ կուտար երկու տեղեկու - թիւն: Մէկը՝ ոճրային Զոկատի ոստի - կանապետ Լըքլէրքի խորհրդածութիւնը (այս նոյն անձն էր, որ առաջին օրը երբ Կիորկիու ազատ կը ձգուէր, իր վրդո - վումը չէր ծածկեր եւ անուղղակի պատ - ճառ կ'ըլլար որ կրկին ձերբակալուի)· - «Հիմա, չեմ գիտեր թէ ուրիչ ի՞նչ կա - րելի է ընել: Ինչ կը վերաբերի մեզի, հարցը ամբողջութեամբ քննեցինք: Ան - հրաժեշտ ստուգումները եղան Կոպերնիկի ինչպէս նաեւ թուրք դիւանագէտին հար - ցերուն մէջ»: Երկրորդը՝ կը վերաբերի թուրքերուն հակազդեցութեան: Դեսպա - նատան մէջ, «ցաւ յայտնուած է, որ այդ - քան չուտ ձգէ ֆրանսական հողամասը»:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԻ
1981 ԴԱՓՆԵԿԻՐՆԵՐԸ

Հայաստանի Համայնավար Կուսակցու - թեան Կեդր· Կոմիտէի եւ Նախարարաց Խորհուրդի որոշումով 1981-ի պետական մրցանակները շնորհուած են հետեւեալ դէմքերուն:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Մուշեղ Գալշոյեանի (յետ մահու)՝ «Մարութա սարի ամպերը» հատոր - ածոյի եւ Անահիտ Սահինեանի՝ «Մարաւ» վէպի համար:

ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

Տիգրան Մանսուրեանի՝ Թաւջութակի եւ լարաւոր նուագախումբի համար գը - րած թիւ 2 քոնչերթոյի եւ «Թովեմ» հա - մոյթի համար յօրինած գործերուն ի գը - նահատութիւն:

ԽՄԲԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ

Դաւիթ Խանջեանի (յետ մահու)՝ վեր - ջին տարիներուն տուած նուագահանդէս - ներուն համար:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏ

Պերճ Զէյթունցեանի՝ «Ատուածներն ալ կանչը» թատերախաղին համար, ինչպէս նաեւ Գուժ Մանուկեանի, Էմմա Վար - դանեանի եւ Վլադիմիր Մօրեանի՝ գլե - խաւոր դերերու յաջող մարմնաւորման համար:

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

Ալբեր Մկրտչեանի՝ «կեանքի լաւագոյն կէսը» ժապաւէնի բեմադրութեան հա - մար, ինչպէս նաեւ Շահում Ղազարեանի՝ գլխաւոր դերի մարմնաւորման հա - մար:

ԿԵՐՊԱՐՈՒԵՍՏ

Ռոբեր Էլիբէկեանի՝ «Դերասանի աշ - խարհը» նկարներու շարքի համար:

ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

Յակոբ Զիվանեանի՝ Ախուրեանի հըր - ջանի Ազատան գիւղի յուշարձան - կոթո - ղի համար:

ՔԱՂԱՔԱՇԻՆՈՒԹԻՒՆ

Գարբի Ռաչիդեանի եւ Եան Իսահակ - եանի՝ էջմիածին քաղաքի Միասնիկեան փողոցի չէնքերու կառուցման եւ բարե - կարգման համար:

ՀԵՌԱՏԵՍԻԼ,
ՀՐԱՊԱՐԱԿԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ԵՒ
ԱՐՈՒԵՍՏԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ռուբէն Զարեանի՝ «Էջեր հայկական չէյքսպիրապատումից» երկու հատորնոց աշխատութեան համար:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՀԱՅ ՄԱՐԶԻԿՆԵՐՈՒ
ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԸՄԲՇԱՄԱՐՏ

Տաշքենդ տեղի ունեցած «Դինամօ» մարզական ընկերութեան ազատ ոճով ըմբշամարտի համամիութենական մըր - ցումներուն, Արշակ Սանոյեան (Հայաս - տանէն), թեթեւագոյն ծանրութեան դա - սակարգին մէջ ախոյեան հանդիսացած է:

Դուշանբէ (Տաճիկստան) տեղի ունե - ցած է «Սպարտակ» մարզական ընկերու - թեան կեդրոնական խորհուրդի դասական ոճով ըմբշամարտի ախոյեանութիւնը, 14 խումբերու ներկայացուցիչներու մասնակ - ցութեամբ: Հայաստանի խումբը գրա - ւած է առաջին տեղը եւ նուաճած գըլ - խաւոր մրցանակը: Իրենց ծանրութեան դասակարգերուն մէջ յաղթանակներ տա - րած են Մանուկ Աբրահամեան, Արա Զա - զարեան, Ցարութիւն Ռուբէնեան, Սրմէն Ցովհաննիսեան, Աշոտ Ոսկանեան եւ Ռուբէն Գրիգորեան:

Սոֆիա տեղի ունեցած դասական ոճով ըմբշամարտի աշխարհի խմբային բաժա - կի մրցաշրջքին առաջին հանդիսացած է Խորհ· Միութեան խումբը, որուն մաս կը կազմէր նաեւ երեւանցի Բենուր Փա - չեան:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Հոկտեմբերի 25 - 28 օրերին Մայր Ա - թոռ Հայոց Հայրապետին այցելեց Ան - տիոքի եւ Համայն Արեւելքի Ցոյն Օրթո - տոքս եկեղեցու Ամենապատիւ Տ· Իգնա - տիոս Սրբազան Պատրիարքը, իր չքա - խմբով, որի կազմում էին Լիբանանի Տ· Գէորգի Խոջ միտրոպոլիտը, Լաթա - քիայի Իսան Մանսուր միտրոպոլիտը, երկու վարդապետներ եւ երկու քահա - նայ հայրեր:

Երեւանի «Զուարթնոց» օդանաւակա - յանում Ամենապատիւ Տ· Իգնատիոս Սըր - բազան Պատրիարքին դիմաւորում եւ բա - րի գալուստ է մաղթում Հայոց Հայրա - պետը՝ իր չքախմբի անդամներով:

Մայր Աթոռի հիւրերին ողջունում եւ բարի գալուստ են մաղթում նաեւ Հայ - կան ՍՍՀ Մինիստրների Խորհրդին ա - ռընթեր Հայ եկեղեցու գործերի խոր - հըրդի նախագահ Պր· Ռ· Պարսամեանը եւ տեղակալ Պր· Ա· Հասրաթեանը:

Հոկտեմբերի 26-ին, Երկուշաբթի օրը, առաւօտեան ժամը 10-ին, Վեհարանում Հայոց Հայրապետի եւ Սրբազան Պատ - րիարքի միջեւ տեղի է ունենում ջերմ զը - րոյց, էկումենիկ ոգով:

Ժամը 11·30-ին յարգելի հիւրերը այ - ցելում են Վաղարշապատի Ս· Հռիփսիմէ եւ Ս· Գայեանէ վանքերը, եւ ապա Ս· Գեղարդի վանքը:

Ժամը 15-ին, ի պատիւ Տ· Իգնատիոս Պատրիարքի, Վեհարանի սեղանատունը տրւում է բարիգալստեան ճաշ, որի ըն - թացքում Հայոց Հայրապետը եւ Մայր Աթոռի յարգելի հիւրը ճառեր են փոխա - նակում:

Այս առթիւ, Տ· Իգնատիոս Սրբազան Պատրիարքը, ի նշան եղբայրական սիրոյ Հայոց Հայրապետի կուրծքը զարդարում է Անտիոքի Պատրիարքութեան «Ս· Պօ - ղոս - Ս· Պետրոս» բարձրադոյն շքանը - շանով:

Հոկտեմբերի 27-ին, Երեքշաբթի օրը, առաւօտեան ժամը 10-ին, Հայոց Հայրա - պետը եւ Սրբազան Պատրիարքը քաղա - քավարական այցելութիւն են տալիս էջ - միածնի քաղաքապետ Պր· Գէորգ Սար - գսեանին:

Ժամը 11-ին, Հայոց Հայրապետը եւ Սրբազան Պատրիարքը Երեւանում այցե - լում են Ծիծեռնակաբերդի Հայ Նահա - տակաց Ցուշարձան եւ «Հուշաց» արուես - տանոցում 1915 թուականի Մեծ Եղեռնի զո - հերի յիշատակին:

Այնուհետեւ, Սրբազան Պատրիարքը, ուղեկցութեամբ իր չքախմբի այցելում է Երեւանի Ս· Մեսրոպ Մաշտոցի անուան Մատենադարան, ապա մայրաքաղաքի Ս· Սարգիս առաջնորդանիստ եկեղեցի:

Ժամը 14-ին, Երեւանի «Անի» հիւրա - նոցում ողջերթի ճաշ է տրւում՝ ի պա - տիւ Տ· Իգնատիոս Սրբազան Պատրիարքի եւ իր չքախմբի անդամների: Ճաշի ըն - թացքում Հայոց Հայրապետը եւ Սրբա - զան Պատրիարքը սրտաբուխ ճառեր են փոխանակում: Այս առթիւ Հայոց Հայ - րապետը եղբայրական սիրով Տ· Իգնա - տիոս Սրբազան Պատրիարքին է շնորհում «Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ» Ա· կարգի շը - քանշանը:

Նոյն օրը, երեկոյեան, երկու Հայրա - պետները Մայր Տաճարում ներկայ են լի - նում երեկոյեան ժամերգութեանը, որի աւարտին տրւում է նաեւ հոգեւոր համերգ:

Հոկտեմբերի 28-ին, Ջորեքշաբթի օրը, առաւօտեան ժամը 9-ին, Անտիոքի Ամե - նապատիւ Տ· Իգնատիոս Սրբազան Պատ - րիարքը հրաժեշտ է տալիս Հայոց Հայ - րապետին եւ Մայր Աթոռին ու մեկնում Թիֆլիս:

Երեւանի Հարաւային օդանաւակայա - նում մեծայարգ հիւրին եւ իր չքախմբի անդամներին ճանապարհում է Հայոց Հայրապետը՝ շրջապատուած բարձրաս - տիճան հայ հոգեւորականներով:

ԴԻՒԱՆ ՄԱՏՐ ԱԹՈՌԻ
Նոյեմբեր 10, 1981, Ս· Էջմիածին

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ
ՀԻՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐՈՒ
ՀԵՏՔԵՐՈՒՆ ՎՐԱՑ

(Ք. Ա վերջ)

«Այստեղ հանգչում է Սուրբ Քաւաճա Մօրթենփուս՝ Հայը, որ ինկատուում էր Յունսիսի մարգարէն եւ մի ուղղամիտ մարդ էր. նա իր ողջ ունեցած հարստութիւնը կտակեց Ագռայի հայ ու հնդիկ աղքատներին, որպէս հաւատարմութիւն իր միակ տիրոջ, 1611-ին Յիսուսի Ծը - ննդեան թուականով եւ մեռաւ միեւնոյն թուականին»:

Դամբարանը կոչուում է Ս. Մարտի - րոսաց, Փառէ Սանթուս, որը իրակա - նում կառուցուել է սուրբ Քաւաչայի համար, մինչ յետագայում, ուրիշ ան - ուանի այլազգի եւ հայ անհիններ նաեւ ամփոփուել են միեւնոյն դամբարանում, որոնց մէջ հայ եպիսկոպոս Թաւրիզեցի Զաքարը 1615-ին եւ ուրիշ չորս հայ քա - հանաններ:

Դամբարանի չրջափակում կան նաեւ հայկական չուրջ 10 դերեզմանաքարեր, որոնք հրաշալիօրէն զեղաքանդակուած հայկական դրեր ունեն, բայց եւ բնական տարերքից կոտրատուած են ու անխնամ վիճակում, չնայած այն հանգամանքին, որ դերեզմանատունը գտնուում է կա - ռավարութեան խնամքի տակ, այդուհան - դերձ զգալիօրէն անտեսուած է: Թերեւս մի օր մի հայ բարերար բարի գտնուի նորոգութեան կարգադրութիւններ յանձն առնել մեր պատմական անցեալը Հընդ - կաստանի խորքերում վերականդնելու եւ հայկական դերեզմանաքարերը փճացու - մից փրկելու:

Ժամերը անցան աննկատելի: Լուսա - նըկարներ էի առնում, ցախերից կազմը - ւած աւելով մաքրում էի դրսի դերեզ - մանաքարերը, երբ վարդապետը յիշեցը - րեց որ երեկոյեան ժամերգութեան ներ - կայ պիտի լինի: Վերադարձի ճամբին չէինք խօսում, միայն թէ ասաց որ իր գիտցածով առաջին Հայն եմ որ այցելում եմ դերեզմանատուն, մինչդեռ տեղացի Հնդիկները դամբարանը ուխտատեղի նը - կատելով յաճախ այցելում են:

Հայկական դերեզմանաքարեր Լահո - րի թանգարանում, - 1978-ին Ապրիլ ամ - սի վերջաւորութեան գործի բերմամբ մի քանի օր Փաքիստանի պատմական քաղաքներից Լահոր մնացի, որը մանկա - լական տիրապետութեան շրջանին հան - դիսացել է որպէս բերդաքաղաք, մինչ ներկայում ճանաչուած է որպէս արուես - տագիտական եւ կրթական կեդրոն:

Առիթը յարմար դատելով որոշեցի այ - ցելել Լահորի ճանաչուած թանգարանը եւ ուսուցել հայկական մի քանի դերեզ - մանաքարերի գոյութիւնը, որոնց կա - պակցութեամբ անուանի պատմաբան Ար - շակ Ալպոյաճեանը ժամանակին անդրա - դարձել է եւ հաստատել թէ Լահորում, ինչպէս նաեւ Քաշմիրում՝ որոնք ժամա - նակին բուն Հնդկաստանի մաս էին կազ - մում, նախքան Նոր Ջուղայի հայկական գաղութի հաստատումը, Հայեր են եղել, ինչպէս եղել են նաեւ Հնդկաստանի Ագրա եւ Արեւելեան Փաքիստանի Դէլքա քաղա - քում, ուր կառուցել են եկեղեցիներ, ո - րոնք պահպանուած են մինչեւ այսօր:

Հնդկահայ գաղութի վաստակաւոր պատմաբան Մեսրոպ Սեթհանը նման - պէս ժամանակին տեղեկացրել է թէ Լա - հորի երբեմնի ծաղկեալ գաղութից. որ - պէս վկայութիւն մնացել են միայն չորս տապանաքարեր, մինչ հնդկահայ գաղու - թի չուրջ դրուած իր յօդուածաշարքի մէջ պատմագէտ Հասիտեանը յատկօրէն յի - շատակել է թէ Լահորի թանգարանում չորս տապանաքարեր կան որոնցից ամե - նահինը 1601 թուականն է կրում:

1940ին Կալկաթայում անդլերէնով լոյս տեսած Հնդկաստանի 1902 - 1903 տարե - շրջանի տեղեկագրի մէջ Փրոֆ. Վոկելը մի ամփոփ դրութիւն ունի «Հայկական արձանագրութիւնները Պաղեսթիստանի մէջ» վերնագրով, որի մէջ զետեղուած են հայկական արձանագրութիւններ երեք դերեզմանաքարերի լուսանկարները, ո - րոնք համարակալուած են 144, 155 եւ 157 թուերով, որոնք սակայն ըստ Փր - րոֆ. Վոկելի վկայութեան ոչ թէ գտնը - ւել են Լահորում այլ 1901 թուականին Պալուճիստանի «Քաչ» քաղաքում, որը գտնուում է Լահորից 800 կիլոմեթր հե - ռաւորութեան վրայ: Ամէն պարագայի, վկայութիւնները ապացուցում են որ մի. դարի սկզբնաւորութեան Հայերը են բնակուել Հնդկաստանի, ներկայում Փա - քիստանի Արեւելեան Նահանգներից մէ - ճապի մէջ:

Դերեզմանաքարերից առաջինի վրայ քանդակուած է «Խան Գէորգ» անունը, որի թուականը անյայտ է: Երկրորդը կրում է «Աւետ» անունը եւ հայկական տառերով թուականը՝ 1601: Երրորդ քա - րի թուականն է 1616 եւ քանդակուած անունը «Վէտռնդ»: Այս վկայութիւնները պարզում են, որ «Աւետ»ի տապանաքա - րը 10 տարով աւելի հին է քան Ագռա քաղաքի դերեզմանատան մէջ գտնուած Բիթլիսցի Լեւոնի զաւակ Ագռա Մուրատի դերեզմանաքարը, որը կրում է 1611 թո - ւականը եւ որը մինչ այժմ նկատուում է որպէս ամէնհին հինը:

Իմ տրամադրութեան տակ ունենալով յիշեալ տեղեկութիւնները՝ Փաքիստանցի ծանօթիս առաջնորդութեամբ հանդիպե - ցինք Լահորի թանգարանը, ուր չուրջ ե - կու ժամ պտըտելով որեւէ հայկական տապանաքար չենք գտնում: Միայն եր - կու քարի վրայ քանդակուած, Բրիստո - սից 8 դար առաջուան մի սեպագիր ար - ձանագրութիւն՝ որը Արամայիկեան է, ինչ որ Օրդուական լեզուով, սխալմամբ թարգմանուած է որպէս հայկական:

Իմ վիճաւորութիւնը ապարդիւն անցնելով, որոշեցինք դիմել Թանգարանի վարիչին: Մէյֆուր Ռահմանդարին, որ երիտա - սարդ եւ պատրաստուած պատմաբան է: Վերջինս բարեմիտ հոգատարութեամբ ղեկավարում է Թանգարանը եւ նա մեծ սիրալիրութեամբ ընդունեց մեզ իր դրա - սենեակում եւ իր անվերապահ օգտակա - րութիւնը առաջարկեց:

Պրն. Ռահմանդարին հանգամանօրէն բացատրելով իմ հետաքրքրութեան դէր - խաւոր դրդապատճառը, իրեն յանձնեցի երեք տապանաքարերի համարակալուած թիւերը: Համաձայն իր բացատրութեան՝ վերջերս Թանգարանը ենթարկուելով հիմնական բարեփոխումների, ցուցադը - րումից դուրս են թողել այն հնութիւն - ները, որոնք յստակ բացատրութիւն չեն ունեցել:

Ես ասացի հատանարար հայկական տա - պանաքարերը միեւնոյն նկատառումով չեն ցուցադրուած եւ փոխադրուել են Թանգարանի պահեստանոցը: Այս բա - ցատրութիւնից յետոյ պրն. Ռահմանդա - րին խոստացաւ իր կարելի միջոցներով հետաքրքրուել տապանաքարերով եւ յաջորդ օրը իր պրպտումի արդիւնքը մեզ տեղեկացնել:

Յուսախաբ հրաժեշտ տուի վարիչին, բայց վճռաբար որոշեցի յաջորդ օրը դարձեալ հանդիպել իրեն, երբ այս ան - գամ ուրախ տրամադրութեամբ մեզ ըն - դունեց եւ տեղեկացրեց թէ տապանաքա - րերից մէկը՝ թիւ 155 դաել է, որը փո - խադրուած վիճակում արդէն իսկ գտնուում էր իր դրասեղանի վրայ:

Մեծ հետաքրքրութեամբ ձեռքս առի տապանաքարը որը չուրջ մէկ ոտք խո - րանարդ է եւ միանգամայն համապա - տասխանում է Փրոֆ. Վոկելի տուած տե - ղեկութեան եւ կրում է յիշատակուած քանդակումը՝ «Աւետ» 1601», որը հան - դիսանում է որպէս ամենահինը, միւս - ների համեմատութեամբ:

Դոկտ. Ռահմանդարիից իրաւունք ըս - տանալով, վերցրի տապանաքարի լու - սանկարը: Նա խոստացաւ իր պրպտում - ները չարունակել եւ յայտնաբերել միւս երկուսը, որի կապակցութեամբ ինձ է - րազեկ պիտի պահէ թղթակցութեամբ:

Յօսակցութեան ընթացքում ի մէջ այլոց Դոկտ. Ռահմանդարին ասաց. - «Միթէ աւելի ճիշդ չէ, որ տապանաքարերը յայտնաբերելուց յետոյ, ուղարկէք Հա - յաստանի թանգարանին»: Նա մասամբ խոժռուելով ասաց. - «Սիբելի հայ բա - րեկամս, նախ կամենում եմ ձեզ տեղե - կացնել, որ այս թանգարանից մէկ շիւղ անգամ դուրս չի գնայ եւ քոյլ տուր ա - ւելացնեմ, որ դուք Հայերդ արդէն շատ եւ շատ գերեզմանաքարեր ունէք. թողէք այս մէկն էլ մեր երկրում պահուի»: Իր սրամիտ պատասխանից յետոյ, ինձ մը - նում էր կրկին չնորհակալութիւն յայտ - նել իր ուշադրութեան առթիւ եւ հրա - ժեշտ տալ իրեն:

Վերջին ճամբորդութեանս ընթացքին նորէն հանդիպեցի Լահոր, այցելեցի Թանգարանը եւ տեղեկացայ, որ նախկին վարիչը հրաժարուել եւ փոխարինուել էր ուրիշով՝ պրն. Մէյիդ Ահմեդ: Նա արդէն Թանգարանի դլխաւոր սրահում ցուցադրուած Աւետի դերեզմանաքարը մեզ ներկայացրեց հետեւեալ մակադրու - թեամբ. «Մի Հայի գերեզմանաքար, որ վախճանուել է Քաչի 1601 թուականին Աւետ անունով:

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՄՈՒԼԸ

Աւետկիկա Հանդիպում Օձի հետ

Տարօրինակ, բայց իրաւ խորապէրին տակ կարելի էր զետեղել այս միջադէպը: Պատմողը՝ Հ. Յովսեփեան, բժըշկական դիտութիւններու դոկտոր, աչխատանքի մեկնած պահուն իր ինքնաչարժին դուռը կը բանայ, ժիպուլիին: «Նոր էի պրծի դրել չարժիչը, երբ աչ նստատեղին նկատեցի դիւրզայի զոյդ - ները: Վեր ճգուղ օձի հայեացքից ան - միջապէս հասկացայ, որ պատրաստում է յարձակման»: Պայքարը թէեւ կարճ, բայց կ'ըլլայ վտանգաւոր: Օձը կը փաթթուի դաստակին, իսկ ենթական ամուր կը սեղմէ սողունին պարանոցը: Վերջապէս, կը յաջողի կառքին դուռը բանալ եւ դուրս նետուիլ:

Սով. Հայաստան օրաթերթին մէջ այս միջադէպը նկարագրող յօդուածագիրը կ'աւելցնէ, թէ Օրջոնիկիձէ չրջանի Ջրաչէն գիւղը, - Երեւանի արեւելեան ճամբուն վրայ, - կը չրջապատուի դրեթէ անմչակ հողերով եւ կը մերձենայ վարդաչէն թա - դամասին:

Տարեցները կը յիչեն, անչուչտ, կը պրէ ան, թէ այսպէս կոչուած գիւրզա օձերը, յաճախ մէկ ու կէս մեթր եւ աւելի, թունաւոր, վտանգաւոր սողուններ են: Որոչ ժամանակ կարելի կ'ըլլայ հեռացնել զանոնք, բայց, բատ երեւոյթին, 1980-ի արտակարգ տաք կլիման, ամառը պատճառ կը դառնան, որ օձերը չառնան եւ մօտենան տնամերձ չրջաններուն, ապաստան գտնեն գիւղին կանաչ եւ զով այդիներուն մէջ:

Անցեալ տարի տասը տարեկան Սաքօ Մխիթարեան անունով տղեկ մը կը մեռնի՝ օձի խայթումին հետեւանքով: Ուրիչ մը հազիւ կ'ազատի՝ արտակարգ խնամքին հետեւանքով: Այս եւ այլ դէպքերու մանրամասնութիւններ տալէ ետք, յօդուածագիրը կը դրէ, թէ այս տարի եւս օձերը չատցած եւ սպառնալից դարձած են:

Յօդուածագիրին նպատակը զգուչացումն է: Որովհետեւ, յատկապէս գիւղերը, կը մօտենան հանդոցներուն, նոյնիսկ տուներուն: Բայց, կը չեչտէ ան, «կենդանական աչխարհի չատ տեսակներ, այդ թուում եւ օձերը, գտնուում են յատուկ հսկողութեան տակ եւ արդելուած է դրանց ոչնչացնելը»:

Առանց օգտակարութիւնը ճչդուած է:-

Ա Ն Ա Տ Օ Լ Ո Ւ

Գրեց՝ Գ. ՏԱՐՕՆԵԱՆ

Ապա կը նկարագրէ արտաքինները, որով - հետեւ գիւղի տուները բակ չունին, այս ա - ղերը գիւղէն քիչ մը դուրս են և մէկ քա - նի կարգ քարերով չրջապատուած մէկ - երկու փոսեր են, այր, կին, երախայ հոն կը վազեն, առանճնանալ անհնարին է, եւ չափահաս տղաք չեն քաչուիր բը - նաւ աղջիկները անհանգստացնելէ, եւ զարմանքով կը պատմէ թէ ինչպէս օր մը կողք - կողքի գտնուած է կնոջ մը հետ, որ առանց ոչ մէկ ամօթխածու - թեան, այս գործողութիւնը կատարած է խնդալով՝ իբրեւ չատ սովորական բան:

Գիւղ հասնելուն, վարժապետը դէպ - րոցը կը փնտռէ, իրեն ցոյց կու տան չորս պատեր, եռեւն ալ սենեակի պէս բան մը, տանիքը չպոցուած, պատու - հան չկայ, ապակի մի հարցներ. - Ի՞նչ ընենք պարոն, դրամ չկայ, չկրցանք վեր - ջացնել, մարդիկ կը սկսին գանգատիլ.- ո՞ւր է Պետութիւնը, արդէն դպրոց ը - սածդ ինչի՞ կը ծառայէ, տղան սորվի երկու եղ ուղղել, ակօս մը բանալ, այդ է մեզի հարկաւոր, մնաց որ սա քաղաքի վարժապետները մեր կիներն ու աղջիկ - ները դլխէ կը հանեն: Պետութիւնը դէպ - րոցին յատուկ տուրք մը դրած է գիւ - ղացիներուն, զոր տարիներէ ի վեր չեն վճարած. վարժապետը լուր կը ղրկէ որ տունէ - տուն պիտի անցնի տուրքը գան - ձելու համար, առաջին տունը որ կ'եր - թայ դուռը երեսին կը գոցեն եւ կըզ - պանքը կը դնեն, միւսները նոյնը, իսկ ոմանք ալ պահուըտած են, մէջտեղը չը - կան. պաշտօնատունէ - պաշտօնատուն կը դիմէ որպէսզի գոնէ գպրոցին տանիքը գոցեն, ո՞վ որու, գէշ - աղէկ սրահին մէկ մասը կը ծածկեն, մինչ այդ կրկին տունէ - տուն պէտք է վազէ ծնողքները համոզելու՝ որպէսզի տղաքը դպրոց ղըր - կեն, ինչ որ օրէնքով իրը թէ պարտա - ւորիչ է, ո՞վ մտիկ կ'ընէ. վերջապէս կը յաջողի յիսուն - վաթսուն աչակերտ ճա - րել, բայց դպրոցը դեռ չէ գոցուած, կը դիմէ հօճային որ մզկիթը առժամապար իրեն տրամադրէ, բացարձակ մերժում, այդ անհատատներուն դիրերը սորվեցնե - լու համար՝ երթեք:

Վերջապէս իր աչակերտներուն հետ կը մտնէ կէս-բաց, կէս-գոց դպրոցէն ներս որ փոչիներու մէջ կորած է, աւելորդ է աւելել, որովհետեւ քաւորդ ժամ վերջ նոյնքան փոչի պիտի գտնէ. իրեն հա - մար ոչխարի մորթի մը տուեր են, իսկ երախաներուն՝ ոչինչ, խոնաւ գետինը պիտի նստին, գրասեղանին կամ գրա - տախտակին ինչ ըլլալն անդամ չեն գի - տեր: Վառարան մը կ'ուզէ ճարել, ան - հնարին բան, ուրեմն իրեն կը մնայ օրհ - նեալ Թանտրըն ու Քրիքը, մուխն ու մոխիրը. եւ ինչպէս չատ մը տուներէ ներս, փետրուարին արդէն Քրիքի իր պաչարը հատած է,- «անիծեալ ամիս, որ գժոխքի գռնէն աւելի սարսափելի է» կը դրէ Մաքալ: Կը պաղատի աչակերտ - ներուն որ Քրիքը բերեն, բայց ո՞վ կա - րող է այդ մեծարժէք նիւթը գոհել դէպ - րոցին համար, եւ այսպէս, սառած դէպ - րոցին մէջ ինքն ու տղաքը՝ պլլուած տեսակ - տեսակ եւ գոյնզգոյն հագուստ - ներու մէջ, գողդոջալով կը չարունակեն աչխատիլ,- «խեղճ փոքրեր, որոնց դէմ - քերը պաղէն եւ անօթութենէն անկեն - դան մօմիայի կերպարանք առած են եւ իրենց ունեցած քիչիկ մը արիւնն ալ ո - ջիլները կը ծծեն» կը դրէ Մաքալ:

Նոյեմբերի վերջերն է. կ'ուզէ իմանալ թէ աչակերտները այդ օր ի՞նչ կերած են. 31 հոգիէն 21-ը՝ այդ առաւօտ բան չէ կերած, 10 հատը չոր հաց միայն. կէսօրին՝ 31-ն ալ կերած են ձմերուկով հաց: Ցունուարի վերջերը կրկին կը հար - ցուփորձէ. այդ օր 16 հոգի կերած են պլկուր - փիլաւ, մնացեալը՝ ապուր մը միայն կամ սոխով չոր հաց, իսկ դար - նան մի՛ հարցնէք, խոտերու կարգն է. խոտին հետ քիչ մը վայրի արմտիք կը խառնեն, կ'եփեն ու կ'ուտեն, սա իրենց ճաշիկն է: Զարմանալին այն է որ, այս թչուառութեան եւ առողջապահական պայմաններուն տակ ապրող Թուրք գիւ - ղացին կը չարունակէ տոկալ եւ աճիլ:

Գիւղացիները ամբողջ տարուան իրենց ուտելիքը պէտք է արտադրեն եւ պահ - տան, նպարավաճառին կը դիմեն՝ միայն իրենց անհրաժեշտ չաքարը, քիչ մը թէյ եւ տօնական օրերն ալ՝ մեծագոյն լիւք - սը եղող հէլվան գնելու համար, մնաց - եալին համար նախ Մայիս ամսուն, քիչ մը բանջարեղէն կը ցանեն որ կը հասնի Օգոստոսին եւ Հոտեմբերին, այդ օրե - րուն կ'ուտեն ու կ'ուտեն թթում կամ փանճար, սա չուտ կը հասնի, սրբազան պլկուրին կարելի չէ դպիլ. ձմրան պա - շարն է զոր կը պատրաստեն հունձքին եւ կը պահեն աւանդական միջոցներով. այս պլկուրը կ'ուտեն ինչ վիճակի մէջ ալ գտնեն ամիսներ վերջ:

(Շար. 2)

ՎԱՐԴԱՆ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ ՑԻՇԱՏԱԿԻՆ

(ՄԱՀՈՒԱՆ ՔԱՌԱՍՈՒՆԴԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Ըսել թէ, Վարդան Մուրատեան կը պահանջէր մանկութիւն չճանչցող սե – րունդին որ զգեստնող անապատներուն եւ արիւնաներկ գետերուն ափերուն վրայ դառաւ իր պայքարելու կամքը, հայ ապ – րելու վճռակամութիւնը, ընթացիկ պիտի ըլլայ դուցէ: Ըսել թէ, կը պահանջէր հայրենիքի հողին հետ խարխուած պա – զատարական սերունդին որուն համար հայ հողը տեւական ապրում էր եւ հայ գիրը խորան պաշտամունքի, դարձեալ կրնայ ընթացիկ թուիլ: Սակայն, այսօր գժբախտաբար ինչ որ աւելի ընթացիկ կը դառնայ ընկերներու բացակայութիւնն է, մանաւանդ երիտասարդներուն, իրենց տարեց գաղափարակից ընկերներու հը – րաժեշտի պահուն: Այս մէկը մեզ առա – ւել եւս կը տխրեցնէ եւ խորհրդածել կու – տայ...:

Վարդան Մուրատեանները հազիւ ոտք ձգած այս ափերը, դեռ առանց երդիքի, առանց ընտանիքի, առանց օրէնք պաշ – հովութեան նետուեցան հանրային ծառա – յութեան եւ իրենց չունեցածովը կազմա – կերպեցին, աքնեցան, կառուցին, կեանք ստեղծեցին իրենց շուրջը, որովհետեւ գաղափարը, հաւատքը, կամքը, սէրը հանդէպ ազգին, նուիրումը ամէն բանէ վեր էր, արբութիւն էր: Այս սերունդը, այո՛, կը ձգէ երիտասարդներուն մարգ – կային եւ բարոյական առաքինութիւններ – րու, ծառայութիւններու, զոհողութիւն – ներու աքանչելի օրինակներ: Այո, իրենց ըրածը զոհողութիւն էր՝ քանի տուին ա – առնելագոյնը, իրենց ըրածը հերոսու – թիւն էր՝ քանի ըրին աւելի քան կարե – լին: Վարդան Մուրատեան եւ իր սերընդակիցները արժանի են մեր ամբողջ յար – գանքին, մեր երախտագիտութեան:

Ծնած Խարբերդ 1904–ին, տեսաւ չար – ղերը, ճաշակեց տեղահանութեան, աք – սորի դառնութիւնները, կորնչուց ըն – տանիք եւ ազգական, անցաւ որբանոցէ որբանոց, ժամանակաւոր կայք հաստա – տեց Հալէպ, Պէյրութ, Ցունաստան եւ 1925–ին «Նաւը» վինքը ձգեց Միջերկրա – կանի այս ափերը, Մարսէյլ: Զորս տա – րի աշխատեցաւ Կարտանի հանքը եւ ապա վերադարձաւ Մարսէյլ: Այս առաջին տարիներուն արդէն մտաւ Հ. Յ. Դաշ – նակցութեան շարքերը եւ երկար ու եր – կար տարիներ եղաւ Սենթ Մարկրիթի Համազգայ խումբի անդամ՝ բերելով իր յարատեւ օժանդակութիւնը խումբի բո – լոր աշխատանքներուն: Ծառայեց իր պատկանած հայամիտ թաղին եկեղե – ցիին, որպէս թաղականութեան անդամ: Տարիներ շարունակ, միայն իր ջանքերով էր որ այդ եկեղեցին մնաց ներկայու – թիւն՝ շրջանէն ներս: Եւ հայ հաւատքի այդ համեստ մատուռն է որ իր մարմի – նը ընդունեցաւ Հոկտեմբերի պայծառ օր մը: Շահան խաչակիր քհնյ. Տէտէեան որ կը պաշտօնավարէ նաեւ այս շրջանը, կ'ոչնչացնեն կրծողները, որոնք մեծ վը – նաս կը հասցնեն փիլտանտեսութեան:

– Այնուամենայնիւ, որքան էլ յար – պենք բնութեան պահպանութեան օրէնք – ները եւ գնահատենք օձերի օգտակար դե – րը, միեւնոյն է, չափազանց տհաճ եւ սարսափելի է մահացու թոյն ունեցող այդ նենգ սողունին հանդիպիլ բնակա – րանում, մեքենայի մէջ, այգում»:

Յօդուածագիրը կը զարմանայ, թէ ին – չո՛ւ անցեալին բացուած եւ օգտակար գործունէութիւն ունեցած արագ խնամ – քի երկու կեդրոնները, տարիներէ ի վեր փակ կը մնան:

Կ'առաջարկէ վերստին հաստատել՝ բը – ժիշկ հիւանդապահներով, թոյնին հակա – չիճուկ դեղերով:

ՔԱՂՀԱՆ

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ Ս. Գրիգոր Լուսա – ւորիչ եկեղեցւոյ բակին մէջ, Նոյ. 22–ին, տեղի ունեցած է Գարեգին Արք. Խաչա – տուրեանի կիսանդրիին բացումը, ձե – ռամբ Հայրապետական պատուիրակ Դա – ւիթ Եպիսկ. Սահակեանի: Գարեգին Արք. եղած է Հարաւային Ամերիկայի Հայրապետական առաջին պատուիրակը (1938 – 1950), որմէ ետք կ'ընտրուէր պատրիարք Կ. Պոլսոյ Աթոռին (1950 – 1961):

×

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Հայ կեդրոնի սրահին մէջ, Նոյ. 15–ին, տեղի ունեցած է Հ. Օ. Մ.ի ամէնօրեայ վարժարանի եւ Պապայ – եան մանկապարտէզի նոր շէնքի հիմնար – կէքի հանդանակութեան ձեռնարկը, հո – վանաւորութեամբ թեմին առաջնորդ Մեսրոպ Եպիսկ. Աշճեանի: Ներկայ եղած են աւելի քան 800 հոգի: Ստեղծուած խանդավառ մթնոլորտի մէջ եղած նուէր – ներէն դոյացած է 375 հազար տոլար:

×

ՖՐԻԶՆՈՅԻ համալսարանին մէջ, Հոկ. 4 – 28, տեղի ունեցած է հայկական ճար – տարապետութեան նուիրուած ցուցահան – դէս մը: Բացումը կատարած է համալ – սարանի հայագիտական ամպիոնի վարի – չը՝ Փրոֆ. Տիգրան Գուլումճեան, դա – սախօսութեամբ մը շեշտելով՝ որ հայ ճարտարապետները է. դարուն արդէն կատարելութեան հասցուցած էին հայ ե – կեղեցաշինական յատուկ ոճ մը: Ցուցա – հանդէսը ծրագրուած է Մխլանոյի Բազ – մարուեստից Հիմնարկի իտալացի մաս – նագէտներու կողմէ, դիւանագիտութեամբ Փրոֆ. Սարիանօ Ալբակօ Նովելլոյի եւ կազմակերպուած Իտալիոյ Հայ Մշակու – թային Միութեան կողմէ, Մանուկեան եւ Բամպակեան ընտանիքներու ազակցու – թեամբ: Ցուցահանդէսին ներկայացուած են 66 եկեղեցիներու եւ վանքերու լուսա – նկարները, յատակագիծերը եւ քարտէս – ները:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ Ամերիկայի Հայ Դատի Յանձնախումբը Մայքըլ Փափարեանը նշանակած է հայկական չահերու պաշտ – պան – պատգամաւոր Սաքրամենթոյի մէջ: Յանձնախումբը դիտել տուած է, թէ Քալիֆորնիոյ հայկական գաղութին մէջ առաջին անգամ ըլլալով է, որ հայ – կական չահերն ու մտահոգութիւնները լրիւ ժամանակով պիտի ներկայացուին նահանգի մայրաքաղաքին մէջ: Փափար – եան աւարտած է Սանթա Քրուզ համալ – սարանը, մասնագիտանալով կենսաբա – նութեան եւ հոգեբանութեան մէջ:

×

ՍԵԼԱՆԻԿԻ մէջ, Նոյ. 15–ին, նչուած է Ս. Աստուածածնին եկեղեցւոյ հիմնադ – րութեան 78–րդ տարեդարձը եւ կատար – ուած Կոմիտաս վրդ. Օհանեանի ծայրա – պոյն վարդապետի ձեռնադրութիւնը: Օր մը առաջ ժամանած է յունահայոց ա – ռաջնորդը՝ Սահակ Արք. Այվազեան, որ կիրակնամուտի արարողութենէն ետք նախագահած է Թաղական Խորհուրդի ժողովին: Կիրակի առաւօտ պատարագած է առաջնորդը եւ ծայրագոյն վարդապե – տի իշխանութիւն չնորհած Թրակիոյ եւ Մակեդոնիոյ չրջանի հոգեւոր հովիւ Կո – միտաս վրդ. Օհանեանի: Սահակ Արք. քարոզով մը ոգեկոչած է Մեսրոպ Մաշ – տոցն ու Սահակ Պարթեւը, պանծացնե – լով հայ լեզուն ու մշակոյթը, ինչպէս նաեւ չեշտելով անոնց դերը մեր ազգա – յին դիմագիծի պահպանման մէջ: Ցա – ւարտ պատարագի եւ արարողութեան Թաղական Խորհուրդը ճաշ մը տուած է ի պատիւ առաջնորդին եւ զանազան չըր – չաններէ եկած հիւրերուն: Սեղանը վա – րած է Մուշեղ վրդ. Մարտիրոսեան: Խօսք առած են Միութեանց անունով Ժի – րայր Նատեան, Թաղական Խորհուրդի ա – տենապետ Օննիկ Գասպարեան եւ Փրոֆ. Հրաչ Բարթիկեան (Երեւանէն):

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
155·000 ՏՈԼԱՐԻ ՆՈՐ ՑԱՏԿԱՑՈՒՄԸ
ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ
ԿՐԹԱԿԱՆ ԵՒ ԽՆԱՄԱՏԱՐԱԿԱՆ
ԿԱՐԻՔՆԵՐՈՒՆ

Ներկայիս հաճոյքով կը հաղորդենք, թէ այս տարուան Մայիսէն Սեպտեմբեր ամիսներուն ընթացքին Հ. Բ. Ը. Միու – թեան Կեդրոնական Վարչական Ժողովը հետեւեալ բացառիկ յատկացումները ը – րաւ. –

Թէքէեան Մշակ. Միութեան Պէյրութի Թէքէեան Վարժարանին եւ Կեդրոնին նո – րոգութեանց

Տոլար
30·000

Լիբանանահայ Օգնութեան Խաչին (Հայ Օգնութեան Միութեան Լիբանանի չրջա – նակ) Պուրճ Համուտի մէջ նախաձեռնած ընկերային – բժշկական կեդրոնի կա – ռուցման 25·000

Զահլէի եւ չրջակայքէ աղետեալ Հա – յութեան կարիքներուն 25·000

Սահակեան – Լեւոն Մկրտիչեան Գո – լէճին 17·500

Լիբանանահայոց Ազգային Առաջնոր – դարանին նպաստ ազգային վարժարան – ներուն: 15·000

Լիբանանի Հայ Կաթողիկէ Պատրիար – քարանին Աչրաֆիէի Արարատեան սրա – հին վերաչինութեան ամբողջացման հա – մար 10·000

Լիբանանի Հայ Աւետարանական Միու – թեան նպաստ աւետարանական վարժա – րաններուն 10·000

Վահան Թէքէեան Վրժ.ին 7·500

Համազգայինի Նչան Փալանճեան ճե – մարանին 7·500

Հայրենիք ներպաղթողներու օգնութեան հիմնադրամին 7·500

Գումար 155·000

Յատկացումները պատկանեալներուն բաշխուեցան Միութեան Լիբանանի Պատ. Շրջանակային Յանձնաժողովին մէջո – ցաւ:

Մեր ջերմ չնորհակալութիւնները կը յայտնենք ինքնութիւնը յայտնել չփափա – քող ազգայինին, որուն 150·000 տոլարի սրտաբուխ նուիրատուութեան չնորհիւ Հ. Բ. Ը. Միութիւնը կրցաւ վերոյիշեալ բացառիկ յատկացումները ընել: Ինչպէս հաղորդեր էինք Յուլիս 15, 1980 թուա – կիր մեր զեկոյցով, նոյն բարերարը անց – եալ տարի նուիրած էր 100·000 տոլար, որ նմանապէս ամբողջութեամբ յատկա – ցուցեր էինք Լիբանանահայութեան կա – րիքներուն:

ԴԻԻԱՆ
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻ

Նոյեմբեր 20, 1981
Սետըլ Պրուֆ, Ն. Ճ.

ՍՊԻՏԱԿ ՉԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐՐՈՐԴ

ՋԷՅՆԱՊ ՋՐԱՒԱՆԻ ՄԷՋ

Դէպքին մանրամասնութիւնները կը պակսէին: Լուր հասած էր, որ Սասոն, այդ վայրի քիւրտը, իր զոլամներով ե – րեկ պիչեր յարձակած է Սարը պինպա – շու վրանին վրայ եւ փոթորիկի արագու – թեամբ կողոպտած է վրաններու հարըս – տութիւնը ու ինքը՝ Սասոն անձամբ, կո – րիւլայի մը պէս նետուած է Սարը պին – պաշուն վրայ: Պահակները յանկարծակի եկած են: Յարձակումը եղած է ուրբի մը պէս կատուկ ու արագ: Սպաննուեր են բաւական թիւով պահակներ: Մինչեւ լեռնէն զօրքերու հասնիլը, Սասոն ար – դէն իր ձիաւորներով հեռացած կ'ըլլայ: Վրանին տակ կը գտնեն Սարը պինպաշին՝ դանակ մը ամբողջ կուրծքին մէջ խրա – ուած:

Կը պատմէ նաեւ, որ Սարը պինպաշին այդ գիչեր վրաններու տակ քիւրտ ցե – դապետներուն համար խրախճանք սար – քած է եղեր:

Սարը պինպաշին դիչերուան խրախ – ճանքին համար բերել տուած է բաւա – կան հեռուէն, Ախուր գետեզերքին վրայ վրան զարնող գնչուներու կաքաւող աղ – ջիկներ ու գնչու սազանտարներ:

Սէլիմ պինպաշին կուռի ճակատն է ե – դեր այդ առեն:

Շատ ուշ առեն ցեղապետները կը հե – ռանան վրանէն, կը հեռանան նաեւ գնչու աղջիկներն ու սազանտարները: Սարը պինպաշին խրախճանքէն յղփացած՝ մա – րել կուտայ վրանին ճրագները՝ քնանա – լու համար:

Աբեւը բաւական բարձրացեր էր, եւ Վարդաճորի սահմաններուն կը մօտենար Աչուղ Նազարը իր զաւկին հետ: Ան կը խօսէր ժանտարմին, քիւրտին, չէրքէզին. կ'իմանար բոլոր մանրամասնութիւնները ու կը քալէր լուսաւոր ճամբայէն, բա – նակներու մէջէն, բարձրանալու համար Վարդաճորի լեռը:

×

ՔԻՒՐՏԵՐՈՒ ԴԱՍԱԼՔՈՒՄԸ

Այդ առաւօտ Սէլիմ պինպաշին ձիաւոր թիկնապահներով չատ կանուխ հասած էր Սարը պինպաշուն վրանները, ուր կար – ծես բարկացոտ լեռ մը իր ծուխն ու կը – րակը թափած էր:

Վրաններէն մի քանին չրջուած էին, պահակներէն չատեր սպաննուած: Պին – պաշու վրանէն դուրս ինկած էր նաեւ կաքաւող գնչու աղջկան մը մերկ դիակը՝ Սասոյի ձիաւորներէն կոխկռտուած: Ճամբուն վրայ թափուած էին կոտրուած սնտուկներ, զորգեր: Սարը պինպաշու չքանչաններէն մէկը առուին եզերքը դը – ուած էին: Երբ առաջին անգամ հասան, տեսան խոշոր դանակ մը Սարը պինպա – շու կուրծքին մէջ: Բարձերու, կոտրը – ուած լամպի ու առարկաներու տակնուվ – րայութենէն այնպէս կ'երեւէր, որ Սա – սոյ ձիաւորները անձնասուրութիւնը, անոր ծառա – յութիւնները ընտրուելու համար: Իսկ ըն – կեր Աստուր Քէօսէեան վեր առաւ Վար – դան Մուրատեանի մէջ դաչնակցականը, անոր գաղափարական աչխարհը եւ կա – տարած գործերը:

Ճիշդ է որ, առ հասարակ, ազգերու պատմութեան մէջ սերունդները իրար կը փոխարինեն, եւ այդպէս ալ պէտք է ըլ – լայ: Սակայն Հայոց պատմութեան մէջ ապրիլեան սերունդը պիտի մնայ եզակի: Իր ողբերգական ու ազեատալի ճակատա – գրին հետ պիտի չիշուի իր դիմադրական ոգին, իր աննկուն հաւատքը եւ պայքա – րելու անխորտակ կամքը:

ԿԱՐՕ ՑՈՎՍԷՓԵԱՆ

Աբեւը բաւական բարձրացեր էր, եւ վարդաճորի սահմաններուն կը մօտենար Աչուղ Նազարը իր զաւկին հետ: Ան կը խօսէր ժանտարմին, քիւրտին, չէրքէզին. կ'իմանար բոլոր մանրամասնութիւնները ու կը քալէր լուսաւոր ճամբայէն, բա – նակներու մէջէն, բարձրանալու համար Վարդաճորի լեռը:

×

ՔԻՒՐՏԵՐՈՒ ԴԱՍԱԼՔՈՒՄԸ

Այդ առաւօտ Սէլիմ պինպաշին ձիաւոր թիկնապահներով չատ կանուխ հասած էր Սարը պինպաշուն վրանները, ուր կար – ծես բարկացոտ լեռ մը իր ծուխն ու կը – րակը թափած էր:

Վրաններէն մի քանին չրջուած էին, պահակներէն չատեր սպաննուած: Պին – պաշու վրանէն դուրս ինկած էր նաեւ կաքաւող գնչու աղջկան մը մերկ դիակը՝ Սասոյի ձիաւորներէն կոխկռտուած: Ճամբուն վրայ թափուած էին կոտրուած սնտուկներ, զորգեր: Սարը պինպաշու չքանչաններէն մէկը առուին եզերքը դը – ուած էին: Երբ առաջին անգամ հասան, տեսան խոշոր դանակ մը Սարը պինպա – շու կուրծքին մէջ: Բարձերու, կոտրը – ուած լամպի ու առարկաներու տակնուվ – րայութենէն այնպէս կ'երեւէր, որ Սա – սոյ ձիաւորները անձնասուրութիւնը, անոր ծառա – յութիւնները ընտրուելու համար: Իսկ ըն – կեր Աստուր Քէօսէեան վեր առաւ Վար – դան Մուրատեանի մէջ դաչնակցականը, անոր գաղափարական աչխարհը եւ կա – տարած գործերը:

Ճիշդ է որ, առ հասարակ, ազգերու պատմութեան մէջ սերունդները իրար կը փոխարինեն, եւ այդպէս ալ պէտք է ըլ – լայ: Սակայն Հայոց պատմութեան մէջ ապրիլեան սերունդը պիտի մնայ եզակի: Իր ողբերգական ու ազեատալի ճակատա – գրին հետ պիտի չիշուի իր դիմադրական ոգին, իր աննկուն հաւատքը եւ պայքա – րելու անխորտակ կամքը:

ԿԱՐՕ ՑՈՎՍԷՓԵԱՆ

Աբեւը բաւական բարձրացեր էր, եւ վարդաճորի սահմաններուն կը մօտենար Աչուղ Նազարը իր զաւկին հետ: Ան կը խօսէր ժանտարմին, քիւրտին, չէրքէզին. կ'իմանար բոլոր մանրամասնութիւնները ու կը քալէր լուսաւոր ճամբայէն, բա – նակներու մէջէն, բարձրանալու համար Վարդաճորի լեռը:

×

ՔԻՒՐՏԵՐՈՒ ԴԱՍԱԼՔՈՒՄԸ

Այդ առաւօտ Սէլիմ պինպաշին ձիաւոր թիկնապահներով չատ կանուխ հասած էր Սարը պինպաշուն վրանները, ուր կար – ծես բարկացոտ լեռ մը իր ծուխն ու կը – րակը թափած էր:

Վրաններէն մի քանին չրջուած էին, պահակներէն չատեր սպաննուած: Պին – պաշու վրանէն դուրս ինկած էր նաեւ կաքաւող գնչու աղջկան մը մերկ դիակը՝ Սասոյի ձիաւորներէն կոխկռտուած: Ճամբուն վրայ թափուած էին կոտրուած սնտուկներ, զորգեր: Սարը պինպաշու չքանչաններէն մէկը առուին եզերքը դը – ուած էին: Երբ առաջին անգամ հասան, տեսան խոշոր դանակ մը Սարը պինպա – շու կուրծքին մէջ: Բարձերու, կոտրը – ուած լամպի ու առարկաներու տակնուվ – րայութենէն այնպէս կ'երեւէր, որ Սա – սոյ ձիաւորները անձնասուրութիւնը, անոր ծառա – յութիւնները ընտրուելու համար: Իսկ ըն – կեր Աստուր Քէօսէեան վեր առաւ Վար – դան Մուրատեանի մէջ դաչնակցականը, անոր գաղափարական աչխարհը եւ կա – տարած գործերը:

Ճիշդ է որ, առ հասարակ, ազգերու պատմութեան մէջ սերունդները իրար կը փոխարինեն, եւ այդպէս ալ պէտք է ըլ – լայ: Սակայն Հայոց պատմութեան մէջ ապրիլեան սերունդը պիտի մնայ եզակի: Իր ողբերգական ու ազեատալի ճակատա – գրին հետ պիտի չիշուի իր դիմադրական ոգին, իր աննկուն հաւատքը եւ պայքա – րելու անխորտակ կամքը:

ԿԱՐՕ ՑՈՎՍԷՓԵԱՆ

(Շար.– 458)

ՄԱՐՍԷԼ.– Այրի Տիկին Շաքէ Գրի – գորեան եւ զաւակը՝ Քաթիա, Տէր եւ Տիկին Ժաք Գրիգորեան եւ զաւակը, Այրի Տիկին Մկրեան եւ զաւակները, Պր. Գուրգէն Գրիգորեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Փօլէթ Գրիգորեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Քլօտ Սիմոն եւ զաւակները, Տօքթ. եւ Տիկին Վանիկ Գրիգորեան եւ զաւակները, եւ բոլոր ազգականները խոր ցաւով կը ծանուցանեն՝ իրենց ամուսնոյն, հօր, փեսային, եղբօր, հօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՎՌԱՄ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ

յանկարծական մահը, որ պատահեցաւ Դեկտ. 7–ին, 60 տարեկանին, սրտի տագնապի հետեւանքով։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Շորեքշաբթի, Դեկտ. 9, ժամը 14–ին, Մարսէյլի Ս. Թարգմանչաց Մայր եկեղեցին (Փրատօ)։

Մահագդ ղրկուած չըլլալով, կը խընդրուի՝ ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

«ԾԱՌԱՋ».– Մեր ցաւակցութիւնները՝ Տիկին Մկրեանի եւ ողբացեալին ընտանիքին։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Յակոբ Խաչատուրեան, կը ծանուցանեն թէ՝ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, կիրակի, Դեկտ. 13–ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ եկեղեցին, իրենց մօր՝

Տիկին ԳՈՀԱՐԻԿ ՏՏԻՐՆԻԼԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին,

հօր՝

Արթին Տտիրնիլեանի

մեծ – մօր եւ մեծ – հօր՝

Թագուհի եւ Արթին Մեսրոպեանի

մօրեղբօր՝

Մեսրոպ Մեսրոպեանի

եւ ընտանեկան բարեկամուհի՝

Օր. Լուիզ Փափազեանի

յիշատակին։

Ի գիտութիւն՝ ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն։

———×———

Այրի Տիկին Աստղիկ Մուրատեան և զաւակներն իրենց ընտանիքներով կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր՝

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ

(Զենկիլերցի)

մահուան տարելիցին առթիւ, այս կիրակի, Դեկտ. 13–ին Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցին։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

Այս առթիւ 100 Ֆ. կը նուիրեն «Ցարա»ին։

———×———

Օր. Արուսեակ Որբերեան, Տիկին Մարիանն Սերմաքեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները, կը ծանուցանեն թէ՝ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, կիրակի, Դեկտեմբեր 13–ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ եկեղեցին, իրենց եղբօր՝

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՈՐԲԵՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի գիտութիւն՝ ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն–Ժէռմէն Ս. Սահակ – Ս. Մեսրոպ եկեղեցւոյ թաղականութիւնը, չնորհակալութեամբ ստացած է, Այրի Տիկին Իսկուհի Գումրուեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղիկի, հետեւեալ նուէրները.– Գումրուեան եղբայրք ղրկուցին 200, Ալեքսան Մէսճեան 500, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Կիրակոսեան, Այրի Տիկին Մարզարեան եւ զաւակները, Օր. Ժանին Մարզարեան, Ժան Էլօեան 100–ական, Տէր եւ Տիկին Կիրակոս Կիրակոսեան, Մինասեան եղբայրք, Յակոբ Յովսէփեան, Աւետուր Կարապետեան, Բարսեղ Մկրտիչեան, Գաբլանեան եղբայրք 50–ական, Հ. Կարապետեան 20 Ֆ.։

Ոսկեան Շերպէթեանի մահուան առթիւ.– Իր զաւակները՝ Եդուարդ, Մարի, Մատլէն եւ Գլօռ 150 եւ ղրկուցին 150, Աւետիս Եղիայեան 200, Այրի Տիկին Բէլթէքեան 150, Տէր եւ Տիկին Ռ. Ժամկոչեան 100, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Մուշեղեան, Պերճ Կարապետեան, Երուանդ Պապայեան, Տատանեան ընտ., Շաւլ Պալանցեան, Ժորժ Գասպարեան, Յարութիւն Նէվչէհիրլիեան, Աբրահամ Մանկասարեան, Ռէմոն Ահարոնեան, Անտրէ Կէպէճեան 50–ական, Տէր – Մինասեան ընտ. եւ Մինասեան եղբայրք ղրկուցին 50–ական Ֆ.։

ՊՈՒԼՎ. OSSO — Ս. ՅԱԿՈԲ

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ
ԵՒ ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ
Ս. ՅԱԿՈԲԻ ՏՕՆԻՆ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 13–ին, Պուլվար-Օսոյի Հայոց Եկեղեցւոյ պաշտպան՝ Ս. Յակոբ Մծբնացիի տօնին առթիւ, հանդիսաւոր Պատարագ կը մատուցուի եւ յաւարտ Պատարագի՝ Մատաղօրհնութիւն կը կատարուի։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ Թաղիս Հոգեւոր Հովիւ՝

ՆՇԱՆ ՔՀՆԾ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

CONFÉRENCE

Organisée par le Comité de Paris de l'U.G.A.B.

Mercredi, 16 Decembre, à 20h.30
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, *Rue de Courcelles, Paris* 17e
Prendra la parole (en arménien)
Le Prof. LUDWIG MIRZOYAN
Vice-Directeur de l'Observatoire de Buragan
Sur le thème:
« LE DEVELOPPEMENT SCIENTIFIQUE EN ARMENIE »
« ԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ ՄԱՑՐ ՀԱՅՔՐԵՆԻՔԻՆ ՄԷՋ »
Entrée libre

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Անիէռ - Պուա–Քօլոմպ մասնաճիւղը, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերը – ընկերուհիները, Հինգշաբթի, Դեկտեմբեր 10, ժամը 20·30–ին՝

CENTRE CULTUREL
Rue Robert Lavergne — Asnières

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 23–ԻՆ

Dans les salons de l'Hôtel MERIDIEN

Ուր նոյն օրը տեղի կ'ունենայ նաեւ

RENAULT 5 - GTL

Ինքնաշարժի վիճակահանութիւնը

Մանրամասնութիւնները՝ յետագային

ԼՐԱՏՈՒ

Forum - Radio - Ararad

Ամէն կիրակի առաւօտ, Դեկտ. 6–էն ի վեր Ռատիօ – Ֆօրումի կայանէն՝

98 Mhz.

ժամը 10 – 10·45։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՑԹ
ի յարգանս՝
Երգահան Ա. ՄԵՍՈՒՄԵՆՑԻ
Մայիս 16–ին, Փարիզ, Սալ Կավօ

ՊԱՏԱՐԱԳ

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ
ՄԱՏՈՒՈՒՑԻՆ ՄԷՋ

Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան մատուցին մէջ, Պատարագ կը մատուցուի՝ Շաբաթ, Դեկտեմբեր 12, ժամը 10·30–ին։

Կը պատարագէ՝

ՄԵՍՐՈՊ ՔՀՆԾ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Կը հրաւիրուին Հանգստեան Տան բոլոր նախկիններուն ընտանեկան պարագաներն ու բարեպաշտ հաւատացեալները։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ
ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ
ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութեան օրինական ընդհ. ժողովը կը գումարուի, Շաբաթ, Դեկտեմբեր 12, ժամը 16–ին, իր կեդրոնատեղին՝

32, Rue de Trévise — 75009 Paris
Métro: CADET

Օրակարգ.–

– Գործունէութեան եւ հաշուական տեղեկատուութիւն,
– Նոր վարչութեան ընտրութիւն,
– Զանազան հարցեր։

Կը հրաւիրուին Ընկերակցութեան անդամները։

Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը համարուի։

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ վարչութիւնը, կը ծանուցանէ թէ՝ Կիրակի, Դեկտեմբեր 13–ին, Ս. Յակոբայ տօնին եւ Եկեղեցւոյս անուանակոչութեան առթիւ, հանդիսաւոր Պատարագ կը մատուցուի։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ՎՐԴ. ՋԱՖԱՐԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի Մատաղօրհնութիւն։ Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարէ՝ Եկեղեցւոյս «ԿՈՄԻՏԱՍ» երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Պր. Յովհաննէս Պէրպէրեանի։

Սիրով կը հրաւիրուին Լիոնի եւ շրջանի Հայութիւնը, ներկայ գտնուելու սոյն արարողութեանց։

×

ՃԱՇ

ժամը 12·30–ին, Ազգ. Տան սրահին մէջ, ժողովրդական ճաշ, ի պահիւ՝ «ԿՈՄԻՏԱՍ» երգչախումբի անդամներուն։ Մասնակցիլ փափաքողները կրնան արձանագրուիլ եկեղեցւոյ Դիւանատունը։ Ճաշագին՝ 70 Ֆ.։

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

LA CAPPADOCE

REVEILLONS
DANS UNE AMBIANCE GAIE DE NOEL
Le 24 DÉCEMBRE

BERNARD DEDEDJIAN
ANIMERA
LA DERNIÉRE NUIT DE L'ANNÉE
Le 31 DÉCEMBRE

RESERVEZ VOS TABLES!

67bis, QUAI BLANQUI, ALFORTVILLE 94140
tél. 375.05.30

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

51–ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՑԹ
Փարիզեան Շրջանի
Հայ Արիւներու Միութեան
Կիրակի, Մարտ 7, կ.ե. ժամը 14·30–ին
SALLE DE LA CHIMIE
28 *bis, Rue St. Dominique - M° Invalides*

ՆՈՒԻԷՐՆԵՐ

Ի ՆՊԱՍՏ
ԼԻՈՆԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ
ԵՒ ՅԱՐԱԿԻՑ ՄԱՍՏԵՐՈՒ
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳՈՒԹԵԱՆ
Բ. Յանկ

Ուզունեան ընտանիք 15·000, Կորիզեան եղբայրք, Փափազեան եւ որդիք (Մարսէյլ) 10·000–ական, Ստացագիր թիւ 205, Տէր եւ Տիկին Գործունեան 5·000–ական, Պր. Նուպար Մեսրոպեան 3·500, Տիկին Ժաքլին Պետրոսեան 3·000, Պր. Ժան – Գլօռ Աճէմեան, Տէր եւ Տիկին Արմենակ Աճէմեան 2·000–ական, Տէր եւ Տիկին Մազասեան – Արաքսի Զաքարեան 1·500, Տէր եւ Տիկին Գասպար Պաղտասարեան, Տէր եւ Տիկին Ս. Նահապետեան, Տէր եւ Տիկին Թիւլպեան, Տէր եւ Տիկին Ներսէս Տօրունեան, Ժաք Սողոնեան, Տէր եւ Տիկին Ժօհան Տէր – Յակոբեան, Յակոբ Թերզեան, Գաբրիէլ Պէրպէրեան 1·000–ական, Ժան Զօլճեան, Կարապետ Թերզեան, Տիկին Նուարդ Փէքմէզեան, Եդուարդ Փէհլիվանեան, Կալըրի Ժօրէս Սահակեան, Փօլ Գասպարեան, Մարիուս Պամաճեան, Տիկին Սիրանույշ Մարգոյեան, Պօղոս Գոչգոչեան 500–ական, Պետրոս Պաղտասարեան 300, Գլօռ Կէռնիւ, Ժէռար Պօղոսեան, Օր. Տէր – Պետրոսեան, Տիկին Մալվինա Եղիայեան, Կրէկուար Գարաօղլանեան, Տիկին Խաչատուրեան, Տէր եւ Տիկին Փէէռ Սահակեան, Պաղտասար Տէր – Պաղտասարեան 250–ական, Տիկին Ազատ Կէռնիւ, Գեղամ Տէրտէրեան 200–ական, Դաւիթ Պալեան, Տիկին Անիկ Սողոնեան 150–ական, Կալըրի Սէն Թիւլպէր, Պրն. Ումանճեան, Տիկին Լիւսի Գարայեան, Տիկին Թադուհի Զալաքեան 100–ական Ֆ.։

Գումար	72·900 Ֆ.
Նախկին Գումար	157·305 Ֆ.
Ընդհ. Գումար	230·205 Ֆ.

ARMÉNIE

Départ de PARIS, LYON et MARSEILLE

JOUR DE L'AN ET NOEL
à Erévan

DU 26 DÉCEMBRE AU 8 JANVIER

Renseignements et Inscriptions:

A PARIS:
LEVON BAGHDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
tél. 261 - 51 - 13
M° Pyramides

A LYON:
VAROUJAN SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 — LYON
Tél.: (7) 860. 13. 66

A MARSEILLE:
JACQUES CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 — Marseille
Té.: (91) 95. 90. 12

ՈՒՐԲԱԹ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
11
VENDREDI
11 DÉCEMBRE
1981

LE NUMERO 2 F. 50

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ: 180 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 400 Ֆ. - Հատ: 2 Ֆ. 50

57ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.059

Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN

57e ANNÉE — No 15.059

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻԹԵՐԱՆԻ ԵԼՈՅԹԸ

ՈՐՈՇ ԱՆՈՐՈՇՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԿԸ ՄՆԱՅ

—o—

Առաջին անգամն էր, Մայիս 10-էն ի վեր, որ Նախագահ Միթերան ուղղակի կը խօսէր ժողովուրդին, հեռատեսիլի Ա. կայանին միջոցաւ, պատասխանելով երկու պատասխանատու լրագրողներու (Տիկին Միշէլ Քոթա, ձայնասփիւռին անօրէնուհի եւ Փիէր Տէկրօփ՝ Անթէն 2ի անօրէն) հարցումներուն: Կասկած չկայ, որ Ֆր. Միթերան միշտ վարպետ քաղաքագէտ մը եղած է եւ իրեն համար բացառիկ դժուարութիւններ չեն ստեղծը-ւիր, նոյնիսկ երբ հարցումները, երբեմն ձգտին զինքը նեղը դնելու: Զարգացած, բանաձեւել պիտցող, Միթերան արուեստն ունի որոշ բաներ ըսելու միշտ պահպանելով որոշ անորոշութիւն մը: Եւ այդ անորոշութիւնը՝ ակնկրկն իսկ երբ կ'ուզէր որոշ տեղեկութիւններ տալ իր առողջութեան մասին: Նախագահը յայտնեց որ մինչեւ անցեալ Օգոստոս ամիսը, երբեք չէր պատահած, չափահաս ըլլալէն ի վեր, որ բժշկութեան հետ գործ ունենայ լուրջ հարցերու համար: Նախագահը կը մանրամասնէ՝ ոչ սրտի ոչ խլիրդի: Վերջերս երբ կռնակի եւ սը-բունքներու ցաւեր ունեցած է, ի վերջոյ խորհած է թէ միայն լէօնպակոյի բացատրութիւնը չի գոհացներ ու քննութիւններ ընել տուած է: 15 օր է աւելի լաւ է եւ կը մտածէ որ ինքն իրեն աւելորդ հարցումներ ընելու հարկ չունի: Ոչ մէկ աուեն գործունէութիւնը չէ դադրեցուցած: Դեկտ. 15-ին ալ կը հրապարակուի առողջական տեղեկագիր մը, ինչպէս նախատեսուած էր:

Նախագահը ճչդեց թէ ինք պիտի չհրաժարի այն ծրագրէն, որուն համար զինքը ընտրած է Ֆրանսացիներուն մեծամասնութիւնը: Զուզեր մտահոգել ոմանք (ի-մա՛ գործատէր եւլն.) բայց նաեւ պէտք չէ յուսախաբ ընել ուրիշները, անոնք որոնք զինքը ընտրած են փոփոխութեան համար: Ուրեմն «ընկերվարութիւն պիտի կառուցուի», ի՞նչ ընկերվարութիւն, Ֆրանսական ձեւի ընկերվարութիւն մը, որ հեռու է մարքս – լենինեան ընկերվարենէն եւ աւելի մօտ ըլլալով հանդերձ ընկերվարական - դեմոկրատներուն, բոլորովին այդ ալ չէ: Վճռած է իր ծրագիրը գործադրել՝ ոչ աւելի, ոչ ալ պակաս: Նախատեսուածէն զատ ազգայնացումներ պիտի չըլլան, իսկ եղածները պէտք է ըլլային: Շատ աւելի յստակ էր սակայն երբ հարց տրուեցաւ իրեն՝ դադարի մասին, զոր առաջարկեց ելմբոտական նախարարը եւ որու բուռն կերպով ընդդիմացաւ Նախարարապետը: Հակառակ անոր որ Միթերան չանաց երկուքէն ոչ մէկուն սիրտը կոտրել, երկուքին ալ դովքը հիւսելով, ըսաւ սակայն թէ բարեփոխումները պէտք է կատարուին «լաւ ընթացքով» եւ թէ չի սիրեր Տըլորի գործածած այդ «դաղար» բառը:

Դրամահոսութիւնն ու գործազրկութիւնը չեն նուազած: Նախագահը դիտակից է, նոյնիսկ եթէ ժառանգութեան արդարացումն ունի, զոր սակայն չի կրնար տեւականօրէն օգտագործել: Գործազրկութեան համար, յոյսերը արտադրութեան մէջ են բայց 1983-ին է միայն, որ կը խորհի թէ գործազրկութիւնը կրնայ նուազիլ: Դրամահոսութիւնն ալ (մօտ 15%-է 1981-ի համար), պէտք է այնպէս ընել որ 10%-ը չանցնի:

Նախագահ Միթերան կ'ընդունի որ միշտ համաձայն չէ ընկերվարական իր ընկերներուն խօսքերուն կամ գործերուն հետ: Կ'ընդունի որ վարչապետ Մարին չափազանցութիւններ եղած են, աւելորդ խօսքեր ըսուած են, ճիշդ է, որ տկարութիւն ունի ընկերվարականներուն նկատմամբ բայց լաւ կը ճանչնայ ընկերվարականները, լաւ մարդիկ են, երբեմն խօսքով բուռն են: Կ'արդարացնէ ըսելով թէ ընդդիմութիւնն ալ շատ կատղեցուցած էր իր որակումներով: Համաձայն չէ նախարար Ֆիլլուի նամակին հետ, ինք տարբեր գաղափար ունի – նար, բայց եւ այնպէս նախընթացին այդ կարծիքը պէտք չէ դրաքննութիւն նըշանակէ:

Արտաքին ճակատի վրայ, երկդիմի քաղաքականութիւն պէտք չէ վարել Մերձաւոր – Արեւելքի մէջ: Ֆրանսա չի խառնուիր: Երբ Երուսաղէմ երթայ նոյն լեզուն պիտի գործածէ եւ ըսէ ինչ որ ըսած է Ռիատ: Իսրայէլ ապրելու իրաւունք ունի, այդ իրաւունքը ճանչցած են Միացեալ - Ազգերը ու նաեւ՝ պատմութիւնը: Պաղեստինցի ժողովուրդն ալ զօրութեան իրաւունք ունի: Ֆրանսայի չի մնար քարտէզին վրայ սահմաններ ճըշդել, ոչ իրաւարար է, ոչ ալ միջնորդ:

Ջէնքի մարզին մէջ, հաւասարակշռութիւն կ'ուզէ երկու մեծերուն միջեւ: Խորհ. Միութիւնը աւելի մեծ առաւելութիւն մը ունի ներկայիս ինչ որ պատերազմի վտանգ կը ստեղծէ: Այդ պատճառով է, որ կողմնակից է ամերիկեան կարգ մը առաջարկներու (փերշինկ): Անհրաժեշտ էր, որ երկու կողմերը բանակցութեան նստին, ինչ որ եղաւ Ժընեւի մէջ, Նոյ. 30-ին: Միթերանի դիրքը սա է՝ ոչ Էհ – Էհ 20, ոչ՝ փերշինկ:

×

Խօսուեցաւ նաեւ համայնավարներուն մասին: Նախագահը գիտէ, որ ստիպուած չէր համայնավար նախարար առնել (մեծամասնութիւն ունի Ազգ. ժողովին մէջ, առանց անոնց) բայց քանի որ զօրավիգ կեցած էին իր ընտրութեան, պարկեշտ էր առնել:

Շեչտը դրուեցաւ, երկու լրագրողնե-րուն կողմէ երկդիմի լեզուին վրայ, որ կը գործածուի կառավարութեան անդամներուն կողմէ, յաճախ տարբեր բաներ կ'ըսուին, ըստ հասարակութեան: Մերթ փորձ կ'ըլլայ գործատիրութիւնը հանդարտացնել, ըսելով թէ հակառակորդ չեն այլ՝ ընկերակից, մերթ ալ սակայն անհրաժեշտ է աշխատաւորական դասուն զոհացում տալ: Միթերան կը չեշտէ այդ առթիւ. – «Չեմ ջանար ապահովութիւն տալ գործատէրերուն, իրենց կը յայտնեմ իմ քաղաքականութիւնս եւ զայն կը բացատրեմ եւ կ'ուզեմ որ հասկնան»:

Հաշուեկշիռը, ամէն պարագայի մէջ, շատ դրական կը գտնէ Պատմութեան առջեւ: Ջանեսեր ժամանակին դերը, կը ցաւի որ չեն եղած նաեւ բազմաթիւ այլ բաներ որոնք անհրաժեշտ են:

Ընդհանուր ձեւով որոշ անորոշութիւն մը տիրեց, ինչ որ ուզուած էր, անշուշտ, Նախագահին կողմէ, որ ինչպէս գրեթէ բոլոր նախագահները, չկրցաւ խուսափիլ քիչ մը վարժապետական չեշտէն, սահմանադրական իրաւունքի, եւ պատմութեան լաւ դասեր ալ տալով:

Առաջին հակազդեցութիւնները են ինչ որ կրնան ըլլալ, ըստ կողմերուն: Ցատկանշական է Իւմանիթէի խմբագրապետին խմբագրականը: Անտրիէօ «կը հաստատի» որ Միթերան աւելի կողմնակից ըլլայ ընկերվարական - ժողովրդավարութեան (քան մարքս – լենինիզմի) եւ համաձայն է որ Ֆրանսա իրեն յատուկ լուծումներ փնտռէ:

Նոր ընդդիմութիւնը մասնաւոր նորութիւն մը չի գտներ: Հարցերը կը մնան՝ փոնսի համար, ոճի կախարդանքը չի բաւեր իր - Տէ – Էֆ-ի բանբերին համար, բայց ընկերվարական կուսակցութիւնը կը գտնէ որ ժողովրդավարութեան մեծ դաս մը տուաւ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱՑԻՆ հասած լուրերու համաձայն Սախարով դադրեցուցած է կամաւոր ծոմը, քանի որ իշխանութիւնները յայտարարած են թէ արտօնութիւն կուտան Լիզա Ալեքսեեվայի որ Ամերիկա գաղթէ: Այս լուրը դրել կուտար արեւմտեան մամուլին որ կրեմլինը տեղի տուաւ, բայց Հինդշաբթի առտու, դեռ ոչինչ ստոյգ էր:

ԼԻԲԻԱԿԱՆ ՕԴԱՆԱՒԻՆ ոդիսականը վերջ գտաւ, կրկին Պէյրութ, ուրկէ մեկնելէն եօք եւ հոս ու հոն իջնելու ապարդիւն փորձեր կատարելէ յետոյ, նորէն եկած էր, վերջնապէս: Օդահէնը ապահովութիւն կուտար թէ վերջին հանդերձանն է, ու Պէյրութի օդակայանի տը-նօրէնն ալ՝ «մասլէչով» մը հրաման կուտար իջնելու: «Շրջապտոյտը» տեւած էր 60 ժամ, 40 պատանդ – ճամբորդներուն համար: Ահաբեկիչները կը յայտնէին թէ հասած են իրենց նպատակին՝ հանրային կարծիքը հետաքրքրել իմամ Մուսա Սատրի անհետացման հարցով:

ՃԱՓՈՆՑԻՆԵՐ ԿԸ ՅԱՑՏՆԱԲԵՐԵՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ՈՒ ԿԸ ՀԻԱՆԱՆ ԱՆՈՐ ՎՐԱՑ

Քանի մը օրով Հայաստան այցելած է ճափոնի ընկերվարական կուսակցութեան նէն պատուիրակութիւն մը, երեսփոխան Նապորու Եակիի գլխաւորութեամբ: Հիւրերը այցելած են Հայաստանի ժողովրդական տնտեսութեան նուաճումներու ցուցահանդէսը, Մատենադարան, երեխաներու գեղագիտական դաստիարակութեան կեդրոն, Էջմիածնի շրջանի հին հայկական ճարտարապետական յուշարձանները եւ տեսարժան այլ վայրեր:

Նախքան Երեւանէն մեկնիլը, պատասխանատուութեան դեկավարը հարցազրոյց մը ունեցած է «Արմէնփրէս»ի թղթակիցին հետ: Ի պատասխան թղթակիցի հարցումներէն մէկուն, թէ՝ ի՞նչ տպաւորութիւն ձգած է իր վրայ Հայաստան կատարած այցելութիւնը, Նապորու Եակի ըսած է. «Ճափոնի մէջ, դժբախտաբար, քիչ բան գիտեն Հայաստանի մասին: Մեր երկիրը բաւարար քանակութեամբ դրական նիւթ չէ՝ Հայաստանի պատմութեան նուիրուած: Մեզի ծանօթ են հին Յունաստանը, Հռոմը, Պարսկաստանը: Եւ այժմ, գտնուելով Հայաստան, մենք մեծ հատաքրքրութեամբ ծանօթացանք հայ ժողովուրդի անցեալին ու ներկային: Մեր վրայ մեծ տպաւորութիւն թողուց ազատութեան համար հայ ժողովուրդի մղած պայքարի հերոսական պատմութիւնը: Ինչ որ տեսանք ձեր հանրապետութեան մէջ, զարմացուց մեզ: Հայաստանի բարձր զարգացած արդիւնաբերութիւնը կրնայ, իսկապէս, հպարտանալ իր փայլուն նուաճումներով: Մեր վրայ վառ տպաւորութիւն թողուց նաեւ այն փաստը, որ Հայաստանի մէջ ամէնուրեք մենք չինարարութիւն կը տեսնէինք»:

×

ԱՐՄԱՇ ԳԻՒՂԻ ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ ԵՒ ԲԺ. ԱՐՍԷՆ ՀԱՅՐԵԱՆ

Արարատի շրջանի Արմաշ գիւղի առողջապահական մշակոյթի թանգարանին շնորհուած է Հայաստանի ժողովրդական

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՑՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ԴԵԿՏ. 4 - 7)

ՃԱՓՈՆՑԻՆԵՐ ԿԸ ՅԱՑՏՆԱԲԵՐԵՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ՈՒ ԿԸ ՀԻԱՆԱՆ ԱՆՈՐ ՎՐԱՑ

Քանի մը օրով Հայաստան այցելած է ճափոնի ընկերվարական կուսակցութեան նէն պատուիրակութիւն մը, երեսփոխան Նապորու Եակիի գլխաւորութեամբ: Հիւրերը այցելած են Հայաստանի ժողովրդական տնտեսութեան նուաճումներու ցուցահանդէսը, Մատենադարան, երեխաներու գեղագիտական դաստիարակութեան կեդրոն, Էջմիածնի շրջանի հին հայկական ճարտարապետական յուշարձանները եւ տեսարժան այլ վայրեր:

Նախքան Երեւանէն մեկնիլը, պատասխանատուութեան դեկավարը հարցազրոյց մը ունեցած է «Արմէնփրէս»ի թղթակիցին հետ: Ի պատասխան թղթակիցի հարցումներէն մէկուն, թէ՝ ի՞նչ տպաւորութիւն ձգած է իր վրայ Հայաստան կատարած այցելութիւնը, Նապորու Եակի ըսած է. «Ճափոնի մէջ, դժբախտաբար, քիչ բան գիտեն Հայաստանի մասին: Մեր երկիրը բաւարար քանակութեամբ դրական նիւթ չէ՝ Հայաստանի պատմութեան նուիրուած: Մեզի ծանօթ են հին Յունաստանը, Հռոմը, Պարսկաստանը: Եւ այժմ, գտնուելով Հայաստան, մենք մեծ հատաքրքրութեամբ ծանօթացանք հայ ժողովուրդի անցեալին ու ներկային: Մեր վրայ մեծ տպաւորութիւն թողուց ազատութեան համար հայ ժողովուրդի մղած պայքարի հերոսական պատմութիւնը: Ինչ որ տեսանք ձեր հանրապետութեան մէջ, զարմացուց մեզ: Հայաստանի բարձր զարգացած արդիւնաբերութիւնը կրնայ, իսկապէս, հպարտանալ իր փայլուն նուաճումներով: Մեր վրայ վառ տպաւորութիւն թողուց նաեւ այն փաստը, որ Հայաստանի մէջ ամէնուրեք մենք չինարարութիւն կը տեսնէինք»:

×

ԱՐՄԱՇ ԳԻՒՂԻ ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ ԵՒ ԲԺ. ԱՐՍԷՆ ՀԱՅՐԵԱՆ

Արարատի շրջանի Արմաշ գիւղի առողջապահական մշակոյթի թանգարանին շնորհուած է Հայաստանի ժողովրդական

ՆԻԿՈՍԻՈՑ ՄԷՋ

ԽՈՐԷՆ Ա. ԵՒ ԳԱՐԵԳԻՆ Բ. ՀԱՅԿ. ՆՈՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԸ ԿՕԾԵՆ

—o—

Կիրակի, Նոյ. 22-ին, կատարուեցաւ Նիկոսիոյ Ս. Աստուածածին նորակառոյց մայր եկեղեցւոյ օծումը, ձեռամբ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Խորէն Ա. եւ Գարեգին Բ. Աթոռակից Կաթողիկոսներուն: Միակ հայկ. եկեղեցին է 2500 հոգիի հասնող գաղութի մը համար: Այս առթիւ զոյգ Հայրապետներու հետ կիպրոս գացած են Ներսէս Եպիսկ. Բախտիկեան, Ազգ. Կեդր. Վարչութեան առենապետ Վահէ Սէթեան եւ առենադպիրը՝ Վարդգէս Տէր – Կարապետեան: Հայկական ոճով եկեղեցին կառուցուած է կիպրոսի նախկին նախագահ Մակարիոս Աբք.ի նուիրած հողին վրայ, որ կը գտնուի կղզիի հարաւային մասը՝ յունական շրջանը: Նոր եկեղեցին կը փոխարինէ նախկին Ս. Կոյս Մարիամ եկեղեցին, (նախկէս լատին վանքի մը մատուռը, Հայերուն տրամադրուած) որ 1963-ի մէջ – համայնական բախտմներուն անցած էր թրքական հակակշռին տակ: Օծման ներկայ եղած են յոյն - կիպրացի կառավարութեան անդամներ, բարձրաստիճան հոգեւորականներ եւ պաշտօնատարներ: Գարեգին Բ. չաթաթ մը եւս վերադարձած է Անթիլիաս, իսկ Խորէն Ա. չաթաթ մը եւս մնալէ ետք, վերադարձած է Անթիլիաս:

Թանգարանի կոչում: Անոր հիմնադիրը՝ բժիշկ Արսէն Հայրեան, նոր ծրագիրներ ունի: Ան մտադիր է կազմակերպել ընկերային – առողջապահական հարցերու դիտական տարրալուծարան մը, որպէսզի գիտնականները Արմաշի մէջ մնայուն հետազօտութիւններ կատարեն չրջապատը մաքուր պահելու եւ մարդոց առողջութիւնը պահպանելու ուղղութեամբ: Տարրալուծարանը կը մտնէ Հայաստանի առողջապահութեան նախարարութեան ընդհանուր առողջապահութեան եւ հիւանդութիւններու հիմնարկի կառոյցին մէջ: Ծրագրուած է ընդարձակել գիւղական հիւանդանոցը: Արարատի չրջանը, ուր կը գտնուի Արմաշ, պիտի դառնայ Խորհ. Միութեան մէջ նման հետազոտութիւններու կազմակերպման օրինակ – կելի կեդրոն մը: Բժիշկ Արսէն Հայրեան գրած է 120 աշխատութիւններ, որոնք կը վերաբերին ընկերային առողջապահութեան, գիւղական առողջապահութեան կազմակերպման եւ այլ հարցերու: Ան «Հայաստանի գիւղական առողջապահութեան ատլաս» գիրքին համար արժանացած է Խորհ. Միութեան առողջապահական տնտեսութեան նուաճումներու ցուցահանդէսի մետալին, իսկ «Հայկական ՍՍՀ գիւղական առողջապահութեան հեռանկարային զարգացման ատլաս»ի համար՝ Խորհ. Միութեան բժշկական գիտութիւններու ակադեմիայի մրցանակին:

×

ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷԹՐՕՆ 2000 ԹՈՒԱԿԱՆԻՆ

Երեւանի մէթրօն, որ ներկայիս ունի հինգ կայարան եւ աւելի քան եօթը քիլոմեթր երկարութիւն, մինչեւ 2000 թուականը պիտի երկարի 47 քիլոմեթր, ընդգրկելով ոչ միայն Երեւանի կեդրոնական շրջանները, այլեւ ծայրամասերը, նորակառոյց եւ ապագային կառուցուելիք թաղամասերը: Պիտի բանին 33 կայարաններ, որոնցմէ մէկ քանին, ինչպէս օրինակ ներկայիս «Սասունցի Դաւիթ» կայարանը, կը կառուցուի գետնի մակերեսին, միւսները՝ մակերեսէն տարբեր խորութիւններու վրայ:

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆՑԻՆԵՐՈՒ «ԲԱԺԱԿԻ ՊԱՀ»ԻՆ ԱՌԹԻՒ

ԳՐԵՑ՝ ՅԱԿՈԲ ՄՈՄՃԵԱՆ

Հաւանաբար 1955-ին, մեր սիրելի Կեդրոնական վարժարանին Սանուցի կողմէ որոշուեցաւ բաժակի պահ մը հաստատել, որպէս զի նոյն պահուն Կեդրոնականի նախկին սաները միաժամանակ զաւթ բարձրացնեն. ըմպեն իրենց վարժարանի, նախկին ընկերներուն ու ուսուցիչներուն կենաց եւ իրենցմէ անդարձ բաժնուող ընկեր, ուսուցիչ եւ անօրէններուն ան – թառամ յիշատակին: Ապրին պահ մը բոլոր հոգիերէ, դժուարութիւններէ հեռու, անցեալ ու զեղեցիկ, պատանեկան երիտասարդական պահերով մէկտեղուած:

Պահը որոշուեցաւ Դեկտեմբերի երկ – րորդ Կիրակիին, այսինքն Սուրբ Ծնած – բայ Կիրակիին, ժամը 13·30-ին:

Բաժակի պահը որ իր մէջ կը խտացնէ շատ մը զեղեցիկ մտածումներ, Պոլսոյ մէջ առաջին անգամ տեղի ունեցաւ մեծ խանդավառութեամբ, բոլոր Կեդրոնականցիներուն բաժնուեցան փոքրիկ գաւաթները, որոնց վրայ կը գտնուէին Կեդրոնական վարժարանին խորհրդանիշն ե – ղող վարժարանին ԿԵՂԵՑՈՅ բակին մէջ գտնուղ նախկին մուտքի մեծ դրան պատկերը, որուն առջեւ սովորութիւն եղած էր ամէն տարի մանաւանդաբար շրջանաւարտ դասարանի կարգով նկարուիլ, նաեւ գրուած է «Բաժակի պահ Դեկտ. Բ. Կիրակիին ժամը 13·30». այնպէս որ բոլոր Աշխարհացրիւ Կեդրոնականցիները իրենց գտնուած վայրին ժամով, նոյն պահուն իրենց տրամադրուած բաժակներով, բաժակ պիտի բարձրացուցած ըլլան իրենց վարժարանի կեանց եւ յիշատակներու վերակենդանացման:

Գաղափարը շատ զեղեցիկ է եւ ըստ իս շատ աւելի զեղեցիկ քան Պոլսոյ Կալաթասարայի Թրքական մեծ լիսէին կողմէ երկար տարիներէ ի վեր կիրարկուող «բիլաւ»ի օրէն, ուրկէ յուսամ օրինակ առնուեցաւ այս պահը եւ սակայն աւելի բարդ հանգամանքի մը վերածուեցաւ ան, քան բիլաւ-ի օրը:

Կեդրոնականի մէջ մինչեւ 1928-ի շրջանները դասաւանդութիւնը կ'ըլլար ընդհանրապէս Ֆրանսերէն լեզուով զուտ հետեւաբար Կալաթասարայի Թրքական մեծ լիսէին, որուն դասաւանդութիւնը նոյն ձեւով կը շարունակուի մինչեւ հիմա, նոյն Թուականներուն Կեդրոնականն ու Կալաթասարայի լիսէն Թուրքիոյ ամենաբարձր կրթական հաստատութիւն – ներն էին եւ միշտ, լուռ ալ ըլլայ, մրցում մը գոյութիւն ունեցած է իրենց միջեւ, ընդհանրապէս այդ լիսէին շրջանաւարտ եղած են Թուրք բարձրագոյն պաշտօնատարներ, եւ սակայն երբ, Կալաթասարայ վարժարանը պետական վարժարան մը ըլլալուն, ինչպէս ըսի, մին – չեւ հիմա կը պահէ իր հանդամանքը, Կեդրոնականը սկսաւ կորսնցնել իր դիրքը, համալսնական վարժարան ըլլալուն, Ֆրանսերէն լեզուն իբր լեզու ըլլալով դասաւանդուեցաւ եւ հայերէնը սկսաւ կիրարկուիլ Ֆրանսերէնի տեղ, որ զանդաղ ալ ըլլայ, ան ալ սկսաւ կորսնցնել իր դիրքը տեղ տալով անշուշտ երկրին լեզուին. ես պիտի չանդրադառնամ ին – չուներուն, այլ պիտի կենամ «Բաժակի պահ»ին վրայ:

Հակայական վարժարան մըն է Կալա – թասարայի լիսէն, այս մեծ վարժարանը, ինչպէս վերն ալ յիշեցի տարիներէ ի վեր ունի իր «Բիլաւ»ի օրը, բոլոր Կալաթասարայցիները կը հաւաքուին իրենց վարժարանը ճաշակելու համար միայն սա – վորականի կարգ անցած, պնակ մը քիլաւը առանց խորութեան ու վճարումի, բեմ կը հրաւիրուին ամէնէն երիտասարդ եւ ամենատարեց Կալաթասարայցիները. ամէն ոք իր յուշերը կը պատմէ եւ ապա կը շրջին դասարանները եւ հանդէսը կը փակուի:

Կեդրոնական Սանուցն ալ չանաց նոյնը կիրարկել բայց տեղը փոքր ըլլալով բաժակի պահը միշտ կատարուեցաւ Պոլսոյ «Փառք Օթէլ»ի սրահներուն մէջ որ կառուցուած էր մեր ամէնուն սիրելի եւ անմոռանալի «հօճա»ին մաթէմաթիքի ու – սուցիչ բարձր ճարտարապետ Հանդուց – եալ մեծ Կեդրոնականցի Աբա Սահիան Աբաթան «Լուիզեան»ի կողմէ իսկ չէնքին տէրն էր մեծ հայ՝ ողբացեալ Ա. Մարեան որ ամէն տարի սիրով կը տրամադրէր Կեդրոնական սանուցին այդ հը – րաշակերտ Օթէլին սրահները սիրայօժար կերպով:

Որքան որ ձեւին մէջ այս բաժակի պահը, Կալաթասարայի քիլաւի օրուան կը նմանէր եւ սակայն խորքին մէջ երբեք, քանի որ մեզի համար այդ օրը ճաշի բնոյթ կ'առնէր եւ ով որ կը վճարէր կրնար մաս կազմել այդ հանդիսութեան. տեսակ մը վաճառականութիւն որ երբեք չէր պատշաճեր նպատակին, ինչո՞ւ մենք ալ չունենայինք «հերիսայի» օր մը եւ կամ «պուլկուր բիլաւ»ի կամ «լուբիա»յի օր մը որ այնքան հաճոյքով կը ճաշա – կէինք մեր աշակերտութեան շրջանին:

Ինչ որ ալ ըլլայ սակայն պահը շատ զեղեցիկ ու հոգեպարար է, եւ այս առթիւ մեզ կը տանի զանազան խորհրդա – ծութեանց:

Կան անշուշտ դիւանագործութեամբ մշա – կութային խնդիրներու շատ մը կատա – րելիք եւ չիրականացած հարցեր, որոնք կը ծանրանան սանուցներու, մասնաւո – րաբար Կեդրոնական Սանուցի ուսերուն վրայ:

Հայ ժողովուրդը, որ ցրուած է Սփիւռքի տարածքին դիւանագործաբար Ֆրանսա – յի, Ամերիկայի եւ Գանատայի հողե – րուն վրայ սա կամ նա պատճառներով ու առիթը եւ միջոցները չունի իր մշակոյթին մասին խորհելու իսկ, ուրեմն այս չատ կարեւոր պարտականութիւնը ինչ – պէս ըսի սանուցներուն վրայ կ'իյնայ:

Ահա այս պարտականութեան գիտակ – ցութեամբ լեցուն էին բոլոր այն անձե – րը, որոնք շատ զեղեցիկ ու օգտակար գաղափարը յղացեր էին անմիջապէս ա – ռաջին անգամ ըլլալով օրէնքներու թոյ – լատուութենէն օգտուելով մեր շատ մը գիւանագործ վարժարաններուն քովն ի վեր ու անոնց գոյութեան տեսակ մը զրաւա – կան ըլլալով կազմել սանուցներ, որոնց – մէ գիւանագործները եղան Կեդրոնականի կողքին Կեդրոնական Սանուցը, Մխի – թարեանի կողքին Մխիթարեան Սանուցը ու Էսաեանի կողքին Էսաեան Սանուցը եւայլն:

Կեդրոնական Սանուցը անդրանիկը ե – ղաւ Սանուցներուն: Առաջին օրէն իսկ սկսաւ կազմաւորուիլ եւ զանազան առիթ – ներով երեւան եկաւ մշակոյթի բոլոր մարզերուն մէջ, պէտք է ընդունիլ որ Պոլսոյ մէջ ուր կազմաւորուեցան սա – նուցները գոյութիւն ունէր նոյնքան գի – տակից ու հայ մշակոյթին մեծ մասով ծանօթ շրջանակ մը:

Երեւան եկան գրական, գիտական թա – տերական երաժշտական յանձնախումբ – բեր որոնք բոլորն ալ իրենց պարտակա – նութիւնը կատարեցին ժողովուրդին հրամցնելով բանախօսութիւններ հայ գրական, գիտական մարզերուն մէջ, տալով երգահանդէսներ, նուագահանդէս – ներ, աշակերտական զանազան բէսիթալ – ներ եւ այսպէսով երեւան ելան նոր ար – ժէքներ: Իսկ Թատերականն ալ տարբեր ձեւով հասաւ իր լրումին. հոս պիտի չանդրադառնամ Կեդրոնական Սանուցի մէջ կազմուած Կեդրոնական երգչա – խումբին եւ մանկանց երգչախումբին, ո – րուն գեկավարը եղած էր երիտասարդ հասակին անողոք հիւանդութեան զոհ դայող Կարօ Արմանը, որ այնքան յաջող երգահանդէսներ ունեցաւ իր երգչախում – բով:

Ահա հոն էին ծանօթ արուեստագէտ Աշոտ Մատաթեանը, Գալատացեանը, գիւղագիր Յակոբ Մնձուրին, հոն էր նաեւ Կեդրոնականցի դերասան եւ Ֆրան – սահայութեան ծանօթ Մխիրան Անտոն – եանը եւ իր արուեստագէտ կինը:

Ահկէ գատ Մխիթիանը սկսաւ հրատա – րակել ճոխ բովանդակութեամբ «Հանդէս Մշակոյթին» որ եկաւ գրական մեծ պա – կաս մը գոցելու: Բոլոր այս աշխատու – թիւնները կատարուեցան նաեւ միւս բո – լոր Սանուցներու մէջ եւ Մխիթարեան սանուցն ալ ունեցաւ իր հանդէսը «Սան» անունին տակ:

(Մնացեալը Յաջորդով)

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

Իսրայէլեան «Հոգեր»

Վերջերս է, որ Պաղեստինի Ազատագրութեան Կազմակերպութեան կանոնաւոր գունդ մը՝ հրաձայլերով եւ հրետանիով, ռազմափորձ մը կատարեց Պէքաայի հովիտին մէջ: Թիրախը իսրայէլեան կեղծ ամրոց – գիւղ մըն էր:

Այս եւ այլ իրողութիւնները լուրջ մտահոգութիւն կը պատճառեն իսրայէլեան քաղաքական եւ, յատկապէս, պնդուրական շրջանակներուն մօտ: Առանց կարծիքով եւ հաւաստացիւմով, ՊԱԿ-ը Լիբիոյ հայթայթած զէնքերով եւ Սուրիոյ ընծայած ռազմավարական – պնդուրական պատրաստութեան ճամբով, այսպէս ըսած դասական ուժեր հրապարակ հանելու հնարաւորութիւնը կ'ունենայ: Այլ կէտ մը եւս. – արդիական զէնքերու կուտակումն է պահեստաւորումը Միջին Արեւելքի արաբ երկիրներուն մէջ:

Անդին քաղաքական բնոյթի փոփոխութեանց կարելիութիւնները կը տեսնուին Եգիպտոս, Սաուտի Արապիա եւ Իրաք: Այս ճակատը վերջին երեք տարիներուն ապահով կը նկատուէր Թել – Ավիվի համար: Զինուորական պատասխանատուն մըն է, որ կը հարցնէ. – Ապրիլին պիտի քաշուինք Սինայիի վերջին գօտիէն, բայց սահմանէն այն կողմ ի՞նչ զիմապիծ ներկայացնող Եգիպտոս մը պիտի ունենանք դէմ յանդիման՝ Նասրեան, թէ Սատաթեան:

– Մենք, կ'ըսէ Ահարոն Եարիւ, Ռազմավարական Ուսումնասիրութիւններու Հիմնարկութեան պետը, կորսնցնելու վրայ ենք թեհնոլոժիի մեր առաւելութիւնը, գերակայութիւնը: Մտածեցէք, թէ մենք երբեք թուական առաւելութիւն չենք ներկայացուցած. մեր ուժը մեր թեքնոլոժիին մէջ եղած է: Արդ, ժամանակը ի նպաստ Արաբներուն կ'աշխատի: Պատճառն ալ, կ'աւելցնէ ան, շատ պարզ է՝ օրէ օր առաւել արդիական, բարդ զէնքեր մուտք կը գործեն Մերձ. Արեւելք, չնորհիւ Միացեալ – Նահանգներուն, Խորհ. Միութեան եւ Ֆրանսայի: Անհրաժեշտ է, որ Իսրայէլ կրկնապատկէ իր նիւթական յատկացումները պահպանելու եւ ապահովելու համար իր մասնագիտական նկարագրի առաւելութիւնները: Ասիկա գժուար իրագործելի հեռանկար է, քանի արդէն երկիրը անտեսական նեղ վիճակի մատնուած է:

Զինուորական մը կը մանրամասնէ ըսելով, թէ զէնքի առաւելութիւնը, որ արդէն իսկ Արաբներուն կողմն է, հինգ տարիէն բացարձակ պիտի դառնայ: Սուրիական Սրաբիա, իր անապատ հարթութեամբ կը ձգտի օրուան լաւագոյն զէնքերով օժտուիլ Միացեալ – Նահանգներէն, Ֆրանսայէն եւ այլ երկիրներէ գընելով գեր – արդիական կազմածներ՝ հրթիռներէն մինչեւ օդանաւեր, հրասայլեր եւ այլն: Սուրիա ներկայիս օժտուած է 3·500 հրասայլերով, որոնցմէ 400-ը խորհրդային վերջին արտադրութիւններն են, այսինքն՝ Թ – 72-եր: Իրաք, որ պարբեր կեդրոնական Սանուցի ուսերուն վրայ:

Հայ ժողովուրդը, որ ցրուած է Սփիւռքի տարածքին դիւանագործաբար Ֆրանսայի, Ամերիկայի եւ Գանատայի հողերուն վրայ սա կամ նա պատճառներով ու առիթը եւ միջոցները չունի իր մշակոյթին մասին խորհելու իսկ, ուրեմն այս չատ կարեւոր պարտականութիւնը ինչպէս ըսի սանուցներուն վրայ կ'իյնայ:

Ահա այս պարտականութեան գիտակցութեամբ լեցուն էին բոլոր այն անձերը, որոնք շատ զեղեցիկ ու օգտակար գաղափարը յղացեր էին անմիջապէս առաջին անգամ ըլլալով օրէնքներու թոյլատուութենէն օգտուելով մեր շատ մը գիւանագործ վարժարաններուն քովն ի վեր ու անոնց գոյութեան տեսակ մը զրաւական ըլլալով կազմել սանուցներ, որոնցմէ գիւանագործները եղան Կեդրոնականի կողքին Կեդրոնական Սանուցը, Մխիթարեանի կողքին Մխիթարեան Սանուցը ու Էսաեանի կողքին Էսաեան Սանուցը եւայլն:

Կեդրոնական Սանուցը անդրանիկը եղաւ Սանուցներուն: Առաջին օրէն իսկ սկսաւ կազմաւորուիլ եւ զանազան առիթներով երեւան եկաւ մշակոյթի բոլոր մարզերուն մէջ, պէտք է ընդունիլ որ Պոլսոյ մէջ ուր կազմաւորուեցան սա – նուցները գոյութիւն ունէր նոյնքան գիտակից ու հայ մշակոյթին մեծ մասով ծանօթ շրջանակ մը:

Երեւան եկան գրական, գիտական թատերական երաժշտական յանձնախումբ – բեր որոնք բոլորն ալ իրենց պարտականութիւնը կատարեցին ժողովուրդին հրամցնելով բանախօսութիւններ հայ գրական, գիտական մարզերուն մէջ, տալով երգահանդէսներ, նուագահանդէսներ, աշակերտական զանազան բէսիթալներ եւ այսպէսով երեւան ելան նոր արժէքներ: Իսկ Թատերականն ալ տարբեր ձեւով հասաւ իր լրումին. հոս պիտի չանդրադառնամ Կեդրոնական Սանուցի մէջ կազմուած Կեդրոնական երգչախումբին եւ մանկանց երգչախումբին, որուն գեկավարը եղած էր երիտասարդ հասակին անողոք հիւանդութեան զոհ դայող Կարօ Արմանը, որ այնքան յաջող երգահանդէսներ ունեցաւ իր երգչախումբով:

Ահա հոն էին ծանօթ արուեստագէտ Աշոտ Մատաթեանը, Գալատացեանը, գիւղագիր Յակոբ Մնձուրին, հոն էր նաեւ Կեդրոնականցի դերասան եւ Ֆրանսահայութեան ծանօթ Մխիրան Անտոնեանը եւ իր արուեստագէտ կինը:

Ահկէ գատ Մխիթիանը սկսաւ հրատարակել ճոխ բովանդակութեամբ «Հանդէս Մշակոյթին» որ եկաւ գրական մեծ պակաս մը գոցելու: Բոլոր այս աշխատութիւնները կատարուեցան նաեւ միւս բոլոր Սանուցներու մէջ եւ Մխիթարեան սանուցն ալ ունեցաւ իր հանդէսը «Սան» անունին տակ:

(Մնացեալը Յաջորդով)

Իսրայէլեան «Հոգեր»

Վերջերս է, որ Պաղեստինի Ազատագրութեան Կազմակերպութեան կանոնաւոր գունդ մը՝ հրաձայլերով եւ հրետանիով, ռազմափորձ մը կատարեց Պէքաայի հովիտին մէջ: Թիրախը իսրայէլեան կեղծ ամրոց – գիւղ մըն էր:

Այս եւ այլ իրողութիւնները լուրջ մտահոգութիւն կը պատճառեն իսրայէլեան քաղաքական եւ, յատկապէս, պնդուրական շրջանակներուն մօտ: Առանց կարծիքով եւ հաւաստացիւմով, ՊԱԿ-ը Լիբիոյ հայթայթած զէնքերով եւ Սուրիոյ ընծայած ռազմավարական – պնդուրական պատրաստութեան ճամբով, այսպէս ըսած դասական ուժեր հրապարակ հանելու հնարաւորութիւնը կ'ունենայ: Այլ կէտ մը եւս. – արդիական զէնքերու կուտակումն է պահեստաւորումը Միջին Արեւելքի արաբ երկիրներուն մէջ:

Անդին քաղաքական բնոյթի փոփոխութեանց կարելիութիւնները կը տեսնուին Եգիպտոս, Սաուտի Արապիա եւ Իրաք: Այս ճակատը վերջին երեք տարիներուն ապահով կը նկատուէր Թել – Ավիվի համար: Զինուորական պատասխանատուն մըն է, որ կը հարցնէ. – Ապրիլին պիտի քաշուինք Սինայիի վերջին գօտիէն, բայց սահմանէն այն կողմ ի՞նչ զիմապիծ ներկայացնող Եգիպտոս մը պիտի ունենանք դէմ յանդիման՝ Նասրեան, թէ Սատաթեան:

– Մենք, կ'ըսէ Ահարոն Եարիւ, Ռազմավարական Ուսումնասիրութիւններու Հիմնարկութեան պետը, կորսնցնելու վրայ ենք թեհնոլոժիի մեր առաւելութիւնը, գերակայութիւնը: Մտածեցէք, թէ մենք երբեք թուական առաւելութիւն չենք ներկայացուցած. մեր ուժը մեր թեքնոլոժիին մէջ եղած է: Արդ, ժամանակը ի նպաստ Արաբներուն կ'աշխատի: Պատճառն ալ, կ'աւելցնէ ան, շատ պարզ է՝ օրէ օր առաւել արդիական, բարդ զէնքեր մուտք կը գործեն Մերձ. Արեւելք, չնորհիւ Միացեալ – Նահանգներուն, Խորհ. Միութեան եւ Ֆրանսայի: Անհրաժեշտ է, որ Իսրայէլ կրկնապատկէ իր նիւթական յատկացումները պահպանելու եւ ապահովելու համար իր մասնագիտական նկարագրի առաւելութիւնները: Ասիկա գժուար իրագործելի հեռանկար է, քանի արդէն երկիրը անտեսական նեղ վիճակի մատնուած է:

Զինուորական մը կը մանրամասնէ ըսելով, թէ զէնքի առաւելութիւնը, որ արդէն իսկ Արաբներուն կողմն է, հինգ տարիէն բացարձակ պիտի դառնայ: Սուրիական Սրաբիա, իր անապատ հարթութեամբ կը ձգտի օրուան լաւագոյն զէնքերով օժտուիլ Միացեալ – Նահանգներէն, Ֆրանսայէն եւ այլ երկիրներէ գընելով գեր – արդիական կազմածներ՝ հրթիռներէն մինչեւ օդանաւեր, հրասայլեր եւ այլն: Սուրիա ներկայիս օժտուած է 3·500 հրասայլերով, որոնցմէ 400-ը խորհրդային վերջին արտադրութիւններն են, այսինքն՝ Թ – 72-եր: Իրաք, որ պարբերաբար կեդրոնական Սանուցի ուսերուն վրայ:

ԱՆԱՏՕԼՈՒ

ԳՐԵՑ՝ ԳՐ. ՏԱՐՕՆԵԱՆ

Ինչպէս յիշեցինք, շատ մը տուներու մէջ գարնան արդէն բան չէ մնացած, եթէ ոչ՝ քիչ մը հաց եւ քիչ մըն ալ սոխ: Արդար ըլլալու համար ըսենք որ, հինգ կամ տասը տուներու մէջ, պլկուրին հետ կ'ունենան նոյնպէս լուբիա, գետնախնձոր եւ վիճքմէդ, բայց ասոնք խեղճ գիւղացիին համար եւրոպային բան մըն են, գետ գարունը չըհասած: Գարնան, կիները ու երախաները դաշտերը կը լեցուին, ինչ խոտ որ կարելի է ուտել՝ կը քաղեն. որոշ ժամանակ մը այս է իրենց սովորական ուտելիքը, անօթութեան ինչ ըլլալը գիտցողները կը հասկնան. աւելորդ է գրականութիւն ընելը...:

Օրուան հացը ճարելու համար, բազդամամբ այրերուն, կիները շատ աւելի կը չարչարուին, որովհետեւ երբ իրենց ամուսինները սրճարանը բազմած կը խաղան, անոնք տարուան 365 օրը անընդհատ կը տքնին: Ով որ չէ տեսած, կը պատմէ Մաքալ, չի կրնար երեւակայել, այն տաժանակիր աշխատանքը զոր կը տանին կիները, օրուան հացը պատրաստելու համար: Կարելի է ըսել որ իրենց կեանքին կէսը կը մաշեցնեն այդ գործին: Կան տեղեր, ուր հացի պաշար կը պատրաստեն չաբաթներ անընդհատ. պահար մը, որ պէտք է բաւէ ամբողջ աշնան, ձմրան եւ գարնան: Այդ հացը քանի մը օրէն քար կը գառնայ, կը թրջեն ուտելու համար, բայց միջուկը չատ անգամ հում կը մնայ. ի՞նչպէս մարսել այդ ձգախէժը...: Ուրիշ տեղեր ամէն օր կ'եփեն, սա անշուշտ ուտողին համար աւելի լաւ է, բայց ամէն գիշեր երբ գետ տունը քունի մէջ է, կիները կ'ելլեն, խմորը կը բանին, լաւաշները մուր ու ծուխի մէջ թաթխուած՝ կարմրած աչքերով, եւ վայ այն կնոջ որ առաւօտեան ճաշը քիչ մը ուշացնէ, փառաւոր ծեծ մը կ'ուտէ ամուսինէն, եւ իբր ծոյլ բոլորին նշանակը կ'ըլլայ, մէկն ըլլալով իր սեռակիցները: «Եթէ ինծի հարցնեն թէ ի՞նչ են դժոխքի տանջանքները,- կը գրէ Մաքալ,- ես անկասկած անոնց կարգին կը դասեմ կիներու այս առօրեայ հացեփը: Ցաճախ կը խօսուի Սրեւելեան Անատոլուի թշուառութեան մասին. մենք որ երկրին կեդրոնը կ'ապրինք այս վիճակին մէջ, ուրեմն ի՞նչ պէտք է ըլլայ այնտեղի գիւղացիներուն վիճակը, Աստուած իմ, աշխարհի մէջ կա՞յ արդեօք վայր մը, ուր տունը բնականէն ըլլայ, ուր մարդ կարենայ կուշտ ուտել, լաւ տաքնալ, եւ վրայի հագուստ – կապուտան ալ բանի մը նմանի. որովհետեւ, այստեղ վերարկու մը կամ գլխարկ մը, Մէհմէտ՝ միայն երազին մէջ կրնայ տեսնել»:

Գարնան առաջին արեւներուն, ամբողջ գիւղը կէս – ողջ, կէս – մեռեալ գուրս կը թափի. կը նստին արեւուտ պատի մը տակ եւ կը սկսի ոջիլներու կոտորածը, եղունգներն ու մազերը արիւնաթաթիխ, պժգալի ազատութեան մէջ են. ձեռքերն ու մերկ ոտքերը կարծես քարի սեւցած կտորներ ըլլան: Արեւին ջերմութիւնը կը սկսի հալեցնել ազտը ,որ իրենց մարթին վրայէն կը սահի, անտանելի հոտ մը տարածելով չուրջբոլորը. սա՝ գիւղացիներու գարնանային զործողութիւնն է: Ձմեռը, պաղտն չլուացուիլը հասկնալի է, բայց ամրան, մանաւորաբար քաղցի ժամանակ, ձեռքերը լուալ անկարելի է. ինչո՞ւ: Որովհետեւ, կ'ըսէ Մաքալ, եթէ գիւղերը ձեռքերդ լուաս, յաջորդ առաւօտ այնքան ցաւտ կ'ըլլան, որ չես կըրնար աշխատիլ. ազտը հաստ խաւ կապած է եւ բոլոր յօդերը ճաթռտած են մինչեւ դաստակը: Ո՞ւր տեսնուած է որ ամրան ձեռք լուացուի, կ'ըսէ գիւղացին, սա բոլորովին անտեղի բան է. ուրեմն, եթէ ձեռքերն ու ոտքերը այսպէս են, կրնաք երեւակայել ականջներն ու վիզը, ածխուիլը շատ մեծ լիւճս մըն է, եւ բոլորը անխտիր՝ 8 – 10 օրուան մօրուք կը կրեն (մօրուսաւորներէն զատ, որոնք ուրիշ դասու մը կը պատկանին եւ մօրուքին երկարութեան համապատասխան յարգանք կը վեյելեն): Հագուստներուն մասին խօսիլը, էլլեր կը լեցնէ. չափիկ ըսուածը իւղի եւ կեղտի գուրչ մըն է, իսկ տաքաստ ըսուածը ի՞նչպէս նկարագրել, գոյնզգոյն կարկատաններով նորոգուած բան մը, զոր տարիներ ու տարիներ կը հագնին. ահա այս աղտոտութեան մէջ տրորուած է որ կ'ապրին ընդհանրապէս: Այս ճակատագրապաշտ գիւղացիներուն համար, որ երբեմն կ'ըմբոստանան կեանքի իրենց դժնդակ պայմաններուն դէմ, կայ ու կը մնայ մէկ բան՝ կրկնել ու կրկնել՝ հօճայէն գոց սորված քանի մը աղօթքներ, եւ յուսալ անդենականին՝ ուր իրենց համար լաւագոյն կեանք մը կ'ըրագեն՝ երգելով թուրք աշուղներէն մէկուն տաղը՝ «Մեր կեանքի ամէնէն ե – զերական բանը մահը չէ, այլ այն՝ որ կը մեռնինք մեռնելէ առաջ»:

(Շար.– 3)

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ ՄԷՋ

ՆԱՐԵԿ ՏՈՒՐԵԱՆԻ ՀԱՄԵՐԳԸ

—o—

ՄԱՐՍԷՅԼ («Յառաջ»). – Քաջալերել երիտասարդ տաղանդները, օգնել բարի կամքերուն, նեցուկ կանգնիլ անոնց ո-րոնք կարիքը ունին արտայայտուելու, իրենց գիտութիւնն ու ձիրքերը դրսե-ւորելու, խօսուն պահել, տարածել եւ զարգացնել մեր մշակութային եւ գե-ղարուեստական արժէքները, ահաւասիկ ի մէջ այլոց, Մշակութային ըսուած միութիւններու, կեդրոններու, ակումբ-ներու կամ Տուներու դիմաւոր դերը:

Հնարաւոր սահմաններուն մէջ, Մար-սէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը կը ջանայ գործել այս ծիրին մէջ: Այսպէս, Տան վարչութիւնը, Նոյեմբեր 20-ին, կազմա-կերպեց համերգ մը, բեմ հանելով երի-տասարդ Նարեկ Տուրեանը:

×

Ծնած Երեւան, 1939-ին, միջնակարգ դպրոցը աւարտելէ յետոյ, հոն հետեւած է երաժշտական եւ դե-րասանական դպրոցներու դասընթացք-ներուն: Երեւան, բայց նաեւ Թիֆլիս, Մոսկուա եւ Լենինգրատ մասնակցած է համերգներու, դաշնակի վրայ· տալով նախ առանձին համերգներ: Քանի մը ա-միսներէ ի վեր հաստատուած է Մար-սէյլ: Նարեկ Տուրեանի նուագացանկը կը բազկանար յատկապէս ժողովրդական ակեր ունեցող երաժշտութեամբ: Ցայ-տադրի առաջին մասին մէջ նուագեց Հայոց պատմութիւնը ներկայացնող ըս-տեղծագործութիւններ: Կշռոյթը մերթ խաղաղ, մերթ տխուր, մեր զօրեղ կը

տերազմի մէջ է Իրանի հետ, իր տրա-մադրութեան տակ ունի 3·000 հրասայլ եւ 500 օդանաւ· անդին Յորդանան, ո-րուն բանակը ամէնէն լաւ մարզուածը կը նկատուի Իսրայէլացիներուն համար, 700 հրասայլ, շատ լաւ աստիճանի վրայ գտնուող օդուժ եւ հրետանի ունի:

– Թէև առաւելութենէն զատ, մտահոգ ենք որակին համար: Բախումի պարա-գային մեր դէմ պիտի գտնենք ուժեր, որոնց գործածած զէնքերն ու ռազմամ-թերքները ժամանակակից խմաստով լա-ւագոյնը կրնան սահմանուիլ:

Այլ մասնագէտ մը կ'աւելցնէ· – քա-որդ դարէ ի վեր ինքնավստահ էինք երկու երեսներով: Մեր թեքնոլոժին ա-ռաւել բարձր էր, իսկ մեր ուժերը նոյն-պէս առաւել լաւ մարզուած էին: Այս մտածումով կը չարժէինք: Այժմ կացու-թիւնը փոխուելու վրայ է եւ ժամանակը ի վնաս մեզի կը թաւալի: Միջազգային մամուլը այսպէս կը ներկայացնէ Իսրա-յէլեան ներկայ մտահոգութիւնները:

Թ. Ա. Թ.

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ՍԿԻՒՏԱՐԻ Սուրբ Կարապետ եկե-ղեցւոյ մէջ, Նոյ· 22-ին, նչուած է Գալ-ֆաեան Տան 115-րդ տարեդարձը: Պա-տարագած է Վրթանէս Ա· քհնյ· Տէր-ոէրեան: Քարոզած է Շնորհք Պատրիարք պանծացնելով Գալֆայեանի դարաւոր անցեալը եւ անոր նախախնամական դերը Պոլսոյ հայ իրականութեան մէջ եւ վեր առած Միաբանութեան եւ բոլոր շրջան-ներու խնամակալութեանց աշխատանք-ները: Ցաւարտ պատարագի հոգեհան-դատեան պաշտօն կատարուած է հաստա-տութեան հիմնադիր Սրբուհի Մայրա-պետ Գալֆայեանի, անոր յաջորդող մայր եւ քոյրերու յիշատակին: Այնուհետեւ, Սկիւտարի Սէմէրճեան ճեմարան – Ներ-սէսեան Երմոնեան Սանուց Միութեան սրահին մէջ տեղի ունեցած է սիրոյ սե-ղան մը, նախագահութեամբ Շնորհք Պատրիարքին: Հանդիսութիւնը վարած է Կարապետ Ե· Մուրատեան, որ անդրադար-ձած է նաեւ Գալֆեանի դերին Պոլսոյ հայ իրականութենէն ներս: Գալֆայեան վարժարանի տեղեկագիրը կարդացած է Մարտիրոս Ժիրայր Թորան: Ապա առած է Յակոբ Սվասլեան եւ անդրադարձած Թրքահայոց ընդհանուր վիճակին: Փակ-ման իր խօսքին մէջ Շնորհք Պատրիարք Գալֆայեան Որբանոցը ներկայացուցած է Պոլսոյ Հայութեան պատիւ բերող հաս-տատութիւն մը եւ աւելցուցած է· «Վար-ժարանը կամ Գալֆայեան Որբանոցը իր պայութիւնը կը չարունակէ, հոգ չէ թէ կարգ մը դժուարութիւններով եւ նախ-կինէն աւելի քիչ աշակերտներով: Բայց ան կայ ու կը մնայ: Զարմանալին այն է որ հակառակ մեր ունեցած քաղաքակա-

կան բոլոր իրաւունքներուն, հնարաւո-րութիւն չենք ունենար կամ չենք ար-ժանիր մեր այդ հաստատութիւնը ընդ-լայնելու: Ցաւով կը տեսնենք, թէ հա-կառակ անոր որ այս Որբանոցի դոյու-թեան պատճառը մեր կրօնական այս միակ Միաբանութիւնն է, այսօր Որբա-նոցը չարունակելով հանդերձ իր դոյու-թիւնը, քոյրերու դոյութիւնը դրեթէ կը կորսուի: Չենք հասկնար թէ ինչու այս բարեգործութիւնը կազմակերպուած ձե-ւով սեղմումի կ'ենթարկուի: Այսօր ի-րաւունք չունին այդ հաստատութեան մայրերն ու քոյրերը տղոց գլուխը գըտ-նելու»:

×

ՏԻԹՐՕԳԻՒԻ Օփերային մէջ ներկայաց-ուած է Արմէն Տիգրանեանի «Անոյշ»ը, անգլերէն: Գլխաւոր դերերը ստանձնած են Էլլէն Քերիկըն եւ Տայէն Պարքլի (Ա-նոյշ), Վինչենզօ Մաննօ եւ Իվան Պորթ-նիք (Սարօ), Անտրէաս Փուլիմէնոս (Մո-սի), Քէթլին Սիկըր (Անոյշի մայրը) եւ Մարօ Փարթամեան (Սարոյի մայրը): Նուագախումբը գեկավարած է Րաֆֆի Արմէնեան: Բնագիրը թարգմանած է բե-մադիր Ժիրայր Բարագեան, որ օփերան խտացուցած է երեք արարի մէջ: Բնա-գիրի լեզուին երաժշտականութիւնը պահ-պանելու նպատակով, կարգ մը հատուած-ներ, ինչպէս՝ «Վուշ, վուշ, Անոյշ», «Համբարձում եայլա», երգչախումբը հայերէնով մեկնաբանած է: Բեմայար-դարումը եւ տարազները ճոխ եղած են եւ օփերան, իր ընդհանուր դիծերուն մէջ, յաջողութիւն արձանագրած է:

ՍԱՐԵԿ Տուրեան կը սիրէ իր արուեստն ու արհեստը անկասկած, եւ պիտի յա-րատեւէ ու յառաջդիմէ: Արժանի է մեր գնահատանքին, քաջալերանքին, ինչ որ ըրաւ ներկայ նկատելի բազմութիւնը, նախ իր ներկայութեամբ, ապա իր խան-դավառ ծափահարութիւններով:

Մեր երիտասարդ եւ համակրելի ար-ուեստագէտը, ունի արդէն մականուն մը՝ Տուրեան· իր տաղանդով, իր ճիգերով, իր ինքնատիպութեամբ, իր չնորհներով կրնայ նաեւ կերտել անուն մը՝ Նարեկ:

ԿԱՐՕ ՑՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԱՐԺԱՆԹԻՆ

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ՇՐԱՎԷՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

ՊՈՒԷՆՈՍ – ԱՅՐԷՍ («Յառաջ»)· – Հոծ բազմութիւն մը դարձեալ խռնուած էր քաղաքիս Կրան Սիլենտիո չքեղ սրահին մէջ, ուր տեղի կ'ունենար Մխիթարեան վարժարանի ամավերջի հանդէսը: Ա-կառակ անոր որ անցնող տարին վարժա-րանը զոհուած էր չինարարական տակ-նուվրայութեան մէջ, հանդէսին յայտա-դիրը ճոխ էր իր բովանդակութեամբ եւ յաջող:

Դրօշակներու հանդիսաւոր մուտքին յաջորդեցին արժանթինեան եւ Մխիթար-եան վարժարանի զոյգ քայլերգները, նա-խակրթարանի երգչախումբին կողմէ: Յաջորդաբար երգչախումբը ունեցաւ հայկական եւ արժանթինեան խմբերգնե-րու ելոյթ մը ղեկավարութեամբ Տիկին Ռիթինա Հայրապետեանի եւ Տիկին Մարիա Մայորանայի:

Ամէն տարուան պէս մեծ խանդավա-ռութիւն ստեղծեց մանկապարտէզի բա-ժինը, պատրաստուած Օր· Ատրինէ Շու-պարլեանի կողմէ, որուն աշակիցներն էին Օր· Էլիզապէթ Սվաճեան եւ Օր· Սօնիա Հաչուլեան: Փոքրիկները վար-պետօրէն պարեցին եւ երաժշտութեան ընկերակցութեամբ զանազան պատկեր-ներ ձեւացուցին:

Մեծ յաջողութեամբ ներկայացուեցան նաեւ արժանթինեան եւ հայկական պա-րերը: Այս վերջինները՝ իրենց հագուստ-ներու ճոխութեամբն ու անթերի կատա-րումովը, եղան հանդէսին իսկական զար-դը: Այս մէկը կը պարտինք երիտասարդ եւ կարող պարուսոյց Պր· Պետիկ Այվազ-եանին:

Հանդէսի ընթացքին իրարու յաջորդե-ցին նաեւ հայրենասիրական արտասա-նութիւններու հատընտիր մը, որ ազգա-յին ապրումի պահեր ներշնչեց ներկա-ներուն:

Ցուզիչ էր վկայականներու բաշխման արարողութիւնը: Երկրորդականի աւար-տող աշակերտներն ու իրենց ծնողքները բեմ հրաւիրուեցան, ուր վարժարանին տնօրէնն՝ Հ· Եղիշէ Վրդ· Ճիւլեան եւ պե-տական տեսուչ՝ Փրոֆ· Տանիէլ Քելլի փոխն ի փոխ յանձնեցին վկայականները: Երջանաւարտ աշակերտներու կողմէ Օր· Էլիտա Թոպազեան հայերէնով կարդաց հրաժեշտի իր գեղեցիկ խօսքերը: Ապա խօսք առաւ Պր· Քելլին, յորդորելով որ իրենց երիտասարդական եռանդն ու կո-րովը ի սպաս դնեն իրենց ազգին եւ մարդկութեան: Կուռ եւ իմաստնալից իր խօսքին մէջ, տեսուչ Հայրը հուսկ՝ ա-ւարտողներուն ուղղած իր վերջին խօս-քին մէջ, ըսաւ որ Հպարտ ըլլան իրենց հայութեամբ եւ չխնայեն իրենց ջանքե-րը օգտակար ըլլալու ազգին եւ հայրենի-քին: Յորդորեց որ ունենան պաշտամունք-քը հայ դիրքին եւ մշակոյթին, որոնք մեր անփոխարինելի զէնքերն են, եւ փոխա-րինել այն տաղանդները, որոնք կոտոր-ուեցան զազանօրէն:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱԽՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐՐՈՐԴ

ՓԻԻՐՏԵՐՈՒ ԴԱՍԱԼՔՈՒՄԸ

Կը խօսէին որ Սատօն ծերացած ար-ծիւ մը պէտ թեւ առած էր, նորէն իր թեւերը նոյն վայրերու ապառաժներուն վրայ ծալելու համար: Երթեւեկող ժան-տարմներուն հետ խառնուած էին քիւրտ ձիաւորները, որոնք հեռուէն իրարու բա-րեւ կուտային ու կարծես շատ կարեւոր գործի մը համար իրարու մօտ կուգային՝ պիչերուան պատահած սպանութեան մա-սին խօսելու:

Անոնց խօսքերուն եռեւ Սատոյի քա-ղաքագործութեան գովքը կար թաքնուած: Սատոյի այդ պիչերուան արշաւին մէջ Փիւրտերն իրենց ուժն ու յաղթանակը կը տեսնէին:

– Սատօն ուխտ ըրած եւ ըսած է, որ դանակը կուրծքին մէջ պիտի ձգեմ:

– Այդպէս ալ ըրած է:

Երկու Փիւրտեր իրենց խօսքերուն մէջ կը հասկնային իրար եւ սակայն իրարու անկեղծութեան չէին վստահեր:

Հաճի Մուսայի պարտութենէն, Սարը պինպաշու դաւադրութենէն ու Խալիլի չարժումէն յետոյ Փիւրտերու մէջ լուռ բան մը կը կազմուէր: Կորիլլայի ուժեղ կզակով ու ոսկերներով ոգի մը կարծես Վարդաձորի կռուին մէջ եղող ամէն մէկ Փիւրտի քովէն կ'անցնէր լուռ ու ուժեղ քայլերով:

Ոմանց համար անծանօթ էր այդ ո-գին: Շատեր բնազդօրէն կը ճանչնային զայն, կարծես իրենց մսէն ու արիւնէն էր այնպէս, ինչպէս մէկը մոռցուած ե-րազի մը պէս պիտի յիշէր իր տարեց մեծ հայրը հրացանով ու չպուխով:

Փիւրտը գտած էր իր օրուան հերոսը՝ Սատոն: Կը պատմէին, թէ ան Գարատա-ղի լեռներուն մէջ ունի չքեղ պալատ մը, որուն մուտքը անշուք քարայր մըն է: Այդ քարայրներէն ներս կը բացուի ար-ծաթէ չահերով սրահ մը, որուն պատե-րը սուղ գորգերով պատուած են:

Ժողովուրդն էր որ սկսած էր ծիրանի հագցնել իր հերոսին:

Վարդաձորի դաշտէն անցնող քիւրտ ձիաւորները իրարու նոր լուրեր կը հա-ղորդէին նաեւ Խալիլէն. որպէս թէ Խալիլ անտառին մէջ հանդիպած է ծանօթ քիւրտ աւազակ Զադըրին եւ անոր չորս զաւակ-ներուն: Խալիլ իր ձիաւորներով Զադըրի մօտ կը դիմերէ ու կը վայելէ անոր եւ զաւակներուն ասպնջականութիւնը: Զա-դըր երբ կ'իմանայ Սարը պինպաշու դա-ւաղրութիւնը, երդում ընել կուտայ իր զաւակներուն, որ չմոռնան լուծել Հաճի Մուսայի վրէժը:

Փիւրտ ձիաւորներուն մէջ լուր կար նաեւ, որ Հաճի Մուսայի վէրքը կարծե-ւածին չափ ալ վտանգաւոր եղած չէ, «միայն թէ բժշկուելէ յետոյ ոտքը մի քիչ կաղ կը մնայ», ըսած էին քաղաքի լոգման հէքիմները:

Այդ զրոյցներու մէջ չկիտես ո՞ր տե-ղէն եկաւ հատուկտոր այն լուրը, թէ Զա-դըրի մը պէս պիտի յիշէր իր տարեց մեծ հայրը հրացանով ու չպուխով:

Փիւրտը գտած էր իր օրուան հերոսը՝ Սատոն: Կը պատմէին, թէ ան Գարատա-ղի լեռներուն մէջ ունի չքեղ պալատ մը, որուն մուտքը անշուք քարայր մըն է: Այդ քարայրներէն ներս կը բացուի ար-ծաթէ չահերով սրահ մը, որուն պատե-րը սուղ գորգերով պատուած են:

Ժողովուրդն էր որ սկսած էր ծիրանի հագցնել իր հերոսին:

Վարդաձորի դաշտէն անցնող քիւրտ ձիաւորները իրարու նոր լուրեր կը հա-ղորդէին նաեւ Խալիլէն. որպէս թէ Խալիլ անտառին մէջ հանդիպած է ծանօթ քիւրտ աւազակ Զադըրին եւ անոր չորս զաւակ-ներուն: Խալիլ իր ձիաւորներով Զադըրի մօտ կը դիմերէ ու կը վայելէ անոր եւ զաւակներուն ասպնջականութիւնը: Զա-դըր երբ կ'իմանայ Սարը պինպաշու դա-ւաղրութիւնը, երդում ընել կուտայ իր զաւակներուն, որ չմոռնան լուծել Հաճի Մուսայի վրէժը:

Փիւրտ ձիաւորներուն մէջ լուր կար նաեւ, որ Հաճի Մուսայի վէրքը կարծե-ւածին չափ ալ վտանգաւոր եղած չէ, «միայն թէ բժշկուելէ յետոյ ոտքը մի քիչ կաղ կը մնայ», ըսած էին քաղաքի լոգման հէքիմները:

Այդ զրոյցներու մէջ չկիտես ո՞ր տե-ղէն եկաւ հատուկտոր այն լուրը, թէ Զա-

(Շար·- 459)

Տէր եւ Տիկին Ռընէ Թարտիէօ, Օր· Ռոզէթ Տէր-Գրիգորեան, Տէր եւ Տիկին Ժոզէֆ Պալիկեան, Ժան - Քլօտ, Ժիւլիէթ, Նաթալի, Աստղիկ եւ Վահան, Տէր Կազար Տէր - Գրիգորեան, Տիկին Մարի Տէր - Գրիգորեան, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Տէր - Գրիգորեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Տէր - Գրիգորեան եւ զաւակները, Մանուկեան, Կուպաթեան, Պալիկեան, Թօփալեան, Ակոփօֆ, Տէրտէրեան, Սիմոնեան, Պետրոսեան եւ Մխիզոյեան ընտանիքները, խոր ցաւով կը ծանուցանեն՝

Օր· ԱՂԱՍՈՒՀԻ ՏԷՐ - ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Դեկտեմբեր 6-ին, 60 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Հինգշաբթի, Դեկտ· 10, ժամը 10·30-ին, Փարիզի Ս· Յովհաննէս - Մկրտիչ եկեղեցին:

CONFÉRENCE

Organisée par le Comité de Paris de l'U.G.A.B.

Mercredi, 16 Decembre, à 20h.30

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, *Rue de Courcelles, Paris 17e*
Prendra la parole (en arménien)
Le Prof. LUDWIG MIRZOYAN
Vice-Directeur de l'Observatoire de Buragan
Sur le thème:
« *LE DEVELOPPEMENT SCIENTIFIQUE EN ARMENIE* »
« ԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ ՄԱՑՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻՆ ՄԷՋ »
Entrée libre

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

51-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ
Փարիզեան Շրջանի
Հայ Արիներու Միութիւն
կիրակի, Մարտ 7, կ·է· ժամը 14·30-ին
SALLE DE LA CHIMIE
28 *bis, Rue St. Dominique - Mo Invalides*

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ՄՈՒՐՍԻ ԳԼԽՈՒԴ ԱՇԽԱՐՀ

(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ)

×

Հեղինակ՝ ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՋԷ

Գին 50 Ֆ· (Թղք· ծախքով 60·70):

Դիմել· –
Mr. M. GHAZARIAN;
3, Rue des Trois Pierres - 69007 LYON

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Թաղ· Խորհուրդը, շնորհակալութեամբ ստացած է Վահան Խալօղլուեանի թաղման առթիւ·– Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Խալօղլուեան, Մկրտիչեան եղբայրները, Արսլանեան եղբայրները, Տէր եւ Տիկին Վիքթալ, Տէր եւ Տիկին Զարիֆեան, Տէր եւ Տիկին Տամլամեան 100-ական, Տէր եւ Տիկին Վարդգէս Վարդանեան 50 Ֆ·:

×

Սէն - Լուի Ս· Գէորգ եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները, Յակոբ Քիւրէճեանի յիշատակին·– Տիկին Պայծառ Քիւրէճեան 200, Տէր եւ Տիկին Փօղ Քիւրէճեան 50, Տէր եւ Տիկին Սէֆէր 10, Զապէլ Յովհաննէսեանի յիշատակին·– Տէր եւ Տիկին Ժանօ Յովհաննէսեան, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Ճանիկեան, Տէր եւ Տիկին Կի Նիքոլա, Տէր եւ Տիկին Սեպուհ Ճանիկեան, Տէր եւ Տիկին Կրեսոն, Տէր եւ Տիկին Տամլամեան 100-ական, Տէր եւ Տիկին Թիրայր Շալճեան, Տէր եւ Տիկին Ժաք Յովհաննէսեան 50-ական Ֆ· Թիրէճեան զերդաստանի յիշատակին·– Տիկին Հերմինէ Թիրէքեան 25 Ֆ·: Զուճուրեան զերդաստանի յիշատակին·– Տիկին Վարդանոյշ Զուճուրեան 25 Ֆ·: Գրիգոր Քիլիմեանի յիշատակին· – Տիկին Նարեկացեան 50 Ֆ·:

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՄԱՐՍԷՅԼ
Լ· ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ
ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս կիրակի, Դեկտ· 13, Ս· Յակոբի *ժօնին առթիւ հանդիսաւոր պատարագ* : *կը պատարագէ՝*
ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ· ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ
Սկիզբ ժամերգութեան՝ 8
Պատարագ՝ 10 :

ՊԱՏԱՐԱԳ

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԴՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ՄԱՏՈՒՌԻՆ ՄԷՋ

Մոնմորանսիի Հանդստեան Տան մատուռին մէջ, Պատարագ կը մատուցուի՝ Շաբաթ, Դեկտեմբեր 12, ժամը 10·30ին:
Կը պատարագէ՝
ՄԵՍՐՈՊ ԲՀՆՑ· ԹԱՄԿՈՉԵԱՆ
Կը հրաւիրուին Հանդստեան Տան բոլոր նախիչներուն ընտանեկան պարագաներն ու բարեպաշտ հաւատացեալները:

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 23-ԻՆ
Dans les salons de l'Hôtel MERIDIEN
Ուր նոյն օրը տեղի կ'ունենայ նաեւ
RENAULT 5 - GTL
Ինքնաշարժի վիճակահանութիւնը
Մանրամասնութիւնները՝ յետագային

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՏԷՍԻՆԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՏՈՒՆԸ
կը ներկայացնէ՝
ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՇԻՐՎԱՆԶԱԴԷ
« ԴԱՄՈՒՍԸ »
Բեմադրութեամբ՝ Վահէ Զէքեանի
Տարազներ եւ յարդարում՝
Կապրիէլ ալ Սորապ
Կիրակի, Յունուար 17, ժամը 15-ին
Վիլէօրպանի Մշակութային Կեդրոնին մէջ
Centre Culturel de Villeurbanne
234, Cours Emile Zola
Տոմսերը կը վաճառուին՝
Տէսին Հայ Մշակոյթի Տան մէջ:

ՊՈՒԼՎ· OSSO — Ս· ՅԱԿՈԲ

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

ԵՒ ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Ս· ՅԱԿՈԲԻ ՏՕՆԻՆ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 13-ին, Պուլվար-Օատոյի Հայոց Եկեղեցւոյ պաշտպան՝ Ս· Յակոբ Մծբնացիի տօնին առթիւ, հանդիսաւոր Պատարագ կը մատուցուի եւ յաւարտ Պատարագի՝ Մատաղօրհնութիւն կը կատարուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ Թաղիս Հոգեւոր Հովիւ՝

ՆՇԱՆ ԲՀՆՑ· ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Զապէլ Գալայճեանի մահուան առթիւ, *Տիկին Տիրուհի Մուսէյեան, կը նուիրէ՝* 100 Ֆ· «Յառաջ»ին:

×

Ի յիշատակ իր սիրելի ամուսնոյն՝ Գրիգոր Նորիկեանի մահուան Ա· տարելիցին առթիւ, *Այրի Տիկին Մաղդա Նորիկեան 200 Ֆ· կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման:*

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊԱԿԻ

Տիկին Տիրուհի Սէրէնկիւլեան, իր շատ ընկերուհիին՝ Տիկին Զապէլ Պետիկեանի մահուան առթիւ, *փոխան ծաղկեպակի՝* 300 Ֆ· կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

RESTAURANT
EREVAN
ՀԱՅԱՍՏԱՆ
ԵՐԵՒԱՆ

Իր աւանդական ճաշացուցակով եւ սովորական հաճելի մթնոլորտով՝ կը սպասարկէ Ձեզի:

RESTAURANT EREVAN
26, RUE BERGÈRE - 75009, PARIS
TÉL. 770. 85. 81

ՈՒՐԲԱԹ եւ ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆՆԵՐԸ՝
Վ Ի Գ Է Ն,
Ընկերակցութեամբ՝ ՍԻՄՈՆի
ժամը 21·30-էն սկսեալ կը ներկայանայ իր հայկ· ժողովրդական երգերով, զուարթացնելով ձեր երեկոյքը:
Fermé le Mardi — Փակ է երեքշաբթի

TRAITEUR EREVAN
29, RUE BERGÈRE – 75009 PARIS
TÉL.: 523. 44. 73

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ՏՕՆԱԾԱՌ

Սամուէլ - Մուրատեան Վարժարանի Տօնածառի տարեկան հանդէսը՝ Վարժարանի Պէշիկթաշլեան - Ալէմշահ սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 20, կիրակի օր, երեկոյեան ժամը 5-ին:
Մանրամասնութիւնները՝ յետագային:

«ՅԱՌԱՋ»Ի
ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

Մահազդ	200 (235,20)
Հոգեհանգիստ	100 (117,6))
Շնորհակալիք	100
Հարսնիք, նշանտուք	100
Ծննդեան	100
Կը փնտռուի	40 (47,04)
Կ'ուզուի	60 (70,56)

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ սովորական ծաւալով աղերու համար են, չորրորդ էջ: Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական եւ այլ աղերու մասնաւոր պայմաններու համար, դիմել թերթին վարչութեան:

Վերոյիշեալ սակերու վրայ կ'աւելնայ Թ· Վէ· Ա·ն՝ 17,60 առ հարիւր (տես՝ վակապիծի մէջ գումարները):

Maison
de la Culture Arménienne
de Paris

Quelques bonnes volontés, peut-être utopistes, se réunissent depuis peu dans le but de redonner à la Maison de la Culture Arménienne de Paris, une animation qui réponderait à nos désirs.

Elles souhaitent aussi avoir votre avis sur les différentes activités, qui pourraient s'y dérouler: Club, projet de Radio-Libre, salles de jeux, théâtre, barrestaurant pour les membres, cours d'arménien pour adultes, voyages organisés, projections, conférences, expositions...

Ecrivez - nous nombreux, toutes vos idées à ce sujet, au Comité de la Maison de la Culture Arménienne
17, Rue Bleue — 75009 Paris

ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ «ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ «ՅԱՌԱՋ»

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐԸ ԿԸ ՄՕՏԵՆԱՆ
ՀԱՅԵՐԷՆ ԳԻՐՔ ՆՈՒԻՐԵՑԷ՛Ք

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱԿԵԱՆ
ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ
1958 - գին 60 Ֆ·

ԵՒՐՈՊՑԻ
ԲՈՒՌ ՄԸ ՏՈՄՍ
1963 - գին 35 Ֆ·

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀԱՆՈՒՐ
ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ
1971 - գին 50 Ֆ·
ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ
1973 - գին 50 Ֆ·
ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ
վերիստարակութիւն 1981 - գին 70 Ֆ·

ԵՆՈՎՔ ԼԱՋԻՆԵԱՆ
ԱՆԿԱՊ ԷՋԵՐ
1979 - գին 50 Ֆ·

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ
ՍՓԻՒՌՔԻ ՄԷՋ
1980 - գին 70 Ֆ·

ԵՒ
«ՅԱՌԱՋ — 50»
Պատկառազ «Յառաջ»ի յիսնամեայ հաւատքածոներէն (1925 - 1975)
Իւ վիպատառ
ԿՈՂՔ՝ **ԳԱԼՈՒՍՏ**
1976 - գին 120 Ֆ·

ԴԻՄԵԼ՝ «ՅԱՌԱՋ»Ի
Թղթածրարի ծախք՝ յաւելեալ 10 Ֆ·:

ՇԱԲԱԹ–ԿԻՐԱԿԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
12-13
SAMEDI-DIMANCHE
12-13 DÉCEMBRE
1981

LE NUMERO 2 F. 50

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ՝ 180 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 400 Ֆ. - Հատը՝ 2 Ֆ. 50

57ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.060
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
57e ANNÉE — No 15.060

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ

Թուրք - Յոյն Տարակարծութիւնը Չի Հարթուիր

Պրիւսէլ հաւաքուած, ատլանտեան կազմակերպութեան Պաշտպանութեան նախարարները չկրցան միացեալ զեկոյց մը հրապարակել յոյն – թրքական տա – րակարծութեան հետեւանքով:

Այս առընչութեամբ հաստատուեցաւ որ Ատլանտեան Կազմակերպութիւնը ի վիճակի չէ լուծելու Թուրքիոյ վերաբերեալ հարցը, զոր դրած է Ցունաստան: Այս վերջինը կը պնդէր որ Թուրքիա ըսպառնալիք մըն է իրեն համար եւ երաշխաւորութիւններ կ'ուզէր ՕԹԱՆ-էն, ա– ւելին՝ հրապարակաւ պէտք է ապահո – վութիւն տրուի իրեն որ ՕԹԱՆ–ը պիտի պաշտպանէ Ցունաստանը Թրքական յար– ձակման դէմ: Թուրքիա կ'առարկէ որ չընդունիր որեւէ ակնարկութիւն Թէ Ցունաստանի վրայ կ'ուզէ յարձակիլ:

Փափանարէուի ուղածը յստակ էր· – պաշտպանութեան ծրագիրներու կոմի – տէի (կը համախմբէ Պաշտպանութեան նախարարները՝ բացի Ֆրանսայի նախա– րարէն) նիստէն ետք հրատարակուելիք հաղորդագրութիւնը պարբերութիւն մը ընդգրկէ, ուր յիշուի ատլանտեան զի – նակուժերու վճռականութիւնը իր ան – դամներուն սահմանները պաշտպանելու որեւէ յարձակման դէմ, մէկէն ըլլալով՝ անդամ երկրի մը յարձակումը: Ասիկա անշուշտ կը վերաբերի Թրքական յար – ձակման մը Ցունաստանի վրայ: Թուրք ձակման մը Ցունաստանի վրայ: Թուրք նախարարը համաձայն չէր եւ կ'առար – կէր Թէ եթէ Ցոյները մտահոգութիւններ ունէին իր երկրին բռնելիք դիրքին մա – սին, պէտք է երկկողմանի ճակատի վը– րայ վիճէին եւ ոչ Թէ Ատլանտեան Ութ– տի ծոցը: Այս տեսակէտը կը բաժնէին ընդհ. քարտուղարը՝ Լընս եւ այլ մաս – նակիցներ (Նորվեկիա, Իտալիա եւլն) :

Բոլոր փորձերը սակայն, միջին ճամ – բայ մը գտնելու ապարդիւն անցան եւ ոչ մէկ զեկոյց հրապարակուեցաւ: Փա– փանարէու, որ Աթէնք վերադարձաւ, հե– ռատեսէլէն պիտի բացատրէր Ժողովուր– դին Ցունաստանի դիրքը ՕԹԱՆ–ի նկատ– մամբ:

Այն հարցը, որ կը մնայ պարզ է· – Ցունաստան ատլանտեան պաշտպանու – Թեան գործօն անդամ մը պիտի մնա՞յ եթէ Թուրքիա չարունակէ մերժել Ցու – նաստանի արեւելեան սահմաններու (ե– պէական) ճանաչումը:

Այս տարակարծութենէն զատ, Արտա– քին նախարարներու ժողովը աւելի ներ– գաշնակ էր: Առաջին անդամն էր, որ Ֆրանսայի արտաքին Ցարաբերութեանց նախարարը կը մասնակցէր ատլանտեան ժողովի մը:

Պրիւսէլ հանելուն Շէյսըն, նախ քիչ մը ճշդել ուզած էր Իսրայէլ արտասա – նած խօսքերը, որոնք վոթորիկ առեղծած են արաբական երկիրներուն մէջ: Լրա – գրողներուն ըսած էր Թէ կը ցաւի որ սխալ մեկնաբանութիւն տրուած ըլլայ իր խօսքերուն: Երբեք, կ'ըսէ Շէյսըն, «սխալ եւ յիմար» չէ որակած իններու յայտա – րարութիւնը Վենետիկի մէջ (Ցունիս 1980) :

× Ատլանտեան Ութի 15 անդամները համաձայնագիր մը ստորագրեցին, որ կ'ընդունի Սպանիոյ անդամակցութիւնը, իւրաքանչիւր երկրի Խորհրդարանի վա – ւերացումէն ետք: Գործնական գետնի վը– րայ, Սպանիա Ատլանտեան Ութի 16–րդ անդամը կը դառնայ վեց ամիսէն:

—×—

Ալգարու Կատպած է Ֆրանսայի դէմ

Անգարայի կառավարութիւնը բուռն հակազդեցութիւն մը ունեցած է Դի – միտրիու Կիտրկիու – Աւետիսեանի ազատ արձակումէն ետք:

Կառավարութեան բանբերը չեշտած է որ «հայ ահաբեկիչներու հանդէպ Ֆրան– սայի ցոյց տուած բարեացակամութեան իրրեւ հետեւանք՝ հատնական որեւէ ա– զդեցի պատասխանատուութիւնը Փարիզի վրայ կ'իյնայ»: Աւելցնելով Թէ Դիմիտ – րիու Կիտրկիու կատածելի կը նկատ – ուէր իրրեւ մասնակցող Հռոմի մահա – փորձին, Անգարա կը ցաւի որ ազատ ար– ձակուած ըլլայ «առանց որ անհրաժեշտ տեսնուած ըլլայ հետաքրքրուիլ իր անց– եալ գործունէութիւններով»:

Ֆոքթիտիէն տը Փարի, որ Ուրբաթ առ– տու կ'արձագանգէր այս լուրին, կ'աւել– ցնէր Թէ ԱՍԱԼԱ–ն ալ, որու անդամ էր կիտրկիու կը գտնէ որ անոր վերադար – ձը Պէյրութ «նոր յաղթանակ մըն է հայ դատին համար»:

Ցիշենք որ այս վերադարձէն ետք Պէյ– րութ, Հինգշաբթի օր ԱՍԱԼԱ–ՕՐԼԻ մի– ասնաբար մամուլի ասուլիս մը կուտային (որու կ'արձագանգէին նոյն իրիկունը Թէ' ձայնասփիւռը, Թէ' հեռատեսիլը) եւ ո– րու ընթացքին սպառնալիքներ կ'ըլլային Ֆրանսայի դէմ, չորս հայ երիտասարդ – ներու բանտարկութեան կապակցու – Թեամբ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Լիբանանի հիւսիսը՝ Տրիպոլիսի մէջ, չատ բուռն պայթում տեղի ունեցած է առջի օր, որու հետեւանքով 15 հոգի մե– ռած է:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԻԹԵՐԱՆ 24 ժամուան հա– մար Փորթուկալ գնաց Ուրբաթ, ուր կը տեսնուէր պատասխանատուներուն հետ:

ՍԱԽԱՐՈՎԻ հարսը Ուրբաթ օր ապա – հովութիւն ունէր որ Ամերիկա դադթելու վիզան կը տրուի իրեն, նոյն օրը: Արտա– նութիւն ստացած էր նաեւ Կորքի երթա– լու Երկուշաբթի, տեսնելու համար Սա– խարովը: Գիտութեանց Ակադեմիայի նա– խագահն ալ վստահեցուցած է որ Սա – խարով դադրեցուցած է կամաւոր ծոմը:

ՈՒԱՇԻՆԿԹՐՆ միշտ մտահոգ է Ռե – կընի դէմ լիբիական մահափորձի մը հա– ւանականութեամբ: Ռեկըն Լիբիայէն եւս կանչեց արդէն հոն աշխատող 1500 Ամե– րիկացիները, մինչ Ամերիկայի մէջ խիստ միջոցներ ձեռք առնուած են, քանի իր – խանութիւնները կը յայտարարեն Թէ վստահ են որ երկու քոմանտօ (որուն մէկուն գլուխը, նոյնիսկ, Գարլոսը կը տեսնուի) պիտի փորձեն Միացեալ – Նահանգները մտնել: Ցատուկ հսկողու – Թիւններ կ'ըլլան սահմանագլուխները:

ՍԻՆ – ԼԱԶԱՌԻ կայարանի արուար – ձաններու երթեւեկը զգալապէս խանգար– ուած էր Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ, կարդ մը աշխատաւորներու անակնկալ գործա– դուլին հետեւանքով: Կացութիւն մը, որ առաւելաբար վնասեց բոլոր աշխատա – ւորներուն, որոնք կը սպասէին «հաւանա– կան» կառախօսքի մը: Շարժումը վերջ պէտք է գտած ըլլար Շաբաթ օր:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ համայնավար կուսակ – ցութիւնը որոշեց Թեկնածու չներկայա – ցնել երեսփոխանական մասնակի ընտ – րութեան, ինչ որ բացառիկ պարագայ մըն է, ինչպէս կը չեշտուի այս առթիւ հրապարակուած քաղաքական Բիւրոյի զեկոյցին մէջ: Ընտրական չորս շրջան – ներու մէջ է, որ ընտրութիւն պիտի ըլ– լայ Ցունուար 17–ին եւ 24–ին, քանի որ սահմանադրական Խորհուրդը չեղեալ համարեցաւ չորս ընտրութիւններ, ան– կանոնութիւններ նկատած ըլլալով: Վե – րընտրութեան այս չորս շրջաններն են. – Փարիզի Բ. ընտրաշրջանը (2րդ եւ 3րդ), Փարիզի 12–րդը (12–րդ թաղամասի մէկ մասը), Փրովէնսի մէջ (հոս Ալէն Փէյրը– ֆիթ պարտուած էր աֆոռը տալով ըն – կերվարական՝ Ֆրոմիոնի) եւ վերջա – պէս՝ Շալոն սիւր Մառնե – Վիթրի լը – Ֆրանսուա:

ԲԺԻՇԿՆԵՐՈՒ մօտ մէկ երրորդն է որ կողմնակից էր գործադուլի, բողոքելու համար հիւանդանոցներու «մասնաւոր բաժիններու» (բժիշկներու անհատական ապասարկութիւն մը) ընդդէմ դէմ: Ծա– նօթ է որ 1982 Ցունուար 1–ին պիտի հր– րապարակուին այդ ընդդիմին ձեւակեր – պութիւնները:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԸ ՆԱՅԻՄ ՆԿԱՐԻՆ...

Կը նայիմ նկարին որ կեցած է դի – մացս, աշխատասեղանիս վրայ: Տպուած՝ ընտիր եւ փայլուն Թուղթի վրայ, լու – սանկարը քիչ մը եւս կը փայլի ֆլորէ – սանի վերէն իջնող լոյսին տակ: Ինքը, լուսանկարին, տէրը արդէն միշտ լուսա– ւոր դէմք մը եղած էր, իրմէ միշտ լոյս եւ զուարթութիւն ճառագայթած էր: Հիմա որ փակեց իր մահկանացուի կեան– քը, կը շարունակէ փայլիլ Թուղթի վը – րայ: Մինչդեռ լուսանկարիչը պինքը նը– կարեր է կիսամութին մէջ: Երեսին կէ – սէն աւելին չուքի մէջ է: Հազիւ կը տես– նուին իր երկարած մազերուն քանի մը Թելերը: Աւոր փոխարէն լոյսերու մէջ կը ճառագայթէ իր հարուստ պեխը, որ դէպի վար կ'երկարի իր բերնին քովե – րէն: Ուիլիամ Սարոյեանն է ան:

Կը նայիմ նկարին ու հարց կուտամ ես ինծի· երջանիկ մարդ մը չէ՞ր Սարոյ – եան: Ան որ համաշխարհային ճանաչում գտաւ եւ անո ր ուզեց մօտէն ճանչնալ ի– րենները: Ան որ հարիւրաւոր գիրքեր գրեց օտարներու համար եւ ան որուն մասին հարիւրաւոր գիրքեր գրեցին մե – րինները: Ան որ խելայեղօրէն սիրեց բո– լոր ժողովուրդները եւ ան որ պաշտը – ւեցաւ իր ժողովուրդէն:

Կը նայիմ նկարին ու հարց կուտամ ես ինծի· մեր գրական կեանքին մէջ քանի՞ հեղինակի վիճակուած է այն անկեղծ ու սիրալիր հետաքրքրութիւնը, որուն ար – ժանացաւ Սարոյեան, մանաւանդ իր կեանքին վերջին տասնըհինգ տարինե – րուն: Մեր առօրեայ կամ պարբերական մամուլին մէջ ո՞ր հայ հեղինակին անու– նը այնքան յիշուած ու գուրգուրանքի առարկայ դարձած է որքան յիշուեցաւ ու գուրգուրանքի առարկայ դարձաւ անդլերէն լեզուով գրականութիւն ընող Ուիլիամ Սարոյեան մը:

Կէտ մը կայ որ անվիճելի է· Սարոյ – եանի հանդէպ այս անօրինակ սիրոյ եւ գուրգուրանքին ակը աւելի իր չէն ու իմաստուն անձնաւորութիւնն է, քան իր գրականութիւնը: Իրմով հիացողները կարղացա՞ծ են իր բոլոր գործերը, կար– ղացա՞ծ են գոնէ չորս գիրք Սարոյեանէ: Չեմ գիտեր: Միայն անվիճելի է որ Սա– րոյեանի մասին գրուածներէն իննիսուն տոկոսին մէջ Սարոյեանի գրական գործը չէ որ կը ճառագայթէ, այլ իր խանդա – վառ ու գիւրահաղորդ խառնուածքը, իր մարդասէր եւ խմաստուն կեանքի փիլի – սոփայութիւնը: Ուրեմն՝ աւելի իր անձը քան գործը:

Կը նայիմ ուստի նկարին ու հարց կու– տամ ես ինծի· հակառակ այդ իր այդքան համակրելի խառնուածքին, հակառակ կեանքի իր անսպառ փիլիսոփայութեան, Սարոյեան արդեօք այսքան պիտի սիրէ – ուէ՞ր իրեններէն, այսպիսի գուրգու – րանքի մը պիտի արժանանա՞ր արդեօք, եթէ աւելի առաջ հռչակ հանած չըլլար միջազգային գրականութեան կալուածին մէջ: Հայրենիքի հանդէպ իր չերմ հետա– քրքրութիւնը այսքան արժէք չհանած պիտի ըլլա՞ր արդեօք: Հայ հեղինակնե – րու եւ հայ մարդու հանդէպ իր եղբայ – րական եւ սրամիտ զեղումները այնքան յիշատակութեան արժանացած պիտի ըլլայի՞ն արդեօք, եթէ Սարոյեան աշ – խարհի ամէնէն նշանաւոր գրագէտներէն մէկը եղած չըլլար:

Կը նայիմ նկարին ու կը յանձնուիմ տը– խուր բաղդատութիւններու: Կը յիշեմ մօտիկ ու հեռաւոր անցեալէն ինչ ինչ երեւելի հայ գրագէտներ, որոնց գործե– րը անմահացան ու դասականացան, ո– րոնք իրենց անձն ու կեանքը նուիրաբե – րեցին իրենց ժողովուրդին ոգեղէն գո – յատեւման, եւ որոնք սակայն երբեք չարժանացան այնպիսի խանդավառ հե – տաքրքրութեան մը, որուն արժանացաւ Ֆրէզնոյի մեր տաղանդաւոր ցեղակիցը, որոնք չկրցան ներչնչուիլ ներչնչում տա– նիլ մերինները՝ այնպէս ինչպէս ըրաւ Սարոյեան:

Նկարին կը նայիմ ու կը տառապիմ: Կը տառապիմ որովհետեւ վստահ եմ որ այդ նոյն Սարոյեանին մասին ալ մա – մուլի մէջ հազիւ քանի մը տող գրուած պիտի ըլլար, եթէ ան իր գրականութիւ– նը հայերէնով ըրած ըլլար···:

Ռ. Հ.

—

ԵՐԵՒԱՆ ⟷ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ԴԵԿՏ· 4 – 7)

ՌՈՒՍ ԳՐՈՂԻՆ ՀԱՒԱՔԱԾՈՆ

ՀԱՑԵՐԷՆ ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԾ

«Հայաստան» հրատարակչականը երե– ւանի մէջ լոյս ընծայած է հայերէն մոսկուացի գրող Վլադիմիր Վորոնցովի ընդարձակ մէկ հատորեակն՝ «Բանակա – նութեան Սիմֆոնիա» խորագրով: Գիր – քին մէջ առնուած են աշխարհի անուանի պետական, քաղաքական դէմքերու, գը– րողներու, դիւանականներու, արուեստա– գէտներու խօսքերը՝ մշակոյթի ժառան – գականութեան, հայրենիքի, հայրենա – սիրութեան, կեանքի իմաստի, աշխա – տանքի, համոզումներու, գիտութեան, իմաստութեան, լեզուի, գիրքի, կրօնքի, քաղաքակրթութեան, օրէնքի, մարդու արժանիքներու, բարեկամութեան, սի – րոյ, առողջութեան, երիտասարդու – թեան եւ այլընչի մասին: Հատորին մէջ հայ հեղինակներէն տեղ գտած են Ա– չառուր Աբովեան եւ Յովհաննէս Թու – մանեան:

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԵՐՈՒ «ԲԱԺԱԿԻ ՊԱՀ»ԻՆ ԱՌԹԻԻ

ԳՐԵՑ՝ ՅԱԿՈԲ ՄՈՄՃԵԱՆ

(Ր. ա վերջ)

Ինչպէ՞ս կարելի է երախտաւոր չյիշել նաեւ Գատըգիւղի Աբամեան Սանուցին կատարած մեծ դերը հայ գրականու – թեան մէջ: Տիգրան Պալեանի անխոնջ ջանքերով վերատպուեցան մեր կարգ մը սպառած գրքերը եւ մանաւանդ կ'ու– զեմ վեր առնել սա պարագան թէ տա – րիներ առաջ Գատըգիւղի Սանուց Միու– թեան գրական յանձնախումբը իր պար – տականութիւնը լիովին կատարեց հրա – տարակելով Եղիշէ Այվազեանի արձակ գործերէն մաս մը հատորի մը մէջ ամ – փոփուած:

Հայոց Հանդէս Մշակոյթին եւ հայոց Սանը երկար տեն չարունակեցին լ– րենց գոյութիւնը եւ վերջապէս նախ հանդէսները փակեցին իրենց էջերը, ա– պա բոլոր սանուց միութիւնները կոր – սընցուցին իրենց հմայքը, քանի որ զա– նազան պատճառներով քաշուեցան իս – կական մշակոյթի հոգիով չաղուած գի– տակից անձնաւորութիւններ, սա ըրջանին որ արդիւնած է եւ մանաւանդ արտօնու– թեան կը կարօտի Պոլսոյ մէջ հաւաքոյթ– ներ կատարել յուսամ թէ առժամապար փակուած ըլլան սանուցներուն դռները, ինչ որ հարուած մըն է ուղղակի Հայ Մշակոյթի ուղղութեամբ:

Ահա այսպէս էր չատ մօտաւոր անց – եալի մէջ սանուցներու վիճակը եւ դերը իրենց կեդրոնին Պոլսոյ մէջ, ու երբ մենք Հայերս զանազան առիթներով ու պատճառներով հեռացանք մեր ծննդա – վայրէն, պէտքը զգացինք չարունակելու մեր միութենական աշխատանքները, ու ըլլայ Ֆրանսայի, ըլլայ Ամերիկայի մէջ, կեդրոնական եւ խաեան Սանուցներու մասնաճիւղեր հիմնուեցան չարունակելու մտօք Սանուցներու պարտականութիւնը, մանաւանդ Հայ Մշակոյթի չգոյու – թեամբ տուայտող հայկական ըրջանակ– ներու մէջ ուր դիտութիւնը եւ ազատու– թիւնը իրենց որոշ տեղը ու դիրքը ու – նին:

Բայց դժբախտաբար կը տեսնենք թէ Փարիզի Կեդրոնական Սանուցը ոչ թէ միայն մշակութային իր առաքելութիւնը չի կրնար կատարել այլեւ կենդանութեան նշան մը անգամ ցոյց պիտի չտար եթէ բաժակի պահը գոյութիւն չունենար եւ տարին մէկ անգամ ալ ըլլայ զանազան դաշտափարներու ազդեցութեան տակ պա– րահանդէս մը չկատարուէր եւ իր անու– նը պիտի չկարենայինք տեսնել թերթե – րու մէջ ազդերու կարգին իսկ:

Մինչ այդ Փարիզի Կեդրոնական Սա – նուցի մասնաճիւղը ունի իրագործելիք չատ մը մեծ խնդիրներ, մանաւանդ մշակութային ուղղութեամբ: Կը տեսնենք թէ հակառակ անոր որ չատ մը միութիւն– ներ գոյութիւն ունին Փարիզի մէջ, ոչ մէկը մշակութային ուղղութեամբ կա– րեւոր կեցուածք մը ունի Ֆրանսայի Մը– չակութային Միութեան Փարիզի Մաս – նաճիւղէն զատ, որուն վարիչները այս տարի կը ջանան քանի մը չարաթը ան – դամ մը դասախօսութիւններ սարքել ըլ– լայ երաժշտական, ըլլայ պատմական, ըլլայ կրօնական սահմաններու մէջ, ո– րոնք կը հետաքրքրեն հայ ժողովուրդը, այս բանախօսութիւնները ըլլալով հայե– րէն լեզուով, ջանք մը կը ներկայացնէ դէպի հայերէնը ձայնաւորել սրահներու մէջ. եւ սակայն ցաւով կը տեսնենք թէ հայ երիտասարդը ոչ մէկ արժէք կուտայ այսպիսի բանախօսութիւններուն, երբ ինք իր ստացած դաստիարակութեամբ հեռու է հայ ըլլալէ:

Ահա հոս է կեդրոնական Սանուցի մեծ դերը որ պէտք է խաղայ հայ երիտա – սարդին, զգացնելով թէ ինք հայ է եւ հայերէն պէտք է խօսի եւ կամ իր լեզուն սորվի: Մէկ կողմ պէտք է ձգել կամ չատ կրճատել զաշտահանդէսներն ու պարա – հանդէսները նաեւ ճաշի նման ձեռնարկ– ներ, կեդրոնացնել պէտք է Սանուցի բո– լոր ուժերը գլխաւորաբար հայ Մշա – կոյթի վերաբերեալ ձեռնարկներու, տալ հայերէն ներկայացումներ մասնաւորա – բար կազմել հայկական երգչախումբ եւ տալ հայկական երգահանդէսներ, ես վստահ եմ որ Փարիզի մէջ ունինք նուա– զածուներ, որոնց համոյթով կարելի է կազմել հայկական երգացանկով նուա – զահանդէսներ, ունինք արժէքաւոր երի– տասարդներ եւ երիտասարդուհիներ, ո– րոնք ցոյց պէտք է տալ զիրենք ծնանող ժողովուրդին, հաւաքել հայ երիտա – սարդն ու երիտասարդուհիները զանազան առիթներով եւ ճանչցնել զանոնք իրա – րու, կանխելու մտօք ձուլումի մեծ վը– տանգը, որ զժբախտաբար կը կրծէ հատ– ցընելու համար սա փոքր ափ մը ժողո – վուրդը այս ուղղութեամբ ալ: Ցոյց տալ երիտասարդներուն իրենց ծագումը սոր– վեցնելով անոնց իրենց պատմութիւնն ու դրականութիւնը զանազան ձեւերով:

Հայ ժողովուրդին արուեստներու եւ արհեստներու մէջ ցոյց տուած մեծ յա – ջողութիւնները կերպաւորել, ու պէտք է ջանայ Սանուցը սորվեցնել ոսկեղինիկը անոնց որոնք չեն գիտեր ու հայ ծագում ունին առանց խորութեան եւ առանց նիւթական զոյզն ինչ ակնկալութեան. երթալ մինչեւ այն տեղերը, ուր միակ հայ մը գոյութիւն ունի, ուսուցանելու հայերէնը ինչպէս ժամանակին կ'ուսու– ցանէին բողոքական պատուելիները Սուրբ Գիրքը առանց նիւթական ակնկալու – թեան, պայքար պէտք է բացուի անոնց դէմ որ հայերէն չեն գիտեր բայց հայ են, պէտք է բաց պահել միշտ Սանուցի դռները, տէր կանգնին պանդուխտ հայ ուսանողներու:

Ծանօթ է թէ գրողներու միութիւն մը կայ Փարիզի մէջ որ ունի գիտակից ան– դամներ, բայց ոչ՝ գիտակից գործու – նէութիւն, կը հաւաքուին սրճարանի մը անկիւնը ու իրենց խօսակցութիւնը կ'ըլ– լայ ոչ գրական նիւթերու չուրջ ան – շուշտ, քանի որ ոչ մէկ արդիւնք իրենց հաւաքոյթէն:

Ուրեմն պէտք է վերակենդանացնել Հանդէս Մշակոյթին ու այսպէսով փա– կել մասամբ այն մեծ բացը որ գոյու – թիւն ունի մեր գրական մարզին մէջ:

Ուրեմն բաժակի օրուան առթիւ կը մաղթեմ զարթնում մեր սիրելի վարժա – րանին սաներու Փարիզի Միութեան ա– ռաջնորդներուն, որպէսզի մենք գիրենք կարենանք տեսնել եւ կամ առիթը ունե – նանք յաճախ կարդալու թերթերու մէջ կեդրոնական Սանուցի Փարիզի մասնա – ճիւղի անունը, իրերայաջորդ կերպով զանազան մշակութային ձեռնարկնե – րով:

Յակոբ Պատրիարք Նալեանի Ոգեկոչումը

Կ. ՊՈԼՍՈՑ ՄԷՋ

Ֆէրիգիւղի Ս. Վարդանանց Եկեղեցւոյ մէջ, Նոյ. 28-ին, տեղի ունեցած է Ցա – կոբ Նալեան Պատրիարքի նուիրուած հանդիսութիւնը, իր ծննդեան 275 ամ – եակին առթիւ: Նախագահած է Շնորհք Պատրիարք: Կիրակնամուտի արարողու – թենէն եռք զործադրուած է յայտագի – րը: Խօսք առած է Շահան Եպիսկ. Սվա– ճեան եւ ի մէջ այլոց ըսած. «Մենք Պոլ– սոյ Պատրիարքութեան երկուքուկէս դա– րու պատմութեան մէջ ունեցած ենք 48 պատրիարքներ, բայց մեզք որ անոնցմէ միայն ութը լաւ անուն թողուցած են: Միւս քառասունը սիսկար հոգեւորական– ներ չէին եղած: Իրենց շրջանին կաշառ – քը, զրպարտութիւնը եւ ինչ – ինչ չա – րութիւններ կը տիրապետէին: Ամէն մի– ջոցի կը դիմէին Պատրիարքական Աթոռը խլելու համար: Կոլոտ Պատրիարքով նոր շրջան մը բացուեցաւ: Անոր յաջորդեց Նալեան Պատրիարք»: Շահան Եպիսկ. իր խօսքը վերջացուցած է նշելով՝ որ Շը – նորհք Պատրիարք մէկն է Կոլոտի, Նալ – եանի եւ նմանները ակերէն ըմպող մեծ պատրիարքներէն: Տարօն քհնյ. Սիրա – կանեան կարդացած է Յակոբ Պատրիար – քի կենսագրականը, վեր առնելով անոր պայծառ դէմքն ու դրական վաստակը: Մէջբնդմէջ մեկնաբանուած չարական – ներէ եռք վերջին խօսողը եղած է Շը – նորհք Պատրիարք, որ ի մէջ այլոց ը– սած է.

«Սա պահուս մենք արդարեւ լսեցինք, թէ իսկ ըլլար այդ չատ ընդհանուր ձեւի տակ, եւ վերահաստ եղանք թէ Յակոբ Պատրիարք Նալեան կարեւոր երկեր յօ– րինած է մեր մատենագրութեան համար եւ կարեւոր դեր կատարած է մեր զար – թնանքի չարժումին մէջ, չարունակելով վառ պահել ու արծարծել Ցովհ. Կոլոտ Պատրիարքի վառած կրթական, մտաւո – րական եւ հոգեւոր զարթնանքի ջահը: Ե– զած ոչ միայն մեծ մատենագիրը, այլ նաեւ բանաստեղծ, քարոզիչ, դասախա – րակ ու վիպասան անձնաւորութիւն մը, բարոյախօս, խմաստասէր հոգի մը եւ աստուածաբան մեծ վարդապետ մը՝ Հայց. եկեղեցիի: Խօսած է իր ժամանա– կի սերունդներուն բանիւ բերանոյ. խո – սած է նաեւ իր զարու եւ յաջորդ զա – րու սերունդներուն իր տպագրեալ գիր – քերով: Սակայն գրեթէ զգրած է խո– սելէ քանիերորդ զարու սերունդներուն. ոչ միայն անոր համար, որ կրօնք եւ հոգին, որոնցմով առաւելապէս հետա – քրքրուած էր երանելի հայրապետը, լ– ցած են այսօր երկրորդական եւ աւելի ցած մակարդակներու, այլ նաեւ անոր համար, որ մեր եկեղեցիի զաւակներուն մեծամասնութեան մէջ ցամքած է հետա– քրքրութիւնը կրօնական եւ հոգեկան հարցերու մասին: Ահա է պատճառը, որ իր գործերը, որոնցմէ ամենք 5 – 6 տը– պագրութիւններ տեսած են զարու մը տեւողութեան ընթացքին, այլեւս չեն վե– րահրատարակուած Թ. զարու կէսէն ասդին:

«Հետեւաբար, եթէ մինչեւ իսկ իր գիր– քերը մատչելի ըլլային՝ Նալեան չի կար– գացուիր ներկայ սերունդէն վերոյլիակ եւ այլեւս ամէնքիս ծանօթ ուրիշ պատ – ճառներով:

«Մնթէ ահա կը նշանակէ՞ որ Նալեան այլեւս ըսելիք չունի մեզի: Երբեք: Նալ– եան ահա դէմքերէն ու հոգիներէն է, ո– րոնք «անլռելի զանգակատան»ի նման կը հնչեն չարունակ եւ կը լսուին անոնցմէ միայն որոնք ականջ ունին լսելու: Պայ – ման է սակայն, որ մարդիկ կանգ առ – նեն պահ մը, խզեն իրենց ականջները իրենց զարու աղմուկներուն, եւ բանան իրենց հոգիին ականջը բռնելու համար անկէ եկող փրկարար եւ քաղցր արձա – գանդները: Ի՞նչ բան կրնանք լսել անկէ: Ես այնպէս կը խորհիմ որ Նալեան կը խօսի մեզի մինչեւ իսկ իր գիրքերուն Ա– ՆՈՒՆՆԵՐՈՎ: Նշանակալից անուններով օժտած է Նալեան իր գիրքերը, որոնք ինքնին կենդանի պատգամներ են: Նալ – եանի մեզի ձգած չուրջ երկու տասնեակ մը գիրքերուն անուններն անգամ չենք կրնար միտք պահել, հոգ չէ թէ որքան խմաստալից ըլլան անոնք: Բայց եթէ ա– նոնցմէ գէթ երկուքը միայն միտք պա – հենք, բաւարար բան առած պիտի ըլլանք ու լեցուած պիտի ըլլանք մնայուն եւ կենդանի երկու թելադրանքներով:

«Նալեան իր առաջին գիրքը գրած է հասուն երիտասարդութեան, երբ նոր կը մօտենար 30-ի սահմանները: Գրած է թելադրանքով իր վարդապետին, Կոլոտ Պատրիարքին: Կոչած է զայն «ՎԷՄ ՀԱ– ՒԱՏՈՑ»: Հեռատես վարդապետը խմաս– տութեամբ կը դնէ իր չինելիք գրական տան հիմքը: Սմէնքս ալ գիտենք թէ տան

ԱՆԱՏՕԼՈՒ

ԳՐԵՑ՝ ԳՐ. ՏԱՐՕՆԵԱՆ

Այրերու եւ կիներու միջեւ եղած ան– հաւասարութիւնը՝ միայն կիներու տա – ժանակիր աշխատանքով չէ որ կը զանա– զանուի. անոնք գերիներ ըլլալէ առաջ, վաճառքի ապրանքներ են, զորս հայր մը կամ ամուսին մը՝ կրնայ ծախել ըստ կամս: Հայրերը իրենց հարստնցու աղջիկ– ները կը ծախեն ամէնէն աւելի վճարո– ղին, հոգ չէ թէ ան ըլլայ կաղ, հաշ – մանդամ կամ ծեր. եւ այսպէս, նորահաս աղջիկներ որոնք ձայն հանելու իրաւունք չունին՝ չատ անգամ ծերերու քմահա – ճոյքին կը ծառայեն: Սա կը տեւէ որոշ ժամանակ մը, ու յետոյ կը վտարուին, կամ կը ծախուին, ընդհանրապէս՝ ան – հեթեթ դրդապատճառներով: Երկու – երեք ամուսինի ծառայող կ ի ն ե ր չատ կան, որոնք յաճախ իրենց զաւակ– ներն ալ լքելով, ստիպուած են հեռանալ: 25 տարու կին մը, կը գրէ Մաքալ, վեց անգամ տուն փոխած է, եւ ահաւասիկ մրցանիշը կոտրողը 35 տարու՝ որ ութը անգամ տուն փոխած է: Դ ե ռ մինչեւ այսօր կան այրեր, որոնք կը զըզ– ջան Ապտիւլ Համիտի դարը, երբ չատ աւելի դիւրին էր՝ մինչեւ տասն անգամ ամուսնանալը: Անդին՝ մինչեւ այսօր կան խեղճ երիտասարդներ, որոնք չեն կրնար ամուսնանալ, որովհետեւ դրամ չունին, եւ աւելին՝ այդ պատճառով ջիրենք հո– տած մարդիկ կը կոչեն:

Հեղինակը կը ծանրանայ կիներու ծը– նընդաբերութեան վրայ.– «Տղաբերը խա– կան պատուհաս մըն է մեր գիւղերուն մէջ. ո՞վ հաշուած է նորապսակներու եւ– ղերական վախճանը: Այս կիները, լ՞ինչ կին, 13 – 15 տարեկան երախաները, ո– րոնք դեռ չեն կազմուած, մայր կը դառ– նան, և ահա ծննդաբերութիւնները՝ որոնք աւելի չատ մահ կը պատճառեն, քան թէ կեանք կը պարգեւեն, որովհետեւ կայ ու չկայ, միայն այսպէս կոչուած՝ պատաս դայեակը կայ, որ խեղճ կիներուն հա – մար աւելի չատ հոգեչատ հրեշտակ է, քան թէ՝ բժիշկ, որուն մասին խօսիլը աւելորդ է, որովհետեւ, նախ չատ սուղ է, եւ խեղճ գիւղացին միայն ծայրա – դոյն վայրկեանին է որ դրամ վը – ճարել յանձն կ'առնէ. ու յետոյ, այս կամ այն դիւղէն, չատ յաճախ, 8-10 ժամուան ճամբայ պէտք է կտրել, հատ մը դտնե– լու համար»:

Կիներու անտանելի կեանքին մասին դրուագներն այնքան չատ են, որ անկա– րելի է բոլորը նշել. յիշենք մէկ քանի յատկանշական դէպքեր:

Օր մը, Ալի կը նշմարէ իր կինը, որու քօղը ինկած ըլլալով, բերանը քիչ մը բաց մնացած է. կը վազէ տուն ու կ'առ– նէ կացինի կոթը, եւ տուր թէ կու տաս՝ հէք կինդ կողերուն, որ գետին ինկած կը պաղատի: – Սմօթ է, Ալի, կը պոռայ Մաքալ: – Ամօթը որո՞ւն է. լ՞մա թէ անոր. այս կինը եթէ պատառ մը խելք ունի, սա իրեն լաւ դաս մը կ'ըլլայ, կը պատասխանէ ամուսինը: Այնուչտ, ներ – կայ բոլոր այրերը՝ Ալիին իրաւունք կու տան: Դեռ ինչ յիմար ու ծիծաղելի սո– վորութիւններ: Օրինակի համար, եթէ կինը մը ճամբուն վրայ մարդու մը առ– ջեւը պտնուի, նոյնիսկ 200 մ. հեռաւո – րութեան, եւ նոյնիսկ եթէ ծանրաբեռ – նուած է, պէտք է սպասէ որ մարդը անցնի եւ յետոյ միայն ճամբան չարու– նակէ: Վա՛յ այն մտաղրաղ կնոջ, որ այր մարդուն առջեւն անցնի. ամօթահար ու սարսափած՝ կը նախընտրէ գետնին տակն անցնիլ:

Օր մը, Օսման, կինը քաղաք կը տա– նի բժիշկին: Ըստ սովորութեան, խեղճ կինը, բժիշկին հարցումներուն պատաս – խանելու համար բերանը չի բանար, եւ ամուսինն է որ կը պատասխանէ: Գէշ – ազէկ, բժիշկին տունէն դուրս կ'ելլեն. ամուսինը կ'ուզէ հաճոյք պատճառել կը– նոջ եւ կ'ուղղուի նպարավաճառատուն մը հէլվա գնելու համար: Եռեւ կը նայի որ՝ կինը երեսը պատի մը դարձուցած, յու– սահատ եւ դողդոջուն կը սպասէ: – Հէյ կին, լ՞ինչ կեցեր ես, ինչո՞ւ չես գար: – Օ՛, այսքան մարդոց մօրուքը լ՞ինչպէս կարեմ (մօրուք կտրել՝ կը նշանակէ մար– դոց առջեւն անցնիլ), կը պատասխանէ կինը:

Վերադառնանք այրերուն: Անոնք կամ «հանրային հիւանդանոցն» են, կամ՝ նը– պարավաճառին կրպակը: Ի՞նչ կրպակ. տեսակ մը սիւռ, ուր միւռներէն աւելի ճարպիկ մարդ մը՝ քանի մը տախտակ– ներու վրայ զետեղած է փոչեթաթախ ապրանքները, պատի երկայնքին քանի մը խոշոր քարեր իբր նստարան՝ ուր խըզ– նուած են թղթախաղի կամ տոմինոյի սերահարները. ատոնց յաճախորդ չի պակսիր: Իսկ միւս յաճախորդներուն նը– պարավաճառը՝ մինչեւ գալիք հունձք ընդհանրապէս ապառիկ կը ծախէ: Օրի– նակ՝ գաղափար մը տալու համար ըսենք որ, եթէ գիւղացին կոճակի մը պէտք ու– նենայ, կանխիկ երկու հաւկիթ պիտի տայ. իսկ ապառիկ՝ չորս հաւկիթ: Գի– ները՝ քաղաքի գիներուն կրկնապատիկն են:

(Շար. 4)

ՅԱՍՎԱԾ ԳՈՒՏՎԱԾՈ

= ՀԱՅՏՆԱԳԻՐ =

ՆՈՎԱՑՆՈՂՆԵՐԻՆ ՎԱՅՐՅՎՈՂ

ՎԱՅՐԱ ՈՒՄ

Նովացնողները միշտ մեզ մեջ գոյություն ունեցող հին ու մեռած մասերն են, որոնք խանգարում են նոր ծլելուն: Նովացնողները ինքնավստահ մարդիկ են, որոնք ոչ միայն չեն վախենում ուրիշների կարծիքից, այլև ոչ մի կերպ չեն ենթարկվում հասարակական ընդունված սովորություններին: Նրանք ամեն ինչ ուզում են անել իրենց ձևով, ամեն ինչ ուզում են ստեղծել նոր, ինքնուրույն: Նրանք ոչ միայն չեն ենթարկվում ուրիշների կարծիքին, այլև ոչ մի կերպ չեն ենթարկվում իրենց սեփական կարծիքին, եթե նրանք հասկանում են, որ այդ կարծիքը հին է, մեռած:

Ինչպես ասացինք, նովացնողները ինքնավստահ մարդիկ են, որոնք ոչ միայն չեն ենթարկվում ուրիշների կարծիքին, այլև ոչ մի կերպ չեն ենթարկվում իրենց սեփական կարծիքին, եթե նրանք հասկանում են, որ այդ կարծիքը հին է, մեռած: Ինչո՞ւ է պետք այդպես: Ինչո՞ւ նրանք

Պր· Վարդան Եղիշէեան, Տէր եւ Տիկին Տոքթ· Վահան Եղիշէեան, Պր· Յակոբ Եղիշէեան եւ համայն ազգականները, ցաւ ի սիրտ կը ծանուցանեն՝ իրենց կնոջ, մօր եւ ազգականին՝

Տիկին

ՓԵՐՈՒԶ ԵՂԻՇԷԵԱՆ – ՄԻՍՔՃԻԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ ի Ֆոնթընէ – օ – Ռոզ եւ հայկ· ծէսով թաղուեցաւ տեղւոյն գերեզմանատան մէջ։

«ՑԱՌԱՋ»·– Մեր ցաւակցութիւնները՝ Պր· Վարդան Եղիշէեանի եւ զաւակներուն։

×

Պր· Վարդան Եղիշէեան, իր ողբացեալ կնոջ՝ Տիկին Փերուզ Եղիշէեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի, կը նուիրէ 200 Ֆ· «Ցառաջ»ին, 200 Ֆ· «Աշխարհ»ին, 200 Ֆ· Կարմիր Խաչին։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Տիրուհի Սէրէնկիւլեան, իր չատ սիրելի ընկերուհիին՝ Տիկին Զապէլ Պետիկեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի՝ 300 Ֆ· կը նուիրէ «Ցառաջ»ի բարգաւաճման։

×

Տէր եւ Տիկին Բարսեղ Գըլըճեան 250 Ֆ· կը նուիրեն «Ցառաջ»ին, փոխան ծաղկեպըսակի, Տիկին Թագուհի Եազըճեանի անակնկալ մահուան առթիւ։

CONFÉRENCE

Organisée par le Comité de Paris de l'U.G.A.B.

Mercredi, 16 Decembre, à 20h.30

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, *Rue de Courcelles, Paris* 17e

Prendra la parole (en arménien)
Le Prof. LUDWIG MIRZOYAN
Vice-Directeur de l'Observatoire de Buragan

Sur le thème:
« LE DEVELOPPEMENT SCIENTIFIQUE EN ARMENIE »
« ԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ ՄԱՑՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻՆ ՄԷՋ »

Entrée libre

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Պանեէօ – Քաչանի մասնաճիւղը, ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները, Հինգշաբթի, Դեկտ· 17–ին, սովորական հաւաքատեղին, ժամը 21–ին։

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ՏՕՆԱԾԱՌ

Սամուէլ – Մուրատեան Վարժարանի Տօնածառի տարեկան հանդէսը՝ Վարժարանի Պէշիկթաշլեան – Ալէմշահ սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 20, կիրակի օր, երեկոյեան ժամը 5–ին։
Մանրամասնութիւնները՝ յետագային։

INSTITUT des LANGUES ORIENTALES
Université Paris III

Cours de Littérature Arménienne

1981 — 1982
Par K. BELEDIAN

- Lundi, 4 Janvier
  H. Ochagan (Dzag Bedougue)
- Lundi, 18 Janvier
  H. Ochagan (idem)
- Lundi, 1er Février
  H. Ochagan (idem)
- Lundi, 22 Février
  N. Sarafian (Méditerranée)
- Lundi, 8 Mars
  N. Sarafian (idem)
- Lundi, 22 Mars
  N. Sarafian (idem)
- Lundi, 19 Avril
  Z. Vorpouni (Asphalte)
- Lundi, 3 Mai
  Z. Vorpouni (Asphalte)
- Lundi, 17 Mai
  Z. Vorpouni (Asphalte)

Les cours ont lieu les Lundis de 17.15 à 19.15 à la salle B. 107, 1er étage, au Centre Dauphine - M° Porte Dauphine

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

Ս· ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ՀԻՄՆԱՐԿԷՔԻ

30–ԱՄԵԱԿԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

Եկեղեցւոյս վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ, կիրակի, Դեկտ· 20–ին, Լիոնի Ս· Յակոբ Եկեղեցւոյ հիմնարկէքի 30–րդ տարեդարձին առթիւ, կը մատուցուի եկեղեցական հանդիսաւոր Պատարագ։

Պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ· ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
Արեւմտ· Եւրոպայի Կաթ· Պատուիրակ

Այս առթիւ, կը կատարուի նաեւ՝ ուրարի տուչութիւն։ Սերովբէ Արք· ուրար կրելու իրաւունք կը շնորհէ եկեղեցւոյս սատարողներէն՝ Իսահակ Տէլիճէեանի, Սարգիս Տօնապետեանի եւ Սահակ Սուքիասեանի։

Երգեցողութիւնը կը կատարուի՝ եկեղեցւոյս «Կոմիտաս» Երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ Յովհաննէս Պէրպէրեանի։

Սիրով կը հրաւիրուի Լիոնի եւ չրջանի Հայութիւնը, ներկայ գտնուելու սոյն արարողութեանց։

Restaurant
YORGANTZ

3 SOIRÉES EXCEPTIONELLES
LES 2 NOELS ET ST. SYLVESTRE
YORGANTZ « DINER - SHOW »
Avec: Robert HALLAKOU au piano
KALOUST à la guitare
MUSIQUE D'AMBIANCE JUSQU'A L'AUBE
MENU SPÉCIAL NOEL ET ST. SYLVESTRE
450 F. (T.T.C.)
CHAMPAGNE et VINS à VOLONTE

RESERVATIONS: 326. 20. 68

33, Rue de Bièvre — 52, Bd. St. Germain 75005 PARIS

Երգիչ՝ ՊԵՏԻԿ Զեզի կը ապասէ
ԻՐ ՃԱՇԱՐԱՆԸ
ուր պիտի գտնէք յատագոյն ճաշերը, յատագոյն գինիներով եւ հնակ. ջերմ մթնոլորտի մը մէջ
Զօրեհշաբթի՝ ՄԱՆԹԸ–ի օր։

BAR - RESTAURANT

SPÉCIALITÉS ARMENIENNES

SEVAN

Direction :
M & Mme Bédikian

ՊԵՏԻԿ
Կ'երգէ Ուրբաթ եւ Շաբաթ օրերը, ճաշագի ընկերակցութեամբ։
Պատրաստուեցէ՛ք ԱՄԱՆՈՐի եւ ՀԱՑԿ· ԾՆՈՒՆԴի Ցայգօնքներուն։
1, bd. Carnot — 17, quai J.-B. Clément, 94140 ALFORTVILLE
tél. 376 32 19 *Fermé le lundi*

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հայ Ուսանողաց Օգն· Միութիւնը, շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները, 1981 – 1982 տարեշրջանին համար։– Օր· Անիկ Եքսէրեան, Տիկին Գոհար Ժոֆրէ (Լիոն) 400–ական, Ժ· Փէշիմալճեան (Լիոն) 60 Ֆ·։

×

Կապոյտ Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը, շնորհակալութեամբ ստացած է Այրի Տիկին Քնար Պառաւեանէ, իր ամուսնոյն մահուան Գ· տարելիցին առթիւ՝ 50 Ֆ·։ Տէր եւ Տիկին Արտաւազդ Պալապանեանէ 200 Ֆ·, աղջիկ թոռնիկով մը բախտաւորուելու առթիւ։

×

Պօմոնի Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ Թաղ· Խորհուրդը, շնորհակալութեամբ ստացած է Յովհաննէս Տիրիկեանի Թաղման առթիւ։– Տիկին Զապէլ Տիրիկեան եւ զաւակները 200, Մարթէն եւ Ռոսի Ընկերութիւն 250, Խալիբեան եղբայրները, Էգիվիւլ ընտ·, Մուրատ Զալեան ընտ·, Թուրիկեան ընտ·, Կալքաճի ընտ·, Մխաքեան ընտ·, Պօղոս Թուրիկեան ընտ·, Թէպոյեան ընտ· 100–ական, Տիկին Ազնիւ Տէրտէրեան եւ զաւակները, Գըլըճեան ընտ·, Տիկին Սարգիսեան, Գէորգ Խաչատուրեան, Սէմէրճեան ընտ·, Գրիգոր Նահապետեան ընտ· 50–ական, Պ· Վահէ, Սարգիսեան ընտ·, Հայկ Մարգարեան 20–ական Ֆ·։

Տիկին Ալպուն Ասատուրեանի մահուան քառասունքին առթիւ։– Պետրոս Վանոյեան 100, Ումն 50 Ֆ·։

Օր· Օֆելի Յակոբեանի Թաղման առթիւ· – Գալէնտէրեան ընտ·, Զաւէն Թօփալեան ընտ· 50–ական Ֆ·։

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 23–ԻՆ
Dans les salons de l'Hôtel MERIDIEN
Ուր նոյն օրը տեղի կ'ունենայ նաեւ
RENAULT 5 - GTL
Ինքնաշարժի վիճակահանութիւնը
Մանրամասնութիւնները՝ յետագային

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Տէսինի Հաց Մշակոյթի Տունը կը ներկայացնէ՝
ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՇԻՐՎԱՆԶԱԴԷԻ
« ՆԱՄՈՒՍԸ »
Բեմադրութեամբ՝ Վահէ Զէքեանի
Տարազներ եւ յարդարում՝
Կապրիէլ տը Սոթասի
Կիրակի, Յունուար 17, ժամը 15–ին
Վիլէօրպանի Մշակութային Կեդրոնին մէջ
Centre Culturel de Villeurbanne
234, Cours Emile Zola
Տոմսերը կը վաճառուին՝
Տէսին Հայ Մշակոյթի Տան մէջ։

OPTIMA Tours

1) JOUR DE L'AN
ET
NOEL ARMENIEN
à EREVAN
DU 26 DECEMBRE AU 8 JANVIER

2) VOYAGE EN ARMENIE DU21 AVRIL AU 5 MAI 1982
Cérémonie du 24 AVRIL 1982
UNION DES ANCIENS ELEVES SAMUEL - MOORAT
Pour la première fois depuis sa création, l'Union des Anciens Elèves du Collège Samuel - Moorat, organise un voyage en Arménie.
Pour de multiples raisons, ce voyage sera exceptionnel. Le succès de cette entreprise permettra de faire un vol direct PARIS — EREVAN et simplifiera toutes les attentes ou formalités que nécessitera le passage par Moscou lors du retour.
Ce voyage est placé sous le signe de la rencontre, aussi tous les anciens du Collège, leur famille et leurs amis seront les bienvenus.
Compte tenu du nombre limité de places dont nous disposons, les inscriptions seront terminées courant Décembre et nous vous recommandons de vous inscrire au plus tôt

3) *Départ spécial pour le 24 AVRIL des Anciens Combattants avec Banquet - Gala spécial offert le 25 Avril.*
DU 21 AVRIL AU 5 MAI 1982

Renseignements et Inscriptions:

SONIA COUMRYANTZ
OPTIMA Tours
67-69 Rue Quincampoix (angle Rue Rambuteau) 75004 Paris — Tél.: 274 27 20
Métro : Rambuteau ou Etienne Marcel Telex : 211 324 F.

— *Pour les ANCIENS COMBATTANTS: Monsieur KEHAYAN*
124, *Avenue Henri Barbusse — 92140 CLAMART; Tél.* 642. 73. 10

Lic. A 946 (Agence Agréé INTOURIST)

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
15
MARDI
15 DÉCEMBRE
1981

LE NUMERO 2 F. 50

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ: 180 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 400 Ֆ. - Հատը: 2 Ֆ. 50

57ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.061
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
57e ANNÉE — No 15.061

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԼԵՀԱՍՏԱՆ՝ ԻՆՉ ՎԱՂՈՐԴԱՑՆ

Կանխահաս է, անշուշտ, հիմնական կարծիք ունենալու համար Լեհաստանի վերջին անցուդարձերու մասին: Եթէ նոյնիսկ մտահոգութիւնները, օրէ օր, աւելի հող կը չահէին, ոչ ոք մտքէն կ'անցընէր, ինչ որ յանկարծ պատահե – ցաւ առջի գիշեր, քանի մը ժամուան ընթացքին:

Արեւմուտքը, մանաւանդ Ամերիկան, աւելի հակամէտ է նախատեսելու ինչ որ չի պատահիր: Ու մինչ Ուաշինկթընն աչխարհ զօրակոչի ենթարկած էր փընտռելով Քատաֆիի ահաբեկիչ – բանագէտները, որոնք ծրագրեր են Ռեկընը սպաննել, արեւելեան կողմն աչխարհի կը պատահէր չնախատեսուած անխուսափելին: Հոս է, անկասկած, Խորհրդային Միութեան ռազմատիրութեան մեծ ուժը կամ հակամարտ կողմին՝ մեծ տկարութիւնը: Վաղուի առաջինն ունի «պլա – ցատրուած» ռազմավարութիւն մը. իսկ Արեւմուտքը յապաղած հակազդեցութիւններ:

Փեչտա 56, Փրակա 68, Վարչաւա 81: Ճիշդ է, Լեհաստանի վրայ դեռ չեն արձակուած խորհրդային հրամայականները, ճըշմարիտ է նաեւ որ Մոսկուա մը, որ միա – մըտաբար կարծեց թէ պիտի կարենայ վերջապէս, որոշ ազատութեան մը երգը երգել համաչնաւոր խորթ վարչակարգի մը ներքեւ: Հարցը, զուտ լեհական է, ըսին, աճապարանքով, արեւմտեան եւ – րոպա, Միացեալ – Նահանգները եւ մանաւանդ՝ Մոսկուա: Ոչ ոք պէտք է մեզ դադրուի թէ կրնայ մէկմամեայ, Ուաչինկթընէն՝ Մոսկուա, բոլոր Պիւզաոնները կը դիտեն:

Մոսկուա, ծանօթ է, բնա՛ւ չի խառնըւիր ուրիշ երկիրներու ներքին խընդիրներուն, նախընտրելով իր գործը՝ ուրիշին ընել տալ: Երբեմն, կը տիպարի «օգնութեան» հասնիլ միայն՝ «յատուկ հրաւէր»ի վրայ, ինչպէս՝ Աֆղանիստան: Ուաչինկթընն, դեռ 1956 Հոկտեմբերին, իր «Ամերիկայի Ձայն»երով իւղ կը լեցընէր հունգար ժողովուրդին ըմբոստական չարժումին կրակին վրայ, քալ վիանալով թէ հոգեչահ խօսքերէն անդին պիտի չանցնէր իր համախոհութիւնը:

Գալով հրաժարած Եւրոպային, հարկ է որ նախ հարթէ իր ներքին տարակարծութիւնները մէկ ճակատ կարենալ պարզելու համար, միջազգային բեմին վրայ:

Այս պայմաններուն մէջ, ժողովուրդ – ները, աւելի քան երբեք, կը մնան՝ առանձին: Առանձին՝ իրենց ամենօրեայ տագնապներով, իրենց ամենօրեայ կարօտներով՝ պատառ մը հացէն՝ պատառ մը ազատութիւն: Եւ ըսել որ, բոլոր բռնատիրութիւնները, նախքան տեղատուրիլը, կը յաւակնին իրենց պայքարները տանիլ միայն ու միայն, ժողովուրդներու բարիքին համար:

Բայց հարկ է զգայական չըլլալ, չոր – ու ցամաք աչխարհի մը մէջ, որու մեծ – ծերը աւելի չահագրգռուած են զէնքի վաճառքով՝ քան մանուկներու անօթութեամբ:

Երէկ՝ Վիէթնամ, այսօր՝ Լեհաստան, վաղը:

Լեհական հարց մը, միայն ներքին հարց մը, զոր Լեհերը իրենք պէտք է լուծեն, կ'ըսեն քաղաքագէտ խմաստունները: Բայց երբ՞ն ի վեր ներքին հարց է՝ Ֆաչիզմը, աչ եղեր է թէ ձախ, Ցըրանքոյի Սպանիայէն, Հիթլերի Գերմանիան կամ Սթալինի Ռուսաստանը:

Որքա՞ն դիւրին է վատութեան ճամբան, պատասխանատուութենէ խուսափումը, ամէն անգամ, ամէն տեղ, ուր մարդկային տարրական իրաւունքները կ'ոտնահոխուին:

Անկասկած, կրկին, «հակայեղափոխականները» անխնայ պատժուին, կարգուկանոնը վերահաստատուի բռնի ուժով: Թէեւ, այս անգամ, Մոսկուա թուղթ հայրենասէր ժողովուրդէ մը անդին, իր դիմացն ունի անտեսանելի, ուրիշ ուժ մը՝ կաթոլիկէ եկեղեցին: Այս տարբախտ ժողովուրդը, որ իր եկեղեցին կը կրէ իր սրտին խորը, զրկանքի մէջ իսկ, կը պատրաստուէր դիմաւորելու Ցոյսի Մանուկին ծննդեան աւետիսը, երբ բիրտ ուժը եկաւ տալու անգութ հարուածը:

1980–ի ամառէն ի վեր, ինչ որ չհասած էր Լեհը, կորսնցուց մէկ գիշերուան մէջ: Տժգոյն երազը, որ մարմին կ'առնէր, յանկարծ մարեցաւ ու ամէն ինչ տակնուվրայ եղաւ: Հարկ է դեռ սպասել, անշուշտ, հասկնալու համար կատարուածին բուն միտքն: Ինչո՞ւ բանակը եւ ոչ՝ կուսակցութիւնը ձեռք առաւ ամէն ինչ, ի՞նչ վաղորդայն, Լեհաստանի համար:

«ՑԱՌԱՋ»

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ՝
ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿ

ՇՈՒՐՋ ՀԱՋԱՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԼՈՒՍԱՐԳԵԼ

ՅՈՅՑԵՐ ԵՒ ԲՈՂՈՔՆԵՐ ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԱՇԽԱՐՀԻՆ ՄԷՋ

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ԿԸ ՎԱՐԵՆ ԵՐԿԻՐԸ, ՈՐ ԿՏՐՈՒԱԾ Է ԱՇԽԱՐՀԷՆ

Բանակը եւ ոչ՝ կուսակցութիւնը, քանի մը ժամուան մէջ ձեռքն առաւ երկիրը ու անոր բոլոր կենսական հաստատութիւնները: Որքան ալ անունը պետական հարուած չըլլայ, կարելի չէ ուրիշ որակում գտնել, ինչ որ պատահեցաւ Շաբաթ գիշեր, Լեհաստանի մէջ զինուորական պետական հարուած մըն է, հակառակ Ժարուզելսկիի յայտարարութեան:

Ամէն ինչ կը սկսէր Շաբաթ գիշեր 11ին երբ Վարչաւա կը կորուէր աչխարհէն: Հեռաձայն, թելեֆս կը դադրէին. օդակայանը կը փակուէր ու քիչ եռք Սոլիտարնոչթի կեդրոնատեղին կը խուժէին քաղաքազօրքեր ու կը տանէին բոլոր դիւանները մինչ սենատքայի Վարչապետարանի պատասխանատուները կը ձերբակալուին իրենց բնակարանները: Ինչպէս նաեւ քաղաքական հին դէմքեր, ի շարս որոնց՝ նախկին Ա. քարտուղարը՝ Կէոէք, որ իշխանութեան գլուխ եկած էր 1970–ին պալթեան նաւահանգիստներու ապստամբութենէն եռք եւ Ժարոչեվիչ, նախկին վարչապետ: Շուրջ հազար հոգի ձերբակալուած է: Պատերազմական վիճակ հռչակուած է եւ լուսարձակ հաստատուած ժամը 22–էն 6:

Կիրակի առաւօտեան 6–ին է, որ լեհական փառերգը կը հնչէ եւ զօր. Ժարուզելսկի, Ա. քարտուղար, նախարարապետ եւ Պաշտպանութեան նախարար խօսք կ'առնէ յայտնելու համար ձեռք առնուած միջոցները. – զինուորական «կոմիսարներ» նչանակուած են, որոնք պատերազմական վիճակի չրջանին, պիտի փոխարինէն բոլոր պատասխանատուները ամէն տեղ: Պատերազմական վիճակը, սակայն, զինուորական մենատիրութիւն չէ: Ձերբակալուած են 70–ական թուականներու ղեկավարները եւ բանուորական չարժումին ծայրայեղ պարագլուխները: «Ազգ. փրկութեան զինուորական Խորհուրդ» մը հաստատուած է: Այս ամբողջը, կ'ըսէ Ժարուզելսկի, «այն անիչխանութեան դիմաց, որ կը սպառնար երկրին, անպատասխանատու նախաձեռնութեանց Սոլիտարնոչթի ծայրայեղ ուժերուն, որոնք բացէ ի բաց կ'ուզէին իչխանութիւնը ձեռք առնել: Հարկ է կապել ձեռքերը արկածախնդիրներուն, նախքան որ հայրենիքը գլորեն եղբայրասպան պայքարի մը անդունդին մէջ»:

Խօսողը՝ զօր. Ժարուզելսկի ճանչցուած է սակայն որպէս՝ բանակցութեան մարդ: 58 տարեկան, դէմ եղած է ուժի միջամտութեան 70ի դէպքերունատեն եւ 80ի ամառն ալ կողմնակից եղած է խօսելու բանթողներուն հետ: Այսօր, սակայն, Լեհաստանի բոլոր աչխատաւորները կորսնցուցին ինչ որ ձեռք ձգած էին, կռանակի համաձայնութեամբ: Գործադուլի իրաւունքէն մինչեւ չաբաթ օրուան հանգիստը:

Հասած լուրերէն, ատոյգ ոչինչ կարելի էր ըսել ինչ կը վերաբերի Լէչ Վալեզային, բայց կը թուէր որ սենատքայի հիմնադիրը ազատ ձգուած է ու նոյնիսկ կը չանայ բանակցիլ: Երկիրը ամբողջ – ովին զինուորականներու ձեռքն է, մինչեւ իսկ հեռատեսիլներու խօսնակները, որոնք համազգեստով կը ներկայանան այլեւս: Թերթերը, բացի պաշտօնական հրատարակութիւններէն, փակուած են, բոլոր հաւաքոյթները արգիլուած են եւ խիստ պատիժներ ալ սահմանուած: Գործադուլի պարագային՝ 5 տարի բանտարկութիւն եւ մահապատիժներ նախատեսուած են: Զինուորական ատեաններ պատրաստ են արդէն դատելու համար յանցաւորները:

Կիրակի առտու, երբ Լեհաստանի «գլխուն եկածը» կ'իմացուէր, ամէն կողմ՝ վրդովում եւ իրար անցում կը տիրէր: Ժամը 11–ին արդէն յանպատրաստից ցոյցեր տեղի կ'ունենային Փարիզ, Ամմայի հրապարակը, ուր է լեհ մեծ բանաստեղծ՝ Միցկիեւիչի յուշարձանը, դեսպանատան առջեւ, լեհական եկեղեցւոյ դուռը, բայց գլխաւոր կազմակերպուած ցոյցը, որոշուած էր երկուշաբթի օրուան համար, ժամը 17·30–ին՝ հրաւէրով բոլոր սենտիքա – ներուն բացի՝ Սէ – Ժէ – Թէ–էն:

Կիրակի ամբողջ օրը, հակազդեցութիւնները իրարու կը յաջորդէին ամէն կողմ: Իտմոն Մէդ, Սէ – էֆ – Տէ – Թէ–լ ղեկավարը գլուխը կ'անցնէր բողոքի չարժումին: Կ'ուզէր ընդունուիլ լեհ դեսպանին կողմէ, պայմանաւ որ միւս սենտիքաներ ալ (բացի միչտ՝ Սէ – Ժէ – Թէ–էն) իրեն հետ ընդունուին ու երբ դեսպանը կը մերժէր ինք ալ կը մերժէր առանձին տեսնուիլ: Ընկերվարական կուսակցութեան քարտուղարը՝ Լիոնէլ Ժոսփէն կը տեսնուէր դեսպանին հետ ու կուսակցութիւնն ալ հաղորդագրութիւն մը կը հրատարակէր, յայտնելով ծագած մտահոգութիւնը: Ամբողջ օրը կը սպասուէր Ֆրանսայի համաչնաւոր կուսակցութեան դիրքին մինչ Իտալիոյ համապատասխան կուսակցութիւնը արդէն դատապարտած էր «Վարչապետի հարուածը»: Վերջապէս Իրլիկուան մօտ կը հրապարակուէր Ժ. Մառշէի յայտարարութիւնը, ուր կը յայտնէր թէ «յուզումով» իմացած է Լեհաստանի դէպքերը, թէ համաչնաւոր կուսակցութիւնը կողմնակից էր սկիզբէն, որ Լեհերը իրենք գտնեն իրենց հարցերուն լուծումները, իրագործելով տնտեսական, ընկերային, ժողովրդավար անհրաժեչտ բարեփոխումները: Հետաքրքրութեամբ եւ համակրանքով հետեւած է, այդ ուղղութեամբ, իրագործուած ճիգերուն եւ ցաւալի է որ զժուարութիւններն ու կրկնակուրդները խանգարած էյան այս ընթացքը եւ տարած այսօրուան կացութեան: Մառշէի համար, կարեւոր է, սակայն ձեռնպահ մնալ. «Ոչինչ պէտք է կատարուի որ նպաստէ ներքին բախումի կամ արտաքին միջամտութեան, զոր չենք ուզեր»: Իմանիքէլի խմբագրականն ալ նուիրուած է Լեհաստանի, գրուած նոյն ոգիով:

Կիրակի ժամը 18–ին է, որ Մօտուա յայտարարութիւն մը կը կատարէր, ուր կը յիչէր իր այցելութիւնը (Դեկտ. 16էն 19) որ պիտի ծառայէր ողջունելու սկսած ժողովրդավարականացում մը: Ծը – բանական կառավարութիւնը, կը չեշտէր նախարարապետը, ինքն իրեն թոյլ չի տար որեւէ միջամտութիւն լեհական ներքին հարցերուն, բայց ինչ որ պատահած է ծանր մտահոգութիւններ կը պատճառէ կառավարութեան:

Ժաք Շիրաք յայտարարած է թէ «եթէ ազատութիւնները պիտի ընջուին Լեհաստանի մէջ, արեւմտեան ազգերը պէտք է քաղեն բոլոր հետեւանքները արեւելեան երկիրներուն հետ իրենց յարաբերութեանց մէջ»:

Հետաքրքրական է նաեւ նկատել թէ երկուշաբթի առաւօտեան փարիզեան մամուլին մէջ, ամէնէն խիստը ալը չէր, այլ՝ ընկերվարական կուսակցութեան մօտ՝ Մաքէնը որ առաջին էջը հրատարակելով Լէչ Վալէզայի նկարը, հսկայատառ կը խորագրէր՝ «Լեհաստան՝ յոյսը սպաննուած»:

×

Պապը, կիրակնօրեայ իր ելոյթին վերջաւորութեան, կը յիչէր իր հայրենիքը, չեշտելով. – «Կը բաւէ Լեհաստանի մէջ թափուած արիւնը անցեալին, հիմա պէտք է աչխատիլ խաղաղութեան համար: Այլեւս պէտք չէ լեհ արիւն հոսեցընել, ամէն ինչ պէտք է ընել խաղաղութեան մէջ կառուցանելու համար մեր հայրենիքին ապագան, խորհելով Չեխոսլովաքիոյ կոյսին տարեդարձին»:

Ուաչինկթըն «չատ խոհեմ» է, որպէսզի «առաջքն առնուի վատթարագոյնին»: Մոսկուա, պարզ է, չունչ կը քաչէ բայց մանաւանդ յայտարարութիւն չըներ այլ ԹԱՍ կը զոհանայ կրկնելով մամուլի լեհ գործակալութեան հաղորդումները:

Այս էր, ամփոփ պատկերը Լեհաստանի կացութեան, Երկուշաբթի առտու: Կարեւորը, անշուշտ, Վալեզայի դիրքն էր, որու համար կ'ըսուէր թէ ընտրութիւն մը տրուած էր իրեն՝ բանակցութիւն կամ բանտ եւ առաջինը ընտրած էր:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՌԵՄՈՆ ՌՈՒԼՕ թատրոնի եւ չարժանկարի մեծ դէմք մը, բայց մանաւանդ՝ անբաղդատելի բեմադիր մը, մեռաւ 77 տարեկանին: Կատարեալի բծախնդիր, նուրբ ճաչակի տէր, նկարիչի տեսլա –

(Շար.ը կարդալ 4–րդ էջ)

ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՐՀԱՄԱՐՀԵԼԻ ԵՂԱՆԱԿ ՉԿԱՅ

Պոլսահայ սիրելի գրագէտ Հատտէճեանի մէկ գրուածքը, անցեալ օրերու տխուր յիշատակ մը արթնցուց մտքիս մէջ: Մի-ջադէպ մըն էր· փոքր միջադէպ, որ ունեցաւ եպերելի արդիւնք:

Թերթին մէջ ապուելիք բանաստեղծութիւն մը յանձնուած էր չարելու: Ամառը փառաբանող եւ ձմեռը առող կծու տո-ղերով: Չէի հաւնած: Զգացումները կը թուէին բռնազբօսիկ, արուեստական: Քերթուած մը աւելի արտադրած ըլլալու մարմաջ:

Հակազդեցութիւնս հաղորդեցի խմբագրին: Ըսի թէ՝ նախընտրութիւն ու-նենալ մէկուն, միւսը չսիրել չի նշանա-կեր· ամառը սիրել՝ ձմեռը առելու հա-կանիշ չէ· մանաւանդ որ՝ ինծի համար ամառը եղած է միշտ ամլութեան եւ ծու-լութեան եղանակ, իսկ ձմրան է որ կը առոյժուին թեւերը, մեքենաները կը բա-նին, երկրի արտադրութիւնը եւ ընկե-րային եռուն կեանքը կը հասնին գա-գաթնակէտին: Ձարտարարուեստն ու ար-ուեստները բազմապիսի զեղեցկութիւն-ներով կը զարդարեն թատրոնները, ցու-ցասրահները, երաժշտական ակադեմիա-ները: Եթէ մըրիւնները ամբարները կը լեցնեն ամրան, երախաները ու պատա-նիները ձմրան կը հաւաքեն իրենց պաշա-րը:

Բանաստեղծը բարեկամ մըն էր: Կըը-նայի այս մտածումները կրկնել իրեն, բայց այդ առիթը չունենալ, կարծիքս փոխադրուած էր արուարձան, միանգամ ընդմիշտ վերջ տալով մեր բարեկամու-թեան:

Ո՛չ մէկ հայ գրագէտ կ'ընդունի իրմէ տարբեր կարծիք ունենալ իր գրութիւն-ներու մասին: Ատիկա ոտնձգութիւն մըն է իր կարողութեան: Շատ զգայուն է ան եւ դիտողութիւնները կրնան վիրաւո-րել զինք ...

Բանաստեղծը ոխով լեցուած էր ինծի հանդէպ: Այլեւս զարձայ «անառակ որ-դի», անբաղձալի արարած եւ անարժան «մտաւորական» շրջանակի մէջ երեւա-լու ...

Երբ կարդացի պոլսահայ սիրելի գրա-գէտին «Մարմնի Դողէն» յառաջացած զգայութիւնը՝ «ո՞ր անհաւասարակշիռն է որ լրջօրէն պիտի ըսէ թէ ձմեռն աւելի առինքնող է, քան թէ գարունը», չփո-թեցայ յանկարծ եւ մտածեցի թէ արդ-եօ՞ք իսկապէս ես էլ անհաւասարակշիռը եւ բանաստեղծ բարեկամն էր իրաւունք ունեցողը:

Հակառակ ծերութեան այս խախուտ շրջանին եւ «ցուրտէն դողացող» մարմ-նիս, տրամաբանութիւնս չուզեր հաշտը-ւիլ այդ ըմբռնումին հետ եւ Պոլսոյ մեր գրագէտին յուզումները առիթ կը տեղ-ծեն, իր գրութեան ընդմէջէն այսօր միայն պատասխանել Փարիզի բանաս-տեղծին:

Պոլսոյ խոհուն գրագէտը, Փարիզի բանաստեղծին պէս չատեր ձմեռը: Ան կը գտնէ գարնան զեղեցկութիւնը պատրաս-տող ձմրան աւիշին, անձրեւի եւ ցուրտի բարերար յատկութիւնները:

Ձմեռը, սակայն, արտադրութեան եւ արգասաբերութիւնը պատրաստող եղա-նակ չէ միայն, այլեւ մեծագոյն հաճոյք-ներով պինդութեան չրջան: Անհաշուելի թիւերու կը հասնին անոնք, որ երբե՛ք պիտի չփոխարինէին ամառուան պայծառ օդին կամ գարնան կանաչապատումին, ձմեռուան երանութիւնը: Տարուէ տարի կը բազմապատկուին աքիլ կայանները խուժող երիտասարդներն ու տարիքոտ-ւորները եւ անհամբերութեամբ կը սպա-սեն ձմրան, դահուկի միլիոնաւոր մար-զիկները եւ ողիմպիականներու մասնակ-ցողները: Շատեր նոյնիսկ տարուան ա-մէն եղանակներուն, դահուկները չալ-կած՝ կը զիմեն ձիւնի վնտռտուքի:

Ոչինչ ինծի ա՛յնքան մեծ հաճոյք կը պատճառէ, որքան դիտել մանուկներու ձիւնի մէջ տապլակելու, ձիւնագնդակ-ներով պիրտ հարուածելու խաղին առ-թած հաճոյքը եւ ուսնգերս լայն բանալ ձիւնի փաթիլներէն զործատուներու ծու-խէն ու միքրոպներէն մաքրուած օդին:

Ամրան եւ գարնան երկնքի միօրինա-կութիւնը աւելի՞ առինքնող է քան ձը-մեռուան ամպերու պատկերներու վերած-ուող խաղերը: Հանդարտ եւ կայուն ծովը աւելի՞ նկարչական է քան փշրուող ալիք-ներու տեսքը: Ամրան կայծակներն ու ե-րաշտը պակա՞ս սպառնական են քան ձմ-րան անձրեւներն ու փոթորիկները:

Հարցուցէ՛ք տաք երկիրներու ժողո-վուրդներուն թէ արե՞ւ կ'ուզեն թէ անձ-րեւ: Չէ՞ որ անոնք օրն ի բուն կ'աղօ-թեն բոլոր աստուածներուն, որ կաթիլ մը ջուր իյնայ իրենց չրթունքին եւ հո-ղերուն, որպէսզի երաշտէն չմեռնին:

Բանաստեղծ բարեկամը պիտի զոհա-նա՞յ այս պատասխանով եւ ծերութեան իր խմասուն շրջանին, յեղաշրջում պի-տի կատարո՞ւի իր մտածողութեան մէջ՝ իր արժեւորումին ի հաշիւ: Չեմ զի-տեր:

Պիտի ըսուի, անշուշտ, թէ խորհրդա-ծութիւնները ու բանաստեղծութիւնը տուեալ պահի մը ապրումներու եւ յու-զումներու արտայայտութիւն են, թէ մէկ պահէ ուրիշ պահ կրնան հոգեկան տար-բեր վիճակ առեղծել: Այո՛: Բայց եթէ այդ ապրումները հակասական են կեան-քի բնական ընթացքի մը հետ, կը դառ-նան անհարազատ եւ հեղինակը կեանքէ կտրուած էակ: Գեղեցկութիւն եւ տգե-ղութիւն զիրար խաչաձեւող երկու իրո-ղութիւններ են իրենց ուրոյն ինքնատը-

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԾՈՒԼՈՒԹԵԱՆ ՊԱՀԵՐ

Առաւօտ մը, կամ իրիկուան դէմ, ճիշդ այն պահուն երբ աշխատանք մը կը ըս-պասուի քեզմէ, կը թաղուիս բազկաթո-ռիդ մէջ եւ դուն քեզ կը յանձնես քաղցր ծուլութեան մը: Չես ուզեր աշխատիլ: Ո՛չ գրել, ոչ կարդալ: Ո՛չ մտածել, ոչ երաժշտութիւն ունկնդրել: Ոչինչ տես-նել: Աչքերը փակել, կէս – քուն, կէս – արթուն անշարժանալ: Լռութիւն:

«Զիլբտի ոչինչ սրահին մէջ, կը յի-չեմ Հայկանոյշ Մուքի տողերը, մեղմ բոյրերը մահանան: Ժամանակը չսահի եւ աչքերը չնային: Զիլբտի ոչ մէկ իր: Եւ մրափը ծածանի, դանդաղ, սրտի մը վրայ»:

Այո՛, անդիմադրելի ծուլութեան մը թեւերէն վերցուած՝ կը թռչտիս օդին մէջ: Թեւերս անկիւ ուրիշ բան չէ եթէ ոչ այն Նիրվանան, որուն կը ցանկար Եղիա Տէմիրճիպաչեան: Ոչինչին կալ-ուածն է ան, այն կալուածը, որուն վը-րայ ամէն ինչ գոյութիւն ունի բացակա-յութեամբ միայն, կալուած մը ուր ամէն սէր եւ հետաքրքրութիւն իր հակապատ-կերը կը դառնայ յանկարծ:

Բայց ո՛չ, դուն որ ամբողջ կեանքիդ մէջ աշած ես ծուլութիւնը, եւ դինուած-բազրուած՝ աշխատանքի, չաս չանցած դերազոյն ճիգ մը կ'ընես եւ կ'ուզես ան-դին հրել թուլութեան այն չղարչները ո-րոնք կը զգուեն էութիւնդ: Աչքերդ կը բանաս, իրերը վերստին կը սկսին խլըր-տիլ քու չուրջ, ձայները դարձեալ ուժ-գին կը բախին ականջներուդ, կը լքես բազկաթոռդ ու կը վերադառնաս աշխա-տանքիդ···: Դուն աշխատանքի մարդն ես:

×

Ո՞վ կրնայ պաշտպան փաստաբանը հանդիսանալ ծուլութեան: Ծուլութիւնը պութեամբ եւ յատկանիշներով: Կարելի չէ զանոնք դուրս հանել իրենց տարա-զան: Աշխատելութիւնը սիրոյ հակազդուող հոգեվիճակ է, բայց դժուար կը թուի ամառուան մէջէն, ձմեռը առելու հա-մառուն հիմք գտնել:

Իսկ վերադառնալով սիրելի գրագէտի յօդուածին, պիտի ըսեմ թէ ես չեմ ճանչնար ո՛չ Պոլիսը, ո՛չ ալ անոր ձմե-ռը: Գուցէ հոն ձիւն չի տեղար, երե-ւոյթը կ'անդիմանայ դահուկի հաճոյքը, բայց հաւանական է որ ճաշա-բաններու ճենճերուտ հոտերը պիտի խեղ-դուին ձմեռուան ընթացքին եւ ճանճերը նուազ թիւիք պիտի սրսկեն փաֆլաւանե-րու եւ թուլումպաններու վրայ:

ԼԵՒՈՆ ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ

մեր կեանքը թունաւորող ամէնէն ժըխ-տական ախտերէն մէկը չէ՞: Ընկերութիւ-նը հիմէն ցնցող եւ մարդը մակաբոյծ դարձնող հիւանդութիւն մը չէ՞ ծուլու-թիւնը: Ծուլութեան դէմ չէ՞ որ կը մար-տնչինք դպրոցով, դրիչով, պեռու-թեամբ եւ օրէնքով, կարելի ու անկա-րելի ամէն տեսակ միջոցով:

Բայց կէտ մը կայ, որ մոռացութեան կը տրուի: Ծուլութիւնը պէտք է արդիւ-ւի ծոյլերուն միայն: Պէտք է արդիլուի անո՛նց միայն, որոնք, ռուսական առա-ձին ըսածին պէս, սպիտակ ձեռքեր ունին եւ ուրիշին աշխատանքը կը սիրեն: Պէտք է արդիլուի անո՛նց միայն, որոնք, ժիլ Ռընարի յիշածին նման, տակաւին չյոլ-նած հանդչելու սովորութիւն ունին: Պէտք է արդիլուի անո՛նց միայն, որոնք Չեխովի բառերով, բնաւ ժամանակ չու-նին որովհետեւ բան մը չեն ըներ:

Հապա այն միւնե՞րը, որոնք անդուլ աշխատանքի բանակի մը մաս կը կազ-մեն: Ծուլութեան պահ մը ինչո՞ւ ար-դիւի անոնց: Ո՞ր գործատէրը իր թան-կագին մեքենաները կ'աշխատցնէ օրը քա-նըչորս ժամ, առանց հանգչեցնելու, առանց խնամելու եւ հանգստացնելու: Երբ մեքենան իսկ պէտք ունի ծուլու-թեան պահերու, մարդ ինչո՞ւ ինքզինք անարժան տեսնէ անոր:

×

Հարցը այն է որ, ընկերութիւնը, ինչ-պէս նաեւ այդ ընկերութիւնը կազմող մարդը հաւասարակշռուած չեն իրենց դրական ու ժխտական ներքին յատկա-նիշներով: Ժխտականի հանդէպ անչղ տեսլութիւն մը, եւ տասը փոխարէն դր-րականի նկատմամբ յամառ պայտամունք մը երբեմն մեզ կ'առաջնորդեն սխալ հե-տեւութիւններու: Եւ այն տեսն չենք անդրադառնար թերեւս թէ ծոյլերը պէտք ունին աշխատասիրութեան եւ տասը փո-խարէն, աշխատասէրներն ալ՝ քիչ մը ծուլութեան:

Ռ. Հ.

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ՍԿԻԶԲԻ «ՅԱՌԱՋ» ՆՈՒԻՐԱԿԻՑ'Ք

LIVRES RECUS:

« *L'ARMENIE, L'AZERBAIDJAN ET LA GEORGIE* ».
de l'Indépendance à l'Instauration du pouvoir soviétique 1917 - 1923
par SERGE AFANASYAN
Ed. L'Harmattan

ԱՆԱՏՕԼՈՒ

Գրեց՝ ԳՐ· ՏԱՐՕՆԵԱՆ

Խեղճ գիւղացին, չատ զոհ որ ա-ռանց վճարելու կրնայ վերցնել՝ տան անհրաժեշտ իրերը, կը գնէ առանց հար-ցընելու· իսկ հաշիւները՝ Աստուած եւ նպարավաճառը միայն գիտեն· անդրա-դէտ գիւղացին ի՞նչպէս կրնայ հաշիւ բռնել, եւ այսպէս, դեռ հունձքը չծա-խած՝ անոր արժէքը՝ յաճախ աւելիով, նպարավաճառին պարտական կը մնայ, իրականին մէջ չնչին դումարի մը փո-խարէն:

Նպարավաճառի խանութէն զատ, կայ ուրիշ սրահ մը, եթէ կարելի է սրահ կոչել այս ոչլուտ, աղտոտ ու մխոտ ա-խոռը: Ամառ կամ ձմեռ, անդրծ կամ աւելի ճիշդ՝ ծոյլ մարդիկ, կը լեցուին այդտեղ եւ իրենց ձանձրոյթը փարա-տեւու համար, տեսակ – տեսակ խաղեր եւ մանաւանդ զրուներ կը բռնեն՝ չա-քար, հէլվա կամ սիկարէթ: Սա խա-կան համաճարակ մըն է, երկրին մէկ ծայրէն միւսը: Այս սրահը, անոնք ռամ-կական սրամտութեամբ մկրտած են·-«հանրային հիւանդանոց»: Թուրքը կրքոտ ժողովուրդ մըն է, եւ այս խաղերն ու զրաւները միշտ լաւ չեն վերջանար· չըն-չին բան մը, ծուռ նայուածք մը կամ անտեղի խօսք մը՝ եւ ահա պոռչտուքն ու կռիւը ծայր կու տան, որ չատ ան-գամ մինչեւ արիւնահեղութիւն կրնայ տանիլ· մին դանակը կը քաշէ, կամ միւ-սը կը կրակէ, եւ ահա՝ մահացու տե-լութիւնը կը տեղաւորուի երկու ընտա-նիքներու մէջ, որ երբեմն սերունդներ կը տեւէ: Նմանօրինակ դէպքեր չատ սո-վորական են մեր գիւղերուն մէջ, կը զրէ Մաքալ, եւ կը պատմէ գիւղացինե-րու առօրեայէն՝ ողբերգական կամ ծի-ծաղելի չատ մը զրուագներ: Զարման-քէն ապշած, ընթերցողը չի գիտեր թէ պէտք է լայ, թէ խնդայ· օրինակ մը տալու համար՝ երկու դէպքեր·-

«Այդ օր, Մէհմէտ եւ Հասան տօմինօ կը խաղային, առանց մոռնալու իրենց սովորական վէճերն ու հայհոյանքները: Խօսքը կը դառնար նուտուկներու վրայ· պէտք է ըսել որ՝ երկու հերոսները մէյ-մէկ նուտուկ չինել տուած էին, նոյն ար-հեստաւորին եւ նոյն չափերու վրայ: Ո՛չ, կ'ըսէր Մէհմէտ, իմ նուտուկս աւե-լի բան կ'առնէ քովինէդ· ո՛չ, կը պո-ռար Հասան, իմս ա՛լ աւելի բան կ'առ-նէ: Ո՛չ, իմս, ո՛չ, ես քու կինդ··· ո՛չ ես քու մայրդ···: Գրաւի կու գամ մէկ քիլօ չաքարի· եթէ կը բռնէ՝ հրամմէ: Մթնոլորտը կը լարուի եւ ահա բոլոր ներկաները կը հաւաքուին երկու հերոս-ներուն չուրջը, ես ըսա սովորութեան, երկու հակամարտ խումբեր կը կազմուին: Պոռչտուքը կը չարունակուի սրահէն դուրս ալ: Մնոուկները մոռցուած են, բայց կռիւը կը չարունակուի: Երախանե-րը զիրար կը քարկոծեն, երիտասարդնե-րը կը կռուին, եւ յանկարծ՝ Մէհմէտի տղան կը կրակէ Հասանի տղուն վրայ, զայն ծանրօրէն վիրաւորելով: Այսօր Մէհմէտի տղան բանտն է, մինչ Հասանի տղան ծանր վիճակով, պառկած է հիւան-դանոց: Ահաւասիկ երկու զժբախտներ եւ երկու ընտանիք՝ անվերջանալի տառել-թեան թոյնով վարակուած:

Նուազ եղերական, բայց նմանօրինակ դէպքեր անհաշիւ են մեր գիւղերուն մէջ: «Հանրային հիւանդանոց»էն կ'ելլենք եւ կ'ուղղուինք դէպի նպարավաճառատուն: Հոն ալ խումբ – խումբ բոլորուած, վէգ կամ թուղթ կը խաղան: Ճչալ գը-րուի եկած է երկու բուռ աղ ուտել եւ քանի սիկարէթ ծխել մէկ անգամէն, բո-լորն ալ միասին վառելով բերնին մէջ»: Օրն ի բուն բան մը չընելէն յոգնած մար-դիկ, մեղկօրէն երկարած կամ ծալապա-տիկ նստած՝ օրը իրիկուն կ'ընեն: Ճոգնած են նաեւ էն: Բայց ո՞վ պիտի երթայ աչ-խատելու, բան մը ընելու՝ տան օրա-պահիկը բարելաւելու համար: Անոնք զզուած են ամէն բանէ, մէջն ըլլալով՝ կեանքէն: Ճակատագրապաշտ են·- ինչ որ ըլլաիք է, պիտի ըլլայ· Աստուած մեզի ձմեռ կու տայ, բայց եաեւէն ալ ամառ կը բերէ: Աստը համար, միայն նամազներու ժամանակ է, որ իրենց տե-ղերէն կը չարժին: Աստնց ժամերը կապ-ուած չուքի երկարութեան հետ՝ որոշուած են հօճային կողմէ: Գիւղին մէջ ժամա-ցոյց չկայ եթէ վարժապետը դիպուածով ժամացոյց մը ունենայ, և պնդէ թէ այս ինչ ժամն է, բոլորն ալ թերահաւատու-թեամբ կը խնդան: – Ի՞նչպէս կարելի է, «հէրիֆ», չես տեսներ՝ արեւը ուր է գա-ցած: Ձեր այդ ալափրանկա գործիքները մեր ժամերը չեն տար: Այս գիւղերու մէջ, մայրամուտին՝ ժամը 12-ն է, հո-ճան այդպէս ըսած է, եւ անոնք որ չեն ընդունիր՝ անհաւատներ են պարզապէս, եւ եթէ պնդեն՝ իրենց փառքն ու պատիւն ալ կը կորսնցնեն:

(Շար· 5)

ՅԱՍԱՎԱԾ ԽՈՏՎԱԾՈ

= ՀԵՏԱՊՈՏՑԻ =

Հայ. գրական նամակը միխայլոյ մեզ

Միխայլոյ հայ գրողներ իմաստնի՛ մեր ազգի զարգացման ու բարեկարգության համար ամեն տեսակ միջոցներ ձեռք առնելու մեջ, ամենից առաջ ուշադրություն դարձրին դպրոցների վրա, որոնք ազգի լուսավորության ամենակարևոր օջախներն են համարվում։ Ազգի ապագա սերունդը դաստիարակելու համար նրանք հոգացին ոչ միայն ուսուցիչներ պատրաստելու, այլև դասագրքեր հրատարակելու մասին։ Ուսումնական գրքերի հրատարակության գործը ստանձնեց Ներսես Աշտարակեցի կաթողիկոսը։ Նա հրավիրեց Կոստանդնուպոլսից Մինաս վարդապետին, որը հետագայում եպիսկոպոս դարձավ։ Մինասը Կոստանդնուպոլսում հրատարակեց «Տետրակ» անունով մի գրքույկ, որի մեջ տպագրված էին հայոց այբուբենը, քերականության հիմունքները, ինչպես նաև մի քանի ուսումնական նյութեր։ Այդ գրքույկը ուղարկվեց Միխայլո։ Ներսես կաթողիկոսը հրամայեց, որ նրա հազարավոր օրինակները ուղարկվեն Միխայլոյի բոլոր գավառները։ Նա հրամայեց նաև, որ Միխայլոյի բոլոր եկեղեցիներում ուսումնարաններ բացվեն։ Ներսես կաթողիկոսի հրամանով Միխայլոյի ուսումնարանների համար հայերեն գրքեր տպագրվեցին նաև Կոստանդնուպոլսում։

Ներսես կաթողիկոսի հրամանով Միխայլոյի ուսումնարանների համար գրքեր տպագրվեցին նաև Կոստանդնուպոլսում։

(Շար. Ա. Էջէն)

կանով ամբողջական արուեստագէտ, Ռուբլօ իր ղերոյմը ղրաւ թատերական բեմադրութեան վրայ: Ծնած Պրիւսէլ, Ֆրանսացի ընտանիքի մը ծոցը, թատերական ասպարէզը կը սկսէր 18 տարեկանին, որպէս դերասան եւ բեմադիր: Ապա՝ Տիւլէնի մօտ, ուրկէ պիտի անցնէր Փլթոյֆֆներու: Իր հանրածանօթ եւ եզակի բեմադրութիւններն են, ի մէջ բազմաթիւ այլոց՝ «Սալէմի վհուկները», «Թէլիւէլի սիրահարները»: Վերջինն է՝ Թէրէզ Ռաքէն, զոր պատրաստած էր հազիւ երկու ամիս առաջ: Ճաշօրդաբար ամուսնացած էր՝ Թանիա Պալաչովայի, Կապի Սիվվիայի, Ֆրանսուազ Լիւկան – եըի, հուսկ՝ Ֆրանսուազ Քրեմիէօ: Շըրջանի մը մէջ, ուր լաւագոյնի ձգտումը կը մարի, խստապահանջ աշխատանքը կը դարձրի անհրաժեշտութիւն մը նկատուէր, իր տուած փառաւոր դասով Ռուբլօ պիտի մնայ մեծ վարպետ մը, մեծագոյներու դասակարգէն, մէկը ա-նոնցմէ որոնց չնորհիւ ժամանակակից Ֆրանսական թատրոնը եղաւ ինչ որ է:

ՊՈԼՍՈՑ մէջ երաչխաւորագիրի փոխարէն ազատ արձակուած են «առանց սահմանադրութի բժիշկները»ու երկու անդամները, Ֆրանսացի բժիշկ մը եւ հիւանդապահուհին, որոնք ձերբակալուած էին արեւելեան Թուրքիա, երբ կը փորձէին Իրան մտնել: Ամբաստանուած էին «անջատողական» (քրտանպաստ) քարոզչութեան եւ դեղի մաքսանենգութեան համար: Պիտի դատուին Դեկտ. 18-ին: 5 ամիս եւ 10 օր բանտարկութեան դատապարտուած էին արդէն Տիարպէքիրի դատարանին կողմէ ու փոխադրուած Պոլիս, Սաղմալճլար բանտը:

ՇԻՐԱԶի (Իրան) մէջ Խոմէյնիի ներկայացուցիչ Այաթոլան՝ Տաթղայէպ սպաննուած է մահափորձի մը ընթացքին, որ 15 զոհեր պատճառած է:

ՊԷՅՐՈՒԹի ամէն կողմը եղեռնափորձ եւ ջարդ կը բազմանան, ըստ Մոնտի Թղթակցին, որ կ'աւելցնէր, Ուրբաթ իրիկուն թէ ասոնց վրայ կը բարդուին հայկ. սպառնալիքները: Լիւսիէն Ժորժ կ'արձագանգէ ԱՄԱԼԱՅի մամուլի ասուլիսին ու կ'ըսէ թէ Դիմիտրի Կիորկիու, որ ազատ արձակուած էր Ֆրանսական իշխանութեանց կողմէ, յայտնած է թէ կը կոչուի՝ Մելքոնեան:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԻԹԵՐԱՆ վերադարձաւ Լիզպոնէն կատարեալ համաձայնութիւն մը հաստատելէ ետք Փորթուկալի հետ: Ֆրանսա զօրավիգ պիտի ըլլայ Փորթուկալի անդամակցութեան՝ Եւրոպայի Հասարակաց Շուկային մէջ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը, չնորհակալութեամբ առացած է Նուպար Էսկիճեանի *մահուան քառասունքին առթիւ.–* Այբի Տիկին Էսկիճեան 200, Կարպիս Այվազեան ընտ., Գրիգոր Նահապետեան 100-ական Գրիգոր Քէնտիրեան ընտ., Տէր եւ Տիկին Ազարեան, Տէր եւ Տիկին Նշան Կիւզէլեան Տէր եւ Տիկին Զաքարեան 50-ական, Անթռան Սվազլեան 70 Ֆ.:

Վահան Խալօղլուեանի *մահուան քառասունքին առթիւ.–* Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Խալօղլուեան, Այբի Տիկին Սմալիա Յակոբեան, Ոմն 100-ական, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Աբօլանեան, Աբօլանեան եղբայրները 50-ական Ֆ.:

Յովհաննէս Տիրիկեանի *մահուան քառասունքին առթիւ.–* Այբի Տիկին Զապէլ Տիրիկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Քէլէչեան, Նշան Թէօղեան (Վալանս) 100-ական, Տէր եւ Տիկին Փիրեան 200, Կիրակոսեան եւ Տօլապճեան ընտանիքներ 50 Ֆ.:

×

Վիէնի Հայ Ազգային Մխիթարեան Միութիւնը, չնորհակալութեամբ առացած է 100 Ֆ. Պր. Անդրանիկ Թորոսեանէ, իր սիրելի հարսնեաց հօր՝ Հրանդ Թորոսեանի *մահուան* 10-րդ տարելիցին առթիւ:

×

Կապոյտ Խաչի Վիէնի *մասնաճիւղը*, չնորհակալութեամբ առացած է հետեւեալ նուէրները, *ի նպաստ* իր դպրոցին.– Յարութիւն Մաչոյեան 100 Ֆրանք *իր ապաքինման առթիւ*, Տիկին Աստղիկ Գազանճեան 70, Տիկին Գալուստեան 200, Տիկին Գուկոյեան 100 Ֆ., Տիկին Գուկոյեան 100 Ֆ.:

ՃՇԴՈՒՄ.– Պր. Քղէլեան նուիրած է 100 Ֆ. (ոչ՝ 50):

Այբի Տիկին Մէրի Չէքմէեան եւ զաւակները, սրտի խոր կսկիծով կը ծանուցանեն՝ իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԳԵՂԱՄ ՉԷՔՄԷԵԱՆԻ

(ծնած 1899–ին, Տէօրթ – Եօլ)

արկածալի մահը, որ պատահեցաւ Դեկտեմբեր 9-ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի՝ այս Չորեքշաբթի, Դեկտ. 16, ժամը 13·45–ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Եկեղեցին:

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի՝ ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

———×———

Mme. Vve. Kegham Tchekmeyan et ses enfants ont la profonde douleur de vous faire part du décès accidentel de leur époux et père

KEGHAM TCHEKMEYAN

(né en 1899, à Deurt - Yol)

survenu le 9 Décembre, 1981.

Les obsèques auront lieu le Mercredi, 16 Décembre, à 13h.45, en l'Eglise arménienne St. Jean - Baptiste, 15, Rue Jean - Goujon — Paris 8e.

Ընտանիքը, զաւակները եւ բարեկամները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն՝

ԿԱՅԾԻԿ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ

նախապէս Փարիզ հաստատուած, յետագային՝ Սպանիա, յանկարծական մահը, որ պատահեցաւ Մարսիլիա, 58 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի, Դեկտ. 17, ժամը 13·45–ին Փարիզի Ս. Յովհ. – Մկրտիչ Եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պանէօ – քոմիւնալի գերեզմանատունը:

Որեւէ մահագդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԼԻՈՆ.– Պր. Պետրոս Պալեան եւ զաւակները՝ Սիրվարդ եւ Ժորժ Հատար (Ամերիկա), Պօղոս եւ Ժիրայր Պալեան (Ամերիկա), Թիթեռ Բայէլեան ընտանիք (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Պօղոսեան (Ամերիկա), Այբի Տիկին Եղիսաբէթ Շամչոյեան եւ զաւակները (Ֆրէզնօ), Պր. Սարգիս Շամչոյեան (Ֆրէզնօ), Այբի Տիկին Անահիտ Զէքոյեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Այբի Տիկին Մէրի Բայէլեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Միքայէլ Էքինճեան եւ զաւակները (Լիոն), Թաշճեան ընտանիքները, կը ծանուցանեն թէ՝ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Դեկտ. 20–ին, յետ պատարագի, Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցին, իրենց կնոջ, մօր եւ ազգականին՝

ՃՈՒՀԱՐ ՊԱԼԵԱՆԻ

(ծնեալ՝ Շամչոյեան)

մահուան Ա. տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն՝ ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ ՀԻՄՆԱՐԿԷՔԻ

30–ԱՄԵԱԿԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

Եկեղեցւոյս վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ, Կիրակի, Դեկտ. 20-ին, Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ հիմնարկէքի 30-րդ տարեդարձին առթիւ, կը մատուցուի եպիսկոպոսական հանդիսաւոր Պատարագ:

Պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Արեւմտ. Եւրոպայի կաթ. Պատուիրակ

Այս առթիւ, կը կատարուի նաեւ՝ ուրարի տուչութիւն: Սերովբէ Արք. ուրար կրելու իրաւունք կը չնորհէ եկեղեցւոյս սատարողներէն՝ Իսահակ Տէլիճէեանի, Սարգիս Տօնապետեանի եւ Սահակ Սուֆիասեանի:

Երգեցողութիւնը կը կատարուի՝ եկեղեցւոյս « Կոմիտաս » Երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ Յովհաննէս Պէրպէրեանի:

Սիրով կը հրաւիրուի Լիոնի եւ չրջանի Հայութիւնը, ներկայ դտնուելու սոյն արարողութեանց:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Հիւթ (Վառ).– Տէր եւ Տիկին Ե. Մխքայէլեան 160 Ֆ. կը նուիրեն:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ԳՈՒՐԳՎՈՒԱՑԻՆ՝ Ներսէսեան ընտանիքը, Գեղամ Քէբէսքէճեանի մահուան քառասունքին առթիւ՝ 150 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

AMICALE - ESSAYAN

APPEL AU JEUNES

VENEZ NOMBREUX

Au Réveillon de Noël

JEUDI, 24 DECEMBRE

118, Rue de Courcelles, Paris 17ème

au Centre Culturel Alex Manoogian

de 23 h. à l'Aube

ENTRE 30 F.

Ճ Ա Շ ՝ ժամը 20·30-ին

Մասնակցութիւն՝ 120 Ֆ.

Ապահովումը անհրաժեշտ:

Հեռաձայնել առաւօտեան 7 – 10

372·04·20

DISQUES VOGUE

Sous la Direction de ARA BARTEVIAN

MESSE ORATORIO en Fa Mineur

A la Mémoire des Victimes du Génocide Arménien de 1915

Enregistrement réalisé par RADIO - FRANCE

en 20 Parties, deux Disques Stéreo 80 F.

∅ *CHANTS et DANSES FOLKLORIQUES, Chœurs et Orchestre.* N° 526-527-516-199-517-182

∅ 12 *DANSES ARMENIENNES* — N° 530211

∅ *LEGENDES D'ARMENIE* — N° 530240

∅ *CHANTS ROMANTIQUES* — N° 30152

∅ *OEUVRES SYMPHONIQUES* — N° 20176

∅ *AU FIL DES SONGES* — N° 714

∅ *TRIOS* — N° 790

∅ *MESSES d'Après KOMITAS* — N° 451

∅ *EKMALIAN* — N° 442

∅ *TRESORS DE LA LITURGIE ARMENIENNE* — N° 454 (Prix 40 F.)

En vente chez l'Auteur; 14,, Rue Petit - Paris — Tél.: 208. 99. 22

A Marseille: Centre Culturel: 14, Rue St. Basile et Eglise du Prado.

Envoi contre remboursement — Frais en sus

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch» 83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris Commission Paritaire: N° 55935

ARMÉNIE

Départ de PARIS, LYON et MARSEILLE

JOUR DE L'AN ET NOEL à Erévan

DU 26 DÉCEMBRE AU 8 JANVIER

Renseignements et Inscriptions:

A PARIS:

LEVON BAGHDASSARIAN

SABERATOURS

31, rue d'Argenteuil

75001 PARIS

tél. 261 - 51 - 13

Mo Pyramides

A LYON:

VAROUJAN SARKISSIAN

SEVAN VOYAGES

48, Cours de la Liberté

69003 — LYON

Tél.: (7) 860. 13. 66

A MARSEILLE:

JACQUES CHELELEKIAN

WASTEELS

87, La Canebière

13001 — Marseille

Té.: (91) 95. 90. 12

CONFÉRENCE

Organisée par le Comité de Paris de l'U.G.A.B.

Mercredi, 16 Decembre, à 20h.30

au Centre Culturel Alex Manoogian

118, *Rue de Courcelles, Paris* 17e

Prendra la parole (en arménien)

Le Prof. LUDWIG MIRZOYAN

Vice-Directeur de l'Observatoire de Buragan

Sur le thème:

« LE DEVELOPPEMENT SCIENTIFIQUE EN ARMENIE »

« ԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ՁԱՐԳԱՑՈՒՄԸ ՄԱՑՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ »

Entrée libre

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Պանէօ – Քաշանի մասնաճիւղը, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները, Հինգշաբթի, Դեկտ. 17–ին, սովորական հաւաքատեղին, ժամը 21–ին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՏՔՍԻՆի ՀԱՑ ՄՇԱԿՈՑԹի ՏՈՒՆԸ կը ներկայացնէ՝

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՇԻՐՎԱՆԶԱԴԷի

« ԴԱՄՈՒՍԸ »

Բեմադրութեամբ՝ Վահէ Զէքեանի

Տարազներ եւ յարդարում՝

Կապրիէլ տը Սորաքի

Կիրակի, Յունուար 17, ժամը 15-ին

Վիլէօրպանի Մշակութային կեդրոնին մէջ

Centre Culturel de Villeurbanne

234, Cours Emile Zola

Տոմսերը կը վաճառուին՝

Տէսին Հայ Մշակոյթի Տան մէջ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԱՍՏ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԳՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Հայաստանի Գրողներու Միութեան կուսակցամակերպութեան, այսինքն՝ կուսակցական կազմակերպութեան կամ հատուածին տարեկան հաշուետու ժողովը, զլխաւոր զեկուցաբեր ունեցած է Կուսբիւրոյի քարտուղարը՝ Մկրտիչ Սարգսեան:

Զեկուցաբերը նախ յիշեցուցած է, թէ Հայաստանի Գրողներու Միութեան վերջին՝ 8-րդ Համագումարին մանրամասն վերլուծումի եւ դնահատումի ենթարկուած են արձակն ու չափածոն, թատերագրութիւնն ու գրաքննադատութիւնը, ասոնց արձանագրած յաջողութիւնները: Յիշեցուցած է նաեւ, թէ արձակը վերընթաց ապահոված է, իսկ չափածոն չունակած է հարթանալ նոր անուններով, ասելիքի եւ դրելաձեւի բազմազանութեամբ, ընդլայնած եւ խոր բովանդակութիւն ձեռք ձգած են թատերական յօրինումներուն տեսանկիւնները եւ ընկերային հարցերու ընդգրկումները, ասոնց զեղարուեստական արտայայտութիւնները: Գրողներու Համագումարը միաժամանակ հաստատած է, թէ գրաքննադատութիւնը դեռ չէ յաջողած ներկայացնել այն անհրաժեշտ որակը, որով կարելի պիտի դառնար պատկերացընել, բացայայտել այժմու այնքան կարեւոր գրական կեանքը, ասոր հոլովոյթը: Մանաւանդ՝ իր իսկական արժէքին մէջ զետեղել զանոնք: Ապա՝ Համամիութենական ասպարէզ հանել:

Զեկուցաբերը երկար անդրադարձած է մամուլով բանավիճելու հարցին: Հաստատելով, իրաւամբ, թէ բանավէճերը, ասուլիսները ոչ միայն կարեւոր են, այլեւ նոյնիսկ անհրաժեշտ գրական կեանքը զարգացնելու եւ վառ պահելու համար, Մկրտիչ Սարգսեան նկատել տուած է դատապարտելի կէտ մը· – այն թէ՝ իրենց քով (մեզ մօտ) քիչ կը պատահին լուրջ եւ միտումներէ ու ջղագրգռութիւններէ զերծ վէճերը: Այս ուղղութեամբ մատնանշած է քանի մը օրինակներ վերջին ժամանակներէ՝ անուններ, խորագիրներ, հանդէսներ: Արձանագրելէ օրինակներէն մէկ քանին եւ զեկուցաբերին հատատումը: Վոպրոսի Լիտերատուր ամսագիրին մէջ լոյս տեսած մէկ հարցազրոյցը Ս. Մարչենկոյի եւ արձակագիր Հր. Մաթեւոսեանի մասին, Լիտերատուրնայա Գազետայի մէջ տպագրուած Ս. Կապուտիկեանի Հոգուխաչմերուկ զրոյց յօդուածը, որուն մէջ չհիմնաւորուած, վիճելի գնահատական է տրուած մեր մշակոյթի եւ գրականութեան որոշ անառարկելի մեծութիւններուն եւ երեւոյթներուն, կան ոչ ճիշդ ձեւակերպումներ: (Գրական թերթին մէջ հրապարակուած տեղեկագրութիւնը չէ մատնանշած քննադատութեան թերթոտ դարձած միտքերը): Եզրակացութիւն: Բանն այն է, որ մեր գրողներից ոմանք սակս իրենց դուրս են հստարում ճնշում – դատութիւնից եւ որեւէ կազմակերպութեան առաջ հաշուետու լինելուց, իրենց արածի ու ասածի համար պատասխանատուութիւն չեն զգում, ամէն ինչի գնահատութեան չափանիշ են դարձնում իրենց ես-ը:

Զեկուցաբերը պահանջած է, որ գրական մամուլը բծախնդիր դառնայ, ուշադիր ըլլայ գրաքննադատական նիւթերուն հանդէպ, գրական երեւոյթներուն նկատմամբ:

Միաքերու փոխանակութեան մասնակցած են ոմանց կարգին Հմ. Սիրաս, Մ. Կորիւն, Ս. Խանզադեան, Յովհ. Մելքոնեան եւ ուրիշներ: Այս վերջինը՝ Յովհ. Մելքոնեան խիստ քննադատութիւններ կատարած է անհանդուրժելի կեցուածքին մասին գրաքէմներուն նը-կատմամբ: Չէ ըսուած, թէ ի՞նչ ըսած է· միայն գրուած է հետեւեալը· – սա – կայն, իր փաստարկութիւնները խարբս – խեց ոչ թէ գրականութեան ընդհանուր շահի, այլ իր անձնական, սուբեկտիվ նկատումների վրայ, անարդարացի մեզադրանքներ ուղղելով մասնաւորապէս Գարուն ամսագրի խմբագրութեան հասցէին:

Հայաստանի Գրողներու Միութեան վարչութեան նախագահը՝ Վ. Պետրոսեան, հայրենի գրականութեան լաւագոյն ստեղծագործութիւնները միութենական ընթերցողին ներկայացնելու հարցին անդրադարձած է: Ասիկա չափազանց դժուար պրոցես նկատած է, սակայն արդէն իսկ կարելի է խօսիլ համերաշխ մթնոլորտի մը ստեղծումին մասին, աշխատանքի դեանին վրայ, Հայաստանի Գրողներու Միութեան եւ Մոսկուայի հրատարակչութիւններուն միջեւ: Այս իրողութիւնը առիթ պիտի ստեղծէ, որ միութենական մամուլում աւելի եշգրիտ գնահատական տրուի նաեւ մեր գրական ստեղծագործութեան: Պարզ է, որ այս ճիպին իրենց բաժինը պէտք է բերեն քննադատները: Դժբախտաբար, մեր բննադատները, չըննչին բացառութեամբ, պասիվ են, չեն մասնակցում միութենական գրական ասուլիսներին: Քննադատական միտքը անտարբեր է: Անդին գրական մամուլը պատշաճ ուշադրութիւն չի դարձներ թարգմանական երկերուն վրայ՝ վերլուծումի, դնահատումի կամ նկատողութիւններու ճամբով: Այս ուղղութեամբ, ան կարեւոր դեր վերապահած է Սովետական գրող հրատարակչութեան ռուսական ճիւղին եւ Լիտերատուրնայա Ս.ը – մենիա ամսագրին:

Հաշուետու ժողովին բանաձեւն է եղած բաւարար՝ կուսկազմակերպութեան Բիւրոյի կատարած աշխատանքին նկատմամբ:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Հայկական Վատեմի Մշակոյթի Գանձեր

ՎԻԵՆՆԱՑԻ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՆԵՐՈՒ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

———o———

Վիեննա դանուելով, Ազգային Գրադարանի մուտքի ազդագիր մը հրապուրեց եւ յուզեց զիս, ծանուցանելով «Մխիթարեաններու հայկական ձեռագրեր Վիեննայի մէջ»: Ազդագիրը կը ներկայացնէր 1000 թուականին վաստրակա – նէն մագազաթի վրայ գրուած Աստուա – ծաշունչ մը, ձեռագիր մը՝ որ 1911-ին, Կարինէն (Էրզրում) զրկուած էր Մխիթարեաններուն:

Մտայ մեծ դահլիճը, որուն կեդրոնը սարքուած էր Մխիթարեաններու պերքե – րուն ցուցահանդէսը: Մխիթարեանները կը պահպանեն աշխարհի հայկական ձեռագիրներուն մէկ քառորդը, զորս մեծ զոհողութիւններով հաւաքած են դարե – րու ընթացքին: Հայ գրականութեան հանդէպ իրենց ունեցած պաշտամունքը կը չարունակուի Մխիթար Սեբաստացիի կողմէ այս միաբանութեան հիմնադրու – թենէն սկսեալ: Ծանօթ է որ Մխիթար Սեբաստացի (1676 – 1749), հայկական մշակոյթը նորոգելու ցանկութեամբ, 1701-ին հիմնած է Մխիթարեան Միա – բանութիւնը, Վենետիկ: Թարգմանած է իր դարաշրջանի արժէքաւոր գործեր, գրած է ճառեր, երգեր, չարականներ: Գրաբարը իբրեւ ժէ· դարու գրական լեզուի հիմք հաստատելու համար, 1730-ին կը հրատարակէ Գրաբարի բերակա – նութիւն մը, իսկ յետոյ, Հայերէնի նոր բերականութիւն մը: 1727 – 1749 տարի – ներուն կը հրատարակէ բառարան մը, զոր Լեւոն Պապը կը նկատէ «յաղթանակ մը բանասիրութեան մարզին մէջ»: Իրապէս, Մխիթար եղած է հայ ժողովուրդի երկրորդ Լուսաւորիչը եւ հայ մշակոյթին առաքեալը:

Մխիթար Սեբաստացիի ծննդեան 300-ամեակին առթիւ, 1976-ին կազմակեր – պըւեցաւ մինչեւ այժմ զոյատեւող հայկական հին ձեռագիրներու Վիեննայի ցուցահանդէսը, Ազգային Գրադարանի մեծ սրահը: Այս գրադարանը, կառուց – ուած 1683 – 1740 ժամանակաշրջանին, ըստ Եոհան Պեռնար Ֆիշեռ Ֆոն Երլախի նախագիծերուն, կը նկատուի աշխարհի գեղեցկագոյն գրադարանի չէնքը: 77 մեթր երկարութեամբ, 14 մեթր լայնքով եւ 20 մեթր բարձրութեամբ, կեդրոնը գրուած է Կարոլոս Զ-ի արձանը, պսակ – ուած է գմբէթով մը, որուն տրամագիծն է 30 մեթր եւ որ կը ներկայացնէ այս կայսեր կեանքէն գրուագներ (Հելինակ՝ Տանիէլ Կռան): Գրադարանի դանձը, որ 1726-ին կը հաշուէր 90 հազար հատոր – ներ, այսօր տասնապատկուած է, մի – այն տասը առ հարիւրը կը դանուի կեդրոնական սրահը:

Մխիթարեաններու ցուցահանդէսը ուշադրութիւն կը դրաւէ դարերու ընթացքին եւ տարբեր վայրերէ հաւաքուած ձեռագիրներու հարստութեամբ, որոնք կը նպաստեն հայ ժողովուրդի պատմութեան եւ աւանդութիւններու ճանաչման: Հայկական ձեռագիրները, զրուած՝ կերամիչը, բոլորագիրը եւ նոտր գիրը – րով, կը ներկայացնեն ոչ միայն հայ գրականութեան երկերը, այլ նաեւ յոյն նշադրային խմբատատէրներու – որոնց կը – դին Արիստոտէլի եւ Պղատոնի – գործերուն թարգմանութիւնները: Այսպէս, ն. ք. 9-րդ դարու Արիստոտէլի մէկ գործը, 1457-ին յայտնաբերուած Կրէտէ կղզիին մէջ, կը դանուի Թիւ 50 ցուցադրանքը: Հայկական միջնադարեան մշակոյթը ներկայացուած է Եղնիկ Կողբացիի, Գրիգոր Նարեկացիի, Ներսէս Շնորհալիի երկերով:

Ռումանահայերուն համար հետաքրքրական են Սուչաւա դանուած Ղազար Վարդապետի ընդօրինակած երկու Աստուածաշունչերը (1624 եւ 1628), զրուած՝ բոլորագիրը, կաշիէ կողքերով, ոսկեզօծ չրջագիծերով ու բազմազոյն մանրանկարներով:

Անշուշտ, փափաքեցայ այցելել Մխիթարեաններուն գրադարանը եւ, տեղեկանալով հասցէին, ուղղուեցայ դէպի հոն: Ճամբան, հանդիպեցայ կրօնական զգեստով անձի մը, զերմաներէն հարցուցի թէ ինչ ուղղութեամբ պէտք է երթամ դէպի Մխիթարեան չէնքը: Մեծ եղաւ զարմանքս եւ որքան ուրախացայ, երբ լսեցի· «Հայերէն կը խօսի՞ք»: Յոյժ ջերմ ու չարունակեց իր ճամբան: Հասայ Մխիթարեաններու պաշտօնատեղին, որ կը զրաւէ փողոցին զրեթէ ամբողջ մէկ կողմը, գրադարանին եւ եկեղեցիին կողքին ունենալով նաեւ թանգարան մը եւ տպարան մը: Ներս մտնելով, անակնկալն ունեցայ հանդիպելու փողոցը ծանօթացած անձին: Ան Գրիգորիս վրդ. Մանեանն էր, Մխիթարեան դլխաւորը, բանասիրութեան դոկտոր, զարգացած անձնաւորութիւն, կը խօսի զերմաներէն, ֆրանսերէն, անգլերէն եւ նոյնիսկ ռումաներէն, ծնած ըլլալով կեռլա քաղաքը: Ութ տարեկանին հօրմէն որբ մնալով, որբանոց տարած են զինք, 1917-ին Վիեննա կուգայ, ուր Մխիթարեաններուն մօտ կը տրվի հայերէն լեզուն, զոր մինչ այդ չէր գիտեր, կը մտնէ Մխիթարեաններու Միաբանութեան մէջ, կը հետեւի Վիեննայի Համալսարանի զերմանական ու ֆրանսական բանասիրութեան դասընթացքերուն: Միչտ զբաղած է գրականութեամբ, դասախրատութեամբ եւ ուսուցումով, թատերախաղեր գրած է երախաներու համար, հաւաքած է հայկական արժէքաւոր երկեր, հարստացնելով Մխիթարեան թանգարանը եւ գրադարանը: Ցարգելի հիւրընկալը կը բարեհաճի տեղեկութիւններ տալ Մխիթարեան Միաբանութեան հիմնադրութեան

ԱՆԱՏՕԼՈՒ

Գրեց՝ ԳՐ. ՏԱՐՕՆԵԱՆ

Սակաւաթիւ խելօքներ ալ կան, որոնք կ'ընդվզին տգիտութեան դէմ: Մաքալ, օր մը ճամբան կը հանդիպի ծեր այր ու կնոջ մը: Մարդը, ձեռքը թուղթ մը բռնած, կը մօտենայ իրեն եւ կը խնդրէ որ կարդայ: Տոմս մըն է, որ զանոնք կը հրաւիրէ դասարան, ամսուն 18-ին· այսօր ամսուն 10-ն է: – Մուխթարէն ըսկըսեալ բոլորին ալ ցոյց տուի· մէկը չըզտնուեցաւ որ կարենար կարդալ եւ օրը ճշդէր ինծի: Անիծեալ աշխարհ, վեց ժամ է որ ճամբաներն եմ· օրհնեալ ըլլաս տղա, ինչ լաւ բան է զարգացումը: Եթէ մուրալ իսկ հարկ ըլլայ, թոռնիկս դպրոց պիտի ղրկեմ որ մարդ ըլլայ, եւ ոչ թէ՝ մեզի պէս անասուն, կ'ըսէ ծեր մարդը: Այսպէս տասնեակներով պատմութիւններ, ուր թշուառութիւնը, տգիտութիւնը, խաւարամտութիւնը, կիրքը զիրար կը հրմշտկեն, այնքան որ՝ կը զըժուարանաք հաւատալ· մինչեւ կարելի է՞:

Այնուամենայնիւ, կ'ըսէր ծեր մարդը· այո, բայց նոյնպէս կրնան կով է թուրք մի – միա դիւզացին՝ տեսակ – տեսակ խա – բեբանեներու ձեռքը՝ ըլլայ մուխթար, հօճայ կամ հաֆըզ: Բայց ամէնէն աւելի կեղեքիչ ու սարսափելի անձը՝ չրջանային դրպիրն է: Տրուած ըլլալով որ, չատ յաճախ, դիւղի մը միակ դրեթէ կարդալ դիտցողն է, քահանաքէն կը տըննօրինէ օրէնքը· կամ տուրքի վճարումը դրպանը կը լեցնէ առանց որեւէ լուրջ հաշուետուութեան: Կրնայ ձերբակալել տալ ոեւէ մէկը, առանց որեւէ փաստի, եւ ուզածին չափ վկայ կը գտնէ, կըրկնելու համար իր ամբաստանութիւնները: Հեղինակը կը յիշէ իր պաշտօնակիցներէն մէկուն դլխուն եկածը: Պաշտօնեան կ'ամբաստանէ զայն, որ օր մը, դիւղին սրահին մէջ՝ Ռուսիոյ գովքը ըրած է: Զարմանալին այն է, որ տեղւոյն դիւղացիները որոնք լաւ կը ճանչնային իրենց վարժապետը, դրպրին պնդումին վրայ, սկսան անարդել իրենց բարեկամը, եւ իր տան դուռն ու պատուհանները կոտրեցին, պարզապէս՝ այդ սարսափազդու պաշտօնեային վախէն· չէ՞ որ անոր ձեռքն է ամէն բան, մասնաւորաբար՝ տուրքերու չափանիշը: Միւս խաբեբաները, դիւղացիներու միամտութիւնն ու կրօնական խաւարամտութիւնն է որ կը չահագործեն: Այս թշուառականներու առաջին գործն է, իրենց մօրուքը երկարցնել, որովհետեւ ով որ ամէնէն երկար ու փառաւոր մօրուքը ունի՝ ան է որ ամէնէն աւելի ակնածանքի կ'արժանանայ դիւղացիին կողմէ, եւ հետեւաբար՝ աւելի յաճախորդ կ'ունենայ: Միամիտ դիւղացին, զանոնք կ'ընդունի որպէս Մուհամմէդի կամ Աստուծոյ ներկայացուցիչները եւ նախընտրաբար անոնց կը դիմէ, երբ դատ մը կամ ցաւ մը ունենայ:

– «Մահը կամ հիւանդութիւնները Աստուած է որ կու տայ, եւ ինչ որ տուած է կրնայ առնել: Բայց երբ ան ցաւ մը կու տայ մարդուն՝ միեւնոյն ժամանակ այդ ցաւը քաչելու ուժ ալ կը պարգեւէ· միայն անոր ներկայացուցիչներն են, որոնք Աստուծոյ հրամանով կրնան ամոքել մեր ցաւերը: Բժիշկը ի՞նչպէս կրնայ ընդդիմանալ անոր կամքին· մանաւանդ՝ այդ մարդոց տուած չնչին դեղերը· ի՞նչպէս կարելի է 10 լիրա վճարել եղունդի մեծութեամբ դեղի մը»: Այս մտայնութիւնը, անկասկած՝ այդ խաբեբաներուն գործն է: Այսպէս, վայրեր կան, որոնք անուն հանած են իրրեւ այս կամ այն հիւանդութեան բուժարան: Խեղճ հիւանդներ, հաշմանդամներ, կամ ակռայի ցաւէ տառապողներ, օրերով ճամբայ կը կտրեն այդ տեղերը երթալու համար, իսկ անոնք որոնք անկարող են ճամբորդելու, իրենց հազուստներէն հատ մը կը զրկեն չէմլիին, որպէսզի օրհնէ: Ի զուր խեղճ վարժապետը կը բողոքէ· բայց մարկ ընողը ո՞վ է:

Աւելի զուարթ նօթով մը վերջացնելու համար, յիշենք Մաքալի պատմած զարճալի դրուագներէն մին, ուր ի չայո կու գայ թուրք դիւղացիին միամտութեան հետ, անոր դրամ ունենալու մարմաջը· դրամ՝ որուն երեսը տեսնելու համար պատրաստ է ամէն բանի:

(Շար· 6)

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԱԹԹԻԻ «ԾԱՌԱՋ» ԿՈՒՏՐԵՑԷՔ

ԳՈՂՈՒԹԼԻ ԳՈՂՈՒԹ

ՓՐԻԶՆՈՑԻ Համալսարանին մէջ, Նոյ. 12–ին, տեղի ունեցած է գրական ցերեկոյթ մը, նուիրուած՝ Ուիլեըմ Սարոյանի, կազմակերպութեամբ հայագիտական ամպիոններուն։ Կարդացուած են չորս դասախօսութիւններ։ Սարոյեանի որդին՝ Արամ Սարոյեան, ներկայացուցած է իր հօր առաջին տպրիներու գործերը՝ մինչեւ 1930–ական թուականներու կէսերը, Փրոֆ. Ճ. Պը լուչեան՝ «Սարոյեանի տեղը ամերիկեան գրականութեան մէջ», իրաւաբան Ա ր ա մ Գէորգեան (Փարիզէն)՝ «Փարիզի աքսորեալը՝ Ուիլեըմ Սարոյեան» եւ Փրոֆ. Տիգրան Գուլումճեան՝ «Ուիլեըմ Սարոյեան հայ գրագէտը» նիւթերը։

×

Փրէզնոյի Համալսարանի կազմակերպած յիշատակի հանդիսութեանց առթիւ՝ ընթերցում, դասախօսութիւն, սիմփոզիում, չարժանկարի ցուցադրութիւն, Սարոյեանի ջրանկարներու ներկայացում եւայլն, հրատարակուած է 28 էջնոց գրքոյկ մը, որ կ'ընդգրկէ յառաջաբան մը՝ Սարոյեանի ջրանկարներու մասին, Փրոֆ. Ուիլեըմ Մինչիւլի ըստորագրութեամբ, յօդուած մը՝ Սարոյեանի գրելու եղանակին մասին, Փրոֆ. Տիգրան Գուլումճեանի ստորագրութեամբ եւ մինչեւ 1975 Սարոյեանի հրատարակած գիրքերու ցանկը։

×

ՍՈՖԻԱՑԻ մէջ, Նոյ. 28–ին, Խաչքո – վոյի «Երեւան» թատերախումբը ներկայացուցած է ամերիկացի թատերագիր Լուսրրա Օլպիի «Ամէն բան պարտէզին մէջ» թատերախաղը, Գրիգոր Փոսաճեանի թարգմանութեամբ եւ Վլադիմիր Պուրլեզովի բեմադրութեամբ։ Գլխաւոր դերերը ստանձնած են Սուզանա Խանճեան (Ճենի), Գալուստ Բարսեղեան (Ռիչըրտ) եւ Ֆիլիփ Տէր – Աստոնեան (Ճէք)։

×

ՏԻԹՐՈՑԹի «Մանուկեան» վարժարանի սրահին մէջ, Նոյ. 12–ին բացուած է արուեստի ցուցահանդէս մը, կազմակերպութեամբ Ս. Ցոլհաննէս եկեղեցւոյ Գեղարուեստի Ճանճանախումբին։ Ներկայացուած են Սիփուքէն 25 եւ Հայաստանէն 9 արուեստագէտներու նկարչականներ, քանդակագործական նմոյշներ։ Բացման օրը դասախօսութիւն մը տուած է Ճանճանախումբին առենապետը՝ Տոքթ. կարապետ Պէլեան, անդրադառնալով հայկական քանդակագործական արուեստի պատմութեան։

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ

ԱՑՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻ ԵՒ ԱՆՏԻՑԻ

Ինչպէս ամէն տարի այս ամսուն առաջին շաբաթը, նոյնպէս եւ այս տարի, Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղն, մասնաւոր հանրակառքով, իր աւանդական այցելութեամբ, խուռներամ փութացած էր պատուելու, Մոնմորանսիի հանգստեան կոչուած, մեր ալեզարդ հայրերն ու մայրերը՝ Կիրակի, Դեկտեմբեր 6–ին յետմիջօրէին։ Մեր ժրաջան քոյրերը ժպիտն իրենց դէմքին, նախ բաժնեցին ծրներնդեան ծրարներն՝ ամէն մէկ պատրաստարեալի անխտիր, որմէ յետոյ տեղի ունեցաւ այցելութեան պաշտօնական բաժինը։

Մասնաճիւղին նախագահուհին՝ Տիկին Տիգ. Ցովսէփեան բացումը կատարելով՝ ըսաւ. – Սիրելիներ, ահա այսօր տասնեւերրորդ տարին է որ, մենք այցելութեան կուգանք ձեզի, դէթ մէկ ժամ ուրախացընելու եւ բարեփոխելու ձեր միօրինակ ամէնօրեայ տրամադրութիւնը։

Արդ, եթէ յաջողինք մեր այս առաքելութեան մէջ, այդ մեր ամենամեծ վարձատրութիւնն է։ Այս հակիրճ խօսքէն ետք, հրաւիրեց Հանգստեան տան տնօրէն՝ Տոքթ. Ճ. Գըրիգեաշարեանը, որ բարի գալուստ մաղթելէ ետք, ի միջի այլոց յարեց. – Ազգապահպանման տեսակէտէն, մեծ է դերը՝ կարմիր եւ կապոյտ Խաչերուն։ Շնորհիւ անոնց ձեռներեցութեան ու նուիրումին է որ, վառ ու կենդանի կը մնան մեր մշակոյթի ածխումբները, միօրեայ դպրոցներն ու եկեղեցիները։ Կը մաղթեմ քաջառողջութիւն ու յարատեւութիւն ձեզի...։

Այնուհետեւ զործադրուեցաւ զեղարուեստական ճոխ բաժին մը, որուն իրենց մասնակցութիւնը բերին Տիկիններ՝ Իվոն Դանիէլեան, Շաքէ Գալայճեան, Ճանիկեան, Օրլորդ Շաքէ Պէնկեան եւ պատրսպարեալներէն՝ Վահան Պալեան, չքնորհալի մեներգներով ու հայրենասիրական արտասանութեամբ, ստեղծելով ջերմ մթնոլորտ մը։

Մէջ ընդ մէջ քանոնահար Տ ի կ ի ն Էլիա Փէհլիվանեանի ընկերակցութեամբ, երգեցուհի Տիկին Քարաքայա մեկնաբանեց, ժողովրդական հետեւեալ երգերը. «Ախթամար», «Դու լինէ համար», «Կաքաւիկ», եւ «Հերոսների երգը»։ Այս վերջին երգը, իրապէս այնքան յուզեց ներկաները, որ օրուան հանդիսավար Բ. Հապէչեան ևս տարկացած աչքերով, խնդրեց մէկ վայրկեան յոտնկայս յարգել մեր յաչսին թէ անյայտ հերոսներու սրբազան յիշատակները։ Հուսկ ուրեմն, տաղանդաւոր դաշնակահարուհի՝ Տիկին Ալէքճեան – Առաքելեանի նուագով, հանդիսականներն յոտնկայս ու միաբերան երգեցին՝ Տէրունա – կան աղօթքի երկիւղածութեամբ, Հայր Ալիշանի եւ անմահն Կոմիտաս վարդապետի գրած ու յօրինած՝ «Բամ փորո–

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՀԵՐՔՈՒՄ

Հոկտեմբերի վերջերը յապաղումով եւ զարմանքով կարդացի «ՅԱՌԱՋ» օրա – թերթի Յունիս 20 – 21, 1980–ի համար – ներուն մէջ հայկական Ա. Համազգայնա – րին վերաբերեալ Պետրոս Թէրզեանի յօդուածաշարքը, ուր ինծի կը վերագրե – ւին իրականութեան ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ անհամապատասխան դաղափարներ։

Ըստ յօդուածագրին,

1. – «Հալվաճեան Արթիւր կ'առաջարկէ որ հայութեան առաջնահերթ նպատակը նկատուի Հայաստանը ազատագրել Սովետական լուծէն»։

2. – «Սփիւռքահայութեան կեդրոնը Լիբանանէն փոխադրել Ամերիկա, ուր չատ աւելի ձեռնտու պայմաններ կան գործունէութեան»։

Ներկայիս կուգամ յայտարարել թէ՝

1. – Երբեք գաղափարը չեմ ունեցած «Հայաստանը ազատագրել Սովետական լուծէն»։ Ես խորապէս կը սիրեմ իմ հայրենիքս եւ ազգս, եւ կ'ուզեմ որ եղեռնը կազմակերպող Թուրքը եւս վերադարձնէ իր բռնագրաւած հողերը։

2. – Երբեք չեմ առաջարկած որ «ԸՍ – փիւռքահայութեան կեդրոնը Լիբանանէն Ամերիկա փոխադրուի»։ Համազգայնա – րին մասնակցողները դիտեն որ ես նման առաջարկներ չեմ բերած, բերանացի կամ գրաւոր։

ԱՐԹՀԸՐ ՀԱԼՎԱՃԵԱՆ

Նիւ Ճըրզի Նոյեմբեր 15, 1981

ԽՄԲ. – Հակառակ անբնական յապաղումին, կը հրատարակենք այս «հերքումը», որ կը թուի «նախատագրական» կարեւորութիւն ունենալ ենթակային համար։ Զանց առինք վերջին պարբերութիւնը, ուր հրաւէր կը կարդացուի պ. պ. Թերզեանի «հերքելու կամ փաստելու իր գրածները», տրուած ըլլալով որ բոլորովին անիմաստ պիտի ըլլար – չըսելու համար ծիծաղելի – մէկ ու կէս տարի ետք նման բանավէճ մը ստեղծել օրաթերթի մը մէջ։

տան»ը։ Սահմանուած ժամանակն հասած ըլլալով, մեր հիւրերն հարկադրուած հրաժեշտ առին հիւրընկալներէն, այցելութեան երթալու համար նոյնպէս Անտիլիայի հանգստեան տուները։

Թող Թոյլ տրուի մեզի այս առթիւ, յանուն անօրէնութեան ու պատասպարեալներու, մեր ջերմագին շնորհակալութիւնը յայտնել։

Բ. Հ.

ՍՊԻՏԱԿ ՉԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐՐՈՐԴ

ՔԻՒՐՏԵՐՈՒ ԴԱՍԱԼՔՈՒՄԸ

Կարծես Աչուղ Նազարի երգին հետ ձայն ձգեցին բոլորը, բոլորը, հեռաւոր հրացանի ձայները, ալաննուած պինուտը, ձիերու դիակները, երկնքի տարածութիւնը...

– Ին Ջրաղացպանի երգը, Նազար, – պոռաց տարեց քիւրտ մը, որ միշտ Ջրաղացպանութիւն երած էր եւ կ'ուզէր նորէն Ջրաղացքին վերադառնալ։

Ինչէ՞ս կարօտն ունէր ալիւրի հոտին, չախչախի ձայնին, չողտան ցայտին ու կանանչներու քով չուքին։ Նազարի երգը անոր հոգիին մէջ խաղաղութեան պէս իջած էր։

Նազարի երգի ձայնէն Քիւրտերն աւելի հաւաքուեցան հեռուէն, մօտէն։ Ան երգեց քրտական հին հէքեաթներէն, լեռնային հովուերգութիւններէն, ուր կային վրաններ, հոգէ տուներ եւ կլկլի արտեր։

Նազար զգաց, որ վերջալոյսը քաշուած էր իր կոպերէն, ու հեղհեղուկ մութը կ'իջնէր։ Հարցուց, հասկցաւ որ Զրվէժի կռիւէն յետոյ Հայերը հեռաւոր վայրի մը վրայ քաշուած են։ Երկու օր էր որ Հայերու դիրքերէն հրացանի ձայներ չէին լսուեր։ Նազար կը հաշուէր, որ երկու օրէն հազիւ պիտի կրնար Հայերու կողմն անցնիլ։ Վտանգաւորը թերեւս թրքական դիրքերն էին, եթէ Զիաթոնուկի ճամբան բռնէր։

Այդ երեկոյ քիզանցի քիւրտ մը նոյն – իսկ խոստացաւ անցընել Նազարը թըր – քական սահմանէն, որովհետեւ ինքն ալ կ'ուզէր լեռնէն վար իջնել դիշերով եւ փախուստ տալ նոյն սահմաններէն։ Քիզանցի քիւրտը, որ ածխագործ էր, սկսած էր հաւատալ, թէ Քիւրտերը Սպիտակ Զիաւորի դէմ չպէտք է կրակ բանան. թէ իր հայրն եւ ուրիշ հայ մը տարիներով իրարու հետ բարեկամներ եղած են այնքան հաւատարիմ, որ հայը, իր ծնած ժամանակ քիրվա կը դառնայ։ Տարիներ – րով ածուխի գործը միասին ըրած, միասին չահած ու վնասած են։

Քիզանցի քիւրտը իր դիտցած օրինակներով կ'ուզէր ըսել Նազարին, որ օտարը օսմանցին է։ Նոյնիսկ կը պատմէր, որ հին օրերուն իրենց կողմի Քիւրտերը խաչապաշտ եղած են, եւ իրենց կողմերը տակաւին կը մնան հին եկեղեցիի մը մնացորդները։

Մութը իջած էր վաղուց։ Քեզանցի քիւրտն եւ Աչուղ Նազարը այդ խօսքերուն մէջ էին, երբ քրտական դիրքերուն մէջ անհանգիստ իրարանցում մը ինկաւ։ Աւելի մօտի սարերուն վրայ սիլուէթներ երեւցած էին։ Անտարակոյս, Հայեր էին։

Երկու օր էր որ այդ մօտաւոր սարերուն վրայ թշնամի երեւցած չէր։ Քիւրտերը կ'ենթադրէին, որ այդ դիշեր վտանգ կար։ Սակայն, խաղաղ էր չորս կողմ։ Քիւրտերը իրենց դիրքերէն չէին համարձակեր կրակ բանալ։ Սիլուէթները կ'երեւէին եւ նորէն կը կորսուէին։

Քիչ վերջ լուր եկաւ պահակներէն, որ մօտաւոր սարին վրայ երեւցած է Սպիտակ Զիաւորը։ Տեսնուած սիլուէթները Մարտիկի կառուղներն էին։ Այո՛, այո՛, կարծես ձիաւորներ ալ կային, որոնց կերպարանքները խաւարին մէջ կը կազմուէին եւ կը լուծուէին։ Մութ սիլուէթները, լուսնկայի լոյսով շաղուած, կը յիշեցնէին մերկասրունք հին ասպետները, որոնք բերդի հաստ պատերուն վրայ կը պարէէին։

Դիրքերուն մէջ քիւրտ կռուողներ աւելի անհանգիստ եղան, երբ իմացան, որ Սպիտակ Զիաւորը մօտաւոր սարին վրայ տեսնողներ եղած էին։

Կէս դիշերն անց էր, երբ քեզանցի քիւրտը մօտեցաւ Նազարին։ Անոր ձայնը կը դողար վախէն։ Ըսելու, որ իր համար վտանգաւոր է դէպի Զիաթոնուկ տանող հովիտը բռնելը, որովհետեւ բոլոր նշաններէն այնպէս կը կարծուէր, որ յարձակողականի վտանգը այն կողմէն էր։

(Շար. 462)

Ընտանիքը, զաւակները եւ բարեկամ – ները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն՝

ԿԱՑՄԻԿ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ

նախապէս Փարիզ հաստատուած, յետա– գային՝ Սպանիա, յանկարծական մահը, որ պատահեցաւ Մատրիտ, 58 տարեկա– նին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի, Դեկտ. 17, ժամը 13·45-ին Փարիզի Ս. Յովհ. – Մկրտիչ Եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պանէեօ – քոմիւնալի գերեզմանատունը։

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Լիոն.– Պր. Պետրոս Պալեան եւ զա– ւակները՝ Սիրվարդ եւ Ժորժ Հատար (Ամերիկա), Պօղոս եւ Ժիրայր Պալեան (Ամերիկա), Թիթեռ Բայէլեան ընտանիք (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Պօղոսեան (Ամերիկա), Այրի Տիկին Եղիսաբէթ Շամչոյեան եւ զաւակները (Ֆրէզնօ), Պր. Սարգիս Շամչոյեան (Ֆրէզնօ), Այրի Տիկին Անահիտ Զէքոյեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Այրի Տիկին Մէրի Բայէլ – եան եւ զաւակները (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Միքայէլ Էքինճեան եւ զաւակները (Լիոն), Թաշճեան ընտանիքները, կը ծանուցանեն թէ՝ Հոգեհանգստեան պաշ– տօն կը կատարուի, Կիրակի, Դեկտ. 20– ին, յետ պատարագի, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին, իրենց կնոջ, մօր եւ պզտա– կանին՝

ՃՈՒՀԱՐ ՊԱԼԵԱՆԻ
(ծնեալ՝ Շամչոյեան)

մահուան Ա. տարելիցին առթիւ։

Ի գիտութիւն՝ ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

DÉCEMBRE 1981

au Centre Culturel N. FRINGHIAN
6, Ave. Bourgain - Issy-les-Moulineaux

VENDREDI, 18 DECEMBRE

à 18 h. jusqu'à Mercredi 24 Décembre

— Exposition:

Graphismes et écritures «LA TERRE»
de JEAN - PIERRE SEFERIAN
et YERICHE DJERGAIAN

ՍԷՆԹ՝ ԱՆԹՈՒԱՆ Ս. ԹԱԴԷՈՍ

Ընդառաջելով Յակոբ Եպս. Վարդան– եանի խորհուրդին, Հոկտ. 25-ին ընդը– ուած Ընտրոզական Յանձնախումբը, առ ի գիտութիւն Թաղիս եւ շրջակայի հայ հասարակութեան, կու գայ տեղեկացնե– լու, թէ նոր Թաղական Խորհուրդի ընտ– րութիւնները որոնք տեղի պիտի ու– նենային այս ամսուն 20-ին, յետաձգ– ուած են։ Նոր ընտրութեան թուականը կը ծանուցուի յետագային։

ԸՆՏՐՈՂԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

Հ. Մ. Ը. Մ. — ՖՐԱՆՍ

ՊԱՍՔԷԹ – ՊՈԼ

Փորձերը կը չարունակուին՝ Ձորեք – շաբթի օրերը, ժամը 20·30 – 22·30 եւ Շաբաթ օրերը՝ 18·30 – 21, Փետրոյի ժխտնապը.–

LE NAVIRE
18 - 20, Rue des Pavillons

Մանրամասնութեանց համար հեռա – ձայնել. – եղբ. Սիսեռեանի 523· 27· 82 եւ եղբ. Ոսկերիչեանի.– 233· 12· 24

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՏԷՍԻՆԻ ՀԱՑ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՏՈՒՆԸ կը ներկայացնէ՝
ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՇԻՐՎԱՆԶԱԴԷԻ
«ԾԱՄՈՒՍԸ»
Բեմադրութեամբ՝ Վահէ Զէքեանի
Տարազներ եւ յարդարում՝
Կապրիէլ տը Սորսաք
Կիրակի, Յունուար 17, ժամը 15-ին
Վիլէօրպանի Մշակութային Կեդրոնին մէջ
Centre Culturel de Villeurbanne
234, Cours Emile Zola
Տոմսերը կը վաճառուին՝
Տէսին Հայ Մշակոյթի Տան մէջ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՆԻՒ – ԵՈՐՔ.– Հայ Գրականութեան Բարեկամներու Միութիւնը, իր հիմնա – դրութեան 25-ամեակին առթիւ, փոխան հանդիսութեան ծախսուելիք գումարը կը յատկացնէ ափիւռքի գլխաւոր հայ թեր– թերուն եւ այդ առթիւ՝ 50 տոլար «Ցա– ռաջ»ի։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՄԱՐՍԷյԼ – ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ.– Հա – մազասպ Մուրատեան, իր ծնողաց՝ Վար– դան եւ Սառա Մուրատեանի յիշատա – կին, կ'ընէ հետեւեալ նուիրատուութիւն– ները.– Մարսէյլի Հայ Մշ. Տան, կա – պոյտ Խաչի քաղաքի մանուճիւղին, Դըպ– րոցասէր Տիկնանց Վարժ.ին եւ «Ցա – ռաջ»ին՝ 250-ական Ֆ. (Դպրոցասէրի գումարը ստանալ «Ցառաջ»էն)։

Le Grand Anniversaire

par GUY BEART
pour le Réveillon de Noël

Jeudi, 24 Décembre, de 22h.30 à minuit

C'est ' une fête d'anniversaire que Guy Béart nous propose d'assister: une fête de joie, d'espérance, mais lucide, pro - fonde, grave, souriante et sérieuse à la fois, car «c'est l'anniversaire de Jésus».

Le Chœur arménien SIPAN-KOMITAS, participera également à cette émission, sous la direction de Mr. APRIKIAN.

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ՏՕՆԱԾԱՌ

Սամուէլ – Մուրատեան Վարժարանի Տօնածառի տարեկան հանդէսը՝ Վարժա– րանի Պէյհկթաշլեան – Ալէմշահ սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 20, կիրակի օր, երե – կոյեան ժամը 5–ին։

1· – Վարժարանի քառաձայն երգչա – խումբը՝ Մնունդի եւ ազգային երգեր, դեկավարութեամբ՝ Գէորգ Եանկիկ – եանի։

2· – Արտասանութիւններ՝ վարժա – րանի աշակերտներու կողմէն։

3· – ՄԱՐԹԻՆ ԵՈՐԿԱՆՃ՝ ծանօթ եր – գերով, նոր մշակումով, ընկերակցու – թեամբ՝ վարժարանի երգչախումբին եւ իր նուագախումբին։

4· – ՅՈՎՍԻՓ ՆԻՀԱԻՒԵԱՆ՝ իբեն յատուկ մենապարերով։

5· – ԵրգիչՆՈՐԱՑՐ՝ նոր ժամանած Միացեալ – Նահանգներէն։

6· – Անակնկալներ՝ վարժարանի փոք– րերու կողմէն։

7· – ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱՅԻ՝ նուէրներու բաշխում։

8· – ՆԱԻԱՍԱՐԴ պարախումբ։

9· – ՎԻԳԷՆ եւ ՍԻՄՈՆ՝ իրենց Զու – պերգներով։

Հանդէսին ներկայ կ'ըլլայ՝
ՇԱՐԼ ԱԶՆԱՒՈՒՐ

Կը հրաւիրուին Փարիզի բոլոր հա յ մանուկները, կաղանդ Պապայի իրենց նուէրները ստանալու։

AMICALE - ESSAYAN
APPEL AU JEUNES
VENEZ NOMBREUX
Au Réveillon de Noël
JEUDI, 24 DECEMBRE
118, Rue de Courcelles, Paris 17ème
au Centre Culturel Alex Manoogian
de 23 h. à l'Aube
ENTRE 30 F.
Ճ Ա Շ ՝ ժամը 20·30-ին
Մասնակցութիւն՝ 120 Ֆ.
Ապահովումը անհրաժեշտ։
Հեռաձայնել առաւօտեան 7 – 10
372· 04· 20

PERSPECTIVES
du 20ème Siècle
SAMEDI, 19 DECEMBRE
AUDITORIUM 105
à 15 h. — Radio France
Producteur délégué: Alain BANCQUART
« VOYAGES »
U. R. S. S. (Jeune école arménienne):
— ISRAELIAN; Septuor (Ire audition en France).
— ZOHRABIAN; Jeux de Boumerang. Octuor (Ire audition en France)
— MANSOURIAN ...(création mondiale).
ENSEMBLE 2E2M
Direction: Alain DUBOIS
Entrée libre.

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ ՀԻՄՆԱՒԱՐԿԷՔԻ

30–ԱՄԵԱԿԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

Եկեղեցւոյս վարչութիւնը կը ծանու – ցանէ թէ, Կիրակի, Դեկտ. 20-ին, Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ հիմնարկէքի 30-րդ տարեդարձին առթիւ, կը մատուցուի ե– պիսկոպոսական հանդիսաւոր Պատարագ։

Պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քա– րոզէ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ Արեւմտ. Եւրոպայի կաթ. Պատուիրակ

Այս առթիւ, կը կատարուի նաեւ՝ ու– րարի տուչութիւն։ Սերովբէ Արք. ուրա– րելու իրաւունք կը շնորհէ եկեղեցւոյս սատարողներէն՝ Իսահակ Տէլիճէեանի, Սարգիս Տօնապետեանի եւ Սահակ Սու– ֆիասեանի։

Երգեցողութիւնը կը կատարուի՝ եկե– ղեցւոյս « Կոմիտաս » Երգչախումբին կողմէ, դեկավարութեամբ Յովհաննէս Պէրպէրեանի։

Սիրով կը հրաւիրուի Լիոնի եւ շրջանի Հայութիւնը, ներկայ գտնուելու սոյն ա– րարողութեանց։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ Կրթարանը, շնորհակալութեամբ ստացած է.– 400 Ֆ. Տիկին Զերչեանէ, 200 Ֆ. Տիկին Մար– կրիթ Ինճէեանէ, իր ամուսնոյն մահուան 10–րդ տարելիցին առթիւ։

LA CAPPADOCE

REVEILLONS
DANS UNE AMBIANCE GAIE DE NOEL
Le 24 DÉCEMBRE

BERNARD DEDEDJIAN
ANIMERA
LA DERNIÈRE NUIT DE L'ANNÉE
Le 31 DÉCEMBRE

RESERVEZ VOS TABLES!

67bis, QUAI BLANQUI, ALFORTVILLE 94140

tél. 375.05.30

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Վալանսի Հայ Ազգային Միութիւնը, իր նստաշրջանը ուսարատած ըլլալով, սի– րով կը հրաւիրէ գաղութը, ընդհանուր ժողովի, Դեկտեմբեր 18, Ուրբաթ օր, երկոյեան ժամը 9–ին, Հ.Բ.Ը.Միութեան սրահին մէջ։

ՕՐԱԿԱՐԳ.– Նստաշրջանի զոյգ հաշ – ուետուութիւն (նիւթական եւ բարոյա – կան), եւ ընտրութիւն։

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը եւ Տիկնանց Միութիւնը, իրենց խորին ցա– ւակցութիւնները կը յայտնեն՝ Աբամ Պե– տիկեանի, Տիկին Մ. Թիւթիւնճեանի եւ զաւակներուն ու ընտանեկան պարագա – ներուն, Զապէլ Պետիկեանի մահուան առթիւ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Պանեէօ - Քաշանի մասնաճիւղը, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները, Հինգշաբթի, Դեկտ. 17–ին, սովորական հաւաքատե – ղին, ժամը 21–ին։

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 23–ԻՆ
Dans les salons de l'Hôtel MERIDIEN
Ուր նոյն օրը տեղի կ'ունենայ նաեւ
RENAULT 5 - GTL
Ինքնաշարժի վիճակահանութիւնը
Մանրամասնութիւնները՝ յետագային

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐՈՒՆ
ՁԵՐ ՀԱՐԱՁԱՏՆԵՐՈՒՆ, ՁԵՐ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ
ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍԻ ԵՐԳԱՑԱԽՈՒՄԲԸ
ԿՈՄԻՏԱՍ-ի
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ԳԵՂՋՈՒԿ ԵՐԳԵՐՆ ՈՒ ՊԱՐԵՐԳՆԵՐԸ
իրենց մասնակցութիւնը բերած են՝
ՍՕՆԻԱ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ (*մեծծօ*), ՍԻՒԶԱՆՆԱ ՄԻԼՏՈՆԵԱՆ (*տաւիղ*)
ՌՕԲԵՐ ՄԱՍԻՍ (*պարիթօն*)
ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳԱՑԱԽՈՒՄԲԸ
Իր մեներգողներով՝ ԹԷՐԷԶ ՓԷՂԷՆեան (*ալթօ*), Մկրտիչ Պօղոսեան եւ Ռուբէն Մարթայեան (*թէնօր*)
Ղեկավարութեամբ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ
En vente: Auprès des membres de la Chorale SIPAN — KOMITAS
Ainsi que:
Librairie Orientale, H. SAMUELIAN, 51, Rue Mr. le Prince, Paris 6e - 326.88.65
Librairie PALOUYAN, 9, Rue de Trévise Paris 9e - 523.24.97
Maison de la Culture Arménienne, 17, Rue Bleue, Paris 9e - 824.63.89
Maison de la Culture Arménienne, 9, Rue de Madrid, 94140, Alfortville - 376.55.89
Alimentation NIGOGHOSSIAN, 121, Av.H. Barbusse, 95400, Arnouville - 985.04.46
Télé - Condorcet, 175, Av. Jean-Jaurès, 92140, Clamart - 642.56. 17
Maison de la Culture Arménienne, 12, Rue St. Bazile, 13001, Marseille - 50.15.09
Maison de la Culture Arménienne, 15, Rue du 24 Avril 1915, 69150 - Décines 49. 42. 97
Tissus André SEMERDJIAN, 53, Rue Mavier de Montjeau - 26000, Valence
Maison de la Culture Arménienne, 32, Rue Pourpery - 26500, Bourg-les-Valence
Maison Massis HOES - Mr. TACHDJIAN, 7, Bd. de la Libération - 26100, Romans
Librairie MASSIS - Mme. MARDIROSSIAN, 70, Cours Berriat, 38000, Grenoble 87. 45. 61

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
17
JEUDI
17 DÉCEMBRE
1981

LE NUMERO 2 F. 50

ՀԱՅԱԾ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻԻՆ
Ֆրանսա : Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ : 180 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 400 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ. 50

57ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.063

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

57e ANNÉE — No 15.063

ԼԵՀԱՍՏԱՆ

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼՆԵՐ, ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ՀՐԱՑԱՆԱՁԳՈՒԹԻԻՆ

ԿԸ ԹՈՒԻ ԹԷ ԿԱՐԳՈՒԿԱՆՈՆ ՉԻ ՏԻՐԵՐ

ԵՐԵՔ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆ ԼՈՒԾՈՒԱԾ

Ինչ կ'անցնի կը դառնայ Լեհաստանի մէջ: Ոչինչ կայ ստոյգ քանի յարաբերութիւնները միշտ խզուած են եւ լուրեր պէտք է որսալ ձայնասփիւռէն կամ մէկ – երկու ճամբորդներէ: Բացի օտարներէ ոչ ոք կրնայ երկրէն դուրս ելլել, օտար լրագրողները Վիլքորիա պանդոկը փակուած են: Այսուհանդերձ որոշ տեղեկութիւններ կը հասնին, որոնք չեն կրնար հանդարտեցնել, ընդհակառակն: Ըստ, ուրեմն, հասած կարդ մը լուրերու, գործադուլները կը ծաւալին երկրին մէջ եւ գործաւոններ դրաւուած են բանուորներուն կողմէ, ուր քաղաքական օրքը կը միջամտէ: Շուէյտի Գիտութեան Ակադեմիայի նախագահին համաձայնութիւն ալ լուսած է: Գաւառներու չորս կառավարիչներ պաշտօնազրկուած են, կաթողիկէ երեք կազմակերպութիւն լուծուած է: Կառնակ, Պրաքովի եւ Վարշաւա մեծ գործաւոներու մէջ, բանթողները տեղաւորուած են եւ պինեալ միջամտութիւն կայ: Ըստ հեռաձայնով հասած լուրի մը, հակառակ լեհական պինուորական զգեստին, քաղաքացիներէն ոմանք լեհերէն չեն խօսիր: Ինչ որ կը նշանակէ պարզապէս, որ լեհ չեն...: Զորեքշաբթի առաւօտ Իսրայէլէն եւ անգլիական Պի – Պի – Սի ձայնասփիւռէն հասած լուրերու համաձայն, խորհրդային փոխադրական օդաներու չարժումներ կան Լեհաստանի վերեւ: Միւս կողմէ, միշտ ոչ մէկ հաստատ լուր կայ Լէք Վալեզայէն: Կը կարծուի, որ բնակարանի մը մէջ, հլութեան տակ է, բայց պարզուած է, որ չի բանակցիր: Նոյնիսկ կ'ըսուի թէ ձերբակալուած է: Ամէն պարագայի մէջ, ոչ Վարշաւայի ձայնասփիւռը, ոչ ալ խորհրդային «ԹԱՍՍ» գործակալութիւնը կրնայ ուրանալ, որ միջադէպեր կան երկրին մէջ: Զորեքշաբթի առաւօ, կարգ մը աղբիւրներու համաձայն զանգուածային ձերբակալութիւններ կատարուած են, երեքշաբթի օր, ամբողջ երկրին մէջ եւ անոնց թիւը կրնայ մինչեւ իսկ հինգ հազարի հասնիլ:

Լուծուած կաթողիկէ երեզ կազմակերպութեանց չարքին է Փաքս, կառավարութեան համակիր, ընկերութիւնը: Կի – րակնօրեայ քարոզչէն եաք, որ դատապարտումով հանդերձ հանդարտութեան կոչ մըն էր, Լեհաստանի եկեղեցւոյ պետը՝ գերպ. Կլեմպ կոչ մը ղրկած է արտասհման, հրաւիրելով բոլորը որ՝ աղօթեն Լեհաստանի համար:

Զորեքշաբթի օր, գրեթէ բոլոր օրթերթերը համաձայն էին հաստատելու համար թէ պինեալ բախում կայ եւ նոյնիսկ՝ մեռեալներ. միայն Իւմանիթէ–ն է որ կ'արձագանգէ՝ «քանի մը զոհեր» ըլլ բայց ոչ մէկ լուրջ բախում»: Թղթակիցներ կը չնան ռակայն զգալիօր մը կազմել ներքին կացութեան մասին եւ այդ առընչութեամբ Լիպերասիոն ժամը ժամուն թղթակցութիւն մը լոյս ընծայած է, որ մանրամասն պատկեր մը կը պարզէ անցուդարձերուն Շաբաթ գիշերէն մինչեւ երեքշաբթի ժամը 19·04· երբ հրետանիները ճամբայ կ'ելլեն դէպի Ուրսուս: Թերթը խմբագրականով մըն ալ կ'ըսէ թէ Լեհաստան՝ Չեխոսլովաքիա չէ եւ կարգուկանոնը չի տիրեր, ժողովուրդը կը դիմադրէ ու կը կազմակերպուի:

×

Դուրսը, Լեհաստանը զարձած է ուրիշ երկիրներու ներքին հարցը: Նախ Ֆրանսա, ուր ընկերվարական – համայնավար տարակարծութիւնները կը խորանան: Լ. Ժոսփէն յայտարարեց թէ համայնավար կուսակցութեան զեկավարութեան դիրքը չի համապատասխաններ կառավարական համաձայնագրին: Ընդհ. ձեւով՝ ընկերվարական կուսակցութեան քարտուղարը ինչպէս նաեւ խորհրդարանական խումբին նախագահը՝ Լ. Ժոքս կը չեշտեն որ հարցը «լեհական ներքին հարց մը չէ»: Մարդկութեան ներքին հարցն է, քանի ժողովրդավար ազատութեանց ջնջումը երբեք ներքին հարց մը չէ եղած, կը չեշտէ Ժոքս:

Համայնավար կողմը, ներքին խլրտումներ կան եւ իսկական կափ մը կը նկատուի Ժորժ Սեկիի յայտարարութիւնը, որովհետեւ Սէ – Ժէ – Թէ–ի քար – տուղարը բոլորովին «մոդայ» բանաձեւ կըլած լեհ սենտիմայի անդամներուն ազատ արձակումը պահանջելու:

Իտալիա, բոլորովին տարբեր լեզու գործածեց համայնավար պարագլուխը՝ Ընրիքօ Պեռլինկուէր, որ Լեհաստանի կացութիւնը կը վերագրէ ոչ թէ Մոլի – տարիթէի կարգ մը չափազանցութեանց, այլ սիսթեմին տապնապին եւ արեւելեան երկիրներու ընկերվարութեան ծանր սը – խալներուն:

× Զորեքշաբթի առտուան վերջին լուրերուն համաձայն, Լէք Վալեզա մերժած է բանակցիլ եթէ իրեն թոյլ չտրուի խօսիլ բանտարկուած իր ընկերներուն հետ եւ լուր ղրկած որ ինք միայն գործադուլի մը մէջ խօսք կ'առնէ, բանուորներուն առջեւ: Այլ խօսքով կանխաւ կը հերքէ այն խօսքերը, որոնք իրեն կրնան վերագրուիլ:

———×———

ՄԱՐՏԻՏՈՍ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻԻ

«ՀԱՅԿ· ԱԶԱՏԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ» ԵՐԿՈՒ ԺԱՄ ԿԸ ԳՐԱԻԷ ՍԻՒԻՍԷՌԻ ՓԱՐԻԶԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ

Երեքշաբթի առտու ժամը 10ին, «Հայկ· ազատագրութեան» չուրջ 15 անդամ – անդամուհիներ զրաւած են «ՍԻՒԻՍԷՌ»ի փարիզի գրասենեակը, Օփերա: Խորհրդարանական այս արարքով, «Հայկ· Ազատագրութիւնը» ազատ արձակումը կը պահանջէր ԱՍՍԱՀ–ի մէկ անդամին՝ Մարտիրոս Ժամկոչեանի, որու դատավարութիւնը կը սկսէր նոյն օրը, Ժընեւ:

Հայ երիտասարդը ամբաստանուած է իբրեւ հեղինակը Թուրք հիւպատոսին մահափորձին, Ցունիս 9–ին: Մ. Ժամկոչեան սկիզբը ընդունած էր բայց յետագային ուրացած էր, յայտնելով թէ խոստովանութեան միակ նպատակն եղած էր՝ այդ ձեւով պաշտպանել բուն հեղինակները: Այդ թուականէն եաք, ԱՍՍԱՀ հոս ու հոն ձեռնարկեց հակազդեցութիւններ կան եղեռնափորձերու:

Երեքշաբթի առտու, գրասենեակին դուռը չղթայով կը փակուէր եւ «Հայկ· Ազատագրութիւնը» ներսը կը պահէր 7 պաշտօնեայ եւ չորս ճամբորդ, որոնք «պատանդի» վերածուած էին: Բանակցութիւններէ եաք ոստիկանութեան հետ, որ կ'ընդունէր ինքնութեան թուղթ չքննել եւ չձերբակալել ենթակաները, ամէն ինչ խաղաղօրէն կը վերջանար, յաղթանակի «վ»ի նշանով:

Հեռատեսիլ ու մամուլ (լայն տեղ տրուղն էր՝ Լիպերասիոն) կ'արձագանգէին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Պէյրութի իրաքի դեսպանատունը քարուքանդ եղաւ առջի օր չաո գօրաւոր եղեռնափորձի մը հետեւանքով: 18 մեռեալ կայ եւ 95 վիրաւոր: Արարքին տէր եղած է, յարդ անծանօթ խմբակ մը՝ Փիւրտիստանի Ազատագրութեան Բանակ: Վնասուած են նաեւ մերձաւոր չէնքերը, մինչ դեսպանը կը հանուէր աւերակներուն տակէն ողջ – առողջ հիւպատոսը ծանր վիճակի մէջ է: Պաղտատի իշխանութիւնները կ'ամբաստանեն Սուրիոյ եւ Իրանի գործակալները: Դեսպանատունը արեւմտեան Պէյրութի հարաւային մասը կը գտնուի:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԻԹԵՐԱՆԻ առողջութեան մասին տեղեկագիրը հրապարակուեցաւ, որու համաձայն, Նախագահը լուրջ բան մը չունի, այլ կը տառապի ողնայարի արթրոզէ:

Էճեվիտի վերջին դահլիճին մէջ, Մաքսի եւ Մենաչնորհի նախարար, նախկին երեսփոխաններէն՝ Թունճայ Մաթարացը, զինուորական հարուածային յաղորդող չաթաներուն, 115 միլիոն թրք· ոսկի կաշառակերութեամբ եւ 24 այլ յանցանքներէ ամբաստանուած ըլլալով, ցայսօր ձերբակալուած կը մնայ: Անցեալներս տեղի ունեցած իր դատավարութեան ընթացքին, դատախազը՝ ենթակային համար 575 միլիոն թրք· ոսկի տուգանք եւ 50 – 100 տարի արգելափակում պահանջած է:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԻ՛ ՋՂԱՑՆԱՆԱՔ...

Հոգեկան ու ջղային խանգարումներու, չաքարախտերու ու սրտի էնֆարքթիւս – ներու մեր այս դարաշրջանին մեզ չըր – ջապատող բոլոր մարդոց կը յանձնարարենք այն բանը զոր մենք երբեք չենք ը– ներ:

Ջղայնանալ:

Կա՞յ արդեօք ուրիչ աժան նախադա – սութիւն մըն ալ զոր ուրիշներու հասցէին այնքան յաճախակի գործածենք, որքան կը գործածենք սա մէկը, հակառակ անոր որ մենք երբեք չենք գործադրեր հոն ը– ուածը:

– Մի՛ ջղայնանար, մի՛ նեղուիր, չար– ժեր: Առողջութիւնդ աւելի կարեւոր է···:

Ջղայնանալ կամ չջղայնանալը մարդուս ձեռքը չէ որ: Մինչեւ որ անդրադառնաս թէ պէտք չէ ջղայնանալ, արդէն ջղայ – նացած ես, արդէն գործը գործէն ան – ցած է: Երակներուդ արիւնը եռացած է, արեան ճնշումդ մէկ անգամէն քանի մը անգամ բարձրացած է: Երեսներդ կար – մըրած են, թերեւս արեանդ չաքարն ալ յանկարծ մագլցած է դէպի վեր: Այս բոլորը պատահած է ակնթարթի մը մէջ, աչքդ բանալ գոցելու չափ կարճ ժամանակի մը մէջ եւ ատկէ վերջ այլեւս ինչի՞ կը ծառայէ անվերջ կրկնել թէ, պէտք չէ ջղայնա – նալ, պէտք չէ նեղուիլ, չարժեր, մեր առողջութիւնը աւելի կարեւոր է···:

×

Իմ հաչուոյս, ինծի համար չկայ աւելի ջղայնացուցիչ խօսք մը, քան թէ այն մէկը որ ինծի կը յանձնարարէ չջղայնա– նալ:

Ամբագրատան մէջ աշխատելով ըզ – բաղած ես: Շատ զուարթ չես թերեւս, ըսենք որ քիչ մըն ալ սրտնեղած ես: Ցանկարծ կը դտնուի մէկը որ քեզի կը յանձնարարէ·

– Մի՛ ջղայնանար, մի՛ նեղուիր, չար– ժեր, եւլն·:

Այդ խօսքը արդէն կը բաւէ որ ջիղերդ ուռչի ելլեն: Ջղայնանա՞լ: Ի՞նչպէս չջղայնանալ: Եւ ահա կը սկսիս մի առ մի յիշել բոլոր այն դժուարութիւնները ու ձախորդութիւնները, որոնց հետ կը մարտնչիս օրն ի բուն: Նոյնիսկ եթէ մոռցած էիր քիչ առաջ, անոնք հիմա կը սկսին դարձեալ կենդանանալ յիշողու – թեանդ մէջ: Եթէ պարտականութիւն – ներուդ դիտակցութիւնը ունիս, եթէ ճշդապահութիւնը յարգող ես, եթէ դործդ կ'ուզես լաւագոյնս կատարել, ե– թէ կողմնակից չես գիջողութիւն ընելու բարոյական արժէքներու դիմաց, այն ա– տեն սպիտուած ես դուն ոչ միայն քեզ պաշտպանել բոլոր այն ապականութիւն – ներուն դիմաց, որոնք ամէն վայրկեան կը հարուածեն քեզ, այլ նաեւ բունցքա – մարտիկի ձեռնոց դնել ու ռինկ բարձ – րանալ, ասպարէզ կարդալու համար այդ հարուածներուն: Ի՞նչպէս պաղարիւն մը– նալ, մանաւանդ ի՞նչպէս չջղայնանալ, երբ քեզ տեսնողը հակակցողութիւն չի տար դժուարութիւններուդ, եւ, կարծես թէ դիւրաւ յաղթահարելի ու արհամար– հելի ըլլային անոնք, կամ կարծես թէ չատ անկարեւոր նկատուէին այն ար – ժէքները որոնց պաշտպանութիւնը կ'ը – նես, «մի՛ ջղայնանար, չարժեր» կ'ըսէ քեզի պաղարիւն ժպիտով մը: Իսկ դուն քաղաքավարօրէն կը լռես, ընդվզում չես յայտներ, «այո, այդպէս է» մը կ'ըսես ու գործդ կը չարունակես քթիդ տակէն մրմնջելով· իրիկուն ըլլար ու տունդ ե– թայիր, տուն երթայիր ու քիչ մը հանդ– չէիր: Եւ երբ օրը իրիկուն կ'ըլլայ, երբ փողոց կ'ելլես տուն վերադառնալու հա– մար, դուրսը քառասուն հազար հոգի կը սպասէ քեզ հրմշտկելու, քեզ ճղմելու, քեզի ծուռ նայելու համար: Քալելու ա– տեն, անոնք ճամբադ պիտի կտրեն, օ– թօպուսէն մտնելու ատեն քեզմէ առաջ պիտի անցնին, ներս մտնելէ վերջ դի – մացդ պատի նման պիտի տնկուին, եւ տասը վայրկեաններուց ճամբան ճիշդ մէկ ժամէն կարելի վերջ երբ օթօպուսէն իջ – նել պիտի ուզես, ոչ ոք ճամբայ պիտի տայ քեզի: Պիտի ջղայնանաս, այլեւս քաղաքավարութիւնը մէկդի ընելով ու լեզուիդ տալով պիտի հրես այս ու այն ճամբորդը, եւ քրտինքդ սրբելով երբ տուն պիտի հասնիս ու սրտնեղութեանդ պատճառը հարցնող կնոջդ պիտի պատ – մես ամէն ինչ, ան ձեռքը ուսիդ պիտի դնէ եւ պիտի ըսէ·

– Մի՛ ջղայնանար, առողջութիւնդ ա– ւելի կարեւոր է:

×

Սիրելիներ, ինչ կ'ուզէք յանձնարարե – ցէք ինծի, միայն այս մէկէն հրաժարե – ցէք, խնայեցէք ինձմէ ձեր այդ թանկա– գին թելադրութիւնը: Ահաւասիկ հրա – պարակաւ կոչ կ'ուղղեմ բոլորիդ· ինծի բարիք չէք գործեր երբ կը պահանջէք որ պաղարիւն ըլլամ, երբ կ'ուզէք ձեռքս առնել ջղայնանալու սրբազան այն իրա – ւունքս, որ ինծի ուժ կուտայ մարտնչե– լու ամէն տեսակ դժուարութեան դէմ: Արդէն չէք կրնար արգելք ըլլալ ջղայ – նանալուս: Ուստի բարի եղէք լռելու եթէ օր մը պատահի որ տեսնէք ջղային հո – գեվիճակի մէջ: Ցիշեցէք որ աշխարհի ամէնէն տխմար գործն է դիմացինին «մի՛ ջղայնանար» ըսել· եւ խնդրեմ, այս խօսքիս համար ալ ··· մի՛ ջղայնանաք:

Ռ· Հ·

ԿՈՄԻՏԱՍԻ ՍԱՆ՝

ՎԱՐԴԱՆ ՍԱՐԳՍԵԱՆ (*)

19–ՐԴ ԴԱՐՈՒ ԵՐԿՐՈՐԴ ԿԷՍԻՆ, ԵՐԲ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ ԱԶԳԱՅԻՆ – ԱԶԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՆՈՐ ՀԱՐԾՈՒՄՆԵՐՈՒ ԴԱՂԱՓԱՐՆԵՐՈՎ ՏՈՂՈՐՈՒԱԾ ԵՒ ԽԱՆԴԱՎԱՌՈՒԱԾ, ՓՈՐՁԵՑ ՈՐԱԿԱՓԽԱԼ ԵՒ ԱՒԵԼԻ ԶԱՐԴԱՑՆԵԼ ԻՐ ՀԱՆՐԱՅԻՆ – ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ, ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԵՒ ԴՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԿԵԱՆՔԸ, ՀՐԱՄԱՅԱԿԱՆ ՊԱՀԱՆՋ ԴԱՐՁԱԾ ԲՆԱԿԱ – ՆԱԲԱՐ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ՍԵՒԵՌԵԼ ՆԱԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱՅ: ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՐԱԺԻՇՏՈՒԹԵԱՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ ԴԱՐՁԱԾ ԷՐ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ: ԵԿԵՂԵՑԻՆ, ՈՐ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ ԳՈՐԾԸ ԿԵՂՐՈՆԱՑՈՒՑԱԾ ԷՐ ԻՐ ՁԵՌՔԻՆ ՄԷՋ, ԱՅԼԵՒՍ ՀԷՐ ԿՐՆԱՐ ԳՈՀԱ – ՑՈՒՄ ՄԱԼ ՆՈՐ ՊԱՀԱՆՋՆԵՐՈՒՆ, ՈՐՈՒԱԾ ԸՆԴԱԼՈՎ ՈՐ ԲԱԶՄԱԿՈՂՄԱՆԻՔ ՊԱՏՐԱՍ – ՈՒԹԵԱՄԲ ՔԱՐԵՐ ՉՈՒՆԷՐ ԵՒ ԿԸ ԳՈՀԱ – ՆԱՐ ՄԻԱՅՆ ԳԱՂԻՐ ԵՒ ԴԱՂՐԱՊԱՏԱՆԵՐՈՎ, ՈՐՈՆՑ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄԸ ՍԱԿԱՅՆ ՍԱՀՄԱՆԱՓԱԿՈՒԱԾ ԷՐ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՐ ՁԱՅՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ – ՊԱՍԱ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ԼԻՄՈՆՃԵԱՆ – ԵՒ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԵՐԱԺԸՇ – ՏՈՒԹԵԱՆ ԻՄԱՑՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ: 1860–ԱԿԱՆ ԹՈՒԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ԼԱՅՆ ԶԱՆԳՎԱԾՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ՆՈՐ ԱՆՈՒՆԴԻ ՄԸ ԳԻՏԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋՔԸ ԱՐ – ԹԻՆԱԼՈՎ, ԱՅՍ ՆՈՐ ՀԱՐԾՄԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ԳՈՐԾԻՉՆԵՐԸ ԼԾՈՒԵՑԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ ՀՍԿԱՅ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻՆ, ՀԱՆ – ՁԱՆՆԵՐՈՒ ԷՋԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ԱԼԱՏԵՄԱԹԻԿ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿԵԼՈՎ, ԵՒՐՈ – ՊԱԿԱՆ ԵՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՏԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՈՒ – ՍՈՒՑԱՆԵԼՈՎ, ԵՐԳԱՐԱՆՆԵՐ ՍՏԵՂԾԵԼՈՎ ԵՒ ԶԱՆՈՆՔ ՏԱՐԱԾԵԼՈՎ, ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ – ՆԵՐ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԵԼՈՎ: ԱՅՍ ԺԱՄԱՆԱԿԱ – ՀԸՆԱՆԻ ՀԱՅ ՆՈՐԱՀԱՍ ԵՐԱԺԻՇՏՆԵՐԸ ԸՆ – ԴՀԱՆՈՒՐԻՆ ԱԿՍԱՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՄՇԱԿԵԼ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԿԵՂՐՈՆՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ, ՀԱԿԱՌԱԿ ԲԱԶՄԱԹԻՒ ՆԻՒԹԱԿԱՆ ԶԺՈՒԱ – ԲՈՒԹԵԱՆՑ, ԻՐԵՆՑ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ՄԱՍՆԱ – ԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ ԶԱՐԳԱՑՆԵԼՈՒ, ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹԵԱՆ ՊԱԿԱՍԸ ԼՐԱՑՆԵԼՈՒ, ՄԱՔԻ ՀՈՐԻԶՈՆՆԵՐԸ ԸՆԴԱՐՁԱԿԵԼՈՒ, ՆՈՐ ՂԻՏԵ – ԼԻՔՆԵՐ ՍՏԱՆԱԼՈՒ ԵՒ ՅԵՏՈՅ ԱՅԴ ԱՄԲՈՂ – ՋԸ ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԻՍԱՓ ԴՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ: ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ՄԱՆԱՎԱՐԺԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ ՁԵՌՔ ԲԵՐԻՆ, ԱՅՍ ՆՊԱՏԱԿՈՎ, Տ. ՉՈՒ – ԽԱՃԵԱՆԸ, Ն. ՏԻԳՐԱՆԵԱՆԸ, Մ. ԵԿՄԱԼ – ԵԱՆԸ, ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ԵՒ ՈՒՐԻՉ – ՆԵՐ:

ԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐԹՈՂՆԵՐԸ ԱՅՍ ՆՈՐ ՀՐՁԱ – ՆԻՆ ՄԷՋ ՍԿԱՆ ԱՒԵԼԻ ԿԱՐԵՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ ՄՕՏԵՆԱԼ ԵՐԳ – ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԱ – ԼԱՆԳՄԱՆ ԳՈՐԾԻՆ: ՅԱՒԱԿԱՊԷՍ ԹԻՓԼԻՍԻ ՆԵՐՍԻՍԵԱՆ ԴԱՐՈՑԻ ԵՐԳԱՀԱՆՈՒԱԾԸ, ՊԷ – ՏԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ Մ. ԵԿՄԱԼԵԱՆԻ ԵՒ ԻՆ – ՁՄԱԾՆԻ ԳԷՈՐԳԵԱՆ ՃԵՄԱՐԱՆԻ ԵՐԳԱՀ – ՀՈՒՄԸ, ՊԷՏԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍԻ, ԴԱՐՁԱՆ ԵՐԱԺԻՇՏ – ՔԱՐԵՐԻ ՊԱՏՐԱՍ – ՄԱՆ ԴԱՐՈՑՆԵՐ:

(*) ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ, ՏՐՈՒԱԾ ՄԱՐԱԿԻ, ՆՈՅ. 21–ԻՆ (ՏԵՍ «ԾԱՌԱՅ», ԴԵԿՏ. 9):

ՍԱԿԱՅՆ ՀԱՅ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ԱՌԱՔ – ԵԱԼԸ՝ ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ՉԲԱՒԱ – ԿԱՆԱՆԱԼՈՎ ԱՅԼՔԱՆՈՎ, ՀԱՅ ԵՐԱԺՇՏՈՒ – ԹԵԱՆ, Ի ՄԱՆԱՒԱՆՈՐԻ ՀԱՅ ՀՈԳԵՒՈՐ ԵՐԱ – ԺԸՇՏՈՒԹԵԱՆ ԵՐԱԿՆԵՐՈՒՆ ՆՈՐ ԵՒ ՄԱՔՈՒՐ ԱՐԻՒՆ ՏԱԼՈՒ ՀԱՒԱՏՔՈՎ, ԵՐԱԳՈՎ ԵՒ ՀԵՌԱՆԿԱՐՈՎ, ՍԿԱԾ ԷՐ ՓԱՅՓԱՅԵԼ ԱԶ – ԴԱՅԻՆ ՆՈՐ ԵՐԱԺՇՏԱՆՈՑ ՄԸ ՀԻՄՆԵԼՈՒ ԾՐԱԳԻՐԸ ԵՒ 1910 ՄԱՅԻՍ 10–ԻՆ՝ ՆԱ – ՐԻՆ ՎԵՀԱՓԱՌՈՒԹԻՒՆ ՄԱՏԹԷՈՍ Բ.–ԻՆ ՂՐԵՑ ԳԵՂԱՑԱԳԻՐԸ – ՆԱՄԱԿ ՄԸ (1), ՈՐՈՒՆ ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍԻՆ ՄԷՋ ՅԱՅՏՆՈՒԱԾ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐՈՒՆ ՄԵԾ ՄԱՍԸ ԱՅՍՕՐ ԱԼ ՊԱՀԵԼՈՎ ԻՐ ԱՅԺՄԷԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ – ՀՈԳ ԷՆ ԹԷ 71 ՏԱՐԻՆԵՐ ԱՆՑԱԾ ԵՆ, ԴԺԲԱԽ – ՏԱԲԱՐ – ՅԱՐՄԱՐ ԿՐ ՏԵՍՆԵՆՔ ԱՏՈՐԵՑ ՏԱԼ, ՀՐԱՒԻՐԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ԽՂՃԱՄԻԱ, ԲԹԱԽՆԴԻՐ, ԳԻՏԱԿԻՑ, ՈՂՋԱՄԻԱ ՀՈԳԵ – ՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ, ԹԱՂԱԿԱՆՆԵՐՈՒ, ԴՊԻՐ – ՆԵՐՈՒ ԵՒ ԴԱՊՐԱՊԵՏՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ Յ�ոյժ ԿԱՐԵՒՈՐ ՀԱՐՑԵՐՈՒ ՎՐԱՅ:

ՁԵԿՈՒՑԱԳԻՐ – ՆԱՄԱԿ. –

Ա. – ԲԱՆԱԼ ՀԱՅ ՀՈԳԵՒՈՐ ԵՐԱԺՇՏԱ – ԲԱՆ. ՎԱՐԺԱՊԵՏ, ԵՐԳԻՉ, ԴԱՍԻՐ, ԴԱՍ – ԲԱՊԵՏ, ԵՐԱԺԻՇՏ ՈՒ ԱՌՀԱՍԱՐԱԿ ՀՈ – ԳԵՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆԷՈՒԹԻՒՆ ԴԻՆԵԼ. ԿՈՐՍԱԿԻ ՓՐԿԵԼ ՄԵՐ ՆԱԽՆԻ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ԲԵ – ԿՈՐՆԵՐԸ, ԶԱՐԳԱՑՆԵԼ ԱԶԳԱՅԻՆ ԳԵՂԱՐ – ՈՒԵՍՈՐ ԵՒ ՄԵՐ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ՃՈՒ ՂԲԱ – ԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԾԱՆՕԹԱՑՆԵԼ ՕՏԱՐՆԵ – ՐԻՆ՝ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ Ա – ՆԵԼՈՎ ԵՒ ՀԱՄԵՐԳՆԵՐ ՏԱԼՈՎ: «ԸՆԴ – ԴԺՈՒՄ՝ Ի. ԵՐԶՄԱԳԵԱՆ»:

Բ. – ՀԱՍԱՍԱՒԵԼ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌԻ ՄՂՊԱՐԱ – ՆՈՒՄ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ՄՂԱԳՐԱԿԱՆ ԲԱԺԱՆ – ՄՈՒՆՔ ԵՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿԵԼ, ՄԻ ՁԵՌՆՀԱՍ ՄԱՐՄՆԻ ՀՍԿՈՂՈՒԹԵԱՄԲ, ՀՈԳԵՒՈՐ ԵՐԳԵ – ՑՈՂՈՒԹԵԱՆ ԱՄԵՆԱՀԱՍԿԱԿ ԳՐՔԵՐ ԵՒ ՏԵՍԻԼՆԵՐ:

Գ. – ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ՊԱՐՏԱԴԻՐ ԱՆԵԼ ՄԻՕՐԻՆԱԿ ՀՈ – ԳԵԻՈՐ ԵՐԳԵՑՈՂՈՒԹԻՒՆ: «ԸՆԴԳԸ – ԾՈՒՄ՝ Ի. Ե.»:

Դ. – ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ՀԱՆԱ – ՊԱՉՕՐԵԱՅ ԴԱՍԻ ՍԱՀՄԱՆԵԼ:

Ե. – ԴԱՍԻՐՆԵՐՈՒՆ ԸՆԴՈՒՆԵԼ ԽԻՍՏ ԸՆՏ – ՐՈՒԹԵԱՄԲ. ԻՍԿ ԴԱՍԱՊԵՏՆԵՐԻՑ ՊԱ – ՀԱՆՋԵԼ ԱՆԹԵՐԻ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆ ԵԿԵ – ՂԵՑԱԿԱՆ ՊԻՏԵԼԻՔՆԵՐՈՒ, ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՀԱՍԱՍԱՒԵԼ ՊԱՇՏՕՆԻ ՄԷՋ ՄԵՐՁԱՒՈՐ ՀՈԳԵՒՈՐ ԲԱՐՁՐ ԻՂԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋՈՑՈՎ ԵՒ ՅԱՆՁՆԵԼ ՆՈՐԱ ՅԱՏՈՒԿ ՀՍԿՈՂՈՒԹԵԱՆՆ ՈՒ ԻՆԱՄՔԻՆ:

Զ. – ՀԱՅ ԴԱՐԹՈՂՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ՀԱՍԱՍ – ՏԵԼ ԿԱՆՈՆԱՒՈՐ ԵՒ ԾՐԱԳՐՈՒԱԾ ԵՐԳԵՑՈ – ՂՈՒԹԻՒՆ ՈՒ ՄԱՐԴԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ՝ ՎԿԱՅՈՒԱԾ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒ ՁԵՌՔՈՎ:

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՕՐԻՆԱԿ ՄՈՒՂ ՊԻՏԻ ՀԱՆ – ԴԻԱՆԱՅ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌԸ, ՈՐ ՊԱՐՏԱՒՈՐ Է, ԱՅԺՄԷՆ ԻՍԿ, ՄՇԱԿԱՆ ԵՒ ՕՐԻՆԱԿԵԼԻ ԴԱՐԱՑ ԴԱՍԻ ՀԻՄՔ ՂԵՆԵԼՈՒ ԱՅԱՊԷՍ՝

Ա.– «ԲԱԶՄԱՃԱՅՆ ԵՐԳԵՑՈՂՈՒԹԵԱՆ ՀԱ – ՄԱՐ, ՄԱՅՐ ԱԹՈՌԻ ԱՆՈՒԱՆ ՈՒ ԴԻՐՔԻՆ ՎԱՅԵԼ ԴԱՐԱՑ ԴԱՍՆ ՈՒՆԵՆԱԼՈՒ Է ԱՌՆՔ – ՈՒԱՂՆ ՔԱՌԱՍՈՒՆ ԸՆԹԻՐ ԵՐԳԻՉ»:

Բ.– ՄԻԱՃԱՅՆ ԵՐԳԵՑՈՂՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ ՔԱՆ ԵՒ ՉՈՐԱ.

Գ.– ՅՈՒՄԲԸ ՊԷՔ Է ԱՆԿԱԽ ԸՂԱՅ ՃԵ – ՄԱՐԱՆԻ ԱՇԱԿԵՐՏՈՒԹԵՒՆԷՆ, ՈՐՈՒ ՃԱՅՆԵՂ ԱՆԵՐԵՒԱԿԱՅ Է ՕԳՏՈՒԵԼ ԱՈՆԵՐՈՒՆ՝ ԵՐԳԵՑՈՂՈՒԹԵԱՆ ՀԱՆԴԻՒԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ ՏԱ – ԼՈՒ ՆՊԱՏԱԿՈՎ»:

Ա.ՒԱՂ, ՀԻՐԱԿԱՆԱՑԱԾ ԿՈՄԻՏԱՍԻ ԵՐԱ – ՁԸ ԵՒ ՍՏԱՑԱԾ ՀԵՏԵՒԱԿԱԼ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ. «ԿԱՐԵՒՈՐ ԵՒ ՍԻԼՊՈՂԱԿԱՆ, ՍԱԿԱՅՆ ՄԵԾ ԴՐԱՄԱԳԼԻԽ ԿԸ ԿԱՐՕՏԻ, ՁՈՐ ԴՆԵԼ ՊԷՔ Է» (2):

ԿՈՄԻՏԱՍԻ ՈՒՐԻՉ ԲԱՆ ՉԷՐ ՄՆԱՐ, ԵԹԷ ՈՉ ԷՋՄԻԱԾԻՆԸ ՃԳԵԼ ԵՒ ԵՐԹԱԼ ՀՈՆ, ՈՐ ՊԷՔ Յ�ոյս ՄԸ ՊԻՏԻ ՈՒՆԵՆԱՐ ԻՐԱԳՈՐԾԵ – ԼՈՒ ԻՐ ՄԱՔԻ յղացումները: Այդ ՀՐՃԱՆԻՆ ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ՆԵՐՍԻՍԵԱՆ ՎԱՐ – ԺԱՐԱՆԻ ՎԵՐԱԱԵՍՈՒՉ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԱՏՈՒ ԸՆԱԼՈՒ ՀՐԱՒԷՐ ՍՏԱՑԱԾ ԷՐ: ԻՍԿ ՊՈԼՈՅ ՄՇԱՒՈՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԻՐԵՆ ԿԸ ԽՈՍՏԱՆԱՐ ՍՏԵՂԾԵԼ ԲՈԼՈՐ ՀՆԱՒՈՐՈՒ – ԹԻՒՆՆԵՐԸ ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՐԱԺՇՏԱՆՈՑ ՄԸ ՀԻՄ – ՆԵԼՈՒ ԵՒ ԱՆՈՐ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԱԾ – ՄԱՆ: ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ, ՆԱԽ ՔԱՆ ՎԵՐՋՆԱԿԱՆ ՈՐՈՇՄԱՆ ՄԸ ԴԱԼԸ, ՆԱԽԸՆ – ՄԸՐԵՑ ՊՈԼԻՍ ԵՐԹԱԼ ՀՆԴԱՄԱՅ ԱՐԱՄ – ԿՈՒԴ ՄԸ ՁԵՒԱԿԵՐՊԵԼՈՎ, ԱՅԴՏԵՂԻ ՊԱՅ – ՄԱՆՆԵՐՈՒՆ ԾԱՆՕԹԱՆԱԼՈՒ ՆՊԱՏԱԿՈՎ: ՀԱԿԱՌԱԿ ԿՈՄԻՏԱՍԻ ԵՒ ՊՈԼՈՅ ՄՇԱՒՈՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԹԱ – ՓԱԾ ՂԱՆՔԵՐՈՒՆ ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅՈՒ – ԹԵԱՆ ԱՅՍ ԿԵՂՐՈՆԻՆ ՄԷՋ ԵՒ ԱՐՄԱՏ ՀՊՏԱՒ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ԵՐԱԽՏԱՀԱՏ ԶԱՒԱԿԻՆ ԵՐԱԶԸ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՐԱԺՇՏԱՆՈ – ՑԻ ՄԸ ՀԻՄՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ, ԶԱՆԱԶԱՆ ՊԱՏ – ՃԱՌՆԵՐՈՎ:

ՏԵՍՆԵԼՈՎ ԱՆՀՆԱՐԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ ԱՅՍ ԵՐԱԺՇՏԱՆՈՑԻ ՍՏԵՂԾՄԱՆ, ԿՈՄԻՏԱՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԵՑ 300 ՀՈԳԻՆՈՑ «ԳՈՒՍԱՆ» ԵՐԳԱԽՈՒՄԲԸ ԵՒ ԱՅԴ ԵՐԳԱԽՈՒՄԲԻ ՄԱ – ՆԱԿԻՑՆԵՐԷՆ 16 ՀՈԳԻ ԸՆԱՐԵԼՈՎ, ԵՐԿՈՒ ՏԱՐԻ ԶԲԱՂԵՑԱՒ ԱՆՈՆՑ ՀԵՏ, ՍՈՐՎԵՑՈՒՑ ԴԱՇՆԱՒՈՐՈՒՄ ԵՒ ԱՅԼ ԴԻՏԵԼԻՔՆԵՐ:

ԱՆՄԱՀ ԿՈՄԻՏԱՍԻ ԴԼՒԱՒՈՐ ՆՊԱՏԱԿ – ՆԵՐԷՆ ՄԻՆ՝ ԲԱԶՄԱԿՈՂՄԱՆԻՔ ԿԱՐՈՂՈՒ – ԹԻՒՆՆԵՐՈՎ ՕԺՏՈՒԱԾ, ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԶԱՐ – ԴԱՑՈՒՄ ՍՏԱՑԱԾ, ԱԶԳԱՅԻՆ ՈԳԻՈՎ ԿԼԵՐ – ԹՈՒԱԾ. ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ ԵՐԱ – ԺԸՇՏԱԿԱՆ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԱՇԽԱՏԱՆՔԸ ՄԱՆՈՂ ՈՒՍՈՒՑԻՉ – ԽՄԲԱՎԱՐ ՊԱՏՐԱՍ – ՏԵԼ ԷՐ, ՈՐՈՆՑՄԱՎ ԿԱՐԵԼԻ ԸՂԱՐ ՈՉ ՄԻ – ԱՅՆ ԱՌՕՐԵԱՅ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՊԱ – ՀԱՆՋՆԵՐԸ ՅԱՂԵՑՆԵԼ, ԱՅԼԵՒ ՕԳՏՈՒԵԼՈՎ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ, Ի ՄԱՆԱՒԱՆՈՐԻ ՁԱՅՆԱԿԱՆ – ԽՄԲԱՅԻՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ԿԱԽԱՐԴԱ – ԿԱՆ ՈՒԺԷՆ, ՅԵՐԱՒԱՑԱՆ ԵՂԱԾ ՄԵՐ ԺՈ – ՂՈՎՈՒՐԴԻ ԶԱՒԱԿՆԵՐԸ Ի ՄԻ ՀԱՒԱՔԵԼՈՎ ԱԶԳԱՊԱՀՊԱՆՄԱՆ ՆՈՒԻՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾ ԱՆԵԼ:

ԺԱՄԱՆԱԿԻ ԸՆԹԱՑՔԻՆ ԶԱՆԱԶԱՆ ՊԱՏ – ՃԱՌՆԵՐՈՎ ԱՅԴ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐԱՆ ՀԵՏԵ – ՒՈՂ 16 ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒ ԹԻՒԸ ՊԱԿԱՍԵՑԱՒ ԵՒ ՄՆԱՑԻՆ ՄԻԱՅՆ ՀԻՆԳ ՀՈԳԻ, ՈՐՈՆՔ ԱՐ – ԺԱՆԱՑԱՆ «ԿՈՄԻՏԱՍԵԱՆ ՍԱՆԵՐ» ԿՈՉ – ՈՒԵԼՈՒ: ԱՆՈՆՔ ԷԻՆ՝ ՎԱՐԴԱՆ ՍԱՐԳՍԵԱՆ, ԲԱՐՍԵՂ ԿԱՆԱՉԵԱՆ, ՄԻՀՐԱՆ ԹՈՒՄԱ – ՃԵԱՆ, ՎԱՉԱՐՇԱԿ ՍՐՈՒԱՆՃԱՏԵԱՆ ԵՒ ՀԱՅԿ ՍԵՄԵՐՃԵԱՆ:

ՄԵՆՔ ԱՅՍՕՐ, ՄԵՐ ԱՅՍ ՀԱՄԵՍՏ ԱՇԽԱ – ՏԱՆՔՈՎ ՊԻՏԻ ՉԱՆԱՆՔ ՄԱԼ ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ԱՅՍ ՀԻՆԳ ՉՆՈՐՀԱԼԻ ԱՆՆ – ՐԷՆ՝ ՎԱՐԴԱՆ ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ ԿԵՆԱՑԱՊՐՈ – ՂԻՆ ԶԻՆԵՐԸ ԵՒ ՊԻՏԻ ԽՕՍԻՆՔ ԱՆՈՐ ԱՄ – ԲՈՂՋ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ, ԻՐ ԱՆ – ՄԱՀ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ ՄԵՐ ՅԱՐԳԱՆՔԻ ՄՈՒՐՔԸ ՄԱՐՈՒՑԱՆԵԼՈՒ ԵՒ ԻՐԵՆ ՀԱՆՁԷՍ ՄԵՐ ՈՒ – ՆԵՑԱԾ ԵՐԱԽՏԱՓԻՍԱԿԱՆ ՂԱՑԱՒՄՆԵՐՈՒՆ ԴՈՀԱՑՈՒՄ ՏԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ:

ՎԱՐԴԱՆ ՍԱՐԳՍԵԱՆ ԿԸ ԾՆԷՐ ՍԿԻՒՏԱՐ 1895–ԻՆ: ԱՆՈՐ ՀԱՅՐՆ ԷՐ ՊԵՂԱՃԱՆ, ԱՐ – ՒԵՒԼԵԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ՔԱՂ ՏԵՂԱԿ, ՎԱՐՊԵՏ ՊԻԼԼՊԻԼԻ ՀԱՃԻ ՍԱՐԳԻՍԸ: ԻՐ ՆԱԽՆԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄԸ ԿԸ ՍՏԱՆԱՅ ԻՐ ԾՆՆ – ԴԱՎԱՅՐԻ «ՁԵՄԱՐԱՆ» ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ: 1909–ԻՆ՝ Կ'ԱՒԱՐՏԵ ՍԿԻՒՏԱՐԻ «ՊԷՐ – ՊԷՐԵԱՆ» ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ, ՉԱՍ ՓԱՅԼՈՒՆ ԿԵՐՊՈՎ, ՈՐ ԿԸ ՍՏԱՆԱՅ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ՊԻՏԵԼԻՔՆԵՐԸ, ԱՇԱԿԵՐՏԱԿՈՎ ՄԱՔՍԻՄՈ ՉԻՒԲՈՒԿԵԼԼՈՅԻՆ – ԵՐԳ, – ԵՒ ՍՏԵՓԱՆ ԲԱԲԼԵԱՆԻՆ – ԴԱՇՆԱԿ: 1909ՆԻՆ ՄԻՆՉԵՒ 1910 ԸՆԹԱՑՔԱԿԱՆ ՆԻՒԹԱԿԱՆ ՆԵՂ ԿԱՑՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՃԱՌԱՒ ԿԸ ՆԵՏՈՒԻ ԿԵԱՆՔԻՆ ՄԷՋ Ե ՍԱԿԱՅՆ 1 ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՅՍ ԱՌԱՒՐԱԿԱՆ ՍԱՊԱՐԷԶՆ ՉԻ ԿՐՆԱՐ ՄԱՐԶԻ ԻՐ ՄԷՋ ԿՈՒՏԱԿՈՒԱԾ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ՍԻ – ՐՈՅ ԿՐԱԿԸ, ԸՆԴՀԱԿԱՌԱԿԸ 1910–ԻՆ ԿՈ – ՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՊՈԼԻՍ ԺԱՄԱՆԱԿՈՎ ԱԼ ԱՒԵԼԻ Կ'ԱՐԾԱՐԾԱՒԻ ԵՒ ՎԵՐՋՆԱԿԱՆԱ – ՊԷՍ Կ'ՈՐՈՇԷ ԻՐ ԿԵԱՆՔԻ ՂԻԾԸ ԵՒ ԿԸ ՄՆԷ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԲՆԱԳԱՒԱՌԷՆ ՆԵՐՍ:

1910 – 1914–Ի ՄԻՋԵՒ ՎԱՐԴԱՆ ՍԱՐԳՍԵ – ԱՆ ԻՐ ՄԻԱՍ ՀԻՆԳ ԸՆԿԵՐՆԵՐՈՎ ՄԻԱՍԻՆ ԿԸ ՀԱՒԱՒԻ ԿՈՄԻՏԱՍԻ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ՊԻ – ՏԵԼԻՔՆԵՐ, ՆԵՐԳԱՂՆԱԿԱՊԻՏՈՒԹԻՒՆ, ՅՕՐԻՆԱՒ, ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԵՒ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐՈՒ ՄՇԱԿՈՒՄ, Նոյնիսկ ՓՈՔՐԻԿՆԵՐՈՒ ԵՐԳ ՍՈՐՎԵՑՆԵԼՈՒ ԻՐ ՄԵԹՈԴՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԽՄԲԱՎԱՐԱԿԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐՈՒՆ, ՆԻ – ԿՈՂՈՍԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ: ՆոյՆ ՏԱ – ՐԻՆԵՐՈՒՆ ՊՈԼՈՅ ԶԱՆԱԶԱՆ ՄԻՋՆԱԿԱՐԳ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ԿԸ ՊԱՇՏՕՆԱՎԱՐԷ ԻՐՐԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԱՏՈՒ ԵՒ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ՈՐՊԷՍ ԲԱԶՄԱՃԱՅՆ ԵՐԳԵՑՈՂՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐԳԻՉ: ԱՆ ԻՐ ԵՒՈՒՆ – ԴՈՒՆ ՄԱՆԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԲԵՐԷ ՆոյՆ Ա – ՏԵՆ ԿՈՄԻՏԱՍԻ «ԳՈՒՍԱՆ» ԵՐԳԱԽՈՒՄ – ԲԻՆ: ՀԱՒԱՍՏԱԲԱՐ ԻՐ ԹԱՆԿԱԳԻՒ ՈՒՍՈ – ՑԻՉԷՆ ԽՈՐԱՊԷՍ ԱԶԳՈՒԱԾ ԵՒ ՆԵՐՇՆՉԸ – ՒԱԾ, ԿԸ ՀԻՄՆԷ ՍԿԻՒՏԱՐԻ «ՌՖՖԻ» ԵՐԳԱԽՈՒՄԲԸ 1911–ԻՆ ԵՒ ԱՌԱՋԻՆ ՀԱ – ՄԵՐԳԸ ԿՈՒՏԱՅ ԻՐ ԴԱՍԱՏՈՒԻՆ ՆԵՐԿԱՅՈՒ – ԹԵԱՆ:

ՆոյՆ ՏԱՐԻՆ ՎԱՐԴԱՆ ՍԱՐԳՍԵԱՆ ՍԿԻՒ – ՏԱՐԻ ԱԶԳԿԱՆՑ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՀԱՅ ԱՆՈՒՆԻՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԷՍԻՆ ԱՌԹԻՒ ԿԸ ՍՏԵՂԾԷ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ «Ա.ՆՈՅՇ»Ի ՀԱՄԱՐ ԵՒ ԿԸ ՅՕՐԻՆԷ «ՍԻՐԵՐԴ ՍԱՐՈՅԻ – ԱՂՁԻ Ա.ՆԱՍՏՈՒԱԾ», «ՈՂՁԵՐԴ ՀՈՒՐԻՆԵՐՈՒ – ԵԿԷՔ ՔՈՅՐԵՐ», «ՓԱՐԵՐԴ ՎԻՃԱ

ՄԵՐՁ· ԱՐԵՒԵԼՔ

ԱՍԻԱՑԻ ԵՒ ԱՓՐԻԿԵՑԻ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐՆԵՐ

Բրիտանական կայսրութեան օրերուն, Անգլիացիք հնդկական ցամաքամասը կը նկատէին աշխատանքի ածան **ազբիւր**: Աշխատաւորները կը ղրկէին արեւելեան Ափրիկէ երկաթուղագիծեր հաստատելու կամ ալ Ուեսթ Ինտիզ՝ շաքարեղէգի անկարաններուն մէջ աշխատելու համար: Ասոնց յաջորդները դեռ այդ վայրերը կը գտնուին, բայց այս անգամ իբրեւ առեւտրականներ, խանութպան եւայլն: Եւ յաճախ հակակրութեան թիւրախ կը դառնան եւ, նոյնիսկ կը հալածուին (օր· իսկ Ամինի օրերուն, Ուկանտա) իրենց հաստատուած գօտիներուն լչխանու – թեանց կողմէ:

Աշխատող ձեռքերու նոր հոսանք մը ծայր տուած է ներկայիս Ասիայէն դէպի Մերձ· Արեւելք: Խորքին մէջ աշխատանքին բնոյթը չէ փոխուած, այլ խօսքով եղածը այսպէս կոչուած սեւ – ստիճանական աշխատանքն է: Բայց կայ տարբերութիւն մը· այն թէ այժմ ասոնց թիւը անհամեմատ աւելի է, եւ օրէ օր կը բազմանայ, որով հակամարտութիւնները, հակադրութիւնները ասոնց եւ տեղացիներուն միջեւ ծանր առանալու կարելիութիւնը կ'ընծայէ:

Այս այսպէս ներկայացնելով հանդերձ, առայժմ ոչ ոք գլուխ կը բարձրացնէ, քանի երկուստեք կ'ըմբռնեն կարճ ժամանակաշրջանի պայմանաժամի աշխատանքին առաւելութիւնները: Մանաւանդ, երբ բնիկները կ'ըմբռնեն, թէ օտարներուն խուժումը ո՛չ միայն պիտի չդան – դաղի, այլեւ ընդհակառակն՝ աշխուժա – նայ: Զեն կրնար նկատի չառնել բացա – յայտ իրողութիւնը· – հինդ միլիոն քա – ռակուսի քիլոմեթրէն նուազ տարածու – թիւն պարզող վեց քարիւղահանք Պեռու – թիւններ՝ Սաուտական Արաբիա, Ֆա – թար, Լիբիա, Քուէյթ, Իրաք եւ Արաբ Միացեալ Ամիրայութիւններ բնակչու – թեան խառնութեան տեսակէտով հետեւեալ պատկերը կը պարզեն՝ հինդ հոգի մէկ քառակուսի քիլոմեթրի հաշուով, ընդհանուր թիւ ներկայացնելով 25 միլիոն:

Անդին՝ Ասիա եւ Ափրիկէ միասնարար մէկ միլիառէն առաւել բնակչութիւն ու – նին խճողուած 24 միլիոն քառակուսի քիլոմեթր տարածութեան մէջ: Այս է պատճառը, որ նոյնիսկ քարիւղի պատմէն առաջ աշխատաւորներ կը ժամանէին Եգիպտոսէն, Յորդանանէն, Եմէնէն, Փաքիստանէն, Հնդկաստանէն, Սոմալիէն, Պենկլատէշէն, Փիլիպպեան կղզիներէն եւ Հար· Քորէայէն:

1973–ին, կէս միլիոն իսկ չէին ներկայացներ օտար աշխատաւորները այս չորջագօտիին մէջ: Ներկայիս 2,5 միլիոն են եւ օր աւուր կ'աւելնան: Կը չինեն պանդոկներ, տուներ, կը հաստատեն ճամբաներ, կառուցիներ, կ'աշխատին հիւանդանոցներու եւ դպրոցներու մէջ եւ բնականաբար, կ'աւլեն, կը մաքրեն փողոցները, կը հաւաքեն աղբերը: Տնտեսական գործառնութեան ցանցեր ալ հաստատած են, որպէսզի նիւթական յատկացումներ կատարեն իրենց խեղճուկ ընտանիքներուն: Դրամական փոխանցումներուն ընդհանուր գումարը 1973-ի վեց հարիւր միլիոն տոլարէն բարձրացած է երեք միլիառ տոլարի, ինչ որ աննկատելի նպաստ մը չէ թերաճ երկիրներուն համար:

Ժողովրդագրական հարցերով զբաղողներ որոշ հաշիւներ ալ կը կատարեն ապագայի նախատեսութիւններով: Ընդհանուր յայտարարը այն է, թէ Մերձ· Արեւելքի քարիւղի հարուստ հանքեր ունեցող երկիրներուն մէջ, օտար աշխատաւորներուն թիւը 1990–ին վեց միլիոնի կրնայ հասնիլ:

Այդ նոյն ժողովրդագրագէտներուն համաձայն, ներկայիս, աչքի զարնող հակամարտութիւն մը չկայ տեղացիներուն եւ ժամանակաւոր եկուորներուն միջեւ: Բայց արդէն, որոշ երկիրներու մէջ, դրսեցիները առաւել մեծ թիւ կը ներկայացնեն: Անդին, տեղացի երիտասարդութիւն մը՝ օգտուելով քարիւղին հարուստ եկամուտներէն, իր ձեռքին տակ ունի ամէն տեսակ առաւելութիւն· – դուրսէն ժամանածները կը սպասարկեն եւ անհրաժեշտ նկատուած բոլոր աշխատանքները կը կատարեն, իսկ իրենք կը վայելեն հանգստաւէտ ապրելակերպ, չատ յաճախ անուանական պաշտօններ վարելով: Դուրսէն եկածներուն մէջ կան արմատական զաղափարներով առաջնորդուղներ, մասնաւորաբար Պաղեստին – ցիներ, Եմէնցիներ, Սոմալիցիներ եւ, նոյնիսկ Եգիպտացիներ: Արդ, պէտք չէ անտեսել ասոնց ազդեցութեան ոլորտը:

Միւս կողմէ, ինչպէս Եւրոպայի եւ Միացեալ – Նահանգներու մէջ, օտար կամ զաղթական աշխատաւորները խրտրակնութեան դրութենէն եւ մթնոլորտէն կը տառապին: Կը բնակին առանձնացած, աղքատիկ բնակարաններու մէջ: Աւելին՝ իրաւունք չունին հող կամ տուն գնելու, սեփականատէր դառնալու: Ո՛չ ալ քաղաքական ազդեցութիւն բանեցնելու: Ի տարբերութիւն Եւրոպայի եւ Միացեալ – Նահանգներու, չեն կրնար յուսալ իրենց ընտանիքները հոն տեղափոխել, որքան ալ երկար ժամանակ մնան: Ո՛չ մէկ յոյս, թէ իրենց զաւակները կը յաջողին տեղական երկիրներու քաղաքացիութիւնը ապահովել: Կ'ըմբռնեն թէ պարզօրէն աշխատաւորներ են, վարձու անչուչա, եւ այդպէս ալ պիտի մնան այժմու զոյավիճակին մէջ:

Ոմանց կարծիքով, ժամանակի ընթացքին օտար ձեռքերը լեզու պիտի առնեն եւ պահանջներ ներկայացնեն: Հանգստաւէտ ապրելակերպի ենթակայ տեղացի երիտասարդութիւնն ալ պիտի չուզէ փոխադրութիւն մը տեսնել իր միջավայրին մէջ:

Այսօր, ընդհանուր ձեւով կայուն կը թուի միջավայրը, մթնոլորտը: Ի ս կ վա՞ղը:

Թ. Ա. Թ.

ԶԱՊԷԼ ՊԵՏԻԿԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Պատուական հայուհի մը որ արժեւո – րեց հայ կնոջ իր կեանքը:

Կը պատկանի այն փաղանգին որ 1929 – 1930 թուականներուն, հոս ու հոն, կապոյտ խաչի բջիջներ հաստատեց տալով փրանսահայ կանացի այս կազմա – կերպութեան՝ ձեւ, ոգի եւ թռիչք: Զա – պէլ Պետիկեան ընտրեց հանրային ծառայութեան ճանապարհը ու եղաւ պատնէշի վրայ տասնեակ ու տասնեակ տարի – ներ:

Մարսէյլի հայկական զաղութին եւ կեանքին ծանօթ ազդակիցները չեն կըր – նար չճանչնալ Զապէլ Պետիկեանը: Ան եղաւ բոլոր պայքարներուն մէկ կ· խա – չի դրօշը ձեռին: Եղաւ զեկավար, պատասխանատու, պարզ անդամ: Թելադրեց, հրահանգեց բայց նախ եւ առաջ տուաւ օրինակը: Օրինակը աննկուն հաւատքի, անխոնարհ կամքի: Օրինակը անձնուրացութեան, անսակարկ նուիրումին, անչահախնդիր ծառայութեան: Զապէլ Պետիկեան չէ ըսել թէ Պետիկեան ընտանիքը իր անձնական, ընտանեկան ապագան զոհեց· վրայ տուաւ, լաւագոյն ծառայութիւնը բերելու համար իր պաղտարներուն, իր ընտրած վարդապետութեան, իր աղգին: Զապէլ Պետիկեան ոչ միայն եղաւ նուիրեալ խաչուհի մը, այլ իր ամուսնոյն՝ ընկեր Ազատ Պետիկեան կողքին, գիտակցութեամբ, համբերութեամբ, զոհողութեամբ բաժնեց անոր Դաշնակցականի ներաշխարհը, Դաշնակցականի անոր կեանքը, առօրեան իր բոլոր պարտաղրանքներով, իր բոլոր հարկադրանքներով, յոյզերով, զոհողութիւններով, ուրախութիւններով եւ նաեւ յուսախաբութիւններով:

Որքան ալ դրենք ու խօսինք չենք կըրնար տալ հարազատութեամբ եւ ամբողջութեամբ Զապէլ Պետիկեաններու սեբուհնդին ոգին որ այնքան տարբեր է իրեն չոչորդող սերունդներուն ոգիէն եւ որ դժբախտաբար հասած է իր վերջալոյսին: Անոր թթխմորը տարբեր ծագում մը, չաղուածք մը ունի: Սերմերը որ կը բովանդակէ տարբեր ծագում մը ունին: Սերունդ մը որ կը մեկնի իր հետ տանելով մեր զաղութներու պատմութենէն ամէնէն ողբերգական էջերը, բայց նոյն ատեն ձգելով այսօրուան ու վաղուան սերունդներուն ամէնէն թելադրիչ եւ խանդավառիչ երեսները, ձգելով մարդկային ու բարոյական առաքինութիւններու ընտանեկան սրբութիւններու ու ազգային բարքերու աքանչելի եւ անգնահատելի ժառանգ մը որ միայն Զապէլ Պետիկեաններու հատատքը, կամքը, եւ գիտակցութիւն եւ զոհողութեան ոգին ունեցողները կրնան կերտել:

Ծուղարկաւորութիւնը կատրուեցաւ, Դեկտեմբեր 5–ին, Սէն Լուի Սուրբ Գէորգ եկեղեցւոյ մէջ, ներկայութեամբ իր հարազատներուն բայց նաեւ իր վաստակը դնահատող ընկերներուն: Ընկեր Ազատուր Քէօսէեան հակիրճ խօսքերով վեր առաւ ննջեցեալին մէջ ազգային ծառայութեան սուր գիտակցութիւնը ըսելով թէ Պետիկեաններու բնակարանը, սեղանը տարիներ ու տարիներ չարունակ եղաւ եկող ու անցող Դաշնակցական ղեկավարներուն, գործիչներուն համար ընդհատութեան վայր մը: Շահան խաչակիր քահանայ Տէտէեան իր ղամբանականին մէջ ընդգծեց Զապէլ Պետիկեանի երկարային գիտակից կեանքը որպէս հայ մայր որ իր ընտանիքէն անդին գիտէ իր առաքելութիւնը օգտակար հանդիսանալու համար իր ժողովուրդին:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՏՈՄՍ

ՀԱՄԲԱՒ

Անմիջապէս որ ռումբ մը պայթի, պզտակ մը կ'արձակուի երկրագունդին մէկ որեւէ տեղը՝ Գնդ· Քատաֆիլի մասը կը տեսնուի: ԻՐԱ–ի նիւթականը կ'ապահովէ, պատքերը՝ կը գինէ, պաղեստինցի – ները՝ կը հակակշռէ, զօրավիդ կը կենայ Քորսիքացիներուն, Պրըթոններուն, կարմիր Ջոկատներուն, Հայերուն, բնութենապաշտներուն, Մահմետական Եղբայր – ներուն:

Կառք մը կ'այրի՞ Լիոն: Ինք է: Դըրամապանակս անհետացա՞ւ: Ինք է:

Իր համբաւը այն աստիճանի է, որ եթէ մեռնէր, կարելի կ'ըլլար գինքը ամբաստանել՝ որպէս զրգիչը իր իսկ սպանութեան:

ՊՐԻՒՆՕ ՖՐԱՓԱ

Լը Մոնտ, Դեկտ· 12

ԳՕՂՈՒԹԷ ԳՕՂՈՒԹ

ՍԵԼԱՆԻԿի «Մալաքեան – Գասպար – եան սրահին մէջ, Նոյ· 29–ին, գումարուած է Հ· Գ· Խաչի Մակեդոնիոյ եւ Թըրակիոյ Շրջանի 18–րդ Պատգամաւորական Ժողովը, մասնակցութեամբ եօթը մասնաճիւղերու 16 ներկայացուցիչներուն: Բացումը կատարած է Շրջ· Վարչութեանատենապետուհին՝ Արշալոյս Սէ – մէրճեան: Հ· Օ· Մ·ի կեդր· Վարչութենէն Անժէլ Գնունի համառօտ տեղեկութիւններ տուած է Վարչութեան գործունէութեան եւ առաջադրութեանց մասին: Հ· Կ· Խաչի Շրջ· Վարչութեան ողջոյնի խօսքը արտասանած է ատենապետուհին՝ Տալիթա Մէքթուպճեան: Կարդացուած է Շրջ· Վարչութեան գործունէութեան տեղեկագիրը, որմէ պարզուած է, որ աշխատանքներու մէջ ամէնէն նշանակալի – ը եղած են Սելանիկի Ծաղկոցը եւ Խալքիտիքիի ամարանոցի հողին գնումը: Մասնաճիւղերու տեղեկագիրներու ընթերցումէն եւ կատարուած մտքերու փոխանակութենէ եռք ընտրուած է Շրջ – ջանային նոր Վարչութիւնը:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐՐՈՐԴ

ՔԻՒՐՏԵՐՈՒ ԴԱՍԱԼՔՈՒՄԸ

Կէս գիշերն անց էր: Սպասուած յարձակողականը ուշացաւ կարծես: Այս անգամ սիլուէթները յաճախ չէին երեւար: «Թերեւս վտանգն անցած է», մտածեցին Քիւրտերը ու կը սպասէին, որ առաւօտ ըլլար այդ անատոյդ վտանգէն ազատելու համար:

Ոմանք սկսած էին նորէն վէճերու եւ Նազարի երգերու մասին մտածել, երբ մօտաւոր սարէն լսուեցաւ գնդակի մը ոռնոցը, յետոյ երկու կողմէն սկսաւ հրթռանձգութիւնը:

– Սպիտակ Ձիաւորը, Սպիտակ Ձիաւորը, – ձայն ձգեցին այն Քիւրտերը, որոնք Խալիլի ու Սաւոյի մասին կը մտածէին եւ Սպիտակ Ձիաւորի դէմ կըռուիլ չէին ուզեր:

Անոնց ձայները հեռզհետէ խուճապային բնոյթ առին, երբ սկսաւ յարձակողականը:

– Սպիտակ Ձիաւորը, Սպիտակ Ձիաւորը ...

Խուճապը աւելի մեծցաւ: Յարձակումը արձակուած գնդակի մը պէս կուգար: Դիրքերուն մէջ կռուող Քիւրտերը կը մտածէին ժամանակ չտեսնել ապահով նահանջի համար: Շատեր անկանոն փախուստով մը իրենց ձիերուն կը հասնէին՝ դէպի Ջրվէժի հովիտը չրջուելու համար: Քիւրտերու կռիւը աւելի անկանոն դարձաւ:

Աչուղ Նազար եւ իր զաւակը այդ իրարանցումին մէջ ապառաժի մը ներքեւ իրենք զիրենք ապահով զգացին: Նազարին բնականաբար, կ'աւլեն, կը մաքրեն փողոցները, կը հաւաքեն աղբերը: Տնտեսական գործառնութեան ցանցեր ալ հաստատած են, որպէսզի նիւթական յատկացումներ կատարեն իրենց խեղճուկ ընտանիքներուն: Դրամական փոխանցումներուն ընդհանուր գումարը 1973-ի վեց հարիւր միլիոն տոլարէն բարձրացած է երեք միլիառ տոլարի, ինչ որ աննկատելի նպաստ մը չէ թերաճ երկիրներուն համար:

Ժողովրդագրական հարցերով զբաղողներ որոշ հաշիւներ ալ կը կատարեն ապագայի նախատեսութիւններով: Ընդհանուր յայտարարը այն է, թէ Մերձ· Արեւելքի քարիւղի հարուստ հանքեր ունեցող երկիրներուն մէջ, օտար աշխատաւորներուն թիւը 1990–ին վեց միլիոնի կրնայ հասնիլ:

Այդ նոյն ժողովրդագրագէտներուն համաձայն, ներկայիս, աչքի զարնող հակամարտութիւն մը չկայ տեղացիներուն եւ ժամանակաւոր եկուորներուն միջեւ: Բայց արդէն, որոշ երկիրներու մէջ, դրսեցիները առաւել մեծ թիւ կը ներկայացնեն: Անդին, տեղացի երիտասարդութիւն մը՝ օգտուելով քարիւղին հարուստ եկամուտներէն, իր ձեռքին տակ ունի ամէն տեսակ առաւելութիւն· – դուրսէն ժամանածները կը սպասարկեն եւ անհրաժեշտ նկատուած բոլոր աշխատանքները կը կատարեն, իսկ իրենք կը վայելեն հանգստաւէտ ապրելակերպ, չատ յաճախ անուանական պաշտօններ վարելով: Դուրսէն եկածներուն մէջ կան արմատական զաղափարներով առաջնորդուղներ, մասնաւորաբար Պաղեստինցիներ, Եմէնցիներ, Սոմալիցիներ եւ, նոյնիսկ Եգիպտացիներ: Արդ, պէտք չէ անտեսել ասոնց ազդեցութեան ոլորտը:

Միւս կողմէ, ինչպէս Եւրոպայի եւ Միացեալ – Նահանգներու մէջ, օտար կամ զաղթական աշխատաւորները խրտրակնութեան դրութենէն եւ մթնոլորտէն կը տառապին: Կը բնակին առանձնացած, աղքատիկ բնակարաններու մէջ: Աւելին՝ իրաւունք չունին հող կամ տուն գնելու, սեփականատէր դառնալու: Ո՛չ ալ քաղաքական ազդեցութիւն բանեցնելու: Ի տարբերութիւն Եւրոպայի եւ Միացեալ – Նահանգներու, չեն կրնար յուսալ իրենց ընտանիքները հոն տեղափոխել, որքան ալ երկար ժամանակ մնան: Ո՛չ մէկ յոյս, թէ իրենց զաւակները կը յաջողին տեղական երկիրներու քաղաքացիութիւնը ապահովել: Կ'ըմբռնեն թէ պարզօրէն աշխատաւորներ են, վարձու անչուչա, եւ այդպէս ալ պիտի մնան այժմու զոյավիճակին մէջ:

Ոմանց կարծիքով, ժամանակի ընթացքին օտար ձեռքերը լեզու պիտի առնեն եւ պահանջներ ներկայացնեն: Հանգստաւէտ ապրելակերպի ենթակայ տեղացի երիտասարդութիւնն ալ պիտի չուզէ փոխադրութիւն մը տեսնել իր միջավայրին մէջ:

Այսօր, ընդհանուր ձեւով կայուն կը թուի միջավայրը, մթնոլորտը: Ի ս կ վա՞ղը:

Թ. Ա. Թ.

ԶԱՊԷԼ ՊԵՏԻԿԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Պատուական հայուհի մը որ արժեւո – րեց հայ կնոջ իր կեանքը:

Կը պատկանի այն փաղանգին որ 1929 – 1930 թուականներուն, հոս ու հոն, կապոյտ խաչի բջիջներ հաստատեց տալով փրանսահայ կանացի այս կազմակերպութեան՝ ձեւ, ոգի եւ թռիչք: Զապէլ Պետիկեան ընտրեց հանրային ծառայութեան ճանապարհը ու եղաւ պատնէշի վրայ տասնեակ ու տասնեակ տարի – ներ:

Մարսէյլի հայկական զաղութին եւ կեանքին ծանօթ ազդակիցները չեն կրնար չճանչնալ Զապէլ Պետիկեանը: Ան եղաւ բոլոր պայքարներուն մէկ կ· խաչի դրօշը ձեռին: Եղաւ զեկավար, պատասխանատու, պարզ անդամ: Թելադրեց, հրահանգեց բայց նախ եւ առաջ տուաւ օրինակը: Օրինակը աննկուն հաւատքի, անխոնարհ կամքի: Օրինակը անձնուրացութեան, անսակարկ նուիրումին, անչահախնդիր ծառայութեան: Զապէլ Պետիկեան չէ ըսել թէ Պետիկեան ընտանիքը իր անձնական, ընտանեկան ապագան զոհեց· վրայ տուաւ, լաւագոյն ծառայութիւնը բերելու համար իր պաղտարներուն, իր ընտրած վարդապետութեան, իր աղգին: Զապէլ Պետիկեան ոչ միայն եղաւ նուիրեալ խաչուհի մը, այլ իր ամուսնոյն՝ ընկեր Ազատ Պետիկեան կողքին, գիտակցութեամբ, համբերութեամբ, զոհողութեամբ բաժնեց անոր Դաշնակցականի ներաշխարհը, Դաշնակցականի անոր կեանքը, առօրեան իր բոլոր պարտաղրանքներով, իր բոլոր հարկադրանքներով, յոյզերով, զոհողութիւններով, ուրախութիւններով եւ նաեւ յուսախաբութիւններով:

Որքան ալ դրենք ու խօսինք չենք կրնար տալ հարազատութեամբ եւ ամբողջութեամբ Զապէլ Պետիկեաններու սեբուհնդին ոգին որ այնքան տարբեր է իրեն չոչորդող սերունդներուն ոգիէն եւ որ դժբախտաբար հասած է իր վերջալոյսին: Անոր թթխմորը տարբեր ծագում մը, չաղուածք մը ունի: Սերմերը որ կը բովանդակէ տարբեր ծագում մը ունին: Սերունդ մը որ կը մեկնի իր հետ տանելով մեր զաղութներու պատմութենէն ամէնէն ողբերգական էջերը, բայց նոյն ատեն ձգելով այսօրուան ու վաղուան սերունդներուն ամէնէն թելադրիչ եւ խանդավառիչ երեսները, ձգելով մարդկային ու բարոյական առաքինութիւններու ընտանեկան սրբութիւններու ու ազգային բարքերու աքանչելի եւ անգնահատելի ժառանգ մը որ միայն Զապէլ Պետիկեաններու հատատքը, կամքը, եւ գիտակցութիւն եւ զոհողութեան ոգին ունեցողները կրնան կերտել:

Ծուղարկաւորութիւնը կատրուեցաւ, Դեկտեմբեր 5–ին, Սէն Լուի Սուրբ Գէորգ եկեղեցւոյ մէջ, ներկայութեամբ իր հարազատներուն բայց նաեւ իր վաստակը դնահատող ընկերներուն: Ընկեր Ազատուր Քէօսէեան հակիրճ խօսքերով վեր առաւ ննջեցեալին մէջ ազգային ծառայութեան սուր գիտակցութիւնը ըսելով թէ Պետիկեաններու բնակարանը, սեղանը տարիներ ու տարիներ չարունակ եղաւ եկող ու անցող Դաշնակցական ղեկավարներուն, գործիչներուն համար ընդհատութեան վայր մը: Շահան խաչակիր քահանայ Տէտէեան իր ղամբանականին մէջ ընդգծեց Զապէլ Պետիկեանի երկարային գիտակից կեանքը որպէս հայ մայր որ իր ընտանիքէն անդին գիտէ իր առաքելութիւնը օգտակար հանդիսանալու համար իր ժողովուրդին:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՏՈՄՍ

ՀԱՄԲԱՒ

Անմիջապէս որ ռումբ մը պայթի, պզտակ մը կ'արձակուի երկրագունդին մէկ որեւէ տեղը՝ Գնդ· Քատաֆիլի մասը կը տեսնուի: ԻՐԱ–ի նիւթականը կ'ապահովէ, պատքերը՝ կը գինէ, պաղեստինցի – ները՝ կը հակակշռէ, զօրավիդ կը կենայ Քորսիքացիներուն, Պրըթոններուն, կարմիր Ջոկատներուն, Հայերուն, բնութենապաշտներուն, Մահմետական Եղբայր – ներուն:

Կառք մը կ'այրի՞ Լիոն: Ինք է: Դըրամապանակս անհետացա՞ւ: Ինք է:

Իր համբաւը այն աստիճանի է, որ եթէ մեռնէր, կարելի կ'ըլլար գինքը ամբաստանել՝ որպէս զրգիչը իր իսկ սպանութեան:

ՊՐԻՒՆՕ ՖՐԱՓԱ

Լը Մոնտ, Դեկտ· 12

ԳՕՂՈՒԹԷ ԳՕՂՈՒԹ

ՍԵԼԱՆԻԿի «Մալաքեան – Գասպար – եան սրահին մէջ, Նոյ· 29–ին, գումարուած է Հ· Գ· Խաչի Մակեդոնիոյ եւ Թըրակիոյ Շրջանի 18–րդ Պատգամաւորական Ժողովը, մասնակցութեամբ եօթը մասնաճիւղերու 16 ներկայացուցիչներուն: Բացումը կատարած է Շրջ· Վարչութեան ատենապետուհին՝ Արշալոյս Սէ – մէրճեան: Հ· Օ· Մ·ի կեդր· Վարչութենէն Անժէլ Գնունի համառօտ տեղեկութիւններ տուած է Վարչութեան գործունէութեան եւ առաջադրութեանց մասին: Հ· Կ· Խաչի Շրջ· Վարչութեան ողջոյնի խօսքը արտասանած է ատենապետուհին՝ Տալիթա Մէքթուպճեան: Կարդացուած է Շրջ· Վարչութեան գործունէութեան տեղեկագիրը, որմէ պարզուած է, որ աշխատանքներու մէջ ամէնէն նշանակալի – ը եղած են Սելանիկի Ծաղկոցը եւ Խալքիտիքիի ամարանոցի հողին գնումը: Մասնաճիւղերու տեղեկագիրներու ընթերցումէն եւ կատարուած մտքերու փոխանակութենէ եռք ընտրուած է Շրջ – ջանային նոր Վարչութիւնը:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐՐՈՐԴ

ՔԻՒՐՏԵՐՈՒ ԴԱՍԱԼՔՈՒՄԸ

Կէս գիշերն անց էր: Սպասուած յարձակողականը ուշացաւ կարծես: Այս անգամ սիլուէթները յաճախ չէին երեւար: «Թերեւս վտանգն անցած է», մտածեցին Քիւրտերը ու կը սպասէին, որ առաւօտ ըլլար այդ անատոյդ վտանգէն ազատելու համար:

Ոմանք սկսած էին նորէն վէճերու եւ Նազարի երգերու մասին մտածել, երբ մօտաւոր սարէն լսուեցաւ գնդակի մը ոռնոցը, յետոյ երկու կողմէն սկսաւ հրթռանձգութիւնը:

– Սպիտակ Ձիաւորը, Սպիտակ Ձիաւորը, – ձայն ձգեցին այն Քիւրտերը, որոնք Խալիլի ու Սաւոյի մասին կը մտածէին եւ Սպիտակ Ձիաւորի դէմ կըռուիլ չէին ուզեր:

Անոնց ձայները հեռզհետէ խուճապային բնոյթ առին, երբ սկսաւ յարձակողականը:

– Սպիտակ Ձիաւորը, Սպիտակ Ձիաւորը ...

Խուճապը աւելի մեծցաւ: Յարձակումը արձակուած գնդակի մը պէս կուգար: Դիրքերուն մէջ կռուող Քիւրտերը կը մտածէին ժամանակ չտեսնել ապահով նահանջի համար: Շատեր անկանոն փախուստով մը իրենց ձիերուն կը հասնէին՝ դէպի Ջրվէժի հովիտը չրջուելու համար: Քիւրտերու կռիւը աւելի անկանոն դարձաւ:

Աչուղ Նազար եւ իր զաւակը այդ իրարանցումին մէջ ապառաժի մը ներքեւ իրենք զիրենք ապահով զգացին: Նազարին այնպէս կը թուէր, որ լերան ապառաժները ալ իրար անցած են ու մարդիկ ուժեղ փոթորիկի մը մէջ լինկած առարկաներու պէս իրարու կը զարնուէին:

Այդպէս կուգար Սպիտակ Ձիաւորը:

Ցամաք քիւրտ կռուողներ տակաւին կը չարունակէին իրենց հրացանաձգութիւնը: Քիւրտ մը Նազարի մօտ, ժայռէ մը վար չրջուեցաւ: Գնդակները աւելի մօտի քարերուն կը զարնուէին: Ցետոյ հրացաններու ձայները նուազեցան, եւ Նազար լսեց Հայերու ձայնը:

Անոնք էին, անոնք: Նոյնիսկ չատ որոշ լսեց բառերը· –

– Քիւրտի չարքին աւելի կ'արժէ քան էնոր գլուխը...

Քիւրտերը խուճապահար նահանջով դէպի Ջրվէժի հովիտ սարերը քաշուեցան:

Նազար ձայն տուաւ երբ Հայերու ձայները աւելի չատցան եւ իրարու անուն կանչեցին:

Հայ կռուող մը Նազարի ձայնին մօտեցաւ: Անոնք իրարու ձայն տուին եւ հաւաքուեցան անոր չուրջ: Մէկը չատ վրատահութեամբ կը պնդէր, որ հեռուէն լսած էր իր երդի ձայնը:

Նազար ուրախութենէն չէր կրնար խօսիլ ու կը սպասէր կարծես, որ լուսնկի լոյսով Սպիտակ Ձիաւորին չուքը իր դէմքին վրայ իյնար:

Հայ կռուողները սկսան զանազան կողմէ հարցումներ ընել: Դուրսի աշխարհէն մէկը եկած էր, մանաւանդ էդ ձիչեր իմացեր էին Սարը պինպաչու սպանութիւնը Սաւոյի կողմէ:

– Մարտիկը ո՞ւր է, Մարտիկը, – հարցուց Նազար անհամբեր, կոպերը բանալու ճիգով:

Հայ պինուորները նկատեցին, որ Նազար կարեւոր բան մը ունէր ըսելիք:

– Մարտիկը Արծուեսարի կողմն ացաւ, – ըսաւ պինուոր մը, – ըսէ, Նազար, ի՞նչ կայ:

Նազարը անհամբեր էր, ժամանակ չէր ուզեր կորնցնել, մանաւանդ որ Ուստա Ուսէփն ալ հեռացաւ տունէն՝ ինքզինք ժանտարմներուն յանձնելու համար:

– Ըսեմ, ըսեմ, Զէյնապը Ջրաւանի մէջ է, Ուստա Ուսէփի տունն է: Ես խօսեցայ էնոր հետ:

Այդ լուրին վրայ Նազարի չուրջը հաւաքուող պինուորները իրար անցան: Ուրախ էին, ուրախ: Քիչ մնաց լուրը մինչեւ Զիաթռնուկ հասնէր, եթէ վրայ չդար Զէրչի Կիրոսը՝ ժժգոյն եւ հեւքոտ:

– Չէ, չէ, էդ լուրը Մարտիկին չպիտք է հասցնել: Ո՞ւր է Աչուղը, ի հարկէ աչուղները մի քիչ խենթ կ'ըլլան:

(Շար· 463)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Լիոն.— Պր. Պետրոս Պալեան եւ զաւակները՝ Սիրվարդ եւ Ժորժ Հասար (Ամերիկա), Պօղոս եւ Ժիրայր Պալեան (Ամերիկա), Թիթեռ Բայէլեան ընտանիք (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Պօղոսեան (Ամերիկա), Այրի Տիկին Եղիսաբէթ Շամչոյեան եւ զաւակները (Ֆրէզնօ), Պր. Սարգիս Շամչոյեան (Ֆրէզնօ), Այրի Տիկին Անահիտ Զէքոյեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Այրի Տիկին Մէրի Բայէլեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Միքայէլ Էքինճեան եւ զաւակները (Լիոն), Թաշճեան ընտանիքները, կը ծանուցանեն թէ՝ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, կիրակի, Դեկտ. 20–ին, յետ պատարագի, Լիոնի Ս. Ցակոբ Եկեղեցին, իրենց կնոջ, մօր եւ ազգականին՝

ՃՈՒՀԱՐ ՊԱԼԵԱՆԻ

(ծնեալ՝ Շամչոյեան)

մահուան Ա. տարելիցին առթիւ։

Ի գիտութիւն՝ ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղը, իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Պ. Ա. Պետիկեանի, ընկերուհի Մլքէի եւ Օր. Թիւթիւնճեանի, Տէր եւ Տիկին Տի Ռիսոյի, Տէր եւ Տիկին Փիէռիի, Տիկին Մամուլեանի եւ բոլոր պարագաներուն, իրենց կնոջ, մօր, մեծ – մօր, քրոջ եւ ազգականին՝ ընկերուհի Զապէլ Պետիկեանի մահուան առթիւ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցին, շնորհակալութեամբ առացած է հետեւեալ նուէրները, փոխան ծաղկեպսակի, Համբարձում Կիւլլիւտէրէի թաղման առթիւ.– Տէր եւ Տիկին Եավէր 250 Պոլսոյ գաղթականաց, 50 ե.պ., Տէր եւ Տիկին Քաֆէճեան, Ս. Գալուստեան եւ Ա. Իսկէնտէրեան 200–ական ե.պ., Տէր եւ Տիկին Ճանիկեան 100, Տէր եւ Տիկին Ա.Ճառեան 100, Տէր եւ Տիկին Օնիկ Արման 100, Տէր եւ Տիկին Գեղամ Պալեան 100, Տէր եւ Տիկին Ա. Քէօսեան 100, Տէր եւ Տիկին Ն. Կիւզէլ 100, Տէր եւ Տիկին Հ. Խոէն 100, Տէր եւ Տիկին Գարակէօզեան 100, Տէր եւ Տիկին Ա. Ազատեան 100, Տէր եւ Տիկին Լ. Էքէր 100, Տէր եւ Տիկին Ծերուկեան Հ.Բ.Ը.Մ.եան 100, Տէր եւ Տիկին Վ. Ասատուրեան 100 ե.պ., Տէր եւ Տիկին Մարտիրոսեան 50, Տէր եւ Տիկին Խ. Մանէն 50, Տէր եւ Տիկին Վարդգէս Մալճեան 50 Ֆ.։

Րաֆֆի Փափազեանի հոգեհանգիստին առթիւ.– Տէր եւ Տիկին Դաւիթ Պանտիկեան 1.000 ե.պ., 1.000 Սահակ–Մեսրոպ Երդէ.ին, 1.000 դպրոցին, Վարդան Պանտիկեան 1.000 ե.պ., 500 Վասպուրականի Հայր. Մխուքեան, Տէր եւ Տիկին Վահէ Լորէնեան 500 ե.պ., Տէր եւ Տիկին Թիմի եւ Վէրոնիք Փափազեան 500 Ֆ. ե.պ.։

(Շար.)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Արման Խաչատուրեան, իրենց մեծ – մօրաքրոջ՝ Տիկին Գոհար Էսիրնէլեանի մահուան քառասունքին ի յիշատակ՝ 150 Ֆ. կը նուիրեն «Ցա – ռաջ»ին։

AMICALE - ESSAYAN

APPEL AU JEUNES

VENEZ NOMBREUX

Au Réveillon de Noël

JEUDI, 24 DECEMBRE

118, Rue de Courcelles, Paris 17ème

au Centre Culturel Alex Manoogian

de 23 h. à l'Aube

ENTRE 30 F.

Ճ Ա Շ ՝ ժամը 20·30-ին

Մասնակցութիւն՝ 120 Ֆ·

Ապահովումը անհրաժեշտ։

Հեռաձայնել առաւօտեան 7 – 10

372· 04· 20

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՍԷՆ – ՄՕՐԻՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ կապ. Խաչի մասնաճիւղի դպրոցին, կիրակի Դեկտ. 20, ժամը 15-ին Կաթողիկէ Սբահը։

Կաղանդ Պապան նուէրներ կը բաժնէ մանուկներուն։

Հիւրասիրութիւն գեղարուեստական յայտագիր։

Ս· ՑԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ՀԻՄՆԱՐԿԷՔԻ

30–ԱՄԵԱԿԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

Եկեղեցւոյս վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ, կիրակի, Դեկտ. 20–ին, Լիոնի Ս. Ցակոբ Եկեղեցւոյ հիմնարկէքի 30–րդ տարեդարձին առթիւ, կը մատուցուի եպիսկոպոսական հանդիսաւոր Պատարագ։

Պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Արեւմտ. Եւրոպայի կաթ. Պատուիրակ

Այս առթիւ, կը կատարուի նաեւ՝ ուրարի տուչութիւն։ Սերովբէ Արք. ուրարկրելու իրաւունք կը շնորհէ եկեղեցւոյս սատարողներէն՝ Խաչիկ Տէլիճէեանի, Սարգիս Տօնապետեանի եւ Սահակ Սուֆիասեանի։

Երգեցողութիւնը կը կատարուի՝ եկեղեցւոյս «Կոմիտաս» Երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ Յովհաննէս Պէրպէրեանի։

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Վալանսի Հայ Ազգային Միութիւնը, իր նստաշրջանը աւարտած ըլլալով, սիրով կը հրաւիրէ գաղութը, ընդհանուր ժողովի, Դեկտեմբեր 18, Ուրբաթ օր, երկոյեան ժամը 9–ին, Հ.Բ.Ը.Մ.եան սրահին մէջ։

ՕՐԱԿԱՐԳ.– Նստաշրջանի զոյգ հաշուետուութիւն (նիւթական եւ բարոյական), եւ ընտրութիւն։

CARZOU

Lithographies originales, dessins, huiles

du 15 Décembre au 15 Janvier

Galerie ANNE DE FRANCONY

16, Bd. Victor Hugo — 06000 NICE

Tél.: 88. 73. 64

La Galerie sera ouverte tous les jours sauf le Dimanche, de 15 à 19h.30 et le matin sur rendez - vous.

PERSPECTIVES

du 20ème Siècle

SAMEDI, 19 DECEMBRE

AUDITORIUM 105

à 15 h. — Radio France

Producteur délégué: Alain BANCQUART

« *VOYAGES* »

U. R. S. S. (Jeune école arménienne):

— *ISRAELIAN; Septuor* (Ire audition en France).

— *ZOHRABIAN; Jeux de Boumerang. Octuor* (Ire audition en France)

— *MANSOURIAN ...*(création mondiale).

ENSEMBLE 2E2M

Direction: Alain DUBOIS

Entrée libre.

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Պանեէօ - Քաչանի մասնաճիւղը, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները, Հինգշաբթի, Դեկտ. 17–ին, սովորական հաւաքատեղին, ժամը 21–ին։

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ՏՕՆԱԾԱՌԸ

Սամուէլ – Մուրատեան Վարժարանի Տօնածառի տարեկան հանդէսը՝ Վարժարանի Պէշիկթաշլեան - Ալէմչահ սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 20, Կիրակի օր, երեկոյեան ժամը 5–ին։

1· – Վարժարանի քառաձայն երգչախումբը՝ Ծնունդի եւ ազգային երգեր, ղեկավարութեամբ՝ Գէորգ ԵԱՆԳԻԿԵԱՆի։

2· – Արտասանութիւններ՝ վարժարանի աշակերտներու կողմէն։

3· – ՄԱՐԹԻՆ ԵՈՐԿԱՆԵԱՆ՝ ծանօթ երգերով, նոր մշակումով, ընկերակցութեամբ՝ վարժարանի երգչախումբին եւ իր նուագախումբին։

4· – ՅՈՎՍԷՓ ՆԻՀԱՐԻԿԵԱՆ՝ իրեն յատուկ մենապարերով։

5· – ԵՐԳԻՉ ՆՈՐԱՑՐ՝ նոր ժամանած Միացեալ – Նահանգներէն։

6· – Անակնկալներ՝ վարժարանի փոքրերու կողմէն։

7· – ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱՑԻ՝ նուէրներու բաշխում։

8· – ՆԱԻԱՍԱՐԴ պարախումբ։

9· – ՎԻԳԷՆ եւ ՍԻՄՈՆ՝ իրենց Զուգերգներով։

Հանդէսին ներկայ 'ըլլայ՝

ՇԱՐԼ ԱԶՆԱՒՈՒՐ

Կը հրաւիրուին Փարիզի բոլոր հայ մանուկները, Կաղանդ Պապայի իրենց նուէրները առնելու։

Restaurant YORGANTZ

3 SOIRÉES EXCEPTIONELLES

LES 2 NOELS ET ST. SYLVESTRE

YORGANTZ « DINER - SHOW »

Avec: Robert HALLAKOU au piano

KALOUST à la guitare

MUSIQUE D'AMBIANCE JUSQU'A L'AUBE

MENU SPÉCIAL NOEL ET ST. SYLVESTRE

450 F. (T.T.C.)

CHAMPAGNE et VINS à VOLONTE

RESERVATIONS: 326. 20. 68

33, Rue de Bièvre — 52, Bd. St. Germain 75005 PARIS

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris

Commission paritaire : N° 55935

DISQUES VOGUE

Sous la Direction de ARA BARTEVIAN

MESSE ORATORIO en Fa Mineur

A la Mémoire des Victimes du Génocide Arménien de 1915

Enregistrement réalisé par RADIO - FRANCE

en 20 Parties, deux Disques Stéreo 80 F.

Ø *CHANTS et DANSES FOLKLORIQUES, Chœurs et Orchestre.* N° 526 - 527 - 516 - 199 - 517 - 182

Ø 12 *DANSES ARMENIENNES* — N° 530211

Ø *LEGENDES D'ARMENIE* — N° 530240

Ø *CHANTS ROMANTIQUES* — N° 30152

Ø *OEUVRES SYMPHONIQUES* — N° 20176

Ø *AU FIL DES SONGES* — N° 714

Ø *TRIOS* — N° 790

Ø *MESSES d'Après KOMITAS* — N° 451

Ø *EKMALIAN* — N° 442

Ø *TRESORS DE LA LITURGIE ARMENIENNE* — N° 454 (Prix 40 F.)

En vente chez l'Auteur; 14,, Rue Petit - Paris — Tél.: 208. 99. 22

A Marseille: Centre Culturel; 14, Rue St. Basile et Eglise du Prado.

Envoi contre remboursement — Frais en sus

EDITIONS L'HARMATTAN

7, Rue de l'Ecole Polytechnique 75005 PARIS — Tél.: 354. 79. 10

Vente: Librairie, 16, Ruedes Ecoles - Paris 5°

VIENT DE PARAITRE

SERGE AFANASYAN

L'ARMÉNIE, L'AZERBAIDJAN ET LA GÉORGIE

DE L'INDEPENDANCE A L'INSTAURATION DU POUVOIR SOVIETIQUE

(1917 - 1923)

En vente dans les librairies.

PARIS

— FNAC - FORUM; FNAC - MONTPARNASSE

— Joseph Gibert: 2, Rue de l'Ecole - de - Médecine, Paris 5°

— Les Herbes Sauvages: 70, Rue de Belleville, Paris 20°

— Palouyan: 9, Rue de Trévise, Paris 9°

— Samuelian: 51, Rue Monsieur - le - - Prince, Paris 6°

LYON

— L'Heure Nouvelle: 32, Quai St. Antoine

— Librairie Decitre: 2, Place Bellecour

MARSEILLE

— FNAC - Centre Bourse: FUERY -LAMY.

BELGIQUE

— La Nouvelle Diffusion: 24, Rue de Bosnie, 1060 BRUXELLES

CANADA

— Claude Moissonier Diffusion: 8003 Rousselot, MONTREAL

SUISSE

— L'Age d'Homme: 10, Cité Métropole, C. P. 263, LAUSANNE

ՈՒՐԲԱԹ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
18
VENDREDI
18 DÉCEMBRE
1981

LE NUMERO 2 F. 50

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ: 180 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 400 Ֆ. - Հատ: 2 Ֆ. 50

57ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.064 | Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN | 57e ANNÉE — No 15.064

ԼԵՀԱՍՏԱՆ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԻԹԵՐԱՆ ԿԸ ԴԱՏԱՊԱՐՏԻ ԵՂԱԾԸ

9 ՄԵՌԵԱԼ, 45.000 ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻԻՆ

ԲԱՆԱԿԸ ԿՐՆԱՅ ԿՐԱԿԵԼ՝ ԵԹԷ ԴԻՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՄԻՋԱԴԷՊ ԸՂՂԱՅ

Նախարարաց հերթական խորհուրդը, Զորեքշաբթի օր, առաւելաբար զբաղե – ցաւ Լեհաստանով: Նախագահ Միթերան, այդ առթիւ, յայտարարութիւն մը ըրաւ, որ դատապարտումն էր եղածին: Ելիզէի բանբերն է, որ կարդաց հետեւեալը· –

«Հանրապետութեան Նախագահը յայ – տարարեց· – Թող ըլլայ արտաքին ճըն– շումի մը կամ ներքին սանձումի մը ար– դիւնքը, հանրային, հաւաքական կամ անհատական ազատութեանց կորուստը, ամէն պարագայի մէջ, դատապարտելի է եւ ուրեմն, պէտք է՝ յստակօրէն բուռն կերպով, տ ե ւ ա կ ա ն կերպով, դատապարտուի: Հաստատելով թէ սեռնիքայի թէ արտայայտութեան ազատութիւնները, վերջերս ձեռք ձըգ– ուած Լեհաստանի մէջ, խնդրոյ առարկայ են, որ բացառիկ վիճակի վարչակարգ մը հաստատուած է, որ բազմաթիւ անձեր ձերբակալուած են, կամ սա կամ նա ձե– ւով չեն կրնար իրենց գործունէութիւնը կամ պատասխանատուութիւնները, թէեւ ընդունուած օրէնքով, տանիլ, Ֆրանսա – կան կառավարութիւնը պէտք է իր զա – տապարտումը նշէ, իրաց նման կացու – թեան մը առջեւ: Անհրաժեշտ է արդա – րեւ, որ լեհ ժողովուրդը, Ֆրանսայի դիրքին մէջ գտնէ, յաւելեալ դրդապատ– ճառ մը հաւատալու իր կարողութեան՝ դլուխ հանելու համար իրեն սպառնացող վտանգները: Հանրապետութեան Նախա– գահը իր ամբողջական համաձայնութիւ– նը տալէ ետք Նախարարապետին յայ – տարարութեան, գտաւ որ այս վերջինը Ազգ· Ժողովին առջեւ, պէտք է տեղեակ պահէ երկիրը· –

– Մէկ կողմէ Ֆրանսայի ունե – ցած միջոցներու իրականութեան օգնելու համար լեհ ժողովուր – դին արդար տենչերուն, բարոյա – պէս թէ նիւթապէս, մանաւանդ սատա – րել, այսօր բանտարկուած աշխատաւոր– ներու ազատ արձակման:

– Մէս կողմէ, տուեալները թոյլ կու – տան, որքան կարելի է ճշդրտօրէն, դնա– հատելու, իր ամբողջ ծաւալին մէջ, մի– ջազգային կացութիւնը»:

Նոյն օրը, ուրեմն, Փ. Մօռուա, աւե– լի «իրատես» մօտեցում մը ցոյց կու – տար, այլ խօսքով կը չեշտէր «ոչինչ կայ աւելի անպատասխանատու եւ աւելի ար– համարհելի լեհ եւ Ֆրանսացի ժողո – վուրդներու հանդէպ քան ըսել՝ աւելի կամ տարբեր բան քան ինչ որ կրնանք ընել՝ գործով»:

Ընդհանրապէս նախագահին յայտարա– րութիւնը լաւ ընդունելութիւն գտած է, եթէ նոյնիսկ ընդդիմութիւնը յապաղու – մէն դժգոհ է: Համայնավարները, չորս նախարար ունենալով կառավարութեան մէջ, համախոհ են, ուզեն – չուզեն, բայց կը նախընտրեն համաձայն ըլլալ Նախա – բարապետին յայտարարութեան եւ չանդ– րադառնալ Միթերանի յայտարարու– թեան, որ աւելի յստակ ու բուռն է: Ընկերվարական կուսակցութեան քար – տուղարն ալ՝ Ժոսփէն ձայնասփիւռէն յայտարարեց թէ Ժորժ Մարչէ եւ իր կուսակցութիւնը «ապարդէզ կը կարդան՝ իմաստութեան խակ»:

Ազգ· Ժողովի նիստին, ներկաները ան– դամի մը համար բազմաթիւ էին եւ ընդ– դիմութիւնը ամէն բան կ'ընէր որ որոշ նախարարներ իրենց լուսութենէն ելլեն: Ծանօթ է, որ արտաքին Ցարաբերու – թեանց նախարարին՝ Շէյսոնի հապճեպ յայտարարութիւնը կիրակի ա ռ ա ւ ո ւ («Ֆրանսա բան մը պիտի չընէ Լեհաս – տանի համար») առիթ տուած էր Հ·Հ·Հ·ի թենոռներուն բուռն յարձակումներու: Անկէ զատ կար նաեւ արտաքին Առեւ – տուրի նախարար Ժոպէրի պարագան, որ գործով Մոսկուա էր եւ ըսած թէ ա– ռեւտուրը կը չարունակուի: Այս ալ պատճառ կ'ըլլար որ Սթռազի «սրամտու – թիւն» մը ընէ եւ ըսէ «կարծես արտաքին Առեւտուրի նախարարը ուրիշ տեղ էր» (իմա՛ այէօռ, ինչպէս Ժոպէրը ըսած էր անցեալին իր դիրքին համար):

Կարեւորը, անշուշտ այս քաղաքական հաչուեյարդարները չեն այլ՝ կացութիւ– նը տեղւոյն վրայ եւ ժողովուրդի մը տա– ռապանքը:

Ֆրանսական դեսպանատան մէջոցաւ էր, որ մտահոգիչ լուրը կը հասնէր Զո – րեքշաբթի իրիկուն՝ արիւն հոսած էր եւ 9 մեռեալ կար, ինչպէս նաեւ 45 հա – զար բանտարկեալ: Թէեւ փարիզի լեհա– կան դեսպանատան գործավարը կը հեր– քէր այս լուրը, բայց ծանօթ է որ դիւա– նագիտական աղբիւրները ընդհանրապէս խոհեմ են եւ անհիմն ու զրդռիչ տեղե– կութիւններ չեն տար: Աւելի ալ աւելի կը մտահոգէր Հինգշաբթի օր, Դեկտ· 17–ին, որ 1970–ի Կտանսկի Լենին նաւա– շինարանի դէպքերու 11–րդ տարեդարձի օրն է: Կ'ըսուէր թէ Վալեզայի ազ բա – զուկը զլուխն անցած է բանուորական դի– մադրութեան եւ դիրք բռնած է Կտանսկ:

Լիպերասիոն, Հինգշաբթի առտու, կրկին ժամը ժամին կուտար վերջին 24 ժամերու անցուդարձերու մանրամաս – նութիւնները: Վէչննայէն կ'ըսեն թէ բա– նակը ճզմած է Շեթեթինի գործադուլը: Աւելի ուշ կը հաղորդուէր թէ զօր· Ժա– րուզելսկի հրահանգ տուած է բանակին կրակել եթէ ընդդիմութեան բախի կամ ցոյցեր կազմակերպուին:

Ամէն պարագայի մէջ, երկիրը այնքան «կղպուած» է, որ անկարելի ճշդրիտ դա– ղափար մը կազմել բուն կացութեան մա– սին: Միշտ յստակ լուր չկայ Վալեզայի մասին: Անգլիական մամուլը կ'ըսէր թէ ջղերը քայքայուած են, կուլայ բայց կը մերժէ որեւէ բան ստորագրել սակայն Սո– լիտարիթէ կը հերքէ ըսելով թէ Վալեզա հոգեպէս զօրաւոր մէկն է:

× Բանուորական Ուժը (փորս – ռավ – ոիէռ) դիմում ըրած է ազատ սենտիքա– ներու միջազգային Համադաշնակցու – թեան որ միջազգային գործադուլի հը – րահանգ տայ:

× Շաբաթ իրիկուն, ժամը 18·30–ին յատուկ պատարագ կը մատուցուի Փա – րիզի Նոթր - Տամ մայր եկեղեցին, լե – հաստանի համար:

× Պապը կոչ մը ըրաւ, առջի օր, որ– պէսզի բանակցութեամբ վերահաստատ– ւի վերածնունդի ճամբան:

× Վերջապէս ժողովուրդներու տառա– պանքն ու տագնապները «անտարբեր» չեն թողուր անշուշտ սակարանները ու ոսկին կը բարձրանայ···:

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ, ԴԵԿՏ· 11 – 14)

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱՄՍԱԹԵՐԹԻՆ ՅԱՏՈՒԿ ԹԻՒԸ ՀԱՅԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ

Խորհրդային Մ ի ու թ ե ա ն Գը– րողներու Միութեան պաշտօնա – թերթ «Սովետսկայա Լիտերատուրա» («Սովետական Գրականութիւն») ամա – գիրի Ֆրանսական բաժանմունքը (թերթը լոյս կը տեսնէ բազմաթիւ լեզուներով) ամբողջ թիւ մը նուիրած է արդի հայ արձակին ու նկարչութեան: Թիւը կը բացուի Վարդգէս Պետրոսեանի ներա – ծականով, ուր կը ներկայացուի հայ գը– րականութեան արձակի ճիւղը: Տեղ գը– տած են 14 գրողներու գործեր: Սփիւռ – քահայութեան հետ մշակութային կապի կոմիտէի նախագահ Վարդգէս Համա – պասեան՝ «Մի հայեացք հինաւուրց Հա– յաստանի վրայ» ընդարձակ յօդուածով, կուտայ հայկական քաղաքակրթու – թեան համառօտ պատմութիւնը, իսկ Ուլլեմ Մելեան՝ «Սա Հայաստանն է» խորագրով յօդուածով մը, կ'անդրադառ– նայ հայ նկարիչներուն:

×

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ – ՌՈՒՄԷՆ ՀԱՅԱԶԱՏՆԱԳԻՐԸ ԵՒ ՀԱՅ – ՌՈՒՄԷՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԱՊԵՐԸ

Երեւանի մէջ ստորագրուած է պատ – մաբաններու խորհրդային – ռումէն յանձնաժողովի համաձայնագիրը: Հան – դիպումի ընթացքին քննարկուած են խորհրդային եւ ռումէն պատմագրու – թեան մէջ կեդրոնական եւ հարաւարե – ւեյեան Եւրոպայի ազգային պետութիւն– ներու կազմաւորման յատկանիշներու հարցերը: Ռումէն դիտնականները հան – դիպում ունեցած են խորհրդային – ռու– մէն բարեկամութեան ընկերութեան հայ– կական բաժնի պատասխանատուներուն հետ: Խօսք առնողներ նշած են, թէ տա– կաւին սուլթանական Թուրքիոյ ժամա – նակներէն Հայերը կը փախչէին դրացի երկիրներ, ֆիզիքական բնաջնջումէ փըր– կըելու համար: Այդ ծանր ժամանակնե– րուն ալ Ռումանիոյ մէջ ստեղծուեցաւ հայկական զաղութ մը: Հին ձեռագիրը – ներու գիտա – հետազօտական հիմնար – կին՝ Մաշտոց Մատենադարանին մէջ կան ձեռագիրներ, որոնք գրուած եւ նը– կարազարդուած են Ռումանիա, կը ներ– կայացնեն այդ երկրի քաղաքական եւ տնտեսական զրութիւնը, հետաքրքրական տեղեկութիւններ կուտան անոր մշակու – թային կեանքի մասին: Ծանօթ է, որ տակաւին ԺԴ· դարուն Հայերը հաստատ– ուած էին Ռումանիոյ հողամասը, ուր ունէին իրենց դաղութները՝ եկեղեցի – ներով, լուսաւորական եւ մշակութային հաստատութիւններով: Ինչպէս կը վկա– յեն միջնադարեան Ռումանիոյ պատմա – բաններ Բոգդան Ժոժդէու եւ Նիկոլայէ Եորգա, Հայերը գործօն մասնակցութիւն բերած են արհեստագործութեան, ար – ուեստի եւ առեւտուրի զարգացման: 1401–ին Ալեքսանդր Դորբի իշխանի որո– շումով, Ռումանիոյ մայրաքաղաք Սու – չեւայի մէջ, Հայերու համար հաստատ– ուեցաւ եպիսկոպոսական թեմ մը, որուն ենթարկուեցան Մոլտավիոյ բոլոր հայ – կական եկեղեցիները: Ալեքսանդր Դոր – բի, ապա Շտեֆան Վելիկից իշխանը Հայերը հրաւիրելով Լեհաստանէն, Ցու – նաստանէն և այլ երկիրներէ ու մարզերէ, անոնց հիւրընկալութիւն ցոյց կուտային: Սուչաւա, Եասի, Բոտաշան, Ռոման, Ֆոկշան քաղաքներու մէջ եւ այլուր բաց– ուեցան դպրոցներ, ստեղծուեցան իրա – ւական հիմնարկութիւններ, որոնք կը գործէին ազգային օրէնքներով:

1962 Յուլիսին հիմնուեցաւ խորհրդա – յին - ռումէն բարեկամութեան ընկերու– թեան հայկական բաժինը, որուն նախա– գահն է Լեւոն Մանասէրեան: Ներկայիս Հայաստանի ձեռնարկութիւնները Ռու – մանիա կը դրկեն աւելի քան հարիւր տե– սակ արտադրութիւններ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Անվերսի (Պելժիա) ոճրային Ատեանը մահուան դատապարտեց պաղեստինցի այն ահաբեկիչը, որ 1980 Յուլիսին եղեռ– նափորձ մը կատարած էր հրեայ երա – խաներու դէմ եւ որու հետեւանքով 1 մեռեալ եւ 19 վիրաւոր կար: Հաւանա – կան չէ, սակայն, որ վճիռը գործադրուի, քանի որ մահապատիժը, թէեւ միշտ գո– յութիւն ունի պատժաւիրքին մէջ, բայց հոն ալ կը մնայ:

Պէլճրոնի իրաքեան դեսպանատան պայթումէն ու քարուքանդ ըլլալէն ետք, կը հաստատուի թէ զոհերու թիւը չատ աւելի մեծ է եւ դեսպանն ալ չէ գտնը – ւած, ինչպէս յայտարարուած էր, նա – խապէս: 22 դիակ գտնուած էր արդէն բայց հաւանական է որ մեռեալներու թի– ւը 30–է աւելի ըլլայ: 95 վիրաւոր կայ: Պաղտատի կառավարութեան բանբերը նկատուած թերթը կը գրէ թէ «այս ո– ճիրները անպատիժ չեն կրնար մնալ»:

Իրանի պահպանքի համայնքի ղեկավար – ներ ձերբակալուած կը նկատուին քանի տասը հոգի «անհետացած» են: Ձերբա – կալուած են երբ հերթական ժողովի նըս– տած էին:

Կոլմանի կղզումը Իսրայէլի կողմէ միշտ բողոքներու տուն կուտայ առանց սակայն չատ յուզում պատճառելու Պեկինի եւ իր կառավարութեան:

Զիլիի մէջ ձախ քրիստոնեաներու ձեր– բակալութիւններու շարք մը սկսած է եւ չարչարանքն ալ կը կիրարկուի որպէս ընթացիկ բան մը: Երկիրը տակաւին տըն– տեսական տագնապ մը կ'ապրի եւ չատեր իրենց յոյսը ատոր վրայ դրած են:

ՍԷՆ - Լ.Ա.Զ.Ա.Ռ կայարանի արուարձան– ներու գիծի գործադուլը վերջ գտաւ Զո– րեքշաբթի իրիկուն, թէեւ հարցը կար – գադրուած չէ: Բանթողները կ'ուզէին որ աշխատանքի տարիները բաւեն հասնե – լու համար դասակարգի բարձրագոյն աս– տիճանի մը (Թէ· 5) առանց նկատի առ– նելու աշխատանքի որակն ու քանակը:

ԺԻՒՈՆՏի եւ Լոթ - է կառոնի նա – հանգներու մէջ ողողումները մեծ աւեր– ներ գործած են եւ 2000 հոգի բոլորովին կզզիացած կը մնան: Ամէնի բնակիչները կը պարպեն քաղաքը:

«ԹԻՐՃԻՒՄԱՆԻ» խմբագրապետութիւն՝ Նազը Ըլճաք ինը ամիս բանտարկու – թեան դատապարտուած է, որովհետեւ քննադատած էր կառավարութեան տուած կարգ մը որոշումները: Անցեալին ալ, Նազը Ըլճաք դատարան քաշուած էր, երբ 1977–ին քննադատած էր այն արգել– քը որու ենթարկուած էր ֆրանսական «Լիմմանիւէլը» շարժանկարը, «անբարո – յական» որակուած:

ՊՈՏՏԱՎԱՃԱՌ

ԳՈՆՏ ԳԱՎԱՌՏՈՒ

Մոսկուայի մէջ իր առաջին տարեդարձը տօնող «Տէշտի տատրա» պատճառ է տուել մեզի մտածելու մեր վարչական ապարատի մասին, որ ամէն անգամ, երբ կը ստանձնէ նոր գործ, կը ստեղծէ նոր հաստատութիւն, նոր հաստիքներ, նոր պաշտօնեաներ, որոնք ամէն բանէ առաջ կը մտածեն իրենց ապրուստի մասին, ինչպէս որ ամէն մարդ կ՚ընէ, եւ ապա միայն՝ գործի մասին։ Ահա՛ թէ ինչու ամէն նոր հաստատութիւն, որ կը հիմնուի, կը ծանրանայ պետական բիւրոկրատական մեքենայի վրայ, որ ինքնին ծանր է, եւ ինչպէս ամէն մեքենայ, որ ծանր է, ան ալ կը դանդաղի, կը կաղայ, կը կոտրտի, կը ճռնչի, կը կանգնի, կը ձախողի։ Եւ ինչո՞ւ կ՚ընէ ան այս բոլորը։ Որովհետեւ ան ալ ունի իր ինքնապահպանման բնազդը, որ ամէն կենդանի էակ ունի, եւ որ ամէն կենդանի էակ կը ստիպէ, որ ան ալ ունենայ իր ոտքերը, իր աչքերը, իր ականջները, իր ատամները, իր ճանկերը, իր եղջիւրները, իր պոչը, իր մորթը, իր մազերը, իր փետուրները, իր թեւերը, իր ոտքերը, իր ճանկերը, իր ատամները, իր աչքերը, իր ականջ

ՅԱՍՈՎՁ ԿՈՏՎԱԾՈ

= ՀԱՏՈՒԱԾԱԿ =

ՀԵՂԻՆԱԿ ՍԱՀԱԿՅԱՆ ԱՐՄԵՆԻ

«ԵՎՈ ՎԽՈՔՈՎ»

ՊԱՏՄՎԱԾՔՆԵՐ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿՅԱՆՔԻՑ

Ինչպես միշտ, Ռուբենը ուշացավ: Ես նրան սպասում էի ժամը տասնհինգ անց կես, իսկ նա եկավ քառորդ անց: Ես ինձ զգում էի ինչպես ֆուտբոլի դաշտում, որտեղ ես ինքս էի խաղում, իսկ Ռուբենը՝ հանդիսատեսների տեղերում

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Կայծակ Պետրոսեաննի *մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն.* –

Տէր եւ Տիկին Նուրհան Իփլիքճեան 300 Ֆ. *կը նուիրեն «Յառաջ»ի, նոյն նպատակին՝ Այրի Տիկին Վարդուհի Ալթունեան* 200 Ֆ. *կը նուիրէ:*

×

Պ. Ռ. Պիշառ 200 Ֆ. *կը նուիրէ Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ եկեղեցւոյ (ատանալ «Յառաջ»էն):*

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՍԷՆ – ՄՕՐԻՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Ծաչի մանուկներու դպրոցին, կիրակի Դեկտ. 20, ժամը 15-ին կաթողիկէ Սրահը:

Կաղանդ Պապան նուէրներ կը բաժնէ մանուկներուն:

Հիւրասիրութիւն գեղարուեստական յայտագիր:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻԻՆ

Կապոյտ Ծաչի Մարսէյլ քաղաքի մանուկները, խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ՝ ընկերուհի Ժաքի Գրիգորեանի, իր զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Ժաք Գրիգորեանի եւ ընկ. Մկրեանի, իրենց ամուսնոյն, հօր եւ փեսային՝ Վռամ Գրիգորեանի մահուան առթիւ:

×

Կապոյտ Ծաչի Շրջ. Վարչութիւնը, իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ՝ ընկերուհի Մաւիլէն Մելքոնեանի եւ ընտանիքին, իրենց քրոջ՝ Սաթենիկ Մելֆոնեանի մահուան առթիւ:

AMICALE - ESSAYAN

APPEL AU JEUNES

VENEZ NOMBREUX

Au Réveillon de Noël

JEUDI, 24 DECEMBRE

118, Rue de Courcelles, Paris 17ème

au Centre Culturel Alex Manoogian

de 23 h. à l'Aube

ENTRE 30 F.

Ձ Ա. Շ՝ ժամը 20.30-ին

Մասնակցութիւն՝ 120 Ֆ.

Ապահովումը անհրաժեշտ:

Հեռաձայնել առաւօտեան 7 – 10

372. 04. 20

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ

ԽԱՐԲԵՐԴԻ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

1982-Ի ՕՐԱՑՈՑՑԸ

Համախարբերդցիական Միութեան Ֆրանսայի Շրջանի կեդր. Վարչութիւնը, կը տեղեկացնէ թէ, Միութեանս 1982-ի օրացոյցը լոյս տեսաւ: Իւրաքանչիւր մասնաճիւղ կը ստանայ ծրար մը:

Ուզողները կրնան դիմել՝ տեղական մասնաճիւղերու վարչութեան անդամներուն:

A PARTIR DU NOUVEL AN

Ecoutez tous les Dimanches,

à 20 H. 30

l'Emisson arménienne

pour l'Europe.

MONTE - CARLO

Ondes moyennes 205

— B. P. 141 — Monte - Carlo

Principauté de Monaco

ՆՈՐ ՏԱՐԻԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՌԱՏԻՕՓԱՄ

Ամէն կիրակի, ժամը 20.30-ին

ՄՕՆԹՔ - ԳԱՐԼՕ

Միջին – Ալիք 205 մեթր

Ե. Հ. Ո. Մ.

ԵԻՐՕՊԱՑԻ ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՕՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ – ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԱՄՆԱՃԻՒՂ

ԶՄԵՌԱՅԻՆ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

Եւրոպայի Հայ Ուսանողական Միութեան Լոնտոնի մասնաճիւղը կը հաղորդէ որ, այս տարուան համար կազմակերպած է իր Զմեռային Բանակումը, Անգլիոյ հիւսիսային Եորք քաղաքը, մէկ շաբաթ. Դեկտեմբեր 26-էն մինչեւ Յունուար 2

Կը հրաւիրուին հայ ուսանողները ու երիտասարդները, որ արձանագրուին բանակումին իրենց մասնակցութիւնը բերելու համար:

Նախերու մասնակցութիւն՝ 60 փաունտ

Արձանագրութիւն.–

– Պր. Շ. Յարութիւնեանի Լոնտոն 994 440 01 – Գ. Գրիգորեան, Լոնտոն 485 43 30

Հասցէ.–

The Racecource Centre, Racing Stable, Dringhouses, YORK, Y022QG

Tél.: (0904) 36553

Ամէն չանք պիտի տարուի խանդավառ մթնոլորտ ստեղծելու համար՝ երգ, պար, ծանօթութիւն, զրոյց:

ԵՀՈՄ կը յուսայ, որ նախորդ տարիներու նման յիշատակելի օրերը ըլլան Եորքի օրերը:

CARZOU

Lithographies originales, dessins, huiles

du 15 Décembre au 15 Janvier

Galerie ANNE DE FRANCONY

16, Bd. Victor Hugo — 06000 NICE

Tél.: 88. 73. 64

La Galerie sera ouverte tous les jours sauf le Dimanche, de 15 à 19h.30 et le matin sur rendez - vous.

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ՏՕՆԱԾԱՌԸ

Սամուէլ – Մուրատեան Վարժարանի Տօնածառի տարեկան հանդէսը՝ Վարժարանի Պէչիկթաշլեան – Ալէմշահ սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 20, կիրակի օր, երեկոյեան ժամը 5-ին:

26, Rue Troyon — SEVRES

1. – *Վարժարանի քառաձայն երգչախումբը՝ Ծնունդի եւ ազգային երգեր, ղեկավարութեամբ՝ ԳԷՈՐԳ ԵԱՆԳԻԿ-ԵԱՆԻ:*

2. – *Արտասանութիւններ՝ վարժարանի աշակերտներու կողմէն:*

3. – *ՄԱՐԹԻՆ ԵՈՐԿԱՆԱՏ՝ ծանօթ երգերով, նոր մշակումով, ընկերակցութեամբ՝ վարժարանի երգչախումբին եւ իր նուագախումբին:*

4. – *ՅՈՎՍԷՓ ՆԻԿՃԻԿԵԱՆ՝ իրեն յատուկ մենապարերով:*

5. – *ԵՐԳԻՉ ՆՈՐԱՑԸ՝ նոր ժամանած Միացեալ – Նահանգներէն:*

6. – *Անակնկալներ՝ վարժարանի փոքրերու կողմէն:*

7. – *ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱՑԻ՝ նուէրներու բաշխում:*

8. – *ՆԱԻԱՍԱՐԴ պարախումբ:*

9. – *ՎԻԳԷՆ եւ ՍԻՄՈՆ՝ իրենց Զուարկերգներով:*

Հանդէսին ներկայ կ'ըլլայ՝

ՇԱՐԼ ԱԶՆԱՒՈՒՐ

Կը հրաւիրուին Փարիզի բոլոր հայ մանուկները, կաղանդ Պապայի իրենց նուէրները ստանալու:

RESERVEZ VOTRE SOIREE

DU 13 MARS

AU CHATEAU DES FLEURS

MARSEILLE

INSTITUT des LANGUES ORIENTALES

Université Paris III

Cours de Littérature Arménienne

1981 — 1982

Par K. BELEDIAN

- Lundi, 4 Janvier
  H. Ochagan (Dzag Bedougue)
- Lundi, 18 Janvier
  H. Ochagan (idem)
- Lundi, 1er Février
  H. Ochagan (idem)
- Lundi, 22 Février
  N. Sarafian (Méditerranée)
- Lundi, 8 Mars
  N. Sarafian (idem)
- Lundi, 22 Mars
  N. Sarafian (idem)
- Lundi, 19 Avril
  Z. Vorpouni (Asphalte)
- Lundi, 3 Mai
  Z. Vorpouni (Asphalte)
- Lundi, 17 Mai
  Z. Vorpouni (Asphalte)

Les cours ont lieu les Lundis de 17.15 à 19.15 à la salle B. 107, 1er étage, au Centre Dauphine - M° Porte Dauphine

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցին, շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները, փոխան ծաղկեպսակի, Անիւա Զուլֆայեանի (ծնեալ՝ Մարկոսեան) թաղման առթիւ.– Սարգիս Ալթունեան Նախկին Ռազմիկներու Միութեան 100, Տէր եւ Տիկին Վ. Գրիգորեան ե.պ. 100, Տէր եւ Տիկին Մ. Աւետիսեան ե.պ. 100, Կապոյտ Ծաչին 100, Տէր եւ Տիկին Յ. Լիւլէճեան ե.պ. 100, Մշակոյթի Տան 100, Տէր եւ Տիկին Ա. Պաղտասարեան Կապոյտ Ծաչին 500, Տիկին Մարկոսեան ե.պ. 100, Ա. Իւզմեան ե.պ. 100, Ռ. Զազարոսեան ե.պ. 100, Տիկին Զազարոսեան, Վ. Վարդուկեան, Ժ. Գասպարեան 50-ական, Զորտիկեան ե.պ. 20 Ֆ.:

Սահակ Մանուկեանի մահուան քառասունքի հոգեհանգստեան առթիւ.– Այրի Տիկին Վ. եւ զաւակները ե.պ. 1.000, դպրոցին 1.000, Գալուստ Ահարոնեան, Տէր եւ Տիկին Պ. Քաֆէճեան, Տէր եւ Տիկին Լ. Մարիկեան ե.պ. 200-ական, Տէր եւ Տիկին Զարուկեան ե.պ. 100, դպրոցին 100, Տէր եւ Տիկին Հ. Մխիթեան ե.պ. 100, Նախկին Ռազ. Միութեան 100, Տէր եւ Տիկին Պ. Կարապետեան Սահակ – Մեսրոպ Երգչ.ին 100, դպրոցին 100, Տէր եւ Տիկին Դ. Պանտիկեան, Տէր եւ Տիկին Ե. Ահարոնեան, Տէր եւ Տիկին Մկրտիչեան ե.պ. 100-ական Ֆ.:

Պետրոս Ախաճեանի թաղման առթիւ.– Տէր եւ Տիկին Փ. Շամլոյեան Կապոյտ Ծաչին 150 Ֆ.:

×

Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ օծման 50-ամեակի հանդիսութիւններուն առթիւ.– Ա. Առաքելեան եւ ԺԱՖ-ի վարչութիւնը 200-ական, Ռ. Մանուկեան 100, Տիկին Ա. Հաթէմեան 50 Ֆ.:

Պ. Գեղեան ե.պ. 200, Տէր եւ Տիկին Թիւլքեան դպրոցին 200, Տէր եւ Տիկին Տրդատ Տէր – Պօղոսեան 500, Ա. Տէր – Զաքարեան, Տէր եւ Տիկին Խազոյեան 100-ական, ՊՊ. Ալոյեան, Քիւրտեան 50-ական Ֆ.:

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris

Commission paritaire : N° 55935

Երգիչ՝ ՊԵՏԻԿ Զևգի կու ապասէ

ԻՐ ՃԱՇԱՐԱՆԸ

ուր պիտի գտնէք յատագոյն ճաշերը, յատագոյն գինիներով եւ հայկ. ջերմ մթնոլորտի մը մէջ

Զորեքշաբթի՝ ՄԱՆԹԸ–ի օր:

BAR - RESTAURANT

SPÉCIALITÉS ARMENIENNES

Direction :

M & Mme Bédikian

ՊԵՏԻԿ

Կ'երգէ Ուրբաթ եւ Շաբաթ օրերը, ճաշի ընկերակցութեամբ:

Պատրաստուեցէ՛ք ԱՄԱՆՈՐի եւ ՀԱՅԿ. ԾՆՈՒՆԴի ճաշկոնքներուն:

1, bd. Carnot — 17, quai J.-B. Clément, 94140 ALFORTVILLE

tél. 376 32 19 *Fermé le lundi*

RESTAURANT

EREVAN

ՀԱՅԱՍՏՈՒՆ

ԵՐԵՒԱՆ

Իր աւանդական ճաշացուցակով եւ սովորական հաճելի մթնոլորտով՝ կը սպասարկէ Ձեզի:

RESTAURANT EREVAN

26, RUE BERGÈRE - 75009, PARIS

TÉL. 770. 85. 81

ՈՒՐԲԱԹ եւ ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆՆԵՐԸ՝

ՎԻԳԷՆ

Ընկերակցութեամբ՝ ՍԻՄՈՆԻ

ժամը 21.30-էն սկսեալ կը ներկայացնայ իր հայկ. ժողովրդական երգերով, զուարթացնելով ձեր երեկոյքը:

Fermé le Mardi — Փակ է Երեքշաբթի

TRAITEUR EREVAN

29, RUE BERGÈRE – 75009 PARIS

TÉL.: 523. 44. 73

ՇԱԲԱԹ – ԿԻՐԱԿԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
19-20
SAMEDI-DIMANCHE
19-20 DÉCEMBRE
1981

ՀԱՅՐԱՔ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 340 Ֆ. - վեցամսեայ՝ 180 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 400 Ֆ. - Հատը՝ 2 Ֆ. 50

LE NUMERO 2 F. 50

57ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.065 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 57e ANNÉE — No 15.065

ԼԵՀԱՍՏԱՆ

ՎԱՐՇԱՒԱ ԿԸ ՀԱՍՏԱՏԷ՝
ՄԵՌԵԱՒՆԵՐ ԵՒ ՎԻՐԱՒՈՐՆԵՐ
ՎԱԼԵՋԱ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՄԷՋ՝ ՄԷԿ ԺԱՄ ԳՈՐԾԱԴՈՒԻ ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ ԱՌՏՈՒ

Ֆրանսայի սենատիքանները, բացի Աչ – խատանքի Ընդհ. Համադաշնակցութենէն (Սէ – Ժէ – Թէ) որոշեցին մէկ ժամ աշխատանքը զադրեցնել երկուշաբթի առտու ժամը 11-էն 12 եւ մէկ վայրկեան ալ լռութիւն պահել, Լեհաստանի համար:

Մինչ Ֆրանսայի մէջ, Լեհաստան կը չարունակէ քաղաքական հաշուեյարդարներու ծառայել, տեղւոյն վրայ կացութիւնը միշտ նոյնքան ծանր է, քանի որ այլեւս Վարշաւայի ձայնասփիւռն իսկ խոստովանած է թէ մեռեալներ կան եւ վիրաւորներ բախումներու հետեւանքով: Պաշտօնապէս կը յայտարարուի թէ եօթը հանքագործներ մեռած են Սիլեզիոյ Վի – Ժէքի հանքին մէջ մինչ կատանակ՝ բախումները բուռն եղած են եւ ըստ – միշտ լեհ պաշտօնական աղբիւրներուն – 364 վիրաւոր կայ, որոնց մէջ՝ 160 ոստիկան եւ 164 ցուցարար: Կատանակի մէջ նաեւ ձերբակալուած է Սոլիտարնոշթէի վոխ – նախագահը՝ Միրոսլավ Կրուպինսկի տեղւոյն բանթողներու անձնա – տուութենէն ետք, Ուրբաթ օր կը հաս – տատուէր թէ Լէք Վալեզան ալ ձերբա – կալուած է Վարշաւայի մէկ արուարձանը, մերժած ըլլալով բանակցիլ զին – ուորականներու հետ եւ կոչ ընել աշխատաւորներուն որ ընդունին կատարուած իրողութիւնը:

Այս պաշտօնական աղբիւրներէն զատ, այլ լուրերու համաձայն չատ բուռն բախումներ տեղի ունեցած են Պլոկոչ, Լուպլին, Խրախովի: Լեհաստանէն հասնող քանի մը ճամբորդներ կը վկայեն թէ սարսափ կը տիրէ ժողովուրդին մօտ: Ականատեսներ կը պատմեն թէ ինչպէս պատահած է «զինուորական հարուածը», Շաբաթ գիշեր, դասական սենարիօ մը, կէս գիշերէն ժամը 4, ոստիկանները տունէ տուն կը ձեռնարկէին ձերբակալութեանց, կարելէ ետք, անշուշտ, հեռաձայնի բոլոր գիծերը:

Ուրբաթ, կը պարզուէր նաեւ թէ եկեղեցին, սկզբնական խոհեմ յայտարարութենէ ետք, կարծրացուցած է իր դիրքը եւ կղերը չի վարանիր բացէ ի բաց յայտնելէ թէ ժողովուրդը չի կրնար ընդունիլ այս կացութիւնը եւ պիտի դիմադրէ:

Այս բոլորին զուգընթաց մէջտեղ ելաւ նաեւ հակահրէական փաստաթուղթի մը պատմութիւնը: Վալեզայի մէկ գործակիցին հրէական ծագումը կը բաւէ որպէսզի «հրեայ միջազգայինի մը» մասը տեսնուի ամբողջ եղածին մէջ: Ըստ այդ փաստաթուղթին, Փրոֆ. կեմեռէք հըրեայ մըն է բուն անունով՝ Լեվարտով, ռաբունիի որդի, որ կապ հաստատեր է Փարիզի Կոլերնիկ մասոնական օթեակին հետ երբ պատմութեան դասախօս էր Վարշաւա: Լեհական տաղնապը, ար – դիւնք է (եղեր) «հրեայ ազգայնամոլ միջազգայինի գործունէութեան, որ կը հակակշռէ արեւմտեան ճարտարարուեստի 80%-ը եւ կը փորձէ իշխանութիւնը ձեռք առնել Լեհաստանի մէջ, օգտագործելով կաթոլիկէ մտաւորականներու եւ ԿՈՒ-ի (ընկերային ինքնապաշտպանութեան կոմիտէ) կազմակերպութիւնը»: Առանց հրէական ակնարկութեան, Իւմանիթէ-ն Ուրբաթ առտու իր խմբագրականով կը ձաղկէ Սոլիտարնոշթէն, որ ոչ բանակցութիւն ոչ ալ հայրենասիրական համաձայնութիւն ուզած է, այլ երկիրը կուրօրէն արկածախնդրութեան մը առաջնորդելը է: Առաջին անգամը չէ անշուշտ, որ համայնավար կուսակցութիւնը եւ համայնավար նախարարները տարբեր լեզու կը ստիպուին զործածել (1947, Թորէզի ատեն) քանի որ կառավարական համախոհութիւն կայ:

× Շուէտէն հասած լուրերու համա – ձայն Սոլիտարնոշթէ կեդրոնատեղի մը հաստատած է Սթոքհոլմի մէկ արուարձանը:

× Ուրբաթ օր, կ'ըսուէր նաեւ թէ Վարշաւայի Ուխտի զինեալ ուժերու հրամանատարն է, խորհրդային զինուորական՝ մառեչալ Կուլիկով որ ձեռք առած է Լեհաստանի բոլոր զործողութեանց ընդհանուր ղեկավարութիւնը:

× Անգլիական Պի – Պի – Սի ձայնասփիւռին եւ սպանական «Լա Վանկուարթիա» օրաթերթին համաձայն, Մոսկուա վերջնագիր մը տուած էր զօր. Ժարուզելսկիի, անցեալ չաբթու: Մառեչալ Կուլիկովն է որ ըսեր է՝ «եթէ դուք չհաստատէք պատերազմական վիճակը՝ մենք կ'ընենք»:

× Կայ նաեւ ձմեռը, որ ալ աւելի տագնապալի կը դարձնէ կացութիւնը: Ցուրտը 0-էն վար տասը աստիճան է եւ բազմաթիւ զինուորներ արդէն իսկ հիւանդանոց փոխադրուած են թոքատապով:

× Նախագահ Ռեկըն ամբաստանած է Խորհ. Միութիւնը, որպէս պատասխատու նատու Լեհաստանի դէպքերուն, մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին:

× Լեհական հեռատեսիլը յարմար նըկատած է, որպէս յայտագիր, ժողովուրդին ներկայացնել 1956-ի Հունգարիոյ դէպքերը, 25-ամեակին առթիւ...:

× Նախարարապետ Մօռուա յայտարարեց թէ Լեհաստանի կացութիւնը դէմ է Հելսինքիի համաձայնութեանց:

Ցիշենք որ, այդ համաձայնագրերը ստորագրուեցան 1975 Օգոստոս 1-ին 35 երկիրներու կողմէ եւ բաղկացած են երեք գլուխներէ: Առաջինը կը վերաբերի ապահովութեան եւ կը նախատեսէ ուժէ հրաժարումը ստորագրեալ Պետութեանց միջեւ, ոչ – միջամտութիւնը եւլն. եւլն.: Երկրորդը կը վերաբերի առեւտրական եւ այլ փոխանակութեանց, վերջապէս երրորդը՝ զաղափարներու եւ մարդոց ազատ երթեւեկութեան ճանաչումն է: Խորքին մէջ ոչինչով յանձնառու է Խորհ. Միութիւնը, քանի որ խորհրդային օրէնքը, իրաւական գետնի վրայ որեւէ միջազգային համաձայնագրէ առաջ կուգայ եւ ուրեմն Մոսկուայի համար, որեւէ խոչընդոտ չեն ստեղծեր նման համաձայնագրերը:

× Ձերբակալութիւններու զանգուածային թիւը պատճառ եղած է, ըստ կարդ մը լուրերու, որ յանպատրաստից արգելափակման կայաններ չինուին քաղաքներու մէջ: Անհատականակ չի նկատուիր նաեւ որ բանտարկեալները Խորհ. Միութիւն աքսորուին:

× Ամբողջ երկրի մը եւ ժողովուրդի մը սուր տագնապին կողքին, հարկ է նուիրել ուշադրութիւն նաեւ ֆութպոլի մրցումներուն: Ֆրանսա – Հունգարիա խաղը, որ պիտի տեղի ունենար Պուտապէսթ, Չորեքշաբթի, յետաձգուեցաւ 24 ժամով, ձիւնի պատճառով: Ֆրանսա – Պելճիքա խաղը, որ պիտի տեղի ունենար Պրիւքսէլ, Կիրակի, յետաձգուեցաւ 24 ժամով, ձիւնի պատճառով: Ֆրանսա – Իսպանիա խաղը, որ պիտի տեղի ունենար Մարսէյլ, Չորեքշաբթի, յետաձգուեցաւ 24 ժամով, ձիւնի պատճառով: Ֆրանսա – Իսրայէլ խաղը, որ պիտի տեղի ունենար Նիս, Չորեքշաբթի, յետաձգուեցաւ 24 ժամով, ձիւնի պատճառով: Ֆրանսա – Իսրայէլ խաղը, որ պիտի տեղի ունենար Նիս, Չորեքշաբթի, յետաձգուեցաւ 24 ժամով, ձիւնի պատճառով: Ֆրանսա – Իսրայէլ խաղը, որ պիտի տեղի ունենար Նիս, Չորեքշաբթի, յետաձգուեցաւ 24 ժամով, ձիւնի պատճառով:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԳԻՐՔԸ ԵՒ ԽՈՒՆԿԸ

«Խոնարհիր դիրքին առջեւ որպէսզի բարձրանաս դիրքով» կ'ըսէր վերջերս Գարեգին Բ. Աթոռակից Կաթողիկոս, իր այն ներշնչեալ ու ազնուական ճառին մէջ, որուն նմանը քիչ անգամ արտասանուած է Հայ դիրքի գովաբանութեան ու պանծացման համար: Եւ մենք որ, միշտ, մեր մանկութեան առաջին վայրկեանէն ի վեր խոնարհած ենք դիրքին առջեւ, մենք որ դիչերներն անգամ մեր պլուխը հանդչեցուցած ենք բարձի տակ պահուած դիրքերու վրայ, եւ քնանալու առեն սուզուած ենք դիրքերով բանուած երազ աշխարհի մը բարձունքին վրայ, անգամ մը եւս խոնարհեցուցինք մեր պլուխը Մեսրոպածին խորհուրդներու առջեւ: Արդարեւ եթէ այդ ճառին արտասանուած օրը Անթիլիասի եկեղեցիին մէջ օդը խունկի տեղ դիրք կը բուրէր, մենք արդէն միշտ խունկին մէջ դրած ենք դիրքին բուրմունքը, ինչպէս որ փոխադարձաբար, մեր բացած իւրաքանչիւր Մեսրոպաշունչ դիրքէն ալ մեզի միշտ հասած է խունկին մոզական բուրմունքը: Ինչո՞ւ միշտ մեզի համար այսպէս նոյնացած են դիրքն ու խունկը, այսինքն դրականութիւնն ու եկեղեցին: Պատասխանը մեզի կը յիշեցուի դարձեալ Գարեգին Կաթողիկոսին կողմէ. «Որով – հետեւ չմոռնանք, կ'ըսէ ան, Հայ ժողովուրդին կեանքին մէջ դիրքը ծնած է Աստուածաշունչ մատեանով, հայ դիրքը ստացուած է երկինքէն, եւ երկիրը երկինքին կամարակապած մարդու մը տեսիլքին մէջ»:

×

Բայց եթէ մեր ժողովուրդին կեանքին մէջ դիրքը ծնած է Աստուածաշունչ մատեանով, ինչո՞ւ է որ մեր ժողովուրդին զաւակները միշտ նոյն զուրգուրանքը ցոյց տուած չեն Աստուածաշունչ մատեանին ու մարդաշունչ մատեանին, այսինքն եկեղեցիին ու դիրքին: Ինչո՞ւ այսքան չատ եկեղեցի ունեցած ենք մեր պատմութեան մէջ եւ այսքան քիչ՝ դրատուն: Ինչո՞ւ այնքան լեցուն եղած են մեր հազարաւոր եկեղեցիները եւ ինչո՞ւ այնքան ամայացած են մեր դրավաճառները: Ինչո՞ւ միշտ արծաթով ու ոսկիով չողչողացած են մեր եկեղեցիներուն սուրբ խորանները եւ ինչո՞ւ միշտ փուչին նստած է մեր դարաւոր գրականութեան մատեաններուն վրայ: Ինչո՞ւ մեր հոգեւորականները ամենուրեք սէր ու յար – գանքի արժանացած են եւ ինչո՞ւ մեր գրագէտները մեռած են սովի ու մոռա – ցումի մէջ: Ինչո՞ւ եւ ինչո՞ւ...:

×

«Շտեմարաններու մէջ դիզուած են դիրքերը: Գիրքերը կը տառապին մինակութենէն»: Այսպէս կ'ըսէր Կաթողիկոսը եւ այսպէս ողբացած են միշտ բոլոր մեր տառապեալ գրագէտները, գրչի ու մտքի մարդիկը: Գիրքերը կը տառապին մինակութենէն: Հապա իրենց դիրքերուն մինակութիւնը տեսնող հեղինակներուն մինակութի՞ւնը: «Եթէ կը վախնաք առանձնութենէ, մի՛ ամուսնանաք» ըսած էր Զեխով հեգնանքով: Եւ մենք պիտի ըսենք հառաչանքով. եթէ կը վախնաք առանձնութենէ, դիրք մի դրէք, դիրքի մը նուիրուիք, մի հեղինակէք:

Ի՜նչ բարեբախտութիւն, որ Ս. Մեսրոպի տեսիլէն ի վեր Հայ գրողին պաշտամունքը՝ Մեսրոպեան տառերու նը – կատմամբ, աւելի զօրեղ եղած է քան իր վախը՝ մինակութենէ: Եւ այսօր եթէ Սփիւռքահայ տարածքի վրայ գրողներու համրանքը աւելի չատ է քան ընթերցողներունը, եթէ իւրաքանչիւր ընթերցողի տասը, տասնհինգ գրող կ'ինայ, այս ծիծաղելի հակասութիւնը զարմանալիօրէն չարդիլեր դիրքերու երեւումը: Զարմա՞նք, թէ հրաշք, որ դեռ այսօր ալ հայատառ դիրքեր հրապարակ կը հանուին առանց որ տպարան ունենանք, առանց որ գրատուն ունենանք, առանց որ վճարող բաւականաչափ ընթերցող ունենանք:

×

Ցիշենք օտարի մը, Լիհթենպէրկի սա նախադասութիւնը. «Գիրք կոչուածէն աւելի տարօրինակ ապրանք մը կա՞յ արդեօք աշխարհի վրայ, անոնք կը տրպուին մարդոց կողմէ որոնք չեն հասկը – նար զանոնք, կը կազմուին, կը դրաքընըն ու կը կարդացուին մարդոց կողմէ որոնք չեն հասկնար զանոնք, եւ աւելին, կը գրուին մարդոց կողմէ որոնք չեն հասկնար զանոնք»: Լիհթենպէրկ իրաւունք չունի թերեւս այսքան յոռետես ըլլալու, բայց մենք իրաւունք ունինք իր նախադասութեան մէջէն հասկնալ բառը փոխելու՝ կարդալ բառին հետ, եւ ըսելու.

«Կա՞յ աւելի տարօրինակ ապրանք, քան հայերէն գիրքը որ կը կարդացուի ո՛չ տպագրողին, ո՛չ կազմարարին, ո՛չ քննադատին, ո՛չ ընթերցողին, եւ ոչ ալ գրագէտին կողմէ...»:

Ռ. Հ.

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԵՌՈՆԱՑԻ (Իտալիա) իր բնակարանէն առեւանգուած է ամերիկացի զօրավար մը: Բարձրաստիճան զինուորական՝ նը՝ զօր. Տոզիէր Ալտանտեան կազմակերպութեան մէջ իր ունեցած պաշտօնին բերմամբ է որ Իտալիա է: Քիչ ետք, «Կարմիր Զոհատ»ները հեռաձայնելով Իտալական ԱՆՍԱ. մամուլի գործակալութեան, տէր եղած են արարքին:

ԷՒ – ՖՐԱՆՍԻ օդաչուները կանխաւ յայտարարեցին 48 ժամուան զործադուլ մը, Դեկտ. 22-ի եւ 23-ի համար: Ծանօթ է որ Պոյինգ 737-երու վրայ եղած նոր կարգադրութիւնները (3-ի տեղ 2 օդաչու) դժգոհութիւն պատճառած են:

ԱԶԳԱՅԻՆ ՂՈՎԸ 141 ձայնով (մէկ դէմ՝ Իսրայէլ) եւ երեք ձեռնպահութիւն, դատապարտեց Կոլանի կղզւոյ:

ԻՐԱՆԻ ՄԷՋ 28 զպրոցական եւ երկու յղի կիներ զնդակահարուած են: Մուճահեուհիները հրատարակած են անունները եւ անոնց յաճախած զպրոցներուն ալ անունները:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ արտաքին առեւտուրի բացը վեց միլիառը անցած է Նոյեմբերին: 1981-ի ընդհանուր բացը 58 միլիառի կը հասնի:

ԱՍԻՈՑ զաղթականներու թիւը կ'աճելնայ օրէ օր եւ 1981-ին կրկնապատիկն է 1980-ի բաղդատմամբ: Ասիկա կը վերաբերի Վիէթնամէն հեռացողներուն:

ԺԻՍԻԱՐ տ'ԷՍԹԷՆ տեսակ մը «քաղաքական մուտք» կատարեց Հինգշաբթի օր, ճաշի հիւրն ըլլալով նախկին մեծամասնութեան:

ԿՈՄԻՏԱՍԻ ՍԱՆ՝ ՎԱՐԴԱՆ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

(Գ. և Վերջին Մաս)

Ինչպէս ծանօթ է Կոմիտասը չատ քիչ հնարաւորութիւններ ունեցած էր իր ստեղծերը վերջնական ձեւով ի լոյս աշխարհ բերելու: Բազմաթիւ ստեղծագործութիւններ մնացած էին անտիպ, սեւագիր, անընթեռնլի եւ չատ անգամ նոյն երգը քանի մը ձեւերով: Աշխատանքը կը կայրօտէր հայ երաժշտութեան ընդարձակ պիտութեան եւ ուսման, Կոմիտասեան պարզ, սակայն չատ նուրբ ճաշակին, Կոմիտասեան նախասիրութիւնները ներթափանցելու եւ վերջապէս Կոմիտասեան ոճին: Նոյնինքն Վարդան Սարգսեան այս ուղղութեամբ կը գրէ.

«Կոմիտաս վարդապետ ներկայ Պատարագի վերջնական վերամշակման ձեռնարկած է 1912-ի աշնան, գրի առնելով մաս առ մաս ու երեկոները սովորեցնելով դպրաց խմբին՝ ինչ որ լրացուցած էր օրուան մէջ: Աքսորէ դարձին փոփոխութիւններու ենթարկեց զայն եւ, տպագրելու յոյսով, սկսաւ մաքուրի առնել մինչեւ 17-րդ էջը – Սուրբ Աստուած: – Դժբախտաբար չկրցաւ չարունակել հիւանդութեան սաստկացման պատճառով:

Վերոյիշեալ 17 էջերէն դուրս, ներկայ հրատարակութեան մնացեալ մասին համար իբր հիմ ունեցանք այն միակ ինքնագիրը օրինակը, որ գտնուեցաւ Պոլսոյ Պատրիարքարանէն Փարիզի Կոմիտասեան Ցանձնաժողովին ղրկուած: Վարդապետին ձեռագիրներուն մէջէն եւ զոր կը թուի թէ հեղինակը ձեռք առած է բազմաթիւ անգամներ եւ խճողած է իրարու վրայ կրկնուած սրբագրութիւններով – եւրոպական թէ Համբարձումեան նօթագրութեամբ – օգտագործելով մինչեւ իսկ լուսանցքները եւ անընթեռնլի դարձնելով էջերուն կէսէն աւելին:

Ուշադիր քննութենէ մը երեւան կու գայ որ վարդապետը ոչ միայն փոխած է բազմաթիւ հատուածներու նախկին ձեւերը այլ նաեւ անոնց տուած է մէկէ աւելի դաշնաւորումներ, ինքն իսկ վարանելով անոնց մէջ ընտրութիւն մը ընել, ինչ որ ենթադրել կուտայ մեզ թէ անոնք առաջին ձեւերէն աւելի յաջող չեն թուած միշտ իրեն:

Մեր միտքը ամէնէն աւելի լկեց ուրեմն ընտրութեան հարցը որուն մէջ ի գործ դրինք վերին աստիճանի զգուշաւոր բարեխղճութիւնը զուշակելու համար հեղինակին նախասիրութիւնները կամ գոնէ մօտենալու համար անոնց կարելի եղածին չափ: Գալով այն հատուածներուն, որոնք բոլորովին տարակուսելի էին կամ անթափանց՝ պահեցինք զանոնք իրենց նախկին ձեւին մէջ, հիմնուելով առաջին բնագրի մէկ արտագրութեան վրայ:

Նկատելով որ մեր ձեռքը գտնուած բնագիրներուն մէջ կը պակսէին ինչ ինչ յարակից մասեր, մեր կողմէ աւելցուցինք զանոնք մասամբ յիշողաբար եւ մասամբ հետեւելով այն ոճին՝ որով վարդապետը ինքն իսկ դաշնաւորած է միեւնոյն ձայնելեւէջն ունեցող ուրիշ կտորներ...»: (1)

Կոմիտասեան Ցանձնաժողովը, վարդան Սարգսեանի այս յարգելի աշխատանքը գնահատեց այսպէս. «Կոմիտասեան յանձնաժողովին համար բարեբախտութիւն մըն է որ կարողացանք այս դաշնակեալ հայկական Պատարագի հրատարակութեան փափուկ ու դժուարին գործը խղճամիտ ու լուրջ ձեւով մը ի գլուխ հանել չնորհիւ վարդապետին արժանաւոր աշակերտ, հմուտ ու տաղանդաւոր երաժիշտ Վարդան Սարգսեանի թանկագին աշխատակցութեան: (2)

Ցետագային այս Պատարագը Վարդան Սարգսեան կը վերածէ երկսեռ խումբի տրուած ըլլալով որ Սփիւռքի մէջ գոյութիւն ունեցող երգչախումբերը առհասարակ լպիակն եւ արական տարրերէ կազմուած են, եւ եթէ միայն արական ուժերէ բաղկացած երգչախումբեր կան, սակայն անոնք ալ ի վիճակի չեն կոմի տասի այս գեղահիւս Պատարագը մեկ նարանելու, որովհետեւ մանաւանդ առաջին թէնորի բաժինը յօրինուած է բաւական բարձր ձայներու վրայ:

Վարդան Սարգսեան ունի բաւական նշանակալից վաստակ իբրեւ ստեղծող, ի մասնաւորի իբրեւ մշակող: Ունի բազմաթիւ ժողովրդական, ազգային – հայրենասիրական, հոգեւոր խմբերգներ եւ մեներգներ: Շատ սիրուած ու տարած – ուած են «Հայաստան», «Տէր Կեցո Դու զՀայս», «Ով Մեծասքանչ Դու Լեզու» մշակումները, քառաձայն խումբի համ եւ ի մասնաւորի «Հոյ Նար» մեներգ երաժշտական ստեղծագործութիւնը, որ Խնուսի չրջանի պարերգ մըն է: Վարդան Սարգսեան այս գեղջուկ երգի մասին մեզի կուտայ չատ կարեւոր վկայութիւն. «Պարերգիս ատաղձը կը կազմեն հետեւեալ երկու տարբեր գեղջուկ երգերը զոր հեղինակը քաղած է 1913ին գաւառացի աշակերտներու բերնէն, զգխաւորաբար Ս. Բաբախեանէ – Խնուսէն:

Ժողովուրդին մէջ գոյութիւն չունի այս հիւսուածքն ու ընդլայնումը որ վերոյիշեալ թեմաները ստացած են ներկայ պարերգին մէջ, այլ արուած է հեղինակին կողմէ 1923–ին: Բանաստեղծութիւնը զուտ ժողովրդական է, քաղուած միեւնոյն աղբիւրէն»: (3)

Մեր կարծիքով, Վարդան Սարգսեանի ամենագնահատելի աշխատանքներէն մին է նաեւ «Արեւագալի երգերը», որ լոյս տեսած է 1958–ին: Հայկական միջնադարեան երաժշտութեան լաւագոյն նմոյշները եղող այս երգերը, որոնք Հայաստանեայց եկեղեցիին կամարներուն տակ կը հնչեն դարերէ ի վեր Մեծ Պահոց չորեքշաբթին, կը վերադրուին Ներսէս Շնորհալիին – 1102 - 1173: «Արեւագալի ժամը զուտ հայկական է, զի ուրիշ ծէսերը, ոչ լատինականը, ոչ յունականը, ոչ ալ ասորականը ունին յատուկէն եւ առանձին Արեւագալի ժամը: Այս պատճառաւ ալ Հայերը մանաւանդ զուրգուրանք եւ հոգածութիւն ունեցած են Արեւագալի հանդէպ: Զայն կը կատարեն միշտ հանդիսաւոր եղանակով եւ մեծ բարեպաշտութեամբ եւ երկիւղածութեամբ»: (4)

Վարդան Սարգսեան ոքնային աշխատութեամբ մը կ'ուսումնասիրէ, կը հաւաքէ, կը մաքրէ անոր մէջէն օտար տարրերը, անիմաստ եւ անպէտ զարդարանքները, առանց խախտելու միջնադարեան հայ հոգեւոր երաժշտութեան ոգին եւ նկարագիրը, կը ներդաշնակէ մեներգչի, երգչախումբի եւ երգչհոնի համար, զանոնք յանձնելով մեր մշակոյթի գանձարանը: Դժբախտաբար պէտք եղած կարեւորութիւնը չէ տրուած ցայսօր մեր ազգային մոնոտիկ երաժշտութեան այս դեղեցիկ երգերուն:

Վարդան Սարգսեանի նշանակալից աշխատութիւններէն է նաեւ «Սրբազան Եկեղեցոյդ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ» անուն 500 էջնոց երկու հատորները, զորս լոյս ընծայած է Ամերիկայի Հայոց եկեղեցւոյ դպրաց միութիւնը, Մանուկեան առաջնորդ եպիսկոպոսին քաջալերանքով եւ հովանաւորութեամբ: Այս հսկայ հատորին պատրաստութեան, կազմութեան եւ հրատարակութեան ընթացքը՝ զէթ նոյն թեմի եկեղեցիներուն մէջ երգեցողութեան միօրինակութիւն ապահովելու հեռանկարը եւ տեսիլքը եղած է: Երկար տարիներու աշխատանքով Վարդան Սարգսեան կը յաջողի հրատարակութեան յանձնել այս հատորը 1966–ին:

Հատորը կը բովանդակէ.

ա. – Կիրակամտից ժամերգութիւն:

բ. – Առաւօտեան ժամերգութիւն:

գ. – Եկմալեանի Ս. Պատարագը, զանազան տաղերով, մեղեդիներով, թափօրի չարականներով, ժամամուտներով, ճաշու չարականներով, սրբասացութիւններով:

դ. – Հոգեհանգստեան պաշտօն:

ե. – Հայրապետական մաղթանք:

Վարդան Սարգսեանի ամենագեղեցիկ հայ հոգեւոր երաժշտութեան մշակում – ներէն «ի Գերեզմանի»ն եւս տեղ կը գտած այս հատորին մէջ, մէւս բազմաթիւ մեղեդիներու կարգին: Իր միտիկ նը – կարագրին քով, հրաշալի կերպով գըծ – ուած է նաեւ զուգահեռ մը երաժշտութեան եւ բառերու միջեւ, ինչ որ փնտռուած, սակայն քիչ նկատուած յաջողութիւն մըն է յօրինող կամ մշակողին համար: «ի Գերեզմանի»ն մշակուած է սոլոյի եւ նաեւ խումբի համար:

Դժբախտաբար մենք առիթը չենք ունեցած ներկայ ըլլալու Վարդան Սարգսեանի կատարած երգչախմբային փորձերուն, հետեւաբար աւելի ճիշդ կը դանենք դիմել այն անձերու վկայութեան, որոնք մօտէն ճանչցած են գինքը, ապրած անոր չունչին տակ եւ նոյնիսկ եղած են ամենամօտիկ աշխատակիցները: Ուրեմն, կուտանք ձեղի նոյնութեամբ Շ. Փերանեանի կարծիքն ու տպաւորութիւնը Վարդան Սարգսեանի դեկավարութեան ձեւին, սորվեցնելու մեթոտին, բծախնդրութեան, տաղանդին մասին: «Պր. Սարգսեան փորձերը կը սկսէր ճիշդ ժամուն, առանց նկատի առնելու ուշացողները, ազմուկ կամ մտանակի խօսակցութիւնները չէր ներեր, ժամանակնիս չատ կարճ էր եւ համերգին թուականը որոշուած: Զայնական փոքրիկ մարզանքէ մը վերջ մեզի կը բացատրէր օրուան երգին լմատսը կամ աւելի ճիշդ դեղջուկին զգացումները եւ ապրումները: Իր դեղեցիկ ձայնով կ'երգէր օրուան երգը ու այդ երգէն զանազան մասեր կը սորվեցնէր խումբին ամէն մէկ բաժնին եւ վերջը այս բաժինները իրար կը կապէր: Առաջին փորձերուն միայն եղանակը ճիշդ երգել տալուն կ'աշխատէր: Վերջին չորքերը միայն կ'աշխատացնէր երգերու ներդաշնակութեան, չափի եւ երանգներու կատարելութեան: Կը դեկավարէր ձեռքերու չափաւոր չարժումներով, նոր հարսի մը նման եւ մարմնի չարժումները զուտ էին: Ա. Քափէլլա կ'երգէինք եւ դոց, համերգի պահուն բոլոր երգիչները իրենց ամբողջ ուշադրութիւնը կեդրոնացուցած պէտք էին ըլլալ իր գիմքի եւ աչքերու արտայայտութեան, որպէսզի կարելի եղած չափով լաւագոյնս հասկնայինի իր զգացումները եւ ապրումները»:

Վարդան Սարգսեանի դեկավարի իր բացառիկ արժէքին մասին Կ. Փոլատեան կը դրսեւորէ իր տպաւորութիւնները հետեւեալ խօսքերով. «Քիչ եմ տեսած դեկավարներ – Կոմիտասը չեմ տեսած – որոնք իրենց անձով, իրենց չարժումներով, այդքան սքանչելապէս արտայայտեն խումբի երգած եղանակի ոգին: Եթէ կարելիութիւն ըլլար ժողովուրդին՝ տեսնել Պր. Սարգսեանը դիմացէն երբ ան կ'առաջնորդէ խումբը, ես վստահ եմ որ չատեր իրենց աչքերով պիտի լսէին, այ դ երգը դեկավարի անձին վրայ: Եղանակը կ'երգուի իր աչքերուն, իր դէմքի մկաններուն, իր մատերուն ու բռունցքին մէջ: Որովհետեւ երգը նախ իրմէ կ'ելլէ, ապա, կը ծաւալի երգիչներուն կուրծքերուն տակ ու անկէ դուրս կուգայ, դեկավարի քմայքներուն հպատակ»: (5)

Նախ քան այս բանախօսութիւնը աւարտելը, անգամ մը եւս պարտք կը զգամ մեր երախտագիտական զգացումները յայտնել եւ յարգանքով խոնարհիլ Կոմիտասի այս չնորհալի սանին՝ Վարդան Սարգսեանի անմոռանալի յիշատակին առջեւ: Սրտագին չնորհակալութիւններ Ձեր բոլորին, որ պիտյաք յարգել արուեստի մշակի մը յիշատակը Ձեր ներկայութեամբ: Յատկապէս չնորհակալութիւններ Վարդան Սարգսեանի Արմենիա երգչախումբի նախկին անդամներուն, որոնք տարիներ չարունակ իրենց ուսուցիչին դեկավարութեան տակ վառ պահեցին հայ երաժշտութեան ջահը եւ իրենց կարողութեանը չափով ջանացին հայ երգը հնչեցնել հայ եւ օտար չրջանակներուն մէջ, կարծէք իրականացնելու համար նուիրական երազը հայ երաժշտութեան առաքեալին՝ Կոմիտասին:

Ե. ԵԼՄԱՋԵԱՆ

---

(1). – Կոմիտաս, «Պատարագ», ներածութիւն, 1933, Փարիզ:

(2). – Կոմիտաս, «Պատարագ», Յառաջաբան, Փարիզ, 1933 թ.:

(3). – «Հոյ Նար», վ. Սարգսեան, Փարիզ, 1934 թ.:

(4). – «Մարմարա», «Հայ կրօնական երաժշտութիւն», Մարգրիտ Բաբայեան, 15 Մարտ 1958 թ.:

(5). – «Յառաջ», «Խրման գիշեր ... երգով», Կ. Փոլատեան, Ապրիլ 4, 1934 թ.:

ՊԱՏԿԵՐԻՆ ՏՂԱՆ

ԹԼԿԱՏԻՆՑԻ

Պատկերին տղան, այն որ ութ, ինը տարի առաջ, աստղէն գնալու առոյգ օրերուն լուսանկարն է եղեր իրկածը ամօթ խորամանկութիւնով մը, իրաւ որ հէնց առաջին հարուածով քիչ ջարդուիչ չերեւար: Այն ի՛նչ պերճանք է որ մէկ թեւին վրայ քօթն ու քէրը կը կրէ, միւս ձեռքն ալ սիրուն գաւազան մը բռնած՝ փարթամի հով մը ունի, ըսքանչելի է, նայողին մինչեւ ըղունկնե – րուն ծայրը անուշ սարսռանք մը կը խաղայ: Ճակտին վրայ գանգուրի սեւ փունջ մը ցնորեցուցիչ ոլորքով, կնոջական քնքշանք մը տուեր է դէմքին, որը կարիճ առնականութեան մը պիծերն ալ միացնելով, մեռելին կուրծքին տակ ալ կրնայ յանկարծ փոթորիկ մը հուլել: Ու գեռ գեղեցիկ՝ ո՛րը չէ· աղուոր ինչ բանը չէ տղային: Զախ սրունքին բաց – ուածքը յատակնոտ գիրքի մը մէջ, միայն աս երեւոյթը ապետի կեցուածքով՝ ինքնին բաւական պիտի ըլլար որ պա – ռամ պառաւի մը հոգին անգամ դղալ մը կարագի պէս հալեցնէր: Թէ այն աս – պետը սակայն, պատկերին այն լրտա – սապետը, իր այն չի տեսնուած չքեղանքին մէջ, մեր երբեմնի Խապրենց Բիբի – Թումիկին է եղեր, որ հոս իր ոտքը կա – ղալու օրերուն, ճարը հատած՝ իր գարձիկ քիթը կը քակէր ու կը գործածէր, իրիկունն ալ ապաեղով որ փողոցը վարունգի կեղեւներ ըլլային իր անունդը, հիմա կ'ըսենք, աս չէ խնդիրը: Ան ատեն մարգերն ու բանները ինչ որ ըլլային, մեզ հիմա պատկերին լրտան է, ճենթըլմէնն է խօսեցնողը: Այսպէս հետզհետէ աղջկան տիրուն լեզուն թմբուկը թողած ա՛լ կարծես դմպըլիկ կը զարնէ հիմա, հատաներ են, աղջիկը երեւան կ'ելլէ, անոր պօյին պօսին հետ, ակնարկ մը անոր աչքին ունքին վրայ կը պարացնէն, տարիքը կը հասկնան, մազերուն հիւսքն ու հանկորցները կը չափչփեն, երկու կողմերն ալ կատարեալ հասկացողութեան մէջ, միւս օրը ահա հարսնցուն կուրծքը խաթ – խաթ ոսկիներու տակ՝ գեղին դէմ, քաղքին դէմ, բոլորին աչքը՝ քիչ մըն ալ նախանձի խոստուկով լայն բացուած իր վրայ կը պահէ: Աղջկան ալ ուզա՞ծն էր ան եղած լմնցածը·· Մըտնողը քանի որ առաջին հատանողներն եղած էին, անոր ո՞վ խօսք պիտի ձգէր: Կարծը ոսկի ըլլալու եղանակութիւնովը՝ չատ անգամ նոյնիսկ ծնողքներ իրենք են որ զայն իրենց զաւակներուն կուրծքին չուլլելու անզիտութիւնը կը գործեն: Թէ մինչեւ հիմա այդ տեսակ ոսկի կեռի մը հրապոյրովը քանիները եղան որ հոս միամիտ արտօրքով մը բերաննին առին զայն կամ առնել ստիպուեցան ու գացին հոն արինի լերդեր փոխեցին որ այն կուլ տուածնին դուրս բերեն ու չարաչար մահ մը ազատին, բոլորին ալ պատմութիւնը այդ միամիտ զոհերուն միտքը էր տակաւին, երբ անցածները հատի մըն ալ հանդիպեցայ, ականատես եղայ ու չեմ գիտեր ինչպէս, միտքս պահեցի:

– Ճանբու վրայ խումբ մը կնիկներու կը հանդիպիմ, որ թիկունքին իրար կպած՝ քով քովի, դար վար գնացք մը կ'ընեն, եկեղեցի կ'իջնեն, իմ ճանբաս անոնց հակառակ ուղղութիւնով ցից վերելք մըն է, ուր քիչ մը չունչ առնելու համար, բայց չատ աւելի այն կնիկներուն երեւոյթին անակնկալովը՝ կը ըտիպուիմ մէկ քով ելլել, ես գիս հատարակչութեան մը կը բերեմ:

(Շար. 2)

ՅԱՍՎԱԾ ՀԱՅՏՎԱԾՈ

= ՀԱՏՈՒԱԾ =

ՄԻԵՆՈՒՆ - ՆՅԵՒՅՈՐՔ ՎԱԳՈՒՀԱՆԻ ՊԱՀԱԿԱՅԻ ՊԱՇՏՕՆԵՈՒ ՅՈՐՔԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Ներկայացնում ենք Միացյալ Նահանգների Ազգային պահակային զորամասի 25-րդ հետևակային դիվիզիայի 1966-ին ծառայության անցած զինվորների անունները, որոնք 1968 թ. հունվարի 23-ին Հարավային Վիետնամում ենթարկվել են հրետանային հարձակման։

ՍԱՐԳԻՍՈՒ — ՆՅԵՒՅՈՐՔ («Ցուցք»)։ — Ներկայացնում ենք 28-ին վերադարձած Նյեւյորքի 350-ից ավելի հիվանդների անունները։ Ցուցակում են նաեւ այն զինվորների անունները, որոնք ենթարկվել են հրետանային հարձակման։ — Նկարում՝ նորադարձներ Մարկ Մոսկովսկին եւ Ջեյմս Ռոդրիգեսը։

ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆ ՀԱՅՈՑ ՀԱՄԱՐ

ԸՆԴՈՒՆԵՑՈՂ ՄԱՐՄԻՆՆԵՐԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀ ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ ՍԱՐԳՍՅԱՆԻ ՀՐԱՄԱՆՈՎ ՍՏԵՂԾՎԱԾ ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ ՆՅՈՒԹԵՐԸ

Հանձնաժողովի նախագահ՝ Հայաստանի Հանրապետության գլխավոր դատախազ Վ. Ա. Հարությունյան

Հանձնաժողովի անդամներ՝ Հայաստանի Հանրապետության արդարադատության նախարար Ա. Ա. Հարությունյան

Հայաստանի Հանրապետության ներքին գործերի նախարար Ա. Ա. Հարությունյան

Հայաստանի Հանրապետության պետական անվտանգության նախարար Ա. Ա. Հարությունյան

Հայաստանի Հանրապետության գլխավոր դատախազի տեղակալ

Այբի Տիկին Արշալոյս Քըխեան, Տէր եւ Տիկին Սիմոն Քըխեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արտաւազդ Քըխեան եւ զաւակները, Պ. Ռընէ Թորոսեան եւ Տիկինը (Ծնեալ Քըխեան) եւ զաւակները, Այբի Տիկին Զարուհի Պետիկեան եւ ազգիկը, Օր. Զապէլ Երանոսեան, Այբի Տիկին Ա. Տակլճեան եւ զաւակները, Տառուր Տառուրեան, Յովհ. Տառուրեան եւ Յակոբ Տառուրեան ընտանիքները (Միացեալ – Նահանգներ) խորին ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ – հօր, մօր–եղբօր, քենեկալին, քեռիին, կնքահօր եւ ազգականին՝

ԼԵՒՈՆ ՔԸԽԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Դեկտ. 18–ին, 79 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի երեքշաբթի, Դեկտ. 22, ժամը 13·45–ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ եկեղեցին ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պանէես – քոմիւնալի գերեզմանատուն – նը, ժամը 15·15–ին:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

×

«ՅԱՌԱՋ»· – Մեր ցաւակցութիւնները Այբի Տիկին Քըխեանի, զաւակներուն եւ ընտանեկան պարագաներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Հայ· Առաքելական Եկեղեցւոյ Ազգ· Միութեան վարչութիւնը, շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները.– Այբի Տիկին Մարտիրոսեան Տիկին Զաքոյեան եւ Այբի Տիկին Տէս – տանեան 100-ական ֆ.:

Մատաղօրհնութեան առթիւ.– Այբի Տիկին Ոսկերիչեան 250, Ղեւոնդ Յարութիւնեան եւ Այբի Տիկին Ճուհար Ապըլեան 200-ական, Տիկին Այտընեան 150, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Սօմունեան, Մատթիքեան ընտ., Ռոպէր Ստեփանեան, Այբի Տիկին Այվազեան եւ Այբի Տիկին Սառա Ապըլեան 100–ական, Այբի Տիկին Փէթրոքեան, Այբի Տիկին Զալըքեան 30-ական, Այբի Տիկին Մանուշակ Կարա – պետեան, Նուարդ Մատէոսեան 20ական ֆ:

×

Կապոյտ Խաչի Խիի մասնաճիւղը, շնորհակալութեամբ ստացած է, Հանգստեան Տուները իր այցելութեան առթիւ, իբր քաջալերանք, հետեւեալ նուէրները.– Տէր եւ Տիկին Շ. Գալայճեան 200 ֆ., ի·ծ·ի, Ա. Մեսրոպեանցի յիշատակին, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Յովսէփեան, Տէր եւ Տիկին Մանասեան, Պատմաճեան Ս., Գարամանուկեան ընտ., Օ. Պատմաճեան, Արշալոյս Մանուկեան, Խաչատուրեան, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Կիւլեան, Այբի Տիկին Առաքելեան, Այբի Տիկին Խերոյեան, Այբի Տիկին Ս. Ճնաւոյեան, Պաղտասարեան 100-ական, Այբի Տիկին Մարիամ Վարդուկեան, Այբի Տիկին Զպուճեան 50–ական, Այբի Տիկին Սիրանոյշ Գարակէօզեան 30 ֆ.:

« Le CLUB »
de L'Eglise Apostolique Arménienne
d'Issy - les - Moulineaux
Ouvre ses portes
aux Jeunes Arméniens
les Dimanches, à 15 H.
Ambiance symphatique et amicale
(Jeux, — Animations, — Projections)
VENEZ NOMBREUX!
Centre Culturel N. FRINGHIAN
6, Ave. Bourgain — ISSY

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Վիէն, Լիոն, Սէյսմիւլ· – Ամէնեան եւ Քլօզէլ ընտանիքները, իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք ծաղկեպսակով, անձամբ, պրաւոր, յաւակցութիւն յայտնեցին՝

ՊՕՂՈՍ ԱՄԷՆԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ԼՈՒ. ԿԱՎՈՒ·– Պ· Նաճարեան 160 ֆ·
ՓԱՐԻԶ· Պ· Ժորժ Շէրպէթճեան 150 ֆ·
ՔԱՆՆ·– Տիկին Զ· Տոդրամաճեան 100 ֆ

ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ «ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ «ՅԱՌԱՋ»

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐԸ ԿԸ ՄՕՏԵՆԱՆ
ՀԱՅԵՐԷՆ ԳԻՐՔ ՆՈՒԻՐԵՑԷ՛Ք

ՇԱՒԻՐԸՆ ՄԻՍԱԿԵԱՆ
ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ
1958 – գին 60 ֆ·

ԵՒՐՈՊԱՑԻ
ԲՈՒՌՄԸ ՏՈՄՍ
1963 – գին 35 ֆ·

ՇՈՒՇԱՆ ՇՈՒՇԱՆՈՒՐ
ԲԱԺ ՏՈՄԱՐԸ
1971 – գին 50 ֆ·
ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ
1973 – գին 50 ֆ·
ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՒԱՆՑ ԵՐԳԻ
վերահրատարակութիւն 1981 – գին 70 ֆ·

ԵՆՈՎՔ ԼՈՋԻՆԵԱՆ
ԱՆԿԱՊ ԷՋԵՐ
1979 – գին 50 ֆ·

ԽՈՋԻԿ ԹՈՓՈԼԵՕԼԵԱՆ
ՍՓԻՒՌՔԻ ՄԷՋ
1980 – գին 70 ֆ·

ԵՒ

«ՅԱՌԱՋ — 50»
Ծագկաբաղ «Յառաջ»ի յիսնամեայ հատաքածոներէն (1925 – 1975)
եւ վիպատառ
ԿՈՂՔ՝ ԴՈՒՌՋՈՒԻ
1976 – գին 120 ֆ·

ԴԻՄԵԼ՝ «ՅԱՌԱՋ»Ի
Թղթատարի ծախք՝ յաւելեալ 10 ֆ.:

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

AMICALE - ESSAYAN
APPEL AU JEUNES
VENEZ NOMBREUX
Au Réveillon de Noël
JEUDI, 24 DECEMBRE
118, Rue de Courcelles, Paris 17ème
au Centre Culturel Alex Manoogian
de 23 h. à l'Aube
ENTRE 30 F.

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ՏՕՆԱԾԱՌԸ

Սամուէլ – Մուրատեան Վարժարանի Տօնածառի տարեկան հանդէսը՝ Վարժարանի Պէշիկթաշլեան - Ալէմշահ սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 20, կիրակի օր, երեկոյեան ժամը 5–ին:

26, Rue Troyon — SEVRES

1· – Վարժարանի քառաձայն երգչախումբը՝ Ծնունդի եւ ազգային երգեր, ղեկավարութեամբ՝ ԳԷՈՐԳ ԵԱՆԳԻԿ - ԵԱՆԻ:

2· – Արտասանութիւններ՝ վարժարանի աշակերտներու կողմէն:

3· – ՄԱՐԹԻՆ ԵՈՐԿԱՆԵԱ՝ ծանօթ երգչուհի, նոր մշակումով, ընկերակցութեամբ՝ վարժարանի երգչախումբին եւ իր նուագախումբին:

4· – ՅՈՎՍԷՓ ՆԻԿՈՒՔԻՒԵԱՆ՝ իրեն յատուկ մենապարերով:

5· – Երգիչ ՆՈՐԱՑՐ՝ նոր ժամանակ Միացեալ – Նահանգներէն:

6· – Անակնկալներ՝ վարժարանի փոքրերու կողմէն:

7· – ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱՑԻ՝ նուէրներու բաշխում:

8· – ՆԱՒԱՍԱՐԴ պարախումբ:

9· – ՎԻԴԷՆ եւ ՍԻՄՈՆ՝ իրենց Զուպերգներով:

Հանդէսին ներկայէ 'ըլլայ՝

ՇԱՐԼ ԱԶՆԱՒՈՒՐ

Կը հրաւիրուին Փարիզի բոլոր հայ մանուկները, Կաղանդ Պապայի իրենց նուէրները ստանալու:

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱՒ

ԽԱՐԲԵՐԴԻ ՀԱՅՐ· ՄԻՈՒԹԵԱՆ

1982-Ի ՕՐԱՑՈՑՑԸ

Համախարբերդցիական Միութեան Փըրանսայի Ջրջանի Կեդր· Վարչութիւնը, կը տեղեկացնէ թէ, Միութեանս 1982–ի օրացոյցը լոյս տեսաւ: Իւրաքանչիւր մանաճիւղ կը ստանայ ծրար մը:

Ուզողները կրնան դիմել՝ տեղական մանաճիւղերու վարչութեան անդամներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը, շնորհակալութեամբ ստացած է 100 ֆ· Տիկին Աղնիւ Մանուկեանէ, փոխան ծաղիկի, Աւետիս Պախչէճեանի մահուան առթիւ:

Restaurant
YORGANTZ
3 SOIRÉES EXCEPTIONELLES
LES 2 NOELS ET ST. SYLVESTRE
YORGANTZ « DINER - SHOW »
Avec: Robert HALLAKOU au piano
KALOUST à la guitare
MUSIQUE D'AMBIANCE JUSQU'A L'AUBE
MENU SPÉCIAL NOEL ET ST. SYLVESTRE
450 F. (T.T.C.)
CHAMPAGNE et VINS à VOLONTE
RESERVATIONS: 326. 20. 68
33, Rue de Bièvre — 52, Bd. St. Germain 75005 PARIS

LA CAPPADOCE
REVEILLONS
DANS UNE AMBIANCE GAIE DE NOEL
Le 24 DÉCEMBRE
BERNARD DEDEDJIAN
ANIMERA
LA DERNIÉRE NUIT DE L'ANNÉE
Le 31 DÉCEMBRE
RESERVEZ VOS TABLES!
67bis, QUAI BLANQUI, ALFORTVILLE 94140
tél. 375.05.30

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
22
MARDI
22 DÉCEMBRE
1981

LE NUMERO 2 F. 50

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ՝ 180 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 400 Ֆ. - Հատը՝ 2 Ֆ. 50

57ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.066 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 57e ANNÉE — No 15.066

ԼԵՒԱՍՏԱՆ

ՋՈՀԵՐՈՒ ԹԻՒԸ ԿԸ ՄԵԾՆԱՅ

200 ՄԵՌԵԱԼ, 50 ՀԱՋԱՐ ԲԱՆՏԱՐԿԵԱԼ

ԱՄԷՆԷՆ ԽԻՍՏԸ՝ ՊԷՌԼԻՆԿՈՒԷՌ

ՈՒԱՇԻՆԿԹՐՆԻ ԼԵՀ ԴԵՍՊԱՆԸ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱՊԱՍՏԱՆ ՈՒԶԵՑ ԵՒ ՍՏԱՑԱՒ

Լուրերը միշտ դժուար կը հասնին Լեհաստանէն, որ կտրուած կը մնայ աշխարհէն: Հոս ու հոն հասնող ճամբորդներ քանի մը տեղեկութիւններ կը բերեն զոր սակայն կարելի չէ ստուգել: Այս – պէս, ճամբորդ մը, Շաբաթ օր կ'ըսէր թէ Լէք Վալեզա սրտի տագնապ մը ունեցած է, լսելով եօթը ընկերներու մահը: Աւելի պաշտօնական աղբիւրներէ, ամէն պարագայի մէջ, հաստատուած է թէ Սոլիտարնոթէի հիմնադիր – ղեկավարը բանտարկուած է:

Շաբաթ օր, Մոսկուա հաւաքուած էին քոյր Պեռլութեանց ղեկավարները ոտնե – լու համար Բրեժնեւի ծննդեան 75–ամեակը: Կը բացակայէր Լեհաստանի ղեկա – վարը՝ զօր· Ժարուժելսկի, որ սակայն շնորհաւորական հեռագիր մը ղրկած էր, ուր կ'ըսէր· – «Շնորհակալ ենք մեր երկրին դժուար եւ ողբերգական վիճակին հանդէպ ձեր ցոյց տուած հասկացողու – թեան համար: Լեհ ընկերութիւնը կրցաւ անգամ մը եւս համոզուիլ, որ դժուար պահերուն, կրնայ միշտ հաշուել խոր – հրդային իր բարեկամներուն վրայ»: Հասկնալի չէ որ հեգնանք կամ ակա – մայ երգիծանք ըլլայ այս տողերուն մէջ:

Յատկանշականն այն է, որ կատար – ուածը դաստապարտողներու չարքին, ա – մէնէն խիստը եղած էր Իտալիոյ համայնավար կուսակցութեան ղեկավարը՝ Պեռլինկուէռ, որու հակերճ կերպով անդրադարձած էինք արդէն Դեկտ· 17–ի մեր թիւով: Այլապէս կարեւոր է սա – կայն, ելոյթին այն մասը, ուր Պէռլին – կուէռ կը չեչտէ թէ այս դէպքերը կը կազմեն· – «Իրական ընկերվարութեան պատմական անհնկուիթիւնը եւ կը չեչտեն մաշումը հոկտեմբերեան յեղափոխու – թեամբ ծնած չարժումին եւ անհրաժեշտութիւնը երրորդ ճամբայ մը գտնելու ընկերային – ժողովրդավարութեան (սոսիալ – տէմոքրասի) եւ արեւելեան եր – կիրներու տիպարին միջեւ»:

Հռոմի խորհրդային դեսպանը խոր ցաւ յայտնած է այս խօսքերուն առթիւ եւ ըսած· – «Մեր վարչակարգին դէմ եղած քննադատութիւնները օրինաւոր են եւ մենք ալ կ'ըսենք յաճախ, պլիսուորաբար տնտեսական մարզին մէջ բայց մեր ժողովուրդը հպարտ է մեր իրագործա – ծքն եւ իր առջեւ կը տեսնէ լուսաւոր ապագայ մը»:

Հասած լուրերու համաձայն մեռեալ – ներու թիւը 200–ը կ'անցնի եւ ասոնցմէ հարիւրը հանքագործներ են, որոնք մե – ռած են Սիլեզիա պատահած բախումնե – րու ընթացքին: Այլ մեռեալներու մէջ, կը յիշուին Սոլիտարնոթէի չաբաթաթերթին խմբագրապետը՝ Մազովիէքի, 55 տարեկան, որու համար կ'ըսուի նոյնիսկ թէ անճնասպան եղած է, եւ 94 տարեկան պատմաբան՝ Սթրէյնովսկի, որ արգելափակուած էր: 50 հազարէ աւելի բան – տարկեալներ կան եւ ասոնց մասին ալ կ'ըսուի թէ մաս մը արեւելեան այլ եր – կիրներ փոխադրուած է, նոյնիսկ Խորհ· Միութիւն:

Դեռ կայ ժողովուրդին տառապանքը սառիկ ցուրտէն եւ վառելանիւթի պա – կասէն: Հակառակ այս պայմաններուն, կրաւորական դիմադրութիւնը չի տկարանար, ընդհակառակն կը կազմակերպըւի օրէ օր: Կառավիչէի մէկ հանքին մէջ 1300 բանուորներ իրենք զիրենք պատած են եւ կը սպառնան օդը հանել տալ եթէ քաղաքագօրքը միջամտելու որեւէ փորձ ընէ:

× *Վարչապետի ճայնափիւռը հաղորդած է թէ աշխատանքի նախարարը կ'ուսումնասիրէ օրը 12 ժամ, չաբաթը եօթը օր աշխատելու դրութեան կիրարկումը: Նոյն աղբիւրին համաձայն որոշուած է նախապատուութիւն տալ ուտեստեղէնի բաշխումին եւ վոտկային:*

× *Շաբաթ օր, Պասը յատուկ բանակնոց մը ղրկեց Վարշաւա, յանձին զերպ· Լուիճճի Փոճիի:*

× *Ուաչինկթընի լեհ դեսպանը քաղաքական ապաստան ուզած է Միացեալ – Նահանգներէն եւ ստացած: Այդպէս կ'ուզէ յայտնել թէ Սոլիտարնոթէի կոզքին է:*

× *Երկուշաբթի ժամը 11–էն 12 բայի Սէ – ժէ – Թի–էն բոլորը մէկ ժամ կը դադրեցնէին աշխատանքը Ֆրանսայի մէջ եւ հրչէջներն իսկ կը հնչեցնէին իրենց չչակները:*

× *Լոնտոնի Պի – Պի – Սի–ին համաձայն 200 դործատուն դործադուլի մէջ են: Կառնոկի նաւաշինարարները բռնի պարպուելէ ետք, փակուած են մինչեւ Ծնունդ: Հոս, պաշտօնապէս իսկ յայտնուած է թէ 300 վիրաւոր կայ:*

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Պեկին հաղորդած է ամերիկացի դես – պանին թէ իր երկիրը կը ջնջէ Միացեալ – Նահանգներու հետ ռազմագիտական համաձայնագիրը, ի պատասխան ամե – րիկեան որոշումին Իսրայէլի դէմ, Կոլանի կղզումին հետեւանքով: Մի քերան ալ կրնայ յետաձգել իր այցելութիւնը:

ՓՈՒԹՊՈԼ

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԲԱԺԱԿԻ 6–ՐԴ ՄՐՑԱՇԱՐՔ

Հ· Մ· Ը· Մ· – ԱՐԾԻՒ ԿԸ ՊԱՐՏՈՒԻ ԱԺԱՌՍԻՈՑԷՆ

ՏԷՍԻՆԻ Հ· Մ· Ը· Մ·Ը ԿԸ ՅԱՂԹԷ ՔԻԻԻԶՈՑԻ

Ոռնագնդակի Ֆրանսայի բաժակի 64րդ աւարտական մրցաշարքին, Մարսէյլի Հ· Մ· Ը· Մ· – Արծիւը, Շաբաթ՝ Դեկտ· 19–ին, իր դաշտին վրայ պարտուեցաւ Ա֊ժաքսիօ խումբին, որ կը պատկանի Ֆըրանսայի ախոյեանութեան երկրորդ դա – սակարգին, ինչ որ հինգ դասակարգի տարբերութիւն մը կը ներկայացնէ Հ· Մ· Ը· Մ· – Արծիւի բաղդատմամբ: Աւելի քան 2000 հոգիի հանդիսատես բազմութիւն մը, մեծ մասամբ Հայեր, կը քաջալերէին խաղացողները: Առաջին կիսախաղը վերջ գտած է 0 – 0 արդիւնքով, իսկ երկրորդ կիսախաղի սկիզբէն իսկ Քոբսիքացիներ երկու կոլ նշանակած են, մինչ Հայերը տակաւին պաշտպանութիւն մը ցոյց կուտային ու նոյնիսկ փենալթի մը չյաջողեցան կոլի վերածել:

×

Տէսինի մարզադաշտին վրայ սակայն Հ· Մ· Ը· Մ· յաղթեց Քիւիզոյի, որ 2րդ դասակարգի խումբ է: Խաղը վերջացած էր 0 – 0, բայց երկարաձգումներու ատեն, Հ· Մ· Ը· Մ· յաղթեց չորս փենալթիներով 3–ի դէմ եւ որակուեցաւ 7–րդ մրցաշարքին համար:

ԺՈՒՆԵԻ ԴԱՏԱՐԱՆԻՆ ԽԻՍՏ ՎՃԻՌԸ

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

ԿԸ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԻ

15 ՏԱՐԻ ԱՐԳԵԼԱՓԱԿՄԱՆ ԵՒ 15 ՏԱՐԻ ԱՐՏԱՔՍՄԱՆ

Ժընեւի քանթոնի ոճրային ատեանին առջեւ է, որ Հինգշաբթի օր, Դեկտ· 17ին կը բացուէր Մարտիրոս Ժամկոչեանի դատավարութիւնը: Ծանօթ է, որ հայ երիտասարդին դէմ եղած ամբաստանութիւնն այն էր, որ Յունիս 9–ին սպաննած է Թրքական հիւպատոսարանի մէկ պաշտօնատարը՝ Մէհմէթ Եէրկիւզ: Անմիջապէս ձերբակալուած էր ականատեսներու վկայութեան վրայ եւ վրան գտնուած էին ատրճանակ մը, ձեռնառումբ մը և 33 փամփուշտ, ինչպէս կը գրեն Դեկտ· 18ի զուիցերական օրաթերթերը (Կազէթ – տը – Լոզանն, Թրիպիւն տը Ժընեւ): Նոյն աղբիւրները կ'ըսեն թէ Մարտիրոս Ժամկոչեան նախ ընդունած էր թէ ինք եղած է կրակողը եւ թէ գործած է Հայ Գաղտնի Բանակի հաշուոյն: Յետագային դրժած էր իր յայտարարութիւնը եւ ըսած է թէ տեղւոյն վրայ գտնը – ւած էր, բուն կրակողին փախուստը ապահովելու համար: Ձերբակալուած ատենը, վրան թուղթ չէ գտնուած եւ յայտնելէ ետք թէ ծնած էր 1958 Յունիս 20–ին եւ ուրեմն 23 տարեկան էր, ինք – նութեան հարցաքննութեան ատեն, ըսած էր թէ միայն 17 տարեկան է: Այս կէտը կարեւոր է, քանի եթէ 17 տարեկան է, կրնայ միայն ու միայն դատուիլ երիտասարդութեան դատարանին կող – մէ, այն ալ իր երկրին – այս պարագային՝ Լիբանան – հաւանութեամբ: Պաշտպան երկու փաստաբանները՝ Մէթր Պլնուա եւ Փաթրիք Տէվէճեան իրարու փաստ կը հիմնուին Մարտիրոս Ժամկոչեանի դատակը կրած վէտքին վրայ, որ 1964 ցոյց կուտայ եւ Երուսաղէմի Հայոց պատրիարքը վկայած է, որ ըստ աւանդութեան փոքրիկ Հայերը կը մկրտուին ծնունդին 40–րդ օրէն առաջ: Մէկ ու կէս ժամ խորհրդակցութենէ ետք, դատախազը չէ ընդունած այս տարկութիւնը, յայտնելով թէ Մ· Ժամկոչեան բազմիցս ինքնութիւն փոխած է բ ա յ ց քննութեան սկիզբին միշտ ըսած է թէ 1959 կամ 1958–ին ծնած է ինչ որ ԱՍՍՀ–ն հաստատած է: Լիբանանեան ոստիկանութիւնն ալ, կ'ըսէ զուիցերական մամուլը, նամակով մը կը հաստատէ թէ ամբաստանեալը Մարտիրոս Ժամկոչեանն է, ծնած 1958–ին: Նախագահ Քիւրթէն ալ կը ճշդէ, որ քանի մը օր առաջ գտած տեսած է Մարտիրոս Ժամկոչեանը, պաշտպանին եւ դրագիրին ու թարգմանին հետ, ինչպէս սովորութիւն է Ոճրային Ատեանի նիստէն առաջ, հարցաքննելու համար ամբաստանեալը իր ինքնութեան չուրջ ու ան հաստատած է թէ ծնած է 1958 Յունիս 20–ին:

Այս «միջադէպէն» ետք, դատարանը լսած է նախ ամբաստանութեան վկաներ – ը: Ականատեսները: Նախագահը կը կարդայ նաեւ սպաննուած Թուրքին այրիին նամակը, որ կը դրէ ի մէջ այլոց· – «Նախորդ չաբաթավերջը հայ բարեկամի մը տունը անցուցած էինք: Տղոցս երբեք չըսի թէ հայ մըն էր իրենց հայրը սպաննողը, որպէսզի տեղութիւնը սերմ չդնէ իրենց սրտին մէջ»:

Ականատեսներէն ոմանք «ճանչցած» են Մարտիրոս Ժամկոչեանը թէեւ պաշտպանութիւնը խնդրոյ առարկայ կ'ընէ այդ ճանաչումները: Ոչ մէկը նկատած է երկրորդ խմբակ մը, այսինքն երկու քո – մանտոյի ներկայութիւնը, ինչպէս կ'ըսէ Ժամկոչեան:

×

Դատավարութիւնը տեւած է երեք օր եւ վճիռը կը տրուէր Շաբաթ իրիկուն:

Նախքան այդ, Ուրբաթ օր, լսուած էին բազմաթիւ վկաներ, զորս ներկայացուցած էր պաշտպանութիւնը: Կիրակի օր, ռատիօ – Ֆորմի վրայ Ազատ ռատիոն էր, որ կուտար հետեւեալ տեղեկութիւնները այդ մասին:

Դատավարութեան երկու ներկաներու վկայութեամբ առաջին նիստին, մէյնտ – լորտը նպաստաւոր չէր եւ դատախազին կծու հեղնանքը կը ձգտէր վարկաբեկելու ամբաստանեալը: Երկրորդ օրը, Ուրբաթ, բազմաթիւ վկաներու ունկնդրութիւնը մասամբ միայն կը յաջողէր սըբ – բելու նախորդ օրուան տպաւորութիւնը, բայց եւ այնպէս պիտի չբաւէր հարկ եղած ազդեցութիւնը գործելու 12 եր – դբեւեաներուն վրայ:

Պաշտպանութեան վկաները եղած են·- Տիկին Շմիթ, աքսորէն վերապրած Հա – յուհի մը, ամուսնացած Զուիցերացիի մը հետ, պատուելիներ Հէյլվաճեան եւ Գարնուզեան, Մարտիրոս Ժամկոչեանի հայրը, որ նկարագրած է գաղթականի իրենց կեանքը եւ այն մթնոլորտը որու մէջ մեծցած է տղան եւ որու թելադրած է ըլլալ զինուոր մը հայ դատին համար, Մարտիրոսի մեծ – մայրիկը, որ լալով պատմած է Աստուծմէ, որ փրկէ իր թոռը: Վկայած է նաեւ մէթը Վոլֆ, յիշատակելով ՄԱԿ–ի ծանօթ տեղեկագիրը (30–րդ յօդուած), Ժան – Մարի Գառղու, որ պատմական ակնարկ մը նետած է եւ Արա Թորանեան: Դատավարութեան ներկաները կը յայտնէին, «Ազատ – ռատիո»էն թէ այս վերջնոյն մուտքը չատ բուռն հակազդեցութեան մը առիթ տը – ւած է եւ նախագահը զինքը անմիջապէս հարցումներու տարափի տակ առած է՝ դո՞ւք էիք Զուիցերիոյ Արդարութեան պալատին ռումբընողը, Քորնավանի կայանը եւ զուիցերական այս հաստատութիւններու եւլն· եւլն·: Արա Թորանեանի ինչպէս նաեւ զուիցերացի լրագրողի մը (որ տեսակցութիւն ունեցած էր Ասալայի հետ) հաստատումները թէ ԱՍՍՀ–ն ալ իր համամտութիւնը չի տար այդ արարքներուն չեն բաւած:

Շաբաթ օր, դատախազը «չատ վարպետ» ելոյթով մը մերժած է պատմական դատավարութեան մը բնոյթը տալ եղածին եւ յայտնած թէ Մարտիրոս Ժամկոչեան չի ներկայացներ հայկ· դիմադրութիւնը եւ թէ հարցը, հո՛ս, մարդու մը մահն է: Այս արարքը չի ծառայեր Հայ Դատին: Իր խօսքը տպաւորած է, կ'ըսեն ներկայ եղողները ու անկէ ետք պաշտպան փաստաբաններուն ալ պաշտպանողականները մեծ դեր չեն կրցած խաղալ:

Ի վերջոյ վճիռը կը տրուէր: – Նկատի առնելով որ ոճիր գործած է, կանխամտածուած, կռնակէն կրակելով, ասիկա արտայայտութիւնն է վտանգաւոր մոլեռանդութեան մը: Կ'օգտագործուի ժողովուրդի մը տառապանքը ու երիտասարդը հոս հասած է հակակշռէ դուրս երկրի մը կացութենէն (իմա՛ Լիբանան), ունի սակայն անցեալի լաւ վարք, երիտասարդ է ու պէտք է որ ապագային խաղաղօրէն աշխատի Հայ Դատի համար, այդ պատճառով կը դատապարտուի 15 տարի արգելափակման եւ 15 տարի արտաքսման:

(Շար·ը կարդալ 4–րդ էջ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

«ԵՍ ԵՐԳԵԼՈՎ Կ'ՈՒԶԵՄ ՄԵՌՆԻԼ»

(ԹՈՒՆԻԿ ՑՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ)

Կոլպինօ կայարանում ենք: Մի խումբ պիոներներ ծաղիկներով այդի են եկել նրանց ովքեր իրենց հայրերի ու պապիկների հետ տարիներ առաջ կատաղի մարտեր են մղել Լադոգայի եւ Բալթիկայի ափերին, ովքեր ծանր վիրաւոր չարու – նակել են մարտնչել Թշնամու դէմ՝ Նովգորդի մատոյցներում, Լիւբանում, Տաննոյում, Կրասնոգվարդէյսկում, Ռոպշայում, Լենինգրադի մերձակայ այլ բնակավայրերում, բայց հիմա չկան, հանգչում են խաղաղ սոճիների եւ ակացիաների հովանու տակ: Լիւդմիլա Պը – լեխանովան յիշում է եղբայրական չիբիմում հանգչողների անունները, նրանց թւում եւ Թունիկ Ցովհաննիսեանին:

Գուգարքի շրջակռւէսի կուլտուրայի բաժնի վարիչ Միհրան բաղդասարեանի եւ ինձ Թունիկ Ցովհաննիսեանի մասին աւելին իմանալու համար Լիւդմիլա Նիկոլայեւնան առաջարկում է գնալ Լենին – գրադի պատմութեան պետական թանգարան:

Յաջորդ օրը թանգարանում ենք: Այս – տեղ հարիւրաւոր այցելուներ օրուայ ընթացքում դիտում են «Լենինգրադը բնակազայում» եւ «Լենինգրադի ուսանողները՝ Լենինգրադի պաշտպան» ցուցահան – դէսի վահանակները:

Թանգարանի առաջնորդին խնդրում եմ ծանօթացնել Թունիկի մասին եղած նիւթերին:

Ահա մի քանի դեղնած ու հնամաշ ազդագրերը: Քառասուն տարի առաջ, Մայիսի 21–ին կայացած Հայաստանի պատանի եւ երիտասարդ կոմպոզիտորների ստեղծագործութիւնների համերգի ազդագիրը: Ա. Բաբաջանեանը նուագել է իր ստեղծագործութիւններից «Շուրջպար»ը, «Անտանթէ»ն, «Սկերցոն», «Ութ վարիացիաներ»ը, Ալ. Ցարուքեանները՝ «քայլերգ սիւիթից», «Վարիացիաներ», «Զորս Փրելիւտ» եւ «Պար», Թ. Ցովհաննիսեանը՝ «Վարիացիաներ», իսկ Գր. Ոսկանեանը՝ «Երգեր կլարնետի համար», «Երկու երգ» եւ «Կվարտետ՝ երկու Ջութակի, ալտի եւ Թաւջութակի համար» գործերը:

Յաջորդ համերգը կայացել է պետական ակադեմիական երգչախմբի դահլիճում:

Համերգից 36 օր յետոյ բռնկուեց Մեծ հայրենականը:

Լենինգրադի Երաժշտանոցի շրջանա – ւարտ Թունիկ Սարգսի Ցովհաննիսեանը եւս նետուեց մարտի, դա 1941–ի Ցուլի – սին էր:

Նորից Կոլպինոյում ենք: Ցուշասիւնին մօտ զրօսաշրջիկների նոր խումբ է հաւաքուել: Առաջնորդը այստեղ հանդչող իւրաքանչիւր զոհուածի մասին համառօտ տեղեկութիւն է հաղորդում. առանձնակի չեշտում Թ. Ս. Ցովհաննիս – եանի կենսագրականն ու սխրանքը: Կռահելով, որ խմբում Հայաստանցիներ շատ կանք, նա մեր ոտքաթից աւելի վաս – տեր է հաղորդում Թունիկի մասին, իսկ ես զրառում եմ. «Թունիկ Սարգսի Ցով – հաննիսեանը ծնուել է Վրացական ՍՍՀ Բոլնիս – Խաչէն գիւղում, 1908 թուա – կանին: Ունեցել է զրկանքներով լի մանկութիւն: 1925 թուականին Թբիլիսիում աւարտել է հայկական միջնակարգ դպրոցներից մէկը: Դեռ վաղ պատանեկան տարիներին ուշիմ եւ ընդունակ տղան նուագել է մի քանի ժողովրդական գործիքներ, սիրել է նաեւ մաթեմատիկա, որը երեւացել է զլորցն աւարտելուց յետոյ՝ Թբիլիսիում հաշուապահական դասընթացքներում սովորելու ժամանակ: Թունիկը, ինչպէս տեղեկացնում են նրա մասին պահպանուած նիւթերը, ուսուցիչ է եղել Ծալկայի շրջանի Դորոխով գիւղում, որտեղից էլ միլիցորդագիր է առաջել ընդունուելու Երեւանի երաժշտական ուսումնարան»:

Կռահելով, որ մեզ հետ կլանուած լսում են բոլոր զրօսաշրջիկները, Լ. Պլեխանովան չարունակում է. «1928–ին Թունիկն ընդունւում է Երեւանի երաժշտական ուսումնարան: Նկատի ունենալով նրա ստեղծագործական առաջին յաջող քայլերը, 1933-ին Երեւանի երաժշտանոցը Թունիկին զործուղում է Լենինգրադ: Այստեղ նա ընդունւում է երաժշտանոցին կից երաժշտական ուսումնարան: Որպէս կոմպոզիտոր Ցովհաննիսեանը ձեւաւորուեց եւ ճանաչում ստացաւ Լենինգրադում: Երբ Թշնամին ներխուժեց յեզափոխութեան օրրանը, ինչպէս շատերը, Թունիկը եւս դուրս եկաւ Թշնամու դէմ, նա կռւում էր Մերեցկովի հրամանատարութեամբ զործող բանակում: 1941–ի Դեկտեմբերի 24–ին նրան խոցեց Թշնամու գնդակը՝ եամ – իժորա կայարանի մօտակայքում եւ թաղուել է Կոլպինոյում, Մգայից քիչ հեռու»:

Բաժանւում ենք Կոլպինոյից: Ուր որ է աւտօբուս ենք նստելու: Միջին տարիքի մի մարդ ծաղիկներ է դնում եղբայրական այն գերեզմանին, որի մարմարէ յուշասիւնին քանդակուած է. Ցաւերժ յիշատակ Լենինի քաղաքի պաշտպաններին, որոնք 1941 – 1945 թուականներին իրենց կեանքը տուեցին մեր հայրենիքի պատիւը, ազատութիւնն ու անկախութիւնը պահպանելու համար»:

Աւտօբուսը չարժւում է: Տեսադաշտից կամաց - կամաց հեռանում են մարմարէ յուշասիւնն ու նրա կողքին զլխիկոր կանգնած մարդը:

Լիւդմիլա Նիկոլայեւնան ասում է, որ ծաղիկներ դնողը հայ է, նկարիչ, անունը Գերաս, ապրում է Կոլպինոյում:

Անսովոր ցուրտը ստիպում է դեկտեմբերեան այդ երեկոն անցկացնել հիւրա – նոցում: Լենինգրադեան մարտերի մաս – նակից պարզւեւ Ղազարեանը պատմում է Գերմանացիների դաժանութիւնների մասին: Քնում եմ անհանգիստ: Ըստ պայմանաւորուածութեան Շաբաթ օրը կը – նում եմ երաժշտանոց: Այստեղ, ինչպէս քաղաքի բազմաթիւ հիմնարկ – ձեռնարկութիւններում, յուշատախտակին երաժշտանոցից ռազմաղաշտ մեկնած եւ չվերադարձած մանկավարժների եւ սաների անունները են: Միայն երաժշտանոցից 200 մարդ կեանքի գնով պաշտպանել են իրենց սիրելի քաղաքը:

Ահա ուսանողական Մայր մատեանը: Թունիկ (Ցարուքիւն) Սարգսի Ցովհան – նիսեանի հասցէն է՝ Լենինգրադ, Մայրատի փող. թիւ 8, բնակարան 6:

Այս փողոցը դժուարանում ենք գըտնել:

– Եթէ չգտնես, փնտուիր կնոջը. անունը՝ Նինա է, ազգանունը՝ Մինկեւիչ, – նախօրօք պատուիրել էր բանաստեղծ Ի. Դաշտենցն ու աւելացրել, – ինձ եւ Տարօնցուն Զարենցն էր նրա հետ ծանօթացրել: Տաղանդաւոր, հոյակապ տղայ էր Թունիկը, շատ սրամիտ եւ հեմուրով, Ղազարոս Աղայեանի հեռաւոր ազգականն էր: 1937–ին Մոսկուա էր եկել, ուսանողական մեր հանրակացարանում «մի համբերդ» տուեց ...

Իմանալով, որ Թունիկի «Մեր սարերը նորել են» երգի բնագրի հեղինակը Դաշտենցն է, խնդրում եմ բանաստեղծին իր այդ բանաստեղծութիւնը կարդալ:

– Թունիկի մասին լաւ դիտի Վարդանը, եթէ չեմ սխալւում միասին են սովորել:

Վարդան Տիգրանեանի տանն ենք:

– Աստուածային տղայ էր: Ափսոս, նըրա կեանքն ու ստեղծագործութիւնը ընդհատուեցին: Ահա այս լուսանկարը, մէջտեղինը հայրս է՝ Արմէն Տիգրանեանը, ձախ կողմում Թունիկն է, աջում՝ ես: Այս խմբանկարն արդէն լենինգրադեան ծագում ունի: Շատ կազմակերպուած, լուրջ, սրամիտ եւ հայրենասէր տղայ էր: Կոմպոզիցիայից եւ հարմոնիայից միշտ «հինգ» էր առանում, դեռ ուսանող, նա դրաւեց ոչ միայն Լենինգրադի Երաժշտանոցի դասախօսների, այլեւ երաժիշտների միութեան Լենինգրադի բաժանմունքի եւ Լենֆիլհարմոնիայի ուշադրութիւնը:

Զրուցակիցս իր ասածները հաստատելու համար յիշեցնում է, որ 1937–ին Լենինգրադի Երաժշտանոցի 75–ամեակի առթիւ Ռոբերտ Ազդրէասեանը կատարել է Թունիկի «Դաշնամուրային վարիացիաները»ը, իսկ Խանչեանը «Օրօրոցային» եւ «Պար՝ գրուած դաշնամուրի եւ Ջութակի համար» ստեղծագործութիւնները: Նոյն Թուականի՝ 1937–ի Մայիսի 21–ին Թ. Ցովհաննիսեանի «Վարիացիաները»ը Մոսկուայում արժանանում են խստապահանջ ունկնդիրների բարձր գովեստնե – րին: Թունիկի «Դաշնամուրային վարիացիաները»ի մասին դրուատանքով է խօսել Լենինգրադում լոյս տեսնող «Մուզիկա» շաբաթաթերթը:

ՍԱՍՈՒՆ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

«ՄԵՆՔ ԱՄՊԻՆ ԿԸ ՆԱՅԻՆՔ»

Եղիա Տէմիրճիպաշեան, մեր տարաբախտ բանաստեղծը, իր սիրականին՝ Սրբուհիին ուղղեալ նամակներէն մէկը կը վերջացնէ սա ամենագեղեցիկ տողերով.

«... Ցուսահատութեան վայրկեան – ներուս, երբ երկինք նայած եմ, կանչելով մահուան հրեշտակը, ի տես սեւ ամպին անթարթառ ամպ մը, բսած եմ. «Գիշուս կը նմանի, վասեմ է այդ ամպը»: Ի՞նչ կը խորհիս: Թերեւս ամպ մըն ալ դուն կը դիտես այս պահուս երկինքի վրայ եւ գիս կը յիշես Թերեւս: Եւ Թերեւս կ'ըսէք միաձայն. «Ամէն մարդ լուսնին կը նայի, միթէ ամպն աւելի յանկուցիչ է՞: Մարած հրաբուխներ միայն ունի պայծառ լուսինը: Իսկ սեւ ամպին ծոցին մէջ կը թաքչին հուր ու փոթորիկ ու սարսափ: Ամպը աւելի վսեմ է քան լուսինը: Մենք ամպին կը նայինք»: Գիշեր բարի, քեզ:

×

Ո՛վ գիտէ քանի սիրահարներ, իրարմէ հեռու, մէկզմէկու հանդէպ կարօտը իրենց սիրտերուն, գիրար տեսած են ամպերուն նայելով, իրարու հետ խօսած են ամպերուն խօսք ուղղելով: Ով գիտէ սիրոյ ու գեղեցկութեան սիրահար քանիներ իրենց երեւակայութիւնը յանձնած են մեր երկնակամարը լեցնող հեքիաթ ամպերուն եւ անոնց հետ զացած են հոն ուր երթալ կ'ուզէին կարօտով:

Ընդհանրապէս կը կարծուի որ բանաստեղծներու ներշնչման աղբիւրը լուսինն է: Մինչդեռ ի՞նչ կ'արժէ լուսինը, պաղ եւ անշարժ այդ լուսինը, երբ երկնակամարին վրայ կը մնայ առանձին, երբ ամպերը պար չեն բռներ անոր չուրջ, մերթ զայն շրջապատելու համար հազար նազանքով, մերթ ալ զայն լքելու համար քմայքոտ սիրուհիներու նման:

«Կը սիրեմ ամպերը ... ամպերը ոբանք կ'անցնին ... հոն ... հոն ... հըրաչալի ամպերը» կը գոչէր Շարլ Պոտլէր:

Ամպերը անտարակոյս գեղեցիկ են անոր համար որ քարացած չեն, մնայուն չեն, կուգան ու կ'երթան: Որքան ալ սեղմուկներ անոնք, որքան ալ ամպրոպներու սպառնալիքներ բերեն իրենց հետ, որքան ալ ծածկեն լուսինն ու արեւը, մարդը գիտէ որ անոնք պիտի անցնին: Մարդը գիտէ որ լուսինը այնքան գեղեցիկ չէ իր յաւերժութեամբ, որքան ամպերը գեղեցիկ են իրենց անցաւորութեամբ:

Գեղեցիկը երբեք յաւերժական չէ համած, ինչպէս որ յաւերժականն ալ միշտ շատ բան կորսնցուցած է իր գեղեցկութենէն: Եւ աշխարհի բոլոր բանաստեղծները, միանալով մեր անմրցելի վահան Թէքէեանին, խոստովանած են քաղցր տրտմութեամբ.

– Ողբերն այն է յաւիտեան, որ օր մը անցաւ քովէդ:

×

Երբեմն կը նայիմ կապոյտ ու թափուր երկինքին ու հարց կուտամ ես ինծի: Որքա՞ն շատ ամպեր անցան ու գացին սա երկնակամարիս վրայէն, ինծի տրուած սա կեանքի տեւողութեան: Ո՞ւր – կէ եկան այդ ամպերը, ո՞ւր գացին: Ո՞ր լեռներէն, ո՞ր ըլուրներէն ծնունդ առին ու ո՞ր հովերուն վրայ իջան ջուր եւ անձրեւ դառնալով: Կը նայիմ լուսնին ու արեւին, կապոյտ ու անշարժ երկնակամարին, ու ես ինծի կ'ըսեմ թէ մենք լուսիններու եւ արեւներու ընտանիքին չենք պատկանիր, մենք կը պատկանինք ամպերու ցեղին: Ծնունդ կ'առնենք ամպի մը նման, միջոց մը կը քալենք այս հոգիներուն վրայ եւ յետոյ կրկին հողին կը վերադառնանք: Մենք ամպերուն նըման վազանցուկ ենք, բայց ամպերուն նման գեղեցիկ, յարաշարժ, կերպընկալ եւ ազատութեան սիրահար:

×

Բոլորս Եղիա Տէմիրճիպաշեանի չափ խիզախ ու արտակերպորէն չենք որպէսզի բարձրաձայն խոստովանինք, բայց վստահ եմ որ գեղեցկութեան սիրահար ամէն մարդ ներքին ձայնով պիտի կրկնէր մեր խեղճ բանաստեղծին նման. «Վսեմ է սա ամպը, ինծի կը նմանի, գլխուս ու հոգիիս կը նմանի, կը քալէ ու կ'երթայ իր հետ տանելով բոլոր փոթորիկներն ու հուրերը»:

Ռ. Հ.

ՊԱՏԿԵՐԻՆ ՏՂԱՆ

ԹԼԿԱՏԻՆԻՑ

Աչքս անոնց վրայ՝ կը մտածեմ, օրը կիրակի չէ, բայց այս խաթունները իրենց դըստրիկներուն տակ բաւական մըն ալ լուրջ քալուածքով կիրակէի աղօթատուներու ձեւը ունէին: Հետերնին աղջիկ մըն ալ կայ, որ ճանրուն ու կնիկներուն ալ ճիշդ մէջտեղէն կը քալէ նազոտ ու քիչ մըն ալ թափթփուն, բոլորին գլուխը անոր կողմը չտկուած կ'երեւայ, ամէնքը անոր կը հետեւին, մէկը եթէ մայրն է, կը մտածես, միւսներն ալ անոր աղղականի պէս դէմքեր պիտի ըլլան անպատճառ:

Աղջիկը՝ խումբին թարմ ազատութիւնը, պահակե՞ւ կը տանին կ'ըսեմ, անդամ մըն ալ ես ինծի: Պատրաստ մտածումիւն մը, բայց չեմ ապահովուիր: Մէկը կը ճանչնամ քիչ մը, մեզի դրացի պիտի ըլլայ, երկայն հասակով, միջին տարիքով կնիկ մը, ու գուցէ ամէնքէն շատ դիւրամատչելին անկէ բան մը հասկընալու համար, կը հարցնեմ, ո՛ւր բաբի այսպէս, խաթուն, բոլորը երեանին իմ կողմը կը դարձնեն ու խօսողը այն մէկն է միայն, – ժամ, էֆ., աղջիկնիս կը խրկենք, հիմա ժամ կը տանինք որ հաղորդ առնէ, քիչ մը վերջն ըլ առապաճիւին յանձնենք պիտի, բայց սպասել որ անձրեւը կտրէր գոնէ: Ան օրն ալ իրաւ որ երկինքը փլեր՝ վար կու գար:

Եկեղեցիին ճանրուն վրայ օդը կու լայ, կնիկները կու լան, արցունք մըն ալ այն աղջիկը կը քսմըտէ իր սրամանուշ աչքերէն: Ես իմ ճանրուս կը հետեւիմ, այն մայրն ու այն ամէնքն ալ իրենց արցունքներուն մէջ, եկեղեցի կ'երթան: Դեռ կը նայիմ հեռւս, թող տուած են որ թափի ինչ որ կայ վրանին, այնպէս որ եթէ իրարու այնքան մօտիկ կամ կռթնած չի քալեն, ճանրուն լայնքին վրայ տակէն կտրուած ծառներու պէս պիտի չըլլուին մէկմէկ կողմ: Կը մոռնամ վայրկենապէս աղջիկն եկեղեցի առաջ – նորդող այն մայրն իր ցաւին ահաղը – նութեանը մէջ, միտքս չատ աւելի այն ճանրորդ աղջկան վրայ կը պահեմ: Ամերիկա խրկուելիք հարանցու մըն է եղեր:

Կը հասկնամ վերջապէս թէ՝ այն աղջիկն ալ իր կարգին ոսկի կեռ մը բռնուած ըլլալու դէպքովն է որ ճանրայ ելեր է ու կ'երթայ որ հոն անձանօթ հեռաւորութեան մը վրայ իր պատրանքին մէջ խեղդուի:

Ամիս մը, ամիս ու կէս անցնելէ ետքը, երբ լեռներուն չարքը հատնի, երբ իր 16 – 17 տարեկան աղջկայ ծիրանի անուրջներովը օրօրուն, կապոյտ ջուրերէն անդին, նոր եղերք մը կոխէ, երբ հոն երկինքէն նայի ու ալ իրենց երդիքին աբերան ալ չտեսնէ, խեղճ աղջիկը, մտածել վայրկեան մը թէ՝ ի՛նչպէս յանկարծ ինքզինք իր ամբողջութեան մէջ չանթահարուած պիտի զգայ, հոն ծովափին վրայ մէկը տեսնելով որ իրեն ձեռք կը կարկառէ: Տարիքը քառասունի մօտ ձախաւեր դէմք մը, փոսն ինկած աչքերով, երիտասարդ մը որ ուղտի ատպատ ունի, տասը տարի առաջ ծերացած ու մաշած գործաւոր մը, ու ոչինչ աւելի:

Ծովափը իր նշանածը դիմաւորելու եկած է: Աղջիկը իրմէ առաջ հասնող իր լուսանկարին իսկական նմանութիւնը՝ ճիշդ նոյն հրեշտակն է ապահովապէս որը դեռ կրնայ ծովերէն ծնած պաշտելի նայազ մըն ալ ըսուիլ. անմոռթը, ի՞նչ հապա – Այն աղջիկն ալ հիմա իրաւունք չունէ՞ր որ բուն իսկ պատկերին ազատ կամ անոր պէս մը որոշէր փնտռել:

1905

(Շար.– 3 եւ վերջ)

ՅԱՍՎԱԾ ԿՈՏՎԱԾՈ

= ՀԱՏՈՒԱԾ =

ՊՈԼԻՍԻ ՀԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

ՅԱՆՑԱԳՈՂՆԵՐԻ ՎԱՅՐԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ

Կիրակի Մոսկվայի հետ կապը խզվեց, մայրաքաղաքին հասնող բոլոր ճանապարհները փակվեցին։ Ֆրանսիայի դեմ պատերազմ հայտարարելու մասին պաշտոնական լուրերի հրապարակումից հետո Մոսկվայի փողոցներում սկսվեցին ռմբակոծություններ։ Ֆրանսիական ինքնաթիռները ռմբակոծում էին Մոսկվայի ռազմական գործարանները, երկաթուղային կայարանները, նավահանգիստները։ Ռմբակոծությունների հետևանքով Մոսկվայի մեծ մասը ավերակների է վերածվել։ Ամենուր կրակներ են բռնկվել, որոնք մարելու ոչ ոք չկա։ Ամենուր ավերակներ են, ամենուր դիակներ։ Ամենուր ողբ ու կոծ։ Ամենուր սարսափելի տագնապ։ Ամենուր մահ։

Ֆրանսիական ինքնաթիռները ռմբակոծում էին Մոսկվան ամբողջ օրը։ Ռմբակոծությունները սկսվեցին առավոտյան ժամը 8-ին և ավարտվեցին միայն ուշ գիշերով։ Ռմբակոծությունների ընթացքում ոչնչացվեցին Մոսկվայի ամենամեծ գործարանները, ինչպես նաև Մոսկվայի ամենամեծ նավահանգիստը

(Շար. Ա. Էջէն)

Խիստ ու անարդար է զուիցերական «արդարութեան» վճիռը, անկասկած : Ահաւասիկ, հայ երիտասարդ մը, որ դատապարտուած է իր կանաչ տարի – ները անցընելու զուիցերական խցիկ – ներու մէջ, որովհետեւ տասնեակ տա – րիներու համակերպումի քաղաքակա – նութիւնը եւ ապարդիւն դիմումները դէմ յանդիման աշխարհի «մե՛ծ» պետու – թեանց լո՛նչ - լո՛նչ չահերուն, Մարտի – րոսները բերած էին այն համոզումին – ճիշդ կամ սխալ – թէ «միայն զէնքով կայ Հայոց փրկութիւն» :

×

Ցաջորդով կ'անդրադառնանք զուիցե – րական մամուլի արձագանգներուն :

× *Երկուշաբթի առաւօ, Ֆիկառօ քանի մը տողով կուտար այս դատապարտու – մին լուրը, աւելցնելով թէ կիրակի օր, պէյրութէն ԱՍԱԼԱ-ի բաները զեկոյց մը կարդացած է հեռաձայնելով եւ սպառա – ցած զուիցերական կառավարութեան վոխ – վրէժի դիմել եթէ վճիռը մինչեւ մէկ շաբաթ չվոխուի : «Մեր առաջին գործողութիւնը զուիցերացի դիւանագէ – տի մը դէմ կ'ըլլայ» աւելցուցեր է բան – բերը :*

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Գայեանէ Թիրեաքեան, Տօքթ. Սեդա Թիրեաքեան, Տէր եւ Տի – կին Գեղամ Թիրեաքեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կա – տարուի կիրակի, Դեկտ. 27, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցիին մէջ, ի – բենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՍՏԵՓԱՆ ԹԻՐԵԱՔԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

ԾՆՆԴԵԱՆ ԳԻՇԵՐ

Համախարբերդցիական Միութեան Վա – լանի մասնաճիւղը, սիրով կը հրաւիրէ բոլոր հայրենակիցները, իր կազմակը – պած պարահանդէսին, Ծննդեան գիշերը, Հինգշաբթի, Դեկտ. 24, ժամը 21·30–էն մինչեւ առաւօտ, Վալանսի փալէ տը լա Ֆուաթի ճաշարանի սրահին մէջ :

Մասնակցութեամբ ԺԱՔ ԳՕԺԱՔԵԱՆԻ ժողովրդական նուագախումբին եւ ՎԱՐԴԳԷՍ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ, Վալանսի ծա – նօթ երգիչին :

Հայրենակցական մթնոլորտ, ճոխ պուֆէ անակնկալներ : Ապահովել տեղանները, վարչութեան անդամներուն մօտ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Նոր Տարուան առթիւ, Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ Կրթարանը ստացած է հետեւեալ նուէրները.– Տէր եւ Տիկին Ժաք Գազան – ճեան, Տէր եւ Տիկին Վաղինակ Երամեան 1·000–ական, Տիկին Արեգնազ Գէպէլ – եան 100 Ֆ. :

×

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի Մը – նամակալութիւնը, շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.– Տիկին Թ. Կէօվշէնեան 1·000 Ֆ. իր ամուսնոյն՝ Վ. Կէօվշէնեանի յիշատակին, Տիկին Մը – սըլը 100 Ֆ. Վ. Կէօվշէնեանի մահուան առթիւ :

Տօնական օրերու առթիւ.– Պ. Է. Պետ – րոսեան 1·500, Տէր եւ Տիկին Մ. Ճիհան – եան, Տիկին Շ. Գալայճեան, Պ. Մնճուկ – եան, Պ. Փափազեան 100–ական Ֆ. :

×

Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս Եկե – ղեցւոյ հոգաբարձութիւնը, շնորհակա – լութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէր – ները.– Տիկին Ճրմբեան 400, Ալֆորվիլի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը իրենց ընկե – րուհիներու յիշատակին, Տիկին Ժաքլին Փաբէն Փերուզ Եղիշէեանի մահուան առ – թիւ, Մարտիրոս Քէօսէեան 300–ական, Նազարէթ Պետիկեան 200, Բ. Դէնէնճեանի հոգեհանգստեան առթիւ.– Քօրազեան ընտ., Տիկին Ֆիլօր Ասատուրեան 100 – ական, Վարդուհի Լափաճեանի մահուան քառասունքին առթիւ Պ. Նազարէթ Ճա – կոբեան (Շթութկարտ) 100, Արմենակ Դալարի ամուսնութեան առթիւ Ճակոբ Աչիկեան 100, Էլ Նամար, Կիյօմ Քա – թուքեան, Արեգնազ Գէպէլեան 50ական Ֆ.

Այրի Տիկին Ժոզէֆ Արապեան, Փաթ – րիք Արապեան, Օր. Օր. Լիտիա եւ Սիլ – վիա Արապեան, Այրի Տիկին Մարի Ա – րապեան, Տէր եւ Տիկին Սերժ Արապեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մանուէլ Երեմեան եւ զաւակները եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները, խոր կսկիծով կը ծանուցանեն՝ իրենց ամուսնոյն, հօր, զաւկին, եղբօր, հօրեղբօր եւ մօրեղբօր՝

ԺՈԶԷՖ ԱՐԱՊԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Դեկտ. 17–ին, 59 տարեկանին :

Ցուղարկաւորութիւնը կը կատարուի՝ այս երեքշաբթի, Դեկտ. 22, ժամը 10·30– ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխա – դրուի՝

Chevilly — Larue

գերեզմանատունը (ժամը 12·15–ին), ամ – փոփուելու համար ընտանեկան դամբա – րանը :

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի՝ ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

10, Rue Thuret;
94240 — L'HAY - LES - ROSES

Այրի Տիկին Արշալոյս Քըխեան, Տէր եւ Տիկին Սիմոն Քըխեան եւ զաւակնե – րը, Տէր եւ Տիկին Արտաւազդ Քըխեան եւ զաւակները, Պ. Ռըպէր Թորոսեան եւ Տիկինը (ծնեալ Քըխեան) եւ զաւակնե – րը, Այրի Տիկին Զարուհի Պետիկեան եւ աղջիկը, Օր. Զապէլ Երանոսեան, Այրի Տիկին Ա. Տակլճեան եւ զաւակները, Տա – տուր Տատուրեան, Յովհ. Տատուրեան եւ Յակոբ Տատուրեան ընտանիքները (Միացեալ – Նահանգներ) Բարգէն Քէ – չիշեան եւ ընտանիքը, Գուրգէն Քէչիշ – եան (Պոսթըն) ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ – հօր, մօր – եղբօր, քեռկալին, քեռիին, կնքահօր եւ ազգականին՝

ԼԵՒՈՆ ՔՐԽԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Դեկտ. 18–ին, 79 տարեկանին :

Ցուղարկաւորութիւնը կը կատարուի երեքշաբթի, Դեկտ. 22, ժամը 13·45–ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ եկե – ղեցին ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պանէեօ – քոմիւնալի գերեզմանատու – նը, ժամը 15·15–ին :

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

CARZOU

Lithographies originales, dessins, huiles
du 15 Décembre au 15 Janvier
Galerie ANNE DE FRANCONY
16, Bd. Victor Hugo — 06000 NICE
Tél.: 88. 73. 64
La Galerie sera ouverte tous les jours sauf le Dimanche, de 15 à 19h.30 et le matin sur rendez - vous.

Sté. TERMINAL
MEUBLES — MATERIELS
FOURNITURES DE BUREAU
ET INFORMATIQUE
20, Rue de l'Eglise - Paris 15°
RECHERCHE
CHAUFFEUR — LIVREUR
Ecrire ou Téléphoner
577. 13. 11

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՎԻԼԼՕՐՊԱՆ.– Տէր եւ Տիկին Դ. Փ. Մուրատեան, իրենց հօրեղբօր՝ Յովնան Մուրատեանի մահուան 10–րդ տարելիցին առթիւ՝ 100 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք

Պանդուխտի Մարմոլներ
1979

Վշտամտեան
1981

Գին.– «Վշտամտեան» 50 Ֆ.
(Թղթատարի ծախսով.– 60·70 Ֆ.)
«Պանդուխտի Մորմոքներ» 45 Ֆ.
(Թղթատարի ծախսով.– 55·70 Ֆ.)
Հեղինակ՝ ԿԱՐՕ ՄԽԻԹԱՐ
Դիմել.–
DACHDJIAN Mardiros;
— Tél.: 91. 39. 20. 51 —
61, Rue Bernard du Bois
13001 — *MARSEILLE*

ՓՆՈՒՆԳ

ԼԻՈՆ

87, *Rue Tronchet — LYON*
Հինգշաբթի Դեկտեմբեր 24, ժամը 23–ին Ծննդեան ճրագալոյց :

Զայնաւոր պատարագ կը մատուցանէ ու կը քարոզէ՝
ԳԻՈՐԳ ՎՐԴ. ԶԱՊԱՐԵԱՆ

×

ՈՒՐԲԱԹ, Դեկտեմբեր 25, ժամը 10–ին Ծնունդ ՏԵԱՐՆ ՄԵՐՈՑ ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ :

Զայնաւոր պատարագ կը մատուցանէ ու կը քարոզէ՝
ԳՐԻԳՈՐ ՎՐԴ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

×

ՎԻԷՆ

Chapelle St. THEODORE
Place St. Paul — VIENNE
Հինգշաբթի, Դեկտեմբեր 24, Ծննդեան ճրագալոյց :

Զայնաւոր պատարագ պիտի մատուց – ւի Վիէն, ժամը 20–ին :

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ

ԽԱՐԲԵՐԴԻ ՀԱՑՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

1982–Ի ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Համախարբերդցիական Միութեան Ֆը – րանսայի չրջանի կեդր. Վարչութիւնը, կը տեղեկացնէ թէ, Միութեանս 1982–ի օրացոյցը լոյս տեսաւ : Իւրաքանչիւր մասնաճիւղ կը ստանայ ծրար մը :

Ուզողները կրնան դիմել՝ տեղական մասնաճիւղերու վարչութեան անդամնե – րուն :

Ե. Հ. Ո. Մ.

ԵՒՐՈՊԱՑԻ ՀԱՑ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ – ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ

ԶՄԵՌԱՅԻՆ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

Եւրոպայի Հայ Ուսանողական Միութեան Լոնտոնի մասնաճիւղը կը հաղորդէ որ, այս տարուան համար կազմակերպած է իր Զմեռային Բանակումը, Անգլիոյ հիւսիսային Եորք քաղաքը, մէկ շաբաթ. Դեկտեմբեր 26–էն մինչեւ Յունուար 2

Կը հրաւիրուին հայ ուսանողներն ու երիտասարդները, որ արձանագրուին բա – նակումին իրենց մասնակցութիւնը բերելու համար :

Ծախքերու մասնակցութիւն՝ 60 փաունտ

Արձանագրութիւն.–
Պր. Շ. Յարութիւնեան Լոնտոն 994 440 01 - Գ. Գրիգորեան, Լոնտոն 485 43 30
Հասցէ.–
The Racecource Centre, Racing Stable, Dringhouses, YORK, Y022QG
Tél.: (0904) 36553

Ամէն Ջանք պիտի տարուի խանդավառ մթնոլորտ ստեղծելու համար՝ երգ, պար, ծանօթութիւն, զրոյց :

ԵՀՈՄ կը յուսայ, որ նախորդ տարիներու նման յիշատակելի օրերը ըլլան Եորքի օրերը :

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

DISQUES VOGUE

Sous la Direction de ARA BARTEVIAN

MESSE ORATORIO en Fa Mineur
A la Mémoire des Victimes du Génocide Arménien de 1915
Enregistrement réalisé par RADIO - FRANCE
en 20 Parties, deux Disques Stéreo 80 F.

Ø *CHANTS et DANSES FOLKLORIQUES, Chœurs et Orchestre.*
N° 526 - 527 - 516 - 199 - 517 - 182

Ø 12 *DANSES ARMENIENNES* — N° 530211

Ø *LEGENDES D'ARMENIE* — N° 530240

Ø *CHANTS ROMANTIQUES* — N° 30152

Ø *OEUVRES SYMPHONIQUES* — N° 20176

Ø *AU FIL DES SONGES* — N° 714

Ø *TRIOS* — N° 790

Ø *MESSES d'Après KOMITAS* — N° 451

Ø *EKMALIAN* — N° 442

Ø *TRESORS DE LA LITURGIE ARMENIENNE* — N° 454 (Prix 40 F.)

En vente chez l'Auteur; 14,, Rue Petit - Paris — Tél.: 208. 99. 22
A Marseille: Centre Culturel; 14, Rue St. Basile et Eglise du Prado.

Envoi contre remboursement — Frais en sus

« Le CLUB »
de L'Eglise Apostolique Arménienne d'Issy - les - Moulineaux
Ouvre ses portes
aux Jeunes Arméniens
les Dimanches, à 15 H.
Ambiance symphatique et amicale
(Jeux, — Animations, — Projections)
VENEZ NOMBREUX!
Centre Culturel N. FRINGHIAN
6, Ave. Bourgain — ISSY

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՏՒՍԻՆԻ ՀԱՑ ՄԵԾԱԿՈՑԻ ՏՈՒՆԸ
կը ներկայացնէ՝
ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՇԻՐՎԱՆԶԱԴԷԻ
« ԴԱՄՈՒՍԸ »
Բեմադրութեամբ՝ Վահէ Զէքեանի
Տարազներ եւ յարդարում՝
Կապրիէլ տը Սորատի
Կիրակի, Յունուար 17, ժամը 15–ին
Վիլլէօրպանի Մշակութային Կեդրոնին մէջ
Centre Culturel de Villeurbanne
234, Cours Emile Zola
Տոմսերը կը վաճառուին՝
Տէսին Հայ Մշակոյթի Տան մէջ :

×

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ՅԱՐԵԿՈՑԹ
ի յարգանս՝
Երգահան Ա. ՄԵՍՈՒՄԵՆՑԻ
Մայիս 16–ին, Փարիզ, Սալ Կավօ

×

Մանուկներու Օրը՝ Յունուար 17–ին, Սամուէլ – Մուրատեան Վարժարանի սը – բահին մէջ, նախաձեռնութեամբ Կապ. – Խաչի Շրջ. վարչութեան :

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
23
MERCREDI
23 DÉCEMBRE
1981

LE NUMERO 2 F. 50

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ: 180 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 400 Ֆ. - Հատը: 2 Ֆ. 50

57ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.067

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

57e ANNÉE — No 15.067

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԵՀԱՍՏԱՆ

ԴԻՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ՉԻ ՏԿԱՐԱՆԱՐ

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԴԱԴԱՐԸ
ՓՐԱՆՍԱՑԻ ՄԷՋ

Ըստ կողմերուն, երկուշաբթի առաւօտեան աշխատանքի մէկ ժամուան դադարը Ֆրանսայի մէջ, յաջողութիւն էր կամ ձախողութիւն:

Յաջողութիւն է կազմակերպողներուն համար, գլխաւորութեամբ Լիոնն Մէհի եւ ձախողութիւն չմասնակցողներուն համար, այսինքն Սէ - ժէ - Թէ-ին: Ժորժ Մառչէ յայտարարած է արդէն այս առթիւ, որ՝ արկածախնդրութեան կոմունակիցները հաւանութիւն չգտան: Ամէն պարագայի մէջ, հոս ու հոն, այսինքն կարգ մը մարզերու մէջ, Սէ - ժէ - Թէ-ի անդամները դադրեցուցած են աշխատանքը (մինչեւ իսկ Իւմանիքէի գրաշարներ) հակառակ սենտիքային հրահանգներուն: Նոյն ատեն Սէ - էֆ - Տէ - Թէ թռուցիկները կը բաժնէր, ուր գըրուած էր «Լեհաստանի մէջ, մարդիկ կը մեռնին արդելափակման կայաններու մէջ... : Մինչ սաստիկ ցուրտ մը կը տիրէ, մարդիկ, գիշերը, իրենց անկողինէն կը քաշուին եւ հապճեպով չինուած կայաններ կը փոխադրուին: Անօթութենէ եւ ցուրտէ կը մեռնին վրաններու տակ, խըցիկներու մէջ, ջարդուփշուր եղած ապակիներով, ուր ջուրը կը սառի: Ջերբակալութիւնները կը կատարուին ամիսներէ, նոյնիսկ տարիներէ ի վեր պատրաստը ցանկերու հիման վրայ: Գաղտնի ոստիկանութեան հին դիւանները կ'օգտագործուին»: Ասիկա հաստատ մըն է Թըռուցիկէն, զոր պատրաստած է Սոլիտարնոթէ լեհ սենտիքային փարիզի համագրութեան կոմիտէն:

Երեքշաբթի օր, Լիպերասիոն կը շարունակէր ամէնէն աւելի մանրամասնութիւններ տալ ներքին կացութեան մասին: Իր յատուկ թղթակցուհին յաջողած է Լեհաստան մտնել մարզասիրական օժանդակութեան մէկ բեռնատար կառքի մէջ:

Այն քանի մը անձերը որոնք կը յաջողին մտնել եւ մանաւանդ դուրս ելլել երկրէն, համաձայն են հաստատելու համար թէ յոռետեսութիւն կը տիրէ եւ կացութիւնը ծանր է: Կ'ըսուի թէ ժողովուրդը թշնամական վերաբերում ունի քաղաքացիներուն (միլիցիա) հանդէպ մինչ ոչինչ ունի բանակին դէմ, ընդհակառակն:

Վիէննայի մէջ, ամէն օր կը սպասուի Նոփէն - Ճեզըլնթացին, ճամբորդէ մը լուր առնելու համար, բայց եւ այնպէս ականատեսները շատ չեն հետաքրքրուած լեհերու տագնապներով եւ կը պատրաստեն ծննդեան տօները:

Ջոթ-խոխէն տը Փարիի մէջ, ժան Էլընշթայն եւ ժան Քեհայեան կ'անդրադառնան կացութեան բայց Ֆրանսայի մէջ, ամէնէն յատկանշական եղյթը, երկուշաբթի օր, կատարեց Ազգ. ժողովի նախագահը՝ Լուի Մէոմազ: Նէշտեց թէ պէտք է հասկցնել Ռորհ. Մխութեան որ զինքը պատասխանատու կը նկատենք Լեհաստանի անցուդարձին: Պէտք է որ կառավարութիւնն ու Հանրապետութեան նախագահը չարժեն Ռորհ. Մխութիւնը որ լեհական ողբերգութեան եաին է:

× Դիմադրութիւնը չի տկարանար, ամէն պարագայի մէջ, եւ կը թուի թէ ամէն անգամ որ ճնշում մը կը գործադրուի, ան աւելի կ'արձագանգէ: Ժողովուրդի մը մարտիրոսութեան տալով գրեթէ նոյն մանրամասնութիւնները Ուրբաթ օրուան նիստին չուրջ:

×

Թրիպիւն տը ժընեւ, Դեկտ. 21-ի թիւով է որ կուտայ Շաբաթ օրուան նիստին եւ ուրեմն վճիռին մանրամասնութիւնները:

Դատախազին ամբաստանաճառով է, որ նիստը բացուած է «ժամերով, մահը դեղերած է Թրքական հիւպատոսարանին չուրջ: Ի վերջոյ Մ. ժամկոչեան Մէհմէթ Եէրկիւզն ընտրած է իբրեւ զոհ, որով - հետեւ այդ պաշտօնեան պաշտպանուած չէր հետեւորդներով». դատախազը կ'ոգեկոչէ հայեւզուիցերական հին բարեկամութիւնը եւ այն ճիգերը զոր Ջուի - ցերիա թափած է վրկելու համար Հայերն ու իրենց հողը, ու կը շարունակէ. - «Հայաստանի հերոսները պիտի արհամարհեն այս ահաբեկիչները, որոնք մահ կը ցանեն բարեկամ երկրի մը մէջ: ԱՍԱԼԱ-ն բանակ մը չէ, այլ մարդասպաններու եւ դահիճներու վոհմակ մը: Ահաբեկչական այս խմբակին համար, ցեղասպանութիւնը - զոր դատապարտած ենք չատ աւելի առաջ քան այս «գազանի բանակ»ի գոյութիւնը - պատրուակ մըն է: Իր բուն նպատակն է խախտել Արեւմուտքը, չեմ գիտեր ո՛ր բարբարոս կայսրութեան համար: Մեզի սպառնալով - տեւականօրէն, ռումբեր դնելով, որոնց - մէ մէկը 22 տարեկան Ափղնզելացիի (Զըւիցերիոյ մէկ չրջանն է) մը մահը պատճառեց, Ասալա-ն ուզեց, որ մէկ կողմ դնենք մեր օրէնքները, արդարութեան եւ ժողովրդավարութեան մեր իտէալը: Չենք ենթարկուիր այդ ռւիմպներուն»: Եւ պ. Ֆէօքս, 20 տարի արդելափակում կ'ուզէ որպէս պատիժ:

Պաշտպան փաստաբան՝ մէթր Փաթրիք Տեվէճեան կը չեշտէ որ Թուրքիա զօրակոչի ենթարկած է բոլոր ուժերը, որ - պէսզի իր կատարած ցեղասպանութիւնը չճանչցուի ու կը բացատրէ. - «Օրինակ մը, ուրիշներու կարգին այդ Պետութիւնը (իմա՛ Թուրքիա) ձեռք ձգեց որ Սիւիսէռը վերցնէ յիշատակութիւն մը, որ կը վերաբերէր «հայկ. ափսէ»ի ծանուցումի մը մէջ եւ զայն փոխարինէ «Անատոլուի ափսէ» բացատրութեամբ: Հայկ. անցեալն ու ներկան ջնջելու կամքը կը գործադրուի գլխաւորաբար արտահմանի թուրք դիւանագիտական ներկայացուցչութիւններուն կողմէ: Այս երկրին պետական կառավարութիւնը չարչարանք կը կիրարկէ, ոչ միայն Հայերուն վրայ, այլեւ թուրք ընդդիմադիրներուն. 30 հազար քաղաքական բանտարկեալներ կը փտին ներկայիս այդ մենատիրութեան բանտերուն մէջ: Երբ մէկը ամբողջատիրական Պետութեան մը դիւանագիտական գործավարն է, անանուն պաշտօնեայ մը չի կրնար ըլլալ: Պ. Եէրկիւզ պինուոր մըն էր որ սպանուեցաւ ուրիշ պինուորի մը կողմէ: Ինչո՞ւ Ա.ՍԱԼԱ.-ն ժընեւն ընտրեց պատերազմական այս արարքը իրագործելու համար: Որովհետեւ երկու տարի առաջ, Միացեալ - Ազգերու մարդկային Իրաւանց ենթայանձնախումբը ընդունեցաւ, պարտադրանքի տակ, տեղեկագիր մը ջնջել կարճ ակնարկ մը Հայերու ջարդերուն մասին: Արդ, ձեր քաղաքը ՄԱԿ-ի կեդրոնավայրն է Եւրոպայի համար: Ինչպէս կը չեշտէր յիմարաբոյժ - փորձագէտը, ժամկոչեանի գործած արարքը բը - նական չարունակութիւնն է Թուրքիոյ կողմէ այդ ցեղասպանութեան դրժուելին»:

×

Մեր յաջորդ թիւով, կուտանք վերջին մասը, Թրիպիւն տը ժընեւի նոյն թիւին մէջ լոյս տեսած նիւթերուն, այս հարցի կապակցութեամբ:

ՕՏԱՐ ՄԱՄՈՒԼ

« DIFFÉRENCES » ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

«Տիփեռանս», պարբերականը զոր կը հրատարակէ Մ. Ռ. Ա. Փ., իր վերջին թիւին մէջ (Դեկտ. 6) 11 լրիւ էջեր նուիրած է Հայերուն, ճոխացած նկարներով: Նախ թղթակցութիւն մը՝ Հայաստանի մասին, բաւական մանրամասն, զոր ստորագրած է Իվ Թորավալ: Ապա՝ Անիի եկեղեցիին նկարին վերեւ, պարզ խորագիր մը՝ «Հայկ. Ողբերգութիւնը», ուր կը տրուի Հայոց պատմութիւնը հինէն, առաւելաբար ծանրանալու համար ցեղասպանութեան վրայ: Երկու առանձին բաժիններ՝ «Ցեղասպանութեան մը հանգրուանները» և «Անժամանցելիութիւն և վերապրողներու իրաւունքներ» կ'ամփոփեն անցեալն ու ներկան, տալով բուն տուեալները: Նախ ցեղասպանութեան ժամանակացոյցը 1877 - 78-էն 1920 - 22, ապա այսօրուան պահանջնեները՝ «ցեղասպանութեան ճանաչում եւ ադատապարտում Թուրքիոյ կողմէ, ճանաչում Հայոց իրաւունքներուն իրենց հո - ղերուն վրայ եւ սահմանում քաղաքական կառոյցի մը, որու ընդմէջէն Հայերը ներկայացուին միջազգային ատեաններու մօտ»: Թերթին թղթածրարին այս բաժինը զոր պատրաստած է «Փարիզի Հայերու Հաւաքական» մը, լայն մանրամասնութիւններով, քարտէզով, վկայութիւններով կը ջնայ լրիւ պատկերը տալ կացութեան մը, որ վերջին տարիներուն յանգած է «բարկութեան եւ դիմադրութեան պոռթկումներու»:

մէնէն բուռնն է Սիլեզիա եւ Պալթեան ծովի նաւահանգիստները:

× Ցիշենք նաեւ որ, ինչպէս ծանօթ է ոմանց դժբախտութիւնը ուրիշներու բախտը կը բանայ եւ այս պարագային՝ ամերիկացի դրամատուներուն, որոնք չատ զոհ են եղեր: Պետական հարուածները եւ ուրեմն բռնատէր կառավարութիւնները լաւ են եղեր, որովհետեւ կարգուկանոն կը բերեն: Ցոյս կայ որ կռնակն ունենալով Խորհ. Միութիւնը Լեհաստան վճարէ 500 միլիոն տոլարի տոկոսը զոր կը պարտի արեւմտեան դրամատուներուն: Այս լուրերը կուտայ Ուոլ Սթրիթ Ճուրնըլը (Նիւ - Եորքի սակարանի) որ կ'ըսէ թէ դրամատուներուն համար գործը՝ գործ է...:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԼՅՈՒԹի եղեռնափորձերու չարքը կը շարունակուի: Վերջին պայթումէ մը երկու հոգի մեռած է:

ԱՌԻԱՆՆ եւրոպական հրթիռը վերջապէս ճամբայ ելաւ, առանց որեւէ յապաղումի:

ԷՒ ՓՐԱՆՍԻ եւ էն էնթէռի կարգ մը գիծեր չբանեցան Դեկտ. 22-ին եւ 23-ին Թռչող - մեքենավարներու գործադուլի հետեւանքով: Ծանօթ է որ չարժումին հետեւանքով: Ծանօթ է որ չարժումին 737 պոյինկի գնումն է, այս չարժումին պատճառը, այդ օդանաւերուն համար միայն երկու օդաչու հարկ է եւ երրորդը՝ մեքենավարը աւելորդ է:

ՓՐԱՆՍԱՑԻ կարգ մը չրջաններուն մեծ ողողումները կը չարունակեն աւեր գործել: Իր կարգին Սոն - եւ - Լուառը հուծել: Իր կարգին Սոն - եւ - Լուառը հուծեց է եւ չրջանը աղէտալի կացութեան մէջ է: Շալոնի հիւանդանոցը հարկ եղած է ամբողջ պարպել: Փարիզեան չրջանն ալ Սէնը, Լուանը, իչոը սկսած են բարձրանալ:

ԹԵՀՐԱՆի էթելսաթ օրաթերթը կը գրէ թէ «քրտական հակայեղափոխական չարժումներու» 22 անդամներ դնդակահարուած են Ուրմիա եւ երեք ուրիշ քաղաքներու մէջ:

Մ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԶՈՒԻՑԵՐԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻ
ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐ

Երէկուան մեր թիւով, առաջին առթիւ, տուած էինք ամփոփ պատկերը Մարտիրոս Ժամկոչեանի դատավարութեան, որ տեւած էր երեք օր, յանգելու համար ծանօթ վճիռին:

Այդ օրերու, զուիցերական թերթերը բաւական լայն տեղ տուած են դատավարութեան ընթացքին մասին:

Դեկտ. 18-ի իրենց թիւերէն ետք, ուր առաւելաբար կը պարզուէին ամբաստանութեան տուն տուող պարագաները եւ ամբաստանութեան ներկայացուցած վկաներուն յայտարարութիւնները, զուիցերական օրաթերթերը, Դեկտ. 19-ին, կ'արձագանգէին պաշտպանութեան վկաներուն ելոյթներուն եւ ատկէ՝ Հայերու ցեղասպանութեան:

×

Թրիպիւն տը ժընեւ, առանձին չրջանակի մէջ կը հրատարակէ Թալաթի ծանօթ հեռագիրը, զոր կարդացած է ժան - Մառի Գառզու եւ կուտայ նիստին հակիրճ պատկերը: «Հարկ է փրկել հայկական յիշողութիւնը» նախադասութիւնով ամփոփուած կը նկատէ Ուրբաթ օրուան ունկնդրութիւնը: Կը վկայէ թէ ոճրային Ատեանին առջեւ ներկայացուած վկայութիւնները սրտաճմլիկ էին ու վերապրող ծերունիի մը՝ նախադահ Քիւրթէն կ'ըսէ «Ատեանը յարգանքով կը խոնարհի ձեր տառապանքին առջեւ»: Գառզու պատմականը կ'ընէ, կը ներկայանայ Մարտիրոսին մեծ - մայրը, որ միայն թրքերէն կը խօսի եւ կը պատմէ իր տեսածը երբ տասը տարու էր ու իր ամբողջ ընտանիքին չարդին ականատես եղած է:

Ամբաստանեալին հայրն ալ կը յայտնէ թէ իրենց զաւակներուն կ'ի չնայ հայ ժողովուրդին չահը բարձր պահել: Կարդը կուգայ Թորանեանին, որ նախագահ Քիւրթէնի հարցումներուն հակազդեցեբական արարքներու մասին կը յայտա - րարէ «նման չարագործութիւններ չենք գործած: Կը դատապարտենք որովհետեւ կոյր ոչնչացման արարքներ են: Չենք կրնար մեր հողին վրայ կրնալ, որովհետեւ քչուեցանք հոնկէ»:

Բազմիցս, կը գրէ թերթին թղթակիցը, նախագահ Քիւրթէն կը մեծարէ հայ ժողովուրդի արտակարգ քաջութիւնը բայց կը չեշտէ նաեւ. - «Հայաստանի պատմութիւնը լի է հերոսներով: Բայց տեղ չկայ մարդասպաններու համար»:

Առանձին խորհրդով մը, թղթակիցը կ'անդրադառնայ ամբաստանութեան փաստաբանին ելոյթին: Մէթր Պոնան կը յայտարարէ. - «Օսմանեան կայսրութեան փաստաբանը չեմ: Մարտիրոս Ժ. Հայաստանի դատին - զոր նուիրական կը նկատեմ - խորհրդանիշը չէ: Պատմութեան դատարան մը չէք: Իմ դերս կը կայանայ պաշտպանելու մէջ Մէհմէթ Եէրկիւզի կինն ու երկու մանչերը»: Մանրամասնօրէն կը վերլուծէ ամբաստանեալին տուած երեք տարբեր մեկնութիւնները: Իր գլխաւոր նպատակն է քանդել ինչ որ ըսուած է եւ «հէքեաթ» կ'որակէ Եէրկիւզի Ս. - Ի. - Ա.ի զոր - ծակալի հանդամանքը: Արարքը հակո - տընեայ կը նկատէ հայ դատին: Արդար դատի մը դատավարութիւնը չէ, իրեն համար, այլ ահաբեկչութեան եւ սպանութեան, զոր պէտք է դատապարտել:

Ժուռնալ տը ժընեւ նաեւ կ'արձագանգէ «ժողովուրդի մը մարտիրոսութեան» տալով գրեթէ նոյն մանրամասնութիւնները Ուրբաթ օրուան նիստին չուրջ:

×

Թրիպիւն տը ժընեւ, Դեկտ. 21-ի թիւով է որ կուտայ Շաբաթ օրուան նիստին եւ ուրեմն վճիռին մանրամասնութիւնները:

Դատախազին ամբաստանաճառով է, որ նիստը բացուած է «ժամերով, մահը դեղերած է Թրքական հիւպատոսարանին չուրջ: Ի վերջոյ Մ. ժամկոչեան Մէհմէթ Եէրկիւզն ընտրած է իբրեւ զոհ, որով - հետեւ այդ պաշտօնեան պաշտպանուած չէր հետեւորդներով». դատախազը կ'ոգեկոչէ հայեւզուիցերական հին բարեկամութիւնը եւ այն ճիգերը զոր Ջուի - ցերիա թափած է վրկելու համար Հայերն ու իրենց հողը, ու կը շարունակէ. - «Հայաստանի հերոսները պիտի արհամարհեն այս ահաբեկիչները, որոնք մահ կը ցանեն բարեկամ երկրի մը մէջ: ԱՍԱԼԱ-ն բանակ մը չէ, այլ մարդասպաններու եւ դահիճներու վոհմակ մը: Ահաբեկչական այս խմբակին համար, ցեղասպանութիւնը - զոր դատապարտած ենք չատ աւելի առաջ քան այս «գազանի բանակ»ի գոյութիւնը - պատրուակ մըն է: Իր բուն նպատակն է խախտել Արեւմուտքը, չեմ գիտեր ո՛ր բարբարոս կայսրութեան համար: Մեզի սպառնալով - տեւականօրէն, ռումբեր դնելով, որոնց - մէ մէկը 22 տարեկան Ափղնզելացիի (Զըւիցերիոյ մէկ չրջանն է) մը մահը պատճառեց, Ասալա-ն ուզեց, որ մէկ կողմ դնենք մեր օրէնքները, արդարութեան եւ ժողովրդավարութեան մեր իտէալը: Չենք ենթարկուիր այդ ռւիմպներուն»: Եւ պ. Ֆէօքս, 20 տարի արդելափակում կ'ուզէ որպէս պատիժ:

Պաշտպան փաստաբան՝ մէթր Փաթրիք Տեվէճեան կը չեշտէ որ Թուրքիա զօրակոչի ենթարկած է բոլոր ուժերը, որ - պէսզի իր կատարած ցեղասպանութիւնը չճանչցուի ու կը բացատրէ. - «Օրինակ մը, ուրիշներու կարգին այդ Պետութիւնը (իմա՛ Թուրքիա) ձեռք ձգեց որ Սիւիսէռը վերցնէ յիշատակութիւն մը, որ կը վերաբերէր «հայկ. ափսէ»ի ծանուցումի մը մէջ եւ զայն փոխարինէ «Անատոլուի ափսէ» բացատրութեամբ: Հայկ. անցեալն ու ներկան ջնջելու կամքը կը գործադրուի գլխաւորաբար արտահմանի թուրք դիւանագիտական ներկայացուցչութիւններուն կողմէ: Այս երկրին պետական կառավարութիւնը չարչարանք կը կիրարկէ, ոչ միայն Հայերուն վրայ, այլեւ թուրք ընդդիմադիրներուն. 30 հազար քաղաքական բանտարկեալներ կը փտին ներկայիս այդ մենատիրութեան բանտերուն մէջ: Երբ մէկը ամբողջատիրական Պետութեան մը դիւանագիտական գործավարն է, անանուն պաշտօնեայ մը չի կրնար ըլլալ: Պ. Եէրկիւզ պինուոր մըն էր որ սպանուեցաւ ուրիշ պինուորի մը կողմէ: Ինչո՞ւ Ա.ՍԱԼԱ.-ն ժընեւն ընտրեց պատերազմական այս արարքը իրագործելու համար: Որովհետեւ երկու տարի առաջ, Միացեալ - Ազգերու մարդկային Իրաւանց ենթայանձնախումբը ընդունեցաւ, պարտադրանքի տակ, տեղեկագիր մը ջնջել կարճ ակնարկ մը Հայերու ջարդերուն մասին: Արդ, ձեր քաղաքը ՄԱԿ-ի կեդրոնավայրն է Եւրոպայի համար: Ինչպէս կը չեշտէր յիմարաբոյժ - փորձագէտը, ժամկոչեանի գործած արարքը բը - նական չարունակութիւնն է Թուրքիոյ կողմէ այդ ցեղասպանութեան դրժուելին»:

×

Մեր յաջորդ թիւով, կուտանք վերջին մասը, Թրիպիւն տը ժընեւի նոյն թիւին մէջ լոյս տեսած նիւթերուն, այս հարցի կապակցութեամբ:

«ԵՍ ԵՐԳԵԼՈՎ Կ'ՈՒԶԵՄ ՄԵՌՆԻԼ»

(ԹՈՒՆԻԿ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ)

(Բ. և վերջ)

Վարդան Տիգրանեանի հաղորդումները Թունիկի մասին ստիպում են հանրային դրազարանում թերթել 30-ական թուա - կանների երաժշտական հայ մամուլը : Ուրախալի է· պարզուում է, որ պետհրա- րը 1932-ին լոյս է ընծայել սկանակ եւ չնորհաչատ կոմպոզիտորի երկու մենե- գը՝ «Բանակ գնացի» (խօսք՝ Ս. Տարօն- ցու) եւ «Մեր արտերում» (խօսք՝ Ն· Յարութիւնեանի) ստեղծագործութիւն - ները : «Խորհրդային արուեստ» ամսագը- րի 1938 թ· թիւ 6-ից իմանում ենք, որ Յունիսին գրողների տանը կայացել է կարօ Զաքարեանի, Տելեմաք Սւետիսես- նի, Թունիկ Յովհաննիսեանի եւ Մար - տին Մազմանեանի ստեղծագործական ե- րեկոն, որտեղ կոմպոզիտորներ Ս. Տէր - Ղեւոնդեանը, Մ. Միրզոյեանը, երա - ժշտագէտներ Գ. Հուդազեանն ու Ս. Գասպարեանը, գրող Դ. Դեմիրճեանը բարձր են գնահատել Թունիկի ստեղծա - գործական առաջին քայլերը: «Խորհր - դային Հայաստան»ի մի համար տեղեկա- գրւում է, որ Պախի, Մոցարթի, Տըպիւ- սիի, Ռոկանեանի, Մազմանեանի, Սմբատ- եանի ստեղծագործութիւնների հետ միա- սին Երեւանի Փիլհարմոնիայի դահլի - ճում կլարնետիստ Զաւէն Վարդանեանն ու չուլթակահար Յակոբ Սեպուհը կատա- րել են նաեւ Լենինգրադի երաժշտանոցի ուսանող Թունիկ Յովհաննիսեանի ստեղ- ծագործութիւնները :

Թ. Յովհաննիսեանի գեղջկական նիւ - թով ստեղծագործութիւնը տեղ էր գտել Լենինգրադի Գլազունով լարաւոր քառ - եակի երկացանկում, 1939-ին հնչել ե- րաժիշտների միութեան ստեղծագործա - կան ստուգատեսին, խորհրդային երա - ժշտութեան տասնօրեակի բացմանն ու երաժիշտների միութեան Լենինգրադեան պլենումում : Յետագայում հնչել է նաեւ Կոմիտաս քառեակի համերգային ծրա - գրում եւ պատերազմի յաղթական տաւը- տից մէկ ամիս անց՝ 1945-ի Յունիսին, ինչպէս վկայում է «Կոմունիստ» թերթը, Ա. Գաբրիէլեանի, Ն. Նալբանդեանի, Մ. Տէրեանի եւ Ս. Սալամազեանի վարպետ կատարմամբ հիացրել հայ երաժշտասէր- ներին :

Թունիկի «Լարային կվարտետ»ի մասին «Լենինգրադեան պրաւդա» թերթի 1939 թ· Յուլիսի 4-ի համարում դրուատանքի խօսքեր է գրել երաժշտագէտ Վ. Խոխել- սոնը՝ «Նշանակալից երաժշտական ըս - տեղծագործութիւն» խորագրով յօդուա - ծում :

Որոնումները չարունակւում են :

– Թունիկի մասին նիւթեր էի հաւա - քել, ուզում էի գրել, բայց չեմ հասցը- նում, – մեր հանդիպման ժամանակ ա- սում է Սամսոն Գասպարեանն ու խոր - հուրդ տալիս կարդալ Լիվչիցի գիրքը, Յարօ Ստեփանեանի փոքրիկ յօդուածը, «Պահակ» ժողովածուն, անպայման ձեռք բերել Վ. Աւաֆեւի «Ակնարկներ Հայաս - տանի մասին» 1958 թ· հրատարակուած գիրքը, որտեղ մեծանուն կոմպոզիտորն ու մանկավարժը անհուն սիրով է գրում աշակերտի՝ Թունիկի մասին : «...Ինձ համար պարզուեց, որ ես այնքան էլ վատ չեմ սովորեցրել նրան՝ պահպանել եւ զարգացնել իր ստեղծագործութիւնն - րում հայկական ազգային երաժշտու - թեան տարրերը ... չպարտադրելով նը - րան եւրոպականը եւ ռուսականը որպէս հակադիր կաղանաներ» :

«Սովետական մուզիկա» ամսագիրը գրում է· «...Սիմֆոնիան, որն ունի կա- մերային ժանրի տարրեր, խստաշունչ է եւ ազգային՝ իր լադային դունաւորում - ներով եւ հետաքրքիր ու սուր ռիթմ - ինտոնացիաներով ... Զուսպ, հաւասա - րակշռուած երաժշտութիւնը իր ներքին բովանդակութեամբ խիստ էմոցիոնալ է : Սիմֆոնիայի առաջին մասը, գրուած սո- նատային այլեպրոյի ձեւով, լայնաշունչ է, երգային, բացայայտում է հեղինակի մասշտաբային մտածելակերպը : Երկրորդ մասը՝ հայկական նուրբ ու նազելի պա- րեղանակ է, որը գերում է իր քնքուշ կենսուրախութեամբ : Զարգացման ըն - թացքի որոշ ստատիկան բոլորովին չի նսեմացնում սիմֆոնիայից ստացած հիա- նալի տպաւորութիւնը» :

Բոլոր ազբիւրները վկայում են, որ չնայած երիտասարդ տարիքին, Թ. Յով- հաննիսեանը ձեւաւորուած, ինքնատիպ երաժիշտ էր : Սակայն նրա ստեղծագոր- ծութիւնները դեռեւս անծանօթ են ուն - կընդրին : Տեղին է յիշեցնել երաժշտա - գէտ Էլլա Կարագիւլեանի դեռ 1974 թ. տպագրած խօսքը· «Թունիկ Յովհաննիս- եանի հերոսական մահը Լենինգրադի մատոյցներում զրկեց նրան ունկնդիր - ների հետ հանդիպելու ցանկալի հաճոյ - քից : Բայց հանդիպումը նրա ստեղծա - գործութիւնների հետ որոշ չափով կը ծածկի կոմպոզիտորի հետ չկայացած հանդիպման բացը» :

Եղիշէ Զարենցի «Ցիշո՞մ ես արդեօք» բանաստեղծութիւնը, որի համար երա - ժշտութիւն է գրել Թ. Յովհաննիսեանը, յուշում է մի հարց, ուղղուած մեր տա- րեց եւ երիտասարդ երաժիշտ կատարող- ներին.

– Ցիշո՞մ էք, արդեօք, Թունիկ Յով - հաննիսեանին, եթէ այո, ապա ինչո՞ւ չեն հնչում նրա ստեղծագործութիւննե - րը :

ՍԱՄՍՈՒՆ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ԱՌԱՔԵԼ ԳԵՂԱՄԱՑԻ

ԺԶ· – ԺԷ· դարերու հայկական գրչու- թեան եւ մանրանկարչութեան անխոնջ ու համեստ մշակներու շարքին իր յա - տուկ եւ պատուոյ տեղը ունի Գեղամայ երկրի Վարզելի գիւղէն ծագող, Արղու - թեան (Արզուխեցի) իշխանական տունէն սերող գրիչ – ծաղկող Առաքել : Ան առա- ւելաբար աշխատած է Կարին Գաւառի Սալաճոր եւ Թվանչ գիւղերը, իսկ դէր - չութեան ու մանրանկարչութեան ար - ուեստը սորված է կեչառիսի վանահայր ունեն 400-է աւելի մանրանկարներ (ա- պի ծանօթ են 1576 – 1605 թուականներու ընթացքին Առաքելի ձեռքով գրուած եւ նկարազարդուած 16 ձեռագիրներ, ո- րոնցմէ 10-ը կը գտնուին Մաշտոց Մա - տենադարանը, մէկական օրինակ կը պահպանուի Վենետիկի Մխիթարեաններ - րու եւ Երուսաղէմի Ս. Յակոբեանց մա- տենադարաններու, ինչպէս նաեւ Հալէ - պի Ս. Քառասուն Մանկանց եկեղեցւոյ մէջ :

Առաքելի բոլոր ձեռագիրները միասին ունին 400-է աւելի մանրանկարներ (ա- ռանց հաշուելու լուսանցքի նկարները, զարդերը եւ կորսուած ձեռագիրներու մանրանկարները, որոնց քանակը յայտ - նի չէ) : Հանրածանօթ ճշմարտութիւն է, որ Առաքելի ապրած ժամանակաշրջանը մեր մանրանկարչութեան ոսկեդարեան անկումի շրջանն է, բայց անոր արուեստին վրայ ան այնքան ալ շատ չէ ազդած : Անոր նկարնե - րը ունին պատկերագրական բազմաթիւ- աննախադէպ երեւոյթներ, գոյներու եւ արտայայտութեան հետաքրքրական լու - ծումներ, իսկ նկարներու շարքը բաւա - կան հարուստ է եւ բազմազան :

Ցիշատակութեան արժանի է Դաւիթ Վաղարշապատցի կաթողիկոսի պատուէ- րով 1595-ին ստեղծուած Սաղմոսարանը (ունի 35 աքանչելի մանրանկարներ) : Ցե- տագային ձեռագիրը դուրս ելած է իշ - միածինէն եւ Ժէ· դարու կէսերուն դար- ձած պարոն Մանուէլ եւ Նուրայի անուն- ներով անձերու սեփականութիւնը : 1669- ին ոմն Վարդան քահանայ այլ առար- կաներու հետ զայն նուիրած է Սանահի- նի վանքին : Յաջորդ դարու վերջին, ան- ուանի Յովսէփ կաթողիկոս Արղութեանի հրամանով բազմաթիւ այլ ձեռագիրներու հետ հանուած է վանքի մերձ Աչառնոց քարանձաւէն, ուր թաքնուած էր ասպա- տակութիւններէն վերծ պահելու համար : 1880-ական թուականներուն ձեռագիրը կրկին եւ այս անգամ վերջնապէս վերա- դարձած է իշմիածին :

1587-ին Ծանախ (Կիւմուշխանէ) պիւ - զանդանէն մէջ ծաղկած եւ Սալաճորի մէջ գրուած 67 մանրանկար ունեցող ձե- ռագիրը սկիզբը, հաւանաբար, գտնուած է որեւէ Ծանախեցիի սեփականութիւն եւ մինչեւ Ա· Աշխարհամարտի սկիզբը գըտ- նուած է Կիւմուշխանէի Ս· Աստուածա - ծին եկեղեցին : Եղեռնի տարիներուն հայ տարագիրներու խումբի մը հետ տար - ուած է Միացեալ - Նահանգներ, ուր տա- պէս Էմմերեանի հաւաքածոյին : 1978-ի աշնան այս թանկագին մատեանը ձեռ- ներ կը հանուեցաւ Փարիզ եւ Երեւանի Մա - տենադարանի վաղեմի բարեկամներ Կարապետ Զրբաշեան ու Գուրգէն եւ Սու- րէն Գործունեան եղբայրները դնելով զայն նուիրեցին Մաշտոց Մատենադարա- նին :

Առաքել Գեղամացիի ձեռագիրներու մեծ մասը Մատենադարան եկած է Կարի- րինէն Վրաստան երթալէ եւ հոն քաւա- կան երկար մնալէ ետք : Ընդհանրապէս անոնք կ'ուրուագծեն Կարնոյ Հայութեան տեղաշարժերու դիմաւոր ուղղութիւննե- րը՝ Ժէ· դարու սկիզբէն մինչեւ ԺԹ· դա- րու առաջին երեսնամեակ· մէկ մասը կ'երթայ հարաւ (Հալէպ, Երուսաղէմ) եւ արեւմուտք (Պոլիս, Վենետիկ, Միլա - եալ - Նահանգներ, Փարիզ), միւս մասը, երկու անգամով՝ Ժէ· դարու սկիզբը եւ ԺԹ· դարու 30-ական թուականներուն, կը թեքի հիւսիս – արեւելք եւ երբեմն կը հասնի Պետերբուրգ կամ Մոսկուա, ա- պա, ի վերջոյ, մեծ մասամբ կուգայ Երեւան :

Գեղամացի վարպետի ձեռագիրներու յիշատակարանները, ժամանակի պատ - մութեան համար անգնահատելի գանձ ըլլալէ զատ, կարեւորութիւն կուտան ճիշդ կերպով վերարտադրելու անոր տոհմի երեք – չորս սերունդի տոհմածառը :

Առաքել վարպետի ժառանգութեան համակողմանի ուսումնասիրութիւնը հա- յագիտութեան առաջնակարգ հարցե - րէն է :

Ց. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

ՄԵԾԵՐՈՒ ՏԱՐՕՐԻՆԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ

ՋԱՑՔՈՎՄՔԻ Անձնասպա՞ն եղաւ Արդեօ՞ք

Ամէն մարդ ոստիկանական վէպ մի սի- րեր : Բայց պատմական խորհրդաւոր դէպքերու հերոսները միշտ յատուկ հե - տաքրքրութիւն մը ունեցած են մարդոց վրայ : Եւ այս օրերուն երաժշտական շրջանակ- ներ այսպիսի խորհրդաւոր դէպքի մը գաղտնիքը լուծել կ'աշխատին, մեծ հե- տաքրքրութիւն յառաջացնելով իրենց չուրջ : Ինչ որ խնդրոյ առարկայ է այս- տեղ, Փէթէր Իլիչ Զայքովսքիի կեանքի վերջին օրերն ու մահուան պարագաներն են :

Հարցը հետեւեալն է :

Ռուս երգահանը խակապէս քոլերայի վարակուելով մեռաւ 1893-ին, այնպէս՝ ինչպէս կը պնդեն իր կենսագիրները : Այս պնդումը այսօր կասկածի տակ կը դրուի Զայքովսքիի քանի մը լուրջ աշակերտ - ներուն կողմէ, որոնք կը պնդեն թէ ռուս երգահանը անճնասպան ըլլալ ստիպուե - ցաւ, ընթացք տալով Սէն Փէթէրսպուր- կի իրաւաբանական վարժարանի իր քանի մը նախկին ընկերներէն կազմուած

բրիներ մաս կազմած է հնահաւաք Թաֆա- յէլ Էմմերեանի հաւաքածոյին : 1978-ի աշնան այս թանկագին մատեանը ձեռ- ներ հանուեցաւ Փարիզ եւ Երեւանի Մա - տենադարանի վաղեմի բարեկամներ Կարապետ Զրբաշեան ու Գուրգէն եւ Սու- րէն Գործունեան եղբայրները դնելով զայն նուիրեցին Մաշտոց Մատենադարա- նին :

Առաքել Գեղամացիի ձեռագիրներու մեծ մասը Մատենադարան եկած է Կարի- րինէն Վրաստան երթալէ եւ հոն քաւա- կան երկար մնալէ ետք : Ընդհանրապէս անոնք կ'ուրուագծեն Կարնոյ Հայութեան տեղաշարժերու դիմաւոր ուղղութիւննե- րը՝ Ժէ· դարու սկիզբէն մինչեւ ԺԹ· դա- րու առաջին երեսնամեակ· մէկ մասը կ'երթայ հարաւ (Հալէպ, Երուսաղէմ) եւ արեւմուտք (Պոլիս, Վենետիկ, Միլա - եալ - Նահանգներ, Փարիզ), միւս մասը, երկու անգամով՝ Ժէ· դարու սկիզբը եւ ԺԹ· դարու 30-ական թուականներուն, կը թեքի հիւսիս – արեւելք եւ երբեմն կը հասնի Պետերբուրգ կամ Մոսկուա, ա- պա, ի վերջոյ, մեծ մասամբ կուգայ Երեւան :

Գեղամացի վարպետի ձեռագիրներու յիշատակարանները, ժամանակի պատ - մութեան համար անգնահատելի գանձ ըլլալէ զատ, կարեւորութիւն կուտան ճիշդ կերպով վերարտադրելու անոր տոհմի երեք – չորս սերունդի տոհմածառը :

Առաքել վարպետի ժառանգութեան համակողմանի ուսումնասիրութիւնը հա- յագիտութեան առաջնակարգ հարցե - րէն է :

Ց. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՀԱԽԱՏ

ՎԻԿՏՈՐ ԲԱԼԱՅԵԱՆ

– Որքա՞ն է ձեր ինատիտուտի աշխա- տաւարձի փոնտը :

– Տասներեք հազար ռուբլի :

– Իսկ ինչո՞ւ է բանկից դուրս պրուել քսանչորս հազար :

– Մնացած տասնմէկ հազարը պարգե- ւատրումների դումարն էր : Նորարարա - կան երեք առաջարկութիւն եւ եռամսեակի վերջի պարգեւատրումների դումարը :

– Ո՞ւմ էր յայտնի, որ հէնց այդ օրը բանկից պէտք է պարգեւատրումների դումար դուրս պրուէր :

– Եռամսեակի վերջն է, բոլորը գի - տէին : Իսկ նորարարական առաջարկու - թիւնների համար նախատեսուած դում- րի մասին գիտէինք ես, իմ տեղակալը՝ նա է ստորագրել բանկի չէկը, հաշուա- պահը եւ գանձապահը :

– Ի դէպ, գանձապահը որքա՞ն ժամա- նակ է, ինչ աշխատում ձեր ինատիտու - տում :

– Արդէն վեց երբոր տարին է :

– Ի՞նչպիսի մարդ է :

– Բարեխիղճ, պարտաճանաչ : Ոչ մի թերացում աշխատանքում... Խեղճ մարդ : Չէ՞ որ կարող էին սպանել :

– Հարուածն այնքան ուժեղ չի եղել, որ վտանգ սպառնար կեանքին :

– Բայց կարող էր մեռնել :

– Ամէն ինչ կարող էր պատահել... Ես կարո՞ղ եմ զրուցել ձեր տեղակալի եւ հաշուապահի հետ : Ցետոյ, խնդրում եմ թոյլատրէք քարերի բաժնում ծանօթա- նալ մի քանի գործի հետ :

– Ի հարկէ, կարող էք... Ուեւէ մէկին կասկածո՞ւմ էք :

– Ոչ ոքի չեմ ճանաչում, ո՞ւմ պէտք է կասկածեմ : Այդ հարցում դո՛ւք պէտք է ինձ օգնէք :

– Ցաւօք, ես չեմ կարող օգտակար լի- նել ձեզ : Հակայ պիտահետազօտական ինատիտուտ է, բոլորին հնարաւոր չէ մօտիկից ճանաչել :

– Աշխատողները պիտէի՞ն, որ պար - գեւատրում են ստանալու :

– Մեզ մօտ ամէն եռամսեակ պլան չենք կատարում :

– Ուրեմն, ինատիտուտում ոչ բոլորը պիտէին, որ եռամսեակի վերջում պար- գեւատրում են տալու :

– Ինչո՞ւ :

– Որովհետեւ, ինչպէս դուք ասացիք, ձեզ մօտ տրաղիցիա չի եղել իւրաքան - չիւր եռամսեակ պարգեւատրումներ տալը :

– Այո, դա այդպէս է, բայց դէ որ լինում է, իմանում են...

– Ես կարո՞ղ եմ հիմա քարերի բա- ժին գնալ :

– Ի հարկէ : Ներեցէք, ի՞նչպէս էր ձեր ազգանունը :

– Դանիէլեան, մայոր Դանիէլեան :

Դիրեկտորը սեղմեց սէլէկտորի կոճա- կը :

– Լսում եմ, Պալ Պալիչ :

– Հիմա ձեզ մօտ կը գայ ընկեր Դան- իէլեանը, միլիցիայից : Ինչ փաստաթղ- թեր կ'ուզի, ցոյց տուէք :

– Լսում եմ Պալ Պալիչ :

– Շնորհակալութիւն, Պավէլ Պավլո - վիչ : Ներեցէք, որ ձեզ այնքան զբա - ղեցրի :

– Խնդրում եմ ինձ տեղեակ պահէք, եթէ կարելի է, ի հարկէ, գործի ըն - թացքի մասին :

– Անշուշտ :

Գիտահետազօտական ինատիտուտի դրամարկղի կողպուտը յայտնաբերուե- լու պահից մի քանի ժամ անց քրէական հետախուզական բաժնի օպերատիւ խում- բը ի մի էր բերում տեղազննութեան ար- դիւնքները : Ի՞նչ էր յայտնի կողոպուտի մասին :

Յուլիսի 5-ի առաւօտեան, մօտաւորա- պէս ժամը 10-ին ինատիտուտի երիտա - սարդ աշխատակցուհի Աննա Սիմոնեանը դրամարկղի մօտով անցնելիս, նկատելով կիսաբաց դուռը, ներս է նայում ու, տեսնելով մէջքի վրայ փռուած գանձա- պահին, ճչում է, օգնութիւն կանչում : Հաւաքւում են մօտակայ սենեակների աշխատակիցները, փորձում ուշքի բերել գանձապահին : Դիրեկտորի տեղակալը զգուշացնում է, որ ոչ մի բանի ձեռք չտան եւ բոլորին դուրս է հանում սեն- եակից : Զանգահարում են շտապ օգնու- թիւն եւ միլիցիա :

Ուշաթնաց գանձապահին տեղափոխում են հիւանդանոց : Նախորդ օրը բանկից ստացուած քսանչորս հազար ռուբլին էի յայտնաբերւում դրամարկղում :

Գանձապահը ուշքի է եկել, բայց բը- ժիշկները առայժմ արգելում են նրան խօսել : Հիւանդանոցում հերթապահում է լեյտենանտ Սահակեանը...

(Շար· 1)

ՅԱՍԱՎՈՎԾ ԿՈՏՏՎԱԾՈ

= ՀԱՏՈՒԱԾՈՒՀ =

ՊԱՐՈՆ ԲՐՈՒՏՅ

ՀԱՅԱՀՈՎՈՒԹՅՈՒՆ ՎԱՅՑՅՎՎՔ

Ես ասում եմ ինքս իմ մասին, որովհետև ոչ ոք ուրիշ չկա, որ կարողանա ինձ մասին ճիշտ խոսել։ Ես ծնվել եմ 1893 թվականի հունվարի 17-ին, Ալաշկերտի գավառի Ծաղկահովիտ գյուղում։ Հայրս Ղուկաս Ղազարյանն էր, մայրս՝ Մարիամ Ավետիսյանը։ Ես նրանց միակ զավակն եմ եղել։ Ծնողներս ինձ շատ են սիրել, ինչպես սիրում են ամեն մայր ու հայր իրենց միակ զավակին։ Ես մանկությունս անցկացրել եմ հոր տանը, նրա հսկողության տակ։ Հայրս ինձ ուզում էր տեսնել հոգևորական, ուզում էր, որ ես էլ իմ նախնիների պես քահանա դառնամ։ Ես էլ սկզբում այդ էի ուզում։ Ուզում էի հոր պես ծխական քահանա լինել, ժողովրդին ճշմարիտ ճանապարհով առաջնորդել, ուսուցանել։ Ես ուզում էի հոր պես ամեն կիրակի եկեղեցում քարոզներ կարդալ, ժողովրդին խրատներ տալ, ամուսնացնել, մկրտել, հոգևոր ծառայություններ կատարել։ Ես ուզում էի հոր պես ամեն տարի Զատիկ գնալ Երուսաղեմ, Հորդանանում մկրտվել, Սուրբ Հարության տաճարում պատարագ մատուցել։ Ես ուզում էի հոր պես ամեն տարի ուխտի գնալ Էջմիածին, Սուրբ Գայանե վանքը, Սուրբ Հռիփսիմե վանքը, Սուրբ Գևորգ վանքը, Սուրբ Թադեոս վանքը, Սուրբ Կարապետ վանքը, Սուրբ Ստեփանոս վանքը, Սուրբ Աստվածածին վանքը, Սուրբ Նշան վանքը, Սուրբ Խաչ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Արուսեակ Կոթողեան, Տէր եւ Տիկին Վահանիկ Կոթողեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Պերճ Կոթողեան եւ զաւակները, նաեւ բոլոր ազգականները, Հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան իրենց ամուսնոյն, հօր, կեսրայրին, մեծ հօր, եւ ազգականին՝

ՀՐԱՉ ԿՈԹՈՂԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, կիրակի, Դեկտեմբեր 27-ին, Փարիզի Հայոց Եկեղեցին 15 ռիւ փաճ – Կուժոն։

Առ ի պիտուիթիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

×

Այրի Տիկին Գայեանէ Թիրեաքեան, Տոքթ. Սեդա Թիրեաքեան, Տէր եւ Տիկին Գեղամ Թիրեաքեան կը ծանուցանեն թէ Հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի կիրակի, Դեկտ. 27, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս Եկեղեցիին մէջ, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՍՏԵՓԱՆ ԹԻՐԵԱՔԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի պիտուիթիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ԾՆՆԴԵԱՆ ԳԻՇԵՐ

Համախոբերդցիական Միութեան վարչանի մասնաճիւղը, սիրով կը հրաւիրէ բոլոր հայրենակիցները, իր կազմակերպած պարահանդէսին, Մինգեան դիշերը, Հինգշաբթի, Դեկտ. 24, ժամը 21·30-էն մինչեւ առաւօտ, Վարչանի Փալէ տը լա Ֆուարի ճաշարանի սրահին մէջ։

Մասնակցութեամբ ԺԱՒՖ ԳՕԺԱՖԵԱՆԻ ժողովրդական նուագախումբին եւ ՎԱՐԴԳԷՍ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ, Վարչանի ծանօթ երգիչին։

Հայրենակցական մթնոլորտ, ճոխ պուֆէ անակնկալներ։ Ապահովել սեղանները, վարչութեան անդամներուն մօտ։

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, Rue de Perche — 75003 Paris

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՑՑ ԾՆՆԴԵԱՆ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Դեկտ. 24։–

Ճրագալոյց Ծննդեան

ժամը 17–ին ժամերգութիւն,

ժամը 18–ին Պատարագ

ՈՒՐԲԱԹ, Դեկտ. 25։–

Հայրապետական Պատարագ, ժամը 11–ին կը պատարագէ՝

ԴՐԻԳՈՐ ԵՊՍ. ԿԱՊՐՈՑԵԱՆ

Առաբելական Էքսարք

Ֆրանսայի Կաթողիկէ Հայոց

Réveillon Dansant

DE LA ST. SYLVESTRE

(31 Décembre)

Organisé par

l'Association Arménienne Catholique de LYON

au Restaurant FARGE

Saint Bernard — près d'Anse

Pour s'inscrire, s'adresser à

M. SANDJIAN Nazareth

au (7) 828. 08. 34

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ՏՕՆԱԿԱՐԸ

Յունուար 10-ին

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Ա. Յարութիւնեան, իր յիշատակ իր ամուսնոյն՝ երուանդ Յարութիւնեանի եւ քրոջ՝ Սիրանոյշ – Գէորգ Զաքրեանի հետեւեալ նուէրները կ'ընէ։–

100–ական Ֆ. Սամուէլ – Մուրատեան վարժ.ին, Դպրոցասէր Տիկնանց Վար – ժարանին, Որբերու Օգն. Մարմնին, Ուսանողներու Օգն. Միութեան (ստանալ՝ Յառաջ»էն) եւ «Յառաջ»ին։

A PARTIR DU NOUVEL AN

Ecoutez tous les Dimanches,
à 20 H. 30
l'Emisson arménienne
pour l'Europe.
MONTE - CARLO
Ondes moyennes 205
B. P. 141 — Monte - Carlo
Principauté de Monaco

ՆՈՐ ՏԱՐԻԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՌԱՏԻՕՓԱՄ

Ամէն կիրակի, ժամը 20·30–ին

ՄՕՆԹ - ԳԱՐԼՕ

Միջին – Ալիք 205 մեթր

ԾՆՆԴԱՆԻՆԳ

ԼԻՕՆ

87, *Rue Tronchet — LYON*

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ Դեկտեմբեր 24, ժամը 23–ին Ծննդեան ճրագալոյց։

Ջայնաւոր պատարագ կը մատուցանէ ու կը քարոզէ՝

ԳԻՈՐԳ ՎՐԴ. ՋԱՊԱՐԵԱՆ

×

ՈՒՐԲԱԹ, Դեկտեմբեր 25, ժամը 10–ին Ծնունդ ՏԵԱՌՆ ՄԵՐՈՑ ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ։

Ջայնաւոր պատարագ կը մատուցանէ ու կը քարոզէ՝

ԳՐԻԳՈՐ ՎՐԴ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

———×———

ՎԻԵՆ

Chapelle St. THEODORE
Place St. Paul — VIENNE

Հինգշաբթի, Դեկտեմբեր24, Ծննդեան ճրագալոյց։

Ջայնաւոր պատարագ պիտի մատուցուի Վիէն, ժամը 20–ին։

OPTIMA Tours

Voyage en ARMÉNIE du 21 Avril au 5 Mai

Cérémonie du 24 AVRIL 1982

UNION DES ANCIENS ELEVES SAMUEL - MOORAT

Pour la première fois depuis sa création, l'Union des Anciens Elèves du Collège Samuel - Moorat, organise un voyage en Arménie.

Pour de multiples raisons, ce voyage sera exceptionnel. Le succès de cette entreprise permettra de faire un vol direct PARIS — EREVAN et simplifiera toutes les attentes ou formalités que nécessitera le passage par Moscou lors du retour.

Ce voyage est placé sous le signe de la rencontre, aussi tous les anciens du Collège, leur famille et leurs amis seront les bienvenus.

Compte tenu du nombre limité de places dont nous disposons, les inscriptions seront terminées courant Décembre et nous vous recommandons de vous inscrire au plus tôt

Départ pour le 24 AVRIL des Anciens Combattants

avec Banquet - Gala spécial offert le 25 Avril.

DU 21 AVRIL AU 5 MAI 1982

Renseignements et Inscriptions:

SONIA COUMRYANTZ

OPTIMA Tours

67-69 Rue Quincampoix (angle Rue Rambuteau) 75004 Paris — Tél.: 274 27 20
Métro : Rambuteau ou Etienne Marcel Telex : 211 324 F.

— Pour les ANCIENS COMBATTANTS: Monsieur KEHAYAN
124, Avenue Henri Barbusse — 92140 CLAMART; Tél. 642. 73. 10

Lic. A 946 (Agence Agréé INTOURIST)

երգիչ՝ ՊԵՏԻԿ Զեզի կը սպասէ

ԻՐ ՃԱՇԱՐԱՆԸ

ուր պիտի գտնէք յատագոյն ճաշերը, յատագոյն գինիներով եւ ամէն. ջերմ մթնոլորտի մը մէջ

Զորեքշաբթի՝ ՄԱՆԹԸ–ի օր։

BAR - RESTAURANT

SPÉCIALITÉS ARMENIENNES

ՍԵՒԱՆ SEVAN

Direction :
M & Mme Bédikian

ՊԵՏԻԿ

Կ'երգէ Ուրբաթ եւ Շաբաթ օրերը, նուագի ընկերակցութեամբ։

Պատրաստուեցէ՛ք ԱՄԱՆՈՐԻ եւ ՀԱՅԿ. ԾՆՈՒՆԴԻ ճաշկոնքներուն։

1, bd. Carnot — 17, quai J.-B. Clément, 94140 ALFORTVILLE
tél. 376 32 19 *Fermé le lundi*

Restaurant YORGANTZ

3 SOIRÉES EXCEPTIONELLES

LES 2 NOELS ET ST. SYLVESTRE

YORGANTZ « DINER - SHOW »

Avec: Robert HALLAKOU au piano
KALOUST à la guitare

MUSIQUE D'AMBIANCE JUSQU'A L'AUBE

MENU SPÉCIAL NOEL ET ST. SYLVESTRE

450 F. (T.T.C.)

CHAMPAGNE et VINS à VOLONTE

RESERVATIONS: 326. 20. 68

33. Rue de Bièvre — 52, Bd. St. Germain 75005 PARIS

LA CAPPADOCE

REVEILLONS

DANS UNE AMBIANCE GAIE DE NOEL

Le 24 DÉCEMBRE

BERNARD DEDEDJIAN

ANIMERA

LA DERNIÉRE NUIT DE L'ANNÉE

Le 31 DÉCEMBRE

RESERVEZ VOS TABLES!

67bis, QUAI BLANQUI, ALFORTVILLE 94140

tél. 375.05.30

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
24
JEUDI
24 DÉCEMBRE
1981

LE NUMERO 2 F. 50

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ց ր ա գ ա ս ա ռ : Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ : 180 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 400 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ. 50

57ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.068

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

57e ANNÉE — No 15.068

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԵՀԱՍՏԱՆ

ԱՄԷՆ ԻՆՉ ՉԷ «ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԱԾ»

ԴԻՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ՏԵՂԻ ՉԻ ՏԱՐ

Զանազան եւ երբեմն հակասական լուրեր կը հասնին Լեհաստանի մասին : Թղթակիցներ այնքան հետամուտ են որեւէ տեղեկութիւն ձեռք ձգելու, որ կըրնան նոյնիսկ խորհրդային «ծուղակ»ներ իյնալ, ինչպէս կը պատմէ Լիպերասիոնի Վիէննայի թղթակիցը, նկարագրելով «ընկերվարական սլիփփինկներու Մաթա – Հաձի»ն : Ակռկ կը պարզուի, որ Շոփէն – ձեպընթացը երբեմն Վիէննա կը բերէ, առանձին զեղեցիկ լեհ տիկիններ, որոնք «չահեկան» եւ «զաղտնի» լուրեր կը փոխանցեն լուրի սովէ տարապող օտար թղթակիցներուն :

Ինչ կը վերաբերի զօր. Ժարուզելսկիի, ընդհ. համոզումն այն է թէ ատիը չէ կացութեան, քանի որ «պատերազմական վիճակի» հռչակումէն ա ա ս ը օր եաք, դիմադրութիւնը, թէկուզ կրաւորական, կը չարունակուի : Զորեքշաբթի օր, կարգ մը աղբիւրներու համաձայն, կը կարծուէր նոյնիսկ թէ ժարուզելսկի «չնորհազրկուած» է Մոսկուա, որովհետեւ Բրեժնեւ քիչ մը երկար կը զտնէ Լեհաստանի «բնականոնացում»ը : Փարիզեան մամուլը իր խորագրերով մանաւոր բարելաւում մը չի տեսներ, միայն Իւմանիթէն է որ «մեղմացման նշաններ» տեսեր է բայց եւ այնպէս կասկածութիւնը «դժուար» կը նկատէ Սիլեզիոյ մէջ :

× Մնունդի առթիւ, լուսարձակը վերցուեցաւ 24 ժամուան համար, որպէսզի ժողովուրդը կարենայ կէս գիշերուան պատարագին երթալ :

× Զիւնին տակ, բարձրախօսներէն հանող Շոփէնի Փոլոնէզի մը հնչիւններով է որ թաղուած է Սոլիտարնոչի պաշտօնաթերթին խմբագրապետը, որ անձնասպան եղած էր, անցեալ Շաբաթ գիշեր, զանգուածային ձերբակալութեանց օրը : Ոչ մէկ դամբանական, կին մը միայն կը համարձակի ըսել· – «Մեր այն Զիլէնսկիի թաղումը չէ, այլեւ մեծ յոյսերուն» :

× Նորհ· Մխոթիւնը յայտնեց Ֆրանսայի որ իր գործով զբաղի, այսինքն չմիջամտէ «Լեհաստանի ներքին հարցերուն» ինչպէս կ'ընէ : Ակռկ անուղղակի պատասխանն է Ֆրանսայի անցեալ շաբթուան մէկ նախաձեռնութեան : Արդարեւ, արեւելեան երկիրներու Ֆրանսացի բոլոր դեսպանները հրահանգներ ստացած էին, որոնց մէջ կ'ըսուէր ; ի միջի այլոց, որ Ֆրանսական կառավարութիւնը կը ցաւի ժողովրդավար վերածնունդի բերու դադրեցման առթիւ ու կ'ուզէ որ բոլոր արգելափակուածները ազատ արձակուին :

× Վարշաւայի ձայնասփիւռը յայտնեց թէ արիւնը սկսած է պակսիլ երկրին մէջ :

× Փարիզի մէջ համայնավար 25 լրագրող զեկոյց մը հրապարակեցին յայտնելու համար թէ ցնցուած են Լեհաստանի վերջին դէպքերէն եւ ուրեմն համաձայն չեն կուսակցութեան զեկավարութեան բռնած դիրքին հետ : 25 սոսրագրութեանց մէջ՝ Ժան Թոռնիկեան :

ԻՐԱՆ

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԱՐԳԻԼՄԱՆ ԵՒ ԱԿՈՒՄԲՆԵՐՈՒ ԱԶԳԱՑՆԱՑՄԱՆ ՓՈՐՁԵՐԷՆ ԵՏՔ

ԿՐՕՆԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Իրանի հայկական վարժարաններու մէջ հայերէնի արգիլման եւ մարզական ակումբներու ազգայնացման փորձերէն եաք, որոնք տակաւին լուծում մը չեն գտած, Հայոց կրօնքին դէմ առնուած քայլ մը նոր մտահոգութիւն ստեղծած է զաղութին մէջ :

Ի՞նչ է պատահածը : Դեկտ. 8-ին, Սպահանի մօտ գտնուող Շահինչահր քաղքի հայկական վարժարանի պարսիկ ուսուցիչներէն մէկը հայ աշակերտներուն ըսած է, թէ ձեր կրօնքը թերի է, Աւետարանը աղաւաղուած է եւ հայ աշակերտը կրօնքի ընտրութեան մէջ աւելի ուշադիր պէտք է ըլլայ եւ ընտրէ կատարեալ կրօնքը : Դպրոցին մէջ աշակերտութենէն պահանջուած է նաեւ վոգու բռնել սրբվիլ, այսինքն՝ նամազէն առաջ կատարուող լուացուելու արարողութիւնը :

×

«Ալիֆ» Դեկտ. 10-ի թիւով արձագանգելով յիշեալ լուրին կ'աւելցնէ, թէ վերջին չարաթները նման անարդական արտայայտութիւններ չատ եղած են աշակերտներուն եւ վիրաւորած անոնց արժանապատուութիւնը : Մնողքներ՝ իրազեկ կատարուածին՝ յաջորդ օրը զացած են դպրոց բողոքելու համար պարսիկ անօրէնի ապօրինի ընթացքի դէմ : Շերջանի կրթական վարիչը, տեղեկանալով դէպքի մասին, ներկայացուցիչ մը ղրկած է դպրոց եւ հաւաքուած աւելի քան երկու հարիւր ծնողքներու բողոքն ու պահանջքները արդար գտնելով առաջարկած է անոնց, որպէսզի դրաւոր յայտնեն իրենց պահանջքը կրթական հիմնարկին : Հետեւաբար, ծնողքները Իրանահնդկաստանի Թեմի Թեմական Խորհուրդի եւ Սպահանի Կրթական Հիմնարկի միջեւ ստորագրուած համաձայնագրի դրոծադրութիւնը եւ իրենց կրօնքի յարդումը պահանջող բանաձեւ մը պատրաստելով հեռացած են դպրոցէն : Նոյն օրը Մնողական Խորհուրդը եւ Շահինչահրի Հայոց Ազգային Վարչութիւնը խառն նիստ մը գումարած են եւ իրենց դժգոհութիւնները ու պահանջքները արտայայտող նամակ մը խմբագրած՝ կրթական Հիմնարկին ղրկելու համար :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ զօրավարը, որ առեւանգուած էր անցեալ չաբթու Վեռոնա (Իտալիա) կրնայ սպաննուած ըլլալ եթէ իտալական մամուլի Ա· Ն· Ս· Ա· զործակալութեան Պէյրութի զրասենեակին եղած հեռաձայնը ճիշդ ըլլայ : Արդարեւ, արաբերէն խօսող մը ըսած է «կարմիր Ջոկատները եւ Պատէր – Մայնհոֆ պատասխանատուութիւնը կը ստանձնեն զօր· ձէյմս Տոզիէրի մահուան դատապարտումին եւ մահավճիռին զործադրութեան : Ժողովուրդին դատարանին կողմէ յանցաւոր հռչակուած էր : Այս աշխարհակալ խոզին դիակը կը գտնուի իտալական դիւղ մը» : Հռոմի մէջ ալ, նախազահ Փերթինի ամբաստանած է կարմիր Ջոկատները, որոնք իրենց հրահանգները «միջազգային ահաբեկչական կեդրոն»էն կը ստանան :

ԻՐԱՆԻ մէջ տասնեւչորս միապետական զնդակահարուած են, որոնց մէջ երկու կին կայ ինչպէս նաեւ Պախթիարի մէկ մօտ բարեկամը՝ Մարզպան :

Մ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԶՈՒԻՑԵՐԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐ

Պաշտպան երկրորդ փաստաբանը՝ մէթր Ժերալտ Պընուա, իր կարգին կը չեչտէ – «Ի՞նչ կը մնայ ժողովուրդի մը երբ, առանց արդիւնքի, սպառած է օրինաւոր բոլոր միջոցները իր ձայնը լսելի դարձընելու եւ իր արժանաւորութիւնը ճանչցընել տալու համար· – բիւրա ուժը : 23 տարու այս տղան մեծցած է լիբանանեան քաղաքացիական պատերազմին փոթորկին եւ 1915-ի մէկ ու կէս միլիոն մեռած Հայերու յիշատակին մէջ : Իր ընտանիքէն եօթը հոգի արդէն սպաննուած են այդ ողբերգութեան ընթացքին : Ուրեմն մեր մոլորակէն ուրիշ մոլորակի մը վրայ կ'ապրի, կը զործէ բարոյական ուրիշ չափանիշներու, ուրիշ օրէնքներու համաձայն : Ատկէ կը խորհիմ որ իր պատասխանատուութիւնը սահմանափակուած է, նոյնիսկ եթէ փորձապէտ – յի – մարաբոյժը կը հաստատէ որ Ժամկոչեան իր մտային առողջութեան մէջ, ոչ մէկ խանգարումէ կը տառապի» : Ցաւելեալ, մէթր Պընուա կ'ուզէ որ Ժամկոչեան մեռցնելու (մէօրթր) յանցանքով դատուի եւ ոչ՝ սպանութեան (ասասինա, այս վերջինը՝ կանխամտածում կ'են – թադրէ) : Կ'առաջարկէ նաեւ երկու մեզմացուցիչ դէպք յանցանաց· դատակազմը համաձայն չէ բայց պաշտպանը ընդունիլ կուտայ սահմանափակ պատաս – խանատուութիւնը :

Դատավարութեան վերջաւորութեան, կը զրէ Թրիպիւն տը Ժընեւ Ժամկոչեանի ժպիտը անհետացած է եւ պրկուած դէմ – մագիծով կը սպասէ վճիռին : Իր փաս – տաբաններուն պաշտպանողականին ատեն «զինուորը» (չակերտը՝ թերթինն է) խոցելի պատանիի մը վերածուած է : Խորհրդակցելէ առաջ, երդուեալ մը կը հարցնէ իրեն՝ «կրկին կը սպաննէի՞ք եթէ Ա.ՍԱԼԱ.–ն ձեզի հրահանգ տար», պատասխանը կը ժայթքէ «ո՛չ, երբե՛ք» :

Վճիռին ընթերցումէն եաք, ներկայ եւրիտասարդ Հայերը թշնամական ձայներ կ'արձակեն՝ «Զուիցերացիները, դողա – ցի՛ք», «Զուիցերացիները քար սիրտ են», յետոյ ոտքի կ'ելլեն, բռունցք ցոյց տալով եւ «Հայաստան, Հայաստան» պոռալով : Բազմաթիւ երիտասարդ աղջիկներ կուլան :

×

Թերթը առանձին շրջանակով լոյս ընծայած է վճիռին բացատրողականը զոր կուտայ ոճրային առեանը : Կուտանք նոյնութեամբ·

«Մարտիրոս Ժամկոչեան, զուիցերական պատժական Գիրքին նախատեսած ամէնէն ծանրակշիռ ոճիրը զործած է : Երկարօրէն կանխամտածած է իր արարքը եւ զայն զործած վատօրէն, անզգայօրէն (բուն բառը՝ փրուատըման) զարկած է իր զոհը, կռնակէն, երեք գնդակով, կուրօրէն, առանց զինքը ճանչնալու, չմտահոգուելով իսկ անոր իրական պաշտօնով, մտայնութեամբ կամ ընտանեկան կացութեամբ : Իր ոճիրը զործելու մղուած է միայն խոլ մոլեռանդութեամբ մը, մոլեռանդութիւն, որ Ժամկոչեանը կը զարձնէ վտանգաւոր անձ մը, այն պահէն, երբ կը հպարտանայ իր արարքով առանց ցուցաբերելու ոչ մէկ զղջում : Մոլեռանդութիւնը որ տուն դրած է Ժամկոչեանի մէջ կուգայ անկէ, որ ոմանք, բազմաթիւ ամիսներու ընթացքին, զիտցած են զինքը դաստիարակել, համոզել որ դառը, որու համար կանչուած էր մեռցնելու ծանօթ պայմաններու մէջ, կը կայանար արդարութեան մը իրագործումին մէջ, որու սուրը կը կրէր այլեւս : Անոնք որոնք ազդած են Ժամկոչեանի հոգիին վրայ օգտագործած են այն յենարանը որ կը կազմէ հայ ժողովուրդի անպատմելի տառապանքը, զոր Ժամկոչեան, ինչպէս ուրիշ ոեւէ Հայ իր սրտին մէջ կը կրէ այսօր, տառապանք զոր ամէն մէկ ընտանիք իր զաւակներուն կը փոխանցէ այս ժողովուրդին մշակոյթին ուսուցմամբ եւ դաստիարակութեամբ :

«Պէտք է նկատել ուրեմն, որ Ժամկոչեան, իր զիտակցութեան մէջ խռովքի մը զերին է, քանի որ, զիտնալով հանդերձ թէ արարքը զոր իրագործելու կը մղէին զինք, դրժումն է ամէն բարոյականի, եւ սակայն այդ արարքը զործելու առնչութեամբ մինչեւ ծայրը զնաց՝ դրդուած իր խիստ մոլեռանդութենէն, այլեւս զոսդուած չըլլալով որեւէ բարոյական սանձէ, որ պիտի յաջողէրատենին կլանել բնականօրէն հաւասարակշռուած ուեւէ մարդ : Նկատի առնուած է նաեւ այն իրողութիւնը եւս, որ Ժամկոչեան աւելի քան հինգ տարիէ կ'ապրի անհրանական միջավայրի մը մէջ, ուր զօրաւորագոյնին օրէնքը միայն յարգուած է : Վերջապէս, պէտք է նկատի ունենալ նաեւ, ի նպաստ իրեն, որ անցեալի չատ լաւ վարք ունի, որ իր երիտասարդ տարիքը թոյլ կուտայ յուսալ, որ ապագային, կը վերահաստատէ իր մարքին մէջ արժէքներու առողջ չափանիշ մը եւ այն ատեն միայն, պիտի կարենայ արդիւնաւոր կերպով պայքարիլ իր Ժողովուրդին համար՝ արժանաւորութեան եւ պատիւին մէջ» :

×

Նոյն էջին վրայ, թերթը կ'արձագանգէ Ա.ՍԱԼԱ.յի սպառնալիքներուն ու առանձին կը հրատարակէ նաեւ դատավարութեան թղթակիցին «տեսակէտը», խորագրուած «զարհուրանքը չարդարացներ զարհուրանքը» : Կ'ըսէ սկիզբը· – «Ա.ՍԱԼԱ.–ն ուզեց ստիպել Ժընեւի արդարութիւնը անյիշաչառութեան, ռումբ եւ սպառնալիք օգտագործելով : Այդ պայմաններուն մէջ, թերեւս պատիժ մը տալ Ժամկոչեանի, հաւանաբար մեզ կը տանէր աղէտի : Տեսնելով որ մեր երդուեալները կը տպաւորուին չանթաժէն, այս «պաղտնի բանակը» պիտի չքաչուէր բազմապատկելու ահաբեկչական իր արարքները մեր հողամասին վրայ :

Այս նախաբանէն եաք, սակայն, Ժան – Նոէլ Քիւնօ կ'անդրադառնայ Հայերու իրաւունքին· – «Եթէ պէտք է անվերապահօրէն եւ առանց երկդիմութեան դատապարտել Ա.ՍԱԼԱ.յի ահաբեկչութիւնը, պէտք է նաեւ ընդունիլ Հայերու իրաւունքը ապրելու իրենց հողին վրայ, ազատօրէն եւ ինքնավարութեամբ : Ներկայս, այդ երազը անիրական կը թուի – Բայց, Իսրայէլացիները իրենց հայրենիքը զտան անկէ քչուելէն քանի մը դար եաք» :

«Հողին այս իրաւունքը» ճանչցուած է միջազգային հաւաքականութեան կողմէ արմատախիլ բազմաթիւ ժողովուրդներու : Ինչո՞ւ հոնկէ դուրս ձգել Հայերը : Յուսահատութեան մէջ պիտի ձգուի՞ն Լիբանանի եւ Իրանի հարիւր հազարաւոր Հայերը, որոնք ոչ մէկ ապագայ ունին այդ երկիրներուն մէջ : Միայն բիրա ուժը պիտի մնայ իրենց, լսել տալու համար իրենց պահանջները :

Զմոռնանք, որ ահաբեկչութիւնը նաեւ տուրքն է աշխարհի մը, որ նախապատուութիւն կուտայ ուժին, որպէս միջոց արտայայտութեան» :

ՃՇԴՈՒՄ· – Դեկտ. 23-ի, այս շաբթին Բ· սիւնակ, նախավերջին պարբերութեան վերէն վարէն 9-րդ եւ 11–րդ տողերը կարդալ՝ «հայկ· բարձրաւանդակ» եւ «Անատոլուի բարձրաւանդակ» :

ՀԱՄԱՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀՈՎՈՒՍ

ԴՎՎՎՀՍՂՈՒՀԻՑ ԴՈՂՂՈՏՈՈՇՈՒՆ

ՀՈՎՈՒՍ

ԴՈՂՈՑՈՂԻ ՀՍՏՀՎՆ

ՀԱՄԱԿ ՀՈՎՀՍՆ

ՊՏՏՈՒՏՀՑ ՀՈՑՈՏՈՈՇՈՒՆ ՓՈՂՊՆՈՒՓԵԼ

ՊՐԻԼ

Ն Ա Խ Ա Գ Ա Հ

«Իմ մտածի խոսք,
Նվո՛ւէր ինձ հիասքրքիր»

Ա. ՊԱՐՈՆՅԱՆ

Ի՞նչ է պատմել Ամպը Ծովին,
Երբ նրանք հանդիպում են ամեն առավոտ,
Ինչպե՞ս է ողջունում Ծովը Ամպին,
Երբ նա ծիածանի գույներով է զարդարվում,
Ինչպե՞ս է հրաժեշտ տալիս Ամպը Ծովին,
Երբ նա ուզում է հեռանալ...
Ես չգիտեմ,
Ես չեմ լսել նրանց խոսակցությունը,
Ես միայն տեսել եմ,
Որ Ամպը ժպտում է Ծովին,
Ծովը ժպտում է Ամպին,
Ես միայն տեսել եմ,
Որ Ամպը ծիածանի գույներով է զարդարվում,
Ես միայն տեսել եմ,
Որ Ամպը հեռանում է Ծովից,
Ես միայն տեսել եմ,
Որ Ամպը վերադառնում է Ծով...

Ա. ՍԱՐՅԱՆ

Ա. ՍԱՐՅԱՆ

ՀՈՎՎՎՀՍՂՈՒՀԻՑ ԴՈՂՂՈՏՈՈՇՈՒՆ

– Ամպ ես, ամպ, ամպ ես, ամպ...
– Ես ամպ եմ, ամպ եմ, ամպ եմ, ամպ...
– Ամպ ես, ամպ ես

ԿԻՊՐՈՍ

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ՆՈՐԱԿԱՌՈՅՑ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՕԾՈՒՄԸ

– ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ –

«Ցառաջ»ի Դեկտ. 11–ի թիւով հաղորդած էինք Նիկոսիոյ նորակառոյց հայկ. եկեղեցւոյ օծման լուրը: Այս առթիւ կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան հրատարակած հաղորդագրութենէն, կը քաղենք այլ մանրամասնութիւններ. –

Նոյ. 18–ին, Խորէն Ա. եւ Գարեգին Բ. Աթոռակից կաթողիկոսները, ընկերակից – ցութեամբ Ներսէս Արք. Բախաիկեանի, Վարուժան վրդ. Հերկելեանի, Սզպ. կեդր. Վարչութեան առենապետ Վահէ Սէթեանի եւ առենադպիր Վարդգէս Տէր – Կարապետեանի, ժամանած են Լառնակայի օդակայանը, ուր դիմաւորուած են թեմի առաջնորդ Զարեհ Եպիսկ. Ազնաւորեանի եւ Սզպ. Իշխանութեանց ու կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներու կողմէ: Առաջնորդը, յանուն Կիպրահայութեան, բարի գալուստ մաղթած է Հայրապետներուն: Ապա առաջնորդած են նորակառոյց եկեղեցին՝ ուր կատարուած կանոնական աղօթքէն եաք, ողջոյնի խօսք կարդացած է Խորէն Ա.: Երեկոյեան, Հիլթըն պանդոկին մէջ, ուր իջեւանած են Հայրապետները, հանդիպում մը տեղի ունեցած է թեմական եւ վարչական խառն ժողովի հետ:

Նոյ. 19–ի առաւօտեան, Հայրապետները այցելութիւն մը տուած են Կիպրոսի եկեղեցւոյ պետ Սրբոսոթոմոս Արք.ի: Զրոյցէն եաք թեմին առաջնորդը՝ պատրիարքին կողմէ՝ արծաթեայ խաչ մը նուիրած է Աբգենիսկոպոսին, առ ի երախտագիտութիւն: Իր կարգին, Սրբոսոթոմոս Արք. Հայրապետներուն նուիրած է մակագրուած յիշատակի պնակներ: Նոյն օրը, Հայրապետները այցելած են լիբանանեան դեսպանատուն:

Նոյ. 20–ի առաւօտեան ժամը 10–ին Հայրապետները, իրենց հետ խումբով, այցելած են Սզպ. Նարեկ վարժարան, ուր աշակերտները գործադրած են գեղարուեստական յայտագիր մը, խօսք առած է տնօրէնը՝ Վարդան Թաշճեան եւ Գարեգին Բ., պատգամ մը ուղղած է աշակերտութեան: Ժամը 11–ին այցելած են Մելքոնեան կրթական Հաստատութիւն, ուր բարեբար Գրիգոր եւ Կարապետ Մելքոնեան եղբայրներու կիսանդրիներուն առջեւ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուելէ եաք՝ հաստատութեան սրահին մէջ, բարի գալուստի խօսք արտասանած է տնօրէնուհին՝ Տիկին Պետիկեան: Աշակերտական երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Սեպուհ Աբգարեանի, մեկնաբանած է չորս խմբերգներ: Օրհնութեան խօսք արտասանած է Խորէն Ա. Կաթողիկոս: Ապա տեղի ունեցած ճաշի ընթացքին խօսք առած են հաստատութեան հոգաբարձութեան ատենապետը՝ Արամ Գալայճեան եւ առաջնորդ Զարեհ Եպիսկոպոս: Ժամը 20ին Հայրապետները ներկայ եղած են Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ երգչախումբին տուած համերգին, ղեկավարութեամբ Հայրապետ Թորոսեանի:

Նոյ. 21–ին Խորէն Ա. եւ Գարեգին Բ. այցելած են լիբանանեան դեսպանատուն եւ շնորհաւորած Լիբանանի անկախութեան տարեդարձը: Ժամը 16–ին ներկայ եղած են Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ նաւակատիքի արարողութեան: Ժամը 20·30–ին, Գարեգին Բ. եկեղեցւոյ մէջ դասախօսութիւն մը տուած է՝ «Հայց. Եկեղեցւոյ մշակութային առաքելութիւնը» նիւթին շուրջ:

Նոյ. 22–ի առաւօտեան կատարուած է նորակառոյց Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ օծումը, նախաձեռնութեամբ զոյգ Հայրապետներուն: Պատարագած է Գարեգին Բ. Աթոռակից Կաթողիկոս: Հայերէն քարոզով մը Խորէն Ա. չեշտը դրած է դպրոցի, եկեղեցւոյ եւ ընտանիքի անաղարտ պահպանման վրայ: Գարեգին Բ. անգլերէն քարոզով մը բացատրած է օրուան խորհուրդը ներկայ օտար անձնաւորութիւններուն, որոնց կարգին՝ Սրբոսոթոմոս Արք., Կիպրոսի նախագահին կինը, կրթական նախարարը եւ պետական բարձրաստիճան պաշտօնատարներ: Ժամը 20–ին, Հիլթըն պանդոկին մէջ տեղի ունեցած է ճաշ մը, մասնակցութեամբ 400 հոգիի: Խօսք առած են առաջնորդը, զոյգ Հայրապետները եւ Սզպ. կեդր. Վարչութեան ներկայացուցիչը: Եղած են սրտաբուխ նուէրներ եկեղեցւոյ: Այդ առթիւ Խորէն Ա. կատարած է կարգ մը շնորհաբաշխումներ: Այսպէս, աւագութեան տիտղոս շնորհած է Լառնակայի եւ Լիմասոլի հոգեւոր հովիւ Բարսեղ քահանային, «Կիլիկեան Իշխան» շքանշանով պատուած է Վէսթֆալիոյ եկեղեցւոյ հովիւ Վեր. Ալպերթ Իպլէոը եւ Լառնակայէն Լեւոն Պօյաճեանը, իսկ «Կիլիկեան Ասպետ» շքանշանով պատուած է ճարտարապետ Գէորգ Էմմիեանը:

Նոյ. 23–ի առաւօտեան Հայրապետները այցելութիւն մը տուած են Կիպրոսի նախագահ Սփիրոս Կիփրիանուի, որուն հետ կէս ժամ մտերմիկ զրոյց մը ունեցած են:

Նոյ. 23–ին եւ 24–ին Հայրապետները այցելած են Լիմասոլի եւ Լառնակայի եկեղեցիներն ու զպրոցները:

Նոյ. 25–ին Գարեգին Բ. վերադարձած է Անթիլիաս, իսկ չորեքշաբթի մը եաք՝ Խորէն Ա.:

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

Նիւ Եորքի Շերըթըն Լա Կուարտիա պանդոկին մէջ, Նոյ. 1–ին, նշուած է Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ Մուշեղ Ա. քհնյ. Տէր – Գալուստեանի քահանայութեան 25–ամեակը: Առաւօտեան եկեղեցւոյ մէջ պատարագած է Մուշեղ Ա. քհնյ. եւ քարոզած է Խաժակ վրդ. Յակոբեան: Մեծաթանքի ճաշին ներկայ եղած են 350 հոգի, որոնց մէջ հայ յարանուանութեանց հոգեւոր ներկայացուցիչներ: Սեղանը վարած է Տոքթ. Յորճ Տէր – Մխեան: Խօսք առած են՝ Հոգաբարձութեան կողմէ Ալեքսիս Ալաչայեան, Հայ կաթողիկէ համայնքի անունով Հ. Գրիգոր վրդ. Կեր – կերեան, Հայ Աւետարանական համայնքին կողմէ Վեր. Հերբերտ Հասէսեան, Նիւ Ճըրզիի եւ Պէյսայտ Լոնկ Այլընտի հոգեւոր հովիւները վեր առնելով Մուշեղ Ա. քհնյ.ի տարիներու ծառայութիւնը: Օրուան բանախօսը՝ Տոքթ. Հրանդ Մարգարեան, անդրադարձած է մեծարեալին կեանքին, ընկերային եւ կրօնական գործունէութեան հիմնական դիծերուն: Ի դնահատութիւն Մուշեղ Ա. քհնյ.ի ծառայութեանց կատարուած նուէրներէն եաք խօսք առնելով թեմին առաջնորդը՝ Մեսրոպ Եպիսկ. Աչճեան, դրուատած է տէր Հօր նուիրումը: Շնորհակալութեան իր խօսքին մէջ Մուշեղ Ա. քհնյ. իր անձին շնորհուած պատիւներուն խակական տէրերը նկատած է իր ծնողքը, որոնք կազմաւորած էին իր անձնաւորութիւնը եւ իր հոգիին մէջ արմատաւորած էին իր ժողովուրդին ու եկեղեցիին սէրը:

×

ՊՈՒԿՐԻՇԻ «Կարապետ Իպրըհիմեանու» խմբակը, Դեկտ. 1–ի իր հաւաքոյթի ընթացքին քննարկած է հայկական ճարտարապետութիւնը: Ճարտ. Խաչիկ Թադեւորեան տեղեկութիւններ տուած է «Վարպետ Մանոլէ» ռումանական առասպելի եւ Քուրթիա տէ Արճէշ միջնադարեան վանքի մասին, չեշտելով անոնց կապակցութիւնները պալքանեան եւ կովկասեան (յատկապէս հայկական) բանահիւսութեան հետ, ինչպէս նաեւ հայկական ճարտարապետութեան ազդեցութիւնը ռումանական շինութիւններու վրայ: Ա–լիս Բամպուքճեան կարդացած է «Վարպետ Մանոլէ» առասպելը, իսկ Արամ Տէր – Գրիգորեան՝ «Սահակ Թռչունը» հայկական պատմուածքը, ռումաներէն թարգմանութեամբ: Հաւաքոյթի ընթացքին Խաչիկ Թադեւորեան՝ լուսապատկերներու միջոցով, ցոյց տուած է հայկական վանքերու եւ խաչքարերու եւ Քուրթիա տէ Արճէշ վանքի զարդաքանդակներու միջեւ գոյութիւն ունեցող առնչութիւնները:

×

ՌԻՑՍԻՆԻ մէջ (Միլտգեալ – Նահանգներ) մեռած է ընկ. Մկրտիչ Էմմէրեան, 86 տարեկանին: Ծնած էր Տրապիզոնի գաւառներէն Քելքիտ Զիֆթլիք գիւղաքաղաքը: Մանկութիւնը անցուցած է հայ ժողովուրդի տագնապալից շրջանին մէջ եւ ենթակայ թրքական զուլումներու: Պատանի տարիքէն մտած է Հ. Ց. Դ. շարքերը եւ եղած է համեստ ու նուիրեալ գինուորը կազմակերպութեան: 1952–ին հրատարակած է իր յուշերը՝ «Աքսորի եւ պատերազմի կրակներուն մէջէն» խորագրին տակ:

×

ՆԻՒ – ԵՈՐՔԻ Հայ կեդրոնին մէջ, Նոյ. 22–ին, տեղի ունեցած է գրական հաւաքոյթ մը, ի պատիւ չորս հեղինակներու, կազմակերպութեամբ Համազգայինին: Ցայտագիրը վարած է Պերճուհի Պարսումեան: Բացումը կատարած է Համազգայինի ատենապետուհին՝ Նորեկ Զեքմանքի: Վեհանոյշ Թէքեան – Փանոսեան ներկայացուցած է Յակոբ Կարապենց մարդը, գրագէտը եւ անոր վաստակը, Անահիկ Պուտաղեան խօսած է Արփինէ Աբրահամեանի գրականութեան մասին, Նորեկ Ստեփանեան ներկայացուցած է Լեւսիկ Մելիքեանը եւ Արիա Սեւակ անդրադարձած է Թիւրայր Ալթարեանի կեանքին ու գործին: Ընթերցումներ կատարուած են մեծարեալ հեղինակներու գործերէն: Խօսք առած է Խաչիկ Թէօլէօլեան, որ Սփիւռքի նմանութեամբ օրինակ բերելով արմատախիլ ծառը, որ չաճախ, անխուսափելի կերպով դատապարտուած է մեռնելու, ինչպէս անհետացան մեր չատ մը գաղութները, բսած է. «Եթէ արմատախիլ ծառը հաւատարիմ մնայ իր արմատներուն, լաւ խնամուի եւ եթէ ծառը առողջ է, ան – պայման կ'աճի ու կը պտղաբերէ»: Այդիւր օրինակով Խաչիկ Թէօլէօլեան ուզած է չեշտել, թէ ինչպէս ճերմակ խաղողէն կարելի չէ կարմիր գինի ակնկալել, այնպէս ալ Սփիւռքը պէտք ունի միշտ նորանոր պատուաստումներու: Օրուան նախագահը՝ Մինաս Թէօլէօլեան, նշելէ եաք հայկական տպագրութեան 470–ամեակը, ցաւ յայտնած է որ հայ ժողովուրդը ընթերցասէր չէ. մեր մամուլը հարիւրէն երկուքին կողմէ կը կարդացուի, իսկ գրականութիւնը՝ աւելի պակաս տոկոսով: «Սփիւռքը իր մեծագոյն ճգնաժամը կ'ապրի, – ըսած է Մ. Թէօլէօլեան: Որքան տանջալիք, մանիկներու վերածուինք, մեր հաւաքական կեանքը մեծագոյն հարուածը կը ստանայ: Սփիւռքը պէտք է սկսի ազգային եւ եկեղեցական կազմակերպումի: Մեր եկեղեցին մեր ժողովուրդն է: Մենք կղերապետական չենք, հայ կղեր չկայ. հայ եկեղեցականութիւն կայ, հայ հոգեւորականութիւն»: Փակման իր խօսքին մէջ Մեսրոպ Եպիսկ. Աչճեան չեշտած է, թէ պէտք է ընթանալ մեր նախնեաց չափուղին, վերադառնալ մեր մշակոյթին, մեր եկեղեցիին, մեր ազգին:

բողոքական Հայերը:

Պիթլիս ծնած են Ժէ. դարու ժամանակագիր Դաւիթ Բաղիշեցի, անուանի դերասանուհի Զապէլ (Մարիամ, 1858 – 1926): Պիթլիս նաեւ պապենական քաղաքն է Ուիլեըմ Սարոյեանի ծնողքներուն եւ պապերուն:

ԹԱԴԷՈՍ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱԽՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐՐՈՐԴ

ՓԻԽՐՏԵՐՈՒ ԴԱՍԱԼՔՈՒՄԸ

Ինչքան ալ ճիգ ըլլար լուրը, Թաթոսի համար դնչու աղջիկը Զուլֆան ըլլալէ չէր դադրեր: Թաթոս միշտ ալ Մարտիկի աշխարհին հետ էր: Կը մտածէր Զէյնապի մասին: Երբ Զէյնապի փափուտը իմացաւ, Թաթոս ինքզինք զանազան երեւակայութիւններու զարկաւ: Ձին հեծաւ ու իջաւ դաշտերը՝ Զէյնապը Սպիտակ Ձիաւորին հասցնելու համար: Թաթոս ինչէ՞ր երեւակայեց, ի՛նչ կռիւներ տարաւ, ի՛նչ վէրքեր ձիուն եւս կապեց: Փախցուց Զէյնապը Քիւրտերէն, Վրաններէն, բանակներէն: Զէյնապը իր ձիուն եւս՝ դէտերէն անցուց: Լո՛, չգիտէ՞ք, Թաթոսն է, Սպիտակ Ձիաւորի խառ բարեկամը, ձին Տուրսունի վէրքը կարողը:

Անտարակոյս Զէյնապն ալ իմացեր էր անոր անունը: Թաթոս հէքեաթի ճամբան բռնած էր: Իրաւ, կարմրկի կռուէն յետոյ, եթէ մտիկ ընէին Թաթոսին, Հաճի Մուսայի դիւղէն ան վազուց փախցուցած էր Զէյնապը, մանաւանդ որ այն օրերուն Հաճի Մուսան Քնզօրի կողմերն էր:

Զէյնապի փափուտը իմանալէ յետոյ, Թաթոս չատ էր մտածեր անոր մասին: Զէնքը Թաթոսին ձեռքին այնպէս էր, ինչպէս սազը Աչուղ Նազարի ձեռքին: Երկուքն ալ կարծես հեռուէն կ'առնէին Զէյնապի ոտքերուն ձայնը: Իրարմէ անջատ երկուքն ալ Սպիտակ Ձիաւորը ու Զէյնապը իրարու միացնելու աշխատանքին լծուած էին. հին լեկենդի նման երկինքն էր որ երկրին պիտի միանար...

Զէյնապի փախուստէն յետոյ, Թաթոս երկու անգամ մօտեցած էր Կիրոսին: Կ'ուզէր՝ մի քանի ձիաւորներու դլուխ անցած՝ վար իջնել: Ան վստահ էր, որ պիտի կրնար դանել Զէյնապը:

Թաթոս կը զարմանար, որ Կիրոսը բըն–նաւ չէր հետաքրքրուեր Զէյնապով: Օր մըն ալ Կիրոս նոյնիսկ ըսաւ Թաթոսին.

– Էս կռիւ է, Թաթոս. կը տեսնես որ ժողովուրդ մը բանակներու վտանգին տակ է:

– Բայց ժողովուրդը էդպէս կ'ուզէ, Կիրոս:

Թաթոսին այնպէս կը թուէր, որ իր երեւակայութիւնով բռնուած էր ժողովուրդն ալ, բոլորը, բոլորը...

–Թաթոս, էս բաները Մարտիկի առջեւ չպէտք է խօսիս, – կ'աւելցնէր Կիրոս:

Թաթոս չգիտէր իր ընելիքը: Ան յաճախ Մարտիկի կողքին եղած էր, անոր հետ վար իջած, անոր հետ տարած էր Հաճի Մուսայի դէմ եղած զարհուրելի կռիւը: Լսելու բան էր մանաւանդ, երբ այդ կռիւը Թաթոսը կը պատմէր:

Աբեւը մարը չմտած՝ այդ օրը Կիրոս ստուգեց լուրերը, թէեւ կը պակսէին մանրամասնութիւնները: Ճիշդ էր որ Սարը պինպաշին սպանուած էր, իսկ Սաւօն՝ իրեններով Գարատաղի լեռները անցած: Կիրոս ինքն ալ այդ լուրերէն խանդավառուած՝ Մարտիկին համաձայն եղած էր, քրտական դիրքերուն վրայ յարձակելու համար: Այդ ձեւով ան կ'ուզէր նաեւ քրտական դիրքերուն ուժը փորձել, քանի որ հեռացած էր Սաւօն ու չկար Սարը պինպաշին:

Կէս դիշերն անց՝ սկսաւ յարձակումը: Կիրոս առաջին փորձով հասկցաւ որ Քիւրտերը ուժեղ դիմադրութիւն ցոյց չեն տար:

Քիւրտերու այդ պաշտպանողականը նահան–ջէն Կիրոս յաղթական հովեր և հռովմայեցի կեսարի լըջութիւն առաւ՝ քիթը թեթեւ մը վեր քաշելով: Ան նոյնիսկ մըտածեց, որ արդէն ջնջուած էին քրտական ուժերը, եւ իրենք հնարաւորութիւն պիտի ունենային կապ պահելու դուրսի աշխարհին՝ մանաւանդ Տոքթ. Նայիրեանին հետ: Ինչո՞ւ չէ, քրտական դիրքերը դրաւելու հեշտ վերելքին մէջ, Կիրոս աւելի համոզուեցաւ որ կրնար դըլուխ հանել նաեւ իր մեծ ծրագիրը, որ վազուց կը դառնար իր գլխին մէջ եւ ոչ ոքի ըսած էր, նոյնիսկ խօսած չէր Վարդանին: Այդ՝ Թրքաց բանակներու ռազմամթերքը պայթեցնելու ծրագիրն էր:

(Շար. 468)

Ս· ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՓԱՐԻԶ

ՇԱԲԱԹ, Դեկտ· 26·-
Տօն է Սրբոյն Ստեփաննոսի Նախավկային եւ Առաջին Մարտիրոսին:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս· Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ հանդէս – սուրբ Պատարագ կը մատուցուի՝ ժա – մը 10–ին:

Պատարագը քառաձայն կ'երգուի, Մայր եկեղեցւոյ Երգչախումբին կողմէ:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, Rue de Perche — 75003 Paris
ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՒՑԻՉ ԾՆՆԴԵԱՆ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Դեկտ· 24·-
Ճրագալոյց Ծննդեան
ժամը 17–ին ժամերգութիւն,
ժամը 18–ին Պատարագ
ՈՒՐԲԱԹ, Դեկտ· 25·-
Հայրապետական Պատարագ, ժամը 11–ին կը պատարագէ՝
ԳՐԻԳՈՐ ԵՊՍ· ԿԱՊՈՒՃԵԱՆ
Առաբելական Էքսարք
Ֆրանսայի Կաթողիկէ Հայոց

RESERVEZ VOTRE SOIREE
DU 13 MARS
AU CHATEAU DES FLEURS
MARSEILLE

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղը, իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Վ· Մկրեանի, Տիկին Ժաքի Գրիգորեանի եւ զաւակներուն, նաեւ՝ ընտանեկան պարագաներուն, իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն, հօր եւ փեսային՝ Վռամ Գրիգորեանի մահուան առթիւ:

×

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղը, իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Մ· Թիւթիւնճեանի եւ զաւակներուն, Պ· Ա· Պեհիկեանի, ընկ· Լ· Պեհիկեանի, Տէր և Տիկին Սարգիս Պեհիկեանի և զաւակներուն և ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, իրենց սիրեցեալ մօր, մեծմօր, կնոջ, հօրեղբօր կնոջ եւ ազգականին՝ ընկերուհի Զապէլ Պեհիկեանի մահուան առթիւ:

×

Կապոյտ Խաչի Անիէռ – Պուա–Քօլոմպի մասնաճիւղը, իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ՝ ընկերուհիներ Տիկին Անժէլ Թարահէօի, Օր· Վարդուհի Տէր – Գրիգորեանի եւ Տիկին Ժաքլին Պապիկեանի, իրենց սիրելի քրոջ՝ Օր· Ազատուհի Տէր–Գրիգորեանի մահուան առթիւ:

×

Կապոյտ Խաչի Պանէէօ - Քաշանի մասնաճիւղը, իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Այրի Տիկին Արշալոյս Քըխեանի, զաւակներուն եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, Լեւոն Քըխեանի մահուան առթիւ:

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻԻ «ՑԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Սահակ Ալթունեան, մէկ տարեկան «Ցառաջ» կը նուիրէ իր մեծ – մայրիկին՝ Տիկին Անահիտ Գաբիկեանի (Մարսէյլ):

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ՏՕՆԱԾԱՌԸ
Ճունուար 10–ին

×

Էսթին Հայ Մշակոյթի Տան մէջ:
կը ներկայացնէ՝
ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՇԻՐՎԱՆԶԱԴԷԻ
ՏԷՍԻՆԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՏՈՒՆԸ
« ՆԱՄՈՒՍԸ »
Բեմադրութեամբ՝ Վահէ Զէքեանի
Տարազներ եւ յարդարում՝
Կապրիէլ տը Սորաի
Կիրակի, Ճունուար 17, ժամը 15-ին
Տոմսերը կը վաճառուին՝
Վիլէօրպանի Մշակութային Կեդրոնին մէջ
Centre Culturel de Villeurbanne
234, *Cours Emile Zola*

×

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՑԹ
ի յարգանս՝
Երգահան Ա· ՄԵՍՈՒՄԵՆՑԻ
Մայիս 16-ին, Փարիզ, Սալ Կավօ

Réveillon Dansant
DE LA ST. SYLVESTRE
(31 Décembre)
Organisé par
l'Association Arménienne Catholique de LYON
au Restaurant FARGE
Saint Bernard — près d'Anse
Pour s'inscrire, s'adresser à
M. SANDJIAN Nazareth
au (7) 828. 08. 34

ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է

Անգամ մը եւս կը յիշեցնենք մեր ընթերցողներուն, որ «Ցառաջ»ի խմբագրատունը բաց է ժամը 8 – 12·30 եւ 14 – 18·30: Փակ է Շաբաթ, կիրակի եւ տօնական օրերը:

Կը խնդրենք որ «Ցառաջ»ի անունով կամ չէք – փոսթալի թիւով չղրկուին նուէրները, որոնք կը կատարուին զանազան կազմակերպութեանց ի նպաստ:

«Ցառաջ», դիւրութիւն տալու համար նուիրատուներուն եւ բարեսիրական հաստատութեանց, յաւելեալ աշխատանք կը տանի, բայց անհրաժեշտ է որ հաշուապահական բարդութիւններ չստեղծուին թերթիս, այդ առընչութեամբ:

Շնորհակալութեամբ,
Վարչութիւն «ՑԱՌԱՋ»ի

ՔԱՄՓԱՆԵԼ – ՖՐԻՋԻ
ՍՈՒՐԲ ԿԱՐԱՊԵՏ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ
ՏՕՆԱԾԱՌԸ

Հ·Բ·Ը·Մ·-ի Հովանաւորած Քամփանելը Ֆրէզի Ս· Կարապետ եկեղեցւոյ միօրեայ հայկական դպրոցի հանդէսը՝ Շաբաթ, Ճունուար 2–ին, ՎԱՉԳԻՆ Ա· սրահին մէջ, ժամը 14·30–ին:

Աշակերտներու կողմէ երգ, արտասանութիւն, պար եւ անակնկալներ:

Եկեղեցւոյ Տիկնանց Օժանդակ Մխիթարեանը, ներկաներու կը հրամցնէ ճոխ սեղաններ: Կաշանդ – Պապան նուէրներ կը բաշխէ աշակերտութեան:

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք
Պանդուխտի Մտորումներ
1979
Վշտամատեան
1981
Գին·- «Վշտամատեան» 50 Ֆ·
(Թղթատարի ծախքով·- 60·70 Ֆ·)
«Պանդուխտի Մտրմոքներ» 45 Ֆ·
(Թղթատարի ծախքով·- 55·70 Ֆ·)
Հեղինակ՝ ԿԱՐՕ ՄԽԻԹԱՐ
Դիմել·-
DACHDJIAN Mardiros;
— Tél.: 91. 39. 20. 51 —
61, Rue Bernard du Bois
13001 — MARSEILLE

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Անիէռ – Պուա–Քօլոմպի մասնաճիւղը, շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Աւագեանէ 500 Ֆ·:

×

Սէն – Լուի Ս· Գէորգ եկեղեցւոյ թաղականութիւնը, շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները՝ վերոյ ձամճեանի մահուան առթիւ·- Բիւզանդ Մարգարեան, Յովհաննէսեան, Ճամճեան, Կրուան եւ Նիքոլա ընտանիքներ 300–ական, Տէր եւ Տիկին Տամլամայեան 200, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Ճանիկեան, Սեպուհ Ճանիկեան, Հրանդ Ճանիկեան, Միլոր Պալաքեան, Զաքմաքճեան ընտ·, Յակոբ Կէօնճեան, Օննիկ Կէօնճեան, Բարթող Տէրտէրեան, Թագուհի Գրիգորեան 100–ական, Լեւոն Պապիկեան, Շալճեան ընտ·, Կարօ Թապիպեան, Ժիրայր Մարգարեան, Մկրտիչ Պապուչեան, Էնէգեան ընտ·, Վերգին Փիլիկեան 50 – ական, Պարիլ 60, Միսաք Եէմէնէճեան, Հռիփսիմէ Մարկոսեան, Հեղինէ Ալեքսանեան, Պօղոս Պէրպէրեան 30–ական, Սիրանոյշ Գալուստեան, Նարդուհի Պապուչեան 20–ական Ֆ·:

Նահապետ Նահապետեանի մահուան առթիւ· Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Օհանեան 100 Ֆ·:

RESTAURANT
EREVAN
ՀԱՑԱՏՈՒՆ
ԵՐԵՒԱՆ
Իր աւանդական ճաշացուցակով եւ սովորական հաճելի մթնոլորտով՝
կը սպասարկէ Ձեզի:
RESTAURANT EREVAN
26, RUE BERGÈRE - 75009, PARIS
TÉL. 770. 85. 81
ՈՒՐԲԱԹ եւ ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆՆԵՐԸ՝
Վ Ի Գ Է Ն
Ընկերակցութեամբ՝ ՍԻՄՈՆԻ
ժամը 21·30-էն սկսեալ կը ներկայանայ իր հայկ· ժողովրդական երգերով, գուարթացնելով ձեր երեկոյթը:
Fermé le Mardi — փակ է երեքշաբթի
TRAITEUR EREVAN
29, RUE BERGÈRE — 75009 PARIS
TÉL.: 523. 44. 73

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

DISQUES VOGUE
Sous la Direction de ARA BARTEVIAN
MESSE ORATORIO en Fa Mineur
A la Mémoire des Victimes du Génocide Arménien de 1915
Enregistrement réalisé par RADIO - FRANCE
en 20 Parties, deux Disques Stéreo 80 F.

Ø *CHANTS et DANSES FOLKLORIQUES, Chœurs et Orchestre.* N° 526 - 527 - 516 - 199 - 517 - 182
Ø 12 *DANSES ARMENIENNES* — N° 530211
Ø *LEGENDES D'ARMENIE* — N° 530240
Ø *CHANTS ROMANTIQUES* — N° 30152
Ø *OEUVRES SYMPHONIQUES* — N° 20176
Ø *AU FIL DES SONGES* — N° 714
Ø *TRIOS* — N° 790
Ø *MESSES d'Après KOMITAS* — N° 451
Ø *EKMALIAN* — N° 442
Ø *TRESORS DE LA LITURGIE ARMENIENNE* — N° 454 (Prix 40 F.)

En vente chez l'Auteur; 14,, Rue Petit - Paris — Tél.: 208. 99. 22
A Marseille: Centre Culturel; 14, Rue St. Basile et Eglise du Prado.
Envoi contre remboursement — Frais en sus

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐՈՒՆ
ՁԵՐ ՀԱՐԱՁԱՏՆԵՐՈՒՆ, ՁԵՐ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ ՆՈՒԻՐԵՑԷ՛Ք
ՄՔՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍԻ ԵՐԳԱՑԱՆԱԿԸ
ԿՈՄԻՏԱՍ-Ի
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ԳԵՂՋՈՒԿ ԵՐԳԵՐՆ ՈՒ ՊԱՐԵՐԳՆԵՐԸ
իրենց մասնակցութիւնը բերած են՝
ՍՕՆԻԱ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ (*մեծմօ*), ՍԻՒԶԱՆՆԱ ՄԻԼՏՈՆԵԱՆ (*տաւիղ*)
ՌՕԲԵՐ ՄԱՍԻՍ (*պարիթօն*)
ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳԱՀԱՒՈՒՄԲԸ
Իր մենակատարներով՝ ԹԷՐԷԶ ՓԷՂԷՆԵԱՆ (*ալթօ*), ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ եւ ՌՕԲԵՐ ՄԱՐԹԱՅԵԱՆ (*թէնօր*)
Ղեկավարութեամբ ԿԱՐԳԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ
En vente: Auprès des membres de la Chorale SIPAN — KOMITAS
Ainsi que:
Librairie Orientale, H. SAMUELIAN, 51, Rue Mr. le Prince, Paris 6e - 326.88.65
Librairie PALOUYAN, 9, Rue de Trévise Paris 9e - 523.24.97
Maison de la Culture Arménienne, 17, Rue Bleue, Paris 9e - 824.63.89
Maison de la Culture Arménienne, 9, Rue de Madrid, 94140, Alfortville - 376.55.89
Alimentation NIGOGHOSSIAN, 121, Av.H. Barbusse, 95400, Arnouville - 985.04.46
Télé - Condorcet, 175, Av. Jean-Jaurès, 92140, Clamart - 642.56. 17
Maison de la Culture Arménienne, 12, Rue St. Bazile, 13001, Marseille - 50.15.09
Maison de la Culture Arménienne, 15, Rue du 24 Avril 1915, 69150 - Décines 49. 42. 97
Tissus André SEMERDJIAN, 53, Rue Mavier de Montjeau - 26000, Valence
Maison de la Culture Arménienne, 32, Rue Pourpery - 26500, Bourg-les-Valence
Maison Massis HOES - Mr. TACHDJIAN, 7, Bd. de la Libération - 26100, Romans
Librairie MASSIS - Mme. MARDIROSSIAN, 70, Cours Berriat, 38000, Grenoble 87. 45. 61

ՈՒՐԲԱԹ – ԿԻՐԱԿԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
25-27
VEN. - DIMANCHE
25-27 DÉCEMBRE
1981

LE NUMERO 2 F. 50

ՀԱՅԱՉ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Տրաճուած : Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ : 180 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 400 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ. 50

57ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.069

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

57e ANNÉE — No 15.069

EDITORIAL

Joyeux Noël

C'est la fête. Ce devrait être la fête, mais le cœur n'y est pas. Les vitrines de notre monde occidental peuvent être richement achalandées, mais cela n'em - pêchera pas, qu'ailleurs, d'innombrables enfants attendent vainement, que le Père Noël leur apporte un bout de pain. Des enfants ne vont venir au monde que pour y mourir, malgré tous les UNICEF. Mais heureusement qu'ils sont la pour donner bonne conscience à ceux, qui n'ont pas faim.

Noël, c'est la fête. Et pourtant, un certain malaise règne, un peu partout, même chez ceux à qui rien ne manque. La technologie avancée, les voyages dans l'espace, n'ont pas réussi à apporter, simplement, un peu de bonheur à l'humanité. Les progrès sont venus s'ajou - ter aux progrès, mais tous n'ont pas servi à assurer un bien - être à l'homme, témoin d'une vie humaine, de plus en plus déshumanisée. A force de remplacer l'homme, après l'avoir asservi, la machine est même parvenue, ça et là, à le rendre inutile.

A la recherche de la joie perdue, l'homme accueille Noël avec une cer - taine anxiété. Il se force à préparer la Fête.

L'Enfant, dont nous saluons la nais - sance devrait cependant nous mener à bannir tout pessimisme. Mais, comment pouvons-nous garder un brin d'optimisme dans un monde de goulags, d'oppression, d'atteinte quotidienne à la plus élémentaire des droits de l'homme: la liberté de s'exprimer.

Aujourd'hui la Pologne. Elle ne re - muera pas longtemps la conscience des bonnes âmes.Il suffira que le temps passe un peu, et le temps passe si vite! D'ici peu on pourra ranger la Pologne aussi, dans les oubliettes de l'Histoire. Car, soyons réalistes, le Biafra, vous vous rappelez? Et le Viet - Nam, la Hongrie, la Tchécoslovaquie? Bien sûr le Salva - dor, le Chili, l'Afghanistan ne sont pas encore dans les archives classées, mais cela viendra aussi, comme cela est arrivé au douloureux problème arménien, encore qu'il refasse surface — épisodiquement — et occupe les média, en mal de sensationnel, à chaque fois que la violence, devenue l'expression des temps modernes, le «réactualise».

Joyeux Noël, Mesdames et Messieurs, la Pologne a froid dans sa chair et dans son âme.

Joyeux Noël, chers Arméniens, six desperados, symboles d'une jeunesse à la recherche de l'identité d'un peuple déraciné, sont au fond des prisons d'un Occident, qui n'a jamais cessé de préférer ses intérets à toutes les causes des petits peuples spoliés.

Joyeux Noël, à notre Arménie lointaine. Là aussi, au fond de quelques noires cellules, restent enfermés d'autres desperados, connus et inconnus, sym - boles, eux, d'une jeunesse qui se veut maître dans sa propre maison, pour y vivre et y respirer en toute liberté.

Mais, en cette fête de la Nativité, faut-il encore que tout espoir ne soit pas perdu. Cherchons, alors, dans le sourire d'un enfant — car, n'est ce point dans l'innocence de ce regard que nous avons le plus de chance de rencontrer Dieu? — les raisons de croire, surtout aujourd'hui, que Demain sera un autre jour et que nous retrouverons notre joie perdue.

Joyeux Noël!

HARATCH

ԼԵՋԱՍՏԱՆ

ԵՐԲ ՄՈՍԿՈՒԱ ԵԱԼԹԱՅԻ Կ'ԱՊԱՀԻՆԻ

ԺՈՐԺ ՄԱՐՇԷ ԺԱՐՈՒԶԵԼՍԿԻԻ ԿԸ ԳՐԻ

Մամուլի խորհրդային դործակալու - թիւնը՝ ԹԱՍ կարդի կը հրաւիրէ Արեւ - մուտքը, որպէսզի յարդէ Եալթայի ժո - ղովին որոշումները, ուր երկու մեծերը իրարու մէջ բաժնեցին աշխարհը: «Թաս» կը յիշեցնէ թէ «հակայեղափոխականները կ'ուզեն բարեփոխել Բ. աշխարհամար - տէն ծնած՝ Եւրոպայի վիճակը»: Անդրա - դառնալով ՓՈՒՓ-ի (լեհ բանուորական կուսակցութիւն) մէկ յօդուածին խոր - հրդային դործակալութիւնը կը ձագկէ - «Ոճրային ծրագիրները հակայեղափո - խութեան, որ ինքն իրեն նպատակ ու - ւած է տապալել Լեհաստանի ընկերվա - րական վարչակարդը»: Ըստ ԹԱՍ-ի «տա - զացող հակայեղափոխութիւնը այն եզ - րակացութեան եկած է այս աչնան, որ Լեհաստանի կացութիւնը հասուն էր ճա - կատէն զարնելու համար Պետութեան իշ - խանութիւնը եւ վարչակարդը: Նոյնիսկ օրինաւոր կառավարութիւնը տապալելու թուականը որոշուած էր»: Այս ըսածնե - րը հիմնաւորելու համար, Մոսկուա կ'ո - դեկոչէ «հակապետական» կազմակերպու - թիւն մը, որու անունն է եղեր՝ «ինքնա - վարօրէն մտահակարարուած Լեհաստանի Ակումբներ» եւ Սոլիտարութիւնն կը մի - դցնէ հակայեղափոխականներուն: Ցեփին նպատակն է եղեր հաստատել - «Այլ ու - ժերու միակ իշխանութիւն մը» վերա - դարձովը քաղքենի քաղաքական կու - սակցութեանց, երեք ուղղութեամբ՝ աջ, քրիստոնեայ կղերական եւ Պիլսուտսկի (ազգայնամոլ լեհ նախկին մենաւոէրին ա - նունով): «Այլ խօսքով, կ'ըսէ միշտ ԹԱՍ, այս դիրքորոշումը դէմ էր Եալթայի ժո - դովին որոշումներուն, քանի որ կը նա - խատեսէր Եւրոպայի ուժերու - փոփո - խութիւն մը եւ կը ձգտէր վերաքննելու Լեհաստանի արտաքին զինակցութիւննե - րը»:

Մոսկուայի ըսածը չատ յստակ է՝ Լե - հաստանի հարցերը եթէ ուրիշին դործին խառնուիլ կը նշանակէ Արեւմուտքի հա - մար, զուտ ներքին հարց է Խորհ. Միու - թեան համար: Միւս կողմէ Ժորժ Մառչէ նամակ մը դրած է Ժարուզելս - կիի, յանուն Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան, որու մէջ ցաւ կը յայտ - նէ որ զօրավարը ստիպուած եղած ըլլայ պատերազմական վիճակ հռչակելու եւ ատկէ առկախուին հանրային ազատու - թիւնները եւ ձերբակալութիւններ ու բանտարկութիւններ ըլլան: Այսուհան - դերձ կը չեշտէ թէ Լեհերը պէտք է ի - րենք լուծեն իրենց հարցերը:

Փարիզի մէջ, նաեւ, նախարարապետը ակնարկեց «խորհրդային միջամտու - թեան» Ապր. Ժողովին առջեւ, չեշտե - լով, սակայն, Ֆրանսայի երեք հեռաններ - կարները այդ առընչութեամբ. - Լեհաս - տան ինք պէտք է լուծէ իր հարցերը ա - ռանց արտաքին միջամտութեան, վերջին ամիսներուն ձեռք ձգուած ընկերային յա - ռաջդիմութիւնները չջնջուին եւ լեհ իշ - խանութիւնները հասկնան, որ հիմնական փոփոխութիւն մը իրենց վարուելակեր - պին մէջ, կրնայ առաջքն առնել վատ - թարագոյնին:

ՄԱԿ-ի առջեւ, Սոլիտարութեչի մէկ ան - դամը յայտարարած է թէ 100 հազար հոգի բանտարկուած են եւ Սոլիտարութեչի երեք անդամ ալ երեք տարուան բանտար - կութեան դատապարտուած են:

× Ֆրանսայի բոլոր զանդակները Լե - հաստանի համար պիտի զօդանջեն Մը - նունդի գիշերը:

× Մառք Ֆեռօ, պատմաբան, կը ճշդէ Լիպերասիոնի մէջ, որ Լեհաստան Եալ - թայի բաժանումին մաս չէր կազմեր եւ Աբեւմտեաններն են, որոնք իրենց դիր - քով ձգեցին որ Խորհ. Միութիւնը ձեռք դնէ Լեհաստանի:

ԵԳԻՑԻ ԼՈՅՍ

ՅԱՐՈՒԹ ԿՈՆՍՏԱՆԴԵԱՆ

– Եղիցի՛ լոյս, եղիցի՛ լոյս հրակարմիր,
Ուր որ սէր է, ատելութիւն, անզօր ցասում,
Անզսպելի ցանկութիւն:
Ուր մրրիկն է՝ ալեծածան լիճեր արեան,
Եւ մոլեգին եւ վաւաշոտ եւ վայրենի զուգաւորում,
Հզօր եւ ցոփ հառաչանքներ հնադարեան,
Ուր բոցակէզ դժոխքը հի՛ր՝
Պատրաստում է ջուրերի ջինջ արբայութիւն,
Ուր եռում են կուպր ու կապար,
Շոգիանում են մտածո՛ւմ, արիւն եւ կի՛ր:
Եղիցի՛ լոյս, եղիցի՛ լոյս հրակարմիր:

. . . . . .

Եղիցի՛ լոյս, եղիցի՛ լոյս ոսկեդեղին,
Ուր որ հոսում են հեզասահ երազների ջուրերը հին,
Ուր որ հեղուկ գեղգեղում է,
Երանելի ափսոսանքով երջանկանում,
Յուշերի դառն անբաւական մեղեդին,
Ուր սպասումն անվհատ, եւ անհամբեր սպասողն,
Եւ սպասուածն անդադար, –
Մարմինն է նոյն, նոյն մտածումն եւ նոյն հոգին,
Ուր որ հովեր խուլ եւ անդուլ հառաչում են,
Ուր որ դաշտեր բիլ խորութեամբ կանանչում են,
Ուր մոռացուած, անցած ձայներ
Կարօտագին դեռ կանչում են:
– Եղիցի՛ լոյս, եղիցի՛ լոյս ոսկեդեղին:

. . . . . .

Եղիցի՛ լո՛յս, եղիցի՛ լոյս երկնակապոյտ,
Ուր որ պայթել են ժայռերը
Եւ ոսկեղէն երակներից ահեղահուչ
Բխել է ջինջ յակինթների արիւնը նո՛ւռ ...
Ուր որ ճեղքուել են լեռները եւ խտացած խաւարներից
Շառաչելով ժայթքել է բորբ արեւների ցասումը հո՛ւր ...
Ուր որ մեծդի դղրդումով
Խորտակուել են պատ ու պատուար՝
Փոշիացել բուրգ ու պարիսպ ամենազո՛ր.
Եւ մահացու մոռացութեան գիշերներից
Ջերթազատուած՝ բանտարկեալը շնչե՛լ է խոր Ազատութի՛ւն
Եւ արբել է՝ Ազատութեան Գլխապտոյտ:
Ուր որ պարում է թիթեռնիկն եւ հիւսում է սարդը ոստայն,
Ծփում են ո՛ւր, եւ ծածանւում ազատածին դաշտերը լա՛յն ...
Եւ հնչում է ծղրիթների բարձրը ու զիլ ծնծղան անփոյթ՝
Եղիցի՛ լո՛յս, եղիցի՛ լոյս երկնակապոյտ ...

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Ա.ԹԷՆՔԻ ԵՒ ԱՆԳԱՐԱՑԻ միջեւ մրթա - նոլորտը չատ լարուած է, վերջին օրերս: Ուլուսու ճառով մը խրատ կուտայ Փա - փանարէուի, կը ձագկէ անոր դիրքը ՕԹԱՆ-ի վերջին նիստին ու մինչեւ իսկ չի վարանիր ըսելու «Յունաստան վտան - դաւոր քաղաքականութիւն կը վարէ կիպ - րոս»: Միեւնոյն ատեն կ'ըսուի թէ Թուր - քերը 4000 նոր զինուոր ղրկած են կիպ - րոս եւ ռազմամթերք: Փափանարէու պա - տասխանած է Թուրքիոյ վարչապետին, յիշեցնելով Թրքական սպառնալիքները:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ կառավարութենէն չորս նախարարներ հրաժարած են, անոնք են՝ Ձարտարարուեստի նախարարը՝ Քոճա - թափչու, Ուժանիւթի՝ Պինկէօլ, Մաքսի՝ Պաթիւրալի եւ Առողջապահութեան՝ Ա. - յանօղլու: Անմիջապէս փոխարինուած են եւ իրաքանչիւր նախարարութեան դը - լուխը նշանակուած է՝ Թուրկութ, Իլքէլ, Պողէր եւ Գըլըճ Թուրկայ: Հրաժարեալ - ները չեն կրցեր հարկ եղած յառաջդի - մութիւնները իրագործել իրենց մարդին մէջ:

ՏԸ ՊՐՕՑԼ դատավարութիւնը վերջ դտաւ «միջին – ճամբայի» վճիռներով, որոնք չատ դժգոհ ձգեցին պաշտպան փաստաբանները: Տասնեակ տարի ար - դելափակման դատապարտուեցան՝ Փիէր Տը Վաակա, ոստիկանապետ Սիմոնէ եւ գործադրողը՝ Ֆրէշ եւ հինգ տարի թէ - սէտրի համար, որ մեղսակից է:

ՍՈՒՐԻԱ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻԱ ՈՐՈՇԵՐ ԵՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ «ՍՐԲԱԳՐԵԼ»

Պոլսոյ Թերթերէն կ'արտատպենք հե - տեւեալ լուրը. -

«Թուրքիոյ եւ Սուրիոյ միջեւ Դեկտ. 10-ին սոորագրուեցաւ մշակութային համաձայնութիւն մը, որով կողմերը համաձայն մնացին իրենց դասագիրքե - րուն մէջ մեկզմեկու դէմ գրութիւններ չտեղատորելու ուղղութեամբ: Պիտի կազ - մուին լիազօր յանձնախումբեր, որոնք երկու երկիրներու դասագիրքերը պիտի քննեն եւ հոնկէ պիտի արտաքսեն մեկզը - մեկու դէմ պարբերութիւններն ու մա - սերը: Այսուհետեւ թշնամական մասեր ունեցող դիրքերու հրատարակութիւնն ալ պիտի չարտօնուի»:

Այլ խօսքով՝ պատմութիւնը պիտի «սրբագրեն» իրարու սիրտ չկոտրելու համար:

ԾՆՈՒՆԴԻ առթիւ «Յառաջ» լոյս չի տեսներ Ուրբաթ (Դեկտ. 26-ի թիւ) եւ խմբագրատունը փակ է շաբաթավերջին: Մեր յաջորդ թիւը՝ Դեկտ. 29 :

ՄՈՄԵՆՏ

ՀԱՅՐԵՆԱԿԱՆ, ՀՈԳԵՎՈՐԱԿԱՆ ՎԻՊԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՏՈՎՈՏ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲՈՂՈՔԱՅԻՆ ԱՐՎԵՍՏՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՀԱՒԱՔԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի նիթրի-տարի

Ժողովրդական, հոգեվարքային

Ամենայն վստահութեամբ կարելի է ասել, որ Փարիզի նիթրի-տարին ամենաանհանգիստ տարին եղաւ ամբողջ աշխարհի համար։ Ամենաանհանգիստ տարին՝ ոչ միայն իր ներքին, այլեւ արտաքին քաղաքականութեան տեսակէտով։ Ամենաանհանգիստ տարին՝ ոչ միայն Ֆրանսայի, այլեւ ամբողջ աշխարհի համար։

Ֆրանսայի ներքին քաղաքականութեան տեսակէտով նիթրի-տարին ամենաանհանգիստ տարին եղաւ, որովհետեւ ամբողջ տարուան ընթացքին ֆրանսական հասարակութիւնը ապրեցաւ ամենալուրջ ներքին ցնցումները։ Ֆրանսական հասարակութիւնը ապրեցաւ ամենալուրջ ներքին ցնցումները, որովհետեւ ամբողջ տարուան ընթացքին

ՅԱՅՈՎԾ ԿՈՏՎԱԾՈ

= ՀՈՒՇԵՐԻՑ =

ՏԱՍՆԵՐ

ՍՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ԻՐ ՊԱՇՏՊԱՆԸՆ

ՅԱՂՈՒՍՈՏ

– Դուն ալ շատ բարեվ ունիս ուրիշ... Երբա՛լ, Գրիգոր ֆր... Եր... Ես, արդեն ես «աղջիկ» ու «կին», ես «աղջիկ» ու «կին», ես ալ ծերացած եմ, ես ալ ծերացած եմ, ես ալ ծերացած եմ... Ինչո՞ւ ոչ, ես ալ ունիմ իմ ուրախութիւնս, ես ալ ունիմ իմ ուրախութիւնս, ես ալ ունիմ իմ ուրախութիւնս... Ո՛չ ոքի, ո՛չ ոքի, ես ալ ունիմ իմ ուրախութիւնս, ես ալ ունիմ իմ ուրախութիւնս, ես ալ ունիմ իմ ուրախութիւնս...

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ
ԸՆԴՀ· ՄԻՈՒԹԻՒՆ – ՎԱԼԱՆՍ

Տիկնանց Օժանդակ Ցանճնախումբի
կազմակերպութեամբ

ՇՔԵՂ ՃԱՇ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԾՆՈՒՆԴԻ ԱՌԹԻՒ

Շաբաթ, Յունուար 9, ժամը 20·30ի
Միութեան Ե·Հիւսիսեան սրահին մէ
6, Ֆաւանթին փողոց – Վալանս
Ծախքերու մասնակցութիւն՝ 60 Ֆ·
Տեղերը ապահովելու համար հեռա
ձայնել՝ 43· 02· 53 – 43· 67· 66
կամ 44· 02· 75 *թիւերուն:*

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Ալֆորվիլի մասնաճիւղը, շնորհակալութեամբ ստացած է·– Պ· Ա–լեքս Գուլումճեանէ, փոխան ծաղկեպը–սակի, Ստեփան Թիրեաֆեանի մահուան առթիւ՝ 500 Ֆ·:

×

Տէսինի Եկեղեցւոյ վարչութիւնը, չը – նորհակալութեամբ ստացած է, Ղեւոնդ Սիւզմէեանի մահուան քառասունքին առթիւ, Տիկին Կիւլիւմիա Ճիմպաշեանէ (Վալանս) 300 Ֆ, *Սիւզմէճեան եւ Մնայ–եան ընտանիքներէ* 250 Ֆ·, *Տիկին Մա–նուշակ Տէր – Սահակեանէ* 50 Ֆ·:

Յակոբ եւ Աբշալոյս Իսկէնտէրեան ա–մոլի յիշատակին՝ Իսկէնտէրեան ընտա–նիք 200 Ֆ·:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Տէր եւ Տիկին Սարգիս Սելթէքեան, ուխտի մը առթիւ, հետեւեալ նուէրները կ'ընեն·–

200–ական Ֆ· Սամուէլ – Մուրատեան Վարժ·ին, Դպրոցասէր Տիկնանց Վար – ժարանին (առանալ «Ցառաջ»էն), Կապ· Յաչէ Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղին, Պանեէօ – Քաշանի հայկ· դպրոցին, Իսկի Ս· Մարիամ Աստուածածին Եկեղեցւոյ եւ «Ցառաջ»ին:

×

Շաւիլէն պ· Գալուստ Մինասեան իր կնոջ՝ Թագուհի Մինասեանի վիրաբու – ժական բարդ գործողութեան բարւոք արդիւնքին ուրախ առթիւ, 100 Ֆ· կը նուիրէ «Ցառաջ»ին:

Ս· ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՇԱԲԱԹ, Դեկտ· 26·–

Տօն է Սրբոյն Ստեփաննոսի Նախավկային եւ Առաջին Մարտիրոսին:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս· Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ հանդի – սաւոր Պատարագ կը մատուցուի՝ ժա – մը 10–ին:

Պատարագը քառաձայն կ'երգուի, Մայր Եկեղեցւոյ Երգչախումբին կողմէ:

ՏՕՆԱԾԱՌԻ

ՓԱՄՓԱՆԵՐ – ՖՐԷԶԻ
ՍՈՒՐԲ ԿԱՐԱՊԵՏ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ

Հ.Բ.Ը.Մ·–ի հովանաւորած Փամփաներ Ֆրէզի Ս· Կարապետ Եկեղեցւոյ միօրեայ հայկական դպրոցի հանդէսը՝ Շաբաթ, Յունուար 2–ին, Վաշգէն Ա· սրահին մէջ, ժամը 14·30–ին:

Աշակերտներու կողմէ երգ, արտասա–նութիւն, պար եւ անակնկալներ:

Եկեղեցւոյ Տիկնանց Օժանդակ Միու – թիւնը, ներկաներու կը հրամցնէ ճոխ սե–ղաններ: Կազանդ – Պապան նուէրներ կը բաշխէ աշակերտութեան:

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Վալանսի Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ Ե – կեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը, Ծնունդի առթիւ կը կազմակերպէ Տօնածառի հան–դէս մը, կիրակի, Յունուար 3, կէսօրէ եաք ժամը 15–ին, Սալ տէ Ֆէթ–ի մէջ, Վալանս:

Կը հրաւիրուի Վալանսի Հայութիւնը, քաջալերելու Դաւիթեան դպրոցի աշա – կերտութիւնը:

U. G. A. B.

UNION GENERALE ARMENIENNE
DE BIENFAISANCE — PARIS

Sous le haut patronage de
Monseigneur SEROPE MANOUKIAN
Délégue pour l'Europe du Catholicossat de tous les Arméniens

Sous la présidence de
Monsieur NAPOLEON BULLUKIAN
Président du Comité Régional de France de l'U.G.A.B.

et de
Monsieur NOURHAN FRINGHIAN
Président d'Honneur du Comité Régional de France de l'U.G.A.B.

DINER TRADITIONNEL

Organisé par la Section des Dames à l'occasion du NOEL ARMENIEN

Le Mercredi, 6 Janvier, à 20 H. 30

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, *Rue de Courcelles, Paris* 17e

Frais de participation: 200 F.

Réservation — U. G. A. B.
11, Square Alboni — Paris 16e
Tél.: 520. 03. 18

OPTIMA Tours

Voyage en ARMÉNIE
du 21 Avril au 5 Mai

Cérémonie du 24 AVRIL 1982
UNION DES ANCIENS ELEVES SAMUEL - MOORAT

Pour la première fois depuis sa création, l'Union des Anciens Elèves du Collège Samuel - Moorat, organise un voyage en Arménie.
Pour de multiples raisons, ce voyage sera exceptionnel. Le succès de cette entreprise permettra de faire un vol direct PARIS — EREVAN et simplifiera toutes les attentes ou formalités que nécessitera le passage par Moscou lors du retour.
Ce voyage est placé sous le signe de la rencontre, aussi tous les anciens du Collège, leur famille et leurs amis seront les bienvenus.
Compte tenu du nombre limité de places dont nous disposons, les inscriptions seront terminées courant Décembre et nous vous recommandons de vous inscrire au plus tôt

Départ pour le 24 AVRIL
des Anciens Combattants

avec Banquet - Gala spécial offert le 25 Avril.
DU 21 AVRIL AU 5 MAI 1982

Renseignements et Inscriptions:

SONIA COUMRYANTZ
OPTIMA Tours
67-69 Rue Quincampoix (angle Rue Rambuteau) 75004 Paris — Tél.: 274 27 20
Métro : Rambuteau ou Etienne Marcel Telex : 211 324 F.

— Pour les ANCIENS COMBATTANTS: Monsieur KEHAYAN
124, *Avenue Henri Barbusse* — 92140 *CLAMART; Tél.* 642. 73. 10

Lic. A 946 (Agence Agréé INTOURIST)

Réveillon Dansant

DE LA ST. SYLVESTRE
(31 *Décembre*)

Organisé par
l'Association Arménienne Catholique de LYON

au Restaurant FARGE
Saint Bernard — près d'Anse

Pour s'inscrire, s'adresser à
M. SANDJIAN Nazareth
au (7) 828. 08. 34

« Le CLUB »

de L'Eglise Apostolique Arménienne d'Issy - les - Moulineaux

Ouvre ses portes aux Jeunes Arméniens
les Dimanches, à 15 H.
Ambiance symphatique et amicale
(Jeux, — Animations, — Projections)
VENEZ NOMBREUX!

Centre Culturel N. FRINGHIAN
6, Ave. Bourgain — ISSY

INSTITUT des LANGUES ORIENTALES

Université Paris III

Cours de Littérature Arménienne

1981 — 1982
Par K. BELEDIAN

- Lundi, 4 Janvier
  H. Ochagan (Dzag Bedougue)
- Lundi, 18 Janvier
  H. Ochagan (idem)
- Lundi, 1er Février
  H. Ochagan (idem)
- Lundi, 22 Février
  N. Sarafian (Méditerranée)
- Lundi, 8 Mars
  N. Sarafian (idem)
- Lundi, 22 Mars
  N. Sarafian (idem)
- Lundi, 19 Avril
  Z. Vorpouni (Asphalte)
- Lundi, 3 Mai
  Z. Vorpouni (Asphalte)
- Lundi, 17 Mai
  Z. Vorpouni (Asphalte)

Les cours ont lieu les Lundis de 17.15 à 19.15 à la salle B. 107, 1er étage, au Centre Dauphine - Mo Porte Dauphine

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: No 55935

Restaurant YORGANTZ

2 SOIRÉES EXCEPTIONELLES
ST. SYLVESTRE ET LA NOEL ARMENIENNE
YORGANTZ « DINER - SHOW »
Avec: Robert HALLAKOU au piano
KALOUST à la guitare
MUSIQUE D'AMBIANCE JUSQU'A L'AUBE
MENU SPÉCIAL NOEL ET ST. SYLVESTRE
450 F. (T.T.C.)
CHAMPAGNE et VINS à VOLONTE

RESERVATIONS: 326. 20. 68

33, Rue de Bièvre — 52, Bd. St. Germain 75005 PARIS

LA CAPPADOCE

REVEILLON

BERNARD DEDEDJIAN
ANIMERA
LA DERNIÉRE NUIT DE L'ANNÉE
Le 31 DÉCEMBRE

RESERVEZ VOS TABLES!

67bis, QUAI BLANQUI, ALFORTVILLE 94140

tél. 375.05.30

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
29
MARDI
29 DÉCEMBRE
1981

LE NUMERO 2 F. 50

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Գրացուցա՝ Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ՝ 180 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 400 Ֆ. - Հատը՝ 2 Ֆ. 50

57ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.070 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 57e ANNÉE — No 15.070

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ

Էճեվիտի պաշիժը՝ 4-էն 3 տարիի իջաւ

ՏԻՍԿԻ 52 ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒՆԵՐՈՒ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Զինուորական բեկանիչ Աւեանը, Դեկտ. 25-ին փոխեց Էճեվիտի պաշիժը, զայն 4-էն երեք ամիսի իջեցնելով: Ծանօթ է, որ Հալքի նախկին ղեկավարը չորս ամիս բանտարկութեան դատապարտուած էր քաղաքական յայտարարու-թեան մը պատճառով, ի նչ որ պաշարման վիճակի հատուածած կանոններուն համաձայն, բացարձակապէս արգիլուած է: Դեկտ. 3-ին Էճեվիտ բանտ փոխադրուած էր արդէն: Բեկանիչ Աւեանը կը գտնէ որ զինուորական դատարանը սխալ մեկնաբանած էր օրէնքին տրամադրութիւնները, մէկ ամիսով ծանրացնելով նախատեսուած պաշիժը: Ուրեմն, կրկին երեք ամիսի իջեցուց եւ ոչ-հովհետեւ դատապարտեալները մէկ երրորդ զեղչի ալ իրաւունք ունին երբ լաւ ապրելակերպ ցոյց տուած են, հաւանական կը նկատուի որ նախկին վարչապետը 60 օրով ազատի եւ Փետր. 1-ին ազատ արձակուի:

Ակէ զատ սակայն, աւելի կարեւոր կը նկատուի, այս միջոցին, ՏԻՍԿ-ի ազդային եւ չրջանային 52 ղեկավարներու դատավարութիւնը, որ առաջին օրուան նիստին իսկ, միջադէպերու առիթ տըւած է: Արդարեւ, Դեկտ. 24-ին երբ դատավարութիւնը կը բացուէր, դատարանի վերածուած մարզական սրահի մը մէջ, ամբաստանեալներուն պաշտպան 75 փաստաբանները կը ձգէին ու դուրս կ'ելլէին: Ի՞նչ էր պատահածը:

Դատախազը կը գտնէր որ փաստաբաններու այդքան մեծ թիւ մը աւելորդ տեղը, պիտի երկարաձգէ դատավարութիւնը եւ ուրեմն կ'ուզէր գործադրութիւնը բացառիկ միջոցի մը, ծանօթ՝ «պատերազմի վիճակի տրամադրութիւն» անունին տակ եւ որ թոյլ կուտայ դատարաններուն զեղչել պաշտպաններու թիւը: Պոլսոյ փաստաբանական կաճառին նախագահին՝ Ափայտընի բողոքները լսելու տես, զինուորական դատաւորը իր արտաքսումը պահանջելով, մինչդեռ ամբաստանեալները ալ աւելի լարուած է եւ 75 փաստաբանները ձգած ելած են, ցուցական ձեւով: Խորհրդակցութենէ մը ետք, դատաւորներն ու դատախազը որոշած են, որ իւրաքանչիւր ամբաստանեալ ունենայ իր ընտրած փաստաբանը, պայմանաւ որ ամէն մէկ նիստի, ներկայ փաստաբաններու թիւը ամբաստանեալներու թիւէն աւելի չըլլայ, այլ խօսքով միայն՝ 52:

Ապա, ընթերցումը կատարուած է 117 էջնոց ամբաստանագրին: Ամփոփ ձեւով, այս 52 ամբաստանեալները, կրնան մահուան դատապարտուիլ այն յանձանքով որ.- «Փորձած են պրոլետարիատի մեծ-նատիրութիւն հաստատել, տապալելով սահմանադրական կարգը յեղափոխական մեթոտներով, որպէս անզամ մարքս-լենինեան կազմակերպութեան մը»:

Կիրակնօրեայ (Դեկտ. 27) իր թիւին մէջ, Լը Մոնտ առաջին էջի արտասահմանեան իր քրոնիքի ալ կը նուիրէր Թուրքիոյ: Անդրադառնալով որ էմնըսթի ինքէրնէշընըլ, քանի մը չաբաթ առաջ, կը գտնէր որ չուրջ 2000 մահապատիժ ուզուած է եւ կ'ուզուի Թուրքիոյ դատախազներուն կողմէ, կը քննէր կացութիւնը զինուորական պետական հարուածէն ի վեր, որուն չափով ալ զայն «արդարացնելով», քանի կ'ըսէր.- «Որքան ալ որ հաստատուած զոպումի վարչակարգը խիստ ըլլայ, անդուէմ մանաւանդ՝ քըն-նութեան ձեւերը - չարչարանքը ընթա-ցիկ կերպով կը գործադրուի - կարելի չէ մոռնալ որ անոնց գործադրութիւնը պատասխան մըն է, վերջին վեց տարի-ներու ահաբեկչութեան զարգացումին»:

Միւս կողմէ, կը պարզուի որ դատա-վարութեան առենադրութիւններէն ան-հետացած են չարչարանքի վերաբերեալ բոլոր բողոքները: 52 ամբաստանեալնե-րէն 30-ը՝ չարչարանքի բողոք ներկայացուցած էին բայց անգլիական Սընտէյ Թայմզը, հիմնուելով պաշտպան փաս-տաբաններուն յայտարարութեանց վրայ, կը դրէր Դեկտ. 27-ին, որ այդ բոլոր բողոքները անհետացած են: Օրինակ, ՏԻՄԿ-ի նախագահ՝ Ալտուլլահ Պալթիւրք յայտարարած էր թէ հարցա-քննութեան առեն, բազմիցս, դլխուն հարուածներ կերած էր, աչքերն ալ կապուած:

×

ԼԵՀԱՍՏԱՆ

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼՆԵՐԸ ԿԸ ՊԱԿՍԻՆ ՊԱՊԻՆ ԲԱՆԱԳՆԱՑԸ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

Ծննդեան իր Պատգամին մէջ, Պապը չհշտը դրաւ, անուղղակի, Լեհաստանի վերա-բերեալ.- «այնքան մարդիկ աշխարհի մէջ, կ'աղօթեն Լեհաստանի համար: Իրենց հետ, ամբողջ եկեղեցւոյ հետ, ձեզի կը խօսիմ, զանազան ժողովուրդներու լեզուով արտասանուած մաղթանքներու այս ժամուն, ու կ'ըսեմ մեր լեզուով, ձեռքդ վեր առ մանուկ Յիսուս եւ օրհնութիւն տուր: Դուն որ ճամբան ցոյց տուիր Բեթղեհէմի հովիւներուն եւ մոդերուն, ցոյց տուր ճամբան լեհ հողին տղոց ու աղջիկներուն դէպի լաւագոյն ապագայ մը հայրենիքին, խաղաղութեան, արդա-րութեան եւ ազատութեան մէջ»:

Կիրակի օր, Հռոմ կը վերադառնար Պապին բանագնացը՝ գերպ. Փոճճի եւ կը հաստատէր որ Լէք Վալեզա բանտը չէ այլ հակոդութեան տակ բնակութեան մէջ եւ կրնայ պատարագի ներկայ ըլլալ: Ըստ նոյն աղբիւրին ձերբակալութեանց թիւը 8-էն 10 հազար է: Գործադուլները զգալապէս պակասած են եւ միայն Սիլե-զիոյ մէկ հանքին մէջ է, որ դեռ շար-ժում մը կայ:

Մոսկուա սկսած է որոշ զոհունակու-թիւն մը ցոյց տալ, ի տես Լեհաստանի «բնականոնացման»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՏԱԼԻՈՑ «կարմիր Ջոկատները» զե-կոյց մը հրապարակած են, որուն կցած են առեւանդուած ամերիկացի զօրավա-րին նկարը եւ ուր կ'ըսեն թէ դատավա-րութիւնը սկսած է ու կը չեշտեն թէ «դրամատիրութեան ոճիրը աշխարհակալ պատերազմ կը ստեղծէ, միայն հակաշ-խարհակալ քաղաքացիական պատերազմ մը կրնայ վերջ տալ պատերազմին»:

ՌՈՒՄԱՍԻ մէջ է, որ Ֆրանսական ոս-տիկանութիւնը ձեռք դրած է թմրեցու-ցիչի առուծախի չինական ցանցի մը վրայ, դրաւած տասը քիլօ հեռոյին եւ ձերբակալած լինը Չինացի:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ արտաքին Ցարաբերու-թեանց նախարարը շրջապտոյտի մը ձեռ-նարկեց, որ զինքը, յաջորդաբար պիտի տանի Յունաստան, Եգիպտոս եւ Եթով-պիա:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ մէջ ազատ արձակուած են մահմետական եղբայրներու երեսուն ան-դամներ:

×

ՄԱՐԶԻՋ ԼԵՒՈՆ ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ

ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ

Խորհ. Միութեան մարզանքի կոմիտէն Խորհ. Միութեան վաստակաւոր մարզիչի կոչում չնորհած է Լեւոն Հայրապետեա-նի, որ վերջերս արժանացած էր նաեւ բարձրագոյն կարգի միջազգային իրա-ւարարի կոչումին: Տասը տարի է որ մարզիչ է Լեւոն Հայրապետեան, որուն սաները կարեւոր յաջողութիւններու հա-սած են Միջազգային չափանիշով: Այս-պէս, Գառնիկ Յովհաննիսեան այս տարի Մատրիտի մէջ ըմբշամարտի աշխարհի ախոյեան հանդիսացած է, Սերգէյ Առա-քելեան՝ Խորհ. Միութեան ախոյեան, իսկ Հրաչիկ Խաչատրեան եւ Մարկոս Շի-րինեան՝ Խորհ. Միութեան 7-րդ սպար-տակիադի պրոնզէ մետալակիրներ:

×

ԵՐԵՒԱՆ ‹=› ՓԱՐԻԶ ՀԵԹԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ Դեկտ. 15 - 23)

«ԱՐԱՐԱՏԻ ՆՈՐ ՄԱՐԶԻՋԸ՝

ԱՐԿԱԴԻ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

Հայաստանի կառավարութեան առըն-թեր մարզական կոմիտէն՝ Իոսիֆ Բեցա-յի փոխարէն՝ «Արարատ»ի ղլխաւոր մարզիչ նշանակած է Արկադի Անդրէաս-եանը: 34-ամեայ մարզիչը ծանօթ է ոտ-նակռնդակի սիրահարներուն իր ինքնատիպ ոճով, գնդակին տիրապետելու եզակի վարպետութեամբ, «ոսկերչական» ճըշ-դըրտութեամբ կատարած փոխանցումնե-րով, անակնկալ պոռթկումներով: Ան «Արարատ»ի խումբին մաս կազմելով դարձած է Խորհ. Միութեան բաժակա-կիր 1973-ին եւ 1975-ին, իսկ 1973-ին՝ նաեւ Խորհ. Միութեան ախոյեան: Իրրեւ մարզիչ Ակադի Անդրէասեան ունի յաջո-ղութիւններով լեցուն անցեալ մը: Ծա-նօթ է, որ անցեալ երեք տարիներուն ան ղլխաւոր մարզիչն էր Բ. դասակար-պին հանդէս եկող Աբովեանի «Կոտայք» խումբին, որ վերջին մրցաշրջանին իր խմբակին առաջնութիւնը չհհեցաւ: Ա-բովեանցիները թէեւ վերջին վճռական խաղին պարտուելով Ռիւպայի «Դաուգա-վա» խումբէն չկրցան Ա. դասակարդ անցնիլ, այսուհանդերձ, չնորհիւ իրենց մարզիչին ցոյց տուին աքանչելի խա-ղարկութիւն մը եւ վարպետութիւն: Ա-սելով Ֆութպոլի իր «հաւատամք»ի մա-սին, Անդրէասեան դիտել տուած է, թէ լինք կողմնակից է յարձակողական Ֆութ-պոլի, որ հիմնուած ըլլայ բոլոր խաղա-ցողներու վարպետ գործողութիւններու վրայ: Իր կարծիքով, մարզիկներու վարպետութեան աստիճանական բարձ-րացումը կը յանգեցնէ պաշտպաններու եւ յարձակողներու միջեւ զոյութիւն ու-նեցող սահմանի վերացումին եւ Ֆութ-պոլը կը դառնայ աւելի մտաւոր, արագ, այսինքն կը քալէ ժամանակին հետ: Այդ մասին «Արարատ»ի նախկին մարզիչնե-րէն Արտեմ Ֆալեան ըսած էր՝ «Ֆութ-պոլ կը խաղան ոչ թէ ոտքով, այլ գլուխով...»: Ներկայիս «Արարատ»ի տղաքը կը մարզուին Զորաղբիւրի մէջ, ապա կ'անցնին Ծաղկաձոր, իսկ Յունուարի կէսին՝ Սեւ Ծովու ափը, Գագրա, ուր կ'ունենան քանի մը խաղեր եւ կը պատ-րաստուին Փետրուարի կէսերուն սկսող Խորհ. Միութեան բաժակի մրցաշարքին համար: Մարզասէրները մեծ յոյսեր կը կապեն Արկադի Անդրէասեանի, որ կա-րենայ «Արարատ»ը հասցնել 70-ական թուականներու բարձրութեան:

ՅՈՒՇԻ ԵՐԵԿՈՑԹ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ՝ ԳՐԻԳՈՐ ՔԷՇԻՇԵԱՆԻ

Հայաստանի Գրողներու Տունը տեղի ունեցած է յուշի երեկոյթ մը, նուիր-ուած՝ արձակագիր եւ թարգմանիչ Գրի-գոր Քէշիշեանի: Բացումը կատարած է Սաղաթէլ Ցարութիւնեան անդրադառնա-լով դրագէտին կեանքին ու գործին: Ցու-չերը պատմած են Կարպիս Սուրէնեան, Նորայր Ադալեան, Շաքէ Վարսեան եւ Սեւակ Արզումանեան: Ցուցադրուած է Գրիգոր Քէշիշեանի մէկ պատմուածքի հիման վրայ պատրաստուած կարճ ժա-պաւէն մը:

×

ՀԱՑ ԵՐԱԺԻՇՏՆԵՐ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ «ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱԳԻՏԱՐԱՆ»Ի 5-ՐԴ ՀԱՏՈՐԻՆ ՄԷՋ

Մոսկուա լոյս տեսած է «Երաժշտական Հանրագիտարան»ի 5-րդ հատորը, որուն մէջ՝ ինչպէս նախորդներուն, տեղ յատ-կացուած է հայկական երաժշտական մը-չակոյթին, երաժիշտներուն, երգիչնե-րուն: Ընդարձակ յօդուած մը նուիրուած է Արամ Խաչատրեանի, վեր առնելով ա-նոր չինամեայ վաստակը, «Գայեանէ» եւ «Սպարտակ» բեմադարերու արժէքը, ինչպէս նաեւ 2-րդ համանուագը, դաշ-նակի, ջութակի եւ թաւջութակի քոն-չերթոները: Ց«դուածով մը չեշտուած է Ալեքսանդր Սպենդիարեանի դերը հայ ազգային երաժշտագիտական դպրոցի ըս-տեղծման եւ անոր դեղագիտական սկըզ-բունքներու եւ ոճական յատկանիշներու ձեւաւորման մէջ: Առանձին յօդուածները նուիրուած են Ցարո Ստեփանեանի, դե-կավար Ռուբէն Ստեփանեանի, Միքայէլ Թաւրիզեանի, երգիչ Շարա Տալեանի եւ այլոց: Խորհ. Միութեան ժողովրդական արուեստագիտուհի Թամարա Խանումի (Թամարա Պետրոսեան) նուիրուած յօդ-ուածէն կ'իմանանք, թէ անոր «Խորհ. Միութեան ժողովուրդներու երգեր ու պարեր» եւ «Աշխարհի ժողովուրդներու երգեր ու պարեր» համերգներու յայտա-կերները կ'ընդգրկեն 80 լեզուներով չուրջ 500 երգեր: Հանրագիտարանը ներկայա-ցուցած է նաեւ Պոլսոյ հայ երաժիշտ Նի-կողայոս Թաշճեանը, ինչպէս նաեւ Ռու-բէն Թէրլէմէզեանը եւ Սնուշեան Տէր-Ղեւոնդեանը: Արմէն Տիգրանեանի նը-ւիրուած յօդուածով չեշտը դրուած է «Անոյշ» օպերայի հեղինակին ունեցած դերին վրայ հայ ազգային օպերայի զար-գացման մէջ:

×

«ՀԱՑԵԼԵԿՏՐԱԼՈՑՍ» ԳՈՐԾԱՏԱՆ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

«Հայէլեկտրալոյս» գործատան մէջ սկսած է «Գայեանէ» անունը կրող բիւ-րեղապակիէ ջահերու արտադրութիւնը: Անոնք աչքի կը զարնեն իրենց դեղեցկու-թեամբ եւ իրենց մէջ կը զուգորդեն ար-դի պահանջներն ու ազգային աւանդու-թիւնները: Անոնց պատրաստութեան մէջ լայնօրէն կ'օգտագործուին հայկական բիւրեղապակիի տարբեր տեսակներ: «Հայէլեկտրալոյս»ը Հայաստանի ար-դիւնաբերութեան կարեւոր ձեռնարկու-թիւններէն մէկն է, որ կ'արտադրէ 300 տեսակ ապրանքներ՝ ձողաչահեր, լու-սամփոփներ, աշտանակներ, սեղանի լամպեր եւ այլն, որոնք կը ղրկուին նաեւ 45 երկիրներ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ՆՍՏԱՇՐՋԱՆԸ

Հայկական ՍՍՀ Տասներորդ Գումարման Գերագոյն Սովետի չորրորդ նստաշրջանին բացումը կատարուած է Դեկտ. 3-ին, օրակարգի ութ կէտերով: Առաջադրանքները ներկայ զրուխեան տուն տուող կէտը. – 11-րդ, այսինքն՝ 1981 – 1985 հնգամեակի տնտեսական – ընկերային զարգացման ծրագիրը, որ իրրեւ հիմնական ուղղուխիւն, Խորհ. Միուխեան համամասխան ծրագիրին չրջապիծին մէջ, ներկայացուած էր Հայաստանի Համայնավար կուսակցուխեան 27-րդ Համագումարին, Յունուարին:

Զեկուցաբերն է եղած Պետպլանի նախագահ Հրանդ Սաղոյեան: Ստորեւ կարդ մը հիմնական առաջադրուխիններ եւ բաղադրուխիններ տարեկիզբին եւ տարեվերջին ներկայացուած ծրագիրներուն մէջեւ (Կուսակցուխեան Համագումար եւ Գերագոյն Խորհուրդի նստաշրջան):

Տարեկիզբէն ծայր առած եւ մինչեւ 1985 երկարող նոր հնգամեակին արդիւնաբերուխեան աճ սահմանուած է 31 տոկոս: Նախորդինը, 10րդ հնգամեակինը՝ 46 տոկոս էր: Տուեալ ծիրին մէջ Ա. ճիւղինը, ծանր. ճարտարարուեստ, կ'ապահովէ 30,6 տոկոսի յաւելում, իսկ Բ. խումբինը, թեթեւ ճարտարարուեստ, 31,6: Կը հետեւի, ուրեմն, թէ ծրագիրով կը նախատեսուի որոշ աստիճանով առաւել մեզում տալ երկրորդ ճիւղին, որ կ'ապահովէ բնակչուխեան առօրեային ծառայող ապրանքներուն, արտադրուխիններուն յաւելումը, քանի ատոնց պահանջը նկատելի կը մնայ:

Ագգային եկամուտին ամբ նոյնպէս նոյն տոկոսը պէտք է ապահովէ, այսինքն՝ 31: Գիւղատնտեսուխեան համախառն արտադրուխիւնը (բոլոր տեսակները) տարեկան միջին հաշուով 11 տոկոս յաւելում: Աճիկա կը համապատասխանէ Խորհ. Միուխեան ընդհ. ծրագիրին Հայաստանի յատկացուած առաջադրուխիններուն, սակայն եա կը մնայ Հայաստանի Համայնավար կուսակցուխեան Համագումարին ընխացքին յայտարարուած սահմանումէն՝ նուազագոյն 12, առաւելագոյն՝ 14: Ցիշատակենք գլխաւորները: Հացահատիկի տարեկան միջին արտադրուխիւն՝ 310·000 թոն, խաղող՝ 240-էն 260·000 թոն, բանջարեղէն՝ 400-էն 430·000 թոն, միս՝ 95·000 թոն, կաթ՝ 520·000 թոն եւայլն.: Նկատելի կէտն այն է, որ գիւղատնտեսուխեան համախառն արտադրուխեան ճշդուած յաւելումի տոկոսը նախորդին բազդատմամբ, 10-րդին, կէս առ կէսի, նոյնիսկ աւելիով, նուազ է: Եթէ նկատի առնուի բնակչուխեան թիւին աճը եւ առ պահանջին առաւել քանակը, առաջադրուած ցուցանիշերը բաւարար չեն կրնար ըլլալ:

Ծրագիրով հիմնական նպատակ մը կը հետապնդուի. – բնական աղբիւրներու եւ վառելանիւթի խնայողուխիւն, քանի առաջին պարագային մեր Հանրապետուխեան աղբիւրները սահմանափակ են, իսկ երկրորդ պարագային՝ անդոյ (ներածուխիւնը կը մնայ միակ միջոցը): Որով անհրաժեշտ է զարկ տալ արդիւնաբերուխեան աշխատարար (նկատի կ'առնուի աշխատաւնակ տարրին բարձր յաւելումը, խորհրդային միջինէն չատ առաւել), նուազ ևիւթատար (նկատի կ'առնուի բնականի հարստուխիւններու սահմանափակ պատկերը) եւ, վերջապէս, նուազ էներգատար (վառելանիւթ – էլեկտրաժ) արտադրուխիւններուն ծաւալումը: Կը նախատեսուի էլեկտրաժին արտադրուխիւնը աւելցնել, պահանջին համապատասխան, 17 միլիոն քիլ մը աւելի:

Որոշուած է յատուկ զարկ տալ մեքենաշինուխեան, ատոր արտադրուխեան ծաւալը 1980-ի բազդատմամբ աւելցնելով 58,6 տոկոս: Հոս չատ կարեւոր կէտ մը. – ապակեդրոնացման սկզբունքին կիրարկումը՝ առաւել ատիճանով: Մեքենաշինուխիւն թէ այլ ճիւղեր հաստատել փոքր քաղաքներու, քաղաքատիպ աւաններու եւ գիւղական կեդրոններու մէջ: Այսպէս է, որ կը նախատեսուի նոր ձեռնարկուխիններուն երկու երրորդը հիմնել նմանօրինակ վայրերու մէջ: Ինչ կը վերաբերի Երեւանի, Լենինականի, Կիրովականի՝ ընդլայնել, ընդարձակել եւ ժամանակակից մակարդակին հասցնել տեղւոյն գործատուները, իսկ նորերն ալ ստեղծել արտադրուխեան ոլորտը նկատի առնելով: Վերոյիշեալ ծրագիրէն պիտի օգտուին յատկապէս Հրազդան, Զարեհ – ցաւան, Էջմիածին, (հոս նոր ճիւղ մը պիտի հաստատուի՝ օծանելիք – կոսմետիկ) Մասիս, Մարտունի եւայլն.: Ծը – րագիրը չատ կարեւոր է յատկապէս Հայաստանի համար: Գլխաւորաբար այն իմաստով, որ երիտասարդները տեղւոյն վրայ մասնագիտական աշխատանքներ ճարեն եւ, հետեւաբար, չխուժեն արդէն իսկ դեր – խիտ գարձած քաղաքները:

Կուսակցուխեան Համագումարին, Յունուար, աշխատաւարձերուն յաւելումը ամսական միջինի հաշուով 13-էն 16 ճըշդուած էր, 1985-ին հասնելու համար 190 – 195 ռուբլիի բանուորներուն եւ պաշտօնեաներուն համար: Գալով կոլտնտեսականներուն եկամուտներուն՝ յաւելումը 20 – 22 սահմանուած էր: Այժմ առաջիններուն պարագային նուազագոյն – նէն քիչ պակաս է, այսինքն՝ 12,8, իսկ սահմանուած միջինին ալ 190 – 195-ի փոխարէն 183 ռուբլի հնգամեակի վերջաւորուխեան: Գալով կոլտնտեսականներուն՝ աշխատանքի վարձատրուխեան աւելացում միջին հաշուով 6,5 տոկոսով:

Շինարարուխեան արդիւնաբերուխիւնը պէտք է ամբողջովին ապահովէ տեղական պահանջները: Ծօսքը՝ շինանիւթերու մասին է եւ յաւելումն ալ դրեթէ 19 տոկոս սահմանուած է: Այս ուղղուխեամբ մէկ քանի թիւեր. – 1981-էն 1985 պիտի շինուին 5·382·000 քառ. մեթր ընդհ. մակերեսով բնակելի չէնքեր: Աճիկա հնարաւորուխիւն պիտի տայ բարելաւելու աւելի քան կէս միլիոն հոգիի բնակուխեան պայմանները: Գաղափարին մէկ բնակչի ապահովուածուխեան գետնով բնակարանի ընդհ. մակերեսով հրնգամեակի վերջում կը հասնի 12 քառ. մետրի: Աճիկա դոհացուցիչ չէ եւ խորհրդային միջինէն ցած կը մնայ, ինչպէս ներկայիս: Հիւանդանոցներու մահճակալներուն թիւը պիտի հասնի 33·000-էն քիչ մը աւելիի. նոյնպէս՝ քիչ: Նախադպրոցական հիմնարկուխիւնները, այսինքն, մանկամսուր եւ մանկապարտէզ՝ դրեթէ 35·000 երախաներու համար, ատոնց թիւը հասցնելով 169·000-ի: Նոյնպէս քիչ:

Կրթական պատկերը, ինչպէս միշտ կը մնայ փայլուն: Ընդհանուր եւ միջնակարգ կրթուխեան սկզբունքին առաւել իրագործումով կարելի պիտի դառնայ առաջին դասարանը վերածել հօթնէն վեց տարեկաններուն: 1985 – 86 ուսումնական տարեշրջանին դպրոցականներուն, ուսանողներուն թիւը պիտի հասնի, ըստ նախատեսուխիւններուն, գրեթէ 583·000-ի: Պրոֆեսիոնալ – տեխնիկական ուսումնարաններում կը պատրաստուեն 136·000 որակեալ բանուորներ: Բարձրագոյն եւ միջնակարգ մասնագիտական կրթուխեամբ շրջանաւարտներուն թիւը կը կազմի 130·000 մարդ:

Այլ առիթով՝ այլ թիւեր:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ԳԱՆԱՏԱՑԻ
Ե Ւ
ՄԻԱՑԵԱԼ – ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ

ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՀԱՅՈՑ ՆՈՐԸՆՏԻՐ ԱՌԱՋՆՈՐԴԻՆ

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԿԱՆ ՕԾՈՒՄԸ

ՓԻԼԱՏԵԼՓԻՈՑ ՄԷՋ

—o—

Յովհաննէս – Պօղոս Բ. Քահանայապետը, 1981 Յուլիս 3 թուակիր կոնդակով՝ Հռոմի Լեւոնեան վարժարանի տեսուչ՝ Ներսէս Ծ. Վրդ. Սեթեանը կը կարգէր Առաքելական Առաջնորդ Գանատայի եւ Միացեալ – Նահանգներու հայ կաթողիկէ հաւատացեալներուն, զայն անուանելով՝ ախոռօրսուղ եպիսկոպոս Գաղատիոյ Հայոց:

Շաբաթ, Դեկտ. 5, յետմիջօրեայ ժամը 2·30-ին, Փիլատելփիոյ Ս. Պետրոս – Ս. Պօղոս կաթ. Եկեղեցիին տաճարին մէջ կը կատարուէր եպիսկոպոսական օծումը ձեռամբ Հմայեակ – Պետրոս Ժէ. Կէտիկեան Կաթողիկոս – Պատրիարքին, ձեռնադրակից երկու եպիսկոպոսներով՝ որոնք էին Պօղոս Արք. Գուսան, եւ Անդրէաս Եպիսկ. Պետողեան:

Արարողուխեան ներկայ էին Փիլատելփիոյ Առաջնորդ Արքեպիսկոպոսը՝ կարդինալ Քոյլ իր չքախումբով, տեղացի եւ արեւելցի եպիսկոպոսներ, Մեսրոպ Եպիսկ. Աշճեան, եւ զանազան համայնք – ներու եւ ծէսերու ներկայացուցիչները: Միաբանուխեան չքեղուխեան յատուկ փայլ մը տուին իրենց մասնակցուխեամբը՝ Վիէննայի Մխիթարեան Միաբանուխեան Արբահայր՝ Հ. Գրիգորիս Ծ. Վրդ. Մանեան, Ընդհանուր մատակարբար՝ Հայր Օգոստինոս Վրդ. Սեքուլեան, Ջմմառեան Միաբանուխեան Պատրիարքական փոխանորդ՝ Մանուէլ Ծ. Վրդ. Պաթագեան, Հռոմի Լեւոնեան վարժարանի նորընտիր տեսուչ՝ Գրիգոր Վրդ. Պոյման, ինչպէս նաեւ հիւսիսային Ամերիկայի եւ Գանատայի հայ կաթողիկէ հաւատացեալներուն պատկանող ժողովրդապետները որոնց կ'ընկերանային աշխարհականներու դասին ներկայացուցիչներ: Հոն կը գտնուէին նաեւ Փարիզի եւ Լիոնի ժողովրդապետները:

Շուրջ 800 հայ հաւատացեալներ մեծ գոհունակուխեամբ եւ խոր յուզումով հետեւեցան հոգեմաղթ արարողուխեան որուն կ'իրականանար իրենց երազը տեսնելու հայ կաթ. համայնքին կազմաւորումը ամերիկեան հողին վրայ եւս:

Երգեցողուխիւնը կատարեց ընտիր երգիչներէ եւ մենակատիչներէ կազմուած երկսեռ երգչախումբ մը, ղեկավարուխեամբ Տիկին Ֆլորանս Մարտիրոսեանի:

Յընթացս արարողուխեան՝ կարդացուեցաւ Պապին լատիներէն չարադրուած կոնդակին հայերէն, ապա անգլերէն թարգմանուխիւնը:

Յետ Ս. Աւետարանի ընթերցումին, խօսք առաւ Կարդինալ Քոյլ, նախ՝ բարի գալուստ մաղթելու հոգեւոր Տիրոջ ապա՝ ողջունելու նորօծ Առաջնորդը «որուն առաքելուխիւնը – ըսաւ ան – մեծապէս կարեւոր է իրենց հայրենիքէն արմատախիլ եղած ու գաղթականուխեան մէջ աճած հայ ազգի զաւակներու միասնականուխեան եւ անոնց հոգիներու փրկուխեան համար»: Փիլատելփիոյ Արքեպիսկոպոսը չնորհաւորեց Սեթեան Գերապայծառը, իր օգնուխիւնը եւ համագործակցուխիւնը ապահովեց անոր, ինչպէս նաեւ յաջողուխիւն մաղթեց անոր առաքելուխեան:

Պատարագի աւարտին, նորընտիր հովիւը, իր եպիսկոպոսական տարազով ու Առաջնորդի հանդամանքով՝ հոգեչունչ քարոզ մը ուղղեց ներկայ հաւատացեալ ժողովուրդին, քարոզ մը որուն խորի – մատ եւ բարձրորակ բովանդակուխիւնը կը բխէր ամբակուռ համոզումներէ՝ հիմնուած Աստուծոյ, Եկեղեցւոյ եւ ազգի երբեակ սիրոյն վրայ: «Կը փափաքիմ ընթանալ – յարեց ան – այն ուղիէն որմէ անցան մեր մշակոյթի հիմնադիրները՝ Ս. Սահակ ու Ս. Մեսրոպ, եւ զարերու յետոյ՝ Մխիթար Աբրահայրը, Հայր Ալիշանը ինչպէս նաեւ Կարդինալ Ագաճանիանը որոնք իրենց կեանքը նուիրեցին հայ ազգին եւ Եկեղեցիին»:

Ապա Առաջնորդը օրհնեց ներկաները եւ ընդունեց անոնց հաւատամքի խոստովանութիւնը:

Ներկայ էին նաեւ Փարիզի եւ Լիոնի ժողովրդապետները:

Շուրջ 800 հայ հաւատացեալներ մեծ գոհունակուխեամբ եւ խոր յուզումով հետեւեցան հոգեմաղթ արարողուխեան որով կ'իրականանար իրենց երազը տեսնելու հայ կաթ. համայնքին կազմաւորումը ամերիկեան հողին վրայ եւս:

Երգեցողուխիւնը կատարեց ընտիր երգիչներէ եւ մենակատիչներէ կազմուած երկսեռ երգչախումբ մը, ղեկավարուխեամբ Տիկին Ֆլորանս Մարտիրոսեանի:

Յընթացս արարողուխեան՝ կարդացուեցաւ Պապին լատիներէն չարադրուած կոնդակին հայերէն, ապա անգլերէն թարգմանուխիւնը:

Յետ Ս. Աւետարանի ընթերցումին, խօսք առաւ Կարդինալ Քոյլ, նախ՝ բարի գալուստ մաղթելու հոգեւոր Տիրոջ ապա՝ ողջունելու նորօծ Առաջնորդը «որուն առաքելուխիւնը – ըսաւ ան – մեծապէս կարեւոր է իրենց հայրենիքէն արմատախիլ եղած ու գաղթականուխեան մէջ աճած հայ ազգի զաւակներու միասնականուխեան եւ անոնց հոգիներու փրկուխեան համար»: Փիլատելփիոյ Արքեպիսկոպոսը չնորհաւորեց Սեթեան Գերապայծառը, իր օգնուխիւնը եւ համագործակցուխիւնը ապահովեց անոր, ինչպէս նաեւ յաջողուխիւն մաղթեց անոր առաքելուխեան:

Պատարագի աւարտին, նորընտիր հովիւը, իր եպիսկոպոսական տարազով ու Առաջնորդի հանդամանքով՝ հոգեչունչ քարոզ մը ուղղեց ներկայ հաւատացեալ ժողովուրդին, քարոզ մը որուն խորի – մատ եւ բարձրորակ բովանդակուխիւնը կը բխէր ամբակուռ համոզումներէ՝ հիմնուած Աստուծոյ, Եկեղեցւոյ եւ ազգի երբեակ սիրոյն վրայ: «Կը փափաքիմ ընթանալ – յարեց ան – այն ուղիէն որմէ անցան մեր մշակոյթի հիմնադիրները՝ Ս. Սահակ ու Ս. Մեսրոպ, եւ զարերու յետոյ՝ Մխիթար Աբրահայրը, Հայր Ալիշանը ինչպէս նաեւ Կարդինալ Ագաճանիանը որոնք իրենց կեանքը նուիրեցին հայ ազգին եւ Եկեղեցիին»:

Ապա Առաջնորդը օրհնեց ներկաները եւ ընդունեց անոնց հաւատամքի խոստովանութիւնը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆՅԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՒԱՏ

ՎԻԿՏՈՐ ԲԱԼԱՑԵԱՆ

– Իսկ ինստիտուտում ի՞նչպէս ընդունեցին նրան:

– Ինստիտուտն ի՞նչ. ես եմ այստեղ եղանակ ստեղծում: Ասում եմ՝ էապէս պիտի լինի, եւ դա բոլորին համար օրէնք է:

– Իսկ ի՞նչ կարծիքի էք Աննայի մասին:

Դիրեկտորի տեղակալի չուրթերին թաքնուած ժպիտը պայծառացաւ:

– Հը, չլինի՞ դուրդ եկել է: Շատ լաւ աղջիկ է, հիանալի, բարոյապէս ամուր, պինդ, ամէն ինչ երեսին ասող, ներքին մեծ կուլտուրայով, իսկական պիոնական է, հայրենասէր...

– Ինստիտուտում ո՞ւմ հետ է ամէնից շատ մտերմութիւն անում:

– Ի՞նչ իմաստով:

– Մտերմութիւն, իսկական ընկերութիւն:

– Բոլորի, բոլորն էլ նրան յարգում եւ սիրում են... Իսկ ինչո՞ւ է նա ձեզ հետաքրքրում:

– Առաջինը նա է տեսել ուշաթափուած դանճապահին:

– Հա՛, – հա՛ – հա՛ ,- Լուկաշ Գրիգորիէի զինգուն ծիծաղը լցրեց սենեակը,– ի՞նչ կոչում ունես, ախպեր:

Դանիէլեանը զգաց, որ այդ կարճ ժամանակամիջոցում արդէն ախպերացել է դիրեկտորի տեղակալի հետ ոչ միայն այն բանի համար, որ վերջինս իր հետ ըստկըսեց առաջին դէմքով խօսել, այլեւ մի առանձին ջերմութիւն, վստահութիւն զգաց նրա վերաբերմունքի մէջ:

– Մայոր եմ...

– Աա՛...

– Աննան իր մտերիմի հետ որոշում է կողոպտել ինստիտուտի դրամարկղը: Այդ մտերիմին անուանենք իքս: Աննան հետեւում է որ միջանցքում մարդ չլինի: Յարմար պահին նշան է անում իքսին: Իքսը մօտենում է դրամարկղին ու ծեծում դուռը: «Ո՞վ է»: «Ես եմ, Աւօ, դուռը մի բոպէով բացիր»: Դանձապահը հէնց բացում է դուռը՝ իքսը հարուածում է նրան, մաքրապարզում դրամարկղը եւ անհետանում: Աննան մօտենում է դրամարկղին եւ օգնութիւն կանչում: Այդպէս է վարւում, որպէսզի ոչ ոք չկասկածի իր վրայ...

– Չեզաւ, այդպէս չեղաւ: Չէ որ Աւօն չի մեռել, կարող է ճանաչել իքսին:

– Չի կարող, որովհետեւ իքսը դէմքին կանացի դուլպայ է հագցրել, Աւօին դիմելիս ձայնը կեղծել է:

– Միամիտ է, շատ է միամիտ:

– Ի հարկէ, միամիտ է, բայց դա քո վերսիան է եւ ոչ թէ իմ:

– Իսկ ինչո՞ւ չի կարող քոնը լինել:

– Այն պարզ պատճառով, որ ես այստեղ դիրեկտորի տեղակալ եմ, շատ լաւ եմ ճանաչում Աննային եւ ամէնակարեւորը՝ մեր ինստիտուտում ոչ իքս կայ, ոչ իկրէք եւ ոչ էլ զէթ: Բոլորին ամէնս մէջ տեսնում եմ, բոլորին հինգ մատերիս պէս գիտեմ:

– Բայց հինգ մատերը իրար հաւասար չեն. մէկը կարճ է, միւսը՝ երկար:

– Հա՛ – հա՛ – հա՛ –, համա թէ տէտքթիւ ես... Կարճն ու երկարն էլ ենք իրարից տարբերում, էլ ինչո՞ւ ենք դիրեկտորի տեղակալ...

– Լուկաշ Գրիգորիչ, սուրճ կը խմէ՞ք: Դրան արանքում երեւաց մի սիրունիկ դլուխ:

– Երկու բաժակ:

– Երկուսն էլ բերել ենք:

– Բերէք:

Կիսաբաց դուռը բացուեց, ներս մտան երկու սիրունիկ աղջիկներ:

– Աղջիկները, ծանօթացէք, ընկերս է:

– Մատլէն:

– Էլիա:

– Ուրախ եմ, Գրիշա:

– Չէ, չէ, մի՛ նստէք, հիմա զբաղուած եմ, քիչ յետոյ կը զաք:

– Լաւն էին, չէ՞, Գրիշա Ջան:

– Գեղեցիկ աղջիկներ էին:

– Իսկ Աննայի հետ ո՞նց են:

– Էլի՛ Աննան... Ախպեր, մտքիցդ հանիր այս վերսիան: Աննան ազնիւ մարդ է՝ պարզ, չիտակ: Անցեալ տարի կուսակցական կազմակերպուխեան քարտուղարի տեղակալ ենք ընտրել:

– Իսկ քարտուղարն ո՞վ է:

– Դաղեանը, բաժնի վարիչ է:

– Լեւո՞նը:

– Ճանաչո՞ւմ ես:

– Այո, շատ լաւ, երբեմնի՞ց է ձեզ մօտ աշխատում:

– Արդէն վեց երրորդ տարին է:

– Ես կարո՞ղ եմ նրա հետ խօսել:

– Ի հարկէ, կանչե՞մ ինձ մօտ:

– Չէ ,ինքս կը գնամ նրա մօտ: Շնորհակալ եմ հետաքրքիր զրոյցի եւ...

– Լաւ, լաւ, ձեռ մի առ...

– Սուրճն էլ շատ համեղ էր:

– Հա, դրան չեմ կարող առարկել:

– Եթէ պէտք լինի նորից կ'անհանգստացնեմ:

Դպրոցական ընկերները զրկախառնուեցին:

(Շար. 4)

Փոխրիկ Հայուհիի մը Բացառիկ Յաջողութիւնը

Օպանեըէն (Պուչ – ալու – Ռոն) Սիլվի Գաբրիէլեան, 5–ուկէս տարեկան, գծա – դրութեան եւ իւղաներկի մանկապարտէզ – ներու մրցումին առաջին մրցանակին ար – ժանացած է:

Այս մրցումը, որու տասնամեակն է, վերապահուած է մանկապարտէզներու աշակերտներուն: Այս անգամուան թե – ման եղած է «ճամբորդութիւնները երի – տասարդութիւնը կը կազմեն»: Մասնակ – ցողները կը պատկանէին շրջանի եօթը նահանգներուն, եղած է 918 հաւաքական եւ 3120 անհատական առաքում:

Սիլվի կը յաճախէ Օպանեըի լէ Փասոն մանկապարտէզը: Տեղւոյն օրաթերթերը հրատարակած են նաեւ աղջնակին նկա – րը:

եանը: Պիտի չանամ անոնց գործը չարու – նակել առանց մոլեռանդութեան, ժամա – նակավրէպ կրօնամոլութեան անդիջող ազգամոլութեան, եւ անոնց պէս, աչխա – տիլ ի նպաստ մեր հայ ժողովուրդի հո – գեւոր, մշակութային ու քաղաքացիա – կան յառաջդիմութեան, օգտուելով Ք. – րիստոսի Ս. Եկեղեցւոյ երկհազարամեայ բարոյական եւ կրօնական թանկագին ժառանգութենէն»:

Սեթեան Գերպ.ը երախտապարտ ըլ – գացումներով շնորհակալ եղաւ Յովհան – նէս – Պօղոս Բ.ին, որուն հաճութեամբ եպիսկոպոսական պատիւին բարձրացաւ, հոգեւոր Տիրոջ, որու ձեռքով քահանա – յութեան լրումը ընդունեցաւ, Կարգ. Քոլէյին, շնորհիւ որու՝ օծման արարո – ղութիւնը Ֆիլատելֆիոյ Ա.Թոռանիատ եւ – կեղեցիին մէջ կատարուեցաւ, հո՛ն զբա – ղուղ եպիսկոպոսներուն, քահանանե – րուն, Անարատ Յղութեան Հայ Քոյրե – րուն, եւ հայ հաւատացեալներուն՝ ի – րենց սիրալիր ու ազօթող ներկայութեան համար: Հուսկ, օրհնեց կազմակերպիչ յանձնախումբը, որ Պ. Սիմոն Ուլուհոճ – եանի գլխաւորութեամբ, ոգի ի բռին աչ – խատեցաւ լաւագոյնս պատրաստելու օծ – ման արարողութեան յարակից բոլոր հանդիսութիւնները եւ ընդունելութիւն – ները:

Իր հայրապետական օրհնութիւնը տա – լէ յետոյ՝ նորօծ Առաջնորդը ընդունեցաւ ներկաներուն շնորհաւորութիւնները՝ հոգեւորականներէն սկսեալ մինչեւ ա – մէնէն վոքրիկ մասնակցողը օծման արա – րողութեան:

Պապին յորդորն է – որով կ'եզրափա – կէր իր Կոնդակը – որ նորընտիր Առաջ – նորդին «հոգեւոր զաւակները զինք նը – կատեն, պատուեն, յարգեն, եւ սիրով վերաբերին անոր հետ»: Արդարեւ սէրը կը շինէ, իսկ տարակարծութիւնը կը քանդէ:

Գ. Զ.

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

ԻՆՉ ԵՂԱՒ ՏԱՐՕՆ - ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆԸ

Տարօն Տուրուբերանի Հայրենակցական Միութիւնը կազմուեցաւ 1925–ին եւ ա – ռաջին յանձնախումբը բաղկացած էր հե – տեւեալներէ՝ Տիգրան Տէրոյեան, Առա – քել Զաքրեան, Պետրոս Վարդանեան, Պօ – ղոս Վարդանեան, Սամսոն Ալեքսանեան, Սեդրակ Սասունի եւ Յարէթ Յարութիւն – եան: Դիւանի ընտրութիւնը տուած էր հետեւեալ պատկերը՝ Պօղոս Վարդանեան նախագահ, Պետրոս Վարդանեան՝ քար – տուղար, Տիգրան Տէրոյեան՝ գանձա – պահ: Պատուոյ նախագահ ընտրուած էր Սեդրակ Սասունի, իսկ Յարէթ Յարու – թիւնեան՝ անոր քարտուղարը:

Ու այսպէս, նորընտիր վարչութիւնը կ'անցնէր աշխատանքի: Առաքել Զաքըր – եան կը խոստանար պատրաստել Միու – թեան ծրագիր – կանոնադիրը: Բազմա – թիւ հայրենակիցներ կը միանային Միու – թեան, անոր անդամներուն թիւը հաս – ցընելով 60-ի: Առաջին ձեռնարկը տեղի կ'ունենար Պուլվառ Պէլվիլ, նախագա – հութեամբ Ա.եաիս Ա.Ահարոնեանի: Երկ – դը՝ թատերական երեկոյթ մըն էր՝ Տա – րօնի աւանդական հարսանիքը, Փարիզ, ապա երեք հանդէսներ տեղի կ'ունենա – յին Ա.րժանթէօյի անտառը, նախագահու – թեամբ Շաւարշ Մխսաքեանի, Սեդրակ Սասունիի եւ Խաչիկ Մկրտիչեանի:

Ի դէպ, 1926-ին Լեւոն Տօնիկեան Յու – նաստանէն Փարիզ կուգար: Մինչ այդ Միութեան նախագահը մեռած էր եւ հարկ էր նոր նախագահ մը ընտրել: Լե – ւոն Տօնիկեան կը դառնար նախագահ: Շատ չանցած, քարտուղար Պետրոս Վարդանեանի Մարոք մեկնումով, անհր – աժեշտ կը դառնար դարձեալ ընդհա – նուր ժողով գումարել եւ նոր վարչու – թիւն մը ընտրել, նկատի ունենալով, որ մեռած էր նաեւ Սեդրակ Սասունի:

Նոր Վարչութիւնը կը պարզէր հետեւ – եալ պատկերը՝ Խաչիկ Մկրտիչեան նա – խագահ, Լեւոն Տօնիկեան՝ քարտուղար, Յարէթ Յարութիւնեան՝ գանձապահ: Այս կազմը չարունակեց աշխատանքները մինչեւ 1939, Բ. Աշխարհամարտի սկիզ – բը:

1945-ի Զինադադարէն ետք Հայրենակ – ցական Միութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէր իր անդամները, վերսկսե – լու համար աշխատանքները: Կ'ընտրուէր նոր Վարչութիւն մը:

Այս նոր մարմնի կազմակերպած առաջին հանդէսը տեղի կ'ունենար Ռոպէնհոնի անտառը, նախագահութեամբ Արշակ Զօ – պանեանի, երկրորդը՝ Փարիզ, յունական սրահի մը մէջ, նախագահութեամբ Նշան Պէչիկթաշլեանի:

Վերջին տարիները Վարչութեան ան – դամները, յատկապէս նախագահը՝ տա – րիքի բերումով չկարենալով անհրաժեշտ աշխատանքները տանիլ, նոր վարչու – թիւն մը կ'ընտրուէր առաւելաբար հոս ծնած երիտասարդ տարրերով, Միու – թիւնը աւելի կենսունակ դարձնելու նը – պատակով: Դժբախտաբար, վեց տարի է, որ ոչ մէկ գործունէութիւն ցոյց կը տրուի եւ ոչ իսկ ընդհանուր ժողով կը գումարուի:

Արդ, իրրեւ հիմնադիր անդամ այս Միութեան, պիտի առաջարկէի լուծում մը այս կացութեան, այն է՝ որ կա՛մ Վարչութիւնը չարժի ու վերսկսի աշխա – տանքները, կա՛մ ալ ընդհանուր ժողով մը գումարելով լուծել Տարօն Տուրուբե – րանի Հայրենակցական Միութիւնը եւ դանձին մէջ մնացած գումարը բաժնել մեր զոյգ վարժարաններուն:

ՅԱՐԷԹ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

ՇԱՓԱՐԸ ԵՒ ԱՒՈՂՋՈՒԹԻՒՆԸ

Բազդատմամբ ուրիշ սննդեղէններուն, չաքարը չատ աւելի դիւրին կը ծծուի ա – ղիքներէն, արագօրէն անցնելով արիւնին մէջ, անմիջապէս կը պատճառէ արիւնի մէջ լիւքոզի աճը (կլիւքեմի), խթանե – լով, այսպէս, ինսուլինի հիւթահոսու – մը:

Երբ չափազանց սպառուած է, մարմ – նի պահանջներէն աւելի, ինսուլինի ա – ւելորդ հիւթահոսումը չաքարը կը վե – րածէ ճարպերու, հիւսուածքներուն մէջ:

Այլապէս, չաքարի եւ չաքարեղէննե – րու սպառումը կը պատճառեն սննդառու – թեան խանգարումներ – մարմինի աղքա – տացումը պէ խումբի եւ մասնաւորապէս պէ – 1 կենսանիւթերէ:

Այս խանգարումները կը տկարացնեն ջղային դրութեան գործելակերպը, յա – ռաջացնելով ջղախտը:

Շաքարի չափազանցումը կը տանի, նոյնպէս, ինսուլինի հիւթահոսումին, խստափոյթ հիւթահոսում, որ կրկնու – թեանց պարագային տեղի կուտայ չաքա – րախտի:

Այլապէս, չափազանց չաքարը, անը – րաժեշտէն աւելին, ճարպերու ձեւին տակ կը տեղադրուի մարմնին մէջ, նը – պաստելով զիրութեան, իր բոլոր անը – պատ հետեւանքներովը:

Շաքարի սպառման ուղղակի դժբախտ հետեւանքներէն մէկն է նաեւ չաքա – րախտը:

Շաքարային չաքարախտը հիւանդու – թիւն մըն է, որուն կը հանդիպինք հե – տզհետէ աւելի յաճախ չաքարի սպա – ռումի աճման զուգընթաց:

Ամերիկայի Միացեալ – Նահանգներու, Ֆրանսայի, Անգլիոյ մէջ, այսօր, չա – քարախտը կը տարբերի 5 – 6 առ հա – րիւր եւ 3·1 – 3·5 առ հարիւր Ռուսա – նիոյ մէջ:

Այսուհանդերձ, իրողութիւն մըն է որ, իրաքանչիւր տասնհինգ տարին, նոր յայտնուած չաքարախտա – ւորներու թիւը կը կրկնապատկուի: Հե – տեւաբար, եթէ կանխարգիլիչ միջոցներ ձեռք չառնուին, 1990 – 2000 տարինե – րուն, երկրագունտի ժողովուրդներուն աւելի քան քան առ հարիւրը պիտի ըլ – լան չաքարախտաւորներ:

Բացի այս, ապացուցուած է որ քա – նըհինգ անգամ աւելի չատ կուրացում – ներ կը պատահին չաքարախտաւորներու մօտ, քան ոչ – չաքարախտաւորներու, տնըքեօթը անգամ աւելի չատ երիկամա – յին հիւանդութիւնները, հինգ անգամ ա – ւելի չատ երակային հիւանդութիւնները, ընկերացած քաղցկեղի, երկու անգամ աւելի չատ պակաչեւ երակներու հի – ւանդութիւններ եւ հինգ անգամ աւելի չատ ուղեղային արիւնահոսումներ:

Վերջապէս, կանխարգիլումը պար – տադրող ուրիշ պարագայ մըն է այն որ չաքարախտը ոչ թէ «ծերութեան հիւան – դութիւն» մըն է, ինչպէս կը կարծեն, այլ չատ աճախ ի չատ կուգայ համեմատա – բար երիտասարդ եւ քառասունէն վեր – տուն տարեկան անձերու մօտ:

Այս մարզի բոլոր մասնագէտները հա – մաձայն են որ չաքարախտը կարելի է եւ պէտք է կանխարգիլել:

Այսօր, չատնի են չաքարախտի չատ մը պատճառները:

Այսպէս, Պուքրէչի անունդի եւ մեթա – պոլիկական կեդրոնին մէջ արձանագ – րուած չաքարախտաւորներուն 85 առ հարիւրը դէր անձեր են – գիրութիւնը, ուր չաքարի սպառումը պլխաւոր դեր մը կը կատարէ, նկատուած է չաքարախտի ուղղակի պատճառը:

Շաքարի չափազանց սպառման իբրեւ հետեւանք, ատամնափտութիւնը մեր օրերուն դարձած է չաճախակի հիւան – դութիւն մը ըլլալով ամէնէն չատ տա – րածուածը, մանաւանդ արդիւնաբե – րական եւ բարձր կենսամակարդակով երկիրներու մէջ:

Վիճակագրական տուեալները ցոյց կուտան թէ՝ այս հաւաքականութեանց մէջ ատամնափտութիւնը չաճախակի է չափահասներու մօտ եւ կը հասնի մին – չեւ հարիւր առ հարիւրի:

Ա. Վ.

«Նոր կեանք»

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՀՌոմի Լեւոնեան Վարժարանի Նոր Վարչութիւնը

Հռոմի Լեւոնեան Վարժարանի Տեսուչ անուանուեցաւ Պոլսոյ հայ կաթողիկէ Թեմէն՝ Գրիգոր վրդ. Պոյման, որ ցարդ կը վարէր նոյն վարժարանի փոխ – տեսուչի պաշտօնը: Իսկ փոխ – տեսուչ նչանակուեցաւ, Զմմառեան Միաբանու – թենէն Գէորգ վարդապետ Զապարեան, ցարդ՝ տնօրէն Սէն Սիրի Նարեկեան վարժարանի, եւ ժողովրդապետ Լիոնի ու Վիէնի կաթ. Հայոց:

Զապարեան վրդ. կը տառնձնէ նաեւ Վատիկանեան Զարնասպիւռի հայերէն հաղորդումներու բաժնի պատասխանա – տուութիւնը:

տորներու թիւը կը կրկնապատկուի: Հե – տեւաբար, եթէ կանխարգիլիչ միջոցներ ձեռք չառնուին, 1990 – 2000 տարինե – րուն, երկրագունտի ժողովուրդներուն աւելի քան քան առ հարիւրը պիտի ըլ – լան չաքարախտաւորներ:

Բացի այս, ապացուցուած է որ քա – նըհինգ անգամ աւելի չատ կուրացում – ներ կը պատահին չաքարախտաւորներու մօտ, քան ոչ – չաքարախտաւորներու, տնըքեօթը անգամ աւելի չատ երիկամա – յին հիւանդութիւնները, հինգ անգամ ա – ւելի չատ երակային հիւանդութիւնները, ընկերացած քաղցկեղի, երկու անգամ աւելի չատ պակաչեւ երակներու հի – ւանդութիւններ եւ հինգ անգամ աւելի չատ ուղեղային արիւնահոսումներ:

Վերջապէս, կանխարգիլումը պար – տադրող ուրիշ պարագայ մըն է այն որ չաքարախտը ոչ թէ «ծերութեան հիւան – դութիւն» մըն է, ինչպէս կը կարծեն, այլ չատ աճախ ի չատ կուգայ համեմատա – բար երիտասարդ եւ քառասունէն վեր – տուն տարեկան անձերու մօտ:

Այս մարզի բոլոր մասնագէտները հա – մաձայն են որ չաքարախտը կարելի է եւ պէտք է կանխարգիլել:

Այսօր, չատնի են չաքարախտի չատ մը պատճառները:

Այսպէս, Պուքրէչի անունդի եւ մեթա – պոլիկական կեդրոնին մէջ արձանագ – րուած չաքարախտաւորներուն 85 առ հարիւրը դէր անձեր են – գիրութիւնը, ուր չաքարի սպառումը պլխաւոր դեր մը կը կատարէ, նկատուած է չաքարախտի ուղղակի պատճառը:

Շաքարի չափազանց սպառման իբրեւ հետեւանք, ատամնափտութիւնը մեր օրերուն դարձած է չաճախակի հիւան – դութիւն մը ըլլալով ամէնէն չատ տա – րածուածը, մանաւանդ արդիւնաբե – րական եւ բարձր կենսամակարդակով երկիրներու մէջ:

Վիճակագրական տուեալները ցոյց կուտան թէ՝ այս հաւաքականութեանց մէջ ատամնափտութիւնը չաճախակի է չափահասներու մօտ եւ կը հասնի մին – չեւ հարիւր առ հարիւրի:

Ա. Վ.

«Նոր կեանք»

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐՐՈՐԴ

ԿԻՒՐՏԵՐՈՒ ԴԱՍԱԼԻՈՒՄԸ

Կիրոս չատ կը զարմանար, որ առաջ բնաւ իմացած չէր այդ սպայի մասին: Թէ ո՞ւր ապրած էր, քանի՞ տարեկան էր, կը հասկնա՞ր գրէ, թուղթէ: Թէ ու – րիշ որո՞նք կային էղ չարժման ետեւ: Կիրոսի համար նոր հորիզոն ճեղքուած էր: Միայն թէ լուր տար հեռաւոր ըն – կերներուն, որ կերպով մը յարաբերու – թեան մէջ մտնէին Ալիլի հետ:

Այդ երեւակայութիւններով յափշտակ – ուած՝ Կիրոս չնչե՛ր, ինչե՛ր մտածեց: Պահ մը կարծես հաւատաց, որ յաղթա – նակը իրենցն էր, ժողովուրդինը, Սպի – տակ Ձիաւորինը: Հաւատաց, որ մօտ էր յաղթանակը մարդկային իղձերուն, որ չաղուած էր հոգիով, կատարեալգոր – ծուած արիւնով, խմաստուն դարձած քրտինքով ու աշխատանքով: Անտարա – կոյս, պիտի յաղթանակէին մարդկային սկզբունքները, որոնց համար անզօր դարձան գեղակերտ տաճարները, եր – կինքները եւ որոնք ցրտահար, դողահար որբի մը պէս նոյնիսկ դուրս քչուեցան տաճարներէն: Այդ՝ հայ ժողովուրդի ի – րաւունքն էր աւելի արդար, քան նոյն ինքն իրաւունքը եւ աւելի սիեզերական՝ քան երկինքը: Հայ ժողովուրդը դարձած էր ինքն իր մէջ տաճար, ինքն իր մէջ երկինք. տանջանքէն դուրս եկած լաւա – գոյն ստեղծագործութիւնը:

Այդ իտէալներու յաղթանակին համար կարծես Ձէրէյի Կիրոսի դէմքը երկնցած պզնձի գոյն առած էր: Աչքերը մի քիչ վոքրացած էին՝ խորամանկութիւնները ծածկելու համար, եւ ապրած էր հոյա – կապ դիւցազներգութիւն մը չէրէյի սըն – տուկով:

Վերը՝ Սպիտակ Ձիաւորն էր, վարը՝ քիւրտ ժողովուրդը կ'արթննար հողին մէջ ինկած սերմերուն պէս օր մը պայ – թելու աղաղակով:

Կիրոս, իր երեւակայութեան մէջ երա – խայի մը պէս խանդավառ կը զգար, որ յաղթանակը Վարդաճորինն էր: Ան իր պահանջները պիտի ներկայացնէր Թըր – քաց Սուլթանին, որ պահանջն էր նոյն – պէս եզիտին, քիւրտին, ասորիին: Կի – րոս մտածեց իր անմիջական պահանջ – ներուն մասին՝ դադրեցնելու համար Վարդաճորի յաղթական կռիւը: Օհ, շատ են այդ պահանջները, ուրիկ պիտի յոր – դէր առաստութիւնը չուրերու, հունձքի, պիտի յորդէր երգը ու աշխատութիւնը, պիտի բացուէին ջրանցքներ, պիտի փոր – ուէին հանքեր, պիտի շինուէին կամուրջ – ներ, ջրաղացներ, պիտի յուշէր մուրճե – րու ձայն՝ քարերու եւ պղինձի վրայ:

Ան իր սեփական արիւնով պիտի զրէր ու պիտի պահանջէր ազատութիւն կեանքի, ինչքի, ազատութիւն մտածու – մի, խղճի ու աշխատանքի...

Կիրոս պիտի պահանջէր այդ բոլորը մարդոց ոսկորներուն վրայ քանդակուած ճշմարտութեան մը պէս: Անոր երեւակա – յութեան մէջ Հայոց աշխարհը կը սահ – մանագծուէր, երբ զինուոր մը լուր բե – րաւ որ Սպիտակ Ձիաւորը Արծուեսարէն դէպի վարի հովիտները կը չարժի:

Հը, Նազար զգաց որ Ձէրէյի Կիրոս հե – ռացաւ իր քովէն՝ առանց խօսք մը ըսե – լու, կարծես այդ լուրին մէջ վտանգ մը ըլլար:

Նազար մինակ մնաց իր զաւկին՝ Վար – դանին հետ: Կը լսէր լեռներուն վրայէն անցնող դոփիւնները երկաթէ: Բոլոր չուրջի տարրերը կ'ըսես յանկարծ խը – ռովքի մէջ ինկան: Անտարակոյս, Սպի – տակ Ձիաւորն էր որ կ'անցնէր: Նազար ինչքա՞ն կ'ուզէր հեղ մը խօսիլ Մարտիկի հետ, լսել անոր ձայնը:

Նազարին ըսին որ Մարտիկը դէպի Զրվէժի հովիտը կը յառաջանայ: Հեռ – ուէն հրացանի ձայներ կուգային, եւ ձիաւորներու երկաթէ պզմուկները կ'լսես Աչուղին մէջ կ'արձագանգէին հզօր երգի մը չափով:

Սպիտակ Ձիաւորը աւելի վարերը կը յառաջանար: Կիրոս զօրքերու մօտ հա – ասած էր: Մարտիկի այդ չարժումը անոր մէջ չուար վիճակ մը ստեղծեց յանկարծ, կասկածը իր մէջ թափ կ'առնէր սալի վը – րայ զարնուող մուրճի մը պէս:

(Շար. 470)

Տէր եւ Տիկին Միշել Ծատուրօֆ եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Հանրի Թրէյան-Թոն եւ զաւակը Տէլֆին, Այրի Տիկին Լուիզէթ Ծատուրօֆ, Պր. Ժան – Լիւք Ծատուրօֆ, Տէր եւ Տիկին Էքիֆիէ, Տէր եւ Տիկին Ֆէննէչ եւ զաւակը՝ Ակաթ, Տէր եւ Տիկին Սաեւիան Խաչերեան, Տիկին Մէսճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ղուկասեան, Տէր եւ Տիկին Սէրժ Տընիզենքօ, սրտի խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ – մօր, մօրաքրոջ եւ աղգականին՝

Այրի Տիկին ԻՍԿՈՒՀԻ ԾԱՏՈՒՐՕՖԻ

մահը, որ պատահեցաւ Դեկտ. 26–ին 91 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի երեքշաբթի Դեկտ. 29–ին ժամը 13·45ին Փարիզի Ս. Յովհ. – Մկրտիչ Եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Նանթէրի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Տէր եւ Տիկին Վարուժան Պատեմեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արտաշ Պատեմեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հրանդ Պատեմեան եւ զաւակները եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր, մեծ – հօր, եղբօր եւ հօրեղբօր՝

ՍԱՐԳԻՍ ՊԱՏԵՄԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Դեկտ. 25–ին, 76 տարեկանին:

Թաղումը կը կատարուի, երեքշաբթի, Դեկտ. 29–ին, ժամը 16–ին Սեվրանի գերեզմանատունը:

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ՁԱԾ

«ՄԷՐԻՏԻԷՆ»ի Սրահներուն մէջ

BAL ANNUEL

des Anciens du Lycée Guetronagan

Le Samedi, 23 Janvier, de 20 H. 30 à l'aube

Dans les Salons de l'Hôtel «MERIDIEN»81, Bd. Gouvion St. Cyr — 75017 PARIS

Animé par:

* *ARMENIAN - SUNSHINE, dirigé par ROBERT PAPAZIAN*

* *PAUL TOSCANO, violoniste, et son Ensemble du Cabaret RASPOUTINE*

et

LIZ SARIAN

Accompagnée par son Orchestre

SURPRISES — COTILLONS

Tenue de Soirée Souhaitée

Réservation, téléphoner à:
DJEZVEDJIAN (Berluc) 236. 54.48 (poste 15) — AZNAVUR(Maran) 535. 85. 26
MARTEN YORGANTZ 326. 20. 68

ENTREE (Dîner compris) 300 *F.*

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

ԱՄԱՆՈՐԻ ԱՌԹԻՒ «ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Օր· Էվելին Տէրտաուեան, վեցամեայ «Յառաջ» կը նուիրէ իր մօրաքրոջ՝ Օր· Ազատուհի Պէրպէրեանի (Թառատ):

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ
ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ՏՕՆԱԾԱՌԸ

Կիրակի, Յունուար 10,
ժամը 15–էն սկսեալ

Հովանաւորութեամբ՝
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Կաթ· Պատ· Եւրոպայի Հայոց

Աշակերտութեան կողմէ երգ, պար, արտասանութիւն եւ զուարճալի:

ՃՈՒ ՊԻՒՖԷ

Մուտքը ազատ է

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Սէն – Ժէռմէն մասնաճիւղը, իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Մլէքէ Թիւթիւնճեանի, իր մօր՝ Զապէլ Պեոսիկեանի մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Սէն – Ժէռմէն մասնաճիւղը, շնորհակալութեամբ առացած է Աբրահամ Պէյլէրեանի մահուան Ա· տարելից առթիւ... Այրի Տիկին Շաքէ Պէյլէրեան 100, Տէր և Տիկին Կարապետ Յարութիւնեան 50, Մկրտիչ Պիւլկիւլեան 25 Ֆ·

LA CAPPADOCE

SAINT-SYLVESTRE

Dîner - Spectacle Dansant

Orchestre du Cappadoce, avec ARSEN

Célèbre Tzigane **MINAS**

Groupe Folklorique **CAPPADOCE**

DOV

la Chanteuse connue **EVELYNE ALTOUNIAN**

la charmante Danseuse **AIDA**

Meilleur Bouzouki à Paris **PARASKEVAS GRECIS**

les sympatiques Chanteurs grecs **HARRIS LASKARIS et MANOLIS**

ET

BERNARD DEDEDJIAN

NOEL ARMÉNIEN animé par
ADISS HARMANDIAN

RESERVEZ VOS TABLES!
67bis, QUAI BLANQUI, ALFORTVILLE 94140
tél. 375.05.30

Restaurant YORGANTZ

2 SOIRÉES EXCEPTIONELLES
ST. SYLVESTRE ET LA NOEL ARMENIENNE

YORGANTZ « DINER - SHOW »

Avec: Robert HALLAKOU au piano
KALOUST à la guitare

MUSIQUE D'AMBIANCE JUSQU'A L'AUBE

MENU SPÉCIAL NOEL ET ST. SYLVESTRE
450 F. (T.T.C.)

CHAMPAGNE et VINS à VOLONTE

RESERVATIONS: 326. 20. 68

33, Rue de Bièvre — 52, Bd. St. Germain 75005 PARIS

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլ·– Վաստուրականի Հայր· Միութեան կեդր· վարչութիւնը, շնորհակալութեամբ առացած է Պ· Վարդան Պանտիկեանէ, իր թոռնիկին՝ Րաֆֆի Փափազեանի հոգեհանգստեան առթիւ 500 Ֆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

ՔԱՄՓԱՆԵԼ – ՖՐԷՋԻ
ՍՈՒՐԲ ԿԱՐԱՊԵՏ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ

Հ·Բ·Ը·Մ·–ի հովանաւորած Քամփանելը Ֆրէզի Ս· Կարապետ Եկեղեցւոյ միօրեայ հայկական դպրոցի հանդէսը՝ Շաբաթ, Յունուար 2–ին, ՎԱՋԳԷՆ Ա· սրահին մէջ, ժամը 14·30–ին:

Աշակերտներու կողմէ երգ, արտասանութիւն, պար եւ անակնկալներ:

Եկեղեցւոյ Տիկնանց Օժանդակ Միութիւնը, ներկաներու կը հրամցնէ ճոխ սեղաններ: Կազանդ – Պապան նուէրներ կը բաշխէ աշակերտուհեան:

—×—

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Վալանսի Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը, Ծնունդի առթիւ կը կազմակերպէ Տօնածառի հանդէս մը, Կիրակի, Յունուար 3, կէսօրէ հաք ժամը 15–ին, Սալ տէ Ֆէր–ի մէջ, Վալանս:

Կը հրաւիրուի Վալանսի Հայութիւնը, քաջալերելու Դաւիթեան դպրոցի աշակերտութիւնը:

DISQUES VOGUE

Sous la Direction de ARA BARTEVIAN

MESSE ORATORIO en Fa Mineur

A la Mémoire des Victimes du Génocide Arménien de 1915

Enregistrement réalisé par RADIO - FRANCE
en 20 Parties, deux Disques Stéreo 80 F.

- *CHANTS et DANSES FOLKLORIQUES, Chœurs et Orchestre.* N° 526 - 527 - 516 - 199 - 517 - 182
- 12 *DANSES ARMENIENNES* — N° 530211
- *LEGENDES D'ARMENIE* — N° 530240
- *CHANTS ROMANTIQUES* — N° 30152
- *OEUVRES SYMPHONIQUES* — N° 20176
- *AU FIL DES SONGES* — N° 714
- *TRIOS* — N° 790
- *MESSES d'Après KOMITAS* — N° 451
- *EKMALIAN* — N° 442
- *TRESORS DE LA LITURGIE ARMENIENNE* — N° 454 (Prix 40 F.)

En vente chez l'Auteur; 14,, Rue Petit - Paris — Tél.: 208. 99. 22
A Marseille: Centre Culturel; 14, Rue St. Basile et Eglise du Prado.

Envoi contre remboursement — Frais en sus

Venez REVEILLONER

avec le
HOMENETMEN — FRANCE
et
ADISS HARMANDIAN
à LA CAPPADOCE — ALFORTVILLE

Le Vendredi, 15 Janvier, à 20 H.

Places limitées, pour les réservations s'adresser à M. Baghdassarian;
261. 51. 13 (*toute la journée*)

Réveillon Dansant

DE LA ST. SYLVESTRE
(31 Décembre)

Organisé par
l'Association Arménienne Catholique de LYON

au Restaurant FARGE
Saint Bernard — près d'Anse

Pour s'inscrire, s'adresser à
M. SANDJIAN Nazareth
au (7) 828. 08. 34

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
30
MERCREDI
30 DÉCEMBRE
1981

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F. 50

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ՝ 180 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 400 Ֆ. - Հատը՝ 2 Ֆ. 50

57ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.071

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

57e ANNÉE — No 15.071

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԵՒԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԸ

Հանդիսաւոր շուքով, Դեկտեմբերին, յիշատակուած է Երեւանի Պետական Համալսարանին 60-ամեակը, Երեւան։ Խօսք առած են Ակադ. Վ. Համբարձումեան, կ. Դեմիրճեան եւ ուրիշներ։

Ցօբելենական հանդիսութիւնը կատարուած է տարուան մը ուշացումով, մեծ նկատի առնելք խորհրդային պատմագրութեան սահմանած թուականը, իբրեւ հիմնադրութիւն. – 1920 Դեկտեմբեր։

Անիկա, բնականաբար, չի համապատասխաներ պատմական իրականութեան։ Հայաստանի պետական Համալսարանը հիմնադրուած է 1920 Յունուար 31-ին, Ալեքսանդրապոլ, ապա՝ փոխադրուած է Երեւան։

Աւելի քան տասնամեակ մը առաջ այս իրողութեան անուղղակի վկայութիւնը կատար Ակադ. Մկրտիչ Ներսիսեան, ան որ 11 տարիներ շարունակ ձեռնհաս ռեկտորը հանդիսացաւ Երեւանի Համալսարանին։ Ցայտարարութիւնն ու գրութիւնը յստակ էին. –

Ցարական ինքնակալութեան տապալումից եւ մասնաւորապէս Հոկտեմբերեան սոցիալիստական մեծ յեղափոխութիւնից յետոյ կովկասում ազգային Համալսարաններ ստեղծելու հարցը գործնական դարձաւ։ 1918 թուականին Թիֆլիսում հիմնուեց վրացական Համալսարանը, իսկ 1919 թուականին Բաքուում՝ ադրբեջանականը։ Նոյն, 1919 թուականին մի խումբ հայ մտաւորականների նախաձեռնութեամբ, նրանց առաջարկով, հայկական Համալսարան կազմակերպելու հարցը դարձաւ յատուկ ինքնարկման առարկայ։ 1920 թուականի Յունուարին Ալեքսանդրապոլում, այժմ Լենինական, բացուեց Համալսարան, որը, սակայն երկրում տիրող տնտեսական ու քաղաքական ընդհարումների հետեւանքով, գոյութիւն ունեցաւ շատ կարճ ժամանակ։ Հաստատուեց նաեւ, թէ Համալսարանը փոխադրուած է Երեւան։ Թրքական արշաւանքը արդէն հանդիսացած է անոր կանոնաւոր գոյատեւումին։

Արդէն յստակ էր խորհրդայնացումէն ետք Հայաստանի Լուսաւորութեան ժողովրդական Կոմիսարիատին տուած անդրանիկ որոշումը, 1920 Դեկտ. 17-ին. – Երեւանի Համալսարանը վերակազմուում է եւ վերակոչւում Երեւանի ժողովրդական Համալսարան։ Ուրեմն, խօսքը ոչ թէ հիմնադրումի, այլ վերանուանումի մասին եղած է։ Վերակազմութիւն իրրեւ պետական Համալսարանին։ Նախկին դասախօսներու եւ նորերու պաշտօնավարութեամբ։

Այսքանը, իրրեւ պատմական ճշդում։

Երեւանի պետական Համալսարանը, որ երկար ժամանակ կրեց Վ. Մ. Մոլոտովի անունը, կրթական եւ գիտական մայր երակը հանդիսացաւ Հայաստանի մէջ։ Միեւնոյն դասախօսներուն անուններուն յիշատակումը պատկառազդու պատկեր կը պարզէ. – Ց. Մանադեան, Մ. Աբեղեան, Հ. Աճառեան, Ա. Տէրտէրեան, Ալ. Թամանեան, Թ. Թորամանեան եւ այլ – պէս տասնեակներով, սկիզբէն ցայսօր։

Պատկերը առաւել ցայտուն դարձնելու համար կը բաւէ արձանագրել, թէ առաջին օրերու 255 ուսանողներու եւ 23 դասախօսներուն փոխարէն ներկայիս ուսանողութեան թիւը ութ հազարի կը հասնի։ Առանց հաշուելու գիտութեան թեկնածուները։ Միեւնոյն ակադեմականներուն եւ Ակադեմիայի թղթակից անդամներուն թիւը երկու տասնեակէն առաւել են. եւ դեռ հարիւրի հասնող տոքթէօր – փրոֆէսէօրներ եւ շարքը կարելի է երկարել «հաշուեցուցակ» մը ներկայացնելով։

Այլ թիւ մը, իրր վկայագիր արձանագրուած նուաճումներուն։ Վեց տասնամեակներու «բերքը»՝ 40·000 որակաւոր մասնագէտ, բոլոր ճիւղերուն համար։ Շրջանաւարտ եւ երկրին զարկերը վառ պահող համալսարանաւարտներ։ Գիտութիւն, մշակոյթ, կրթական եւայլն։

Համալսարանին ոլորտը կը ծաւալի 16 ֆաքիւլթէներու. – լսարաններ. 87 ամպիոններու եւ 13 գիտական այլազան բնոյթի տարրալուծարաններու վրայ։

Համալսարանը, փաստօրէն, ներկայիս, Հայաստանի երկրորդ մեծագոյն գիտական կեդրոնը կը հանդիսանայ, Գիտութիւններու Ակադեմիայէն ետք։ Մնաց որ ասոր եւ դրեթէ բոլոր բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններուն ստանցքը կազմեց։ Զեւով մը՝ սերմնացանը, հիմնադիրը։

Հինէն, անցեալէն, պատմութեան էջերէն մինչեւ ներկայ ժամանակները, Հայ մտքը ոստումներ կատարած է։ Նոյն – իսկ տաժանելի պայմաններու մէջ։ Բայց միշտ յառաջընթացով։ Միշտ ի խնդիր լոյսին, գիտութեան ջահին արծարծու – մին։

Իրաւունք չունի՞ արդեօք Կ. Դեմիրճեան, երբ յոբելենական հանդիսութեան ընթացքին սա հաստատումը կը կատարէ. – թէ այսօրուան համախմբումը այլ խորհուրդ մը եւս ունի՝ Ցառաջիկայում մեծ ուշիմ 700-ամեակը Գլաձորի Համալսարանի, որը Անիի եւ Տաթեւի Համալսարանների հետ համատեղ նշա – ճառորեց գիտութեան եւ բարձրագոյն կրթութեան համալսարանական կազմա – կերպման սկզբնաւորումը մեզմանում, գործ, որը դժբախտաբար մարեց մեր ժողովրդի ողբերգական ճակատագրի կեռմանիներում։

Երկկէն այսօր նոյն ձգտումը՝ ոստումներ գիտութեան բոլոր բնագաւառներուն մէջ, հակառակ դաժան հարուածներուն։

Այս եղած է ու կը մնայ մեր ժողովուրդին լուսաւոր գիծը. անոր մայր երակին արտայայտութիւնը։

Ժ. Մ.

ՀԱՅՑ. ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

ԼԻՈՆԻ ՆՈՐ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻՆ

ԳԱՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԵԱՆ

Լիոնէն կը հաղորդեն թէ Շաբաթ, Դեկտ. 19-ին, տեղւոյն Մայր Տաճարին մէջ տեղի ունեցած է նոր Արքեպիսկոպոս – պոս՝ Գերպ. Ալպէռ Տըքուրթրէի գահակալութեան արարողութիւնը, ներկայութեամբ Լիոնի նահանգապետին, քաղաքապետին, զինուորական կառավարիչին, զանազան համայնքներու եւ եկեղեցիներու՝ անկլիքան, յոյն օրթոտոքս, բողոքական, լուտերական ներկայացուցիչներուն։ Հայց. Եկեղեցին ներկայացուցած են Հայրապետական պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեան եւ Լիոնի ու շրջակայից հոգեւոր հովիւ Նորվան վրդ. Զաքարեան։

Արարողութեան ընթացքին արտասանած իր քարոզին մէջ Գերպ. Տըքուրթրէ դրուատած է իր նախորդին՝ կարդինալ Ռընարի գործունէութիւնը եւ չէշտը դրած եկեղեցւոյ անբաժանելիութեան եւ անոր հանդէպ հաւատարիմ մնալու ան – հրաժեշտութեան վրայ։

Նոյն օրը երեկոյեան, հեռատեսիլի երբորդ կայանը պատկերներ սփռելով արարողութենէն կը յիշատակէր Հայց. եկեղեցւոյ ներկայութիւնը։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ՆՇԱՆԱԿՈՒԻՄ

Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի որոշումով արդիւնաբերութեան մէջ աշխատանքները անվտանգ կատարելու հսկողութեան եւ լեռնային հսկողութեան պետական կոմիտէի նախագահ նշանակուած է Ալեոշա Արշակի Յակոբեան (նախկինը՝ Լեւոն Ալավերդեան)։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԵՀԱՍՏԱՆ

Մոսկուայի եւ Վաշինկթընի միջեւ՝ Վաթիկան

Ըստ Իմանիթէի Լեհաստանի մէջ աշխատանքը այլեւս վերսկսած է ամէն տեղ։ Վերջին բանթողները փետրվար հանքէն դուրս ելած են հաղորդեց արդէն Վաթիկանի ձայնասփիւռը բայց դեռ հակասական լուրեր կան Լէք Վալեզայի մասին։ Ըստ աղբիւրներուն կամաւոր ծոմի դիմած է, կամ՝ ընդհակառակն դադրեցնել տուած է ուրիշներու կամաւոր ծոմը։ Ամէն պարագայի մէջ, կասկած չկայ որ Պապին բանագնացը որոշ դեր մը խաղացած է կամ խոստումներ առած է իշխանութիւններէն։ Եկեղեցին թէեւ խոհեմ կը մնայ, կը դրէ Լիպերասիոն եւ Պապը պայմանները դրած է, որոնց առաջինը՝ պատերազմական վիճակին վերնալն է եւ հակառակ որոշ լարութեան մը, ամէն բան այնքան ալ յստակ չէ։ Ամէն ձեւով, Եկեղեցին, որու դերը Լեհաստանի մէջ, երբեք չէ տակրացած, կ'ուզէ դիւանագիտական ճամբով լուծումներ գտնել եւ կը թուի որ Մոսկուա դէմ չէ, որպէսզի Վաթիկան չարունակէ երաշխաւորել Հելսինքիի համաձայնագրերը։

Մոսկուա գոհ է նաեւ Եւրոպացիներէն, որոնք չմիացան ամերիկեան դատապարտումին։ ԹԱՍ զործակալութիւնը կը չեշտէ արդէն. – «ամերիկեան կառավարութեան չանքերը արեւմտեան եւրոպական պետութիւնները իր կառքին լծելու կը բախին այս երկիրներուն բուռն ընդդիմութեան։ Յատկապէս զօրաւոր ճնշում մը գործուեցաւ արեւմտեան Գերմանիոյ վրայ, որպէսզի հաւանութիւնը տայ ամերիկեան տնտեսական սեղմում – ներուն Վարշաւայի նկատմամբ, բայց Պոնի մէջ է, որ Ամերիկացիք ամէնէն աւելի յուսախաբ եղան»։

Եթէ նոյնիսկ այն տպաւորութիւնը ըսկըսած է տիրել թէ զօր. Ժարուզելսկի յաջողած է հարցը կարպատրել առանց արտաքին միջամտութեան, այսուհան – դերձ մաքրագործումները անխուսափելի կը նկատուին։ Արդէն խակ դատապարտումները սկսած են հրապարակուիլ։ Վարշաւայի ձայնասփիւռը կը հաղորդէր առաջին դատապարտութիւնները սեպտեմբերի անդամներուն՝ 3 տարի բանտարկութիւն երբ գործադուլի դիմած են պատերազմական վիճակի հռչակումէն ետք։

× Ընկերվարական Միջազգայինի պրեզիտիումը արտակարգ նիստ կը գումարէր Երեքշաբթի օր Փարիզ, բայց ներքին տարակարծութիւնները, լեհական տագնապին չուրջ, չեն հարթուած։ Ժողովը կը գումարուի Փրանսական նախաձեռնութեամբ եւ Վիլի Պրանտ չի մասնակցիր։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԵՍԱՐԻՈՑ մէջ ձերբակալուած են 67 հոգի, որոնց դէմ կասկած կայ թէ կը պատկանին «Տեւ – Եոլ» (յեղափոխական Ուղի), չարժումին։ Ըստ Թրքական աղբիւրներուն ասոնք ամբաստանուած են որ «բնակչութիւնը կը դիմէին մարքս – լենինեան պետական հարուածի մը համար»։

ԹԵՀՐԱՆի կեդրոնը, իր կառքին մէջ իսկ սպաննուած է Սեմիրանի երեսփոխանը։ Իրանեան Փարս գործակալութեան համաձայն երեսփոխանը սպան – նած են «Ամերիկայի գործակալները»։ Միւս կողմէ, 60-էն 80 տարեկան Պարսիկներու խումբ մը առաջարկած է Իրան – Իրաք սահմանը երթալ, ականուած դաշտերուն վրայ իրենց կեանքը նուիրելու համար «որպէսզի աւելի մատչելի ըլլայ դաշտը Իսլամի մարտիկներուն յարձակումներուն»։

ԱՓԼԱՆԹԱՑի մէջ բացուեցաւ Ուայն Ուիլիըմսի դատավարութիւնը։ Ենթական ամբաստանուած է երկու ոճիրէ սեւ երախաներու վրայ։ Ծանօթ է որ 28 սեւ երախաներ սպաննուած են ամերիկեան այդ քաղաքին մէջ սարսափ եւ խուճապ ստեղծելով։ Լուսարձակել կայ միշտ ժամը 19-էն 6, 16 տարեկանէն վար տղոց համար։ Ուիլիըմս չընդունիր իր յանցանքը բայց իր ձերբակալութենէն ի վեր նոր ոճիր չէ գործուած։

ՊՐԱՄ ՎԱՆ ՎԵԼՏԷ նկարիչը, մեռաւ առջի օր, 86 տարեկանին, Վառի նահանգը։ Հոլանտա ծնած, 1925-ին հաստատուածէր Փարիզ եւ յաջորդ տարին կը մասնակցէր Անկախներու ցուցահանդէսին։

ՓԱՐԻԶի Հալերու Ֆորումին դիչերապահները գմահ ծեծած են դատարկապորտ մը, որ հաշմանդամ ալ էր։ Եօթը դիչերապահները, որոնց պաշտօնն էր հսկել Ֆորումին տօնական այս չրջանին ձերբակալուած են։

ԷՍԱՆՍԸ կրկին կը սղէ Ֆրանսայի մէջ, ուր Յունուարէն սկսեալ «գերը»ը (սիւփէր) 4 Ֆ. 12-էն 4·31-ի կ'անցնի։

ՏՈՄՍ

ՏԱԳՆԱՊ

Վերջին գերը կարմիր Զոկատներուն, որոնք միշտ կ'արգելափակեն ամերիկացի զօրավարը, պատերազմական սա յայտարարութիւնը կը բովանդակէ. – «դրամատիրութեան տագնապը աշխարհակալ պատերազմին տուն կուտայ։ Միայն հակաշխարհակալ բաղաքացիական պատերազմը կրնայ թաղել պատերազմը»։

Ի դէպ, երբ խօսք կայ հակաշխարհակալ քաղաքացիական պատերազմի մասին, հարց կը ծագի որ ի՞նչ բան կ'արգելէ «կարմիր Զոկատներուն» Լեհաստան ալ գործի անցնիլ։ Ըստ երեւոյթին վերլուծումի թերութիւն մը՝ ընկերվարական տագնապին մասին։

ՊՐԻԻՆՕ ՖՐԱՓԻ

Լը Մոնտ, Դեկտ. 29

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵԹԱՑԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ԴԵԿՏ. 15 - 23)

ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՍԱՀԱԿԵԱՆի
ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐը

«Սովետական Գրող» հրատարակչականը լոյս կ'ընծայէ հունգար բանաստեղծ Էնդրէ Ադիի քերթուածներու հատոր – ածոն՝ հայերէն, թարգմանուած Արամայիս Սահակեանի կողմէ։ Հատորին մէջ տեղ կը գտնեն նաեւ ամսաթերթերու մէջ անցեալին լոյս տեսած թարգմանութիւնները։ Արամայիս Սահակեան, որ երեք տարի առաջ Պուտափեշտ տեղի ունեցած բանաստեղծին հարիւրամեակի յոբելենական հանդիսութիւններու ընթացքին արժանացած էր Հունգարիոյ Մշակոյթի Նախարարութեան «Էնդրէ Ադիի յիշատակին» չքանչանին, կը թարգմանէ նաեւ էթէ, պուլկար եւ վիէթնամցի բանաստեղծներու գործերը։ Ան հեղինակն է Երեւան եւ Մոսկուա լոյս տեսած աւելի քան տասը գիրքերու։

թեան համաձայն երեսփոխանը սպան – նած են «Ամերիկայի գործակալները»։ Միւս կողմէ, 60-էն 80 տարեկան Պարսիկներու խումբ մը առաջարկած է Իրան – Իրաք սահմանը երթալ, ականուած դաշտերուն վրայ իրենց կեանքը նուիրելու համար «որպէսզի աւելի մատչելի ըլլայ դաշտը Իսլամի մարտիկներուն յարձակումներուն»։

ԱՓԼԱՆԹԱՑի մէջ բացուեցաւ Ուայն Ուիլիըմսի դատավարութիւնը։ Ենթական ամբաստանուած է երկու ոճիրէ սեւ երախաներու վրայ։ Ծանօթ է որ 28 սեւ երախաներ սպաննուած են ամերիկեան այդ քաղաքին մէջ սարսափ եւ խուճապ ստեղծելով։ Լուսարձակել կայ միշտ ժամը 19-էն 6, 16 տարեկանէն վար տղոց համար։ Ուիլիըմս չընդունիր իր յանցանքը բայց իր ձերբակալութենէն ի վեր նոր ոճիր չէ գործուած։

ՊՐԱՄ ՎԱՆ ՎԵԼՏԷ նկարիչը, մեռաւ առջի օր, 86 տարեկանին, Վառի նահանգը։ Հոլանտա ծնած, 1925-ին հաստատուածէր Փարիզ եւ յաջորդ տարին կը մասնակցէր Անկախներու ցուցահանդէսին։

ՓԱՐԻԶի Հալերու Ֆորումին դիչերապահները գմահ ծեծած են դատարկապորտ մը, որ հաշմանդամ ալ էր։ Եօթը դիչերապահները, որոնց պաշտօնն էր հսկել Ֆորումին տօնական այս չրջանին ձերբակալուած են։

ԷՍԱՆՍԸ կրկին կը սղէ Ֆրանսայի մէջ, ուր Յունուարէն սկսեալ «գերը»ը (սիւփէր) 4 Ֆ. 12-էն 4·31-ի կ'անցնի։

ՀԱՅՈՑ ՀԱՂՈՐԴԱՇԱՐ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՎՈՒՄ Է ՕՐԱԿԱՆ ՈՒ ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԱՍՑԵ՝ ԵՐԵՎԱՆ, ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՀՐԱՊԱՐԱԿ

ՀԵՌԱԽՈՍ 52-00

ՀԱՍՑԵ՝ ԵՐԵՎԱՆ, ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՀՐԱՊԱՐԱԿ

ՀԵՌԱԽՈՍ 52-00

ՀԱՅՈՑ ՀԱՂՈՐԴԱՇԱՐ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՎՈՒՄ Է ՕՐԱԿԱՆ ՈՒ ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԱՍՑԵ՝ ԵՐԵՎԱՆ, ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՀՐԱՊԱՐԱԿ

ՀԵՌԱԽՈՍ 52-00

ՀԱՍՑԵ՝ ԵՐԵՎԱՆ, ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՀՐԱՊԱՐԱԿ

ՀԵՌԱԽՈՍ 52-00

ՆՅՈՒԹԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ ՎԱՂ ԺԱՄԱՆԱԿԱՇՐՋԱՆԻ

ՍԱՀՄԱՆԱԿՈՒՄ ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ

Ի՞նչ, Մարկո արքան է մեզ ուղարկել Ձեզ հետ։

– Այո, Ձերդ Գերազնիվ, – պատասխանեց Մարկոն, – ես եկել եմ Ձեզ հետ հանդիպելու և Ձեզ ողջունելու Մարկո արքայի անունից։

Ասելով այս խոսքերը՝ Մարկոն ոտքի կանգնեց և խոնարհվեց Ամիրայի առաջ։

Ամիրան ժպտաց և ասաց.

– Ես ուրախ եմ, որ Մարկո արքան ինձ ուղարկել է իր հավատարիմ ծառային։ Ես գիտեմ, որ Մարկո արքան ինձ հետ ունի հավատարիմ ծառաների, որոնք ոչ միայն ծառայում են իրենց տիրոջը, այլև սիրում են նրան։ Ես գիտեմ, որ Մարկո արքան ինձ հետ ունի

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՑՑ

Ս· ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՓԱՐԻՋ

Ուրբաթ, Յունուար 1·– ԿԱՂԱՆԴ

Տարեմուտ: Գ· Օր Ծննդեան Պահոց:

– *Ժամը 10-ին Պատարագ կը մատուցուի*
Կիրակի, Յունուար 3·–
Է· ԿԻՐԱԿԻ ՅԻՄՆԱԿԱՑ

– *Ժամը 10-ին Պատարագ կը մատուցուի*
Երեքշաբթի, Յունուար 5·–
ՃՐԱՇՄԱԼՈՑՑ Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի:

– *Ժամը 4·30-ին՝ սկիզբը Երեկոյեան Ժամերգութեանց:*

– *Ժամը 5·30-ին՝ Ճրագալոյցի Պատարագ կը պատարագէ՝*
ԳԻՒՏ ԵՊՍ· ՆԱԳԱՇԵԱՆ

×

Ս· ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Ուրբաթ, Յունուար 1·– ԿԱՂԱՆԴ

– *Ժամը 10·30-ին Պատարագ կը մատուցուի:*

×

ՍԷՆԹ՝ ԱՆԹՈՒԱՆ Ս· ԹԱԴԷՈՍ

Կիրակի, Յունուար 3·–

– *Ժամերգութիւն՝ Ժամը 9·30-ին:*

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ՏՕՆԱԾԱՌԻ

×

Կիրակի, Յունուար 10,
ժամը 15-էն սկսեալ

Հովանաւորութեամբ՝
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ· ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Կաթ· Պատ· Եւրոպայի Հայոց

Աշակերտութեան կողմէ երգ, պար, արտասանութիւն եւ զուարճալի:

ՃՈՒ ՊԻՒՖԷ

Մուտքը ազատ է

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Լեւոն Քէխեանի *մահուան առթիւ, պ· Նուպար Նիկողոսեան փոխան ծաղիկի կը նուիրէ 250 Ֆ· Կապոյտ Խաչի Պանէեօ – Քաշաի մասնաճիւղին եւ 250 Ֆ· Մար – սէյլի Մշակոյթի Տան (ստանալ «Ծա – ռաջ»էն):*

Venez
REVEILLONER
avec le
HOMENETMEN — FRANCE
et
ADISS HARMANDIAN
à LA CAPPADOCE — ALFORTVILLE
Le Vendredi, 15 Janvier, à 20 H.
Places limitées, pour les réservations s'adresser à M. Baghdassarian;
261. 51. 13 (*toute la journée*)

ՎՐԻՊԱԿ

Այսօրուան Թիւին, Գ· էջ «Մէջին Արեւելքի մէջ» յօդուածին Ա· սիւնակին՝ Յրդ պարբերութեան, 3–րդ տողը «ներածող» պէտք է ըլլայ ներառեալ եւ Բ· սիւնակին վերջին պարբերութեան Ա· տողը՝ «արկածախնդիրներէն» կարդալ՝ արկածախնդիրներէն:

REPORTEE AU 7 FEVRIER

Ecoutez tous les Dimanches,
à 20 H. 30
l'Emisson arménienne
pour l'Europe.
MONTE - CARLO
Ondes moyennes 205
B. P. 141 — Monte - Carlo
Principauté de Monaco

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ ՓԵՏՐ. 7ԻՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՌԱՏԻՕԺԱՄ
Ամէն կիրակի, ժամը 20·30-ին
ՄՕՆԹՔ - ԳԱՐԼՕ
Միջին – Ալիք 205 մեթր

ARMÉNIE

Départ de PARIS, LYON et MARSEILLE

Un Voyage
EXCEPTIONNEL

DU 8 AU 16 FÉVRIER

Renseignements et Inscriptions:

A PARIS:
LEVON BAGHDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
tél. 261 - 51 - 13
M° Pyramides

A LYON:
VAROUJAN SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 — LYON
Tél.: (7) 860. 13. 66

A MARSEILLE:
JACQUES CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 — Marseille
Té.: (91) 95. 90. 12

Հ. Ռ. Ը. Մ.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ· ՄԻՈՒԹԻՒՆ – ՎԱԼԱՆՍ

Տիկնանց Օժանդակ Ցանճնախումբի կազմակերպութեամբ

ՇՔԵՂ ՃԱՇ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԾՆՈՒՆԴԻ ԱՌԹԻԻ

Շաբաթ, Յունուար 9, ժամը 20·30ի

Մխիթեան Ե·Հիւսիսեան սրահին մէ
6, *Ֆաւանթին փողոց – Վալանս*

Ծախքերու մասնակցութիւն՝ 60 Ֆ·

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝ 43· 02· 53 – 43· 67· 66
կամ 44· 02· 75 *թիւերուն:*

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Աղքատախնամի Ընկերակցութիւնը, շնորհակալութեամբ առացած է հետեւեալ նուէրները·– Կիւլպէնկեան Հիմնարկու – թիւն 1·000, Տիկին Մալվինա Խասալեան՝ կայծիկ Պետրոսեանի մահուան առթիւ 500, Տիկին Վարսենիկ Մանուկեան եւ Տէր եւ Տիկին Ժամկոչեան՝ Ս· Մաւուկեանի թաղման առթիւ, փ·ծ·ի 500-ական, Պ· Երուանդ Ճորոյեան 200, Տիկին Ալիս Քիւլար (Արթինեան) Ռէվինեկա Աճէմեանի մահուան առթիւ 150 Ֆ·:

U. G. A. B.

UNION GENERAL ARMENIENNE DE BIENFAISANCE — PARIS

Sous le haut patronage de
Monseigneur SEROPE MANOUKIAN
Délégué pour l'Europe du Catholicossat de tous les Arméniens

Sous la présidence de
Monsieur NAPOLEON BULLUKIAN
Président du Comité Régional de France de l'U.G.A.B.

et de
Monsieur NOURHAN FRINGHIAN
Président d'Honneur du Comité Régional de France de l'U.G.A.B.

DINER TRADITIONNEL

Organisé par la Section des Dames à l'occasion du NOEL ARMENIEN

Le Mercredi, 6 Janvier, à 20 H. 30

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, *Rue de Courcelles, Paris* 17e

Frais de participation: 200 F.

Réservation — U. G. A. B.
11, Square Alboni — Paris 16°
Tél.: 520. 03. 18

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ՃԱՇ

«ՄԷՐԻՏԻԷՆ»ի Սրահներուն մէջ

BAL ANNUEL

des Anciens du Lycée Guetronagan

Le Samedi, 23 Janvier, de 20 H. 30 *à l'aube*

*Dans les Salons de l'Hôtel «MERIDIEN»*81, Bd. Gouvion St. Cyr — 75017 PARIS

Animé par:

* *ARMENIAN - SUNSHINE, dirigé par ROBERT PAPAZIAN*

* *PAUL TOSCANO, violoniste, et son Ensemble du Cabaret RASPOUTINE*

et

LIZ SARIAN

Accompagnée par son Orchestre

SURPRISES — COTILLONS

Tenue de Soirée Souhaitée

Réservation, téléphoner à:
DJEZVEDJIAN (Berluc) 236. 54.48 (poste 15) — AZNAVUR(Maran) 535. 85. 26
MARTEN YORGANTZ 326. 20. 68

ENTREE (Dîner compris) 300 *F.*

LA CAPPADOCE

SAINT-SYLVESTRE

Dîner - Spectacle Dansant

Orchestre du Cappadoce, avec ARSEN

Célèbre Tzigane **MINAS**
Groupe Folklorique **CAPPADOCE**
DOV

la Chanteuse connue **EVELYNE ALTOUNIAN**
la charmante Danseuse **AIDA**

Meilleur Bouzouki à Paris **PARASKEVAS GRECIS**
les sympatiques Chanteurs grecs **HARRIS LASKARIS et MANOLIS**

ET

BERNARD DEDEDJIAN

NOEL ARMÉNIEN animé par
ADISS HARMANDIAN

RESERVEZ VOS TABLES!
67bis, QUAI BLANQUI, ALFORTVILLE 94140
tél. 375.05.30

ՏՕՆԱԾԱՌԻ

ՔԱՄՓԱՆԵԼ – ՖՐԷԶԻ ՍՈՒՐԲ ԿԱՐԱՊԵՏ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ

Հ·Ռ·Ը·Մ·–ի հովանաւորած Քամփանելը Ֆրէզի Ս· Կարապետ Եկեղեցւոյ մխոթեայ հայկական դպրոցի հանդէսը՝ Շաբաթ, Յունուար 2–ին, վաշգէն Ա· սրահին մէջ, ժամը 14·30–ին:

Աշակերտներու կողմէ երգ, արտասանութիւն, պար եւ անակնկալներ:

Եկեղեցւոյ Տիկնանց Օժանդակ Մխիթիւնը, ներկաներու կը հրամցնէ ճոխ սեղաններ: Կաղանդ – Պապան նուէրներ կը բաշխէ աշակերտութեան:

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Վալանսի Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը, Ծնունդի առթիւ կը կազմակերպէ Տօնածառի հանդէս մը, Կիրակի, Յունուար 3, կէսօրէ ետք ժամը 15–ին, Սալ տէ Ֆէր–ի մէջ, Վալանս:

Կը հրաւիրուի Վալանսի Հայութիւնը, քաջալերելու Դաւիթեան դպրոցի աշակերտութիւնը:

RESERVEZ VOTRE SOIREE
DU 13 MARS
AU CHATEAU DES FLEURS
MARSEILLE

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
31
JEUDI
31 DÉCEMBRE
1981

LE NUMERO 2 F. 50

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ՝ 180 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 400 Ֆ. - Հատը՝ 2 Ֆ. 50

57ԲԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.072 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 57e ANNÉE — No 15.072

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ԴԵԿՏ. 15 - 23)

ԵՐԵՒԱՆԻ ԳԵՂԱԳԻՏԱԿԱՆ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԿԵԴՐՈՆԸ ԲԱՑՈՒՄԸ

Հայաստանի Լուսաւորութեան Նախարարութեան առընթեր երախաներու եւ պատանիներու գեղագիտական դաստիարակութեան կեդրոնը ընդունած է առաջին աշակերտները: Կեդրոնը, որ ցայժմ միակն է Խորհ. Միութեան մէջ, հիմնուած է Հայաստանի կառավարութեան որոշումով՝ Երեւանի հանրածանօթ Մանկական Պատկերասրահի հիման վրայ: Կեդրոնի աշխատանքներու կազմակերպման համար նկատի առնուած են գանազան մասնագիտութիւններու տէր մարդիկ: Ընկերարաններ, փիլիսոփաներ, ճարտարապետներ, բեմադիրները եւ երաժիշտներ որոշած են երախաներու հետ չփման լաւագոյն ձեւերը, կազմած դասախօսութիւններու եւ գործնական աշխատանքներու ծրագիրները: Աշակերտներու գեղագիտական դաստիարակութեան կը նպաստեն կեդրոնի գանազան բաժինները՝ կերպարուեստի թանգարանը, որ ունի միջազգային եւ համամիութենական բաժինները, Փիլհարմոնիան ու դրադարանը, թատերական, ճարտարապետական կառավարութիւնը կը փափաքին մեկնումը թրքական ուժերուն: Մեր կարծիքով երկու համայնքները կրնան համաձայնութեան մը յանգիլ, եթէ օգտակար միջամտութիւն չըլլայ»:

ՔՈՒՊԱՑԻ Ազգային ժողովը պետական Խորհուրդի նախագահ վերընտրած է Ֆիտէլ Քաստրոն:

ԻՐԱՔԻ ծրագրի նախարարը՝ Թահա Իպրահիմ Ալ Ասթալլա, պաշտօնանկ եղած է: Այդ պաշտօնը առժամապէս յանձնուած է տնտեսութեան նախարար Թամէր Ռազուքիի:

ՊՈԼՍՈՑ եւ երկու դիւղերու մէջ ձերբակալուած են 165 ձախ – ծայրայեղ – կաններ, այսպէսով 1980 Սեպտ. 12-ի պետական զինուորական հարուածէն ի վեր ձերբակալուածներու թիւը կ'անցնի 35 հազարը: Միւս կողմէ, Տիսբ-ի 52 պատասխանատուներու դատավարութեան առթիւ Ֆրանսա իր խիստ մտահոգութիւնը յայտնած է Թրքական իշխանութիւններուն: Արտաքին Ցարաբերութեանց նախարարութեան բանբերը՝ Հայդորդա – դրութեամբ մը, չեչտած է. «Փարիզի մէջ Թուրք դեսպանին բացակայութեան, դեսպանատան խորհրդականը կանչուեցաւ Քէ տ'Օրսէ, ուր իրեն յայտնուեցաւ Ֆրանսական իշխանութեանց խիստ մտահոգութիւնը Տիսբի 52 պատասխանատուներու դատավարութեան առթիւ»: Սէ. – Ժէ. – Թէ. իր կարգին դիմած է արտաքին Ցարաբերութեանց նախարարին, որպէսզի միջամտէ:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆի մէջ չեն դադրիր զինադադարահարութիւնները: Վերջին շրջանին բուռն հալածանքներ չղթայազերծուած են Պահայի կրօնական համայնքին դէմ, որուն պատասխանատու անդամներէն հինգ հոգի դնդակահարուած են «Իսրայէլի եւ Միացեալ – Նահանգներու ի նպաստ լրտեսութեան» ամբաստանութեամբ: Պահայիներու սրբատեղիներ եւ գերեզմանոցներ հիմնայատակ քանդուած են: Պարսկական Խորհրդարանի նախագահը՝ Ալի Քոմէյնի Հաշեմ Ռաֆսանճանի յայտարարած է, թէ «իսլամական յեղափոխութիւնը միայն բուռն եւ արիւնալի մաք – րադործումը ունի երբեւ միջոց՝ ահաբեկումներու պատասխանատու ընդդիմադրութեան դէմ դնելու»:

պետական արուեստանոցները եւ չարժանրկարի արուեստանոցը եւ այլն:

×

«ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ԱՅՍՕՐ» ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ ԼԵՆԻՆԳՐԱԴԻ ՄԷՋ

Լենինգրադի Ազգագրութեան Պետական Թանգարանին մէջ Խորհ. Միութեան 15 հանրապետութիւններու արուեստին ու մշակոյթին նուիրուած ցուցահանդէսներու չարքին բացումը վստահուած է Հայաստանի: «Հայաստանը այսօր» ցուցահանդէսը պատրաստած են թանգարանին մասնագէտները: Ներկայացուած են ժամանակակից հայկական չարդարական – կիրառական արուեստը՝ բիւրեղապակի եւ գունաւոր ապակիէ նուրբ սկահակներ, կաւէ չարդարական քանդակներ, փայտէ ու մետաղէ զանազան աշխատանքներ, արծաթագործութեան նմոյշներ, կոպերչիններ, հագուստներ, ժողովրդական նուագարաններ: Ցուցադրուած գունաւոր լուսանկարները կը ներկայացնեն Հայաստանի ներկան, պատմական – ճարտարապետական չարձանները, կը ցոլացնեն արուեստի, մշակոյթի եւ գիտութեան մարզերու մէջ հայ ժողովուրդի ձեռք ձգած նուաճումները:

×

ԼԻԲԱՆԱՀԱՑ ՆԿԱՐԻՉՆԵՐՈՒ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Երեւանի Լրագրողներու Տունը բացուած է լիբանահայ նկարիչներու ցուցահանդէսը: Պաշտօնական բացման օրը ներկայ եղած են ու խօսք առած՝ Սփիւռքահայութեան հետ մշակութային կապի կոմիտէի նախագահ Վարդգէս Համազասպեան, Հայաստանի Նկարիչներու Միութեան քարտուղար Գրիգոր Աղասեան, Վահան Ցարութիւնեան եւ ուրիշներ, նշելով որ ներկայացուած 11 նկարիչներու գործերը յատակ պատկերացում մը կուտան լիբանահայ կերպարուեստի մասին: Գործեր ցուցադրուած են Փօլ Կիրակոսեանէն, Ցարութիւն Թորոսեանէն, Աստուր Պզտիկեանէն, Տիգրան Տատուրեանէն, Ձոն Կիւվոէլէրեանէն, Սեզա Մանուկեանէն, Թորոս Տէր – Ցակոբեանէն, Թէրէզ Գասպարեանէն եւ այլ նկարիչներէ: Այս առթիւ հրատարակուած է նաեւ ալպոմ մը, ուր տեղ գտած են 11 նկարիչներու գործերէն վերարտադրութիւններ եւ յօդուած մը՝ Վահան Ցարութիւնեանէն:

×

ՍՈՒՐԷՆ ՍԱՖԱՐԵԱՆԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ ԴԱՄԱՍԿՈՍ

Դամասկոսի մէջ բացուած է հայրենի նկարիչ Սուրէն Սաֆարեանի ցուցահանդէսը, ուր ներկայացուած են յիսունէ աւելի գործեր: Պաշտօնական բացման ներկայ եղած է Սուրիոյ Մշակոյթի նախարարը, որ խօսք առնելով դրուատած է հայ նկարիչին արուեստը եւ անոր մօտեցումը արդի հարցերուն:

×

«ԿՈՄԻՏԱՍ» ՔԱՌԵԱԿԻ ՇՐՋԱՊՏՈՑՑԸ ՄՈՋԱՄՊԻՔ ՎԵՐՋ ԳՏԱԾ Է

Մապութիւ «Աւենիւա» սրահին մէջ Մոզամպիքի խորհրդարանականներուն համար արուած նուագահանդէսով աւարտած է իր շրջապտոյտը Հայաստանի «Կոմիտաս» պետական քառեակը: Պէյրա, Շոկուա, Կէշմի, Նամաչա քաղաքներու մէջ տեղի ունեցած նուագահանդէսներու մասին տեղական մամուլը բարձր գնահատանքով արտայայտուածէ:

ՐԱՖՖԻ

ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

ԵՐԵՒԱՆԻ ՈՒ ԵՐԵՒԱՆՑԻՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

(Ր. և վերջ)

Երեք օր մնալով Երեւան, Րաֆֆիի ժամանակ կը գանէ եւ կ'այցելէ տղոց թեմական դպրոցը: Քանի մը տարի առաջ արդէն գտնուած էր այս դպրոցը եւ զայն տեսած թշուառ վիճակի մէջ: Այս անգամ, շնորհիւ նոր տնօրէն Սարգիս Բէկնազարեանի, դպրոցը կը գտնուէր բարեկարգ վիճակի մէջ, վիճակ մը՝ որ փոքր ձառու մանկավարժին «յառաջդիմութեան մեծ յոյս էր տալիս, մանաւանդ երբ պ. Բէկնազարեանը ունեցաւ պ. Ազայեանի նման մի լաւ պաշտօնակից»: Րաֆֆիի վերաբերումը պէտք չէ չփոթել Երեւան նէն անցնող զբօսաշրջիկներու մօտեցումին հետ: Ան ժամանակ կը յատկացնէ ու կը լսէ Ս. Բէկնազարեանի տարրական ընդհանուրութեան եւ Ղազարոս Ագայեանի Հայոց պատմութեան դասերը եւ երկուքն ալ կը գտնէ «պոհացուցիչ»:

Այդ ընթացքին Րաֆֆի կ'այցելէ նաեւ Գայեանեան աղջկանց վարժարան, կը լսէ «կրօնուսոյց տէր Հօր դասերը» եւ կ'ընէ մանկավարժական առումով բաւական խիստ դիտողութիւններ:

«Ճանապարհորդութիւն Թիֆլիսից մինչեւ Ախալցխա» ուղեգրութեան մէջ Րաֆֆի կ'անդրադառնայ Երեւանի վաճառականութեան բնոյթին, դիւղատնտեսական բերքի արդիւնագործութեան ու արտադրութեան հարցերուն: Րաֆֆի կը խօսի նաեւ Երեւանի հնութիւններու՝ աւերակ դարձած բերդի, սարդարի այգիի եւ բարձր ու պեղեցիկ մինարէթի մասին: Ան կը խօսի քաղաքային պարտէզի եւ այդ օրուան Երեւանի համար այնքան բնորոշ փոշիի մասին: Ակնարկի չարունակութեան մէջ Րաֆֆի դառն քննադատութեան եւ սուր ծաղրի կ'ենթարկէ Երեւանի մէջ վխտացող մանր պաշտօնեաները՝ Մխրտա Թաթոս կոչուող «չինովնիկները»: «Ոչինչ բան այնքան անտանելի չէ, – կը դրէ ան, – որպէս այդ մխրտա Թաթոսները, նրանց հանդիպում է մարդ կլուբում, կանաչ սեղանի շուրջ նստած ... դատարանների ստոր դրա – սեղանների մօտ ... փոստային իշեւանները, որպէս վերակացու, ուր ժամերով, օրերով պահում են ճանապարհորդին մի բան պոկելու համար»: Յատկանշական է Րաֆֆիի քննադատութեան վերջին մասը՝ «Մխրտա Թաթոսը, – կը դրէ ան, – ուխն դեղին կոճակ կուրծքի վերայ չարած, մի աւերուած տիպ է, որ իւր նմանը չունի մարդկային հասարակութեան մէջ»: Մխրտա Թաթոս կոչուող մանր չինովնիկի արդահատելի կերպարին յետագային հայ գրողներէն չատեր անդրադարձած են, բայց անոր յատնաբերման առաջնութիւնը, մեր իրականութեան մէջ, կը պատկանի Րաֆֆիի:

Շուրջ երկու տարի ետք՝ 1879-ի Յունիսին, Ազուլիսէն Թիֆլիս մեկնող Րաֆֆի դարձեալ կանգ կ'առնէ Երեւան: Իր բարեկամ Սալմաստոնց Մկրտիչի հետ ան կ'այցելէ ծանօթ մտաւորական՝ գերասան, մանկավարժ Ղեւոնդ Ալթունեանի: Երեւանի Զորագիւղ կոչուող թաղամասի իր տունը Ղեւոնդ Ալթունեան կ'ընդունի պատուարժան հիւրը: Հրազդանի ձորին մէջ, ծառերու հովանիին տակ, բոլորուած թէյասեղանի չուրջ, առնուազ երկար կը զրուցեն աշխարհի դոր – ծերու եւ հայ մարդու ճակատագրի մասին:

1879-ին «Մշակ»ի մէջ պարբերաբար լոյս կը տեսնէ Րաֆֆիի «Ոսկի աքաղաղ» վէպը: Շուրջ երկու տարի եռաբնիկա կը տպագրուի նաեւ առանձին գիրքով: Ազատական քաղքենիութեան ընկերային – անտեսական էութիւնը մերկացնող այս վէպին մէջ Րաֆֆի խտացուցած ու ամբողջացուցած է այն ամէնը, ինչ որ տարիներու ընթացքին տեսած ու զգացած էր Երեւանի առեւտրա – վաշխառուական աշխարհին մէջ: Մենք արդէն տեսանք, թէ ան ուր եւ ինչ պայմաններու մէջ ծանօթացած էր վէպի նախատիպերու հետ: «Ոսկի աքաղաղ»ը գրելու ընթացքին այդ մարդիկը իրենց միջավայրին հետ կը վերակենդանանան Րաֆֆիի գրիչին տակ: Ան կը քննադատէ ու կը մերկացնէ հարստահարիչ վաճառականներու եւ վաշխառուներու «այն մռայլ դասակարգը, որ խաւարի մէջ կեղեքում է իւր զոհերին եւ անյագ վամպիրի նման ծծում նրանց արիւնը»:

«Ոսկի աքաղաղ»ին մէջ Րաֆֆի առատօրէն օգտագործած է Երեւանցիի բառն ու բանը, կենցաղն ու սպրելակերպը, խօսուածքն ու ոճի յատկանիշները: «Երեւանը, – կը գրէ ան, – այն քաղաքներից մէկն է, որ ի սպառ չէ թօթափել իրենից պարսկական փոշին ... որտեղ կնիկները իրենց ծամերը ներկում են հինայով, իսկ աղամարդիկ նեղ պանտալոնի հետ քոշեր են հագնում»:

1879 – 1883 թուականներու ընթացքին աւելի ջերմ ու բարեկամական կը դառնան Րաֆֆիի և Երեւանի մտաւորական – նուէեան փոխյարաբերութիւնները: Վերջինս նամակագրական սերտ կապերու մէջ էր Արեւմտահայերու ազատագրութեան աշակցող «Հայասէր – ազգասէր» անունով գաղտնի կազմակերպութեան անդամներ Ռուբէն Հասան – Զալալեան, Վասիլ Եղիազարեանի, Ստեփան Զելինսկիի, Սարգիս Բէկնազարեանի, Տիգրան Նաւասարդեանի, Լեւոն Տիգրանեանի եւ այլոց հետ:

1883-ի Ապրիլին քաղաքագրքի վարչութեան խուզարկութիւնները Երեւանի մէջ Ռուբէն Հասան – Զալալեանի բնակարանէն կը յայտնաբերեն Րաֆֆիի յանձնարարական նամակը, որով ան կը խնդրէր օգնութիւն ցոյց տալ Կ. Պոլսոյ «Արարատեան» ընկերութեան անդամ, ցարդ անծանօթ ծրագրով Անդրկովկաս եկած Յովհաննէս Շահնազարեանի: Րաֆֆիի նամակը եւ անձնական կապերը ապիթ կը դառնան, որ խուզարկութիւնները կատարուին նաեւ «Մշակ»ի խմբագրատունը եւ Րաֆֆիի բնակարանը:

Արտաքին ու ներքին ոչ մէկ հանգամանք կ'աղարտէ Երեւանի մտաւորական – ազգ Րաֆֆի իր նոր լոյս տեսած «Սա – վերջինիս մահը:

Մահէն ընդամէնը քանի մը չաբաթ առաջ Րաֆֆիի իր նոր լոյս տեսած «Սա – մուէլ» վէպէն օրինակ մը՝ «Յարգելի բարեկամ Վասիլ Եղիազարեանին» մակագրութեամբ, կը ղրկէ Երեւան՝ իրրեւ նուէր: Այդ օրինակը ներկայիս կը գտնուի Ազգային մատենադարանին մէջ:

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԸ ՊԱՏՄԵՆ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒՆ

Ընկերաբանական պիտութեանց վրա – փէսէօր, Լէ գ'Աննալ պարբերականի սըրնօրէններէն մին՝ պատմագէտ Մառք – Ֆէռս պատմա – համեմատական ուսումնասիրութիւն մը հրատարակած է վերի խորագրով (*), ուր կարեւոր գլուխ մը յատկացուցած է Հայոց պատմութեան՝ Բլէռ Մուրատեանի աշխատակցութեամբ: Ֆէռս կը քննարկէ յարափոփոխ ռէժիմներու ընթացքին, վարչական պատմագէտներու կողմէ, ապստրանքի վրայ պատրաստուած ազգային պատմութեան ելևէջները. ասոնց նպատակն է այս կամ այն թագաւորական ընտանիքներու, կամ այսինչ կամ այնինչ վարչակարգի չրջանին փառաբանութիւնը, անշուշտ մէկ կողմ ձգելով կամ «մոռնալով» դրուագներ, եւ յաճախ նոյն իսկ դարաւոր պատմութեան չրջան մը, որոնք իշխանութեան ներկայի նպատակներուն հետ խոտոր կը համեմատին: Այսպէս, պարագաներու կամ վարչակարգերու փոփոխութեան առընթեր, ի յայտ կուգան կրկին ու կրկին վերամշակուած ազգային պատմութիւններ՝ մասնաւորաբար վարի դասարաններու աշակերտութեան համար: Ասոր նպատակը հասկնալի է, նորակազմ վարչակարգը կամ թագաւորութիւնը կը չանայ իր հարազատութիւնը հիմնաւորել, վարկաբեկելով նախորդ չրջանը, «մոռնալով» անոր դրական կողմերն ու յաջողութիւնները եւլն. եւլն.: Նոր եկողը, իր հիմերը զօրացնելու կամ իր ծրագիրները իրագործելու եւ կամ այլ նպատակներու ակնկալութեամբ, կը չանայ նոր սերունդ մը կազմել եւ հոս – հնազանդ չարքային – ներ պատրաստել: Այսպէս, ըստ պարագայի, չատ մը պատմութիւններու ընթացքն ու տրամաբանութիւնը կը չեղին իրականութենէն:

Ռազմունակ ժողովուրդներու մօտ չատ յաճախ կը հանդիպինք ազգայնամոլական թռիչքներու, աշխարհակալական «արդար» զգացումներու վտառաբանութեան, վրէժխնդրական պոռթկումներու, ընդդէմ երկրին սպառնացող բարբարոս ու թերաճ յաւիտենական թշնամիին. ան – չուշտ այս բոլորը քաղաքակրթութեան անունով. երբեմն ալ միաձոյլ եւ հպարտ ժողովուրդ մը կազմելու մտադրութեամբ, այդ դասագիրքերուն մէջ կը հանդիպինք յաղթանակներու, որոնք իրականին մէջ պարտութիւններ են եւ կամ գոյութիւն չեն ունեցած, կ'իմանանք որ անցեալին տէր եղած ենք հսկայ հատուածներու, որ գրաւուած կը մնան անարդ թշնամիէն եւլն. եւլն.. եւ ի՞նչ կայ տղու մը մտքին մէջ աւելի մնայուն, քան ա՛յն՝ ինչ որ պատմութեան դիրքերը կը թխեն, իր նորակազմ, սպունգանման ուղեղին մէջ. յետագային նոյն այդ տղան, եթէ նոյնիսկ զարգացման տիրանայ, դժուար է իր մտքէն վանել սթէէօդիի դարձած «պատմական ճշմարտութիւնները»:

Այսօր բոլոր ազգերուն համար պատմութեան բազմատեսակ դասագիրքեր գոյութիւն ունին, ասոնց բովանդակութիւնն ու փիլիսոփայութիւնը՝ աւելի չրջանի մը համար, պարզապէս պարագայական են: Բազմաթիւ օրինակներու կարդին, Ֆէռս կը նչէ նաեւ հայկական նը: «Օրինակի համար առնենք Հայ ժողովուրդի պատմութիւնը, ա՛յն ինչ որ տղաք կը սորվին խորհ. Հայաստանի մէջ, ա՛յն ինչ որ Սփիւռքի երախաները կը սորվին քիչ մը ամէն տեղ. (այս երկրորդ պատմութիւնը, Հայաստանի մանուկներն ալ որոշ չափով կը սորվին, բայց միայն զիչերները, իրենց մեծ հայրերէն), եւ ա՛յն ինչ որ ընդհանրապէս, համաշխարհային պատմութեան մէջ, ընդունուած է, իբրեւ համեմատաբար իրականութեան մօտ: Այս երբեակ պատմութիւնները, նոյն պատմութեան երեք տարբերակներն են, եւ կարելի չէ պնդել թէ այս վերջինը միւս երկուքէն աւելի իրական է կամ հարազատ, բայց հոս կամ հոն, չատ մը մոռցուած կամ աւելցուած բաներ կան»:

Յորհրդային Միութեան զպրոցներու վարի դասարաններուն համար պատրաստուած դասագիրքերուն մէջ, կը գրէ Ֆէռս, Հայաստանը հազիւ մէկ քանի նշումներով կը զանազանուի, կովկասեան միւս ժողովուրդներէն, կարծես Վրաստան կամ Ազրբէյճան պատմութեան նոյն բովէն անցած ըլլային, Հայերու հնադարեան պատմութիւնը, Արեւելքի առաջին քրիստոնէական քաղաքակրթութիւնը հազիւ թէ յիշուած են, իսկ չորրորդ դասարանի դասագիրքերուն մէջ, իբրեւ հնութիւն կը նչուի միայն Երեւանի կարմիր բլուրը եւ մէկ – երկու հպանցիկ յիշ-

նելի ողբացեալ բանաստեղծ Սոզոմոն Տարօնցիի անձնական դրազարանին մէջ:

1888-ի Ապրիլ 24-ին կը մեռնի Րաֆֆի: Երեւանի հասարակութիւնը յատուկ պատուիրակութեան մէջոցով Թիֆլիսի մէջ ծաղկեպսակ մը կը գնէ «վաղաժամ մեռած թանկագին հեղինակ – բանաստեղծ»ի աճիւնին, ծունկի զալով ու զբլուխ խոնարհելով անոր թարմ չիրիմին առջեւ:

ԽԱՉԻԿ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

(*) Histoire Nationale et Ethnogenèse, Félix Alcan, Paris, 1931.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՀԱԽԱՏ

ՎԻԿՏՈՐ ԲԱԼԱՑԵԱՆ

– Ուրեմն, ցերեկն են մտել, գուցէ պահակը չի նկատել: Չեմ կարծում, որ մեր ինստիտուտից սրած լինեն: Չէ որ պահակը կը ճանաչէր նրան: Եւ յետոյ... ի՞նչ ես պատէպատ ընկնում: Ասում են պանձապահն ապաքինւում է, չուտով կը խօսի, ամէն ինչ կ'ասի:

– Գանձապահը յանցագործին ճանաչում:

– Արդէն խօսո՞ւմ է, ի՞նքն է ասել:

– Այո, ինքն ասաց, չնայած դեռ չի խօսում:

– Ուրեմն, ես ճիշդ եմ, յանցագործը դրսից է:

– Չեր դիրեկտորի տեղակալն էլ է այդպէս ասում:

– Արդէն զրուցե՞լ ես նրա հետ:

– Նա ինձ հետ չատ չուտ մտերմացաւ, սուրճ հիւրասիրեց. Մատլէնն ու էլիան էին եփել...

– Չհրաւիրե՞ց իր ամառանոցը, չասա՞ց նէսին, Ազուլիսէն Թիֆլիս մեկնող Րաֆֆի դարձեալ կանգ կ'առնէ Երեւան: Իր բարեկամ Սալմաստոնց Մկրտիչի հետ ան կ'այցելէ ծանօթ մտաւորական՝ գերասան, մանկավարժ Ղեւոնդ Ալթունեանի: Երեւանի Զորագիւղ կոչուող թաղամասի իր տունը Ղեւոնդ Ալթունեան կ'ընդունի պատուարժան հիւրը: Հրազդանի ձորին մէջ, ծառերու հովանիին տակ, բոլորուած թէյասեղանի չուրջ, առնուազ երկար կը զրուցեն աշխարհի դոր – ծերու եւ հայ մարդու ճակատագրի մասին:

1879-ին «Մշակ»ի մէջ պարբերաբար լոյս կը տեսնէ Րաֆֆիի «Ոսկի աքաղաղ» վէպը: Շուրջ երկու տարի եռաբնիկա կը տպագրուի նաեւ առանձին գիրքով: Ազատական քաղքենիութեան ընկերային – անտեսական էութիւնը մերկացնող այս վէպին մէջ Րաֆֆի խտացուցած ու ամբողջացուցած է այն ամէնը, ինչ որ տարիներու ընթացքին տեսած ու զգացած էր Երեւանի առեւտրա – վաշխառուական աշխարհին մէջ: Մենք արդէն տեսանք, թէ ան ուր եւ ինչ պայմաններու մէջ ծանօթացած էր վէպի նախատիպերու հետ: «Ոսկի աքաղաղ»ը գրելու ընթացքին այդ մարդիկը իրենց միջավայրին հետ կը վերակենդանանան Րաֆֆիի գրիչին տակ: Ան կը քննադատէ ու կը մերկացնէ հարստահարիչ վաճառականներու եւ վաշխառուներու «այն մռայլ դասակարգը, որ խաւարի մէջ կեղեքում է իւր զոհերին եւ անյագ վամպիրի նման ծծում նրանց արիւնը»:

«Ոսկի աքաղաղ»ին մէջ Րաֆֆի առատօրէն օգտագործած է Երեւանցիի բառն ու բանը, կենցաղն ու սպրելակերպը, խօսուածքն ու ոճի յատկանիշները: «Երեւանը, – կը գրէ ան, – այն քաղաքներից մէկն է, որ ի սպառ չէ թօթափել իրենից պարսկական փոշին ... որտեղ կնիկները իրենց ծամերը ներկում են հինայով, իսկ աղամարդիկ նեղ պանտալոնի հետ քոշեր են հագնում»:

1879 – 1883 թուականներու ընթացքին աւելի ջերմ ու բարեկամական կը դառնան Րաֆֆիի և Երեւանի մտաւորական – նուէեան փոխյարաբերութիւնները: Վերջինս նամակագրական սերտ կապերու մէջ էր Արեւմտահայերու ազատագրութեան աշակցող «Հայասէր – ազգասէր» անունով գաղտնի կազմակերպութեան անդամներ Ռուբէն Հասան – Զալալեանի, Վասիլ Եղիազարեանի, Ստեփան Զելինսկիի, Սարգիս Բէկնազարեանի, Տիգրան Նաւասարդեանի, Լեւոն Տիգրանեանի եւ այլոց հետ:

1883-ի Ապրիլին քաղաքագրքի վարչութեան խուզարկութիւնները Երեւանի մէջ Ռուբէն Հասան – Զալալեանի բնակարանէն կը յայտնաբերեն Րաֆֆիի յանձնարարական նամակը, որով ան կը խնդրէր օգնութիւն ցոյց տալ Կ. Պոլսոյ «Արարատեան» ընկերութեան անդամ, ցարդ անծանօթ ծրագրով Անդրկովկաս եկած Յովհաննէս Շահնազարեանի: Րաֆֆիի նամակը եւ անձնական կապերը ապիթ կը դառնան, որ խուզարկութիւնները կատարուին նաեւ «Մշակ»ի խմբագրատունը եւ Րաֆֆիի բնակարանը:

Արտաքին ու ներքին ոչ մէկ հանգամանք կ'աղարտէ Երեւանի մտաւորական – ազգ Րաֆֆի իր նոր լոյս տեսած «Սա – վերջինիս մահը:

Մահէն ընդամէնը քանի մը չաբաթ առաջ Րաֆֆիի իր նոր լոյս տեսած «Սա – մուէլ» վէպէն օրինակ մը՝ «Յարգելի բարեկամ Վասիլ Եղիազարեանին» մակագրութեամբ, կը ղրկէ Երեւան՝ իրրեւ նուէր: Այդ օրինակը ներկայիս կը գտնուի Ազգային մատենադարանին մէջ:

– Կազմակերպութեան հաշուետու ժողովում բիւրոյի կազմում առաջադրեցին ինստիտուտի լաւագոյն աշխատողներից մէկի թեկնածութիւնը: Զապար է անուն, հիմա էլ աշխատում է: Ձմեռրաս – խօս տղայ է, ամէն ինչ երեսին ասող, չիտակ, պարզ: Իմ առաջարկութեան համաձայն, առանց կարղալու ծալեցի պիւլթէնը եւ ուզում էի մօտենալ քուէատուփին, երբ Լուկաշը ձայն տուեց. «Այդ ի՞նչ ես անում, այ տղայ, մի արի այստեղ»: Մօտեցայ իրեն եւ դիրեկտորին: «Իդ Ղազարի անունը ընկիր, անպէտք մարդ է, դու դեռ նրան լաւ չես ճանաչում»,– ասաց Լուկաշը: «Ես կեան – քումս դեռ ոչ մէկին ընկած չեմ»- պատասխանեցի: «Այ տղայ, դու հասկանո՞ւմ ես, թէ ինչ ես անում,– մխրճմտեց դիրեկտորը,– դա որ անցաւ՝ հանդիսատ չենք ունենայ, ընկիր»: «Ընկիր, ընկիր, քո գործը չէ»,– վրայ տուին ուժեղ բանակի կողմից: Ինձնից անկախ պիծ քաշեցի Ղազարի անուան վրայ: Լաւ չէի զգում, խիղճս տանջում էր: Ժողովում ձեռք էի բարձրացրել, որ կողմ եմ Ղազարի թեկնածութեանը, իսկ հիմա ընկնչեցի: Չէի կարող ուղիղ նայել նրա աչքերին: Մօտեցայ եւ ասացի. «Ղազար ջան, ես քեզ ընկնեցի»: Էլ ուրիշ բան չկարողացայ աւելացնել:

Երկրորդ դէպքը աւելի լուրջ էր եւ դաս եղաւ ինձ՝ մարդկանց ճանաչելու համար: Կրասեր դիտաշխատողներից մէկը մի լուրջ գաղափարական սխալ էր թոյլ տուել, որի համար դիրեկտորը խիստ նկատողութիւն էր յայտարարել: Շրջկոմից յանձնարարել էին, որ քննենք նրա կուսակցական հարցը: Դիրեկտորը նախապէս բիւրոյի անդամներին կանչեց իր մօտ: «Հարկաւոր է դնել Համբարձեանին կուսակցութիւնից վտարելու հարցը»,– ասաց դիրեկտորը: «Անպայման, նա այդ գաղափարով չի կարող կուսակցութեան մէջ լինել»,– աւելացրեց Լուկաշը: Ես դէմ էի: Նորից յարձակուեցին վրաս, աւելով, թէ նոր աշխատող եմ, դեռ չեմ ճանաչել մարդկանց:

(Շար. 6)

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ
ԱՌԹԻԻ
«ՅԱՌԱՋ»
ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ'Ք

ՅԱՎՈՎԾ ԿՈՏՎԱԾ

= ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՆԵԿԴՈՏՆԵՐ =

ՎԱՀԱԳՆ ԲՐՅՈՒՍՈՎ

ՁԵՑՆԱՑ ԹՈՒՓՈՒՆ ՀԵՏ

Ծորերի վրայով ապրեցողները այս-տեղ ևս պատմում են ահռելի ջրհեղեղի մասին: Մեկնում եմ Ախուրյանի ձորը, որտեղ ապրում է Ալեքսանդր Ավետիսյանը, որ 1947 թ. հունիսի 15-ին կորցրել է ամբողջ ընտանիքը: Ալեքսանդրի հետ հանդիպումը տեղի ունեցավ Ախուրյանի ձորում, ջրհեղեղի ավերակների մոտ: Ալեքսանդրը ցույց տվեց ինձ իր տան տեղը, ասաց, որ ամբողջ ընտանիքը ննջում է այդ հողի տակ: Ես ուզում էի ավելի մանրամասն տեղեկանալ ողբերգության մասին, բայց Ալեքսանդրը ձեռքի շարժումով ցույց տվեց, որ չի ուզում խոսել այդ մասին: Ես հասկացա նրան և չհարցրի ոչինչ:

Ալեքսանդրը ինձ տարավ «պատմական» տեղ: Ես ոչինչ չհասկացա: Ալեքսանդրը ինձ ցույց տվեց մի ժայռ, որի տակ, ասաց, ինչ-որ մարդիկ են ապրել: Ես նայեցի ժայռի տակ, բայց ոչ ոքի չտեսա: Ալեքսանդրը ինձ բացատրեց, որ ժայռի տակ ապրել են հայ գաղթականները, որոնք 1828 թ. Պարսկաստանից եկել են Ախուրյանի ձորը: Ալեքսանդրը ինձ ցույց տվեց նաև մի ուրիշ ժայռ, որի տակ ապրել են թուրք գաղթականները: Ալեքսանդրը ասաց, որ հայերն ու թուրքերը ապրել են միասին, ոչ մի վեճ չի եղել նրանց միջև: Ալեքսանդրը ասաց, որ ինքն էլ ծնվել է այդ ժայռի տակ:

Ես հարցրի Ալեքսանդրին, թե ինչպես է տեղի ունեցել ջրհեղեղը: Ալեքսանդրը պատմեց, որ 1947 թ. հունիսի 15-ին ինքը գնացել է Ախուրյանի ձորի ստորին հատվածը, որտեղ ցանել էր եգիպտացորենի սերմեր: Ալեքսանդրը ասաց, որ ինքը ցանելիս եղել է ամպամած, բայց անձրև չի եղել

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՑՑ

Տ Օ Ն
ԾՆՆԴԵԱՆ և ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԱՅՏՆՈՒԹԵԱՆ
ՏԵԱՌՆ ՄԵՐՈՑ ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ

Երեքշաբթի, Յունուար 5.– ՃՐԱԳԱԼՈՑՑ

Չորեքշաբթի, Յունուար 6.· Ս· ԾՆՈՒՆԴ

Ս· ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՓԱՐԻԶ

Կիրակի, Յունուար 3.–

Ի· ԿԻՐԱԿԻ ՑԻՄՆԱԿԱՑ

– Ժամը 10–ին պատարագ կը մատուցուի

Երեքշաբթի, Յունուար 5.–

ՃՐԱԳԱԼՈՑՑ Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի :

– Ժամը 4·30–ին՝ սկիզբ Երեկոյեան ժամերգութեանց :

– Ժամը 5·30–ին՝ Ճրագալոյցի Պատարագ կը պատարագէ՝

ԳԻՒՏ ԵՊՍ· ՆԱԳԱՇԵԱՆ

Չորեքշաբթի, Յունուար 6.–

- Ժամը 8·30–ին սկիզբ Ժամերգութեանց

– Ժամը 10–ին՝ Հանդիսաւոր Պատարագ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ· ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

կաթ· Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց

Եկմալեանի քառաձայն պատարագը կ'երգէ՝ Մայր Եկեղեցւոյ Երգչախումբը, զեկավարութեամբ՝ Կոմիտաս Գէորգեանի

– Պատարագի աւարտին՝ Ջրօրհնէք կը կատարուի :

×

Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻՒ

Երեքշաբթի, Յունուար 5·–

– Ճրագալոյց 16–ին

– Պատարագ 17–ին

Չորեքշաբթի, Յունուար 6·–

– Ժամերգութիւն 9–ին

– Քառաձայն Պատարագ Ժամը 10·30ին

զեկավարութեամբ՝ Աստղիկ Տէտէեանի :

Կը պատարագէ՝ Ղեւոնդ Քհնյ· Սոմունեան :

×

Ս· ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Ուրբաթ, Յունուար 1·– ԿԱՂԱՆԴ

– Ժամը 10·30–ին Պատարագ կը մատուցուի :

Երեքշաբթի, Յունուար 5·–

- Երեկոյեան Ժամերգութիւն՝ 16·30ին

– Ճրագալոյցի Պատարագ՝ 17·30ին

Չորեքշաբթի, Յունուար 6·–

– Առաւօտեան Ժամերգութիւն՝ 9–ին

– Պատարագ 10–ին

– Ջրօրհնէք 11·30–ին

×

ՄԱՐՍԷՅԼ Լ՚· ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ

Երեքշաբթի, Յունուար 5·–

– Սկիզբ Ժամերգութեան՝ 8·30–ին

– Ընթերցուածք 17·30–ին

– Ճրագալոյցի Պատարագ 18·15–ին

ձեռամբ՝ ԳԱՐԵԳԻՆ ՎՐԴ· ՊԵՔՃԵԱՆԻ

Չորեքշաբթի, Յունուար 6·–

– Սկիզբ Ժամերգութեան՝ 8·30–ին

– Պատարագ 10–ին

Կը պատարագէ՝ ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ· ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ :

- Ս· Ծննդեան պատգամ 11·15–ին

– Ջրօրհնէք 11·45–ին

Ս· Ծննդեան Պատարագի երգեցողութիւնները կը կատարուին՝ Սահակ-Մեսրոպ Երգչախումբին կողմէ, առաջնորդութեամբ՝ խմբավար ԽԱՉԻԿ ԵՐԼ-ՄԱՍՃԵԱՆի :

×

ՍԷՆԹ՚ ԱՆԹՈՒԱՆ Ս· ԹԱԴԷՈՍ

Կիրակի, Յունուար 3·–

– Ժամերգութիւն՝ ժամը 9·30–ին :

Երեքշաբթի, Յունուար 5·–

– Սկիզբ Ժամերգութեան՝ 17·30ին

– Ընթերցուածք 18–ին

– Պատարագ 18·30–ին

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ Եկեղեցւոյս Հոգ· Հովիւ՝ Վաչէ Ծ· Վրդ· Իգնատիոսեան :

Չորեքշաբթի, Յունուար 6·–

– Առաւօտեան Ժամերգութիւն՝ 9·30ին

Առաւօտեան Ս· Հաղորդութիւն փոքրիկներու :

×

ՍԷՆ-ԺԵՐՈՄ Ս· ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ

Երեքշաբթի, Յունուար 5·–

– Սկիզբ Ժամերգութեան՝ 17·30ին

ՍԻԼՎԱ ԴԱՏԱՒԱՐԵՍՆ և ՄԱՓՈՒ - ՆԱՋԱՐԷԹ ՍԱՀԱԹՃԵԱՆ

Նշանուած

Փարիզ, 27 Դեկտեմբեր, 1981

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ
ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ՏՕՆԱԾԱՌՐ

Կիրակի, Յունուար 10,
ժամը 15–էն սկսեալ

Հովանաւորութեամբ՝
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ· ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
կաթ· Պատ· Եւրոպայի Հայոց

Աշակերտութեան կողմէ երգ, պար, արտասանութիւն եւ զուարճալի :

ՃՈՒ ՊԻՒՖԷ

Մուտքը ազատ է

Երգիչ ՊԵՏԻԿ Զեզի կը սպասէ
ԻՐ ՃԱՇԱՐԱՆԸ

SPÉCIALITÉS ARMENIENNES

SEVAN

Direction : M & Mme Bédikian

REVEILLONS

31 DÉCEMBRE et 5 JANVIER

280 F.

ՊԵՏԻԿ

Կ'երգէ Ուրբաթ եւ Շաբաթ օրերը, ճաշակի ընկերակցութեամբ :

1, bd. Carnot — 17, quai J.-B. Clément, 94140 ALFORTVILLE

tél. 376 32 19 *Fermé le lundi*

LA CAPPADOCE

SAINT-SYLVESTRE

Dîner - Spectacle Dansant

Orchestre du Cappadoce, avec ARSEN

Célèbre Tzigane **MINAS**

Groupe Folklorique **CAPPADOCE**

DOV

la Chanteuse connue **EVELYNE ALTOUNIAN**

la charmante Danseuse **AIDA**

Meilleur Bouzouki à Paris **PARASKEVAS**

les sympatiques Chanteurs grecs **HARRIS LASKARIS et MANOLIS**

GRECIS

ET

BERNARD DEDEDJIAN

NOEL ARMÉNIEN animé par **ADISS HARMANDIAN**

RESERVEZ VOS TABLES!

67bis, QUAI BLANQUI, ALFORTVILLE 94140

tél. 375.05.30

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris

Commission paritaire : N° 55935

– Ընթերցուածք 18ին

– Ճրագալոյցի Պատարագ 18·30ին

Չորեքշաբթի, Յունուար 6·–

– Սկիզբ Ժամերգութեան 8·30ին

– Հանդիսաւոր Պատարագ 10ին

×

ՊՈՒԼՎ· OSSO — Ս· ՅԱԿՈԲ

Երեքշաբթի, Յունուար 5·–

– Սկիզբ Ժամերգութեան 16·30ին

– Պատարագ 17·30ին

Չորեքշաբթի, Յունուար 6·–

– Սկիզբ Ժամերգութեան 8·30ին

– Պատարագ 10ին

– Քարոզ 11·30ին

– Ջրօրհնէք 12ին

×

Ս· ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Երեքշաբթի, Յունուար 5·–

– Երեկոյեան Ժամերգութիւն 16·30ին

– Ընթերցուածք 17–ին

– Պատարագ 17·30ին

Չորեքշաբթի, Յունուար 6·–

– Առաւօտեան Ժամերգութիւն 8·30ին

– Պատարագ 10ին

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ՎՐԴ· ՋԱՖԱՐԵԱՆ

Յաւարտ Պատարագի, կը կատարուի՝ Ջրօրհնէքի արարողութիւն : Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարէ Եկեղեցւոյս «Կոմիտաս» Երգչախումբը, զեկավարութեամբ Պր· ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՊԼՐՊԼԲԵԱՆի :

Հինգշաբթի, Յունուար 7.–

ՅԻՇԱՏԱԿ Է ՄԵՌԵԼՈՑ

– Առաւօտեան Հոգեհանդիստ 11–ին

U. G. A. B.

UNION GENERAL ARMENIENNE DE BIENFAISANCE — PARIS

Sous le haut patronage de
Monseigneur SEROPE MANOUKIAN
Délégué pour l'Europe du Catholicossat de tous les Arméniens

Sous la présidence de
Monsieur NAPOLEON BULLUKIAN
Président du Comité Régional de France de l'U.G.A.B.

et de
Monsieur NOURHAN FRINGHIAN
Président d'Honneur du Comité Régional de France de l'U.G.A.B.

DINER TRADITIONNEL

Organisé par la Section des Dames à l'occasion du NOEL ARMENIEN

Le Mercredi, 6 Janvier, à 20 H. 30

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, *Rue de Courcelles, Paris* 17e

Frais de participation: 200 F.

Réservation — U. G. A. B.
11, Square Alboni — Paris 16e
Tél.: 520. 03. 18

Հ. Բ. Ը. Մ.
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ· ՄԻՈՒԹԻՒՆ – ՎԱԼԱՆՍ

Տիկնանց Օժանդակ Ցանճնախումբի կազմակերպութեամբ

ՇՔԵՂ ՃԱՇ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԾՆՈՒՆԴԻ ԱՌԹԻԻ

Շաբաթ, Յունուար 9, ժամը 20·30ի

Մխիթեան Ե·Հիւսիսեան սրահին մէջ
6, Ֆաւանթին փողոց – Վալանս

Ծախքերու մասնակցութիւն՝ 60 Ֆ·

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝ 43· 02· 53 – 43· 67· 66 *կամ* 44· 02· 75 *թիւերուն :*

ՏՕՆԱԾԱՌՐ

ՔԱՄՓԱՆԵԼ – ՖՐԷԶԻ ՍՈՒՐԲ ԿԱՐԱՊԵՏ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ

Հ·Բ·Ը·Մ·–ի հովանաւորած Քամփանելը Ֆրէզի Ս· Կարապետ Եկեղեցւոյ մէջ օրհնուի հայկական դպրոցի հանդէսը՝ Շաբաթ, Յունուար 2–ին, ՎԱԶԳԷՆ Ա· սրահին մէջ, ժամը 14·30–ին :

Աշակերտներու կողմէ երգ, արտասանութիւն, պար եւ անակնկալներ :

Եկեղեցւոյ Տիկնանց Օժանդակ Միութիւնը, ներկաներու կը հրամցնէ ճոխ սեղաններ : Կաղանդ – Պապան նուէրներ կը բաշխէ աշակերտութեան :

ԿԵՍԱՐԻՈՑ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՑՐ· ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Ա Մ Ա Ն Ո Ր Ի

ԱԻԱՆԴԱԿԱՆ ՄՈՄԱՎԱՌՈՒԹԻՒՆ ԵՒ

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Կիրակի, Յունուար 10, ժամը 16–ին

Կը նախագահէ՝ բանաստեղծուհի
ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻ Ա.ԹՄԱՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին·– Մհէրան Էլմայեան, Արաքսի Գմբէթեան, Վեհանոյշ Պամամճեան, Ռոզա Նաւասարդեան, կապրիէլը Սարաֆեան, Ռուբինա Ազարեան :

Ցիլմ մը՝ Գրիգորէ, Հայաստանի վերայ՝ Արտուին, կարս, էրզրում, Տըրապիզոն, Խարբերդ, Տիգրանակերտ, կեսարիա, եւայլն :

Տիւփոզիթիւ՝
Տոքթ· Գէորգ Մուտիչեան

Մասնակցութիւն՝ 20 Ֆ· :

6, Cité Wauxhall — 75010 PARIS

Տեղերը ապահովել·–
887· 99· 06 –– 780· 82· 58

RESERVEZ VOTRE SOIREE

DU 13 MARS

AU CHATEAU DES FLEURS MARSEILLE